Håndbogsreol 2

Sociale uddannelser

Betænkning afgivet af
uddannelseskommission
for det sociale område

ex. 2

Betænkning nr. 670/197 3

So. 00-212 bet.
ISBN 87 503 1364 9
S. L. MØLLERS BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

Indholdsoversigt

Kapitel 1.	Indledning	19
1.1.	Kommissorium	19
1.2.	Medlemmer	20
1.3.	Afgrænsning af kommissionens område	21
1.3.1.	Tilgrænsede områder	21
1.3.2.	Oversigt over personalesituationen	23
1.3.3.	Finansiering	23
1.4.	Rapporter til kommissionens overvejelser	24
1.4.1.	Rapport vedrørende uddannelse af socialpædagoger	24
1.4.2.	Rapport vedrørende uddannelse af socialformidlere	24
1.5.	Samarbejde med styrelser, nævn, udvalg, m.v.	24
1.6.	Afgivelse af betænkningen	25
Kapitel 2.	Afgivne betænkninger, indstillinger m.v.	27
2.1.	Redegørelse af oktober 1967 om de uddannelsesmæsige problemer vedrørende faglærere og værkstedspersonale m.v. ved sociale uddannelses-, oplærings- og beskæftigelsesforanstaltninger	27
2.2.	Udtalelse af 3. november 1967 vedrørende udkast til lov om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger	27
2.3.	Udtalelse af 11. januar 1968 om uddannelse af personale ved husholdningen i institutioner på det sociale område	28
2.4.	Udtalelse af 19. januar 1968 om »socialt forberedelseskursus«	29
2.5.	Skrivelse af 24. april 1969 om læreruddannelsen efter loven af 1966	29
2.6.	Betænkning nr. 524/1969 om praktik i uddannelser til det sociale område	30
2.7.	Udtalelse af 15. januar 1970 om fælles nordisk videreuddannelse af socialt personale	30
2.8.	Betænkning nr. 547/1970 om socialpædagogiske uddannelsers indhold	30
2.9.	Betænkning nr. 548/1970 om uddannelse til kommunernes sociale forvaltning	30
2.10.	Betænkning nr. 549/1970 om uddannelse af socionomer	31
2.11.	Betænkning nr. 571/1970 om uddannelse til omsorg	31
2.12.	Betænkning nr. 576/1970 om uddannelsen af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v.	31
Kapitel 3.	Kommissionens ledende synspunkter og forslag	33
3.1.	Nuværende uddannelsessituation	33
3.2.	Socialpolitiske synspunkter	33
3.3.	Uddannelsespolitiske synspunkter	35
3.4.	Arbejdskraftssynspunkter	36
3.5.	Kommissionens forslag til uddannelsesstruktur	37
3.5.1.	Grunduddannelser, korttidsuddannelser, efteruddannelse, videreuddannelse samt læreruddannelse	37
3.6.	Diskussion af uddannelsesstrukturen	38
3.6.1.	Fleksibilitet	38
3.6.2.	Indgangsniveau	38

3.6.3. Uddannelsens varighed . . . 40
3.7. Udgifterne ved kommissionens forslag . . . 41
3.8. Gennemførelsen af kommissionens forslag . . . 42
3.9. Forslag om folketingsbeslutning om gennemførelsen af kommissionens forslag . . . 43

Kapitel 4. Oversigt over personalet i nuværende kategorier . . . 45
4.1. Klassifikation af personalet på institutionsområder . . . 45
4.2. Oversigt over personalet i nuværende personalekategorier fordelt på institutionsområder . . . 45
4.2.1. Børne- og ungdomsforsorgen . . . 45
4.2.1.1. Daginstitutionerne . . . 45
4.2.1.2. Døgninstitutionerne . . . 47
4.2.1.3. Rådgivningscentrene . . . 47
4.2.2. Åndssvageforsorgen . . . 47
4.2.3. Den øvrige særforsorg m.v. . . . 47
4.2.4. Revalidering . . . 48
4.2.4.1. Revalideringscentrene . . . 48
4.2.4.2. Revalideringsinstitutionerne . . . 48
4.2.5. Fængselsvæsenet og Dansk Forsorgsselskab . . . 48
4.2.6. Omsorg for pensionister og andre . . . 48
4.2.6.1. Alderdomshjem og plejehjem . . . 48
4.2.6.2. Omsorg uden for institution samt kommunalt omsorgsarbejde ved daginstitutioner (dagcentre) . . . 49
4.2.7. Mødrehjælpsinstitutionerne . . . 49
4.2.8. Kommunernes og amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning 50
4.2.9. Sygekasserne . . . 50
4.2.10. Samlet personaleoversigt . . . 50

Kapitel 5. Uddannelsessituationen . . . 53
5.1. Indledning . . . 53
5.2. Oversigt over det sociale uddannelsesområde i 1972 . . . 53
5.2.1. Klassifikation af socialuddannelserne . . . 53
5.2.2. Oversigt over de i 1972 eksisterende socialuddannelser inddelt i ovennævnte kategorier . . . 53
5.2.2.1. Socialpædagogiske uddannelser . . . 53
5.2.2.2. Socialformidleruddannelser . . . 54
5.2.3. Uddannelsesstrukturen . . . 54
5.2.4. Adgangsbetingelser . . . 57
5.2.4.1. Grunduddannelserne . . . 57
5.2.4.2. Korttidsuddannelserne . . . 57
5.2.5. Uddannelsernes administrative tilhørsforhold . . . 58
5.2.6. Antal uddannelsesinstitutioner og deres optagelseskapacitet i 1971 .. 58
5.2.6.1. Grunduddannelserne . . . 58
5.2.6.2. Korttidsuddannelserne . . . 61
5.2.7. Optagelseskapaciteten geografisk fordelt . . . 61
5.2.8. Søgningen til uddannelserne . . . 63
5.2.9. Søgningen til grunduddannelserne fordelt på geografiske hovedområder . . . 64
5.2.10. Antal optagne . . . 65
5.2.11. Adgangsbegrænsningsomfanget . . . 66
5.3. Optagelseskapacitet og antal færdiguddannede 1972-75 . . . 67
5.3.1. Optagelseskapaciteten 1972-1975 . . . 67
5.3.1.1. Grunduddannelserne . . . 67

5.3.1.2. Korttidsuddannelserne . . . 68
5.3.2. Antal færdiguddannede . . . 69

Kapitel 6. Kommissionens forslag om uddannelse af socialpædagoger . . . 71
6.1. Indledning . . . 71
6.2. Formålet med uddannelsen . . . 72
6.2.1. 4 aldersbetingede uddannelsesgrupper . . . 72
6.2.2. Socialpædagogiske funktioner belyst i eksempler . . . 73
6.3. Optagelsesbetingelser . . . 74
6.3.1. Studieegnethed . . . 75
6.3.2. Alder . . . 75
6.3.3. Tidligere erhvervspraksis . . . 75
6.3.4. Personlighed . . . 76
6.3.5. Sammenfatning samt optagelsesprocedure . . . 76
6.4. Uddannelsens indhold . . . 77
6.4.1. Nuværende indhold i de socialpædagogiske uddannelser . . . 77
6.4.2. Foreslået indhold i de socialpædagogiske uddannelser . . . 77
6.4.3. Fællesfag . . . 78
6.4.4. Retningsfag . . . 78
6.4.4.1. Fagindholdet i den uddannelsesretning, der peger mod småbørn og spædbørn . . . 79
6.4.4.2. Fagindholdet i den uddannelsesretning, der peger mod skolebørn og unge . . . 79
6.4.4.3. Fagindholdet i den uddannelsesretning, der peger mod voksne . . . 79
6.4.4.4. Fagindholdet i den uddannelsesretning, der peger mod ældre . . . 79
6.4.5. Integration af de 4 uddannelsesretninger . . . 79
6.4.6. Individuel tilrettelæggelse af studieforløb . . . 79
6.4.7. Varigheden af det samlede studieforløb . . . 79
6.4.7.1. Fag, der kræver særlig fordybelse . . . 80
6.4.7.2. Fag, der kræver grundig indsigt . . . 80
6.4.7.3. Fag, der kræver orientering . . . 81
6.4.8. Holdningen i og til det socialpædagogiske arbejde . . . 81
6.4.9. Ajourføring af viden på området efter uddannelsens afslutning 81
6.5. Uddannelsesstruktur . . . 81
6.5.1. Grunduddannelsens forløb . . . 81
6.5.1.1. 1. studieår . . . 81
6.5.1.2. 2. studieår . . . 82
6.5.1.3. 3. studieår . . . 82
6.5.1.4. Sammenfatning . . . 82
6.5.2. Vurdering af studieindsats . . . 83
6.5.3. Muligheder for skift af uddannelsesretning m.v. . . . 83
6.5.3.1. Overgang til korttidsuddannelser . . . 83
6.5.3.2. Overgang til anden uddannelsesretning inden for fællesuddannelsen . . 83
6.5.3.3. Midlertidig afbrydelse af uddannelsen . . . 83
6.5.3.4. Overgang til den socialpædagogiske fællesuddannelse fra andre områder . . . 83
6.5.3.5. Problemer i overgangsperioden indtil fællesuddannelsen er etableret . . 84
6.5.4. Forholdet mellem teori og praktik . . . 84
6.5.4.1. Praktikformer og praktikundervisning . . . 84
6.5.5. Bloksystemet . . . 85
6.6. Korttidsuddannelser . . . 86
6.6.1. Korttidsuddannelser, der sigter mod arbejdet med voksne og ældre . . 86
6.6.2. Korttidsuddannelser, der sigter mod arbejdet med børn . . . 86
6.6.3. Generelt om korttidsuddannelser . . . 87

6.6.4. Orienteringskurser . . . 87
6.7. Efter- og videreuddannelsesforanstaltninger . . . 88
6.7.1. Efteruddannelseskurser . . . 88
6.7.1.1. Ajourføringskurser . . . 88
6.7.1.2. Opskolingskurser for uddannet personale . . . 88
6.7.2. Videreuddannelseskurser . . . 89
6.7.2.1. Suppleringsuddannelse . . . 89
6.7.2.2. Fortsættelseskurser . . . 90
6.7.3. Andre former for efter- og videreuddannelse . . . 90
6.7.4. Efteruddannelseskursernes placering, omfang og koordinering . . . 90
6.7.5. Lærerkraftprblemet . . . 91
6.8. Overgang til et fælles socialpædagogisk uddannelsessystem . . . 92
6.8.1. Den socialpædagogiske fællesuddannelse . . . 93
6.8.2. Børnehave- og fritidspædagoguddannelserne . . . 93
6.8.3. Børneforsorgspædagoguddannelserne . . . 93
6.8.4. Omsorgsassistenter (åndssvageforsorgen) . . . 93
6.8.5. Omsorgsassistenter (øvrige særforsorg) . . . 94
6.8.6. Omsorgsassistenter (pensionister) . . . 94
6.8.7. Plejehjemsassistenter . . . 94
6.8.8. Diakoner . . . 94
6.8.9. Fængselsbetjente . . . 94
6.8.10. Efter- og videreuddannelsesforanstaltninger . . . 94
6.8.11. Korttidsuddannelser . . . 95
6.8.11.1. Hjemmehjælpere . . . 95
6.8.11.2. Omsorgshjælpere . . . 95
6.8.11.3. Korttidsuddannelser til arbejdet med børn . . . 95
6.8.12. Efteruddannelse af korttidsuddannede . . . 95

Kapitel 7. Kommissionens forslag om uddannelse af socialformidlere . . . 97
7.1. Indledning . . . 97
7.1.1. Diskussion af en fællesuddannelse på socialformidlerområdet . . . 99
7.2. Den socialadministrative uddannelse . . . 100
7.2.1. Formålet med uddannelsen . . . 100
7.2.2. Optagelsesbetingelser . . . 100
7.2.3. Uddannelsens indhold og forløb . . . 100
7.2.4. Efter- og videreuddannelse . . . 101
7.3. Socionomuddannelsen . . . 101
7.3.1. Formålet med uddannelsen . . . 101
7.3.2. Optagelsesbetingelser . . . 101
7.3.3. Uddannelsens indhold og forløb . . . 102
7.3.4. Forholdet til universitetsuddannelser . . . 103
7.3.5. Overgangen mellem den socialadministrative uddannelse og socionom-uddannelsen . . . 104
7.4. Uddannelse til pensionistvejleder . . . 105
7.5. Supplerende videreuddannelse af familievejledere . . . 106
7.6. Supplerende kurser for socialadministrativt personale . . . 106
7.7. Efter -og videreuddannelsesforanstaltninger . . . 107
7.7.1. Efteruddannelse . . . 107
7.7.2. Videreuddannelse . . . 107
7.7.2.1. Supplerende kurser . . . 107
7.7.2.2. Fortsættelseskurser . . . 107
7.7.2.3. Årskurser . . . 108
7.7.2.4. Fælles videreuddannelsesforanstaltninger for socialformidler og socialpædagoger . . . 108

7.7.3. Læreruddannelse . . . 108
7.8. Overgang til det beskrevne uddannelsessystem for socialformidlere . . 108

Kapitel 8. De økonomiske vilkår under uddannelsen . . . 111
8.1. Indledning . . . 111
8.2. De gældende finansieringsordninger . . . 111
8.2.1. Generelt om de gældende ordninger . . . 111
8.2.2. Uddannelser, der berettiger til støtte fra statens uddannelsesstøtte 111
8.2.3. Andre finansieringsordninger . . . 112
8.2.3.1. De socialpædagogiske grunduddannelser . . . 112
8.2.3.2. Socialpædagogiske korttidsuddannelser . . . 113
8.2.3.3. Socialformidleruddannelse . . . 114
8.3. Karakteristik af de gældende finansieringsordninger . . . 114
8.3.1. »Indkomsten« på årsbasis pr. elev ved de socialpædagogiske grunduddannelser uden for statens uddannelsesstøtte . . . 114
8.3.2. Fordele for Eleverne under de gældende ordninger ved de socialpædagogiske grunduddannelser . . . 115
8.3.3. Ulemper ved de gældende finansieringsordninger set i relation til kommissionens forslag . . . 115
8.3.3.1. Institutionsafhængigheden . . . 115
8.3.3.2. Praktikperiodernes længde . . . 115
8.3.3.3. Kapacitetsbegrænsninger . . . 116
8.3.3.4. Fordelingen af søgningen . . . 116
8.4. Kommissionens overvejelser om de fremtidige økonomiske vilkår for eleverne ved de sociale uddannelser . . . 116
8.4.1. Overgang til statens uddannelsesstøtte . . . 116
8.4.2. Den socialpædagogiske fællesuddannelse . . . 116
8.4.3. Socialformidleruddannelserne . . . 117
8.4.4. Korttidsuddannelserne . . . 117
8.5. Konsekvenserne af en overgang til statens uddannelsesstøtte . . . 117
8.5.1. Konsekvenserne for de uddannelsessøgende . . . 117
8.5.2. Rekrutteringsmæssige konsekvenser . . . 117

Kapitel 9. Kapacitetsudbygning . . . 119
9.1. Skøn over personalebehov indtil 1985 på baggrund af perspektivplanlægningsredegørelsen . . . 119
9.1.1. Børne- og ungdomsforsorgen . . . 121
9.1.1.1. Daginstitutionerne . . . 121
9.1.1.2. Døgninstitutionerne . . . 123
9.1.1.3. Samlet personaleudvikling for børne- og ungdomsforsorgen i perioden 1971-85 . . . 124
9.1.2. Åndssvageforsorgen . . . 124
9.1.3. Den øvrige særforsorg m.v. . . . 125
9.1.4. Revalidering . . . 125
9.1.5. Fængselsvæsenet . . . 126
9.1.6. Omsorg for pensionister og andre . . . 126
9.1.6.1. Institutionsomsorgen . . . 126
9.1.6.2. Omsorgen uden for institution . . . 127
9.1.7. Social- og sundhedsforvaltning i kommuner og amtskommuner . . . 128
9.1.8. Arbejdsområder for socialpædagoger og -formidlere uden for den sociale sektor . . . 129
9.1.9. Samlet personaleoversigt for perioden 1972-85 fordelt på socialuddannelseskommissionens kategoriinddeling . . . 130
9.2. De socialpædagogiske uddannelsers udbygning . . . 130

9.2.1. Fremskrivning af det nuværende personale . . . 130
9.2.2. Sammenligning af den ønskede tilgang af socialpædagogisk uddannet personale med den forventede tilgang på grundlag af den eksisterende uddannelseskapacitet . . . 131
9.2.2.1. SP (småbørn) . . . 132
9.2.2.2. SP (skolebørn) og SP (voksne) . . . 132
9.2.2.3. SP (ældre) og plejehjemsassistenter . . . 132
9.2.3. Kommissionens forslag om udbygning af de socialpædagogiske uddannelser og plejehjemsassistentuddannelsen . . . 133
9.2.3.1. De socialpædagogiske uddannelser . . . 133
9.2.3.2. Plejehjemsassistentuddannelsen . . . 134
9.3. Socialformidleruddannelsernes udbygning . . . 134
9.4. De socialpædagogiske korttidsuddannelsers udbygning . . . 136
9.5. Udbygning af efter- og videreuddannelseskapaciteten . . . 138
9.6. Uddannelseskapacitetens lokalisering på landsplan . . . 139
9.6.1. De socialpædagogiske uddannelsers lokalisering . . . 141
9.6.2. Socionomuddannelsens lokalisering . . . 141
9.7. Driftsomkostninger og lærerforbrug ved de sociale uddannelser . . 142
9.7.1. De socialpædagogiske uddannelser . . . 143
9.7.2. Socialformidleruddannelserne . . . 146
9.7.2.1. Socionomuddannelsen . . . 146
9.7.2.2. Kommunernes opskolingskursus og 750-800 timers kursus . . . 148
9.7.3. Korttidsuddannelserne . . . 149
9.7.4. Efter- og videreuddannelserne . . . 149
9.7.5. Samlet oversigt over direkte driftsomkostninger og vikarudgifter inden for den sociale sektor . . . 151

Kapitel 10. Uddannelsernes ressortmæssige placering . . . 153
10.1. Behovet for planlægning . . . 153
10.1.1. Kommissoriet . . . 153
10.1.2. Kommissionens område . . . 153
10.1.3. Kommissionens forslag . . . 153
10.1.4. Forholdet til sundhedssektoren . . . 153
10.1.5. Den hidtidige planlægning . . . 154
10.1.6. Behovet for styring . . . 154
10.1.7. Perspektivplanlægningsredegørelsen . . . 155
10.2. Kommisionens forslag om uddannelsernes overflytning til undervisningsministeriets ressort . . . 155
10.2.1. Begrundelse for ønsket om overflytning . . . 155
10.2.2. Uddannelser, der foreslås overflyttet . . . 155
10.2.3. Koordinering med beslægtede uddannelser . . . 156
10.2.4. Samling af uddannelserne . . . 157
10.2.5. Varetagelse af brugerinteresserne . . . 157
10.3. Særudtalelse . . . 157

Kapitel 11. Resume af kommissionens forslag . . . 159
11.1. Målsætningen . . . 159
1 1.2. Forslag om ændringer i de socialpædagogiske grunduddannelser 159
11.2.1. Etablering af en fællesuddannelse af socialpædagoger . . . 159
11.2.1.1. Fællesuddannelsens varighed . . . 159
11.2.1.2. Fællesuddannelsens opbygning . . . 159
11.2.1.3. Vurdering af studieindsats . . . 159
1 1.2.1.4. Indgangsniveau . . . 159

11.2.1.5. Forsøg med gymnasial erhvervsfaglig grunduddannelse . . . 160
11.2.1.6. Fælles optagelsesprocedure . . . 160
11.3. Forslag om ændring i uddannelserne af socialformidlere . . . 160
11.3.1. Den socialadministrative uddannelses etablering . . . 160
11.3.1.1. Formålet med den socialadministrative uddannelse . . . 160
11.3.1.2. Adgangsbetingelser og adgangsveje . . . 160
11.3.2. Den direkte strukturerede socionomuddannelse . . . 160
11.3.2.1. Den direkte strukturerede socionomuddannelses opbygning . . . 161
11.3.2.2. Adgang til den direkte strukturerede socionomuddannelse . . . 161
11.3.3. Socionomuddannelsen med udgangspunkt i en samfundsvidenskabelig basisuddannelse . . . 161
11.4. Forslag om korttidsuddannelser . . . 161
11.4.1. Korttidsuddannelser til det socialpædagogiske område . . . 161
11.4.2. Hjemmehjælperuddannelsen . . . 161
11.4.3. Omsorgshjælperuddannelsen (forsøgsuddannelse) . . . 161
11.4.4. Korttidsuddannelser til arbejdet med børn . . . 161
11.4.5. Pensionistvejlederuddannelsen . . . 161
11.4.6. Familievejlederuddannelsen . . . 161
11.5. Forslag om efter- og videreuddannelser . . . 161
11.5.1. Opskolingskurser inden for det socialpædagogiske område . . . 162
11.5.2. Videreuddannelseskurser . . . 162
11.5.2.1. Omsorgskonsulent- og lederuddannelserne . . . 162
11.5.2.2. Klubmedarbejderuddannelsen . . . 162
11.5.2.3. Overgangskurser og introduktionskurser inden for det socialpædagogiske område . . . 162
11.5.2.4. Årskurser for børneforsorgspædagoger, børnehave- og fritidspædagoger og omsorgsassistenter . . . 162
11.5.3. Efter- og videreuddannelse af socialformidlerpersonale . . . 162
11.5.3.1. Efter- og videreuddannelse af socionomer . . . 162
11.5.3.2. Efter- og videreuddannelse for personer med den socialadministrative uddannelse . . . 162
11.5.3.3. Forvaltningshøjskolens 400-timers kursus . . . 162
11.5.3.4. Kurser for medarbejdere med ledende funktioner . . . 162
11.6. Forslag om uddannelse af lærere til uddannelsesstederne . . . 162
11.6.1. Fællesnordiske lærerkurser . . . 163
11.7. Forslag om uddannelseskapaciteten . . . 163
11.7.1. De socialpædagogiske uddannelser . . . 163
11.7.1.1. Omstilling af optagelseskapaciteten . . . 163
11.7.2. Plejehjemsassistentuddannelsen . . . 163
11.7.3. Socialformidleruddannelserne . . . 163
11.7.3.1. Socionomuddannelsen . . . 163
11.7.3.2. Forvaltningshøjskolens kurser for det socialadministrative personale .. 163
11.7.4. De socialpædagogiske korttidsuddannelser . . . 163
11.7.5. Udbygning af efter- og videreuddannelseskapaciteten . . . 163
11.8. Forslag om uddannelseskapacitetens lokalisering på landsplan . . . 163
11.8.1. De socialpædagogiske uddannelsers lokalisering . . . 163
11.8.2. Socionomuddannelsens lokalisering . . . 164
11.9. De økonomiske vilkår for de studerende . . . 164
11.9.1. De økonomiske vilkår for de studerende ved den socialpædagogiske fællesuddannelse . . . 164
11.9.2. De økonomiske vilkår for eleverne ved socialformidleruddannelserne 164
11.9.3. De økonomiske vilkår for eleverne ved korttidsuddannelserne . . . 164
11.9.4. Særlige finansieringsordninger af rekrutteringsmæssige hensyn . . . 164
11.10. Forslag om uddannelsernes ressortmæssige placering . . . 164

11.10.1. Forslag om socialuddannelsernes overflytning til undervisningsministeriets ressort 164
11.10.2. Sundhedsuddannelsernes ressortforhold 164
11.10.3. Forslag om fælles planlægning 164
11.10.4. Forslag om etablering af et rådgivende organ 164

Bilagsliste

1.1. Rapport om Uddannelse af socialpædagoger.
1.2. Rapport om Uddannelse af socialformidlere,
II. 1. Sammenfatning af redegørelse vedrørende uddannelsesproblemer for faglærere og værkstedspersonale m.v. ved sociale uddannelses-, oplærings- og beskæftigelsesforanstaltninger.
II.2. Kommissionens bemærkninger til Betænkning om læreruddannelsen efter loven af 1966 (betænkning nr. 527/1969).
III. 1. Udgiftsændringer i forbindelse med en omlægning af uddannelserne til børneforsorgspædagog og omsorgsassistent.
VII. 1. Henvendelse fra Socialinspektørforeningen.
VII.2. Udtalelse fra Dansk Socialrådgiverforening.
VIII. 1. Den gennemsnitlige »indkomst« på årsbasis pr. elev ved de socialpædagogiske grunduddannelser uden for Statens Uddannelsesstøtte.
IX. 1. Beregning af uddannelseskapaciteten, når efterspørgslen kendes.
IX.2.1. Driftsomkostninger ved den socialpædagogiske fællesuddannelse.
IX.2.2. Driftsomkostninger ved socialformidleruddannelsen.
Underbilag IX.2.1.
En sammenligning mellem driftsudgifterne ved den enstrengede basisuddannelse, som foreslået af Milhøjgruppen og Roskildemodellen for en samfundsvidenskabelig basisuddannelse.
IX. 3. Kort.
IX.4. Fordelingen af aldersgruppen 20-24 årige på amtskommuner i årene 1970, 1975, 1980 og 1985.
IX. 5. Fordelingen af de socialpædagogiske uddannelser i 1971 på amtskommuner.

Et stikordsregister findes sidst i betænkningen.

Figurer

Figur V.l. Den socialpædagogiske grunduddannelsesstruktur 55
Figur V.2. De socialpædagogiske korttidsuddannelser 56
Figur V.3. Socialrådgiveruddannelsen 56
Figur VI 1. Socialpædagogiske uddannelser samt uddannelsesplaner 92
Figur VII 1. Den foreslåede uddannelsesstruktur på socialformidlerområdet . . 110

Tabeller

I KAPITEL 4.

Tabel IV.l.a. Personale ved vuggestuerne pr. 26. januar 1972 46
Tabel IV.l.b. Personale ved børnehaverne pr. 26. januar 1972 46
Tabel IV.I.e. Personale ved dagplejeordningerne for børn under skolealderen pr. 26. januar 1972 46
Tabel IV.l.d. Personale ved legesteder for børn pr. 26. januar 1972 46
Tabel IV.I.e. Personale ved fritidshjem pr. 26. januar 1972 46
Tabel IV.l.f. Personale ved fritids- og ungdomsklubber pr. 26. januar 1972 . . 46
Tabel IV.2. Personale i anerkendte døgninstitutioner for børn og unge incl. spædbørnehjem opgjort pr. 1. oktober 1971 47
Tabel IV.3. Personale ved åndssvageforsorgens institutioner pr. 1. oktober 1971 47
Tabel IV.4.a. Personale ved særforsorgens anerkendte institutioner opgjort pr. 31. marts 1971 47
Tabel IV.4.b. Personale ved forsorgshjem, arbejdskolonier, optagelseshjem og alkoholambulatorier pr. 26. januar 1972 48
Tabel IV.5. Personale ved revalideringscentrene opgjort pr. 1. april 1972 . . 48
Tabel IV.6. Personale ved revalideringsinstitutionerne og beskyttede virksomheder opgjort pr. 1. oktober 1971 48
Tabel IV.7. Personale ved fængselsvæsenet og Dansk Forsorgsselskab pr. februar 1972 48
Tabel IV.8. Personale ved alderdoms- og plejehjem opgjort pr. 26. januar 1972 49
Tabel IV.9.a. Personale ved hjemmehjælps- og husmoderafløsningsordningerne pr. 26. januar 1972 49
Tabel IV.9.b. Personale ved sundhedsplejeordninger og hjemmesygepleje pr. 26. januar 1972 49
Tabel IV.9.c. Personale ved kommunernes omsorgsarbejde uden for alderdoms- og plejehjem, men inklusiv omsorgsarbejde ved daginstitutioner pr. 26. januar 1972 49
Tabel IV. 10. Personale ved mødrehjælpsinstitutionerne pr. 7. marts 1972 49
Tabel IV. 11. Personale ved kommunernes og amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning opgjort pr. 26. januar 1972 50
Tabel IV. 12. Personale ved sygekasserne opgjort pr. august 1971 50
Tabel IV. 13. Personalet ved den sociale sektor opgjort fortrinsvis pr. januar/februar 1972 51

I KAPITEL 5.

Tabel V.l. Optagelseskapaciteten ved børnehavepædagoguddannelsen på børnehavepædagogseminarierne . . . 59
Tabel V.2. Optagelseskapaciteten ved fritidspædagoguddannelsen på børnehave- og fritidspædagogseminarierne . . . 59
Tabel V.3. Optagelseskapaciteten ved forsøget med fælles uddannelse af socialpædagoger . . . 60
Tabel V.4. Optagelseskapaciteten ved børneforsorgsseminarierne på den 2-årige almene linie og småbørnslinien . . . 60
Tabel V.5. Antal nyansatte 1-års elever ved åndssvageforsorgens forsorgscentre . . . 60
Tabel V.6. Optagelseskapaciteten ved diakonuddannelsen . . . 60
Tabel V.7. Optagelseskapaciteten ved forsøgsuddannelsen til omsorgsassistent ved pensionistomsorgen . . . 60
Tabel V.8. Optagelseskapaciteten i alt ved de socialpædagogiske grunduddannelser . . . 60
Tabel V.9. Optagelseskapaciteten ved socialrådgiver (socionom) uddannelsen . . . 61
Tabel V.10. Antal institutioner og optagelseskapacitet ved grunduddannelserne i 1971 fordelt på geografiske hovedområder . . . 62
Tabel V.U. Optagelseskapaciteten ved de socialpædagogiske grunduddannelser i de geografiske hovedområder i pct. af antallet af 20-årige pr. 1. januar 1971 i de respektive områder . . . 63
Tabel V.12. Antallet af ansøgere ved grunduddannelserne i perioden 1967-1971 . . . 64
Tabel V.13. Søgningen til grunduddannelserne i 1971 fordelt på geografiske hovedområder . . . 65
Tabel V.14. Optagelseskapaciteten ved de socialpædagogiske grunduddannelser i 1971 i pct. af søgningen . . . 65
Tabel V.15. Antal optagne ved grunduddannelserne 1967-1971 . . . 66
Tabel V.16. Antal personer, der har påbegyndt korttidsuddannelserne i perioden 1967-1971 . . . 66
Tabel V.17. Antallet af ansøgere til grunduddannelserne i perioden 1967-1971 . . . 67
Tabel V.18. Den forventede optagelseskapacitet ved grunduddannelserne 1972-1975 . . . 68
Tabel V.19. Antal færdiguddannede i 1971 ved grunduddannelserne samt skøn over antal færdiguddannede i perioden 1972-1975 . . . 69

I KAPITEL 9.

Tabel IX.l.a. Personaleudviklingen ved vuggestuer i perioden 1972-85 . . . 121
Tabel IX.l.b. Personaleudviklingen ved børnehaver i perioden 1972-85, incl. legestuer for børn under skolealderen . . . 122
Tabel IX.I.e. Personaleudviklingen ved dagplejeordningerne i perioden 1972-85 . . . 122
Tabel IX.l.d. Personaleudviklingen ved fritidshjem i perioden 1972-85 . . . 123
Tabel IX.I.e. Personaleudviklingen ved fritids- og ungdomsklubber samt legesteder for børn i perioden 1972-85 . . . 123
Tabel IX.2. Personaleudviklingen ved børne- og ungdomshjem incl. spædbørnehjem i perioden 1972-85 . . . 124
Tabel IX. 3. Personaleudviklingen ved børne- og ungdomsforsorgen i perioden 1972-85 . . . 124
Tabel IX.4. Fordeling af åndssvageforsorgens personale . . . 124

Tabel IX. 5. Personaleudviklingen ved åndssvageforsorgen i perioden 1972-85 . . . 125
Tabel IX. 6. Personaleudviklingen ved den øvrige særforsorg m.v. i perioden 1972-85 . . . 125
Tabel IX.7. Personaleudviklingen ved revalideringsinstitutioner og beskyttede virksomheder i perioden 1972-85 . . . 126
Tabel IX.8. Personaleudviklingen ved kriminalforsorgen (fængselsvæsenet og Dansk Forsorgsselskab excl. tilsynsførende og personundersøgere) i perioden 1972-85 . . . 126
Tabel IX.9. Personaleudviklingen ved alderdoms- og plejehjem i perioden 1972-85 . . . 127
Tabel IX. 10. Personaleudviklingen ved omsorgen uden for institution, herunder personale i forbindelse med pensionistopgange med kollektive faciliteter og omsorgsforanstaltninger i dagcentre, men excl. hjemmesygeplejen i perioden 1972-85 . . . 127
Tabel IX.11.a. Fordeling af personalet ved kommunernes social- og sundhedsforvaltning på kommissionens uddannelseskategorier . . . 128
Tabel IX. 11 .b. Fordeling af personalet ved sygekasserne på kommissionens uddannelseskategorier . . . 128
Tabel IX. 1 I.e. Fordeling af personalet ved børnerådgivningscentrene, revalideringscentrene og mødrehjælpsinstitutionerne . . . 128
Tabel IX. 12. Personaleudviklingen ved kommunernes social- og sundhedsforvaltning, sygekasserne, revalideringscentrene, børnerådgivningscentrene og mødrehjælpsinstitutionerne . . . 129
Tabel IX. 13. Personaleudviklingen inden for undervisningssektoren af socialpædagogisk personale - børnehaveklasser m.v. i perioden 1972-85 . . . 129
Tabel IX. 14.a. Personaleudviklingen ved den sociale sektor excl. omsorgen uden for institution i perioden 1972-85 . . . 130
Tabel IX.14.b. Personaleudviklingen ved omsorgen uden for institution i perioden 1972-85 . . . 130
Tabel IX. 14.c. Den samlede personaleudvikling ved den sociale sektor i perioden 1972-85 . . . 130
Tabel IX. 15. Fremskrivning af det nuværende socialpædagogiske personale og plejehjemsassistenter, under hensyntagen til såvel den naturlige afgang på grund af alder eller død som tilgangen af allerede uddannede, der midlertidigt har været uden for erhverv . . . 131
Tabel IX. 16. Den ønskede nettotilvækst af socialpædagogisk uddannet personale og plejehjemsassistenter i perioderne 1972-77 og 1972-85 131
Tabel IX.17. Den planlagte optagelseskapacitet i 1973, 1974 og 1975 . . . 132
Tabel IX. 18. Skønnet kandidatproduktion frem til 1975 . . . 132
Tabel IX. 19. Skønnet kandidatproduktion i perioden 1972-85 . . . 1 32
Tabel IX.20. Skønnet nettotilvækst af nyuddannede SP (småbørn) i perioden 1972-85 under forskellige forudsætninger . . . 132
Tabel IX.21. Skønnet nettotilvækst af nyuddannede SP (skolebørn) og SP (voksne) i perioden 1972-85 under forskellige forudsætninger . . 132
Tabel IX.22.a. Skønnet nettotilvækst af nyuddannede SP (ældre) i perioden 1972-85 under forskellige forudsætninger . . . 133
Tabel IX.22.b. Skønnet nettotilvækst af nyuddannede plejehjemsassistenter i perioden 1972-85 under forskellige forudsætninger . . . 133
Tabel IX.23. Over- og underskudsproduktionen af socialpædagoger i 1977 og 1985 . . . 133
Tabel IX.24. Den foreslåede udbygning af optagelseskapacitet ved plejehjemsassistentuddannelsen i perioden 1972-85 . . . 134

Tabel IX.25. Fremskrivning af det eksisterende socialformidlerpersonale under forudsætning af dels afgang på grund af alder eller død, dels som følge af en tilgang af allerede uddannede, der midlertidigt har været uden for erhverv . . . 134
Tabel IX.26. Optagelseskapacitet ved socialformidleruddannelserne i perioden 1972-78 . . . 135
Tabel IX.27. Kandidatproduktionen ved socialformidleruddannelserne i perioden 1972-75 . . . 135
Tabel IX.28. Skønnet kandidatproduktion ved socialformidleruddannelserne i perioden 1972-85 . . . 135
Tabel IX.29. Skønnet nettotilvækst af nyuddannede socionomer i perioden 1972-85 . . . 135
Tabel IX. 30. Skønnet nettotilvækst af nyuddannede assistenter i perioden 1972-85 . . . 135
Tabel IX.31. Optagelseskapaciteten ved socialformidleruddannelserne i perioden 1972-85 . . . 136
Tabel IX.32. Fremskrivning af det nuværende personale med en begrænset pædagogisk funktion, under hensyntagen til såvel afgang på grund af afsked, alder og død, som tilgang af personer, der midlertidigt har været uden for erhverv . . . 137
Tabel IX.33.a. Den ønskede nettotilgang af korttidsuddannede under forudsætning af at alle, der udfører en begrænset pædagogisk funktion i 1985, vil have en korttidsuddannelse . . . 137
Tabel IX.33.b. Den ønskede nettotilgang af korttidsuddannede under forudsætning af en dækningsgrad på 50 pct. af korttidsuddannede i 1985 138
Tabel IX.34.a. Kursuskapaciteten ved de socialpædagogiske korttidsuddannelser i perioden 1973-85 under forudsætning af at alle, der udfører en begrænset pædagogisk funktion i 1985, har en korttidsuddannelse . . . 138
Tabel IX.34.b. Kursuskapaciteten ved de socialpædagogiske korttidsuddannelser i perioden 1973-85 under forudsætning af en dækningsgrad på ca. 50 pct. af korttidsuddannede i 1985 . . . 138
Tabel IX.35. Uddannelseskapaciteten målt som antal helårsstuderende ved efter- og videreuddannelser under forudsætning af, at der i gennemsnit dimensioneres med 1 uge pr. ansat pr. år . . . 139
Tabel IX.36. Fordelingen af rekrutteringsgrundlaget vest for Store Bælt i perioden 1970–85 . . . 142
Tabel IX.37. Optagelseskapacitetens fordeling ved socionomuddannelsen i perioden 1971-85 . . . 142
Tabel IX.38.a. Fordelingen af tilgangen til de socialpædagogiske uddannelser i overgangsperioden indtil 1978 dels på uddannelser, der driftsøkonomisk svarer til fællesuddannelsen, dels på børneforsorgs- og omsorgsassistentuddannelserne . . . 143
Tabel IX.38.b. Fordelingen af bestanden ved de socialpædagogiske uddannelser i overgangsperioden indtil 1978 dels på uddannelser, der driftsøkonomisk svarer til fællesuddannelsen, dels på børneforsorgs- og omsorgsassistentuddannelserne . . . 144
Tabel IX.39. Driftsomkostninger excl. husleje ved de socialpædagogiske uddannelser ved gennemførelse af kommissionens forslag om en fællesuddannelse i periodeen 1972-85 (april 1971-priser) . . . 145
Tabel IX.40. Sammenligning af driftsomkostningerne ved gennemførelsen af fællesuddannelsen med driftsomkostningerne ved bevarelse af de nuværende uddannelsers struktur . . . 145
Tabel IX.41. Lærerforbrug i perioden 1972-85 under forudsætning af, at

andelen af timer læst af faste lærere er 50 pct. fra 1973 for fællesuddannelsen, medens lærertallene for 1972 er benyttet uændret for børneforsorgs- og omsorgsassistentuddannelserne 146
Tabel IX.42. Samlede driftsomkostninger og lærerforbrug i 1985 under forskellige forudsætninger 146
Tabel IX.43. Bestanden af studerende ved de sociale højskoler fordelt på den nuværende socionomuddannelse og den af kommissionen foreslåede 147
Tabel IX.44. Samlede driftsomkostninger ved socionomuddannelsen i perioden 1972-85 under forudsætning af dels den foreslåede kapacitetsudbygning, dels at kommissionens forslag om en ændret socionomuddannelse gennemføres fra 1974 148
Tabel IX.45. Merudgifter ved socionomuddannelsen som følge af kommissionens forslag om en udvidelse af den teoretiske del af uddannelsen fra 2–2½ år 148
Tabel IX.46. Det samlede lærerbehov ved socionomuddannelsen i perioden 1972-85 148
Tabel IX.47. Driftsomkostninger og lærerforbrug i 1985 under forskellige forudsætninger 148
Tabel IX.48. Samlede driftsomkostninger ved afholdelse af kommunernes opskolingskursus og 750-800 timers kursus 149
Tabel IX.49. Samlede driftsomkostninger ved korttidsuddannelserne 149
Tabel IX.50. Direkte driftsomkostninger og lærerforbrug ved en efter- og videreuddannelsesordning svarende til en uge pr. medarbejder pr. år 150
Tabel IX.51. De samlede vikarudgifter ved en efter- og videreuddannelsesordning svarende til en uge pr. medarbejder pr. år 151
Tabel IX.52. Samlede direkte driftsomkostninger og vikarudgifter inden for den sociale sektor i årene 1972, 1977 og 1985 (april 1971-priser) 151
Tabel IX.53. Meromkostninger inden for den sociale sektor i årene 1977 og 1985 (april 1971-priser) som følge af kommissionens forslag . . 151

I BILAG IX. 1.

Tabel 1. Nettooverlevelsessandsynligheden for en bestand på 100 i perioden 1970-85 under hensyntagen til dels et naturligt frafald, dels tilgangen af allerede uddannede, dvs. af uddannede før 1970 4
Tabel 2. Nettooverlevelsessandsynligheden for en bestand på 100 i perioden 1972-85, under hensyntagen til dels et naturligt frafald, dels tilgangen af allerede uddannede, dvs. af uddannede før 1972 5

I BILAG IX.2.1.

Tabel 1. Driftsomkostninger excl. huslejeudgifter samt lærerforbrug ved årligt at optage 100 studerende ved den socialpædagogiske uddannelse (april 1971-priser) 3
Tabel 2. Driftsomkostninger pr. studerende pr. år og pr. kandidat excl. huslejeudgifter (april 1971-priser) 4
Tabel 3. Driftsomkostninger pr. studerende pr. år og pr. kandidat excl. huslejeudgifter (omregnet til april 1971-priser) 4

I BILAG **IX.2.2.**

Tabel 1. Driftsomkostninger excl. huslejeudgifter samt lærerforbrug ved årligt at optage 100 studerende ved den direkte strukturerede socionomuddannelse 2

Tabel 2. Driftsomkostninger og lærerforbrug excl. husleje ved årligt at optage 100 studerende ved overbygningen til basisuddannelsen 3
Tabel 3. Driftsomkostninger pr. studerende pr. år og pr. kandidat excl. husleje (april 1971-priser) 4

I UNDERBILAG IX.2.1.

Tabel 1. Bestandsud vikling ved basisuddannelse ved konstant tilgang på 100 . . 2
Tabel 2. Driftsudgifter ved Milhøjmodellen under antagelse af forskellige stillingsstrukturer og med 45 pct. forskning, 45 pct. undervisning og 10 pct. administration for amanuensisgruppen 2
Tabel 3. Årlige driftsomkostninger ved en tilgang på 100 under alternative stillingsstrukturer og studieforløb (mill.kr.) 3

Kapitel 1

Indledning

1.1. Kommissorium

Socialuddannelseskommissionen blev nedsat af regeringen ved følgende skrivelse af 24. juni 1965 fra socialministeren:

»I takt med den stærke velstandsstigning, der har fundet sted i de seneste 2 årtier, er der sket en kraftig udbygning af den sociale lovgivning. Det har været et karakteristisk træk i denne udvikling, at man har lagt stigende vægt på de forebyggende og revaliderende opgaver. Såvel udbygningen af forsorgen i almindelighed som den øgede indsats på de nævnte specielle områder stiller øgede krav om veluddannet personale på alle felter inden for det sociale område. Behovet for øget tilgang af uddannede medarbejdere har ført til, at man i de seneste år på en del områder har taget initiativet til oprettelse af nye eller udbygning af bestående uddannelser (særforsorg, børneforsorg, arbejdsanvisning), men nogen samlet drøftelse af uddannelsesproblemerne på det sociale område har ikke fundet sted.

På baggrund af det anførte har regeringen besluttet at nedsætte en kommission vedrørende uddannelsen på det sociale område.

Kommissionen må i sine overvejelser inddrage uddannelsen af personale, beskæftiget på *det sociale felt i videste forstand.* Dette indebærer, at ikke blot uddannelsen af personale, der er beskæftiget med administration af eller varetagelsen af sociale foranstaltninger, der direkte henhører under arbejds- og socialministeriernes områder, men også uddannelsesspørgsmål for personer inden for tilgrænsende områder bør indgå i overvejelserne. Overvejelserne bør i første række omfatte uddannelsen af personale beskæftiget inden for følgende områder:

Den almindelige offentlige forsorg,
socialforsikringen,
den offentlige arbejdsanvisning,
børne- og ungdomsforsorgen,
særforsorgen,
revalideringslovgivningen,
omsorgslovgivningen,
mødrehjælpen og
fængselsforsorgen.

Inden for de nævnte områder stilles der i vidt omfang specielle krav til medarbejderne, der beskæftiges på de respektive områder, men der gør sig dog en række lighedspunkter gældende mellem arbejdet på disse områder. Disse lighedspunkter mellem arbejdet på de forskellige felter rejser bl.a. spørgsmålet om en bedre koordinering af de enkelte uddannelser end den, der hidtil har fundet sted.

Ved overvejelserne af uddannelsesproblemerne på de nævnte felter kan det være hensigtsmæssigt at sondre mellem

a) funktioner af overvejende administrativ karakter, der varetages dels af akademikere (jurister, cand. polit.'er m.fl.) - overvejende i centraladministrationen - dels af personer med forskellige ikke-akademiske uddannelser,

b) funktioner af behandlingsmæssig karakter m.v. under eller i forbindelse med institutionsophold, der udføres dels af forskellige specialister, f.eks. læger, psykologer, lærere og socialrådgivere, dels af personer med plejemæssige, omsorgsmæssige og oplæringsmæssige opgaver,

c) funktioner i klientens hjem, der udøves af f.eks. familievejledere, omsorgskonsulenter og husmoderafløsere.

Kommissionen må i første række overveje følgende spørgsmål:

1) Tilvejebringelse af uddannelsesordninger på de områder inden for det sociale felt, hvor en uddannelse ikke findes, og hvor det ikke kan anses for fyldestgørende, at de beskæftigede først gennem arbejdets udførelse helt eller delvis erhverver sig forudsætningerne for at bestride dette.

2) Udbygning af de eksisterende ordninger, hvor disse skønnes utilstrækkelige.

3) Koordinering i henseende til
   a) sammenlægning af uddannelsen af personale inden for nært beslægtede arbejdsområder,
   b) etablering af fælles grunduddannelse,
   c) etablering af fælles efteruddannelse,
   d) udveksling af erfaringer mellem de forskellige områder og tilrettelæggelse af fælles undervisningsmateriale.

4) Tilvejebringelse af sådanne vilkår under uddannelsen i økonomisk og ansættelsesmæssig henseende at der sikres en rimelig tilgang til det sociale område.

5) Mulighederne for at sikre en løbende koordinering og ajourføring af de forskellige uddannelser.

Det bemærkes, at det forudsættes, at kommissionen, for så vidt angår lærere og de forskellige grupper af akademisk uddannet personale, der beskæftiges som specialister inden for det sociale område, begrænser sig til at overveje, hvorvidt der er behov for at give disse en supplerende uddannelse af socialt indhold med specielt sigte på forholdene inden for det særlige felt, hvor pågældende beskæftiges.

Det forudsættes, at kommissionen samtidig med at fremkomme med forslag til løsning af de forskellige uddannelsesproblemer fremsætter skøn over de med forslagenes gennemførelse forbundne udgifter og forslag til finansiering af disse.

Kommissionen har adgang til, i det omfang det skønnes påkrævet, at tilkalde sagkyndige til sine møder.«

1.2. Medlemmer

Direktør Henning Friis, socialforskningsinstituttet, blev anmodet om at varetage hvervet som formand for kommissionen.

Til at indtræde som medlemmer af kommissionen beskikkedes i øvrigt:

Direktør S. E. Albrechtsen, Danmarks forvaltningshøjskole,

afdelingsleder, fru Margrete Appel, Mødrehjælpen i København,

chef for fængselsvæsenets arbejdsdrift, Carl Aude, nu lektor ved den sociale højskole i Odense,

forsorgschef N. E. Bank-Mikkelsen, statens åndssvageforsorg, nu socialstyrelsen,

direktør H. Engberg-Pedersen, direktoratet for ungdomsundervisningen,

kontorchef Asger Friis, socialministeriet,

kontorchef Poul Gad, arbejdsdirektoratet, som repræsentant for arbejdsministeriet,

sekretariatschef Edward Hee, Københavns magistrats 3. afdeling,

kst. rektor Vagn Holm, den sociale højskole, nu kontorchef i socialministeriet,

direktør Holger Horsten, direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen, nu socialstyrelsen,

socialdirektør Orla Jensen, Århus,

direktør Walter Johannsen, direktoratet for revalidering og forsorg, nu socialstyrelsen,

forstanderinde, frk. Eli Magnussen, sundhedsstyrelsen,

kontorchef K. V. Stang, indenrigsministeriet.

Kontorchef Asger Friis udtrådte af kommissionen i juli 1966 i forbindelse med udnævnelse til direktør for ulykkesforsikringsdirektoratet.

Kontorchef Poul Gad blev fritaget for hvervet den 15. december 1967, og i stedet beskikkedes kontorchef Knud Skovmand fra arbejdsdirektoratet, som arbejdsministeriets medlem.

Direktør H. Engberg-Pedersen blev i november 1966 fritaget for hvervet. I stedet beskikkedes undervisningsinspektør Hanne Søndergaard Madsen, direktoratet for ungdomsundervisningen, som medlem. Hun er fra 1. november 1969 fritaget for hvervet som medlem af kommissionen, og i stedet er efter indstilling fra undervisningsministeriet beskikket undervisningskonsulent Carl Jørgensen, direktoratet for erhvervsuddannelserne.

Fuldmægtig Ole Høeg, fra oktober 1969 fungerende rektor ved Danmarks sociale højskole, har fra begyndelsen deltaget i kommissionens møder som observatør for socialreformkommissionens sekretariat. Efter udnævnelse til planlægningschef ved socialstyrelsen i november 1970 blev han beskikket som medlem.

Kontorchef K. V. Stang, indenrigsministeriet, blev fra 1. april 1971 fritaget for hvervet som medlem. I stedet beskikkedes efter indstilling fra indenrigsministeriet fuldmægtig J. Tørning, indenrigsministeriet.

Chef for fængselsvæsenets arbejdsdrift, Carl Aude, blev i juli 1971 fritaget for hvervet som medlem. I stedet beskikkedes efter indstilling fra socialministeriet fængselsinspektør B. K. Paludan-Müller, fængselsvæsenets personaleskole.

Som sekretær beskikkedes fuldmægtig, nu ekspeditionssekretær A. Toft, socialministeriet. Fuldmægtig H. Bayer og fuldmægtig K. Beukel, socialministeriet, gjorde tjeneste i sekretariatet fra oktober 1967 til marts 1971. I juli 1971 afløstes ekspeditionssekretær A. Toft af sekretærerne Merete Watt Boolsen, Ole Steen Andersen og Esbjørn Molander (de to sidstnævnte fra undervisningsministeriet).

Seminarierektor H. C. Rasmussen, børneforsorgsseminariet i Jægerspris, nu Børneforsorgens fortsættelsesseminarium, har fra sommeren 1969 været tilknyttet kommissionen som pædagogisk konsulent.

1.3. Afgrænsning af kommissionens område

Ved begyndelsen af sin virksomhed fandt kom-
kommissionen det påkrævet

at få afgrænset det sociale område,

at få oversigt over personalesituationen inden for dette område,

at udarbejde prognose over fremtidens personalebehov,

at få bestemt personalets uddannelsesbehov,

at få oversigt over de eksisterende uddannelsesmuligheder,

at konstatere, hvor der mangler uddannelsesmuligheder.

Med hensyn til afgrænsningen af sit virkefelt, har kommissionen fundet det nødvendigt ret nøje at begrænse sig til direkte at beskæftige sig med de områder, der udtrykkeligt er fremhævet i kommissoriet. Man har således ikke benyttet sig af adgangen til at lade overvejelserne omfatte uddannelsesspørgsmål inden for tilgrænsende områder i ret vidt omfang. Dette er ikke udtryk for underkendelse af betydningen af at se de sociale uddannelser i bredere sammenhæng, men skyldes udelukkende, at man ikke har ment at kunne overkomme et videre område end det angivne uden væsentlig forsinkelse af kommissionens arbejde.

Man har især fundet det påkrævet at beskæftige sig med uddannelsen af det personale i institutioner, i hjemmeomsorgen og i forvaltningen, som varetager den umiddelbare, brede kontakt med klientelet. Uddannelsesproblemer, der vedrører personale, der varetager husgerningsfunktioner i institutionerne, og medarbejdere med specialistfunktioner, er mere kursorisk behandlet.

1.3.1. Tilgrænsende områder

Blandt de tilgrænsende områder, man ikke har taget under nærmere behandling, kan nævnes uddannelse af lærere og speciallærere til folkeskolen, selv om seminarieuddannede lærere i ret vidt omfang beskæftiges inden for socialsektoren. Ved den under punkt 2.5. nævnte skrivelse af 24. april 1969 har kommissionen dog til undervisningsministeriet afgivet en udtalelse om læreruddannelsen. Kommissionen er klar over, at der i skolekredse er en stigende interesse for det socialpædagogiske arbejdsområde, og samspillet mellem skolevæsenet og socialpædagogik er i særlig grad indgået i drøftelserne i den socialpædagogiske arbejdsgruppes rapport (jfr. punkt 1.4.1.).

Mellem det sociale område og *sundhedsvæsenet* er der mange berøringsflader, som kunne have begrundet en samlet behandling af problemer vedrørende personaleuddannelse på disse områder. Det i socialreformkommissionens 1. betænkning nr. 543/1969, Det sociale tryghedssystem, struktur og dagpenge, fremhævede synspunkt, at udviklingen har nødvendiggjort en nærmere koordinering mellem sociale og sundhedsmæssige anliggender, gælder efter socialududdannelseskommissionens opfattelse i høj grad også uddannelse af personale. Koordinering af uddannelserne er en vigtig forudsætning for gennemførelse af tankerne om koordinering af den sundhedsmæssige og den sociale bistand til befolkningen.

Arbejdet i *statshospitalerne og andre psykiatriske helbredelsesinstitutioner* har efter kommissionens opfattelse så mange lighedspunkter med arbejdet i institutioner under børneforsorg, særforsorg og omsorg for folke- og invalidepensionister, at meget taler for, at uddannelsen af plejepersonalet burde ligge på linie med de nyere socialpædagogiske uddannelser.

Kommissionen anmodede i oktober 1971 direktoratet for statshospitalerne om, at der etableredes en forhandling mellem de berørte parter om et samarbejde, før en selvstændig ny plejeuddannelse til statshospitalerne etableredes eftsr forslaget i Betænkning om uddannelse af det ikke-sygeplejerskeuddannede plejepersonale ved statshospitalerne (betænkning nr. 530/ 1969).

Direktoratet for statshospitalerne svarede i december 1971 kommissionen, at den omhandlede betænkning er oversendt til indenrigsministeriets departement med henblik på be-

tænkningens forelæggelse for »Uddannelsesnævnet for sundhedsvæsenet«. Indenrigsministeriets uddannelsessekretariat har herefter oplyst, at uddannelsesnævnet i februar 1972 har nedsat en arbejdsgruppe med den opgave at fremsætte forslag til gradvis gennemførelse af det uddannelsesforslag, der er indeholdt i ovennævnte betænkning. Denne arbejdsgruppe er gjort bekendt med uddannelseskommissionens forslag til socialpædagogiske uddannelser, og vil i sit arbejde overveje mulighederne for en tilrettelæggelse af plejer/plejerskeuddannelsen under hensyntagen hertil.

Arbejdsformidlingen er blandt de personaleområder, som kommissionen i medfør af sit kommissorium skal inddrage under sine overvejelser.

Arbejdsministeriets repræsentant i kommissionen har imidlertid i den forbindelse anført følgende:

»Navnlig efter den opgaveforskydning, der er sket i de senere år, hvorefter arbejdsformidlingen nu i første række må ses som et led i en aktiv arbejdsmarkedspolitik, kan arbejdsformidlingen ikke primært henregnes til det sociale forvaltningsområde, og det vil derfor heller ikke være naturligt at inddrage arbejdsformidlingskontorernes personale under det uddannelsessystem for det sociale område, som kommissionen stiller forslag om.

Der skal i denne forbindelse henvises til de synspunkter, socialreformkommissionen har fremført i sin første betænkning nr. 543/1969 »Det sociale tryghedssystem, struktur og dagpenge«, hvori kommissionen når frem til, at administrationen på det område, der henhører under arbejdsdirektoratet, må overvejes i anden sammenhæng.

Socialreformkommissionen peger i sin betænkning på den nævnte opgaveforskydning og udtaler bl.a. (s. 89): »Skal man se arbejdsformidlingen i funktionel sammenhæng med anden offentlig administration, må den først og fremmest betragtes som et redskab for almindelig offentlig planlægning, der tilsigter, at en økonomisk og social vækst i samfundet forløber så gnidningsfrit som muligt uden forstyrrende flaskehalse i produktionen eller ophobning af ledige produktionsfaktorer.«

Denne vurdering af arbejdsformidlingen som et redskab i arbejdsmarkedspolitikken, og ikke i første række som et led i det sociale tryghedssystem, er i nøje overensstemmelse med formålsbestemmelserne for arbejdsformidlingen i § 1 i loven om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring, således som disse bestemmelser blev formuleret i 1970.

På linie med det af socialreformkommissionen udtalte verørende administrationen af arbejdsformidlingen, vil det være naturligt, at også uddannelsesproblemerne for arbejdsformidlingskontorernes personale ses i anden sammenhæng.

Tilrettelæggelsen af uddannelsen af arbejdsformidlingskontorernes personale varetages af et under arbejdsdirektoratet sorterende uddannelsesråd, der er nedsat på arbejdsministeriets foranledning og er sammensat af repræsentanter for personaleorganisationerne, arbejdsministeriet, arbejdsdirektoratet, undervisningsministeriet, Danmarks Forvaltningshøjskole, erhvervsvejledningsrådet samt LO og Dansk Arbejdsgiverforening.

Endvidere er der ved en bestemmelse i § 2, stk. 3, i erhvervsvejledningsloven pålagt det under arbejdsministeriet sorterende erhvervsvejledningsråd en særlig forpligtelse til at fremsætte forslag til retningslinier for uddannelse af personale, som udfører erhvervsvejledningsopgaver. I henhold til denne bestemmelse har der tidligere været nedsat en arbejdsgruppe, hvis forslag danner grundlag bl.a. for den nuværende erhvervsvejlederuddannelse, ligesom erhvervsvejledningsrådet i sommeren 1971 nedsatte et uddannelsesudvalg, som behandler mulighederne for tilrettelæggelse af en koordineret og til en vis grad fælles uddannelse af personalegrupper, der yder erhvervsvejledningsmæssig bistand. Det forventes, at dette uddannelsesudvalg vil afgive betænkning med forslag til en sådan uddannelse til erhvervsvejledningsrådet i efteråret 1972.

Det er nødvendigt, at der er et nært samarbejde mellem arbejdsformidlingskontorerne og sociale institutioner som socialkontorer, de kommende socialcentre m.v. Den indsats, arbejdsformidlingskontorernes medarbejdere skal yde i samarbejdet med de sociale institutioner, skal de imidlertid i første række yde i kraft af kendskab til erhvervslivet og arbejdsmarkedet, herunder det lokale arbejdsmarked.

En vis viden om den sociale lovgivning og forvaltning må de medarbejdere, der skal varetage samarbejdet med de sociale myndigheder, imidlertid have — hvad man da også hidtil har lagt vægt på. Det vil derfor muligvis vise sig hensigtsmæssigt at lade visse moduler fra so-

cialformidleruddannelserne indgå i uddannelsen af disse medarbejdere.

For erhvervsvejlederne gælder, at de har en ren vejlednings- og rådgivningsfunktion, hvortil der ikke er knyttet sociale bistandsydelser. Ved besættelsen af erhvervsvejlederstillinger lægger man vægt på at få medarbejdere, der foruden almene kundskaber har erfaring i pædagogisk eller social virksomhed, psykologisk forståelse samt et bredt kendskab til erhvervs- og samfundsforhold. Ca. 20 pct. af erhvervsvejlederne er socialrådgivere, idet socialrådgiveruddannelsen anses for et blandt flere egnede rekrutteringsgrundlag for erhvervsvejledere.

Erhvervsvejledernes uddannelse omfatter i vidt omfang vejledningsmetodik specielt med henblik på rådgivning og vejledning vedrørende valg (og skift) af uddannelse og erhverv. For erhvervsvejlederne vil det imidlertid uden tvivl være gavnligt herudover at kunne deltage i kurser i grundlæggende spørgsmål vedrørende valg- og vejledningsproblematik sammen med vejledere fra andre områder. Noget lignende kan være tilfældet for andre kategorier af arbejdsformidlingens personale, særlig arbejdskonsulenterne, hvis arbejde også i betydeligt omfang består i rådgivning og vejledning. Behovet for udvidet mulighed for deltagelse i uddannelse i valg- og vejledningsproblematik og -metodik for erhvervsvejledere m.fl. fælles med andre grupper, der yder studie-, uddannelses- og erhvervsvejledning, er indgået i overvejelserne i erhvervsvej ledningsrådets oven for nævnte uddannelsesudvalg, der som nævnt afgiver betænkning i efteråret 1972.«

Kommissionen har taget disse synspunkter til efterretning og har derfor ikke stillet forslag om uddannelser og suppleringsuddannelser for arbejdsformidlingskontorernes personale.

Kommissionen er i øvrigt af den opfattelse, at socialrådgiveruddannelsen i vidt omfang indeholder de for erhvervsvejledningsfunktionen nødvendige uddannelseselementer, og at socialrådgiverstuderende, der sigter på arbejde inden for erhvervsvejledningen, vil kunne vælge specialer med henblik herpå i det af kommissionen foreslåede afsluttende studieår.

1.3.2. Oversigt over personalesituationen

Tilvejebringelse af en oversigt over personalesituationen inden for det afgrænsede sociale område blev i første omgang hovedsagelig baseret på oplysninger fra lederne af de respektive centrale styrelser, som blev anmodet om oplysninger om:

a. Det samlede antal af forskellige personalekategorier,
b. de enkelte institutioners eller institutionstypers personalemæssige struktur,
c. personalets geografiske placering,
d. alder,
e. køn,
f. personalets faktiske funktioner,
g. personalets forudsætninger for uddannelser og beskæftigelser dels inden for og dels uden for det sociale område,
h. lønoplysninger.

Undersøgelsen viste, at den systematiske viden om personalesituationen gennemgående var meget mangelfuld. Dette forhold har været en betydelig hæmsko for kommissionens arbejde.

På enkelte store områder uden speciel centraladministration, nemlig kommunernes sociale forvaltning, alderdomshjem og plejehjem samt husmoderafløsning og hjemmehjælp, foranledigede kommissionen i 1966 en tælling foretaget af Danmarks Statistik ved rundspørge til samtlige kommuner, jfr. Statistiske Efterretninger 1967, nr. 46, side 681-84.

En analyse af tællingen er optaget som bilag i betænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970) og i betænkningen om Uddannelse til omsorg (betænkning nr. 571/1970).

I september 1972 har kommissionen gennem socialstyrelsen fået en fuldstændig personaleoversigt. Dette materiale er ikke umiddelbart sammenligneligt med den ovenfor omtalte opgørelse, først og fremmest fordi 1972-tællingen i langt højere grad end tidligere har medregnet deltidsansatte. Denne tælling vil i de kommende år løbende blive gentaget og udviklet, således at den fortsatte uddannelsesplanlægning nu vil komme til at hvile på et solidt løbende materiale om personalestaben, dens funktioner og uddannelsesmæssige forudsætninger. Kommissionens erfaringer taler stærkt for nødvendigheden heraf.

1.3.3. Finansiering

Kommissionen har ikke fundet anledning til at udtale sig om behovet for en ændring af finansieringen af uddannelsesudgifterne, som i dag

i hovedsagen finder sted over statskassen, idet overvejelserne herom ifølge kommissionens opfattelse må ses i forbindelse med spørgsmålet om finansieringen af uddannelsesudgifter i almindelighed.

1.4. Rapporter til kommissionens overvejelser

I den afsluttende fase har kommissionen søgt at vurdere og koordinere de fremsatte udtalelser, betænkninger m.v. I efteråret 1969 begyndt; en af kommissionen nedsat socialpædagogisk arbejdsgruppe (jfr. punkt 1.4.1.) at overveje den samlede struktur for de socialpædagogiske uddannelser. Herudover nedsattes en arbejdsgruppe af sagkyndige uden for kommissionens medlemskreds til behandling af socialformidleruddannelserne (jfr. punkt 1.4.2.).

Delingen af opgaven var først og fremmest begrundet i opgavens omfang, men hvilede også på en forhåndsformodning om væsentlige forskelle i arbejdsfunktioner og dermed i uddannelsesbehov mellem to hovedtyper af sociale medarbejdere. For at sikre koordinering af arbejdet blev ledelsen af begge udvalg overdraget den til kommissionen knyttede pædagogiske konsulent, seminarierektor H. C. Rasmussen.

1.4.1. Rapport vedrørende **uddannelse af** socialpædagoger

Den socialpædagogiske arbejdsgruppe bestod af sagkyndige vedrørende uddannelser til børne- og ungdomsforsorgens dag- og døgninstitutioner, åndssvageforsorgen, særforsorgen i øvrigt, omsorg for folke- og invalidepensionister og kriminalforsorgen.

Denne arbejdsgruppe afgav i marts 1971 rapport til kommissionen. Rapporten, der gengives som bilag 1.1 til nærværende betænkning, blev i maj 1971 udsendt til en kreds af udvalg, myndigheder, personaleorganisationer og uddannelsesinstitutioner, som i særlig grad måtte antages at have interesse heri med bemærkning om, at kommissionen havde tiltrådt hovedsynspunkterne, der ville blive lagt til grund for kommissionens afsluttende overvejelser om koordinering af de socialpædagogiske uddannelser. Kommissionen havde derimod ikke taget stilling til enkeltheder i de fremlagte oplysninger og synspunkter.

Det s',;al nævnes, at der er forsøg igang med den i rapporten foreslåede socialpædagogiske fællesuddannelse på eksisterende socialpædagogiske uddannelsessteder (Børneforsorgsseminariet i Jægerspris og Åndssvageforsorgens Personalehøjskole).

1.4.2. Rapport vedrørende uddannelse af socialformidlere

»Socialformidlergruppen« bestod af sagkyndige vedrørende uddannelse af socialformidlere og vedrørende den socialpolitiske udvikling i forbindelse med den påbegyndte omlægning af det sociale tryghedssystem som led i en socialreform.

Denne arbejdsgruppe afgav i juni 1972 rapport til kommissionen. Rapporten, der er optaget som bilag 1.2 til nærværende betænkning, blev i slutningen af 1971 i udkast drøftet i kommissionen. Resultatet af kommissionens overvejelser angående socialformidleruddannelserne fremgår af kapitel 7.

1.5. Samarbejde med styrelser, nævn, udvalg m.v.

Kommissionen har i vidt omfang samarbejdet med styrelser, nævn og udvalg inden for de forskellige grene af den sociale forvaltning, som har med personaleuddannelse at gøre. Der har således været rettet henvendelse til følgende organer med anmodning om redegørelse for de respektive områders personalestruktur og uddannelsesbehov kvantitativt og kvalitativt:

Børne- og ungdomsforsorgens skoleudvalg
Fængselsvæsenets strukturudvalg
Landsforeningen Ungdomsringen
Revalideringens personaleudannelsesudvalg
Studieplanudvalget for børnehave- og fritidspædagoguddannelserne
Særforsorgens uddannelsesudvalg
Uddannelsesnævnet for sundhedsvæsenet
Åndssvageforsorgens uddannelsesråd.

Der har endvidere været formelle og uformelle drøftelser med en lang række personaleorganisationer, blandt andet ved deltagelse i de af kommissionen nedsatte udvalg, eller indirekte gennem organisationernes repræsentanter i de oven for nævnte officielle udvalg m.v. og med det Socialpædagogiske Samarbejdsudvalg m.v.

1.6. Afgivelse af betænkningen

Kommissionen har i sit afsluttende møde den 14. november 1972 vedtaget at afgive nærværende betænkning.

Hermed anser kommissionen sin virksomhed for afsluttet.

København, den 14. november 1972.

S. E. Albrechtsen

N. E. Bank-Mikkelsen

Edward Hee

Holger Horsten

Orla Jensen

Carl Jørgensen

B. K. Paludan-Müller

J. Tørning

Margrete Appel

Henning Friis (formand)

Vagn Holm

Ole Høeg

Walther Johannsen

Eli Magnussen

Knud Skovmand

/ *Ole Steen Andersen*

Merete Watt Boolsen

Esbjørn Molander

Kapitel 2

Afgivne betænkninger, indstillinger m.v.

På grund af det påtrængende behov for impulser til uddannelsesreformer har kommissionen ikke ønsket at henskyde problemerne til den endelige betænkning, men har foretrukket at fremkomme med delbetænkninger, udtalelser, indstillinger etc., efterhånden som forskellige emner var færdigbehandlede. Kommissionen har herved været klar over, at det videre arbejde og udviklingen i det hele taget kunne medføre, at visse problemer ville blive vurderet anderledes af medlemmerne ved afgivelse af den endelige betænkning end på tidligere stadier.

Man skal i det følgende give en oversigt over kommissionens tidligere afgivne betænkninger.

2.1. Redegørelse af oktober 1967 om de uddannelsesmæssige problemer vedrørende faglærere og værkstedspersonale m.v. ved sociale uddannelses-, oplærings- og beskæftigelsesforanstaltninger

Ved et rundspørge til forskellige styrelser har kommissionen undersøgt de uddannelsesmæssige problemer vedrørende *faglærere og værkstedspersonale m.v.* ved sociale uddannelses-, oplærings- og beskæftigelsesforanstaltninger. På grundlag heraf samt på grundlag af indhentede, supplerende oplysninger, udarbejdede kommissionen i 1967 en redegørelse, hvis sammenfatning er gengivet som bilag II. 1.

Redegørelsen er behandlet i en af socialstyrelsen nedsat arbejdsgruppe om fælles problemer vedrørende værksteder under socialstyrelsen. I denne arbejdsgruppes rapport af 30. november 1970 er i overensstemmelse med kommissionens redegørelse optaget forslag om en fælles socialpædagogisk uddannelse på 6 måneder for faglært værkstedspersonale inden for de fire forsorgsgrene under socialstyrelsen: Åndssvageforsorgen, særforsorgen, revalideringen og børne- og ungdomsforsorgen. Det er dog udtrykkeligt foreslået, at denne uddannelse også bør tilbydes det tilsvarende personale inden for beslægtede områder, f.eks. på fængsler og i statshospitaler.

Kommissionen finder, at værkstedspersonalets arbejde forudsætter en målrettet faglig uddannelse. I det omfang, hvor der tillige udføres egentligt socialpædagogisk arbejde, bør der gives en socialpædagogisk orientering, dels for at kunne se helheden i arbejdet og dels for at kunne samarbejde med de øvrige socialpædagoger. De bør have lejlighed til at deltage i ajourføringskurser, specialkurser m.v. af socialpædagogisk karakter.

2.2. Udtalelse af 3. november 1967 vedrørende udkast til lov om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger

Ved skrivelse af 3. november 1967 afgav kommissionen til undervisningsministeriet en udtalelse vedrørende udkast til lov om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger. Udtalelsen er optaget som bilag til det af undervisningsministeren i folketinget fremsatte lovforslag, der med enkelte ændringer er vedtaget og stadfæstet som lov nr. 209 af 21. maj 1969. Udtalelsen er endvidere gengivet i betænkning om Uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger, side 67 f.f. (betænkning nr. 574/1970).

I udtalelsen fra uddannelseskommissionen siges bl.a.:

»Uddannelserne af personale til de sociale områder har hidtil kun i begrænset omfang været reguleret ved lov, men socialuddannelseskommissionen finder det principielt ønskeligt, at der gives disse uddannelser og dermed de pågældende erhverv det faste grundlag, som lovhjemmel giver. Det må dog være en forudsætning, at lovbestemmelserne udformes på en måde, der muliggør smidig tilpasning af uddannelserne efter indvundne erfaringer og ny udvikling på området.

Ud fra disse synspunkter kan socialuddannelseskommissionen principielt tiltræde, at der søges tilvejebragt en lov for uddannelserne til

børnehavepædagog og fritidspædagog, forudsat at denne lovgivning ikke virker hæmmende på de bestræbelser for at se uddannelserne på det sociale område ud fra et helhedssynspunkt, som nedsættelsen af socialuddannelseskommissionen er udtryk for.«

Kommissionen stillede i øvrigt forslag om, at der i lovforslaget »indføjes en bestemmelse, der åbner mulighed for samarbejde mellem børnehave- og fritidspædagogseminarierne og andre socialpædagogiske uddannelser.« Dette blev taget til følge, idet lovens § 2, stk. 1, lyder således:

»Uddannelserne gives på statsseminarier eller på private seminarier, der er godkendt af undervisningsministeren, jfr. dog § 15, stk. 2. Undervisningsministeren kan efter forhandling med uddannelsesrådet, jfr. § 4, bestemme, at uddannelse erhvervet andre steder kan indgå i børnehave- og fritidspædagoguddannelserne efter nærmere regler, og at der på seminarierne kan indrettes undervisning som led i beslægtede uddannelser.«

2.3. Udtalelse af 11. januar 1968 om uddannelse af personale ved husholdningen i institutioner på det sociale område

Kommissionen har bl.a. foranlediget af en henvendelse fra Landsforeningen af ledere ved forsorgsinstitutioner i Danmark, Danske Børneforsorgsarbejderes Sammenslutning foretaget en foreløbig undersøgelse og overvejelse af problemerne omkring uddannelse af personale ved husholdningen i institutioner på det sociale område. Ved skrivelse af 11. januar 1968 til undervisningsministeriet, socialministeriet og arbejdsministeriet redegjorde kommissionen for sine overvejelser.

Da man ikke i nærværende betænkning vil komme ind på dette personales uddannelsesforhold, skal man citere skrivelsens hovedafsnit:

»Der er i kommissionen enighed om, at der er et påtrængende behov for erhvervsmæssigt uddannet personale til varetagelse af husholdningsfunktioner, herunder kostforplejning, rengøring, vask m.v. i institutioner under børne- og ungdomsforsorgen, åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg samt i alderdomshjem og plejehjem m.v., i alt ca. 2.000 institutioner.

For større institutioner er økonomauddannet personale hensigtsmæssigt, men på grund af den hidtil utilstrækkelige uddannelseskapacitet er der mangel på uddannede økonomaer. Socialuddannelseskommissionen støtter derfor de bestræbelser, der af indenrigsministeriet udfoldes for at forøge og udbygge denne uddannelse.

For mindre institutioner foreligger særlige problemer, der gør, at ingen af de hidtidige uddannelser forekommer helt at svare til institutionernes behov. Det skyldes dels, at der antages at være brug for en uddannelse, der dækker et bredere område end kostforplejningen, dels at husholdningspersonalet ofte kommer i kontakt med institutionernes klientel og til en vis grad har pædagogiske funktioner. Det er derfor efter kommissionens opfattelse nødvendigt at iværksætte særlige foranstaltninger til imødegåelse af mangelen, under hensyntagen til de pågældende medarbejderes indpasning i disse institutioners særlige opgaver og personaleforhold. Man er imidlertid opmærksom på, at andre områder, såsom sygehuse, frie skoler, kostskoler og lignende institutioner, har ligeartede problemer, der i øvrigt har sammenhæng med en del uafklarede uddannelsespolitiske problemer vedrørende uddannelser til typiske kvindefag.

De sociale områders problemer bør således ses i en større sammenhæng, og kommissionen finder det derfor mest hensigtsmæssigt, at den videre behandling kommer til at foregå under undervisningsministeriet i samarbejde med social- og familieministerierne og indenrigsministeriet.

Socialuddannelseskommissionen skal derfor i forståelse med uddannelsesnævnet for sundhedsvæsenet henstille, at der snarest af undervisningsministeriet tages initiativ til nedsættelse af en arbejdsgruppe med repræsentanter for de største sociale institutionsområder, for sundhedsvæsenet og økonomauddannelsen, herunder en ernærings-videnskabelig sagkyndig, og for de institutioner under undervisningsministeriet, som problemerne vedrører.

Som kommissorium for arbejdsgruppen foreslås følgende:

1. Overveje hvilke personalegrupper, der er brug for til varetagelse af husholdningen - herunder kostforplejning, rengøring m.v. - i institutioner på det sociale område, sygehuse, frie skoler, kostskoler m.v.
2. udarbejde uddannelsesplaner (teori og praktik) for personalegrupperne,
3. udtale sig om, til hvilke skoler og institu-

tioner uddannelsen i teori og praktik kan henlægges,
4. fremsætte skøn over udgifterne ved etablering og drift af nye uddannelsesordninger og finansieringen heraf,
5. overveje, hvorledes eksisterende og eventuelle nye uddannelsesordninger på husholdningsområdet kan koordineres.«

Der er den 14. januar 1970 af undervisningsministeriet nedsat et sådant udvalg med undervisningsdirektør O. I. Mikkelsen, direktoratet for erhvervsuddannelserne, som formand. Udvalgets kommissorium er udformet i overensstemmelse med uddannelseskommissionens indstilling, dog således at det specielt er fremhævet, at udvalget ikke skal drøfte uddannelsesplaner m.v. for så vidt angår økonomauddannelsen, idet spørgsmålet om ændring af denne uddannelse er taget op af indenrigsministeriet, hvorunder økonomauddannelsen hører.

Det er oplyst, at det nævnte udvalg for at sikre koordination med de faglige grunduddannelser og dermed undgå en tidlig og uhensigtsmæssig båsning af de uddannelsessøgende har indledt samarbejde med udvalget vedrørende de faglige grunduddannelser.

Repræsentanter for det førstnævnte udvalg har deltaget i arbejdet med tilrettelæggelsen af den 1-årige basisuddannelse inden for levnedsmiddelområdet, der omfatter såvel tilberedning af levnedsmidler som husholdningsfunktioner i bredere forstand, f.eks. rengøring. Det forventes, at denne basisuddannelse, der som forsøgsuddannelse påbegyndes fra august 1972, også vil kunne danne grundlag for de forskellige uddannelser sigtende mod varetagelse af husholdningen på institutioner m.v., som udvalget har til opgave at afgive forslag til.

Kommissionen lægger vægt på, at dette udvalg nu optager de af kommissionen påpegede problemer til behandling.

2.4. Udtalelse af 19. januar 1968 om »Socialt forberedelseskursus«

Ved skrivelse af 19. januar 1968 til undervisningsministeriet, socialministeriet og arbejdsministeriet fremkom uddannelseskommissionen med forslag til etablering af »Socialt forberedelseskursus«, et kursus med sigte på at indføre dem, der overvejer at gå ind i uddannelse eller beskæftigelse på det sociale felt, i væsentlige elementer af det sociale arbejde. Udtalelsen er optaget i kommissionens betænkning om Praktik i uddannelser til det sociale område, som bilag E (betænkning nr. 524/1969).

I skoleåret 1968-69 gennemførtes socialt orienteringskursus ved 6 skoler, hvor såvel folkeskoler (10. klasse) som efter-, ungdoms- og højskoler var repræsenteret. Det følgende skoleår gennemførtes kurset ved ca. 15 skoler, idet nu også nogle husholdningsskoler og oplysningsforbund kom med. Man har ikke siden registreret, i hvilket omfang kurserne er gentaget, eller nye skoler kommet til. Man mener i undervisningsministeriet, at der ikke kan være tvivl om, at der blandt de uddannelsessøgende er behov og betydelig interesse for en social introduktionsundervisning, men en udvikling på dette område forudsætter en central indsats af en størrelsesorden, som der hidtil ikke har været mulighed for at tilvejebringe.

I notat af 10. februar 1971 fra Fordelingsudvalget vedrørende børnehave- og fritidspædagogseminarierne om optagelse i 1971 er det sociale forberedelseskursus omtalt som eksempel på pointgivende pædagogisk kursus under betegnelsen »den social-pædagogiske orientering, som drives på forsøgsbasis under forskellige skoleformer.«

2.5. Skrivelse af 24. april 1969 om læreruddannelsen efter loven af 1966

Ved skrivelse af 24. april 1969, optaget som bilag II.2 til nærværende betænkning, har kommissionen fremsat bemærkninger til Betænkning om læreruddannelsen efter loven af 1966 (betænkning nr. 527/1969). Det er i bemærkningerne fremhævet, at seminarieuddannede lærere har tilknytning til det sociale arbejde på følgende måder:

1. Som medarbejdere i sociale institutioner.
2. Som lærere på seminarier m.v., der uddanner personale til det sociale område.
3. Som lærere ved de forsøgsmæssigt iværksatte sociale forberedelseskursus i folkeskolens 10. klasse, ungdoms- og aftenskoler m.v.
4. Som deltagere i samarbejde mellem folkeskolen m.v. og sociale myndigheder og institutioner såsom børne- og ungdomsværnene, børne- og ungdomsinstitutioner, åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorgs institutioner og kriminalforsorgen.

Kommissionens bemærkninger indgik i forberedelsen af undervisningsministeriets bekendtgørelse af 19. juni 1969 om uddannelse af lærere i folkeskolen.

2.6. Betænkning nr. 524/1969 om Praktik i uddannelser til det sociale område

Under en første gennemgang af de eksisterende sociale uddannelser blev det klart, at den praktiske del af uddannelserne var forbundet med betydelige problemer, der til en vis grad var af ensartet karakter. Kommissionen nedsatte derfor et udvalg, praktikudvalget, til at udrede disse problemer. Udvalget udarbejdede en betænkning, som efter behandling i kommissionen blev afgivet til socialministeren i december 1968 og offentliggjort som betænkning om Praktik i uddannelser til det sociale område (betænkning nr. 524/1969).

De udtalte synspunkter og principforslag er indgået i den almindelige debat og har dannet udgangspunkt for de videre overvejelser i kommissionen og de uddannelsesudvalg m.v., som kommissionen har samarbejdet med.

2.7. Udtalelse af 15. januar 1970 om Fælles nordisk videreuddannelse af socialt personale

Ved skrivelse af 15. januar 1970 har kommissionen til arbejds- og socialministeriernes internationale afdeling afgivet en udtalelse om et for Nordisk Råd fremsat medlemsforslag om videreuddannelse af socialt personale. Skrivelsen er aftrykt som bilag e i Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. (betænkning nr. 576/1970).

De nordiske undervisningsministerier nedsatte derefter i 1970 en nordisk arbejdsgruppe med den opgave at udarbejde forslag til en fælles videreuddannelse for lærere ved de sociale højskoler og for tjenestemænd inden for den sociale administration og planlægning.

Den 29. juni 1971 afgav arbejdsgruppen sin første betænkning »Förslag rörande fortbildning av lärare vid socialhögskolor og motsvarande läroanstalter i Norden«.

2.8. Betænkning nr. 547/1970 om Socialpædagogiske uddannelsers indhold

Som led i løsningen af den del af uddannelseskommissionens opgave, der går ud på at overveje koordinering af uddannelser af medarbejdere til det sociale område, har kommissionen fundet det hensigtsmæssigt at få foretaget en kortlægning og sammenligning af indholdet i forskellige eksisterende socialpædagogiske uddannelser. Dette arbejde blev i november 1968 overdraget en gruppe af sagkyndige vedrørende disse uddannelser under ledelse af seminarierektor H. C. Rasmussen.

Denne socialpædagogiske arbejdsgruppe udarbejdede en redegørelse, som kommissionen har offentliggjort som betænkning om Socialpædagogiske uddannelsers indhold (betænkning nr. 547/1970).

Redegørelsen indeholder dels en beskrivelse af 8 socialpædagogiske uddannelser, dels en analyserende gennemgang af indholdet i uddannelserne.

Denne undersøgelse viste så mange fællestræk med hensyn til undervisningens emner og niveau, at der var grundlag for at forsøge at koordinere uddannelserne i et samlet uddannelsessystem. Den socialpædagogiske arbejdsgruppe blev anmodet om at arbejde videre hermed, jfr. oven for punkt 1.4.1.

2.9. Betænkning nr. 548/1970 om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning

I juli 1969 afgav kommissionen til socialministeriet en betænkning om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970), udarbejdet af en arbejdsgruppe, hvori foruden medlemmer af kommissionen har deltaget repræsentanter for de kommunale organisationer, socialinspektørforeningen, kommunesekretærforeningen og Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark. Betænkningen rummer dels et opskolingsprogram for eksisterende personale, dels et program for uddannelse af nye medarbejdere.

I februar 1970 nedsatte socialministeriet et arbejdsudvalg til drøftelse af den praktiske tilrettelæggelse af de foreslåede uddannelser. I overensstemmelse med dette udvalgs indstilling af juli 1970 er der i foråret 1971 af Danmarks Forvaltningshøjskole i samarbejde med de sociale højskoler påbegyndt 7 opskolingskurser og i efteråret 1971 påbegyndtes yderligere 11 kurser.

Fra 1972 til 1977 (= 5 år) påtænker forvaltningshøjskolen hvert år at gennemføre 15 opskolingskurser med 375 studerende pr. år. For hele perioden 1971-1977 vil således ca. 2.300 personer have gennemgået 400-timers kurset.

For så vidt angår uddannelse af nye medarbejdere (750-800 timers kursus) er det hensigten, at de første kurser skal påbegyndes i

februar/marts 1973. Efter planen skal disse kurser finde sted i samarbejde med de sociale højskoler og placeres i de byer, hvor de sociale højskoler findes.

2.10. Betænkning nr. 549/1970 om Uddannelse af socionomer

Ved skrivelse af 21. oktober 1969 har kommissionen til socialministeriet afgivet en betænkning om uddannelse af socialrådgivere, i fremtiden foreslået benævnt »socionomer«. Betænkningen, der er offentliggjort som betænkning om Uddannelse af socionomer (betænkning nr. 549/1970), er udarbejdet i samarbejde mellem bestyrelsen for de sociale højskoler og uddannelseskommissionen.

De væsentligste forslag i betænkningen var:

Ændring af adgangsbetingelserne til socionomstudiet. Dette er gennemført i 1970.

Ændring af uddannelsens opbygning og varighed, således at uddannelsens teoretiske del forlænges fra 2 til $2^1/_2$ år og det samlede studium fra 3 til $3^1/_2$ år. Dette forslag er foreløbig stillet i bero af socialministeren.

Udvidelsen af højskolernes kapacitet. Dette forslag er ved at blive realiseret, idet der i 1969/70 optoges 271 studerende og 2 år efter (1971/72) optoges i alt 479 studerende. Den gradvise udbygning påregnes fortsat og i perioden 1973/75 regner man med at kunne optage 576 studerende om året.

2.11. Betænkning nr. 571/1970 om Uddannelse til omsorg

I september 1970 afgav kommissionen betænkning om Uddannelse til omsorg (betænkning nr. 571/1970).

Denne betænkning var udarbejdet af et af kommissionen i 1968 nedsat underudvalg, bestående af medlemmer af kommissionen og sagkyndige vedrørende omsorgsarbejde for pensionister m.v. Betænkningen indeholder forslag om et sammenhængende uddannelsessystem til omsorgen for folke- og invalidepensionister bestående af:

en socialpædagogisk erhvervsuddannelse til omsorgsassistent,
to kortere medhjælperuddannelser til omsorgshjælper og hjemmehjælper,
to korte specialuddannelser til pensionistvejleder og omsorgskonsulent,
en videreuddannelse til lederstillinger,
et opskolingsprogram for det eksisterende personale.

Socialministeriet har ikke taget stilling til indstillingen i sin helhed, men har oprettet en skole, Omsorgsseminariet i Odense, som pædagogisk forsøg i en periode af foreløbig 3 år, med henblik på at uddanne de forskellige typer medarbejdere efter retningslinierne i kommissionens betænkning.

Efter at seminariet har optaget de første hold til uddannelsen som henholdsvis omsorgsassistent og omsorgshjælper, er der opstået vanskeligheder med hensyn til gennemførelsen af praktikuddannelsen for de studerende på disse hold.

Med henblik på en løsning af disse problemer har socialstyrelsen efter forhandling med socialministeriet i skrivelse af 17. marts 1972 nedsat en arbejdsgruppe, der har til opgave at foretage en samlet vurdering af de forsøgsmæssige uddannelser ved Omsorgsseminariet i Odense, samt på dette grundlag at fremkomme med indstilling til socialstyrelsen om optagelse af nye hold, praktikproblemer m.v.

2.12. Betænkning nr. 576/1970 om Uddannelsen af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v.

I september 1970 afgav kommissionen betænkning om Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. (betænkning nr. 576/1970).

På grundlag af en konference i april 1970 for ledere og lærere fra alle typer af de berørte skoler og seminarier og en redegørelse fra kommissionens pædagogiske konsulent, foreslår kommissionen heri oprettelse af en seminarielæreruddannelsesinstitution til imødegåelse af den mangel på kvalificerede lærerkræfter, som ellers må imødeses under den foreslåede eller allerede igangværende stærke udbygning af de sociale uddannelser. Efter forslaget skal denne institution også varetage andre opgaver, såsom at formidle forskningsresultater og fungere som dokumentationscentral for de sociale uddannelsessteder.

Ved skrivelse af 22. oktober 1970 nedsatte socialstyrelsen efter forhandling med socialministeriet et udvalg med den opgave at fremkomme med en vurdering snarest muligt af behovet for oprettelse af en mere permanent eller eventuelt en forsøgspræget institution for lærer-

uddannelse, fremstilling af undervisningsmateriale m.v. for de sociale områder efter de i betænkningen skitserede retningslinier og eventuelt medinddrage sammenhængen med anden efteruddannelsesvirksomhed på sociale områder.

Udvalget anbefaler i skrivelse af 5. april 1971, at der etableres en selvstændig lærer-uddannelsesinstitution for sociale områder, men udvalget har samtidig ønsket at understrege, at spørgsmålet om institutionens fremtidige tilhørsforhold må stå åbent. Den nærmere organisation af institutionens virksomhed må tilrettelægges således, at institutionen senere vil kunne tilpasses et uddannelsescenter (universitetscenter) eller anden højere læreanstalt som f.eks. Danmarks Lærerhøjskole.

Kapitel 3

Kommissionens ledende synspunkter og forslag

I henhold til kommissoriet har det været kommissionens primære opgave at foretage en samlet gennemgang af uddannelsesproblemerne på det sociale område og på grundlag heraf at fremsætte forslag til reformer af det sociale uddannelsessystem med henblik på såvel kvantitativt som kvalitativt at kunne imødekomme det nuværende og fremtidige behov for personale med tilstrækkelige uddannelser til varetagelse af de forskellige arbejdsfunktioner inden for det sociale område.

På de af kommissionen behandlede områder var der i 1972 beskæftiget ca. 123.000 personer eller ca. 5 pct. af den samlede arbejdsstyrke i Danmark (jfr. i øvrigt kapitel 4). Af disse ca. 123.000 personer var ca. 51.000 deltidsarbejdende, hvoraf ca. 32.000 beskæftiget med omsorg for ældre.

3.1. Nuværende uddannelsessituation

I de tidligere af kommissionen afgivne betænkninger er uddannelserne beskrevet i detaljer, både for så vidt angår formål, indhold og struktur. På grundlag heraf, samt af senere indhentede oplysninger, er der i kapitel 5 i nærværende betænkning foretaget en sammenfattende beskrivelse af de i 1972 eksisterende socialuddannelser med særlig vægt på de strukturelle og kvantitative sider.

Kommissionen har herved konstateret,

at der inden for området findes et bredt spektrum af uddannelser af forskelligt omfang, varighed og indhold, der er opstået og stort set har udviklet sig uafhængigt af hinanden for at imødekomme de specielle behov for uddannet personale inden for de enkelte sektorer i det sociale system,

at uddannelserne stadig følger den administrative opdeling i de forskellige sociale områder, d.v.s. at de i vidt omfang er specifikt målrettede,

at uddannelserne styres af forskellige ministerier og administrative organer og er uden nærmere forbindelse med det almindelige uddannelsessystem,

at uddannelserne af historiske grunde har hver deres uddannelsesmæssige struktur,

at det teoretiske indhold i uddannelserne oftest er af beskedent omfang i forhold til andre erhvervs- og mellemuddannelser, og at omfanget varierer stærkt fra få måneder til 2 år, idet de dyberegående uddannelser dog omfatter 1-2 års teoretisk uddannelse,

at adgangskravene varierer fra uddannelse til uddannelse, både hvad angår krav om forudgående skoleuddannelse og med hensyn til andre kvalifikationer.

3.2. Socialpolitiske synspunkter

Arbejdskraft er den væsentligste faktor i det sociale servicesystem, og den er et centralt element i administrationen af sociale sikringsordninger. Erfaringen viser imidlertid mange eksempler på, at man har vedtaget sociale love og bygget institutioner uden at være tilstrækkelig opmærksom på nødvendigheden af at have et hertil svarende uddannet personale. Institutioner uden personale, der er kvalificeret til at tage sig af opgaverne, kan ikke fungere efter hensigten, og resultatet er vanskeligheder og utilfredshed, som ikke blot rettes mod institutionerne, men også mod ideerne bag ved det sociale arbejde. Virkeliggørelse af målsætningen om forebyggelse, revalidering, tryghed og trivsel, der ligger til grund for den kommende socialreform, forudsætter udbygning af personaleuddannelserne, hvad socialreformkommissionen gentagne gange peger på i sin betænkning om Det sociale tryghedssystem. Hertil kommer, at en stigende vågenhed hos borgerne over for den behandlingsmæssige standard i de sociale institutioner stiller stadig større krav til medarbejderne i det sociale sikrings- og servicesystem. Der må derfor skabes mulighed for, at med-

arbejderne før de nødvendige kvalifikationer.

Inden for institutionsområdet og hjemmeomsorgen, hvor hovedvægten tidligere lå på de beskyttende og delvis forvaringsmæssige aspekter, har man i de senere år i højere grad lagt hovedvægten på foranstaltninger, der sigter på menneskelig udvikling og aktivering. Denne forskydning i målsætningen stiller helt andre krav til personalet om beherskelse af de funktioner, der sammenfattende betegnes som socialpædagogiske.

På tilsvarende måde er der i formidlingen af sociale sikrings- og serviceydelser sket en forskydning af målsætningen i retning af en koordinerende og opsøgende indsats og rådgivning og vejledning af de personer, der kommer i kontakt med de sociale organer.

Det forekommer urimeligt, at arbejde med ofte meget komplicerede menneskelige og samfundsmæssige problemer og bistand til personer, som samfundet helt eller delvis har påtaget sig ansvaret for, meget ofte bestrides af personale, som har en beskeden eller slet ingen uddannelse med henblik på de problemer, de står overfor. Årsagen hertil er antagelig, at man ikke i tilstrækkelig grad har gjort sig klart, at der her er tale om et arbejde, hvis rette udførelse forudsætter en særlig og ofte betydelig kunnen og viden.

Bedømmelse af fremtidige kvantitative og kvalitative arbejdskraftbehov er vanskeligt for alle samfundsmæssige områder, men måske særlig vanskelig inden for det sociale område. Efterspørgslen efter social service er påvirket af en lang række faktorer, som man kun i begrænset omfang er rustet til at forudse. Ikke blot opstår der nye behov, men de eksisterende institutioner er underkastet ændringer med hensyn til målsætninger og arbejdsmetoder, som påvirker det kvantitative og kvalitative behov for personale. Administrative og lovgivningsmæssige ændringer synes at være hyppigere inden for det sociale område end inden for mange andre. Ikke mindst savnes veldefinerede standarder for det sociale arbejde, og selv hvor der er opstillet visse standarder forandres disse med tiden, som f.eks. personalestørrelse i forhold til antallet af institutionsanbragte eller institutionssøgende.

For så vidt angår de kvantitative arbejdskraftbehov for det sociale område har kommissionen i det store og hele taget sit udgangspunkt i de tal, der er fremlagt i redegørelsen fra den af regeringen i 1968 nedsatte arbejdsgruppe vedrørende Perspektivplanlægning 1970 -1985. Hvad angår det kvalitative behov for personalets uddannelsesmæssige standard har kommissionen måttet opstille målsætninger på grundlag af kommissionens undersøgelser og overvejelser, hvoraf en række er fremlagt i kommissionens tidligere betænkninger (se kapitel 2).

Ved kommissionens gennemgang af de sociale områder med henblik på vurdering af deres behov for personaleuddannelser stod det hurtigt klart, at et af de største områder var *omsorgen for folke- og invalidepensionister,* og at dette tillige var et af de områder, hvis uddannelsesproblemer var størst. Omsorgen for denne gruppe klienter finder navnlig sted i plejehjem, på alderdomshjem og andre kollektive institutioner og i pensionisternes egne hjem. Da behovet for uddannet personale her var særligt påtrængende, stillede kommissionen i sin betænkning om Uddannelse til omsorg (betænkning nr. 571/1970) forslag om snarlig etablering af en række uddannelser sigtende mod pensionistomsorgen. Kommissionen har i sine videre overvejelser taget udgangspunkt i betænkningens analyser af uddannelsesbehovene på dette område, men har på visse punkter revideret disse.

Man har således været opmærksom på, at de senere år har vist en tendens til stigning i plejebehovet hos dem, der opholder sig på plejehjem. Flere forhold taler for, at denne udvikling vil fortsætte, bl.a. udbygningen af omsorgen for lettere plejekrævende i deres eget hjem og beskyttede boliger.

Arbejdet på plejehjem kræver et relativt stort personale med særlig uddannelse til dette arbejde, herunder varetagelse af særlige plejeopgaver. Kommissionen så gerne, at også denne uddannelse kunne gives inden for den af kommissionen foreslåede socialpædagogiske fællesuddannelses ramme, men finder det ikke muligt fuldt ud at tilgodese uddannelseskravene med henblik på de særlige plejefunktioner, såfremt fællesuddannelsens 3-årige varighed og struktur i øvrigt skal bevares.

Man mener derfor, at den særlige uddannelse af plejehjemsassistenter, der forsøgsvis er iværksat i de senere år, bør opretholdes.

Kommissionen finder fortsat, at der er et meget stort behov for uddannelse af socialpædagoger til invalide- og ældreomsorgen, herunder særlig til omsorgen i klienternes hjem

samt i alderdomshjem, beskyttede boliger, dagcentre og lign. kollektive institutioner. Der er imidlertid også behov for medarbejdere med den socialpædagogiske grunduddannelse ved plejehjem og en række sygehusafdelinger med sigte på helhedsbehandling af klienter, som ikke har omfattende plejemæssige behov, eller hvor der i øvrigt ønskes et samarbejde med en socialpædagogisk uddannet omsorgsassistent. Omvendt vil der også i et vist omfang være behov for plejehjemsassistenter uden for plejehjem, f.eks. på alderdomshjem.

Endvidere skal bemærkes, at uddannede plejehjemsassistenter bør have mulighed for gennem et passende supplement at kvalificere sig som socialpædagog af ældrelinien.

Det andet felt, hvor kommissionen fandt uddannelsesbehovet særligt påtrængende var *socialformidlerområdet,* hvorfor kommissionen i betænkningerne om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970) og Uddannelse af socionomer (betænkning nr. 549/1970) fremlagde forslag om uddannelser til dette område. Kommissionen har lagt disse betænkninger til grund for sine overvejelser vedrørende socialformidlerområdet (jfr. kap. 7).

3.3. Uddannelsespolitiske synspunkter

Det gælder imidlertid for de fleste områder inden for det sociale felt, at der hersker en udtalt *mangel på uddannet personale,* som vil fortsætte og forstærkes inden for betydningsfulde felter, særlig ældreomsorgen, med mindre der sker en væsentlig omfordeling inden for den samlede planlagte uddannelseskapacitet.

Dette synspunkt fremhæves i redegørelsen om Perspektivplanlægning 1970–1985, 2. del, s. 132-33, hvori det påpeges, at vanskelighederne ved at dække behovet for kvalificeret personale er en væsentlig begrænsende faktor i udbygningen på det sociale område. Man udtaler at »det er givet, at den forudsete ekspansion ikke kan gennemføres, såfremt der ikke i de næste år sker en meget kraftig udbygning af disse uddannelser«. Det siges endvidere, at »det vil givetvis være en meget uhensigtsmæssig form for styring, hvis staten f.eks. ville forsøge at holde udviklingen af forsorgsinstitutionerne tilbage ved at undlade at udbygge personaleuddannelserne på dette område, men det vil på den anden side være tidskrævende at forøge uddannelsen, idet der skal skaffes væsentlig øget kapacitet både med hensyn til bygninger og lærerkræfter. Under alle omstændigheder vil imidlertid en kraftig udbygning af disse uddannelser ganske falde i tråd med de synspunkter, som er fremført i afsnittet om uddannelsespolitikken. Der er netop her som helhed tale om relativt korte — og derfor »billige« — uddannelser, som vil kunne tjene som aflastning for de langt dyrere universitetsuddannelser af hidtidig type«.

Sådanne uddannelsespolitiske betragtninger er også gentagne gange fremsat af Planlægningsrådet for de højere uddannelser, der i sin i 1971 afgivne betænkning »De videregående uddannelsers udbygning 1971/72-1975/76« har stillet forslag om en særlig udbygning af de kortere videregående uddannelser ud over den hidtil planlagte udbygning, hvoriblandt socialuddannelser, i første række socialrådgiveruddannelsen, men også børnehave- og fritidspædagoguddannelserne.

Den udbygning af de nævnte uddannelser, der allerede er sket i de senere år, eller som er planlagt, er i god overensstemmelse med de synspunkter, der er fremført i perspektivplanlægningsredegørelsen og af planlægningsrådet for de højere uddannelser.

Aflastningssynspunkter gælder i øvrigt også over for andre uddannelser end universitetsuddannelserne. Uddannelse af socialpædagogisk personale med særligt henblik på omsorgen for ældre og handicappede vil i nogen grad kunne aflaste efterspørgslen efter sygeplejeuddannede, som der er stærkt behov for inden for sygehusvæsenet.

Ud fra et uddannelsespolitisk synspunkt må endvidere påpeges, at den planlagte kapacitet for de sociale uddannelser uden undtagelse er væsentlig mindre end tilgangen af kvalificerede ansøgere. Dette strider klart mod det synspunkt, der hidtil har været ledende i den almindelige uddannelsespolitik i Danmark, nemlig at der skal være fri adgang for alle studieegnede til alle de uddannelser, de er interesserede i.

Denne målsætning bør dog efter kommissionens opfattelse opfyldes på en sådan måde, at der sikres en balanceret tilgang til de forskellige dele af det sociale område. *Målet må være, at der etableres kortere og længere uddannelser svarende til arbejdsopgaverne på de sociale områder, og at disse uddannelser har en kapacitet svarende til behovene for uddannet arbejdskraft og en sådan bredde, at arbejdskraften kan tilpasse sig de stadige ændringer i arbejdskraftbehovene på området som helhed.*

På samme måde som inden for andre samfundsaktiviteter, som f.eks. sundhedsvæsenet, kræver en del af de funktioner, der skal udføres, faglige kvalifikationer og hertil svarende uddannelse, medens andre funktioner kan klares med en kortere indføring. Personalet i de sociale institutioner bør imidlertid ses som helhed. Vægten skal ikke alene ligge på uddannelse af nogle få med specialkvalifikationer, men der må gives hele personalet uddannelsestilbud på forskellige niveauer og af forskellig varighed, ligesom man må give medarbejderne chancer for at bevæge sig fra det ene uddannelsesmæssige niveau til det andet gennem videreuddannelse.

3.4. Arbejdskraftsynspunkter

Kommissionen har haft opmærksomheden henledt på et særligt arbejdskraftproblem, som har uddannelsesmæssig betydning, nemlig at arbejdet på de fleste sociale områder i høj grad er varetaget af *kvindelig arbejdskraft*. Ligesom på andre områder bevirker dette et betydeligt frafald af kvinder i årene efter indgåelse af ægteskab. Det kunne hævdes, at der hermed foregår et betydeligt spild af uddannelsesmidler, og at man derfor fortsat bør gøre uddannelserne på de sociale områder så korte som muligt. Dette synspunkt har ikke været anlagt på andre uddannelsesområder og vil derfor med den stigende tilbøjelighed for unge kvinder til at søge uddannelse af en vis varighed på lige fod med mændene bevirke, at det sociale område bliver taber i konkurrencen om dygtig og uddannelsesmotiveret kvindelig arbejdskraft. Dette gælder i øvrigt i endnu stærkere grad for den mandlige arbejdskraft, som det er ønskeligt i højere grad at tiltrække til socialt arbejde.

Hertil kommer, at erfaringerne fra andre områder (folkeskolelærere, bibliotekarer) viser, at kvinder, der får en egentlig uddannelse, i højere grad forbliver i deres erhverv end de, der ikke har nogen uddannelse eller kun en ganske kortvarig uddannelse. Tilfredsstillende uddannelsesforhold på lige fod med andre områder vil således skabe en større stabilitet hos arbejdskraften og i sig selv bevirke en mindre spildprocent. Også de kvinder, der for en noget længere periode er ophørt med arbejdet vil, når de har en uddannelse, have større tilbøjelighed til at søge ind i arbejdet igen og vil lettere få et arbejde, der svarer til deres forventninger.

Kommissionen er endvidere opmærksom på, at der udover de mange helt unge kvinder, som ønsker en uddannelse til det sociale felt, er kvinder i en noget højere alder, som, efter at børnene er vokset op, ønsker at komme ud i socialt arbejde. Nogle af disse kvinder søger de egentlige uddannelser, andre foretrækker kortere uddannelser med henblik på dertil svarende arbejde, således som man bl.a. har erfaret det for husmoderafløsere, hjemmehjælpere og sygehjælpere. Man må forvente, at der fra denne aldersgruppe vil være søgning til de af kommissionen behandlede kortere uddannelser til hjemmehjælpere samt omsorgshjælpere til arbejdet med børn, handicappede og ældre.

Selv om der for tiden er stærk *søgning til socialt arbejde*, kan man ikke være sikker på, at interessen fortsat vil ligge på det samme niveau, således at det arbejdskraftbehov, som kommissionen med udgangspunkt i perspektivplanlægningsredegørelsen har beregnet i kapitel 9 for perioden indtil 1985, vil kunne tilfredsstilles. Det må i denne forbindelse understreges, at perspektivplanlægningsredegørelsen såvel som kommissionens udviklingsbeskrivelse er udtryk for en moderat dækning af kendte behov.

Kommissionen skal pege på - således som man tidligere har gjort det i betænkningen om Uddannelse til omsorg - at det må anses for nødvendigt sideløbende med opbygning af et stærkt påkrævet uddannelsessystem at overveje, på hvilken måde det vil være muligt på længere sigt at formindske stigningen i den samlede medarbejderstab uden en forringelse af den service for befolkningen, som lovgivningen sigter på. Med henblik på omsorgen for ældre og handicappede har kommissionen i nævnte betænkning, s. 12-13, således udtalt, at

»Omsorgen må formentlig undergå en drejning i retning af, at pensionisterne i højere grad hjælpes til selvaktivitet og samarbejde omkring opbygningen af en tilfredstillende tilværelse som pensionist. Den sociale indsats vil herigennem få en forebyggende, pædagogisk karakter. En mulig besparelse i personaletallet gennem intensivering af omsorgsarbejdet i den anførte retning vil imidlertid stille øgede krav til medarbejdernes uddannelsesmæssige forudsætninger. Det gælder også områder som kontaktformidling, underholdning og oplysningsarbejde, som i fremtiden vil kræve en mere professionel indsats.«

Medens man således med langtidsvirkning

vil kunne sigte på en forebyggende linie i det sociale system, som både er human og arbejdskraftbesparende, vil det efter kommissionens opfattelse være urealistisk at regne med muligheden for nævneværdig reduktion af det forventede personalebehov gennem rationalisering uden samtidig tilsidesættelse af væsentlige samfundsmæssige - herunder økonomiske - og menneskelige hensyn.

Under hensyn til den voksende *internationale mobilitet* finder kommissionen anledning til at påpege, at der bør være adgang til stillinger i den sociale sektor for personer med en relevant udenlandsk uddannelse, uanset at denne ikke i enhver henseende svarer til danske uddannelser, når arbejdstilladelse foreligger, og når manglende forudsætninger - herunder sproglige forudsætninger - afhjælpes ved korttidsuddannelser inden for vedkommende område.

3.5. Kommissionens forslag til uddannelsesstruktur

Kommissionen har som grundlag for sine overvejelser vedrørende den fremtidige uddannelsesstruktur fundet det hensigtsmæssigt at foretage en opdeling af det sociale arbejde i to hovedfunktioner:

a) *Socialpædagogiske funktioner* i forbindelse med omsorg, pleje, behandling, opdragelse, aktivering og optræning i dag- og døgninstitutioner og i private hjem.
b) *Socialformidlerfunktioner* i forbindelse med at formidle en indsats af sociale og andre hjælpemuligheder (pengeydelser, omsorg, behandling m.v.).

De socialpædagogiske funktioner, som kommissionen har behandlet, foreligger særlig inden for forsorgen for børn og unge, åndssvageforsorgen, den øvrige særforsorg og revalideringen, kriminalforsorgen samt omsorgen for ældre.

Socialformidlerfunktionerne foreligger særlig inden for socialkontorerne, herunder børneværn og familie- og pensionistvejledning, sygesikringen, mødrehjælpen, rådgivningscentrene, revalideringscentrene, åndssvageforsorgen, den øvrige særforsorg og kriminalforsorgen.

De to hovedfunktioner har nær forbindelse med hinanden, først og fremmest i indsatsen over for den enkelte person og den enkelte familie.

I betragtning af, at de socialpædagogiske funktioner i meget stort omfang er sammenfaldende uanset institutionstype, har kommissionen fundet det hensigtsmæssigt at betragte de uddannelser, der sigter på socialpædagogisk arbejde, under fællesbetegnelsen *socialpædagogiske uddannelser,* defineret som uddannelser, der kvalificerer de færdiguddannede til med pædagogisk sigte at kunne tage sig af klienten med hensyn til alle personlige forhold, som ikke varetages af klienten selv, pårørende eller personale, der er særligt sagkyndige med hensyn til visse funktioner (som f.eks. læger, sygeplejersker, lærere, psykologer).

Inden for formidlerområdet har man på tilsvarende måde fundet det hensigtsmæssigt at sammenfatte uddannelserne under fællesbetegnelsen *socialformidleruddannelser,* defineret som uddannelser, der kvalificerer de færdiguddannede til at formidle (konstatere, finde frem til, vurdere, vejlede om, iværksætte, koordinere, administrere) en indsats af sociale og andre hjælpemuligheder (pengeydelser, omsorg, behandling m.v.).

3.5.1. Grunduddannelser, **korttidsuddannelser,** efteruddannelse, videreuddannelse samt læreruddannelse

I betragtning af det store behov for kvalificeret personale samt de ændrede krav, der vil blive stillet til det, har kommissionen fundet det påkrævet primært at beskæftige sig med *grunduddannelserne* med henblik på socialt arbejde. En grunduddannelse er et længerevarende, tidsmæssigt sammenhængende uddannelsesforløb bestående af anvendelsesorienterede og hermed sammenhængende teoretiske uddannelseselementer.

Inden for de fleste områder er der imidlertid brug for personale med *korttidsuddannelser,* som indfører dem i arbejdsområdet og giver dem forudsætninger for samarbejde med det grunduddannede personale. Endvidere må der tilvejebringes mulighed for korttidsuddannelser for allerede ansatte medarbejdere, der udfører socialpædagogiske opgaver.

Samfundets stigende forandringshastighed betyder imidlertid, at den viden, der er erhvervet gennem uddannelserne, forældes hurtigere. Kommissionen lægger derfor afgørende vægt

på, at der sideløbende med en udbygning af grunduddannelserne og korttidsuddannelserne også skabes de fornødne muligheder for, at disse kan holdes vedlige gennem hele erhvervskarrieren ved *efteruddannelse*, d.v.s. ajourføring af grunduddannelsen på dennes niveau, herunder opskolingskurser for uddannet personale, der i en periode har været uden for arbejdet.

Endvidere må der være mulighed for *videreuddannelse* oven på grunduddannelsen. Der kan enten være tale om en fordybelse i uddannelseselementer, der udbygger den erhvervskompetence, der er opnået i grunduddannelsen, eller om supplement til tidligere grunduddannelse med elementer fra andre områder. Denne sidste form for videreuddannelse har karakter af en tillægsuddannelse.

Når ny lovgivning eller ændring af anlægsmetoder skal gennemføres, vil der være behov for kurser for alle de medarbejdere, der berøres heraf.

En udbygning af de sociale uddannelser forudsætter et kvalificeret lærerpersonale hertil. Kommissionen anbefaler derfor, at en *læreruddannelse* sættes igang jfr. kommissionens betænkning om Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. (betænkning nr. 576/1970).

3.6. Diskussion af uddannelsesstrukturen

Idet man skal henvise til kapitlerne 6 og 7 om kommissionens forslag vedrørende henholdsvis socialpædagoguddannelserne og socialformidleruddannelserne, skal man her angive nogle hovedsynspunkter, som har været vejledende ved udarbejdelsen af kommissionens forslag.

3.6.1. Fleksibilitet

De personer, der skal uddannes, skal også fungere i samfundet på den anden side af århundredskiftet. Da vore formodninger om erhvervsfunktionerne på dette tidspunkt selvsagt må være ret usikre, er det væsentligt, at man i uddannelserne lægger vægt på sådanne generelle elementer, der øger muligheden for, at de uddannede får et bredt perspektiv og en grundlæggende viden, ud fra hvilken de livet igennem kan supplere deres uddannelse.

Disse synspunkter gør sig gældende i reformarbejdet inden for alle uddannelsesområder, og kommissionen har tillagt dem stor værdi i sine overvejelser om reformer inden for den sociale uddannelsessektor.

For *det socialpædagogiske område* mener kommissionen at have tilgodeset fleksibilitetskravet med forslag om at integrere de grunduddannelser, hvor funktionsfællesskabet er størst, i en socialpædagogisk teoretisk-praktisk fællesuddannelse opbygget som en 1-årig basisuddannelse med obligatoriske fællesfag efterfulgt af et 2-årigt forløb med successive valgmuligheder indenfor de anvendelsesorienterende fag, sigtende mod beskæftigelse med forskellige klientgrupper, primært opdelt efter alder.

Man vil herved opnå, at de uddannelsessøgendes endelige valg af uddannelsesretning og dermed arbejdsområde ikke finder sted ved uddannelsens påbegyndelse. Man opnår endvidere, at det socialpædagogiske personale får et fælles perspektiv og i højere grad kommer til at kende hinandens områder og dermed lettere kan samarbejde.

Endelig vil fællesuddannelsen sikre en bedre udnyttelse af den socialpædagogiske arbejdskraft, idet det vil blive let at omskole socialpædagoger til arbejde med andre klientgrupper end dem, de oprindelig sigtede på i deres uddannelse.

Inden for *socialformidlerområdet* er der meget væsentlige forskelle mellem dels uddannelsen af kommunernes socialkontorpersonale, der indgår i en uddannelsesmæssig sammenhæng med andet kommunalt personale, dels socionomuddannelsen og endelig uddannelse via universiteternes kommende samfundsvidenskabelige basisuddannelser. Kommissionen har ikke fundet, at det foreløbig er muligt at skabe en fællesuddannelse som for socialpædagogområdet, men stiller forslag om overgangsmuligheder mellem socionomuddannelsen og de andre nævnte uddannelser.

Kommissionen finder i øvrigt, at samtlige uddannelser, hvor det er muligt, bør opdeles i kortere, men samlede fagblokke. Herved vil overgangsmuligheder lettes, ligesom der vil være mulighed for, at uddannelseselementerne også kan anvendes i efteruddannelsen og i omskoling af medarbejdere, som har fået deres uddannelse på et tidligere tidspunkt.

3.6.2. Indgangsniveau

Det danske uddannelsessystem kan som helhed opdeles i 3 hovedniveauer:

1) Den almene grundskole omfattende 1.-9.

skoleår eventuelt suppleret med et 10. år eller tilsvarende uddannelse;

2) de gymnasiale uddannelser, d.v.s. uddannelser, som forudsætter 9 års skolegang og omfatter såvel almene (gymnasie- og HF-uddannelserne) som erhvervsfaglige uddannelsestilbud, i hovedsagen rettet mod de 16—19 (20)-årige;

3) de videregående uddannelser (post-gymnasiale), der som hovedregel forudsætter en gennemgået almen gymnasial uddannelse.

Set ud fra alderskriteriet må de nuværende socialpædagogiske grunduddannelser nærmest henføres til de videregående uddannelser, idet der først er adgang hertil efter 18-års alderen; gennemsnitsalderen for de optagne ligger væsentligt over 18 år. Dette gælder også for socialrådgiveruddannelsen og den foreslåede socialadministrative uddannelse. Kravene til forudgående almen uddannelse ligger imidlertid for de socialpædagogiske uddannelser ikke højere end 9. skoleår, og ud fra dette synspunkt kan uddannelserne nærmest henføres til det gymnasiale uddannelsesniveau.

Socialformidleruddannelserne må karakteriseres som postgymnasiale, idet socialrådgiveruddannelsen har et indgangsniveau normalt svarende til højere forberedelseseksamen, og den af kommissionen foreslåede kortere socialadministrative uddannelse bygger på en administrativ-forvaltningsmæssig uddannelse.

Hovedparten af en årgang unge modtager i dag 10 års almen skoleundervisning. Udviklingen går i retning af, at en større og større andel af de unge vil få en almenuddannelse, der ligger ud over 9. og 10. år. I 1971 havde ca. 2/3 af en skoleårgang 10 års skoleuddannelse. Perspektivplanlægningsredegørelsen antager, at 80 pct. af en årgang unge i 1985 vil få en 12-årig skoleuddannelse.

Kommissionen har fundet, at et indgangsniveau, der svarer til de forudsætninger, som erhverves gennem *10 års skolegang,* vil være minimum for at følge undervisningen ved de socialpædagogiske grunduddannelser, dog at også personer med en mindre skoleuddannelse, f.eks. 9 års folkeskole, men med en 1-årig erhvervsfaglig basisuddannelse, vil opfylde kravene, ligesom også tilfredsstillende gennemgang af en korttidsuddannelse bør give adgang til en grunduddannelse.

Andre dispensationsmuligheder har også været foreslået. Specielt skal fremhæves kombination af et alderskriterium, et erhvervserfaringskriterium og et videnskriterium, f.eks. således at man gav dispensation fra de forangivne skoleuddannelseskrav for personer over f.eks. 25 år med f.eks. mindst 5 års erhvervserfaring efter aflæggelse af visse prøver i viden, som er relevant for studiet og til bedømmelse af studieegnethed. Det er vanskeligt at skønne over antallet af personer, der ville benytte sig af en sådan dispensationsadgang, som formentlig vil aftage i betydning i takt med, at der bliver færre, der ikke har haft 10 års skolegang.

I drøftelserne om indgangsbetingelserne har man været inde på, at en hævelse af indgangskravet for de socialpædagogiske grunduddannelser til et postgymnasielt niveau - ligesom for socialrådgiveruddannelsen - ville være ønskeligt, idet varetagelsen af mange funktioner inden for det sociale område forudsætter en væsentlig almen og teoretisk orientering.

Der har endvidere været peget på det reformarbejde vedrørende de faglige grunduddannelser, der gennemføres i henhold til lov af 7. juni 1972 om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser. De forsøgsuddannelser, der i henhold til denne lov gennemføres fra efteråret 1972 inden for handel og kontor, jern og metal, bygge og anlæg, levnedsmiddelområdet, de grafiske fag samt servicefagene, bygger primært på folkeskolens 9. klasse. Formålet med disse uddannelser er at sikre eleverne en erhvervskompetence samt tillige at give dem mulighed for at opnå studiekompetence til senere efterfølgende post-gymnasiale uddannelser.

Kommissionen har drøftet en lignende uddannelsesvej for de sociale og sundhedsmæssige grunduddannelser. Man ser gerne, at der etableres forsøg med en særlig gymnasial erhvervsfaglig grunduddannelse rettet mod det sociale og det sundhedsmæssige område, svarende til de øvrige i henhold til lov af 7. juni 1972 iværksatte erhvervsfaglige forsøgsuddannelser. Det må herved være en forudsætning, at den dels umiddelbart kan give erhvervskompetence svarende til de i nærværende betænkning omhandlede korttidsuddannelser, dels kan være adgangsgivende til såvel socialpædagogisk uddannelse som socionomuddannelse.

Kommissionen har ikke fundet det rimeligt at stille forslag om, at et gymnasialt indgangsniveau skal være obligatorisk, idet det er et stærkt uddannelsespolitisk ønske, at der står et

varieret udbud af uddannelser til rådighed for dem, der efter gennemgået folkeskole ikke har fortsat med en gymnasial almenuddannelse. Såfremt man afskærer sådanne personer fra de socialpædagogiske uddannelser, vil tilgangen af egnede og interesserede blive indskrænket, og der vil fremkomme en yderligere social skævhed i rekrutteringen til uddannelserne. Man finder endvidere, at medens en gennemgang af det traditionelle gymnasium vel giver en betydelig studietræning, har den indholdsmæssigt kun i begrænset omfang relevans for de socialpædagogiske studier. Derimod vil gennemførelse af en gymnasial erhvervsfaglig uddannelse rettet mod det sociale område kunne danne et godt grundlag for socialpædagog- og socionomuddannelse.

Det er bemærkelsesværdigt, at bestemmelserne for optagelse til de sociale uddannelser adskiller sig fra, hvad der gælder for de fleste andre uddannelser, især med hensyn til krav om forpraktik eller erhvervserfaring og minimumsalder.

For så vidt angår krav om *forpraktik og erhvervsarbejde* har kommissionen allerede i sin betænkning om Praktik i uddannelser til det sociale område (betænkning nr. 524/1969) udtrykt sine betænkeligheder. Idet der henvises til nærmere overvejelser herom i kapitel 6 nedenfor, skal kommissionen som sit generelle synspunkt udtale, at der ikke bør stilles krav om, at de studerende skal have haft socialt arbejde forud for påbegyndelse af uddannelse inden for det sociale område. Man finder det imidlertid anbefalelsesværdigt, at uddannelsessøgende, som venter på optagelse på sociale uddannelsesinstitutioner, gennem erhvervsarbejde får et bredere kendskab til andre sociale miljøer end det, de kommer fra, herunder skolemiljøet.

De eneste af de nuværende socialpædagogiske uddannelser, hvor der fortsat stilles krav om forpraktik som betingelse for optagelse, er børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, jfr. § 5 i lov nr. 209 af 21. maj 1969 om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger. Det skal dog bemærkes, at undervisningsministeren bl.a. på baggrund af de af kommisisonen tidligere fremsatte synspunkter har fremsat forslag til lov om ændring af ovennævnte lov, herunder bl.a. forslag om ophævelse af kravet om forpraktik fra og med optagelsen på seminarierne i 1973. Såfremt lovforslaget vedtages i den forelagte form, vil forpraktik som optagelsesbetingelse være bortfaldet ved samtlige socialpædagogiske uddannelser.

Hvad angår krav til en bestemt opnået *alder* inden påbegyndelse af uddannelse, er kommissionen af den opfattelse, at det i høj grad er bestemt af individuelle faktorer, hvornår en ansøger til en bestemt uddannelse har de fornødne forudsætninger til at påbegynde en uddannelse. Kommissionen finder det derfor ikke hensigtsmæssigt, at man i almindelighed, således som det nu er tilfældet for en række sociale uddannelser, fastsætter bestemte aldersskrav for optagelse, hvad der i øvrigt heller ikke er normalt i det øvrige uddannelsessystem, herunder videregående uddannelser. Derimod lægger man vægt på, at unge under 18 år igennem erhvervsvejledning får grundlag for at tage stilling til, om de finder det rimeligt at påbegynde uddannelsen på det tidspunkt.

Ved optagelse til visse sociale uddannelser er der stillet krav om, at de pågældende skal have særlige *personlighedstræk* som f.eks. modenhed og kontaktevne. Sådanne individuelle krav stilles ikke ved de fleste andre uddannelser. En personlig vurdering af ansøgerne har været begrundet dels med det sociale arbejdes karakter, dels med at der ikke har været stillet bestemte krav til forudgående skolekundskaber, således at man må anvende andre kriterier ved vurdering af de pågældende. Medvirkende har det formentlig været, at der har været utilstrækkelig kapacitet på uddannelsesstederne, således at man har måttet finde frem til særlige optagelseskriterier. Der er imidlertd en overordentlig stor usikkerhed forbundet med vurdering af ansøgeres individuelle personlighedstræk, hvorfor kommissionen ikke finder det ønskeligt, at der stilles andre krav i forbindelse med optagelse, end at de skolemæssige forudsætninger er opfyldt.

3.6.3. Uddannelsens varighed

Kommissionen har i de tidligere betænkninger redegjort for sit syn på de krav, som måtte stilles til uddannelserne til forskellige af kommissionen behandlede områder. En samlet drøftelse heraf sker i kapitlerne 6 og 7.

Som foran anført er der stor forskel mellem de forskellige uddannelsers varighed. I sine forslag lægger kommissionen en afgørende skillelinie mellem grunduddannelser på den ene side og korttidsuddannelser på den anden. For korttidsuddannelserne til det socialpædagogiske om-

råde foreslås en varighed af ca. 3 måneder (ca. 350 timer). Grunduddannelserne betragtes derimod som korte videregående uddannelser (mellemuddannelser). Undervisningens centrum er metoderne i det socialpædagogiske og socialformidlende arbejde. Undervisningen må endvidere sigte på at give de studerende et solidt grundlag af kundskaber om personlighedens udvikling og konflikter, om legemlige og psykiske helbredsforhold og om det samfund, inden for hvilket deres arbejde vil foregå. I tilknytning til den teoretiske uddannelse skal de studerende have mulighed for at lære det praktiske arbejdet at kende, såvel gennem bearbejdelse af konkrete eksempler som gennem arbejde på sociale institutioner. Specielt på socialformidler-området er kendskab til det sociale hjælpesystem nødvendigt.

De arbejdsopgaver på de sociale områder, som i eksempler er beskrevet i kapitlerne 6 og 7, kræver, at uddannelsesinstitutionerne skal kunne give de studerende et ret betydeligt kendskab til generelle og konkrete emner som en forudsætning for, at de kan løse deres arbejdsopgaver på forsvarlig måde i overensstemmelse med de stigende krav, som stilles. Dette kan efter kommissionens opfattelse ikke opnås ved flere af de nuværende uddannelser, hvor specielt uddannelsen på uddannelsesstedet er for kort og ufyldestgørende. Det gælder således børneforsorgsseminarierne og omsorgsassistent-uddannelsen, der sigter mod handicap-forsorg. På andre områder (børnehave- og fritidspædagoguddannelserne) er der gennemført omlægninger, som muliggør, at de uddannede har forbedrede teoretiske forudsætninger.

Det er på den anden side ikke ønskeligt, at uddannelsernes varighed er længere end højest nødvendigt, og bl.a. af samfundsøkonomiske grunde anser man det ikke for realistisk at stille forslag om, at uddannelsernes varighed nu bringes op over et niveau på 3 år, hvoraf mindst 2 år udgøres af undervisning på uddannelsesstedet. Kommissionen har derfor afstået fra at stille forslag om uddannelsesforløb ud over 3 år.

Kommissionen mener derimod, at flere af de gældende uddannelsesforløb bør omlægges, således at der sker en udvidelse af uddannelsen på uddannelsesstederne til mindst 2 år og samtidig en koncentration af institutionspraktikken. En sådan omlægning vil for flere af de berørte uddannelser medføre, at man må gå bort fra den nuværende ansættelse under uddannelsen (se herom i kapitel 8). Det gælder således de socialpædagogiske uddannelser, som sigter direkte mod arbejde på institutioner for børn og unge med vanskeligheder og mod forsorg for handicappede. På disse arbejdsområder stilles der betydelige krav til socialpædagogerne, fordi klientelet typisk fremviser betydelige omsorgs- og behandlingsmæssige problemer, og kommissionen er af den opfattelse, at det ikke kan begrundes, at den teoretiske del af uddannelsen er mindre omfattende end børnehave- og fritidspædagoguddannelserne.

Da de fleste uddannelsesforløb allerede er 3-årige (se neden for kapitel 6), vil en gennemførelse af en ligestilling ikke kræve udvidelse af de samlede uddannelsesforløb, men en omlægning, som udvider teorien og nedsætter praktikken i tilsvarende omfang. Det skal samtidig bemærkes, at der inden for de gældende ordninger ikke er væsentlige forskelle på udgiften pr. elev under henholdsvis teori og praktik. Der er endvidere i de uddannelser, som har længere praktik, tale om lønningsmæssige ordninger for de uddannelsessøgende, der betyder, at de pågældende omlægninger stort set vil kunne gennemføres uden merudgifter for det offentlige, såfremt støtten under uddannelsen ydes af Statens Uddannelsesstøtte (se nærmere herom i bilag III. 1.).

For socionomuddannelsen har kommissionen i nærværende betænkning ligeledes stillet forslag om en varighed af 3 år, men således at der heri kun indgår ½ års uddannelsespraktik.

For så vidt angår varigheden af *efteruddannelseskurser* med henblik på ajourføring af uddannelserne finder kommissionen, at disse kurser for medarbejdere, der ikke har deltaget i videreuddannelsesforanstaltninger bør omfatte mindst 1 uge årlig pr. medarbejder.

3.7. Udgifterne ved kommissionens forslag

Under de førnævnte forudsætninger betyder kommissionens forslag om en socialpædagogisk fællesuddannelse, at når omlægningen helt er gennemført, vil merudgifterne på driftsbudgettet fra 1980 være ca. 5 pct. højere, end hvis man havde bevaret den nuværende struktur. Størstedelen af stigningen i driftsudgifterne fra ca. 57 mill. kr. excl. husleje i 1972 til ca. 89 mill. kr. fra 1980 skyldes således dels den udbygning, der allerede er sket i 1971 og 1972, dels den planlagte udbygning for 1973. Merudgifterne ved socionomuddannelsen skyldes dels den ud-

bygning af optagelseskapaciteten, som kommissionen foreslår (ca. 6 mill. kr.), dels udvidelsen af den teoretiske del fra 2 til 2½ år og ansættelse af lærere med en lønmæssig placering svarende til universiteternes videnskabelige personale (ca. 4 mill. kr.). Den samlede merudgift vil således udgøre ca. 10 mill. kr., sammenlignet med et samlet driftsbudget på ca. 13 mill, kr. i 1972 excl. husleje.

Udgifterne ved korttidsuddannelserne vil stige fra ca. 3 mill. kr. i 1972 til ca. 5 mill. kr., når man når op på den af kommissionen foreslåede kapacitet. Derudover må der regnes med en årlig udgift på ca. 7 mill. kr. til aflønning af de korttidsuddannede under uddannelsen i forhold til ca. 3 mill. kr. i 1972.

Udgifterne til efter- og videreuddannelser vil på lidt længere sigt udgøre ca. 40 pct. af de samlede driftsudgifter (ca. 92 mill. kr. i forhold til ca. 128 mill. kr.), når der regnes med dækning af vikarudgifter.

I alt vil kommissionens forslag og den udbygbygning, der allerede er sat igang, indebære en merudgift i 1985 på ca. 126 mill. kr., hvoraf ca. 74 mill. kr. vil falde på efter- og videreuddannelser.

Ovennævnte driftsudgifter er opgjort i april 1971 -priser, og der er således ikke taget hensyn til reallønsstigninger eller standardforbedringer.

3.8. Gennemførelsen af kommissionens forslag

Kommissionen har i kapitel 6 stillet forslag om fremgangsmåden ved en gradvis overgang til den fælles socialpædagogiske uddannelse, ligesom man i kapitel 7 har stillet forslag om fremgangsmåden vedrørende udviklingen af socialformidleruddannelserne.

I kapitel 9 har kommissionen opstillet skøn over det forventede behov for personale af forskellige kategorier inden for de enkelte områder i 1977 og 1985. På grundlag heraf har man beregnet, hvilken uddannelseskapacitet der vil sikre, at disse behov kan imødekommes.

Ved beregningerne over det fremtidige forhold mellem arbejdskraftbehov og antal uddannede har man fundet, at der er grund til at vente, at behovet for uddannede inden for børne- og ungdomsforsorgen samt åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg m.v. med de allerede fastlagte kvantitative og kvalitative målsætninger vil blive tilfredsstillet, medens der vil blive et overskud af uddannede i sidste halvdel af planlægningsperioden.

Derimod vil behovet for uddannet arbejdskraft inden for alderdomsområdet overhovedet ikke blive tilfredsstillet, idet der bortset fra små uddannelsesforsøg hverken er taget skridt til etablering af egentlige uddannelser eller nye korttidsuddannelser.

På socialformidlerområdet er der sket en udbygning af kapaciteten i socialrådgiveruddannelsen. Dette gælder også uddannelsen af socialkontorernes personale. Man er dog her kun — og i utilstrækkeligt omfang — kommet i gang med kurser for det nuværende personale, og er ikke begyndt på den planlagte uddannelse af nyt personale.

Uddannelsen af ledende medarbejdere inden for det sociale felt, hvorom kommissionen har stillet forslag i tidligere betænkninger, er stadig sporadisk, hvad der er særlig uheldigt i betragtning af denne gruppes strategiske betydning for områdets udvikling.

Det skal nævnes, at der endnu ikke er taget endelig stilling til forslagene i kommissionens betænkning om Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. (betænkning nr. 576/1970), som kommissionen har givet en høj prioritet, idet det er en forudsætning for en udbygning af de sociale uddannelser, at der er lærerkræfter med de fornødne kvalifikationer.

Efter den hidtidige erfaring tager det flere år før nye uddannelser kommer i gang, og endnu flere år før de får en tilstrækkelig kapacitet. Man skal derfor stærkt henstille, at der snarest tages standpunkt til kommissionens forslag med henblik på i løbet af 70-erne at sikre, at personalet på det sociale område vil have den nødvendige uddannelsesstandard i 1980-erne. Såfremt kommissionens forslag følges, vil uddannelsesforslagets fleksibilitet få virkning allerede i 70-erne.

Gennemførelsen af kommissionens forslag om en integration af de socialpædagogiske uddannelser i en fællesuddannelse og en smidiggørelse af uddannelsesstrukturen på socialformidlerområdet vil komme til at omfatte uddannelser, som i dag hører under forskellige ministerier. Den vil endvidere forudsætte væsentlige indgreb i en række af de eksisterende uddannelser med nedlæggelse som selvstændig uddannelse for øje. Endelig vil den kvalitative udbygning af uddannelserne være ressourcekrævende. Kommissionen finder det derfor nødvendigt, at denne udvikling fremmes mest mulig, og at der med henblik på den videre ud-

bygning træffes politisk beslutning om målsætninger og principper herfor.

En sådan politisk tilkendegivelse vil kunne ske i form af en samlet lov om de sociale uddannelser. Under hensyn til, at uddannelsernes udbygning og koordinering nødvendigvis må ske gradvis, og uddannelsessystemet må forventes at blive underkastet fortløbende justeringer under hensyn til indvundne erfaringer, finder man det imidlertid mest hensigtsmæssigt, at der fremlægges et forslag til folketingsbeslutning, som angiver målsætningerne og principperne for den tilsigtede uddannelsesstruktur og den gradvise udbygning og koordinering af de sociale uddannelser. Man kan i denne forbindelse henvise til, at de igangværende reformer af folkeskoleuddannelsen finder sted på grundlag af en folketingsbeslutning (Folketingsbeslutning om reform af de grundlæggende skoleuddannelser, vedtaget den 30. maj 1969).

3.9. Forslag om folketingsbeslutning om gennemførelsen af kommissionens forslag

En sådan folketingsbeslutning vil bl.a. kunne indeholde følgende elementer:

Det er en forudsætning, for at det sociale sikrings- og servicesystem og sundhedsvæsenet kan svare til målsætningerne, at personalet er i besiddelse af de fornødne faglige kvalifikationer til varetagelse af deres arbejdsfunktioner, samt at der sker en udbygning af optagelseskapaciteten svarende til behovet for uddannet personale.

Der må tilvejebringes en fleksibel uddannelsesstruktur, som dels tager hensyn til, at de forskellige funktioner kræver uddannelsesmæssige forudsætninger på forskellige niveauer, dels sikrer mulighed for bevægelse fra et uddannelsesniveau til et andet gennem videreuddannelse.

Grunduddannelsen af det socialpædagogiske personale skal finde sted inden for rammerne af en socialpædagogisk fællesuddannelse. Senest i 1978 skal integreringen af de nuværende socialpædagogiske grundudannelser være afsluttet. Uddannelserne til børneforsorgspædagog (almen linie), børneforsorgspædagog (småbørnslinie), børnehavepædagog, diakon, fritidspædagog, fængselsbetjent, omsorgsassistent (åndssvageforsorgen, den øvrige særforsorg og ældreomsorgen) skal indgå i fællesuddannelsen.

Denne opbygges som en 1-årig basisuddannelse efterfulgt af et 2-årigt uddannelsesforløb sigtende mod arbejde med forskellige grupper af klienter. Af den samlede uddannelsestid skal mindst 2 år foregå ved uddannelsesstederne.

For medarbejdere med begrænsede socialpædagogiske funktioner gennemføres korttidsuddannelser.

Inden for social formidler området gennemføres en udbygning af det teoretiske indhold i uddannelsen af socionomer og af personale ved kommunernes sociale forvaltning. Der tilstræbes en uddannelsesstruktur, der sikrer sammenhæng mellem uddannelserne til den sociale forvaltning i kommunerne, socionomuddannelsen og de samfundsvidenskabelige uddannelser ved universiteterne.

Der skabes de fornødne rammer for efter- og videreuddannelserne for alle medarbejdergrupper, samt for uddannelse af lærere til uddannelsesstederne.

I bemærkninger til forslaget til folketingsbeslutning kan man fremlægge mere detaljerede synspunkter med hensyn til uddannelsesstrukturerne samt oversigter over den tilsigtede kvantitative udbygning af uddannelseskapaciteten og udgifterne herved.

Kapitel 4

Oversigt over personalet i nuværende kategorier

4.1. Klassifikation af personalet på institutionsområder

I det følgende vil personalet inden for den sociale sektor blive delt op i overensstemmelse med den hidtil anvendte klassifikation i institutionsområder. Årsagen hertil er først og fremmest, at det foreliggende statistiske materiale i hovedsagen er knyttet til denne opdeling.

Personalet vil blive henført dels til uddannelseskategorier, dels, i det omfang dette ikke har været muligt, til eksisterende stillingskategorier, men således at der ved opgørelsen hovedsageligt kun er taget hensyn til de stillings- og uddannelseskategorier, der er beskæftiget med socialpædagogisk- og socialformidlerarbejde.

For en del institutionsområder er anvendt betegnelsen »personale med begrænset pædagogisk funktion« til at beskrive en personalegruppe, hvis funktioner i et vist omfang varetages af et korttidsuddannet personale i modsætning til et fuldt uddannet personale, men som i øvrigt dækker over en række forskellige stillingsbetegnelser.

Det personale, der ikke er henført til ovennævnte personalekategorier, er i nærværende personaleoversigt betegnet som »andet personale«, uanset at det i anden sammenhæng ville være relevant at opdele denne gruppe. Som regel vil der dog i en fodnote være angivet, hvilke hovedkategorier af stillinger, der er placeret under »andet personale«.

Personaleoversigten er først og fremmest udarbejdet på baggrund af den personaletælling, som Danmarks Statistik har foretaget pr. 26. januar 1972 i samarbejde med socialstyrelsen med reference til følgende institutionsområder:

BØRNE- OG UNGDOMSFORSORGEN:

Daginstitutioner for børn og unge:

Vuggestuer, børnehaver, fritidshjem, fritids- *og* ungdomsklubber, dagpleje m.v.

Døgninstitutioner for børn og unge:

Børne- og ungdomshjem samt plejehjemsforeninger.

Rådgivningscentre.

ÅNDSSVAGEFORSRORGEN.

DEN ØVRIGE SÆRFORSORG M.V.:

Epileptikerforsorgen, forsorgen for vanføre, forsorgen for talelidende, forsorgen for blinde, forsorgen for døve og tunghøre m.v. Forsorgshjem, arbejdskolonier, optagelseshjem og alkoholambulatorier.

REVALIDERING:

Revalideringscentre, revalideringsinstitutioner og beskyttede virksomheder.

FÆNGSELSVÆSENET:

Fængsler og Dansk Forsorgsselskab.

OMSORG FOR PENSIONISTER OG ANDRE:

Institutionsforsorgen:

Alderdoms- og plejehjem.

Omsorg uden for institution:

Hjemmehjælp, husmoderafløsning, sundhedsplejeordninger og hjemmesygepleje samt kommunalt omsorgsarbejde uden for daginstitutioner.

MØDREHJÆLPSINSTITUTIONER.

SOCIAL- OG SUNDHEDSFORVALTNINGEN I KOMMUNER OG AMTSKOMMUNER.

4.2. Oversigt over personalet i nuværende personalekategorier fordelt på institutionsområder

4.2.1. Børne- og ungdomsforsorgen

4.2.1.1. Daginstitutionerne

Personalet ved daginstitutionerne er opgjort pr. 26. januar 1972. Resultatet er gengivet i tabellerne IV.1.a, b, c, d, e og f.

Tabel IV.1.a.

Personale ved vuggestuerne pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Børneforsorgspædagoger ...	1.132	211
Børnehavepædagoger	142	32
Fritidspædagoger	8	3
Andet fuldt uddannet personale [1]	323	181
Personale med begrænset pædagogisk funktion med uddannelse [2]	1.154	141
Personale med begrænset pædagogisk funktion uden uddannelse [3]	1.075	814
Praktikanter	592	
Andet personale [4]	1.060	
I alt	5.486	1.382

1) Børneforsorgspædagoger, almen linje (A-linje), sygeplejersker m.v.
2) 1-årige barneplejersker.
3) Heraf en del forpraktikanter.
4) Hovedsagelig husholdnings- og rengøringspersonale.

Tabel IV.1.b.

Personale ved børnehaverne pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Børneforsorgspædagoger ...	282	112
Børnehavepædagoger	5.806	1.323
Fritidspædagoger	203	45
Andet fuldt uddannet personale [1]	762	688
Personale med begrænset pædagogisk funktion med uddannelse [2]	451	148
Personale med begrænset pædagogisk funktion uden uddannelse [3]	5.378	3.838
Praktikanter	499	
Andet personale [4]	3.427	
I alt	16.808	6.154

1) Børneforsorgspædagoger, almen linje (A-linje) m.v.
2) 1-årige barneplejersker.
3) Heraf en del forpraktikanter.
4) Hovedsagelig husholdnings- og rengøringspersonale.

Tabel IV.1.c.

Personale ved dagplejeordninger for børn under skolealderen pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Uddannet tilsynsførende personale [1], [2]	316	125

1) Socialpædagoger, sygeplejersker m.v.
2) Derudover er der beskæftiget ca. 8.800 plejemødre.

Tabel IV.1.d.

Personale ved legesteder for børn pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Socialpædagogisk uddannet personale	205	77
Personale med begrænset pædagogisk funktion	297	157
Andet personale	90	80
I alt	592	314

Tabel IV.1.e.

Personale ved fritidshjem pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Børneforsorgspædagoger ...	9	2
Børnehavepædagoger	94	26
Fritidspædagoger	1.043	145
Andet uddannet personale ..	81	23
Personale med begrænset pædagogisk funktion med uddannelse	17	7
Personale med begrænset pædagogisk funktion uden uddannelse [1]	925	642
Praktikanter	97	
Andet personale	562	
I alt	2.828	845

1) Heraf en del forpraktikanter.

Tabel IV.1.f.

Personale ved fritids- og ungdomsklubber [1] pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Børneforsorgspædagoger ...	2	1
Børnehavepædagoger	43	32
Fritidspædagoger	410	98
Personale med begrænset pædagogisk funktion med uddannelse	984	802
Personale med begrænset pædagogisk funktion uden uddannelse	1.782	2.455
Praktikanter	323	
Andet personale	441	
I alt	3.985	3.388

1) I denne opgørelse er på grund af manglende oplysninger kun medtaget ca. 75 pct. af samtlige klubber. Socialstyrelsen skønner, at der yderligere er ansat ca. 500 og heraf ca. 425 på deltid.

4.2.1.2. Døgninstitutionerne

Personalet ved døgninstitutionerne er opgjort pr. 1. oktober 1971 af socialstyrelsen. Oversigten i tabel IV.2. indeholder foruden personalet ved børne- og ungdomshjem også personalet ved spædbørnehjem.

Tabel IV.2.

Personale i anerkendte døgninstitutioner for børn og unge incl. spædbørnshjem opgjort pr. 1. oktober 1971

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Forstandere	275	1.123
Psykologer	20	
Socialrådgivere	29	
Seminarieuddannede lærere	222	
Faglærere	149	
Børneforsorgspædagoger [1] [2]	1.164	
Personale med begrænset pædagogisk funktion [3]	189	
Praktikanter	786	
Andet personale	2.280	
I alt	5.114	1.123

1) Afdelingsledere og assistenter.
2) Heraf 244 ikke uddannede i normerede stillinger.
3) Andet behandlingspersonale.

4.2.1.3. Rådgivningscentrene

Der findes i 1972 10 rådgivningscentre med endelig anerkendelse, og det skønnes, at der i alt er beskæftiget ca. 110, heraf ca. 15 socialrådgivere og ca. 25 psykologer.

4.2.2. Åndssvageforsorgen

For åndssvageforsorgens institutioner er personalet opgjort af socialstyrelsen i følge normerings- og klassifikationsoversigten pr. 1. oktober 1971 for igangværende institutioner. Resultatet er gengivet i tabel IV.3.

4.2.3. Den øvrige særforsorg m.v.

Personalet inden for den øvrige særforsorg samt forsorgshjem, arbejdskolonier, optagelseshjem og alkoholambulatorier er af socialstyrelsen opgjort henholdsvis pr. 31. marts 1971 og februar 1972. Resultatet er gengivet i tabellerne IV.4.a. og IV.4.b.

Tabel IV.3.

Personale ved åndssvageforsorgens institutioner pr. 1. oktober 1971

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Administrativt personale	652	214
Læger og psykologer	122	22
Lærere	857	52
Socialrådgivere	152	7
Børnehave- og fritidspædagoger	472	15
Omsorgsuddannede	2.793	47
Sygeplejersker	183	23
Terapiassistenter [1]	49	6
Personale med begrænsede pædagogiske funktioner [2]	2.751	737
Omsorgselever	1.472	–
Andet personale [3]	2.552	645
I alt	12.055	1.768

1) Ergo- og fysioterapeuter.
2) Heri inkl. 455 opført som andet beskæftigelses- og oplæringspersonale, samt forpraktikanter.
3) Køkken- og rengøringspersonale m.v.

Tabel IV.4.a.

Personale ved særforsorgens anerkendte institutioner opgjort pr. 31. marts 1971

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Administrativt personale	350	49
Læger og psykologer	89	64
Lærere	553	99
Børnehave- og fritidspædagoger	132	22
Omsorgsuddannede [1]	171	6
Sygeplejersker	136	50
Terapiassistenter	85	24
Personale med begrænsede pædagogiske funktioner [2] [3]	697	185
Omsorgselever	95	2
Andet personale [4]	807	780
I alt	3.115	1.281

1) 3-årige omsorgsassistenter, børneforsorgspædagoger, diakoner og 3-årige barneplejersker.
2) 1-årige barneplejersker, 10 måneders beskæftigelsesmedhjælpere, 8 måneders sygehjælpere og medhjælpere i værksteder.
3) Heri inkl. 470 opført som andet behandlings-, omsorgspleje- og beskæftigelsespersonale.
4) Køkken- og rengøringspersonale m.v.

Tabel IV.4.b.

Personale ved forsorgshjem, arbejdskolonier, optagelseshjem og alkoholambulatorier pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Administrativt personale ...	72	27
Læger og psykologer	44	34
Socialrådgivere	39	22
Socialpædagogisk uddannet personale	176	54
Oplærings- og produktionspersonale	49	5
Personale med begrænsede pædagogiske funktioner ..	68	21
Andet personale	150	37
I alt	598	200

4.2.4. Revalidering

4.2.4.1. Revalideringscentrene

Personalet ved revalideringscentrene i tabel IV.5. er opgjort af socialstyrelsen pr. 1. april 1972.

Tabel IV.5.

Personale ved revalideringscentrene opgjort pr. 1. april 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Akademisk personale [1]	32	3
Revalideringskonsulenter ...	186	–
Praktikanter	24	–
Andet personale [2]	187	3
I alt	429	6

1) Læger, psykologer og jurister.
2) Først og fremmest kontoruddannede.

4.2.4.2. Revalideringsinstitutionerne

For personalet ved revalideringsinstitutionerne er som udgangspunkt anvendt en af institutionerne indsendt personaleopgørelse pr. 1. oktober 1971. Resultatet er gengivet i tabel IV.6.

Tabel IV.6.

Personale ved revalideringsinstitutionerne og beskyttede virksomheder opgjort pr. 1. oktober 1971

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Administrativt personale ...	227	44
Læger og psykologer	47	30
Terapiassistenter	87	42
Værkstedspersonale	430	30
Andet personale	130	82
I alt	921	228

4.2.5. Fængselsvæsenet og Dansk Forsorgsselskab

Personalet inden for fængselsvæsenet er pr. februar 1972 opgjort af fængselsdirektoratet, medens Dansk Forsorgsselskab har oplyst, at der i 1971/72 har været ansat 80 socialrådgivere og 15 forsorgssekretærer, samt ca. 100 kontorfunktionærer. Derudover var der ifølge perspektivplanlægningsredegørelsen (s. 146) ca. 1.300 deltidsbeskæftigede tilsynsførende og personundersøgere. Resultatet er gengivet i tabel IV.7.

Tabel IV.7.

Personale ved fængselsvæsenet og Dansk Forsorgsselskab [1] pr. februar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid[2]
Administrativt personale[3] ..	420	ca. 300
Behandlingspersonale[4]	188	
Socialrådgivere	109	
Opsynspersonale	1.870	
Værkstedspersonale	410	
Andet personale[5]	134	
I alt	3.141	300

1) Hertil kommer ca. 1.300 tilsynsførende og personundersøgere.
2) Baseret på et skøn over den procentuelle andel af lønudgifterne for det deltidsansatte personale i forhold til det heltidsansatte personale og under forudsætning af, at det deltidsansatte personale arbejder halvtids.
3) Omfatter akademisk uddannede ledere, fængselsforvaltere, bogholdere og kontorpersonale.
4) Omfatter læger, sygeplejersker, præster, fritidspædagoger m.v.
5) Omfatter arbejdsmænd, rengøringspersonale, laboranter m.v.

4.2.6. Omsorg for pensionister og andre

4.2.6.1. Alderdomshjem og plejehjem

Personalet ved alderdoms- og plejehjem er opgjort pr. 26. januar 1972, og resultatet er gengivet i tabel IV.8.

4.2.6.2. Omsorg uden for institution samt kommunalt omsorgsarbejde ved daginstitutioner (dagcentre)

Personalet ved omsorgen uden for institution dækker områderne hjemmehjælp og husmoderafløsning, sundhedsplejeordninger og hjemmesygepleje samt kommunalt omsorgsarbejde uden for alderdoms- og plejehjem, omsorgsarbejde ved daginstitutioner. I tabellerne IV.9.a., b., og c. er personalet opgjort pr. 26. januar 1972.

Tabel IV.8.

Personale ved alderdoms- og plejehjem opgjort pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Administrativt personale ...	393	193
Omsorgsassistenter[1])	170	127
Diakoner	295	18
Plejehjemsassistenter	225	62
Sygeplejersker	3.678	2.075
Terapiassistenter	598	425
Personale med begrænsede pædagogiske funktioner[2]) .	7.243	3.574
Ikke uddannet plejepersonale	6.430	3.051
Elever	612	57
Andet personale	11.633	4.774
I alt	31.277	14.356

1) Åndssvageforsorgens omsorgsassistenter.
2) Sygehjælpere, fodplejere, beskæftigelseshjælpere o.a. kortidsuddannede.

Tabel IV.9.a.

Personale ved hjemmehjælps- og husmoderafløsningsordningerne pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Ledende og tilsynsførende personale	810	399
Øvrigt udgående personale ..	25.087	16.293
I alt	25.897[1])	16.692

1) Heraf har ca. 19.000 ingen eller ikke relevant uddannelse.

Tabel IV.9.b.

Personal ved sundhedsplejeordninger og hjemmesygepleje pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Administrativt personale[1]) . .	46	40
Sygeplejersker.	2.441	950
Sundhedsplejersker .		
Sygehjælpere	67	31
I alt	3.272	1.129

i) Sekretærhjælp for skolelæger.

Tabel IV.9.c.

Personale ved kommunernes omsorgsarbejde uden for alderdoms- og plejehjem, men inklusiv omsorgsarbejdet ved daginstitutioner pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Socialpædagogisk uddannede[1])	323	182
Terapiassistenter	92	66
Sygeplejersker	15	3
Personale med begrænset pædagogisk funktion[2]) ...	379	233
Omsorgselever	25	18
Andet personale	455	315
I alt	1.289	817

1) Omsorgsassistenter, diakoner, plejehjemsassistenter.
2) Beskæftigelseshjælpere m.v.

4.2.7. Mødrehjælpsinstitutionerne

Personalet ved mødrehjælpsinstitutionerne er opgjort pr. 7. marts 1972, og resultatet er gengivet i tabel IV.10.

Tabel IV.10.

Personale ved mødrehjælpsinstitutionerne pr. 7. marts 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Akademisk personale	93	44
Socialrådgivere	145	29
Andet personale[1])	327	92
I alt	565	165

1) Først og fremmest kontoruddannet personale.

4.2.8. Kommunernes og amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning

For kommunernes og amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning findes personalet opgjort pr. 26. januar 1972 af socialstyrelsen. Resultatet er gengivet i tabel IV.11.

4.2.9. Sygekasserne

Personaleoversigten gengivet i tabel IV.12. for sygekasserne er udarbejdet på baggrund af en undersøgelse foretaget af De Danske Sygekasser i august 1971.

Tabel IV.11.

Personale ved kommunernes og amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning opgjort pr. 26. januar 1972

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Akademisk personale	161	45
Socialrådgivere	220	39
Familievejledere	397	83
Personale med videreuddannelse ved forvaltningshøjskolen	403	5
Personale med dansk kommunal henholdsvis Københavns magistratskole	1.760	127
Kontoruddannet personale[1]) .	3.039	342
Andet personale[1])	542	64
I alt	6.522	705

1) Ud fra personaletællingen kan elever ikke udskilles, men disse indgår ikke i begge grupper.

Tabel IV.12.

Personale ved sygekasserne opgjort pr. august 1971 [1])

Stillings- og uddannelseskategori	Total	Heraf deltid
Forretningsførere, eksp.sekr. og fuldm.	476	284
Overassistenter	456	
Assistenter og elever	999	
I alt	1.931	284

1) Ca. 550 ansatte ved sammenslutningen af sygekasser i København og Frederiksberg er opgjort pr. juli 1970.

4.2.10. Samlet personaleoversigt

I tabel IV.13. er vist det samlede personale ved den sociale sektor opgjort på institutionsbasis.

Tabel IV.13.

Personalet ved den sociale sektor opgjort fortrinsvis pr. januar/februar 1972

Institutionskategori	Total	Heraf deltid	Omregnet til heltids ansatte[6])
Børne- og ungdomsforsorgen	35.739	13.756	26.930
Daginstitutionerne	30.515	12.633	22.400
Døgninstitutionerne[1])	5.114	1.123	4.500
Rådgivningscentrene	110	..	..
Åndssvageforsorgen[1])	12.055	1.768	10.900
Den øvrige særforsorg m.v.[2])	3.713	1.481	3.100
Revalidering	1.350	234	1.230
Revalideringscentrene	429	6	370
Revalideringsinstitutionerne[1])	921	228	800
Fængselsvæsenet	3.141	ca.300	ca.3.000[5])
Omsorg for pensionister og andre	58.463	31.865	37.750
Alderdoms- og plejehjem	31.277	14.356	23.850
Omsorg uden for institution[3])	27.186	17.509	13.900
Mødrehjælpsinstitutionerne	565	165	500
Kommunernes og amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning	6.522	705	6.050
Sygekasserne[4])	1.931	284	1.800
I alt	123.479	50.558	91.200

1) Opgjort pr. oktober 1971.
2) Opgjort pr. marts 1971.
3) Excl. personale ved sundhedsplejeordninger og hjemmesygepleje.
4) Opgjort pr. juli 1970 og august 1971.
5) Baseret på et skøn.
6) I socialstyrelsens personaletælling er opgjort antal arbejdstimer. Omregnede antal heltidsansatte fremkommer ved at dividere antal arbejdstimer med det overenskomstfastsatte ugentlige arbejdstimer pr. januar 1972 ($41^3/_4$ timer).

Kapitel 5

Uddannelsessituationen

5.1. Indledning

Nærværende kapitel er opdelt i to hovedafsnit. Afsnit 5.2. indeholder en tværgående beskrivelse af det sociale uddannelsessystem i 1972 såvel kvalitativt som kvantitativt.

I afsnit 5.3. er der på grundlag af foreliggende oplysninger om udviklingen i optagelseskapaciteten ved grunduddannelserne opstillet et skøn over det forventede antal færdiguddannede i de kommende år.

5.2. Oversigt over det sociale uddannelsesområde i 1972

5.2.1. Klassifikation af socialuddannelserne

I det følgende vil de i 1972 eksisterende socialuddannelser, der kvalificerer til beskæftigelse (ansættelse) inden for de områder, der er omfattet af kommissionens virkefelt (jfr. afgrænsningen heraf i punkt 1.3.) blive inddelt i nedenanførte kategorier. Den af kommissionen anvendte klassifikation for så vidt angår de fremtidige uddannelser inden for området (jfr. punkt 3.4.) er herved lagt til grund.

Socialpædagogiske uddannelser, defineret som uddannelser, der kvalificerer de færdiguddannede til med pædagogisk sigte at kunne tage sig af klienten med hensyn til alle personlige forhold, som ikke varetages af klienten selv, pårørende eller personale, der er særligt sagkyndigt med hensyn til visse funktioner (som f.eks. læger, sygeplejersker, lærere, psykologer) og

socialformidleruddannelser, defineret som uddannelser, der kvalificerer de færdiguddannede til at formidle en indsats af sociale og andre hjælpemuligheder.

Inden for disse kategorier vil der endvidere blive sondret mellem

grunduddannelser, defineret som et længerevarende, tidsmæssigt sammenhængende uddannelsesforløb bestående af anvendelsesorienterede og hermed sammenhængende teoretiske uddannelseselementer,

korttidsuddannelser, defineret som uddannelser, der tager sigte på indføring i det pågældende arbejdsområde med henblik på varetagelse af begrænsede funktioner i samarbejde med det grunduddannede personale,

videreuddannelse omfattende alle uddannelsesformer, der bygger på en grunduddannelse. Der kan enten være tale om en fordybelse i uddannelseselementer, der udbygger den erhvervskompetence, der er opnået i grunduddannelsen, eller om supplement til tidligere gennemgået grunduddannelse med elementer fra andre områder. Denne sidste form for videreuddannelse har karakter af en tillægsuddannelse (omskoling), samt

efteruddannelse, d.v.s. ajourføring af grunduddannelsen på dennes niveau, herunder opskolingskurser for uddannet personale, der i en periode har været uden for arbejdet.

5.2.2. Oversigt over de i 1972 eksisterende socialuddannelser inddelt i ovennævnte kategorier

5.2.2.1. Socialpædagogiske uddannelser

a) *Grunduddannelser*

- Børneforsorgspædagog af S-linien (småbørnspædagog)
- Børnehavepædagog
- Børneforsorgspædagog af 2-årige almene linie (A 2)
- Fritidspædagog
- Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg
- Socialpædagog (forsøgsuddannelse. Inkluderer den tidligere omsorgsassistentud-

dannelse til den øvrige særforsorg)
Diakon
Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen (forsøgsuddannelse. Forsøget er indtil videre stillet i bero. Der er ikke optaget elever ved uddannelsen i 1972)

b) *Korttidsuddannelser*
Barneplejerske
Børneforsorgspædagog af 1-årige almene linie (A 1)
Klubleder
Fængselsbetjent
Hjemmehjælper og husmoderafløser
Omsorgshjælper
Omsorgskonsulent

c) *Videreuddannelser*
Årskursus for børnehavepædagoger
Årskursus for fritidspædagoger
Børneforsorgens fortsættelsesseminarium
17-måneders kursus for omsorgsassistenter inden for åndssvageforsorgen.

5.2.2.2. Socialformidleruddannelser

a) Grunduddannelser
Socialrådgiver (socionom)

b) *Korttidsuddannelser, der inden for socialformidlerområdet har karakter af supplerende uddannelser*
600-timers uddannelse for personale uden socialrådgiveruddannelse på fængselsvæsenets forsorgskontorer.

c) *Videreuddannelser*
Årskurser for socialrådgivere
Ledere inden for ældre- og handicapomsorgen
Familievejledere (har karakter af tillægsuddannelse)
400-timers opskolingskursus for socialkontorernes personale (har karakter af en speciel videreuddannelse).

5.2.3. Uddannelsesstrukturen

Strukturen i det sociale uddannelsessystem er illustreret i de følgende 3 figurer.

I figur V.l., Den socialpædagogiske grunduddannelsesstruktur, omfatter de anførte adgangsveje til de enkelte uddannelser i hovedsagen kun minimumskravene til forudgående almenuddannelse samt krav om opnået minimumsalder for at kunne påbegynde uddannelsen. I forekommende tilfælde er tillige anført, hvilken højeste alder der giver adgang til uddannelsen.

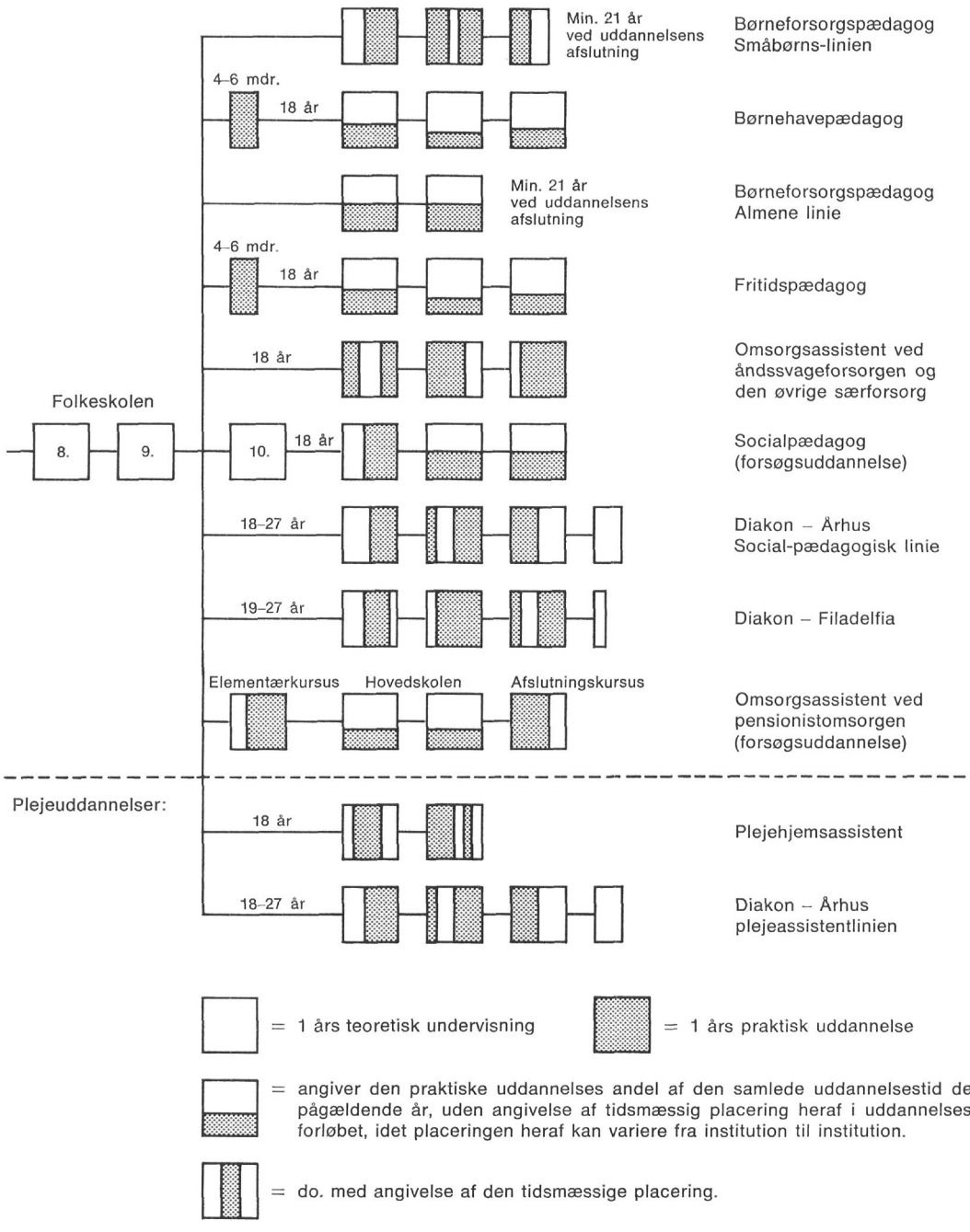
For så vidt angår diakonuddannelsen gælder, at uddannelsen på *Diakonhøjskolen i Århus* kan gennemføres på 3 linier: 1) den geriatriske, der er godkendt som plejehjemsassistentuddannelse, 2) den social-pædagogiske, samt 3) en sygeplejelinie. I de videre betragtninger er kun de to første linier medtaget, da uddannelsen på sygelinien ikke kan henføres til socialuddannelserne. På *Kolonien Filadelfias Diakonskole* kan uddannelsen gennemføres på 2 linier: 1) en linie af 3 år og 2 måneders varighed med henblik på plejearbejdet og kirkeligt socialt arbejde, samt 2) en 5-årig kombineret uddannelse som diakon og sygeplejerske. Kun den første linie er medtaget i det følgende.

Efter gennemført diakonuddannelse er der mulighed for overgang til uddannelse til børneforsorgspædagog. Diakoner kan indstille sig til eksamen på et børneforsorgsseminarium under forudsætning af, at de under seminariets ledelse har haft 6 måneders praktik samt gennemgået et afsluttende 5 måneders teorikursus på seminariet.

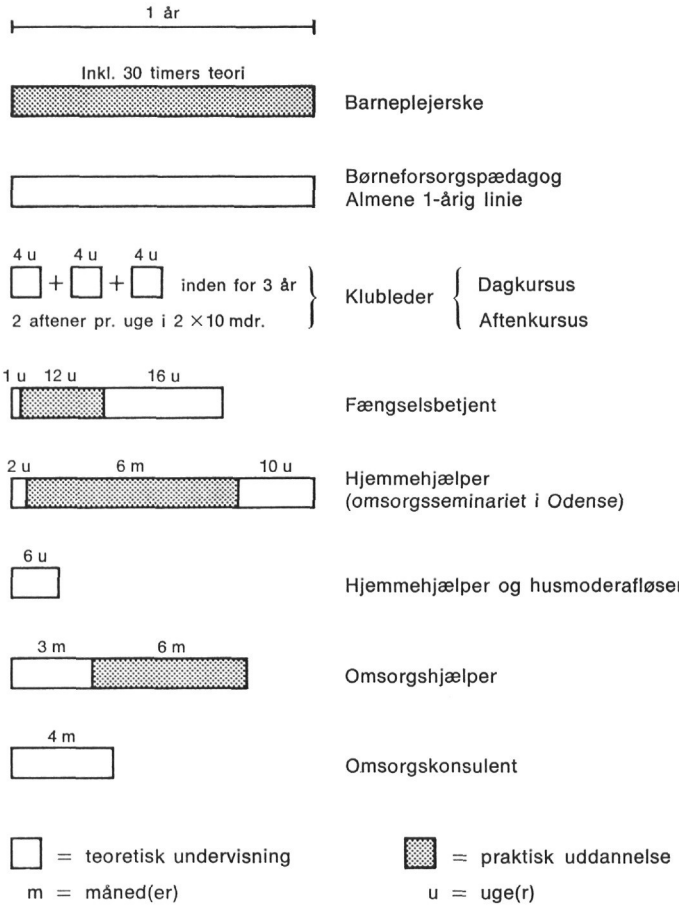
Uddannelsen til *omsorgsassistent ved særforsorgen* ophørte som selvstændig uddannelse i 1970 og indgik i det i efteråret 1971 etablerede *forsøg med fællesuddannelse af socialpædagoger*. I dette forsøg indgår endvidere et antal elever, der søgte optagelse ved uddannelsen til omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen samt til børneforsorgsuddannelsen af S-linien.

Plejehjemsassistentuddannelsen kan ifølge kommissionens opfattelse ikke klassificeres som en socialuddannelse. For at illustrere den nære sammenhæng, der er mellem denne sundhedsuddannelse og de socialpædagogiske uddannelser, er uddannelsen medtaget i skitsen under den stiplede linie. Uddannelsen kan gennemføres ved tre af hinanden uafhængige uddannelsesinstitutioner, nemlig 1) Plejehjemsassistentskolen i Brande, 2) Københavns kommunes fagskole for plejepersonale i De Gamles By, samt 3) som tidligere anført Diakonhøjskolen i Århus.

Figur V.1. Den socialpædagogiske grunduddannelsesstruktur

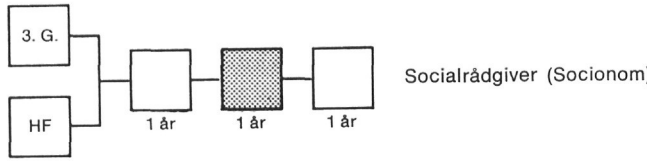

Figur V.2. De socialpædagogiske korttidsuddannelser

Uddannelsen til børneforsorgspædagog af den 1-årige almene linie, der her er henført blandt korttidsuddannelserne, og som er beregnet som en opskolingsuddannelse for allerede fastansat personale inden for børne- og ungdomsforsorgen, påregnes afviklet i løbet af 1974.

Figur V.3. Socialrådgiveruddannelsen

5.2.4. Adgangsbetingelser

5.2.4.1. Grunduddannelserne

I nedenstående oversigt er anført de formelle betingelser for adgang til den enkelte uddannelse.

For de socialpædagogiske uddannelser gælder, at de principielt er »åbne nedad«, d.v.s. at man som hovedregel kan få adgang til uddannelserne, hvis man har opnået et almenuddannelsesniveau svarende til folkeskolens 9.

Uddannelse	Alder				Skoleuddannelse					Erstatning for skoleuddannelse		Praktik	Andet		
	18 år ved begyndelsen af uddannelsen	18–27 år ved begyndelsen af uddannelsen	19–27 år ved begyndelsen af uddannelsen	Min. 21 år ved afslutningen af uddannelsen	9. klasse, tilsv. eller højere	9. klasses niveau i visse fag	Almen uddannelse svarende til 9.–10. kl.	10 års skolegang	HF eller studentereksamen	9. kl. kan erstattes af eftersk., ungd.skole, højskole el.lign.	Faguddannelse ell. almendannende undervisning udover 7. klasse	Mindst 4 mdr., normalt højest 6 mdr.	Helbredsattest + vidnesbyrd	Legemlig og sjælelig sund	Medlem af folkekirken
Børneforsorgspædagog af S-linien				×	×					×	×		×		
Børnehavepædagog	×				×					×		×			
Børneforsorgspædagog af A 2-linien ..				×	×					×	×		×		
Fritidspædagog	×				×					×		×			
Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen	×				×					×			×		
Socialpædagog (forsøgsuddannelse)	×							×							
Diakon – Århus		×					×			×				×	×
Diakon – Filadelfia			×			×				×				×	×
Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen					×										
Socialrådgiver (socionom)									×						

klasse, enten ved statskontrolleret afgangsprøve efter det 9. skoleår eller ved ophold på efterskole, ungdomsskole eller højskole.

For adgang til socialrådgiveruddannelsen var minimumskravet tidligere realeksamen. Adgangskravene er imidlertid fra 1. marts 1971 blevet hævet, således at en betingelse for adgang nu er enten bestået studentereksamen eller HF eller opnåelse af mindst karakteren 6 - regnet efter 13-skalaen - i hvert af fagene dansk, engelsk, samfundsfag og matematik ved de afsluttende obligatoriske prøver ved højere forberedelseseksamen.

Krav om forpraktik indgår kun ved børnehave- og fritidspædagoguddannelserne. Dette krav må imidlertid forventes at ville bortfalde, idet der i november 1972 er fremsat lovforslag med henblik på bl.a. ophævelse af kravet om forpraktik fra optagelsen i 1973.

For så vidt angår aldersgrænser er der for alle uddannelser, bortset fra uddannelsen til omsorgsassistent ved pensionistomsorgen og socialrådgiver, fastsat aldersgrænser enten som minimumsalder eller som maximumsalder.

Minimumsgrænsen har været fastsat ud fra ønsket om at sikre, at eleverne havde opnået den fornødne modenhed og ansvarsbevidsthed for at kunne beskæftige sig med et socialt klientel. Aldersgrænsen har endvidere været motiveret med ønsket om, at eleverne havde nogen erhvervserfaring før påbegyndelse af uddannelsen.

5.2.4.2. Korttidsuddannelserne

For korttidsuddannelsernes vedkommende stilles der ingen krav om almenuddannelse udover folkeskolens 7. klasse. Derimod stilles der ved

de fleste uddannelser krav om ansættelse inden for det pågældende område og/eller forudgående erhvervsrelevant praktisk erfaring, ofte af en nærmere specificeret varighed. Herudover stilles der forskellige krav om opfyldelse af specielle betingelser af særlig betydning for beskæftigelse inden for det pågældende område.

5.2.5. Uddannelsernes administrative tilhørsforhold

De omhandlede uddannelser henhører i administrativ henseende under følgende fem ressortministerier:

Socialministeriet

Børneforsorgspædagog (den almene linie og småbørnslinien)
Omsorgsassistent (ved åndssvageforsorgen, den øvrige særforsorg samt ved pensionistomsorgen)
Socialpædagog (forsøgsuddannelse)
Barneplejerske
Hjemmehjælper
Husmoderafløser
Omsorgshjælper
Omsorgskonsulent
Klubleder
Socialrådgiver
Familievejleder

Indenrigsministeriet

Plejehjemsassistent (Brande)
Beskæftigelseshjælper

Socialministeriet og indenrigsministeriet

Diakon - Filadelfia

Undervisningsministeriet

Børnehavepædagog
Fritidspædagog
Diakon - Århus

Justitsministeriet

Fængselsbetjent

Økonomi- og budgetministeriet

Opskolingskurser for personale i socialforvaltningen (Danmarks Forvaltningshøjskole)

5.2.6. Antal uddannelsesinstitutioner og deres optagelseskapacitet i 1971

I tabel V.1.-9. er optagelseskapaciteten ved de i 1971 eksisterende uddannelsesinstitutioner opgjort for så vidt angår grunduddannelserne.

5.2.6.1. Grunduddannelserne

a) *De socialpædagogiske uddannelser*

Tabel V.1.

Optagelseskapaciteten ved børnehavepædagoguddannelsen på børnehave- og fritidspædagogseminarierne

Institution	Antal hold/klasser	Antal optagne
Frøbelhøjskolen	3	72
Esbjerg børnehaveseminarium	3	72
Frøbelseminariet	2	40
Holstebro børnehaveseminarium	3	72
Holte børnehaveseminarium	3	72
Jydsk børnehaveseminarium	4	90
Kolding børnehaveseminarium	2	48
Københavns børnehaveseminarium	3	72
Nordisk Montessori	3	72
Nykøbing F. børnehaveseminarium	3	72
Odense børnehave- og fritidspædagogseminarium	4	96
Seminariet for småbørnspædagoger	3	72
Slagelse børnehaveseminarium	3	72
Socialpædagogisk børnehaveseminarium	3	72
Tårnby børnehaveseminarium	4	96
Aabenraa børnehave- og fritidspædagogseminarium	3	72
Aalborg børnehave- og fritidspædagogseminarium	4	96
Viborg børnehaveseminarium	3	72
Hjørring børnehaveseminarium	2	48
I alt: 19 institutioner	58 hold	1.378

Tabel V.2.

Optagelseskapaciteten ved fritidspædagoguddannelsen på børnehave- og fritidspædagogseminarierne

Institution	Antal hold/klasser	Antal optagne
Dansk fritidshjemsseminarium	4	102
Gladsaxe fritidshjemsseminarium	3	72
Ikast fritidshjemsseminarium	3	72
Jydsk fritidshjemsseminarium	3	72
Odense børnehave- og fritidshjemsseminarium	1	24
Seminariet for fritidspædagoger	4	96
Aabenraa børnehave- og fritidshjemsseminarium	1	20
Aalborg børnehave- og fritidshjemsseminarium	1	24
Esbjerg fritidshjemsseminarium	2	48
I alt: 9 institutioner	22 hold	530

Tabel V.3.

Optagelseskapaciteten ved forsøget med fælles uddannelse af socialpædagoger

Institution	Antal hold	Antal elever
Personalehøjskolen i København	1	24
Jægerspris børneforsorgsseminarium	1	24
I alt: 2 institutioner	2	48

Tabel V.4.

Optagelseskapaciteten ved børneforsorgsseminarierne på den 2-årige almene linie og småbørnslinien

Institution	Almene 2-årige linie		Småbørnslinien	
	Antal hold/ klasser	Antal optagne	Antal hold/ klasser	Antal optagne
København	–	–	3	72
Jægerspris[1]	2	50[2]	1	24
Bagsværd	–	–	2	48
Skovtofte	1	24	1	25
Sydsjælland	1	26	1	25
Odense	1	24	1	24
Aalborg	1	24	1	24
Århus	2	48	1	24
Esbjerg	1	24	2	48
Ikast[3]	1	24	–	–
I alt A 2: 8 institutioner	10	244		
I alt S: 9 institutioner			13	314

1) Jægerspris optog endvidere 1 hold med 24 elever på forsøgsuddannelsen med socialpædagoger.
2) Heraf i 1971 10 elever på A1-linien.
3) Undervisningen fandt sted på Ikast fritidspædagogsem.

Uddannelsen til omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen påbegyndes ved ansættelse som elev ved de enkelte forsorgscentre, hvor den praktiske del af uddannelsen finder sted. Den teoretiske del af uddannelsen er koncentreret til personalehøjskolen i København. Antallet af nyantagne elever har hidtil været fastsat centralt for hver af de 11 centre inden for rammerne af et totalantal på 474 pr. år. Denne fremgangsmåde er nu imidlertid forladt, og centrene vil for fremtiden inden for rammerne af et samlet antal normerede stillinger til 1.-, 2.- og 3.-årselever selv kunne fastsætte, hvor mange 1. årselever der skal nyantages hvert år.

I tabel V.5. er anført, hvor mange elever de enkelte centre ansatte i 1971.

Tabel V.5.

Antal nyansatte 1. års-elever ved åndssvageforsorgens forsorgscentre

Forsorgscenter nr.		Antal ansatte elever
I[1]	(København m.v. + Bornholms amt)	94
II	(Nordsjælland)	77
III	(Vejle amt)	60
IV	(Ribe og Sønderjyll. amt)	50
V	(Nordjyllands amt)	64
VI	(Storstrøms amt)	39
VII	(Vestsjællands amt)	40
VIII	(Fyns amt)	80
X	(Viborg amt)	39
XI	(Århus amt)	52
I alt		595[2]

1) Består af 2 centre, et for voksne og et for børn.
2) Af de 595 elever blev 570 antaget til at fortsætte uddannelsen på personalehøjskolen.

Tabel V.6.

Optagelseskapaciteten ved diakonuddannelsen

Institution	Antal hold	Antal optagne
Diakonhøjskolen i Århus	2	44
Kolonien Filadelfias diakonskole	2	37
I alt: 2 institutioner	4	81

Tabel V.7.

Optagelseskapaciteten ved forsøgsuddannelsen til omsorgsassistent ved pensionistomsorgen

Institution	Antal hold	Antal optagne
Omsorgsseminariet i Odense	3	75

Tabel V.8.

Optagelseskapaciteten i alt ved de socialpædagogiske grunduddannelser

	Antal institutioner	Antal hold	Antal optagne
Excl. omsorgsassistentuddannelsen ved åndssvageforsorgen[1]	35	112	2.646
Incl. omsorgsassistentuddannelsen ved åndssvageforsorgen[2]	45		3.241

1) Institutioner, hvor der foregik mere end en uddannelse, er kun medregnet en gang.
2) Eleverne er ikke hold-opdelt.

b) *Socialformidleruddannelserne*

Tabel V.9.

Optagelseskapaciteten ved socialrådgiv er(socionom)uddannelsen

Institution	Antal hold	Antal optagne
Den sociale højskole i København		154
Den sociale højskole i Århus (Viby)		96
Den sociale højskole i Odense		96
Den sociale højskole i Esbjerg		72
Den sociale højskole i Ålborg		72
I alt: 5 institutioner		490

5.2.6.2. Korttid'suddannelserne

Optagelseskapaciteten kan ikke opgøres for korttidsuddannelserne på samme måde som ved grunduddannelserne, da kapaciteten, som følge af at undervisningen i de teoretiske fag udgør en forholdsvis lille andel af den samlede uddannelsestid, er meget fleksibel, og således hurtigt kan tilpasses ændringer i søgningen og ændrede bevillingsmæssige forudsætninger. I 1971 blev den teoretiske del af korttidsuddannelserne givet på følgende steder:

De socialpædagogiske korttidsuddannelser:

Omsorgshjælper: Omsorgsseminariet i Odense.

Hjemmehjælper: Dels på omsorgsseminariet i Odense, dels på kurser foranstaltet af socialministeriets konsulent vedrørende husmoderafløsning og hjemmehjælp i følgende byer: Esbjerg, Herning, Holstebro, Horsens, København, Nexø, Nykøbing F., Odense, Silkeborg, Skive, Slagelse, Åbenrå, Ålborg og Århus.

Klubleder: Aftenundervisningen på Dansk Ungdomsklubseminarium i Rødovre, dagkurserne på Esbjerg højskole.

Børneforsorgspædagog: (1-årige almene linie) Københavns børneforsorgsseminarium, Ålborg børneforsorgsseminarium, Esbjerg børneforsorgsseminarium.

Fængselsbetjent: Fængselsvæsenets personaleskole, Albertslund.

For uddannelsen til *barneplejerske* fandt den teoretiske del af uddannelsen sted på barneplejeskolerne i København, Gentofte og Århus.

5.2.7. Optagelseskapaciteten geografisk fordelt

For at få et udtryk for den geografiske fordeling af uddannelsestilbuddet er optagelseskapaciteten i 1971 i tabel V.10. fordelt på følgende geografiske hovedområder:

Hovedstadsområdet: Københavns og Frederiksberg kommuner samt Københavns, Frederiksborg og Roskilde amtskommuner.

Øerne <f>st for Store Bælt: Vestsjællands, Storstrøms og Bornholms amtskommuner.

Fyn m.v.: Fyns amtskommune.

Sydjylland: Sønderjyllands og Ribe amtskommuner.

Vestjylland: Ringkøbing og Viborg amtskommuner.

Østjylland: Århus og Vejle amtskommuner.

Nordjyllands amtskommune.

Tabel V.10.

Antal institutioner og optagelseskapacitet ved grunduddannelserne i 1971 fordelt på geografiske hovedområder.

Uddannelse	Hovedstadsområdet		Øerne øst for Store Bælt		Fyn m.v.		Sydjylland		Vestjylland		Østjylland		Nordjylland	
	Antal institutioner	Opt.-kapacitet	Antal institutioner	Opt.-kapacitet	Antal institutioner	Opt.-kapacitet	Antal institutioner	Opt.-kapacitet	Antal institutioner	Opt.-kapacitet	Antal institutioner	Opt.-kapacitet	Antal institutioner	Opt.-kapacitet
Socialpædagogiske uddannelser:														
Børnehavepædagog	7	496	2	144	1	96	2	144	2	144	3	210	2	144
Fritidspædagog	3	270	—	—	1	24	2	68	1	72	1	72	1	24
Børneforsorgspædagog, almene 2-årige linie	2	74	1	26	1	24	1	24	1	24	1	48	1	24
Børneforsorgspædagog, småbørnslinien	4	169	1	25	1	24	1	48	—	—	1	24	1	24
Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen	•	171	•	79	•	80	•	50	•	39	•	112	•	64
Socialpædagog (forsøgsuddannelse)	2	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen	—	—	—	—	1	75	—	—	—	—	—	—	—	—
Diakon	—	—	1	37	—	—	—	—	—	—	1	44	—	—
Ialt socialpædg. uddannelser	18[1])	1228	5[1])	311	5[1])	323	6[1])	334	4[1])	279	7[1])	510	5[1])	280
Socialformidleruddannelser:														
Socialrådgiver	1	154	—	—	1	96	1	72	—	—	1	96	1	72
Ialt grunduddannelser	19[1])	1382	5[1])	311	6[1])	419	7[1])	406	4[1])	279	8[1])	606	6[1])	352

1) Excl. åndssvageforsorgens forsorgscentre.

Tabel **V.11.**
Optagelseskapaciteten ved de socialpædagogiske grunduddannelser i de geografiske hovedområder i pct. af antallet af 20-årige pr. 1. januar 1971 i de respektive områder

	Hovedstads-området	Øerne øst for Store Bælt	Fyn m.v.	Sydjylland	Vestjylland	Østjylland	Nordjylland
Antallet af 20-årige pr. 1. januar 1971	27.510	8.208	6.294	6.413	6.976	14.515	6.848
Optagelseskapacitet i pct. af antal 20-årige	4,5	3,8	5,1	5,2	4,0	3,5	4,1

Det fremgår heraf, at »dækningsgraden«, for så vidt man kan antage antallet af 20-årige som et rimeligt mål for rekrutteringsgrundlagets størrelse for de socialpædagogiske grunduddannelser, varierer fra 3,5 °/o i Østjylland til 5,2 °/o i Sydjylland. Dækningsgraden på landsbasis er 4,3 °/0. Områderne Øerne øst for Store Bælt, Vestjylland, Østjylland og Nordjylland har mindre dækningsgrad, de øvrige områder større.

5.2.8. Søgningen til uddannelserne

I tabel V.12. er søgningen til grunduddannelserne, såvel de socialpædagogiske- som socialformidleruddannelserne, angivet for hvert af årene i 5-årsperioden 1967-1971. Tallene omfatter så vidt muligt kun kvalificerede ansøgere, d.v.s. ansøgere som opfyldte de formelle betingelser for adgang til de pågældende uddannelser, og tillige så vidt muligt kun ansøgninger på grundlag af skriftlige anmodninger om optagelse. Denne afgrænsning har ikke kunnet gennemføres konsekvent for alle uddannelser og for alle år, idet der ved adskillige af uddannelsesinstitutionerne ikke har været foretaget klassifikation af ansøgerne efter de her anlagte kriterier.

Tallene er generelt behæftede med en betydelig usikkerhed for en del af uddannelsernes vedkommende, især for de første år, da de foreliggende oplysninger om søgningen er yderst mangelfulde. De er ydermere specielt behæftet med en stor usikkerhedsfaktor, som ikke lader sig opgøre på grundlag af foreliggende materiale, nemlig »dobbeltgængere«, d.v.s. ansøgere, som har søgt om optagelse ved samme uddannelse i to eller flere år, eller ved to eller flere uddannelser i samme år. Det førstnævnte har givetvis været hyppigst forekommende. Ved børnehave- og fritidspædagoguddannelserne skønnes det således, at op til $^1/_4$–$^1/_3$ af ansøgerne har søgt mere end et år. Der var ligeledes ved børneforsorgspædagoguddannelserne tale om et betydeligt antal gengangere blandt ansøgerne. På grundlag af stikprøver må antallet af gengangere til den almene 2-årige linie i 1971 skønnes at udgøre ca. 300, d.v.s. at nettosøgningen kun udgjorde ca. 600, og til småbørnslinien ca. 500 respektive ca. 750. Også for socialrådgiveruddannelsen var der tale om et betydeligt antal gengangere.

Dobbeltgængerne indgår imidlertid i alle de anførte tal, og man kan således konstatere at der uanset dette forhold i perioden har været en betydelig stigning i søgningen til såvel socialpædagog- som socialformidleruddannelserne. Den registrerede søgning er således mere end fordoblet i den betragtede periode.

Stigningen har været størst for så vidt angår søgningen til omsorgsassistentuddannelsen ved åndssvageforsorgen, der er steget fra 400 i 1967 til 1500 i 1971.

Søgningen til *korttidsuddannelserne* registreres kun for ganske få af uddannelserne og er derfor ikke nærmere behandlet.

Tabel V.12.
Antallet af ansøgere til grunduddannelserne i perioden 1967—1971

	1967	1968	1969	1970	1971
Socialpædagogiske uddannelser:					
Børnehavepædagog	2536	ca. 2300	ca. 3000	3215	4442
Fritidspædagog	474	ca. 540	ca. 600	727	1039
Børneforsorgspædagog, almene 2-årige linie	338	345	536	733	976
Børneforsorgspædagog, småbørnslinien	610	376	743	993	1270
Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen	400	623	767	1019	1500
Omsorgsassistent ved den øvrige særforsorg	ca. 80	ca. 90	ca. 100	ca. 200	125
Socialpædagog (forsøgsuddannelse)	.	.	.	.	[1]
Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen	.	.	.	.	178
Diakon Århus	ca. 150[2]	ca. 200[2]	ca. 200[2]	ca. 200[2]	284
Diakon Filadelfia	45	50	62	52	56
I alt socialpædagogiske uddannelser	4.633	4.524	6.008	7.139	9.870
Socialformidleruddannelse:					
Socialrådgiver	471	763	956	1.481[3]	1.019
I alt grunduddannelserne	5.104	5.287	6.964	8.620	10.889

1) Det var i 1971 ikke muligt at søge uddannelsen direkte. De optagne blev udvalgt blandt ansøgerne til uddannelsen som omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg og børneforsorgspædagog ved småbørnslinien. I 1972 var der 726 ansøgere til 48 pladser.
2) Ansøgertallene omfatter alt lige fra telefoniske forespørgsler til egentlige ansøgninger om optagelse.
3) Heri inkl. 222, som ved en ekstraordinær ansøgningsfrist søgte om optagelse på de nystartede højskoler i Esbjerg og Ålborg.

5.2.9. Søgningen til grunduddannelserne fordelt på geografiske hovedområder

I tabel V.13. er den registrerede søgning i 1971 fordelt på samme geografiske hovedområder som optagelseskapaciteten i afsnit 5.2.6.

Af tabellen fremgår, at søgningen til grunduddannelserne i 1971, såvel til de socialpædagogiske- som socialformidleruddannelserne, fordelte sig nogenlunde ligeligt mellem uddannelsesinstitutionerne øst respektive vest for Store Bælt, idet 5274 af ansøgerne eller 48,7 % af den samlede søgning på 10.833 søgte om optagelse ved uddannelsesinstitutionerne øst for Store Bælt, og 5559 eller 51,3 % søgte om optagelse ved institutionerne vest for Store Bælt. Søgningen til uddannelsesinstitutionerne i hovedstadsområdet alene udgjorde 5274 eller 42,5 o/o af den samlede søgning.

Af tabellen fremgår endvidere, at der i 1971 kun var uddannelseskapacitet ved 3 af uddannelserne, børnehavepædagoguddannelsen, uddannelsen til omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen og uddannelsen til børneforsorgspædagog på den almene 2-årige linie, i alle geografiske hovedområder. Uddannelseskapaciteten ved de øvrige uddannelser var koncentreret til færre områder.

For at få et udtryk for størrelsen af den geografiske betingede adgangsbegrænsning ved de socialpædagogiske grunduddannelser i 1971, er søgningen fordelt på geografiske hovedområder i tabel V.14. sat i forhold til den samlede optagelseskapacitet i tilsvarende områder.

Tabel V.13.

Søgningen til grunduddannelserne i 1971 fordelt på geografiske hovedområder

Uddannelse	Hovedstads-området	Øerne øst for Store Bælt	Fyn m.v	Sydjylland	Vestjylland	Østjylland	Nordjylland
Socialpædagogiske uddannelser:							
Børnehavepædagog	1.892	298	305	391	257	967	338
Fritidspædagog	716	–	–	–	108	222	–
Børneforsorgspædagog, almene 2-årig linie	285	84	111	42	84	200	165
Børneforsorgspædagog, småbørnslinien	612	87	92	71	–	123	285
Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen	467	146	143	99	128	281	222
Omsorgsassistent ved den øvrige særforsorg	125	–	–	–	–	–	–
Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen	–	–	178	–	–	–	–
Diakon	–	56	–	–	–	284	–
I alt:	4.097	671	829	603	577	2.077	1.010
pct. af søgning i alt	41,5	6,8	8,4	6,1	5,8	21,2	10,2
Socialformidleruddannelser:							
Socialrådgiver	506	–	104	26	–	304	79
pct. af søgning i alt	49,6		10,2	2,6		29,8	7,8
Grunduddannelserne ialt	4.603	671	933	629	577	2.381	1.089
pct. af søgning i alt	42,5	6,2	8,6	5,8	5,3	21,8	10,1

Tabel V.14.

Optagelseskapaciteten ved de socialpædagogiske grunduddannelser i 1971 i pct. af søgningen

	Hovedstads-området	Øerne øst for Store Bælt	Fyn m.v.	Sydjylland	Vestjylland	Østjylland	Nordjylland
Socialpædagogiske uddannelser:							
Søgning	4.097	671	829	603	577	2.077	1.010
Optagelseskapacitet	1.309	321	323	334	327	510	280
Optagelseskapacitet i pct. af søgning	32,0	47,8	39,0	55,3	56,7	24,6	27,7

Det fremgår af tabellen, at den stærkeste geografisk betingede adgangsbegrænsning til de socialpædagogiske grunduddannelser i 1971 forekom i Østjylland og i Nordjylland, hvor kun ca. hver 4. ansøger kunne optages ved de i området beliggende uddannelsesinstitutioner. Den svageste adgangsbegrænsning forekom derimod i Syd- og Vestjylland, hvor godt hver 2. ansøger blev optaget.

5.2.10. Antal optagne

I tabel V.15. er angivet, hvor mange elever der har påbegyndt de respektive uddannelser hvert år i 5-årsperioden 1967-1971.

Som det fremgår af tabellen er antallet af optagne ved grunduddannelserne således steget fra 2.260 i 1967 til 3.743 i 1971, en stigning på ca. 65 % i løbet af perioden. Da søgningen er mere end fordoblet i samme periode, har der været tale om en skærpelse af adgangsbegrænsningen over perioden.

I tabel V.16. er anført, hvor mange personer, der i 1971 påbegyndte en korttidsuddannelse.

Da der ikke foreligger oplysninger om søgningen til uddannelserne, er det ikke muligt at skønne over, i hvilket omfang der har været tale om begrænsninger af adgangen, og om den i givet fald er blevet skærpet i perioden.

Tabel V.15.

Antal optagne ved grunduddannelserne i 1967–1971

Uddannelse	1967	1968	1969	1970	1971
Socialpædagogiske uddannelser					
Børnehavepædagog	953	1.158	1.221	1.376	1.378
Fritidspædagog	295	447	410	458	530
Børneforsorgspædagog, almene 2-årige linie	113	131	209	210	244
Børneforsorgspædagog, småbørnslinien	223	158	214	260	314
Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen	439	413	482	533	595
Omsorgsassistent ved den øvrige særforsorg	18	44	53	24	.
Socialpædagog (forsøg)	.	.	.	.	48
Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen	.	.	.	.	74
Diakon Århus	35	42	40	41	44
Diakon Filadelfia	30	29	30	24	37
De socialpædagogiske uddannelser i alt	2.106	2.422	2.659	2.927	3.264
Socialrådgiver	154	180	271	349	479
Grunduddannelserne i alt	2.260	2.602	2.930	3.276	3.743

Tabel V.16.

Antal personer der har påbegyndt korttidsuddannelserne i perioden 1967–1971

Uddannelse	1967	1968	1969	1970	1971
Omsorgshjælper	.	.	.	.	50
Klubleder					
Aftenkursus	25	28	29	48	54
Dagkursus	20	38	39	43	40
Hjemmehjælper/husmoderafløser					
Introduktionskursus		665	807	1.022	944
Grundlæggende kursus	527				975
Fængselsbetjent					114
Børneforsorgspædagog, almene 1-årige linie	49	76	53	106	72
Familievejleder	...	...	...	...	120
Opskolingskurser i social forvaltning	.	.	.	.	250

Ved uddannelserne til omsorgskonsulent og hjemmehjælper ved pensionistomsorgen blev der ikke optaget elever i 1971, idet undervisningen først påbegyndes i løbet af 1972.

5.2.11. Adgangsbegrænsningsomfanget

Til belysning af omfanget af og udviklingen i adgangsbegrænsningen til grunduddannelserne er i tabel V.17. angivet, hvor stor en andel af ansøgerne der for hvert år i perioden 1967-1971 er optaget ved de respektive uddannelser.

For de socialpædagogiske uddannelser under ét har der således uanset kapacitetsudvidelserne været tale om en væsentlig skærpelse af adgangsbegrænsningen fra 1968 til 1971. I 1971 blev således kun godt hver tredie ansøger optaget mod godt hver anden i 1968.

For socialrådgiveruddannelsens vedkommende har der efter en periode med stærk begrænsning af adgangen været tale om en stærk reduktion af adgangsbegrænsningens omfang fra 1970 til 1971, idet man i 1971 kunne optage

Tabel V.17.

Antal optagne i pct. af antal ansøgere til grunduddannelserne i perioden 1967–1971

Uddannelse	1967	1968	1969	1970	1971
Socialpædagogiske uddannelser					
Børnehavepædagog	39,1	50,3	40,7	42,8	31,0[1])
Fritidspædagog	62,2	82,8	68,3	63,0	51,0[1])
Børneforsorgspædagog, almene 2-årige linie	33,4	38,0	39,0	28,6	25,0
Børneforsorgspædagog, småbørnslinien	36,5	42,0	28,8	26,2	25,0[2])
Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen	...	66,2	62,8	52,3	40,0[2])
Omsorgsassistent ved den øvrige særforsorg	22,5	48,8	53,0	12,0	19,2[3])
Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen	.	.	.	.	41,6
Diakon Århus	23,3	31,0	20,0	20,5	11,0
Diakon Filadelfia	66,6	58,0	48,4	46,2	66,1
Socialpædagogiske uddannelser i alt	46,5	54,5	44,9	40,5	32,4
Socialformidleruddannelser					
Socialrådgiver	32,7	23,6	28,2	23,5	47,0
Grunduddannelserne i alt	45,2	50,0	42,5	37,6	33,7

1) Skærpelsen af adgangsbegrænsningen fra 1970 til 1971 må i hovedsagen tilskrives den relativt mindre optagelseskapacitet i 1971 som følge af forlængelse af uddannelsens varighed fra 2 til 3 år.
2) Excl. 12 ansøgere, der blev optaget på forsøgsuddannelsen for socialpædagoger.
3) De 24 ansøgere, der blev optaget, blev optaget på forsøgsuddannelsen for socialpædagoger.

godt hver anden ansøger mod knapt hver fjerde i 1970. Dette skyldes dels kapacitetsudvidelsen ved oprettelsen af to nye højskoler, dels de fra og med 1. marts 1971 indførte nye adgangsbetingelser, der bl.a. afskar alle realister fra at søge uddannelsen, hvorved rekrutteringsgrundlaget blev indsnævret.

5.3. Optagelseskapacitet og antal færdiguddannede 1972-1975

5.3.1. Optagelseskapacifeten 1972-1975

På grundlag af de i 1972 foreliggende oplysninger om planlagte kapacitetsudvidelser, herunder bl.a. finansloven for 1972/73, er i nedenstående oversigt anført den forventede optagelseskapacitet ved de enkelte uddannelser for hvert af årene 1972-1975.

5.3.1.1. Grunduddannelserne

Børnehave- og fritidspædagogseminarierne

Der var i 1972 i alt 23 seminarier, der optog 81 hold med i alt 1.944 nye elever ved børnehavepædagoguddannelsen mod 19 seminarier i 1971, der optog 58 hold med 1.378 elever.

I modsætning hertil er antallet af hold ved fritidspædagoguddannelsen i 1972 kun steget med 1 hold i forhold til 1971. I 1972 blev der således påbegyndt 23 nye hold med i alt 552 elever.

For begge uddannelser under ét var optagelseskapaciteten således 104 hold i 1972 mod 80 i 1971.

Den samlede optagelseskapacitet forventes ikke at blive væsentlig større i de nærmeste år. Som grundlag for budgetoverslagstallene regnes der således med en samlet optagelseskapacitet på ca. 107 hold i 1973 og 1974 og på ca. 120 hold i 1975 og 1976.

Børneforsorgspædagog (almene 2-årige- og småbørnslinien)

Optagelseskapaciteten vil for så vidt angår uddannelsen på S-linien blive udvidet med 12 hold til i alt 26 hold i 1972/73, eller med 624 elever. På den almene 2-årige linie påregnes startet 14 hold med i alt 376 elever. Der foreligger

ikke på nuværende tidspunkt planer om udvidelser herudover.

Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen
Som tidligere anført vil antallet af nyantagne elever ved de forskellige forsorgscentre i fremtiden blive fastsat af de enkelte centre inden for rammerne af et samlet antal normerede stillinger til elever i alt. Det skønnes, at der herved vil være mulighed for at nyantage ca. 625 elever om året ved centrene.

Det samlede antal elever var for 1971/72 fastsat til 1.455 og er for 1972/73 fastsat til 1.460.

Diakon - Århus
Diakonhøjskolen i Århus vil formentlig kunne udvide optagelseskapaciteten i 1974 fra 40 til 60 som følge af ibrugtagning af nybyggeri.

For de *øvrige socialpædagogiske uddannelser* foreligger der ikke planer om udvidelser af optagelseskapaciteten i den betragtede periode.

Socialrådgiveruddannelsen
Optagelseskapaciteten vil blive udvidet med 50 i 1972, idet bevillingsmyndighederne har givet tilslutning til, at der oprettes 4 aftenhold for i alt 100 studerende i København, hvoraf halvdelen skal påbegynde uddannelsen i efteråret 1972 og halvdelen i foråret 1973. Den samlede optagelseskapacitet vil således i disse 2 år være på 24 hold årligt eller 576 nye studerende.

Tabel V.18.
Den forventede optagelseskapacitet ved grunduddannelserne i perioden 1972—1975

	1972		1973		1974		1975	
	Hold	Opt.-kapacitet	Hold	Opt.-kapacitet	Hold	Opt.-kapacitet	Hold	Opt.-kapacitet
Socialpædagogiske uddannelser:								
Børnehavepædagog	81	1.944	107	2.568	107	2.568	120	2.880
Fritidspædagog	23	582						
Børneforsorgspædagog, almene 2-årige linie	26	624	26	624	26	624	26	624
Børneforsorgspædagog, småbørnslinien	14	336	14	336	14	336	14	336
Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen	[1])	625	[1])	625	[1])	625	[1])	625
Socialpædagog (forsøg)	2	48	2	48	2	48	2	48
Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen	3	75	3	75	3	75	3	75
Diakon	4	80	4	80	4	80	4	80
I alt	153	4.284	156	4.356	156	4.356	169	4.668
Socialformidleruddannelserne:								
Socialrådgiver	24	576	24	576	24	576	24	576

i) Eleverne er ikke opdelt på hold.

5.3.1.2. Korttidsuddannelserne
Der foreligger ikke på nuværende tidspunkt planer om væsentlige ændringer i optagelseskapaciteten ved korttidsuddannelserne. Dog forventes den 1-årige børneforsorgspædagoguddannelse af den almene linie afviklet i løbet af 1974.

5.3.2. Antal færdiguddannede

På grundlag af de i afsnit 5.3.1. refererede planer om kapacitetsudvidelser er i tabel V.19. opstillet et skøn over det forventede antal færdiguddannede ved grunduddannelserne i de kommende år.

Tabel V.19.

Antal færdiguddannede i 1971 ved grunduddannelserne samt skøn over antal færdiguddannede i perioden 1972-1975

	1971	1972	1973	1974	1975
Socialpædagogiske uddannelser:					
Børnehavepædagoger[1]	1.170	400[2]	920[3]	1.309	1.570
Fritidspædagoger[1]	398	210[2]	231[3]	504	870
Børneforsorgspædagoger fra småbørnslinien[4]	197	246	242	550	570
Børneforsorgspædagoger fra den almene 2-årige linie[4]	190	198	199	135	156
Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen[5]	372	434	480	536	563
Omsorgsassistent ved særforsorgen	30	42			48
Socialpædagog (forsøgsuddannelsen)				48	48
Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen[6]			23	45	70
Diakoner Filadelfia[7]	22	24	19	30	32
Diakoner Århus[8]	29	34	28	28	28
I alt	2.408	1.588	2.142	3.185	3.907
Socialformidleruddannelse:					
Socialrådgivere	170	219	288	406[6]	528[6]

1) Frafaldet under den nye 3-årige uddannelse kendes ikke. Der er her regnet med et frafald på 5 pct.
2) Faldet i kandidatproduktionen i 1972 skyldes overgangen i 1970 til den 3-årige uddannelse, der medførte, at der i 1970 kun blev optaget et begrænset antal elever på den 2-årige uddannelse.
3) De første færdiguddannede med den 3-årige uddannelse.
4) Betænkning vedrørende ændring af reglerne for uddannelsen til børnforsorgspædagog, tabel 1, side 108.
5) Frafaldet varierer stærkt fra årgang til årgang. Der er her skønsmæssigt regnet med et frafald på 10 pct.
6) Der er endnu ikke grundlag for at skønne over frafaldets størrelse.
7) Omfatter kun diakoner med den alm. diakonuddannelse, d.v.s. excl. diakoner, der er overgået til supplering med anden uddannelse (sygepleje). Beregnet frafald 20 pct.
8) Omfatter kun diakoner uddannet på plejeassistentlinien og den social-pædagogiske linie. Det er ikke på de foreliggende grundlag muligt at skønne overe antallet af færdiguddannede fra hver af de to linier. Der er regnet med frafald på 30 pct.

For de socialpædagogiske uddannelser som helhed vil der blive et fald i antallet færdiguddannede fra 1971 til 1972 og derefter en stigning i resten af perioden til ca. 4.000 færdiguddannede i 1975, en stigning på i alt ca. 1.600 eller 66 pct. i forhold til 1971.

Nedgangen i 1972 skyldes imidlertid udelukkende et fald i antallet af færdiguddannede børnehave- og fritidspædagoger. For alle øvrige socialpædagogiske uddannelser vil antallet af færdiguddannede stige i den betragtede periode:

1971	1972	1973	1974	1975
840	978	991	1372	1467

For disse uddannelser må antallet af færdiguddannede således forventes at stige fra ca. 840 i 1971 til ca. 1.500 i 1975, en stigning på ca. 660, eller 84 pct.

Også for socialrådgiveruddannelsen vil der være tale om en betydelig stigning i kandidatproduktionen, der vil kunne forventes 3-doblet i perioden.

Kapitel 6

Kommissionens forslag om uddannelse af socialpædagoger

6.1. Indledning

I dette kapitel behandles kommissionens forslag til uddannelsesforanstaltninger for socialpædagoger. Kapitlet er bredere udformet end de øvrige kapitler, idet det indeholder en række forslag, der ikke har været behandlet i kommissionens tidligere betænkninger.

Som *udgangspunkt* har kommissionen haft sine tidligere betænkninger: Praktik i uddannelser til det sociale område (betænkning nr. 524/1969), Socialpædagogiske uddannelsers indhold (betænkning nr. 547/1970), Uddannelse til omsorg (betænkning nr. 571/1970), Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. (betænkning nr. 576/1970).

Endvidere har kommissionen som udgangspunkt haft betænkningen om Uddannelsen af børnehave- og fritidspædagoger (betænkning nr. 574/1970) afgivet af studieplansudvalget for børnehave- og fritidspædagoguddannelserne. Nævnte betænkning danner baggrund for bekendtgørelse om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger af 4. juli 1970.

Endelig kan nævnes den af Skoleudvalget vedrørende børneforsorgsseminarierne udarbejdede betænkning vedrørende ændring af reglerne for uddannelsen til børneforsorgspædagog.

Ovenstående materiale har været bearbejdet i den af kommissionen nedsatte socialpædagogiske arbejdsgruppe (jfr. punkt 1.4.1.), der har suppleret det bl.a. med en analyse af ca. 30 typiske socialpædagogiske arbejdssteder (se arbejdsgruppens rapport om Uddannelse af socialpædagoger, der er af trykt som bilag I.1.). Undersøgelsens formål har været analytisk og ikke deskriptiv, d.v.s. man har koncentreret sig om mængden og arten af funktioner, som en socialpædagog udfører, og ikke om de enkelte funktioners relative vægt. En del af de forslag, der repræsenteres i dette kapitel, tager udgangspunkt i denne undersøgelse.

Kommissionen går ind for

a. en grunduddannelse, hvor en væsentlig del af uddannelsesforløbet er fælles uanset hvilket klientel, de studerende sigter imod at arbejde med senere;

b. en række korttidsuddannelser for medarbejdere med begrænsede socialpædagogiske funktioner, der bl.a. skal assistere de grunduddannede på de forskellige socialpædagogiske arbejdssteder;

c. at alle uddannede med regelmæssige mellemrum gennemgår efter- og videreuddannelsesforanstaltninger, samt

d. at de lærere, som skal uddanne socialpædagogerne, får tilfredsstillende forudsætninger herfor gennem specielle uddannelsesforanstaltninger.

Betegnelsen socialpædagog anvendes om de medarbejdere, der har funktioner i forbindelse med omsorg, pleje, behandling, opdragelse, aktivering og optræning i dag- og døgninstitutioner og i private hjem. Det vil sige, at følgende uddannelsesgrupper kan karakteriseres som socialpædagoger: Børnehavepædagog, fritidspædagog, børneforsorgspædagog (almen linie og småbørnslinie), omsorgsassistent (åndssvageforsorgen), omsorgsassistent (øvrige særforsorg), omsorgsassistent (pensionister), diakon, fængselsbetjent, hjemmehjælper, omsorgshjælper (ældre).

For at nå frem til en hensigtsmæssig udformning af den neden for foreslåede socialpædagogiske fællesuddannelse, har det vist sig nødvendigt at gå ind for ændringer i forhold til enkelte forslag, der er fremført i de oven for nævnte betænkninger. Således er strukturen i omsorgsassistentuddannelsen ændret i forhold til det i betænkningen om Uddannelse til omsorg nævnte.

Nærværende kapitel er opbygget således, at den fælles grunduddannelse, der sigtes imod,

først gennemgås. Indledende behandles dens formål (6.2.), dernæst optagelsesbetingelser (6.3.), indhold (6.4.) og struktur (6.5.). Herefter drøftes korttidsuddannelser (6.6.) samt efter- og videreuddannelsesforanstaltninger (6.7.). Og endelig (6.8.) vil de eksisterende uddannelser og uddannelsesforslag blive gennemgået med henblik på en overgang fra det nuværende uddannelsessystem til det planlagte.

6.2. Formålet med uddannelsen

Socialpædagogerne skal have den samlede trivsel nu og i fremtiden for øje hos de mennesker, som de har fået til opgave at tage sig af, og de må kunne interessere sig for enhver side af klienternes tilværelse. De skal drage omsorg for, at de får den bistand og opnår de goder, som de har behov for. Dette er imidlertid ikke tilstrækkeligt; socialpædagogerne må desuden drage omsorg for, at klienternes rettigheder sikres, samt at de aktiveres og får lejlighed til at udvikle de muligheder, som de måtte have i sig på det udviklingstrin, hvor de befinder sig.

Der skal i samspillet med klienterne tages udgangspunkt i den øjeblikkelige situation, men samtidig skal der også tages hensyn til, hvad der tidligere er sket i klienternes tilværelse, og hvad der fremover forventes at kunne ske.

Socialpædagogerne må således i deres samspil med den enkelte være klar over, hvor det er rimeligt og forsvarligt at sætte ind, for at den pågældende kan få det maksimale udbytte af sin tilværelse.

For at kunne foretage disse vurderinger og omsætte dem i handling kræves en omfattende faglig baggrund. Socialpædagogerne må endvidere kunne formulere deres iagttagelser og de løsningsforslag, de måtte komme frem til.

Herudover skal socialpædagogerne være åbne over for ny viden på området, således at de kan tage hensyn til den udvikling, der er i gang i samfundet. Derved undgår de at bedømme deres medmenneskers situation ud fra statiske og forældede forudsætninger. Endvidere skal de kunne arbejde i et team.

Personer, der udfører socialpædagogisk arbejde, men som ikke har erhvervet sig de i de foregående afsnit omtalte forudsætninger, løber den risiko, at de i for høj grad betragter en given situation ud fra deres egne personlige forudsætninger, uden i tilstrækkelig grad at have mulighed for at tage hensyn til, hvad der tidligere er sket i klientens tilværelse, og uden i tilstrækkelig grad at kunne vurdere, hvad der fremover kan forventes at ville ske i klientens tilværelse. I mange tilfælde vil en ikke-uddannet være tilbøjelig til at bygge sine handlinger og ræsonnementer alene på egne erfaringer og oplevelser.

Socialpædagoger skal samarbejde med den enkelte klient og med klientgrupper, herunder familier, samt med særligt sagkyndige, der har specialistfunktioner i forbindelse med klienterne.

I dag arbejder socialpædagoger typisk på forskellige former for institutioner: Vuggestuer, børnehaver, fritidshjem, klubber, børnehjem, ungdomshjem, åndssvageforsorgens og den øvrige særforsorgs institutioner, i fængsler og på alderdoms- og plejehjem, ligesom de arbejder med klienter i disses hjem. Tendensen er imidlertid, at en stigende del af socialpædagogerne søger bort fra institutionsarbejde og f.eks. arbejder med forskellige former for forebyggende og opsøgende arbejde, med dagpleje og som professionelle plejeforældre. Denne udvikling vil rimeligvis fortsætte.

Det må endvidere forudses, at klientelet på de forskellige institutionstyper vil blive mere blandet end tilfældet er for tiden, således at f.eks. tilpasningsvanskelige og handicappede børn i stigende grad vil komme ind på institutioner, der hidtil har været beregnet for et normalt klientel, hvorved grænsen mellem, hvad man betegner som normalt og ikke-normalt, vil udviskes. På samme måde vil de forskellige aldersgrænser, der hidtil har eksisteret på institutionerne, nedbrydes. Resultatet er, at børn i forskellige aldre og med forskellige forudsætninger vil komme til at leve sammen inden for den enkelte institutions rammer. Socialpædagogerne vil på denne måde på samme arbejdssted komme til at arbejde med et mere forskelligartet klientel, end tilfældet er for øjeblikket.

6.2.1. 4 aldersbetingede uddannelsesgrupper

Socialpædagogerne arbejder som nævnt med personer i forskellige aldre. *Spædbørn og børn* i førskolealderen udgør en naturligt afgrænset gruppe. Socialpædagogerne samarbejder med familien, hvis barnet er på daginstitution, og er i familiens sted, hvis barnet er på en døgninstitution. Plejefunktioner spiller en relativ stor rolle i denne aldersgruppe, men betydningen af en pædagogisk indsats erkendes i stigende grad

- ikke blot for så vidt angår børnehavebørn, men også for så vidt angår spædbørn.

En anden naturligt afgrænset aldersgruppe er *skolebørn og unge*, hvor socialpædagogerne må arbejde parallelt med hjemmet og skolen.

En tredje aldersmæssigt afgrænset klientgrupps inden for det sociale arbejde er de *voksne*. Her er især tale om åndssvage og andre handicappede samt personer, der skal resocialiseres eller revalideres f.eks. i fængsler og på forsorgshjem.

Endelig udgør *ældre* og plejepatienter en aldersgruppe, hvor plejeopgaverne må tillægges relativ stor vægt. Her drejer det sig i mindre grad om resocialisering, men om aktivisering samt fastholden af en meningsfyldt tilværelse.

På en lang række af de typiske arbejdssteder opholder der sig personer, som afviger fra de almindelige adfærdsmønstre enten ved at være tilpasningsvanskelige, lovovertrædere, handicappede på forskellig måde eller ved at have et stort plejebehov. For at hjælpe disse medmennesker må pædagogerne have en særlig viden og kunnen.

Dette må dog ikke opfattes, som om det personale, der ikke arbejder med disse personer, behøver mindre viden og kunnen, idet opgaven i alle tilfælde er at hjælpe klienterne så langt frem mod en optimal funktion som muligt.

For en række af de socialpædagoger, som arbejder med klienter med særlige vanskeligheder, de være sig af psykisk eller fysisk art, er det nødvendigt at meddele supplerende specialviden.

6.2.2. Socialpædagogiske funktioner belyst i eksempler

Overordentlig mange af de funktioner, som socialpædagogerne skal udføre, er fælles for dem alle; men der forekommer variationer alt efter klientelets alder og eventuelle afvig, og alt efter om der er tale om anbringelse på en daginstitution eller på en døgninstitution, eller om klienten er i sit eget hjem.

I det følgende gives to eksempler på, hvilke funktioner der skal udføres på socialpædagogiske arbejdssteder. Skal man beskrive *typiske* funktioner for en socialpædagog, vil det være naturligt at udvælge aldersområderne *børn* og *ældre*.

> Socialpædagogernes funktion i arbejdet med børn belyses bedst ud fra børneforsorgspædagogens arbejde på en døgninstitution, idet der her forekommer den største variation af funktionerne. På daginstitutionerne forekommer i det store og hele de samme funktioner, men samarbejdet med børnenes familier har en anden karakter, idet socialpædagogerne er en støtte for familien i opdragelsen af barnet. På døgninstitutionen fungerer socialpædagogerne som forældreerstatning og er dermed de centrale figurer i opdragelsen.
>
> Socialpædagogerne skal klare en række daglige funktioner. Børnene skal op om morgenen, vaskes, klædes på og have noget at spise. Større børn skal sendes i skole og de mindre beskæftiges på anden vis. Senere på dagen kommer nye måltider, lektielæsning og leg, og pædagogerne skal sørge for at aktivere børnene i deres fritid, enten det nu sker inden for eller uden for institutionens rammer. Endelig skal de ved sengetid sørge for, at børnene får en god afslutning på dagen. Disse funktioner danner udgangspunktet for det samspil mellem barn og socialpædagog, der er en forudsætning for, at barnet udvikler sig og erhverver sig de meninger, værdier og måder at opføre sig på, som er en nødvendig forudsætning for at klare sig i tilværelsen som et selvstændigt individ. Socialpædagogerne må tage hensyn til de områder, på hvilke barnet har sine særlige vanskeligheder, og vanskelighederne varierer fra barn til barn. Samtidig må socialpædagogerne tage hensyn til børnegruppen som helhed og det enkelte barns indpasning i gruppen. Udadtil ved samarbejdet med barnets familie må socialpædagogerne sikre sig, at der etableres den størst mulige kontakt med henblik på barnets senere tilbagevenden til familien og støtte barnet i dets forhold til skolen eller i dets erhvervsuddannelse.
>
> Ud over de her behandlede funktioner, der må betragtes som de centrale, kan socialpædagogerne også have funktioner af praktisk art, for eksempel i forbindelse med institutionens drift. Disse funktioner skal udføres i samarbejde med børnene således, at pædagogerne opleves i daglige livssituationer og derfor kan bruges som forbilleder.

Socialpædagogerne må endvidere iagttage børnene og registrere disse iagttagelser på en sådan måde, at alle institutionens medarbejdere kan udnytte den enkelte socialpædagogs erfaringer. Socialpædagogerne må kunne gå ind i et medarbejderteam. Når der er flere socialpædagoger, der arbejder med samme barn, må de være i stand til at meddele sig til hinanden, til institutionens ledelse og de særlige sagkyndige (læger, psykologer, lærere m.v.), som skal tage stilling til barnets situation, ligesom de må kunne forstå at omsætte disses vejledning i praksis.

Endelig må socialpædagogerne kunne gå ind i en oplæring af personale, f.eks. praktikanter eller ikke-uddannet personale. De skal kunne sikre sig, at de forskellige medarbejdere, der arbejder på institutionen, går ind i et helhedsarbejde til bedste for det enkelte barn.

Mange af børnene har særlige handicap eller tilpasningsvanskeligheder, og alt efter hvad børnenes eller de unges handicap er, må socialpædagogerne have indsigt i tilpasningsproblemer og sygdomstilstande og vide, hvad de skal gøre, når de i det daglige omgås børn og unge med disse handicap.

De fleste socialpædagoger har forskellige administrative funktioner og må være orienterede om administrativ teknik.

For så vidt angår de ældre, skal socialpædagogen, der her kaldes *omsorgsassistent*, beherske en række tilsvarende funktioner. De er beskrevet i betænkningen om Uddannelse til omsorg (nr. 571/1970), hvorfra følgende citeres (p. 55-56):

»Som den centrale medarbejder i omsorgsarbejdet for ældre og handicappede skal omsorgsassistenten have den fornødne uddannelsesmæssige baggrund for at kunne foretage selvstændige *observationer* og videregive disse på adækvat måde, ligesom de skal kunne deltage i udarbejdelsen af og følge socialpædagogiske og plejemæssige *træningsprogrammer* og *behandlingsplaner* såvel for enkeltpersoner som for en gruppe.

Som led i et alment kontaktskabende omsorgsarbejde skal omsorgsassistenten medvirke ved *kontaktformidlingen* til offentlige instanser, kollektive omsorgsforanstaltninger, pårørende, institutionsbeboere m.fl.

Omsorgsassistenten skal kunne iværksætte og deltage i særlige *omsorgsforanstaltninger*, herunder iværksætte manuelle beskæftigelser, internt klubarbejde, underholdning m.m. i samspil med eventuelt særligt personale (omsorgskonsulenter m.fl.).

Til imødekommelse af basale behov skal omsorgsassistenten kunne udføre *daglige personlige plejefunktioner*, hvorunder hører personlig hygiejne, af- og påklædning, sengeredning m.m., og *almindeligt forekommende huslige funktioner*, omfattende boligens indretning og renholdelse, indkøb, tilberedning og servering af mad, tøjreparationer m.m.

Disse plejefunktioner og huslige funktioner er centrale for andre personalegrupper såvel i institutionsomsorgen som i omsorgen i klienternes private hjem (omsorgshjælpere, hjemmehjælpere). Omsorgsassistenten skal *kende* disse funktioner af hensyn til samarbejdet med disse personalegrupper, men skal også kunne *udføre* dem i situationer, hvor der ikke er andre til at gøre det, eller hvor det har en funktion i samspillet med andre medarbejdere eller klienter.

Omsorgsassistenten skal endvidere kunne deltage i *den med klienternes sygdomme og handicap forbundne pleje og behandling.* Herunder hører afgrænsede pleje- og behandlingsfunktioner som f.eks. forebyggelse og behandling af liggesår, forbinds- og bandageskift m.m. og visse funktioner med henblik på træning i anvendelse af proteser og andre hjælpemidler, gangøvelser, spiseøvelser, igangsætning med manuelle beskæftigelser m.m. Endvidere samarbejde med læger, sygeplejersker og terapeuter ved undersøgelser og behandlinger.

Omsorgsassistenten skal kunne tage medansvar i spørgsmålet om *dispositioner over inventar og materialer.«*

6.3. Optagelsesbetingelser

Med hensyn til optagelsesbetingelser til en fælles grunduddannelse ønsker kommissionen ikke

at opstille for snævert afgrænsede krav til ansøgerne. Man vil søge at få et bredt udsnit af erhvervssøgende unge fra forskellige miljøer og med forskellige skolemæssige forudsætninger til at søge ind i dette arbejde, således at det ikke bliver bestemte samfundslags normer og værdier, der kommer til at dominere det socialpædagogiske arbejde (se tillige kapitel 3).

Man kan ved optagelsen stille krav til ansøgerne for så vidt angår:

a. Studieegnethed
b. Alder
c. Tidligere erhvervspraktik og forpraktik
d. Personlighed.

6.3.1. Studieegnethed

Blandt de nævnte faktorer vejer denne tungest. Den måles med skolemæssige præstationer: Antal skoleår, antal bestående prøver og disses resultat. Studerende med gode skolemæssige forudsætninger får som regel bedre udbytte af deres uddannelse og navnlig af teorifagene, end studerende med mere begrænsede skolemæssige forudsætninger. De førstnævnte har en større læsetræning og derigennem lettere ved at skabe syntese mellem det teoretiske stof og praksis. Kommissionen har fundet, at et indgangsniveau, der svarer til de forudsætninger, som erhverves gennem 10 års skolegang, vil være minimum for at følge undervisningen ved de socialpædagogiske grunduddannelser, men at der bør være dispensationsmuligheder for ansøgere, der ikke opfylder dette krav, eventuelt efter aflæggelse af prøver i relevant viden - jfr. punkt 3.6.2.

I øvrigt fremgår det af betænkningen om Socialpædagogiske uddannelsers indhold (betænkning nr. 547/1970), at »der overalt undervises på et niveau, som mindst svarer til det, man kan stille en middelrealist på« (s. 58). Dette svarer til, at de fleste studerende (ifølge prognoserne) i de kommende år mindst bør have afgangsprøve fra 10. klasse. Studerende med HF-eksamen og studentereksamen vil — som erfaringerne på uddannelsesstederne har vist - ikke føle sig overkvalificerede under uddannelsen. Det skyldes bl.a. uddannelsesindholdets specielle karakter. I praksis viser det sig, at ca. 10 pct. af dem, der optages på socialpædagogiske uddannelsessteder, har studentereksamen eller HF-eksamen (1971-tal).

Kommissionen har ikke fundet det rimeligt at stille forslag om, at et gymnasialt indgangsniveau, der bygger på en gymnasial almenuddannelse, skal være obligatorisk, idet det er et stærkt uddannelsespolitisk ønske, at der står et varieret udbud af uddannelser til rådighed for dem, der efter gennemgået folkeskole ikke har fortsat med en sådan. Såfremt man afskærer sådanne personer fra de socialpædagogiske uddannelser, vil tilgangen af egnede og interesserede blive indskrænket, og der vil fremkomme en yderligere social skævhed i rekrutteringen til uddannelserne. Man finder endvidere, at medens en gennemgang af det traditionelle gymnasium vel giver en betydelig studietræning, har den indholdsmæssigt kun i begrænset omfang relevans for de socialpædagogiske studier (se punkt 3.6.2.).

På kommissionens initiativ har man i folkeskolen og i de forskellige skoleformer under direktoratet for ungdomsundervisning gennemført ikke-kompetencegivende *sociale orienteringskurser.* På disse kurser stifter eleverne bekendtskab med den sociale sektors problemer. Ved optagelse på et socialpædagogisk grunduddannelsessted betragtes et gennemført socialt orienteringskursus som et plus.

6.3.2. Alder

Det er i høj grad bestemt af individuelle faktorer, hvor gammel en ansøger til en socialpædagogisk uddannelse skal være for at kunne påbegynde denne. Kommissionen anser det derfor ikke for hensigtsmæssigt at fastsætte en øvre eller nedre aldersgrænse for optagelse på et socialpædagogisk uddannelsessted. Hvis ansøgerne har erhvervet sig de krævede skolemæssige forudsætninger, skal de kunne optages på et socialpædagogisk uddannelsessted, idet man dog lægger vægt på, at unge under 18 år gennem en grundig erhvervsvejledning får et reelt grundlag for at tage stilling til, om de finder det rimeligt at påbegynde deres uddannelse på det pågældende tidspunkt, eller om det må tilrådes dem at supplere deres forudsætninger med yderligere skolegang eller erhvervsarbejde. Det skal nævnes, at gennemsnitsalderen ved optagelse på de socialpædagogiske uddannelser i 1970 var over 20 år.

6.3.3. Tidligere erhvervspraksis

Tidligere blev erfaringer i husligt arbejde anset for en forudsætning for at kunne gennemføre en socialpædagogisk uddannelse, og dette byg-

gede på en formodning om, at der herved opnåedes en vis praktisk erfaring vedrørende opgaver og problemer i et fremmed familiemiljø, navnlig med hensyn til børneopdragelse. Denne opfattelse, der byggede på tidligere tiders familie- og erhvervsmønster, er nu forladt. Derimod er det ikke ualmindeligt, at uddannelsessteder tilråder ansøgere, der ikke ønsker eller ikke kan komme til straks at påbegynde deres uddannelse, at søge erhvervserfaringer på arbejdsmarkedet for at stifte bekendtskab med deres kommende klientel eller dettes miljø.

Denne praksis ønskes imidlertid ikke opstillet som krav, men anbefales som hensigtsmæssig for studerende, der kun har begrænset kendskab til de miljøer, der er relevante for det klientel, som de senere skal arbejde med.

Forpraktik på et socialpædagogisk arbejdssted forud for uddannelsen kræves i dag kun ved børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, og der fremsættes lovforslag om, at den også afskaffes ved disse uddannelser.

Der er en række argumenter for og imod forpraktik.

Af argumenter *for* forpraktik er nævnt:

1. af de unge danner sig et indtryk af arbejdets art og deres egne muligheder i dette arbejde,
2. *at* teoriundervisningen bliver mere livsnær,
3. *at arbejdsstederne* kan bedømme de unges muligheder i arbejdet,
4. *at* man undgår uhensigtsmæssig anvendt ventetid, inden uddannelsen kan påbegyndes.

Af argumenter *imod* forpraktik er nævnt:

1. *at* forpraktikken vil afholde en del studieegnede, som er interesserede i at komme i gang med en erhvervsuddannelse, fra at søge optagelse, idet man på andre uddannelsesområder, herunder også pædagogiske, ikke kræver forpraktik,
2. *at* forpraktikken tjener til bevarelse af den eksisterende institutionsstruktur og -arbejdsform, hvilket medfører en opbremsning af udviklingen,
3. *at* institutionerne og dermed klienterne bliver prøveklude for de studerende,
4. *at* ansættelse forud for studiet kan mindske studiemotivationen, idet uheldige erfaringer på forpraktikstedet kan bevirke, at i øvrigt egnede forpraktikanter forlader arbejdsområdet.

Kommissionen finder argumenterne mod at gøre forpraktik til optagelsesbetingelse ved grunduddannelsen tungtvejende, og ønsker ikke at favorisere en bestemt form for erhvervserfaring.

6.3.4. Personlighed

En undersøgelse, der er foretaget inden for børneforsorgens døgninstitutioner af Socialforskningsinstituttet, og som er refereret i Betænkning vedrørende ændring af reglerne for uddannelse til børneforsorgspædagog, viser, at medarbejdernes personlighedsmønster betyder meget for forstandere, der skal ansætte de uddannede. Det har imidlertid vist sig umuligt at finde former for personlighedsbeskrivelse, der kan fortælle noget væsentligt om, i hvilket omfang et bestemt personlighedsmønster giver særlige forudsætninger for et bestemt socialpædagogisk arbejde. En medarbejders personlighed virker forskellig alt efter, hvilket arbejdssted den pågældende er knyttet til. Personlighedsmønstre kan også ændres relativt hurtigt. Begrebet modenhed er forsøgt anvendt som et kriterium for, om en ansøger er egnet til at påbegynde sine studier, men pålidelige kriterier til måling af begrebet har været vanskelige at finde.

6.3.5. Sammenfatning samt optagelsesprocedure

Konkluderende kan det siges, at det afgørende kriterium for, om en ansøger optages ved en socialpædagogisk uddannelse, bør være, at pågældende kan anses for *studieegnet.* Det vil sige, at han/hun med rimeligt udbytte kan gennemføre den fastlagte uddannelse. Ved en bedømmelse heraf vejer de skolemæssige forudsætninger tungt, fordi socialpædagogiske uddannelser indeholder væsentlige fag, hvor det erfaringsmæssigt er svært at følge undervisningen med beskedne skolemæssige forudsætninger.

En ensartet *optagelsesprocedure* til uddannelsesinstitutioner for hele det socialpædagogiske område vil være hensigtsmæssig. Den vil formentlig blive vanskelig at gennemføre, sålænge de veje, ad hvilke man søger ind i uddannelserne, er forskelligartede. En sådan ordning må tage sigte på en ensartet behandling af ansøgninger efter i forvejen fastlagte optagelseskriterier. Det må antages, at den er mindre tidskrævende og herved besparende. De enkelte ansøgere skal dog stadig have mulighed for at søge bestemte uddannelsessteder **og**

have mulighed for at søge alternative, hvis de ikke kan komme ind på de ønskede.

6.4. Uddannelsens indhold

Da de funktioner, som de forskellige grupper af socialpædagoger udfører, er ret ensartede, vil de emner og fag, som de skal undervises i under deres uddannelse, også være det. Eftersom de skal beskæftige sig med alle sider af klienternes tilværelse, må deres orientering være bred. De skal stifte bekendtskab med en emnekreds af et sådant omfang, at uddannelsen, hvis de studerende skulle fordybe sig i alle emnerne, ville få en varighed, der ville overgå mange andre uddannelsers. Da dette ikke er muligt, må der finde en afgrænsning sted, der tager hensyn til hvilke emner, der er særlig afgørende, for at socialpædagogen kan udføre sit arbejde forsvarligt.

6.4.1. Nuværende **indhold i** de socialpædagogiske uddannelser

I kommissionens betænkning om Socialpædagogiske uddannelsers indhold (betænkning nr. 547/1970) har man gjort rede for, hvilke emner der på daværende tidspunkt undervistes i ved de socialpædagogiske uddannelser. Der viste sig betydelige fælles områder, selvom man kunne spore forskelle afhængig af, om den pågældende socialpædagogiske uddannelse havde sine forbilleder inden for sundhedssektoren, eller den havde dem inden for den pædagogiske sektor. Man fandt endvidere, at der i visse uddannelser manglede fag, som andre havde, og at dette for fremtiden burde ændres. Endelig fandt man, at der var en række fag, som enten ikke fandtes i de eksisterende uddannelser, eller som fandtes i utilstrækkeligt omfang. Hvis socialpædagogen skal kunne udføre sit arbejde forsvarligt, bør disse emner indføres i passende omfang i uddannelserne. Spørgsmålet er uddybet i ovennævnte betænkning om Socialpædagogiske uddannelsers indhold, kapitel 6.

Den socialpædagogiske arbejdsgruppes *analyse af socialpædagogernes funktioner* på 30 typiske arbejdssteder inden for den sociale sektor (se rapporten om Uddannelse af socialpædagoger, bilag 1.1.) har yderligere henledt opmærksomheden på en del funktioner, som socialpædagogerne med deres nuværende uddannelser mangler forudsætninger for at bestride.

På denne baggrund har arbejdsgruppen opstillet en liste over 90 udvalgte fagområder, hvoraf de fleste på daværende tidspunkt indgik i en eller flere socialpædagogiske grunduddannelser, medens nogle ikke tidligere er indgået. I underbilag 2 til den socialpædagogiske arbejdsgruppes rapport (bilag 1.1.) findes en alfabetisk liste over emnerne, og ved hvert emne er angivet en begrundelse for, at det vil være hensigtsmæssigt at undervise i dette emne ved den socialpædagogiske grunduddannelse. Det bemærkes, at fagområderne på mange punkter overlapper; inden for samfundsvidenskaberne er det således svært at opdele fagene i båse, der ikke overlapper, og opgaven må da også være at understrege fagområdernes sammenhæng. Det må endvidere bemærkes, at udviklingen medfører ændringer i fagområdernes indhold, ligesom det må forudses, at nye fagområder stadig kommer til, og andre går ud.

6.4.2. Foreslået indhold i de socialpædagogiske uddannelser

Den nødvendige viden for at forstå baggrunden for klienternes handlinger samt hvad det vil være det mest hensigtsmæssige at foretage sig i en given situation, erhverves i den *pædagogiske-psykologiske-sociologiske faggruppe.* Dette gælder, hvad enten det drejer sig om en samspilssituation i forholdet til den enkelte klient eller til grupper af klienter. Ved arbejdet med den nævnte faggruppe erhverver de studerende sig endvidere et begrebsapparat, der kan bruges som værktøj, når de skal samarbejde med andre om at hjælpe klienterne. Det er imidlertid lige så vigtigt, at de studerende samtidig lærer at udtrykke sig på en måde, der er forståelig for klienterne og deres miljø.

Socialpædagogernes uddannelse skal omfatte *viden om klienternes fysiske behov* f.eks. i forbindelse med pleje og behandling. De skal have kendskab til det arbejde, der udføres af specialuddannet personale som læger, sygeplejersker og terapeuter, hvilket betyder, at der må læses en række medicinske og sundhedsmæssige fag.

Socialpædagogernes arbejde finder sted inden for flere sektorer og på mange niveauer, og det er derfor nødvendigt, at de er orienterede om *samfundsforhold.* Områder som det sociale sikringssystem, de socialpolitiske udviklingstendenser, den sociale administration og lignende skal kendes.

Det er som nævnt en vigtig funktion for socialpædagogerne at stimulere klienterne f.eks.

ved at igangsætte og støtte individuelle og kollektive aktiviteter og formidle kontakten til kollektive foranstaltninger på grundlag af et indtryk af den enkeltes interesser og beskæftigelsesbehov. Gennem en række *aktiveringsfag* må de erhverve sig forudsætninger herfor.

Men det er ikke tilstrækkeligt, at socialpædagogerne har viden om de nævnte enkeltområder. De skal også kunne anvende denne viden. Forudsætninger herfor erhverver de sig i en række *anvendehesfag i forbindelse med pædagogik og pleje*. Her gennemarbejder de den viden, de har erhvervet sig i tidligere gennemgåede fag med henblik på anvendelse sammen med klienterne.

Foruden de her nævnte fag må de studerende også erhverve sig viden om, hvordan en *institution* og dens team *fungerer* og *administreres,* samt kende konsekvenserne af fejladministration.

Endelig må man sikre sig, at de studerende ikke bliver for ensidigt pædagogisk-tekniske. De skal tage sig af alle sider af klientens tilværelse og må derfor have brede interesser. Uddannelsesstederne kan formentlig kun give spredte impulser til andre områder (f.eks. det kulturelle), men dette bør ikke udelades.

Som eksempel på hvorledes de fagområder, der er omtalt ovenfor, indpasses i bestemte uddannelsesforløb, henvises til bilag 1.1. (rapport om Uddannelse af socialpædagoger). I nævnte rapport er indholdet af uddannelser for socialpædagoger, der skal arbejde med småbørn på daginstitutioner, samt socialpædagoger, der skal arbejde på plejehjem for ældre, beskrevet.

6.4.3. Fællesfag

Den socialpædagogiske arbejdsgruppe er af den opfattelse, at de studerende i deres grunduddannelse skal arbejde med ca. $^3/_4$ af de 90 fagområder (jfr. punkt 6.4.1.). Hvor grundigt det enkelte fagområde skal gennemgås, afhænger af hvilket klientel der sigtes mod at arbejde med. Det ville muligvis være det mest hensigtsmæssige, at de studerende beherskede alle emnerne så godt, at de kunne arbejde med alle typer af klienter, men det ville imidlertid kræve for omfattende en uddannelse.

Fordybelsen i visse emner er vigtig. De studerende skal på de områder, der er centrale for dem, have en sådan indsigt, at de kan se sammenhængen i det, der vil komme til at foregå omkring dem på deres arbejdspladser, og kunne se mange aspekter af en sag. Det er derfor vigtigt, at de fordyber sig særligt i visse centrale emner. Det er af større værdi end en overfladisk leksikalsk viden på et bredt felt.

Tages udgangspunkt i beskrivelserne af de socialpædagogiske funktioner samt, hvad der kræves af viden og kunnen, er det kommissionens opfattelse, at i hvert fald halvdelen af det stof, der skal undervises i på grunduddannelserne, kan være fælles. Der er endnu flere af emnerne, som alle de studerende skal undervises i, men det behøver ikke i alle tilfælde at være lige grundigt.

Der vil således være tale om en række fag, der vil være fælles for alle studerende, og disse fag vil i stor udstrækning med fordel kunne lægges i grunduddannelsens indledende fase, således at de studerende får en fælles socialpædagogisk baggrund i og med, at de har fælles faglige forudsætninger og et fælles fagligt sprog allerede fra uddannelsens begyndelse. Fællesfagene skal i aftagende omfang fortsætte i den resterende del af uddannelsen, men dog således at det faglige fællesskab fortsat kan understreges og udbygges. I bilag 1.1. rapport om Uddannelse af socialpædagoger ses eksempler på fællesfag og retningsfag.

6.4.4. Retningsfag

På et relativt tidligt tidspunkt i uddannelsen må de studerende imidlertid begynde at sigte på arbejdet med et bestemt klientel, for at de ikke skal blive nødt til at sprede sig over for mange fag. Det vil herved være naturligt, at de først tager stilling til hvilken aldersgruppe af de fire i punkt 6.2.1. nævnte, de senere ønsker at arbejde med (småbørn, skolebørn og unge, voksne og ældre). Forskelle i klienternes alder betinger relativt store forskelle i det stof, som de studerende skal gennemgå. Senere i uddannelsesforløbet kan de yderligere supplere med fag, der sigter mod arbejdet med særlige klientgrupper inden for den pågældende aldersgruppe (forskellige former for handicap, dag- eller døgninstitutioner etc.). Endelig bør de studerende have mulighed for at vælge nogle fag helt frit, enten for at fremme deres egen personlige udvikling eller for at stifte bekendtskab med arbejdet med nogle af de andre klientgrupper.

6.4.4.1. Fagindholdet i den uddannelsesretning, der peger mod småbørn og spædbørn

I den uddannelsesretning, der sigter mod arbejdet med småbørn og spædbørn, skal de studerende foruden fællesfagene uddybe førskolealderens problematik. De skal endvidere ind på spædbørnepleje og have et sådant indblik i skolealderens problematik, at der ikke behøver at blive nogen skarp grænse mellem førskolealder og skolealder, og således at de, når det er hensigtsmæssigt, kan påtage sig socialpædagogisk arbejde med skolebørn. Som mere specielle retningsfag, der kan tages op senere i studiet, kan nævnes handicapproblemer og arbejdet med småbørn på døgninstitutioner.

6.4.4.2. Fagindholdet i den uddannelsesretning, der peger mod skolebørn og unge

Ved den uddannelsesretning, der sigter mod arbejdet med skolebørn og unge, skal man ud over fællesfagene uddybe problematikken i forbindelse med skolealderen og ungdomsalderen. Her overlappes til de ældste af børnene i førskolealderen. Emner som bl.a. folkeskolens arbejde, særundervisning og unge lovovertrædere skal tages op. Som mere specielle retningsfag kan tænkes problemer i forbindelse med klubvirksomhed, skolevanskeligheder, narkotikaproblemer og unge med særlige handicap.

6.4.4.3. Fagindholdet i den uddannelsesretning, der peger mod voksne

Uddannelsesretningen, der sigter på arbejdet med voksne, skal foruden fællesfagene bl.a. indeholde fagområderne kriminalforsorg, revalidering, resocialisering samt handicaplære. Denne gruppe overlapper til klientgruppen unge. Som mere specielle retningsfag kan tænkes arbejdet med svagtbegavede voksne, alkoholister og indsatte i fængsler.

6.4.4.4. Fagindholdet i den uddannelsesretning, der peger mod ældre

Den uddannelsesretning, der sigter mod arbejdet med ældre, skal foruden fællesfagene arbejde med gerontologiske og geriatriske problemer (d.v.s. henholdsvis almene og sygdomsprægede problemer hos ældre), pleje af ældre, kontaktproblemer, træningsprogrammer m.v. Som mere specielle retningsfag kan tænkes arbejdet med klienterne i disses egne hjem og i klubber samt arbejdet med klienter med særlige handicap. Herved kommer uddannelsen i sit indhold til at svare til planerne for omsorgsassistentuddannelsen, således som den er beskrevet i betænkningen om Uddannelse til omsorg side 55 ff, selvom den ikke kan gennemarbejde sygeplejen i samme omfang som forudsat i betænkningen. Den af indenrigsministeriet gennemførte plejehjemsassistentuddannelse sigter mod de mere plejebetonede funktioner på plejehjem.

6.4.5. Integration af de 4 uddannelsesretninger

Ved uddannelsesmæssigt at skelne mellem de fire aldersgrupper risikerer man at skabe nye, skarpt afgrænsede båse, hvilket vil være uhensigtsmæssigt, da socialpædagogerne skal kunne følge deres klienter, indtil en rimelig afrunding af samspillet kan finde sted. Dette samspil må ikke afbrydes, blot fordi socialpædagogen har gennemgået en båse-opdelt uddannelse. I undervisningen må der derfor i høj grad tages højde for integrering aldersgrupperne imellem, således som beskrevet ovenfor.

6.4.6. Individuel tilrettelæggelse af studieforløb

Efterhånden som emner og emnekredse indføres og udbygges i uddannelsen, vil muligheden for en sammenstilling af »individuelle« uddannelsesforløb øges. Der skal fortsat bestå en kærne af fag, som alle studerende skal gennemgå, men det er kommissionens opfattelse, at de socialpædagogstuderende skal have mulighed for at gennemføre uddannelsesforløb, som de selv sammensætter.

I det eksisterende uddannelsessystem er der særlige uddannelser for dem, som arbejder på *døgninstitutioner* og for dem, som arbejder på *daginstitutioner*. Det er kommissionens opfattelse, at forskellene mellem den viden og kunnen, de to grupper af socialpædagoger skal sidde inde med, ikke er så store, at de betinger en opdeling. De særlige indsigter, som de socialpædagoger, der arbejder på døgninstitutioner skal have, kan erhverves ved specialisering i sidste del af fællesuddannelsen.

6.4.7. Varigheden af det samlede studieforløb

Det er kommissionens opfattelse, at det foran beskrevne faglige stof ikke kan gennemgås på under 400 undervisningsdage. I de to eksempler på fagfordelinger, som den socialpædagogiske

arbejdsgruppe har opstillet med henblik på arbejdet med to forskellige klientgrupper (bilag 1.1. rapport om Uddannelse af socialpædagoger når man frem til, at ca. 5 af emnekredsene skal gennemgås med særlig fordybelse, ca. 50 med grundig indsigt, medens der i ca. 20 emnekredse skal gives en orientering.

Disse tal vil variere, alt efter hvilket klientel den studerende sigter mod at arbejde med, men afvigelserne vil ikke være store.

6.4.7.1. Fag. der kræver særlig fordybelse

Det er den socialpædagogiske arbejdsgruppes opfattelse, at man ikke kan gennemarbejde de fag, der kræver særlig fordybelse, på under 20 studiedage, eller sammenlagt ca. en måneds undervisning. Hvor meget en sådan undervisning skal spredes tidsmæssigt, må det være overladt kommende studieplanudvalg at fastlægge.

> Som et eksempel på et *fag, der kræver særlig fordybelse,* kan nævnes udviklingspsykologi for studerende, der sigter mod at arbejde med *småbørn.* Dette fag omfatter f.eks. både de psykologiske problemer omkring fødslen, udviklingen af barnets sanser og behov, medfødte forskelle mellem nyfødte, indlæring, omgivelsernes påvirkning, moderens og faderens rolle for barnets udvikling, følgerne af uhensigtsmæssig omsorg og institutionsanbringelse, sove- og spisesituationens betydning, renlighedstræning. sproget og den intellektuelle udvikling, kilder til angst, omgangen med jævnaldrende, kønsrollernes opståen, den moralske udvikling, betydningen af at barnet identificerer sig med nærstående personer, hvordan barnet sætter sig mål, hvilke psykiske forsvarsmekanismer det betjener sig af, når det møder modgang, social adfærd i børnehavealderen, hvilke tilpasningsvanskeligheder der kan opstå, og hvordan de kan behandles. Da det drejer sig om før-skolealderens udviklingspsykologi, skal mange af disse emner følges op fra leveår til leveår, således at socialpædagogerne ved, hvad de kan forvente af børnene på de enkelte alderstrin, og således at de kan stimulere børnenes udvikling så meget som muligt og dog ikke forcere den. Samtidig skal de hele tiden være klar over, hvor forskellige børnene kan være, og kunne tage hensyn til dette i behandlingen af dem.

Som et tilsvarende eksempel på et *fag, der kræver særlig fordybelse,* kan nævnes gerontologi (alderdomslære) for studerende, som sigter mod at arbejde med *ældre.* Dette fag omfatter f.eks.:

> De psykologiske problemer omkring overgangen til pensionisttilværelsen, nedsættelse af sansefunktioner, ændringer i behov, individuelle personlighedsforskelle, indlæring, omgivelsernes påvirkning, følgerne af uhensigtsmæssig omsorg og af institutionsanbringelse, ernæringsproblemer, spisevaner, søvn- og hvilebehov, genoptræning af almindelige dagligdags livsfunktioner, intellektuel og følelsesmæssig reduktion på grund af alderdomssvækkelse, kilder til uro og angst (herunder dødsangst), omgangen med jævnaldrende, seksuelle problemer, det religiøse liv, roller og rollekonflikter, den ældres svigtende motivation, hvilke psykiske forsvarsmekanismer ældre betjener sig af, når de møder modgang, social adfærd sammen med andre ældre eller andre generationer, hvilke tilpasningsvanskeligheder der kan opstå, og hvordan de behandles, kontaktbesvær og isolation.
>
> Da de ældre er forskellige generation for generation på grund af samfundets hastige udvikling, skal mange af disse emner ikke behandles som stabile problemer, men sociapædagogen må under sin uddannelse overveje forventningerne hos en kommende pensionistgeneration, herunder større selvstændighed og krav.

Der kan bruges væsentligt mere end 20 studiedage til fordybelse i emner som de to ovenstående, men kommissionen mener, at det kan gøres forsvarligt på denne tid, navnlig i betragtning af de efter- og videreuddannelsesplaner, der samtidig indgår i kommissionens forslag.

6.4.7.2. Fag, der kræver grundig indsigt

Når det gælder de talrige fag, i hvilke den studerende skal have grundig indsigt, må der ytres større betænkelighed ved, om de 5 studiedage, man som gennemsnit kan stille til rådighed, er tilstrækkelige, idet man må sikre sig, at de studerendes viden ikke bliver for overfladisk. De må ikke forledes til at tro, at de med den begrænsede viden, de har erhvervet sig i disse fag, sidder inde med større kunnen end tilfældet er

og handler derefter på utilstrækkeligt grundlag til skade for klienterne, men motiveres for at akceptere grænserne for egne kvalifikationer samt betydningen af andres. Der må lægges vægt på, at de forstår sammenhængen mellem de forskellige aspekter af klienternes tilværelse.

6.4.7.3. Fag, der kræver orientering

Til orienterende undervisning i et fag kan der kun afses et par studiedage, hvis man i uddannelsens forløb skal nå at behandle alle fagområder.

6.4.8. Holdningen i og til det socialpædagogiske arbejde

Ved at arbejde med de forskellige fag vil de studerende foruden at opnå viden om de kendsgerninger, der foreligger om de forskellige emner, også i mange tilfælde selv kunne danne sig en mening om disses etiske aspekter: hvad de anser for rigtigt og forkert. Det kan der i mange tilfælde ikke siges noget klart og entydigt om, men de studerende må danne sig en opfattelse og vide, at deres holdning smitter af på klienterne, når de kommer ud i arbejdet, og derigennem indvirker på offentlighedens holdning til socialpædagogisk arbejde.

6.4.9. Ajourføring af viden på området efter uddannelsens afslutning

Gennem arbejdet med fagene må de studerende også lære selve teknikken i tilegnelsesprocessen, således at de støttet af efteruddannelse dels kan holde sig å jour på området og dels kan stille om til nye arbejdsforhold, som de vil støde på flere gange i deres erhvervskarriere f.eks. på grund af samfundets hastige udvikling eller på grund af ønsket om erhvervsskift.

6.5. Uddannelsesstruktur

6.5.1. Grunduddannelsens forløb

Som anført i punkt 6.4.7. vil selv et summarisk studium af de generelle og konkrete emner og fag, som de studerende må have kendskab til for at løse arbejdsopgaverne, efter kommissionens opfattelse ikke kunne gennemføres i løbet af den korte uddannelsesperiode, som nu er fastsat for en række sociale uddannelser. Disse er da også væsentlig kortere, end hvad der gælder for andre uddannelser på mellemtrinet, som f.eks. folkeskolelæreruddannelsen. På den anden side er det ikke ønskeligt, at uddannelsernes varighed er længere end højst nødvendigt, og man anser det bl.a. af samfundsøkonomiske grunde ikke for realistisk at stille forslag om, at varigheden for grunduddannelsen nu bringes op over, hvad man fra lovgivningsmagtens side for nylig har fastsat for to af de større socialpædagogiske uddannelser, børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, nemlig 3 år. Kommissionen vil gerne fremhæve, at de uddannelseskrav, der stilles af de øvrige socialpædagogiske områder, som arbejder med mennesker, der ofte har meget store omsorgs- og behandlingsmæssige problemer, ikke bør være mindre, end de er på børnehave- og fritidspædagogområdet. Man har derfor som varighed for den foreslåede socialpædagogiske uddannelse sigtet på i alt 3 år, hvoraf mindst 2 år udgøres af undervisning på uddannelsesstederne.

Kommissionen har haft forskellige uddannelsesmodeller til behandling. Det er dens opfattelse, at følgende forslag dækker kravene til en tidssvarende socialpædagogisk uddannelse.

Neden for vil de enkelte studieår blive beskrevet - og det bemærkes, at et uddannelsesår er beregnet til 10 måneder eller 40 uger.

6.5.1.1. 1. studieår

I det første studieår lægges hovedvægten på fællesfagene, som alle de studerende skal gennemgå. Herudover kommer en række tilvalgsfag, i hvilke de studerende kan dyrke særlige interesser.

Man får herved lagt en basis, der er fælles for alle socialpædagogstuderende, og man sikrer sig, at de ikke betragter sig som hørende til i en snæver bås som f.eks. et af forsorgsområderne. Dette skulle fremme samarbejdet på den sociale sektor.

Første studieår skal forløbe som følger:

1 måneds teori
2 × 1 uges orienteringspraktik
4½ måneds teori
4 måneders praktik.

I den første måneds teoriundervisning gives der en første indføring i arbejdet på den sociale sektor. Endvidere orienteres de studerende om, hvad de skal være opmærksomme på i den følgende orienteringspraktik.

De 14 dages orienteringspraktik anses for nødvendige som baggrund for den følgende

teoriundervisning, da obligatorisk forpraktik ønskes afskaffet. I den følgende 4[1]/2-måneders teoriperiode får de studerende en generel indføring i de fag, der er fælles for alle socialpædagogstuderende (se bilag I.1., rapport om Uddannelse af socialpædagoger) og erhverver sig en fælles begrebsramme om en hel del almen praktisk socialpædagogisk viden med henblik på det kommende 4-måneders praktikophold. Praktikanten skal være på samme praktiksted i hele perioden. Praktikken foregår på institutioner og andre sociale arbejdssteder af forskellig karakter, således at praktikanterne, når de i det følgende studieår genoptager deres teoretiske studier, har forskellige forudsætninger og et alsidigt materiale at arbejde med. Dette materiale kan de studerende også bruge som baggrund for valget af det klientel, de vil arbejde med.

6.5.1.2. 2. studieår

I 2. studieår afgør de studerende, hvilken af de fire aldersbetingede uddannelsesretninger, der er nævnt oven for i afsnit 6.4.4., de vil slå ind på. Fællesfagene aftager i omfang, og retningsfagene tiltager, således at de studerende nu i særlig grad giver sig af med emner af betydning for den aldersgruppe, de sigter mod at arbejde med. Retningsfagene vil enten være helt nye fag eller specialiseringer af fællesfagene med henblik på en bestemt aldersgruppe. Tilvalgsfagene tjener stadig det formål, at de studerende kan dyrke særlige interesser.

Andet studieår skal forløbe som følger:
- 3 måneders teori
- 3 måneders praktik
- 4 måneders teori.

I første teoriperiode gives den almene introduktion til aldersgruppens problemer, idet man udnytter de erfaringer, der er gjort i den foregående praktiktid. Den følgende 3-måneders praktikperiode finder sted på institutioner eller andre arbejdssteder, hvor klientelet er i den aldersgruppe, som den studerende sigter mod at arbejde med. I den sidste teoriperiode koncentrerer man sig om de erfaringer, der er gjort med den pågældende aldersgruppe i praktiktiden.

6.5.1.3. 3. studieår

I 3. studieår træder fællesfagene i baggrunden, og de retningsbestemte fag dominerer (se bilag LI., rapport om Uddannelse af socialpædagoger). Teorien tager nu ikke så meget sigte på den valgte aldersgruppes generelle problemer, som på de specielle problemer, der kan være af interesse, når man vil arbejde med klienter (småbørn, unge, voksne, ældre) med bestemte karakteristika. Det kan dreje sig om forskellige handicap, forskellige former for tilpasningsvanskeligheder, eller der kan tages udgangspunkt i institutionstype, f.eks. vuggestue, børnehave, fritidshjem, børnehjem, dagcenter, plejehjem m.v. Tilvalgsfagene kan enten være generelle orienteringsfag eller fag, der yderligere udbygger retningsfagene eller blokke af retningsfag, der sigter mod arbejdet med andre klienttyper, som måtte have den studerendes interesse.

Tredie studiar skal forløbe som følger:
- 3 måneders praktik
- 7 måneders teori.

Praktikken i dette sidste år skal foregå hos det klientel, som den studerende sigter mod at arbejde med. I teoriperioden lægges der særlig vægt på de specielle retningsfag, ligesom man søger at give et samlende indtryk af hele uddannelsens indhold.

6.5.1.4. Sammenfatning

Ved at uddannelsesforløbet bevæger sig *fra det generelle til det specielle,* får de studerende på én gang mulighed for at søge i retning af arbejdet med et bestemt klientel samtidig med, at de får mulighed for at se helheden i det socialpædagogiske arbejde. Dette bevirker, at de let kan vende tilbage til uddannelsen og supplere, hvis det på grund af den socialpædagogiske arbejdsmarkedssituation bliver nødvendigt for dem at ændre retning, eller hvis de selv ønsker at arbejde med et andet klientel.

Ved den foreslåede uddannelsesstruktur, hvor man undgår forpraktik, sigter man på at få *uddannelsen afsluttet hurtigt,* således at arbejdsmarkedet kan få fuldt uddannet arbejdskraft stillet til rådighed. Det kan dog tænkes, at nogle af retningsfagene vil få et sådant omfang, at dele må tages som supplerende uddannelse efter grunduddannelsens afslutning.

Uddannelserne må ikke være for løst strukturerede, idet man sigter mod et *fleksibelt system,* hvor det er let at skifte uddannelsesretning, og hvor man efter endt uddannelse skal kunne vende tilbage og supplere. Faggrupper, varighed, niveau, indgangs- og afgangsbestemmelser samt fordelingen af teori og praktik må derfor ligge fast.

De studerendes berettigede ønsker om indflydelse på uddannelsernes løbende udformning gør det imidlertid ønskeligt og hensigtsmæssigt, at uddannelsesplanerne ikke fastlægges i detailler. Samarbejdet mellem de studerende og uddannelsesstedernes pædagogiske personale er i sig selv af stor pædagogisk værdi og tilfører uddannelserne aktuelle impulser, som hverken studerende eller pædagogisk personale kan undvære.

Af hensyn til sammenhængen i uddannelsen, udviklingen af fagene og det faglige samarbejde mellem lærerne er det nødvendigt med en kærne af faste *lærerkræfter*. Men også deltidsansatte lærere er hensigtsmæssige, idet de betyder, at der skabes en forbindelse mellem uddannelses arbejdet og det praktiske arbejde på området.

6.5.2. Vurdering af studieindsats

I løbet af den socialpædagogiske fælles uddannelse skal der afholdes prøver eller foretages andre former for vurderinger i de vigtigste fag. De skal tilrettelægges af en central instans. Herved får den studerende lejlighed til at tage stilling til sin egen studiesituation. Endvidere får de myndigheder, der skal ansætte de uddannede, visse muligheder for at sammenligne ansøgere med samme uddannelse.

Ønsker den studerende at fortsætte ved en anden læreanstalt, skal vurderingen kunne give baggrund for at bedømme, hvorvidt mulighederne herfor er tilstede.

Vurderingen af de studerende kan ske løbende i de tre uddannelsesår og bør tilrettelægges således, at det foruden at kontrollere får en selvstændig pædagogisk værdi. Det bør påses, at der består et rimeligt forhold mellem den tid, som lærerpersonalet skal investere i undervisningsarbejdet sammenlignet med den tid, der anvendes til vurderingen af de studerende.

For at kunne indstille sig til prøver skal den studerende i rimeligt omfang have fulgt undervisningen. Hvis dette ikke kan kræves, bliver det formentlig nødvendigt at udvide prøveomfanget meget betydeligt for at sikre sig, at de studerende erhverver den nødvendige viden til udøvelsen af deres fag.

6.5.3. Muligheder for skift af uddannelsesretning m.v.

Muligheder for at man kan »stå af« med en vis erhvervskompetence undervejs gennem en 3-årig socialpædagogisk uddannelse vil vanskeliggøre tilrettelæggelsen af grunduddannelsen og forringe den betydeligt. Hvis man skal kunne »stå af« f.eks. efter det første år, bliver det nødvendigt i løbet af dette år at lade den studerende stifte overfladisk bekendtskab med alle de fag, som uddannelsen omfatter. Det vil modvirke en rimelig opbygning af en socialpædagogisk uddannelse, hvor man først forsøger i nogen grad at give den fælles basisviden, som de derefter følgende uddannelsesretninger kan bygge på.

Den tid, der står til rådighed for den teoretiske uddannelse, er meget kort i forhold til det stof, der skal gennemgås. Skal man herudover i en del af uddannelsen udtynde stoffet og sprede det under hensyntagen til afgangen under uddannelsen, vil undervisningen blive uforsvarlig. Hvor en kortere uddannelse end en grunduddannelse skønnes nødvendig, må en korttidsuddannelse være at foretrække.

6.5.3.1. Overgang til korttidsuddannelser

De studerende, som ønsker at afbryde deres uddannelse, skal kunne få godskrevet det stof, de har læst, såfremt de ønsker at gennemføre en korttidsuddannelse. Omfanget af godskrivningen fastsættes af det uddannelsested, hvor korttidsuddannelsen finder sted.

6.5.3.2. Overgang til anden uddannelsesretning inden for fællesuddannelsen

Studerende, der i løbet af grunduddannelsen ønsker at skifte uddannelsesretning, skal kunne overføre alle de fællesfag, retningsfag og tilvalgsfag, der er fælles for de to retninger.

6.5.3.3. Midlertidig afbrydelse af uddannelsen

En studerende skal kunne holde op i en periode med sin uddannelse og senere vende tilbage til den igen uden at miste egentlig uddannelsestid. Der bør dog fastsættes en vis forældelsesfrist for gennemgåede fag.

6.5.3.4. Overgang til den socialpædagogiske fællesuddannelse fra andre områder

De studerende, der kommer til de socialpædagogiske uddannelser fra andre områder, skal fritages for fag, i hvilke de allerede har erhvervet sig den nødvendige viden. Der kan

f.eks. her tænkes på studerende fra socialformidleruddannelserne, universitetsstuderende, lærerstuderende og sygeplejersker.

6.5.3.5. Problemer i overgangsperioden indtil fællesuddannelsen er etableret

Indtil en ensartet opbygning i kursusblokke af indholdet i de socialpædagogiske uddannelsers fag (se nedenfor punkt 6.5.5.) kan finde sted, bør det være muligt at overføre erhvervet viden fra én uddannelse til en anden, hvis man ønsker at skifte under uddannelsesforløbet. Et retningsskift bør kunne finde sted mellem beslægtede uddannelsesretninger efter hvert enkelt studieår. Dette vil kunne ske ved, at et fællesudvalg tager stilling til, hvor megen og hvilken form for rabat den studerende, der ønsker at gå over, skal have.

Det er sandsynligt, at de oven for nævnte overgangsmuligheder både i en overgangsperiode og under fællesuddannelsen kan lettes ved hjælp af personlig studievejledning, således at den studerende på egen hånd kan læse det manglende stof op og indhente manglende praktik. Er der mange studerende, som ønsker at flytte til en bestemt studieretning, kan der etableres overgangskurser.

Når den fælles uddannelse er gennemført, kan det tænkes, at nogle studerende tager begyndelsen af deres uddannelse på ét uddannelsested og gør den færdig på et andet. En egentlig kursusopdeling vil lette et sådant system. På denne måde kan visse socialpædagogiske uddannelsessteder specialisere sig til at uddanne til arbejdet med bestemte klientgrupper.

De socialpædagoger, som færdiguddannes, indtil fællesuddannelsen er en realitet, skal også have mulighed for at skifte arbejde inden for den socialpædagogiske sektor. Ligger den uddannelse, som socialpædagogen har, tæt på den, der søges, skal overgangen formentlig uden videre kunne ske, således som det for tiden er tilfældet mellem børnehave- og fritidspædagoger på den ene side og børneforsorgspædagoger på den anden side. De socialpædagoger, der får et arbejde på »nabo-området«, skal have mulighed for en efteruddannelse på det område, de er gået over til.

Når en opdeling af uddannelsen i kursusblokke er gennemført, vil en række af disse kunne bruges i omskolingsøjemed af socialpædagoger, som har gennemgået deres grunduddannelse, inden fællesuddannelsen var en realitet. Socialpædagoger, som har gennemgået den socialpædagogiske fællesuddannelse, vil kunne skifte socialpædagogisk arbejdsområde ved at supplere med de dele af uddannelsesindholdet, der peger i retning af arbejdet med det klientel, som de pågældende ønsker at arbejde med. Herved vil en socialpædagog ved efteruddannelse være i stand til at uddanne sig i bredden, således at han er kvalificeret til at arbejde på flere forskellige socialpædagogiske arbejdsområder.

6.5.4. Forholdet mellem teori og praktik

Der er i fællesuddannelsen lagt vægt på en vekselvirkning mellem teori og praktik. Herigennem sikres, at de studerende efter endt uddannelse ikke står fremmede over for det praktiske arbejde, ligesom de får mulighed for at gennemarbejde det praktiske arbejdes problemer i forbindelse med grunduddannelsens teoriundervisning.

6.5.4.1. Praktikformer og praktikundervisning

I betænkningen om Praktik i uddannelser til det sociale område (betænkning nr. 524/1969) har man især lagt vægt på den praktikform, der i det følgende (punkt a) er benævnt arbejdspraktik. En række andre praktikformer spiller - som forudset i betænkningen - en stadig stigende rolle (punkterne b—e).

a. En praktik med udsendelse til en institution for kortere eller længere tid med deltagelse i det praktiske socialpædagogiske arbejde (øvelsespraktik eller arbejdspraktik).

b. En praktik, hvor de studerende enkeltvis eller flere sammen udsendes til en institution for kortere tid med det formål at orientere sig om den pågældende institutions arbejde (orienteringspraktik).

c. Enkeltvis eller gruppevis udsendelse af studerende til institutioner med løsning af bestemte opgaver som formål, f.eks. beskrivelse og iagttagelse af institutionens pædagogiske klima, miljø og eventuelle arbejdsmetoder.

d. Praktik med det formål at foretage miljøobservationer i bydele eller byer, hvorved andre aspekter end direkte socialpædagogiske belyses og uddybes.

e. Praktikundervisningen føres ind på uddannelsesstederne, idet man ved demonstrationer, situationsspil, øvelser i brug af hjælpemidler med medstuderende som forsøgspersoner, ved audiovisuelle hjælpemidler m.v. forsøger at

give de studerende praktiske færdigheder, der kan anvendes på arbejdsstederne.

Det er sandsynligt, at andre praktikformer end de her nævnte vil komme til at spille en rolle, og uddannelsesstederne bør være åbne over for eksperimenter med praktikformer.

I de senere år har der været en tendens til at *nedskære praktikken i forhold til teoriundervisningen.* Praktikken omfatter i fællesuddannelsen 1/3 af det samlede forløb. Hidtil er det kun børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, der er nået frem til, at praktikken udgør en så lille del af uddannelsen. Denne udvikling, der bl.a. skyldes vanskeligheder ved at skaffe egnede praktikpladser på en række socialpædagogiske arbejdsområder, kan fortsætte, efterhånden som praktikvejledningen og undervisningen i anvendelsesfagene effektiviseres, og de under b–e nævnte praktikformer i stigende grad udnyttes.

Det er kommissionens opfattelse, at *praktikperioder af flere måneders varighed* også på længere sigt vil være nødvendige, hvis den studerende skal have en reel baggrund for at forstå, hvori det kommende socialpædagogiske arbejde består, og have mulighed for at erhverve sig nødvendige praktiske færdigheder. En systematisk gennemført værkstedspraktik (punkt e) vil bevirke, at øvelsespraktikperioderne kan udnyttes mere effektivt, idet den studerende vil kunne påtage sig flere praktiske socialpædagogiske opgaver i forbindelse med klientelet i praktikperioden.

Ved øvelsespraktik (punkt a) skal en *praktikvejleder* (der er medarbejder ved uddannelsesstedet) tilse og vejlede praktikanterne, så de sikres et maksimalt udbytte af praktikopholdet. Praktikanternes arbejde skal tage udgangspunkt i arbejdsplaner, der er fælles for praktikstederne. De skal have lejlighed til at udøve en reel socialpædagogisk arbejdsindsats, som de gennem praktikvejlederens indsats får mulighed for at magte. De skal imidlertid ikke påtage sig selvstændige pædagogiske opgaver eller praktisk arbejde, der ikke har forbindelse med deres uddannelse. Praktikanterne kan i praktiktiden indsamle materiale til bearbejdelse på uddannelsesstederne, men kan i øvrigt på grund af arbejdspresset næppe forventes at udføre teoretisk arbejde i større omfang.

Det er vigtigt, at der ved al *praktikundervisning* foregår en hensigtsmæssig kommunikation mellem uddannelsessted og praktiksted af hensyn til det uddannelsesmæssige udbytte af praktikken. Den form, hvorunder kommunikationen sker, må betragtes som underordnet i forhold til målet, idet den dog både kan ske ved, at praktikanterne og medarbejderne ved praktikinstitutionerne indkaldes til kurser på uddannelsesstederne, og ved at medarbejderne ved uddannelsesstederne besøger praktikinstitutionerne. I førstnævnte tilfælde opnås foruden en gennemarbejdelse af praktikperioderne, at institutionernes medarbejdere stifter bekendtskab med den undervisning, der foregår på uddannelsesstederne, og på den måde holdes å jour. I sidstnævnte tilfælde sikres, at uddannelsesstedernes medarbejdere bevarer noget kendskab til praktisk institutionsarbejde, således at uddannelsesstedernes undervisning kan forblive anvendelsesmæssigt relevant.

6.5.5. Bloksystemet

Ved de nuværende socialpædagogiske uddannelser er det almindeligt, at de fleste fag læses gennem det meste af uddannelsen med en eller flere timer ugentlig. Hvis der består et nært samarbejde mellem lærerne i de enkelte fag, kan det herigennem opnås, at fagene i udstrakt grad kan støtte hinanden, og de studerende har gode muligheder for at opnå en helhedsopfattelse af den viden og de holdninger, der er af betydning for det område, uddannelserne sigter imod. Et sådant samarbejde kan imidlertid være svært at etablere - ikke mindst på de uddannelsessteder, hvor der er mange deltidsansatte lærere.

Uddannelser kan principielt også tænkes at bestå af en række kurser (blokke, moduler), hvor et emne behandles koncentreret inden for en relativ kort tidsperiode, for derefter at betragtes som færdigbehandlet. De studerende må f.eks. ved en forud aftalt præstation dokumentere, at de har tilegnet sig fornøden viden i faget.

Den socialpædagogiske uddannelse vil, hvis man anvender kursusformen, komme til at bestå af en række fælleskurser, en række retningsbestemte kurser og en række tilvalgskurser. Kursernes rækkefølge behøver ikke at være den samme fra det ene uddannelsessted til det andet eller fra år til år, men der skal for det samlede socialpædagogiske uddannelsessystem foreligge en på centralt hold udarbejdet og koordineret plan over de forskellige kurser, der skal gennemgås, hvis man sigter mod arbejdet med et bestemt klientel. Samme fag kan forekomme

i flere kurser på forskelligt niveau og på forskellige steder i uddannelsen.

Det er en *fordel ved bloksystemet,* at det ikke er forbundet med større vanskeligheder at udskille kurser, der ikke længere er relevante, samt at optage nye og mere relevante i de tilfælde, hvor ændrede krav til socialpædagogerne gør sådanne tiltrængte, således at uddannelserne løbende kan ændres, og jævnlige større omstruktureringer kan undgås.

Det er en *ulempe ved bloksystemet,* at det kan vanskeliggøre integration fagene imellem. Denne ulempe bør modvirkes ved en kontinuerlig studievejledning både individuelt og i grupper.

Det er kommissionens opfattelse, at en uddannelse, der hovedsagelig er opbygget af blokke, rummer væsentlige fordele, når det gælder fleksibilitet, idet de enkelte blokke kan anvendes i mange uddannelsesretninger samt i efteruddannelses- og omskolingsøjemed.

De enkelte uddannelsessteder skal tilbyde et tilstrækkeligt antal blokke til, at der kan gennemføres flere uddannelsesretninger. Når dette er tilfældet, vil det være lettere at sikre overgangsmuligheder under og efter uddannelsesforløbet, at søge tilvalgsfag i andre uddannelsesretninger samt at bibringe de studerende et indtryk af fællesskabet i socialpædagogikken, således at de, når de efter endt uddannelse står i praktisk arbejde, kender samarbejdsmulighederne.

Studerende, som har mulighed for eller er indstillede på selvstændige studier, bør i samarbejde med en studievejleder kunne tilrettelægge deres studium. De kan eventuelt gennemarbejde blokkenes indhold på egen hånd og aflægge prøver på linie med de andre studerende, som følger undervisningen i et fastlagt program.

6.6. Korttidsuddannelser

En gruppe medarbejdere ansættes til foruden praktisk arbejde at udføre en række begrænsede socialpædagogiske funktioner. Man må regne med, at en del af disse medarbejdere bliver mange år i arbejdet, og det vil derfor være hensigtsmæssigt at give dem en korttidsuddannelse, således at de har mulighed for at bestride de socialpædagogiske funktioner, de kommer ind i.

Der er behov for korttidsuddannelser, der peger i retning af arbejdet med *børn,* og det samme gælder arbejdet med *voksne.* Omfanget af den teoretiske undervisning på korttidsuddannelserne må være begrænset, og det vil ikke som ved grunduddannelsen være muligt at give en fælles basisviden; der må primært sigtes mod anvendelsesfag med henblik på arbejdet med en bestemt aldersgruppe.

Opbygningen af fagområderne ved de forskellige korttidsuddannelser kan imidlertid være fælles, idet dog indholdet af fagene skal være stærkt retningsbestemt. I tilvalgsfag kan der tages hensyn til kursisternes ønske om arbejdet med klienter med særlige vanskeligheder.

6.6.1. Korttidsuddannelser, der sigter mod arbejdet med voksne og ældre

I betænkningen om Uddannelse til omsorg (nr. 571/1970) er omtalt tre korttidsuddannelser: *Husmoderafløser, hjemmehjælper* og *omsorgshjælper* (side 63 og side 65). Disse uddannelser sigter mod arbejdet med voksne og ældre (pensionister). Uddannelsen til hjemmehjælper og til husmoderafløser er identiske og bør gennemføres som én uddannelse.

De to korttidsuddannelser, der bliver tilbage, har meget stof fælles og vil kunne opbygges som en enhedsuddannelse med tilvalgsmuligheder, alt efter om kursisten sigter mod at udføre huslige funktioner i klienternes hjem, samtidig med at der ydes omsorg, eller kursisten sigter mod at udføre lettere plejeopgaver i klientens hjem eller på institution jævnsides med omsorgen. Eventuelle tilkommende korttidsuddannelser sigtende mod et klientel af voksne og ældre vil kunne indgå i et sådant enhedssystem under forudsætning af, at tilvalgsmulighederne udvides og tilvalgsfagene eventuelt får en lidt større plads i helheden, end det er skitseret i det følgende.

6.6.2. Korttidsuddannelser, der sigter mod arbejdet med børn

Kommissionen har ikke i sine hidtidige betænkninger fremsat forslag om korttidsuddannelser, der peger i retning af arbejdet med børn.

Det er imidlertid kommissionens opfattelse, at der vil være brug for sådanne med henblik på arbejdsfunktioner på åndssvageforsorgens og den øvrige særforsorgs institutioner og med henblik på arbejde med børn i private hjem.

På åndssvageforsorgens og den øvrige særforsorgs institutioner er der en række medarbejdere, hvis socialpædagogiske funktioner er begrænsede, og for hvem plejemæssige og praktiske opgaver er de overvejende.

Det vil endvidere være hensigtsmæssigt at imødekomme dagplejemødrenes ønsker om adgang til korttidsuddannelser vedrørende pædagogisk arbejde med børn, således at dette vigtige område kan holde en god pædagogisk standard. Ved en korttidsuddannelse vil dagplejemødrene også få bedre muligheder for at samarbejde med forældre og tilsynsførende.

For disse to grupper bør der oprettes korttidsuddannelser. Da de vil have meget stof fælles, bør de ligesom de korttidsuddannelser, der er omtalt i 6.6.1., opbygges som en enhedsuddannelse med tilvalgsmuligheder enten sigtende mod arbejdet med normale børn eller sigtende mod arbejdet med handicappede børn.

Hvis der bliver behov for yderligere korttidsuddannelser, vil de kunne indgå i den enhedsuddannelse, der peger i retning af arbejdet med børn ved, at der gennemføres de nødvendige tilvalgsfag.

6.6.3. Generelt om korttidsuddannelser

Der skal *ikke* ved en korttidsuddannelse (som ved en grunduddannelse) stilles *krav til forudgående skolekundskaber* hos kursisten. Et eventuelt alderskrav vil hænge sammen med arbejdets karakter.

Der skal ved en korttidsuddannelse være tale om *undervisning* inden for 6 faggrupper:

1. Pædagogisk-psykologiske fag (ca. 75 timer)
2. Sociale fag (ca. 50 timer)
3. Medicinske fag (ca. 50 timer)
4. Praktiske fag (ca. 50 timer)
5. Anvendelsesfag (ca. 75 timer)
6. Tilvalgsfag (hver kursist skal inden for denne gruppe tage ca. 50 timer).

Der skal lægges særlig vægt på de *praktiske anvendelsesaspekter* i fagene, ligesom der skal opbygges en værkstedsundervisning, hvor eleverne kan øve sig i anvendelsen af det meddelte stof.

Til at give kursisterne en orienterende indføring i det socialpædagogiske arbejde kræves således *ca. 350 timers undervisning.*

På mindre end *3 måneder,* hvilket vil sige 60 undervisningsdage, kan man næppe forvente, at kursisterne skal kunne bearbejde det stof, der fremlægges for dem, på en sådan måde at de kan udmønte det i praktisk handling senere, og således at det kan påvirke deres holdninger på en måde, der harmonerer med de socialpædagogiske målsætninger.

Ved et kursus på 3 måneder kan den teoretiske del foregå på et orienteringsniveau. Bliver undervisningen af større omfang, er et teoretisk begrebsapparat en forudsætning for, at den kan gennemføres. Kursister, der er interesserede i at skabe sig en sådan baggrund, må gennemgå den fuldstændige socialpædagogiske uddannelse.

Kommissionen kan i princippet anbefale, at der som foreslået i Rapport om uddannelse af socialpædagoger, bilag LI., gennemføres en øvelsespraktik af et halvt års varighed. På visse arbejdsområder og i visse dele af landet vil det imidlertid blive vanskeligt at skaffe et tilstrækkeligt antal praktikpladser, hvorfor en fleksibel dispensationspraksis i relation til kravet om øvelsespraktik formentlig vil være nødvendig.

Efter kursus kan kursisten søge ansættelse ved arbejdet med de klienter, som kursus sigter imod. Senest et år efter korttidsuddannelsens afslutning skal der tilbydes kursisten et 1-uges opsamlingskursus, hvor indvundne erfaringer sættes i forbindelse med det tidligere indlærte stof.

Der afholdes ikke prøver efter den teoretiske del af en korttidsuddannelse. Derimod kræves det, at kursisten for at kunne få bevis for gennemført uddannelse har været til stede i mindst 80 pct. af den teoretiske undervisningstid.

Ansøgere, som ikke opfylder adgangsbetingelserne til grunduddannelsen, men som har gennemført en socialpædagogisk korttidsuddannelse på tilfredsstillende vis, kan optages på grunduddannelsen. En tilsvarende ordning kan tænkes udstrakt til også at gælde sygehjælpere, hvis deres uddannelse får et omfang svarende til de socialpædagogiske korttidsuddannelser.

Der bør åbnes mulighed for, at medarbejdere, som har gennemgået en korttidsuddannelse, kan gennemføre dele af den blokopdelte grunduddannelse som efteruddannelse. De således gennemførte blokke skal godskrives den korttidsuddannede, hvis pågældende optages på en grunduddannelse.

6.6.4. Orienteringskurser

Det vil være nødvendigt at give en række medarbejdere på området, der som *vikarer* bestrider stillinger normerede til grunduddannet personale, og som i dem skal udføre socialpædagogisk arbejde, en *orientering* om arbejdet, indtil de af dem, der ønsker dette og har muligheder for det, modtager en socialpædagogisk grunduddannelse, eller indtil de må forlade arbejdet.

En sådan orientering kan ske enten ved korte *orienteringskurser* på arbejdspladsen eller på lokalt plan.

Kommissionen anser det ikke for nødvendigt at gå i detailler med disse kursers udformning, idet de betragtes som nødløsninger, indtil der er tilstrækkeligt med grunduddannede pædagoger. En del af disse vikariater vil formentlig efterhånden blive besat med medarbejdere, som har modtaget en korttidsuddannelse. Orienteringskurser af denne eller lignende art kan i øvrigt være nyttige også for andre, som regelmæssigt, hyppigt eller i længere perioder har opgaver at varetage på socialpædagogiske arbejdssteder (rengøringspersonale, håndværkere m.v.), eller som gennem naboskab har berøring med en institution.

6.7. Efter- og **videreuddannelsesforanstaltninger**

Inden for uddannelsespolitikken er man i stigende grad kommet til klarhed over, at det ikke er nok at give en medarbejderstab en grunduddannelse, men at det er nødvendigt at hold *i* uddannelsen vedlige gennem hele erhvervskarrieren.

Efter- og videreuddannelse er nødvendig bl.a. fordi medarbejderne i det daglige kan få indarbejdet for stive arbejdsmønstre i forhold til det pædagogiske arbejde, der skal udføres. Dette kan i særlig grad gøre sig gældende på visse socialpædagogiske områder, hvor incitamentet fra klientelet kun i begrænset grad tvinger socialpædagogen til selvstændig stillingtagen eller udfordrer til ny tænkning.

Tillige er området inde i en hurtig udvikling, således at den viden, som den studerende har erhvervet sig på grunduddannelsen, meget hurtigt bliver forældet. Der er næppe grund til at tro, at den forældelseseffekt, der er kendt på tekniske og medicinske områder, er mindre på de sociale.

Klienterne har krav på, at medarbejderne har forudsætninger for at give dem en behandling, der er he'.t på højde med udviklingen inden for de socialpædagogiske fag. Derfor må medarbejderne gennem hele erhvervskarrieren holde deres viden og kunnen å jour.

Efter- og videreuddannelse er ikke noget nyt fænomen inden for det socialpædagogiske område. I forbindelse med de forskellige former for socialpædagogisk arbejde, har der været afholdt talrige kurser. De medarbejdere, der har den største uddannelse eller har specielle funktioner, har imidlertid haft størst chance for at komme ind på disse kurser, idet kurserne i høj grad har henvendt sig til dem.

Den store gruppe basispersonale kommer sjældnere på kursus. Det er tillige den gruppe, der som regel har størst behov for efter- og videreuddannelse, da det kan være vanskeligt i det daglige arbejde at modtage nye faglige impulser. Udbuddet af kurser har hidtil ikke været tilstrækkeligt stort og varieret.

Efter endt grunduddannelse kan medarbejderne arbejde videre med deres faglige udvikling på mange måder. Det kan enten foregå ved medarbejdernes selvstændige læsning af fagpressen og faglitteratur i øvrigt, det kan foregå via massemedierne, ved studiekredse o.l. på arbejdsstederne eller ved egentlige efter- og videreuddannelsesforanstaltninger, hvor der især vil være tale om kurser.

Neden for er opstillet en oversigt over de forskellige kurser, der kan komme på tale. Kurserne kan struktureres på en række forskellige måder, f.eks. kan det være internatkurser, brevskolekurser, aftenskolekurser med varierende mødefrekvens og kombinationer af ovenstående. Kurserne kan have deltagere fra hele landet eller fra et geografisk afgrænset område. Det er lettere ved internatkurserne end ved andre kursusformer at blande deltagere fra hele landet.

6.7.1. Efteruddannelseskurser

Efteruddannelse vil sige ajourføring af grunduddannelsen på dennes niveau og omfatter således også opskolingskurser for uddannet personale, der i en periode har været uden for arbejdet.

6.7.1.1. Ajourføringskurser

Alle medarbejdere bør med regelmæssige mellemrum have mulighed for at deltage i ajourføringskurser, hvis de pågældende ikke deltager i anden i det følgende nævnte kursusvirksomhed. Det enkelte kursus skal spænde over et bredt emneområde - eventuelt med vægt på et enkelt særligt aktuelt emne.

Varighed: 1-4 uger.

6.7.1.2. Opskolingskurser for uddannet personale

Det kan forudses, at en del grunduddannede forlader arbejdet i en periode (f.eks. i forbin-

deise med ægteskab). Når de pågældende ønsker at vende tilbage til arbejdet, bør de gennemgå et opskolingskursus, i hvilket deres viden bringes å jour.

Varighed: Ca. 4 uger.

6.7.2. Videreuddannelseskurser

Videreuddannelse vil sige fordybelse i grunduddannelsens elementer. Der kan her enten være tale om supplement til tidligere grunduddannelse med elementer fra andre områder, eller fordybelse i uddannelseselementer, der udbygger den erhvervskompetence, der er opnået i grunduddannelsen (fortsættelseskurser).

6.7.2.1. Suppleringsuddannelse

Introduktionskurser for heltidsansatte

For ikke-socialpædagogisk uddannede ledere og heltidsansatte socialrådgivere, lærere og læger, psykologer, faglærere, sygeplejersker, fysioterapeuter, ergoterapeuter m.v. vil der ofte være behov for en indføring i socialpædagogiske problemer.

Emne: Især teoretisk og anvendt socialpædagogik med tilhørende støttefag.

Varighed: 4—12 uger.

Faglærere (værkstedsledere og instruktører) udgør en særlig medarbejdergruppe, der inden for det sociale område især forekommer ved åndssvageforsorgen, særforsorgen, revalideringen og børne- og ungdomsforsorgen og herudover i fængsler og statshospitaler (se bilag II. 1).

Arbejdet forudsætter en målrettet faglig uddannelse. I det omfang, hvor der tillige udføres egentligt socialpædagogisk arbejde, bør der gives en socialpædagogisk orientering dels for at kunne se helheden i arbejdet og dels af hensyn til samarbejdet med de Øvrige socialpædagoger. Disse introduktionskurser bør være blandt de mest langvarige introduktionskurser (12 uger), idet dsr i faglærernes tidligere uddannelse oftest vil være lidet indhold, der peger i retning af socialpædagogisk virksomhed.

Faglærerne bør have lejlighed til at deltage i ajourføringskurser m.v. af socialpædagogisk karakter.

Introduktionskurser for deltidsansatte

Deltidsbeskæftigede socialrådgivere, lærere, faglærere, psykologer, psykiatere, læger m.fl. vil ligeledes have behov for en indføring i socialpædagogiske problemer.

Emne: Som under introduktionskurser for heltidsansatte.

Varighed: 1 uge.

Overgangskurser

Overgangskurser tager sigte på uddannede socialpædagoger, der ønsker at skifte til et socialpædagogisk arbejdsområde, der kræver en anden uddannelsesretning.

Når fællesuddannelsen er i gang, kan overgang ske ved, at medarbejderne følger de blokke, de ikke tidligere har haft, og som peger i retning af det klientel, de ønsker at arbejde med. Indtil da må der oprettes særlige overgangskurser til formålet.

Emne: De nye anvendelsesfag og deres baggrund.

Varighed:4-12 uger.

Omsorgskonsulentuddannelsen

(Se betænkningen om Uddannelse til omsorg, nr. 571/1970, side 74 ff.).

Uddannelsen tager sigte på personale, der i forvejen har visse forudsætninger for arbejdet, men har behov for de særlige kundskaber og færdigheder, som kræves til at udføre et aktiverende arbejde med ældre, svagelige og handicappede med henblik på at imødekomme og stimulere de ældres interesser og behov for beskæftigelse og kontakt. Der har hidtil ikke været en grunduddannelse, på hvilken omsorgskonsulenterne kan bygge. De har måttet sammenstykke deres forudsætninger af forskellige ikke-kvalificerende kurser.

Kommissionen er opmærksom på den nære forbindelse mellem omsorgskonsulentuddannelsen og den under indenrigsministeriet gennemførte beskæftigelseshjælperuddannelse og anbefaler en koordination af disse 2 uddannelser.

Varighed: 14-16 uger.

Lederuddannelsen

(Se betænkningen om Uddannelse til omsorg, nr. 571/1970, p. 78).

Kurserne tager sigte på at bibringe deltagerns de kundskaber og færdigheder, som kræves til at udføre ledende funktioner i omsorgen for ældre, svagelige og handicappede. Der har hidtil ikke været en enkelt grunduddannelse,

hvortra medarbejdere med ledende funktioner på disse områder rekrutteres. Disse medarbejdere har derfor meget varierede forudsætninger. De skal i de kommende år bibringes forudsætninger for at lede og samarbejde med medarbejdere med gennemførte grunduddannelser.

Varighed: 14-16 uger.

Klubmedarbejderuddannelsen

(Se betænkningen om Socialpædagogiske uddannelsers indhold, nr. 547/1970, p. 32 ff.).

Denne uddannelse sigter mod deltidsarbejde af socialpædagogisk art i børne- og ungdomsklubber. Kursisterne har i forvejen forskellige former for erhvervsarbejde, som er af betydning for klubvirksomheden. Gennem kurset skal de erhverve pædagogiske muligheder for at udnytte disse forudsætninger.

Varighed: Ca. 20 uger.

6.7.2.2. Fortsættelseskurser
Specialkurser

Disse gives i særlige emner og skal tjene til en uddybning af den viden, de studerende har erhvervet sig under grunduddannelsen. De skal beskæftige sig med klart afgrænsede emner. Som eksempler kan nævnes organisationssociologi, kreativitetsproblemer, socialpolitiske emner, social forandring m.m.

Som et særligt emne må fremhæves vejledning af praktikanter af socialpædagoger, der er ansat på de socialpædagogiske arbejdssteder, idet kursusvirksomheden på dette område har været utilstrækkelig.

Varighed: 1-16 uger.

Årskurser

De socialpædagogiske videregående uddannelser for børneforsorgspædagoger (Børneforsorgens fortsættelsesseminarium), børnehave- og fritidspædagoger og omsorgsassistenter hører til denne kategori. Det anses for nødvendigt, at medarbejdere med særlige interesser og evner for studier og medarbejdere, som sigter mod ledende stillinger, får mulighed for og ro til fordybelse i emner, der har deres særlige interesse, og som er af betydning for dem i deres erhvervsarbejde. Ved specialkurser tillader tiden ikke en egentlig studiemæssig indsats byggende på et selvstændigt studiearbejde. Skal en sådan indsats finde sted, er et årskursus den kortest mulige tid, det kan gøres på. Det arbejde, der udføres på et årskursus, bidrager samtidig til en videreudvikling af socialpædagogikken.

Disse videreuddannelsesforanstaltninger skal koordineres og integreres med henblik på udveksling af studerende og lærere, ligesom en fuldstændig integration på et senere tidspunkt må tilstræbes. Uddannelserne bør være blokopdelte, og når pladsforholdene tillader det, skal andre end årskurister have mulighed for at deltage i blokkene. Herved får de enkelte blokke status som specialkurser.

Varighed: 40 uger.

6.7.3. Andre former for efter- og videreuddannelse

Der kan tænkes andre efter- og videreuddannelsesformer end de oven for anførte, f.eks. udsendelse af et team til uddannelse af et arbejdssteds samlede personale, uddannelsesophold i kortere eller længere tid på anden institutionstype og studierejser til udlandet m.v., ligesom socialpædagoger kan søge efter- og videreuddannelse på andre uddannelsesinstitutioner.

I oversigten er som *mulige kursister* nævnt alle former for medarbejdere i institutionerne. Som kursister kan imidlertid også tænkes bestyrelsesmedlemmer, tilsynsrådsmedlemmer, forældrerepræsentanter m.v. samt personalet i den kommunale og statslige administration, der har med det socialpædagogiske område at gøre.

6.7.4. Efteruddannelseskurserne s **placering, omfang** og **koordinering**

Efteruddannelseskurserne vil med fordel kunne lægges på de *eksisterende grunduddannelsessteder*. Man kan her udnytte grunduddannelsesstedernes faciliteter og lærerkræfter, og grunduddannelserne kommer også på denne måde nærmere i forbindelse med arbejdet i marken. Videreuddannelsen bør dog foregå på én eller flere særlige institutioner, således som det er tilfældet for sygeplejersker og lærere. Det gør det muligt at fremskaffe de bedst kvalificerede lærerkræfter og tilstrækkeligt specialiserede hjælpemidler.

Med hensyn til hvor ofte medarbejderne skal på kursus og hvor længe, foreslås fra de forskellige socialpædagogiske områder som *minimum gennemsnitlig 1 kursusuge pr. år pr. med-*

arbejder. Skal dette gennemføres, vil det kræve et omfattende uddannelsesapparat. Under forudsætning af, at en kursusklasse er på ca. 25 kursister, vil man pr. 1000 medarbejdere årligt skulle afholde 40 kurser. Det vil antagelig sige, at de fleste uddannelsessteder nogenlunde kontinuerligt skal gennemføre en kursuslinie.

Da et undervisningsår er på 35-40 uger, skal en medarbejder således have været ansat et tilsvarende antal år for at have fået en efter- og/eller videreuddannelse svarende til 1 års samlet undervisning.

Hvis grunduddannelserne opdeles i kurser, vil en del af efteruddannelsesvirksomheden kunne bestå i, at fagblokkene fra grunduddannelsen tilrettelægges med kursusformål for øje.

De nævnte efteruddannelsesforanstaltninger vil kunne gennemføres på tværs af de for tiden eksisterende uddannelser. Noget sådant kan ske med næsten øjeblikkeligt varsel. Som betingelse for offentlig støtte til et efteruddannelseskursus på det sociale felt, skal der stilles krav om, at der ved kursus stilles en række pladser til rådighed for socialpædagoger, der kommer fra de dele af det sociale område, som det pågældende kursus ikke direkte tager sigte imod.

For at få kursusvirksomheden til at fungere effektivt og sikre, at alle socialpædagoger får rimelig adgang til at deltage, bør der finde en *koordinering* sted. Herved kan man få oversigt over, hvad der er i gang, og sørge for, at der ikke er personalegrupper, kursustyper eller kursusemner, der forsømmes.

Det er målet, at *regelmæssig deltagelse* i efter- og videreuddannelsesvirksomhed skal være *obligatorisk* for alt socialpædagogisk personale, også den del af det, der udfører sit arbejde på baggrund af korttidsuddannelser. I sidstnævnte tilfælde vil der blive tale om efteruddannelseskurser.

6.7.5. **Lærerkraftproblemet**

Til at gennemføre de i de foregående afsnit omtalte uddannelser skal bruges et talrigt lærerkorps, som enten er fast knyttet til uddannelsesstederne eller som fungerer på timelærerbasis. Dette lærerkorps må i de kommende år forudses at skulle udvides betydeligt. En del af den allerede ansatte lærerkraft har brug for opskoling, og der skal uddannes lærere til nye stillinger.

I betænkningen om Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. (betænkning nr. 576/1970), går kommissionen ind for, at der igangsættes en kursusvirksomhed til at imødekomme dette behov. Den skal foreløbig omfatte indtil 60 kursususer årligt.

Nogle af kurserne vil være beregnet for allerede ansatte lærere på uddannelsesstederne. Disse lærere har faglige forudsætninger for at løse deres opgaver, men mangler i mange tilfælde de nødvendige forudsætninger for effektivt at kunne formidle den faglige viden til de studerende.

En anden del af læreruddannelsesvirksomheden vil bestå i kurser for kommende lærere, der har en faglig baggrund, som skal udbygges med undervisningsvirksomhed for øje, ligesom de skal gives forudsætninger for at formidle den faglige viden. Dette vil i vid udstrækning kunne ske på nogle af de videregående årskurser (se 6.7.2.2.), der er omlagt, således at de tilbyder fleksible blokopdelte uddannelsesprogrammer, i hvilke også de kommende lærere ved uddannelsesstederne kan finde den faglige viden, de søger. Der kan yderligere oprettes blokke i undervisningsmetodik m.v. med henblik på disse studerende.

Kommissionen ønsker koordinationen af læreruddannelsesarbejdet foretaget af en fleksibelt udformet læreruddannelsesinstitution, der foruden iværksættelse af kurser skal påtage sig forskellige former for konsulentvirksomhed over for uddannelsesstederne.

Samtidigt påpeger kommissionen i sin betænkning, at læreruddannelsesvirksomheden vanskeligt kan holdes skarpt adskilt fra videreuddannelse i øvrigt (se side 16, punkt 7).

Da mangelen på lærerkræfter er en alvorlig flaskehals i forbindelse med udbygningen af de sociale uddannelser, bør læreruddannelse påbegyndes i form af en koordineret kursusvirksomhed på nogle af de eksisterende videregående årskurser, hvis struktur egner sig hertil, og med delvis udnyttelse af allerede igangværende fagblokke. Koordinationen bør ske ved et samarbejde mellem lederne af pågældende kurser.

Når årskurserne integreres (se 6.7.2.2.) vil seminarielæreruddannelsesinstitutionen udgøre en afdeling af den fælles videreuddannelsesinstitution, der igen bør udgøre en del af et universitetscenter eller lignende.

Den del af læreruddannelsesvirksomheden, der har til opgave at skaffe de studerende undervisningsfærdigheder, skal være fælles for lærere ved de socialpædagogiske uddannelser og

socialformidleruddannelserne, ligesom kursister fra de to områder i et vist omfang skal kunne optages på alle kurser, der sigter mod udbygning af den faglige viden.

6.8. Overgang til et fælles socialpædagogisk uddannelsessystem

I dette afsnit behandles, hvorledes man fra de eksisterende uddannelser og uddannelsesplaner kan nå frem til det fælles uddannelsessystem. Først gives en almen oversigt over overgangssituationen, der påregnes begyndt i 1973 og afsluttet i 1978. Derefter gennemgås overgangssituationen for hver enkelt af de eksisterende og planlagte socialpædagogiske uddannelser.

I løbet af de to første år må grundlaget for den endelige overgang til det fælles socialpædagogiske uddannelsessystem skabes. Der er allerede forsøg igang med et pædagogisk udviklingsarbejde, samt planer om at omdanne og udbygge eksisterende uddannelser. Disse omlægninger af eksisterende uddannelser bør fra starten gennemføres, således at de i videst muligt omfang indgår som led i den socialpædagogiske fællesuddannelse.

Samtidig må grundlaget for etablering af korttidsuddannelser på samtlige områder etableres, ligesom efter- og videreuddannelsesvirksomhedens udbygning må forberedes.

I de følgende tre år kan den fælles socialpædagogiske grunduddannelse gennemføres i fuldt omfang, idet alle eksisterende grunduddannelser integreres i den 3-årige fællesuddannelse.

Der må snarest muligt nedsættes et udvalg til at forestå den løbende integrering af uddannelsesplanlægningen, idet det vil kræve en omfattende pædagogisk indsats at tilrettelægge uddannelserne og gennemføre fornøden kursusvirksomhed for uddannelsesstedernes lærerkræfter for at give dem forudsætninger og muligheder for at arbejde i fællesuddannelsen. Efterhånden må der udvikles en systematisk uddannelse af såvel eksisterende lærerkræfter ved uddannelsen som af kommende lærerkræfter.

Nedenfor i figur VI 1. er nævnt forskellige socialpædagogiske uddannelser og uddannelsesplaner:

Figur VI.l.

Socialpædagogiske uddannelser samt uddannelsesplaner

Løbe-nr.	Social-pædagogiske uddannelser	Uddannelses-betegnelser	Eksisterende uddannelser 1. juli 1972
1	Grund-uddannelser	Den socialpædagogiske fællesuddannelse	Gennemføres som forsøg
2		Børnehavepædagog	Eksisterer (2 års teori og 1 års praktik)
3		Fritidspædagog	Eksisterer (2 års teori og 1 års praktik)
4		Børneforsorgspædagog (almen linie)	Eksisterer som 2-årig (1 års teori + 1 års praktik)
5		Børneforsorgspædagog (småbørnslinie)	Eksisterer (1 års teori + 2 års praktik)
6		Omsorgsassistent (åndssvageforsorg)	Eksisterer som 3-årig elevuddannelse med 10 mdr.s teori
7		Omsorgsassistent (øvrige særforsorg)	Eksisterer som 3-årig elevuddannelse med 10 mdr.s teori
8		Omsorgsassistent (pensionister)	Påbegyndt som forsøg efter en fra fællesuddannelsen afvigende model
9		Plejehjemsassistent	Påbegyndt som forsøg (1 års teori og 1 års praktik)
10		Diakon	Eksisterer. Forskellige linier. Ca. 3 år
11		Fængselsbetjent	Etatsuddannelse med kortvarig teori
12	Korttids-uddannelser	Hjemmehjælper	Eksisterer, men for lidt teori
		Omsorgshjælper (ældre)	Påbegyndt som forsøg
13		Omsorgshjælper (børn)	Ikke iværksat
14		Omsorgshjælper (handi-	Ikke iværksat
15		cappede børn og unge)	

6.8.1. Den socialpædagogiske fællesuddannelse

Den socialpædagogiske fællesuddannelse er anført som nr. 1. Den gennemføres på forsøgsbasis på eksisterende socialpædagogiske uddannelsessteder (Børneforsorgsseminariet på Jægerspris og Åndssvageforsorgens personalehøjskole) efter de i de foregående afsnit skitserede planer og ledes af et i Socialstyrelsen nedsat udvalg, som fastsætter uddannelsens forløb og registrerer de erfaringer, der gøres, således at man ad den vej systematisk kan indsamle erfaringer med henblik på fællesuddannelsens fremtid; ikke mindst når det gælder tilrettelæggelsen af det fælles socialpædagogiske stof og blokopdelingens muligheder. Det første hold vil have afsluttet sin uddannelse i sommeren 1974, men der udarbejdes løbende rapporter om forsøgets forløb, og disse rapporter kan anvendes i det kommende planlægningsarbejde. Der er for tiden 4 hold å 24 studerende, og der skal fortløbende startes nye forsøgshold, idet der hele tiden bygges på de erfaringer, tidligere forsøg har givet.

Det er vigtigt, at der snarest muligt etableres forsøg på andre seminarier herunder børnehave- og fritidspædagogseminarier. Disse forsøg kan angå det fulde treårige uddannelsesforløb eller kan angå dele heraf. Det kan også tænkes at angå det fulde uddannelsesforløb, men således at uddannelsessigtet på forhånd er indsnævret til visse aldersgrupper og specialretninger. Dette kan vise sig nødvendigt for at sikre, at der opnås tilstrækkeligt bredt erfaringsgrundlag.

6.8.2. Børnehave- og fritidspædagoguddannelserne

Børnehave- og fritidspædagoguddannelserne (oversigtens nr. 2 og 3) er for tiden de eneste, der er udvidet, således at de ialt har 2 års undervisning på seminarierne. I forbindelse med udbygningen af disse to uddannelser er gennemført et omfattende udviklingsarbejde, der direkte kan udnyttes af andre socialpædagogiske uddannelser, når de skal integreres i fællesuddannelsen. Det i oversigtens punkt 1 omtalte socialpædagogiske fællesuddannelsesforsøg følger i øvrigt i vid udstrækning de undervisningsvejledninger, der er udarbejdet til børnehave- og fritidspædagoguddannelserne.

Den foreslåede fællesuddannelse vil i betydeligt omfang komme til at ligge på linje med børnehave- og fritidspædagoguddannelserne. Der vil dog blive tale om visse omlægninger på de enkelte seminarier, både med hensyn til aldersbetingede uddannelsestilbud og med hensyn til specialer. Det er derfor vigtigt, at børnehave- og fritidspædagog-seminarierne fra starten bliver gradvis tilpassede efter den socialpædagogiske fællesuddannelse.

6.8.3. Børneforsorgspædagoguddannelserne

Børne forsorgspædagoguddannelserne (oversigtens nr. 4 og 5) har to linier, nemlig småbørnslinien og den almene linie. Den førstnævnte sigter især mod arbejdet med småbørn på vuggestuer og spædbørnehjem, og den sidstnævnte sigter mod arbejdet med børn og unge på døgninstitutioner. Disse to uddannelser er modne til en øjeblikkelig integrering med børnehave- og fritidspædagoguddannelserne. I forbindelse med Udvalget vedrørende børneforsorgsseminarierne har der siden 1965 været gennemført et omfattende udvalgsarbejde, der er beskrevet i Betænkning vedrørende ændring af reglerne for uddannelse til børneforsorgspædagog. Uddannelsesstederne har været inddraget i dette arbejde og er indstillet på så hurtigt som muligt at gå over til den ændrede uddannelse. Der stiles mod en gradvis omlægning, som påbegyndes med virkning fra september 1973. Det er som nævnt vigtigt, at uddannelserne fra starten omlægges fuldt ud efter fællesuddannelsens hovedlinier og på basis af erfaringer fra den socialpædagogiske fællesuddannelse på forsøgsbasis, jfr. ovenfor. Det må herved tages i betragtning, at børneforsorgspædagogernes småbørnslinje og børnehavepædagoguddannelserne vil kunne danne kærnen i den socialpædagogiske fællesuddannelseslinje for småbørn, medens børneforsorgspædagoguddannelsens almene linje og fritidspædagoguddannelsen kan danne kærnen i den socialpædagogiske fællesuddannelse for skolebørn og unge. Ved omlægning af børneforsorgsseminarierne må det endvidere tages i betragtning, at den samtidige omlægning af Åndssvageforsorgens personalehøjskole vil medføre gradvis nedgang i kapaciteten af denne uddannelse, som mindst bør modsvares af tilsvarende antal alders- og specialtilrettede hold på andre seminarier.

6.8.4. Omsorgsassistenter (åndssvageforsorgen)

Uddannelsen af omsorgsassistenter til arbejdet med åndssvage (oversigtens nr. 6) varer for tiden 3 år, men teoriomfanget svarer kun til ca.

1 års undervisning. Denne uddannelse adskiller sig på en del punkter fra de hidtil nævnte, idet de studerende er ansat under uddannelsen, således at f.eks. vekselvirkningen mellem praktik og teori på Personalehøjskolen, hvor uddannelsen foregår, har en anden karakter end i de oven for nævnte uddannelser. Ligeledes sigter denne uddannelse ikke mod arbejdet med en bestemt aldersgruppe, men koncentrerer sig snarere om arbejdet med klienter, der har et bestemt handicap. Der stiles mod en gradvis omlægning af uddannelsen med virkning fra efteråret 1973, og denne omlægning må fra starten planlægges og gennemføres i sammenhæng med omlægningen af børneforsorgsseminarierne, således at erfaringer fra forsøgsuddannelsen i videst muligt omfang bliver udnyttet.

6.8.5. Omsorgsassistenter (øvrige særforsorg)

Omsorgsassistenter, der arbeider inden for den øvrige særforsorg (oversigtens nr. 7), har haft en uddannelse svarende til omsorgsassistenter inden for åndssvageforsorgen. Uddannelsen er indgået i forsøget med den socialpædagogiske fællesuddannelse og vil ad den vej blive integreret i fællesuddannelsen.

6.8.6. Omsorgsassistenter (pensionister)

Uddannelsen af omsorgsassistenter til arbejdet med folke- og invalidepensionister (oversigtens nr. 8) er påbegyndt som forsøg ved Omsorgsseminariet i Odense. Forsøget gennemføres på grundlag af planerne i betænkningen om Uddannelse til omsorg (betænkning nr. 571/1970). Disse planer afviger på en række punkter fra dem, som den socialpædagogiske arbejdsgruppe har skitseret, og da de samtidig har vist sig at medføre visse praktiske vanskeligheder (ikke mindst i forbindelse med praktikken), foreslås det, at forsøgene snarest ændres, således at uddannelsen i sin opbygning kommer til at ligge på linie med fællesuddannelsesforsøget. En tilpasning af de igangværende hold efter disse hovedlinjer er allerede under overvejelse. Erfaringerne fra disse hold og nye hold vil kunne danne udgangspunkt for en integration af omsorgsassistentuddannelserne i den socialpædagogiske fællesuddannelse. Det må overvejes, hvorvidt der på andre socialpædagogiske seminarier og med en rimelig geografisk spredning skal søges etableret specialhold, der sigter mod ældre- eller voksenlinjen.

6.8.7. Plejehjemsassistenter

Plejehjemsassistentuddannelsens kapacitet, der indtil nu har været meget begrænset, bør bringes op på et sådant niveau, at de medarbejdere på plejehjemmene, der skal tage sig af de særlige plejefunktioner, får muligheder for at gennemgå denne uddannelse. Plejehjemsassistenterne skal kunne supplere med blokke fra den socialpædagogiske fællesuddannelse og ad den vej få status som socialpædagoger. Omfanget af meritoverførslerne skal fastlægges af det i punkt 6.8. omtalte udvalg. Det skønnes, at suppleringen vil kunne gennemføres på et socialpædagogisk seminarium på $1-1^1/_2$ år.

6.8.8. Diakoner

Diakoner (oversigtens nr. 10) arbejder hovedsagelig på omsorgsområdet, og det vil derfor være naturligt, at denne uddannelse samtidig med omsorgsassistentuddannelsen går over til at følge det socialpædagogiske fællesuddannelsesmønster.

6.8.9. Fængselsbetjente

Da *fængselsbetjentuddannelsen,* som anført (oversigtens nr. 11) er en etatsuddannelse, der forudsætter ansættelse inden uddannelsen påbegyndes, vil det formentlig være rigtigst at ændre ansættelsesbetingelserne, når de socialpædagogiske grunduddannelser kvantitativt er så udbyggede, at man kan stille krav om, at en sådan uddannelse er gennemført som ansættelsesbetingelse.

I overgangsperioden bør man tilstræbe at give det personale, der ansættes uden en socialpædagogisk uddannelse, en så vidt muligt tilsvarende uddannelse, for at der ikke skal opstå uddannelsesskløft inden for personalegruppen. Denne uddannelse må fortsat gives inden for etaten, mens fængselsvæsenets egne grunduddannelser i øvrigt må bortfalde som en selvstændig uddannelsesvirksomhed og i stedet integreres i den fælles socialpædagogiske grunduddannelse. Dette vil formentlig kunne ske omkring 1978.

6.8.10. Efter- og videreuddannelsesforanstaltninger

Da medarbejdernes uddannelse ikke kan betragtes som afsluttet ved grunduddannelserne, bør der sideløbende med disse gennemføres en

efter- og videreuddannelse. Foranstaltninger på disse områder er igang, men der er behov for en udbygning af kursernes antal, ligesom nye emner må indføres. Hvad angår efteruddannelsesforanstaltninger skal ajourføringskurser inden 5 år efter vedtagelsen af kommissionens forslag bringes op på sådant et omfang, at medarbejdere, der ikke deltager i videreuddannelsesforanstaltninger, kan tilbydes en efteruddannelse svarende til mindst 1 uges undervisning årligt.

Straks efter vedtagelsen af betænkningens forslag bør der oprettes opskolingskurser for alle kategorier af grunduddannede, der efter en afbrydelse af deres erhvervskarriere igen ønsker at komme ud på det socialpædagogiske arbejdsmarked.

Supplerende videreuddannelser for omsorgskonsulenter og ledere inden for omsorgen for ældre gennemføres for tiden på forsøgsbasis. Forsøgene bør så hurtigt som muligt udmøntes i en uddannelsesvirksomhed.

Den supplerende videreuddannelse for klubmedarbejdere kan fortsætte i sin hidtidige form.

Overgangskurser og introduktionskurser bør igang så hurtigt som muligt, da man som omtalt i de foregående afsnit må forudse en betydelig fluktuation blandt personalet på det sociale område. Der må lægges særlig vægt på, at suppleringskurserne for faglærere kommer hurtigt igang.

I forbindelse med videregående fortsættelseskurser bør årskurserne i de nærmeste år indgå i et snævert samarbejde, og der skal stiles mod en sammensmeltning af årskurserne sideløbende med de eksisterende uddannelsers integration i den socialpædagogiske fællesuddannelse. Årskurserne skal i de kommende år også kunne tilbyde specialkurser af kortere varighed. Når det sker, vil presset på årskurserne aftage.

Uddannelsen af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. bør gennemføres som en kursusvirksomhed. Da arbejdsopgaverne i forbindelse med årskurserne og en læreruddannelsesinstitution i et vist omfang overlapper, foreslås det, at lærerkurser midlertidigt gennemføres i forbindelse med et eller flere af videreuddannelseskurserne. En læreruddannelsesinstitution til gennemførelse af kurserne bør opbygges så hurtigt som muligt som en afdeling af de integrerede videreuddannelser.

6.8.11. Korttidsuddannelser

Til en række arbejdsopgaver på socialpædagogiske arbejdssteder er der brug for begrænsede socialpædagogiske forudsætninger, idet forskellige former for praktisk arbejde har stærk overvægt. Det er kommissionens opfattelse, at medarbejdere, der løser disse opgaver, skal gennemgå en korttidsuddannelse, hvor de erhverver sig de fornødne socialpædagogiske færdigheder og får baggrund for at samarbejde med grunduddannede socialpædagoger og andre medarbejdere på arbejdspladserne.

6.8.11.1. Hjemmehjælpere

En korttidsuddannelse, som allerede eksisterer, sigter mod at uddanne *hjemmehjælpere* (oversigtens nr. 12). Denne uddannelse bør så hurtigt som muligt timetalsmæssigt udvides til de 350 timer, som er beskrevet ovenfor (se 6.3.3.).

6.8.11.2. Omsorgshjælpere

En anden korttidsuddannelse er *omsorgshjælperuddannelsen* (oversigtens nr. 13), der er påbegyndt som forsøg. Så snart de fornødne erfaringer er indhentede, bør der etableres det nødvendige antal kurser.

6.8.11.3. Korttidsuddannelser til arbejdet med børn

Der bør snarest oprettes korttidsuddannelser, der peger i retning af arbejdet med *børn* (oversigtens nr. 14 og 15). Disse kurser vil med andre tilvalgsfag kunne anvendes på åndssvageforsorgens institutioner (oversigtens nr. 15).

6.8.12. Efteruddannelse af korttidsuddannede

Efteruddannelse af de medarbejdere, der har gennemgået korttidsuddannelse, bør mindst have samme omfang som efteruddannelse af de grunduddannede. Førstnævnte vil som regel have ringere forudsætninger for på egen hånd at udvikle deres faglige viden og skal derfor løbende have faglige impulser gennem efteruddannelse. Kurserne skal arrangeres lokalt (eventuelt parallelt med de grunduddannedes ajourføringskurser) og kan være fælles for medarbejdere med forskellige korttidsuddannelser.

Kapitel 7

Kommissionens forslag om uddannelse af socialformidlere

7.1. Indledning

I dette kapitel behandles kommissionens forslag til uddannelsesforanstaltninger for socialformidlere. Kommissionen har som udgangspunkt herfor haft sine tidligere betænkninger om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970) og Uddannelse af socionomer *) (betænkning nr. 549/1970).

Til grund for kommissionsbetænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning ligger en betænkning af marts 1969, afgivet af en af kommissionen særlig nedsat arbejdsgruppe (neden for refereret til som arbejdsgruppe 1), hvori foruden medlemmer af kommissionen har deltaget repræsentanter for de kommunale organisationer, socialinspektørforeningen, kommunesekretærforeningen og Handels- og kontorfunktionærernes forbund.

Til grund for betænkningen om Uddannelse af socionomer ligger en betænkning af juni 1969 afgivet af bestyrelsen for de sociale højskoler.

Til brug for kommissionens overvejelser om den samlede uddannelsesstruktur har en af kommissionen nedsat arbejdsgruppe (neden for refereret til som arbejdsgruppe 2) bestående af pædagogisk og socialpolitisk sagkyndige udarbejdet en rapport om socialformidleruddannelserne, der er aftrykt som bilag 1.2.

Kommissionen har modtaget henvendelser fra socialinspektørforeningen og Dansk Socialrådgiverforening (henholdsvis bilag VII. 1. og bilag VII.2.).

Betegnelsen socialformidler anvendes om de medarbejdere, som har til hovedopgave at formidle (konstatere, finde frem til, vurdere, vejlede om, iværksætte, koordinere og administrere) en indsats af sociale og andre hjælpemuligheder (pengeydelser, omsorg, behandling m.v.).

Socialformidlingen i den anførte anvendelse af begrebet indgår i dag i arbejdet særlig inden for følgende områder:

Alkoholklinikker, Arbejdsformidling, Arbejdsløshedskasser, Børneforsorgens institutioner, Børneforsorgens rådgivningscentre, Børneværn, Børneværnskonsulentvirksomhed, Erhvervslivet, Erhvervsvejledning, Familievejledning, Kriminalforsorgen, Mødrehjælp, Organisationer, Revalideringscentre og -institutioner, Skolepsykologtjeneste, Socialkontorer, Statshospitaler, Sygehusvæsenet, Sygekasser, Særforsorgsområdet herunder Åndssvageforsorg.

Kommissionen har i sine overvejelser taget udgangspunkt i de analyser af socialformidlernes funktioner, for hvilke der er redegjort i de forannævnte betænkninger. I betænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning, der afsluttedes i 1969, har man understreget, at betænkningens forslag om uddannelsesprogrammer for socialkontorernes personale er »udformet på grundlag af de nuværende socialkontorers arbejdsopgaver i henhold til gældende lovgivning. Da der imidlertid - ikke mindst i forbindelse med overvejelserne om kommunal- og socialreformerne — kan blive tale om henlæggelse af en række nye opgaver såvel til primær- som amtskommunerne, må det forudses, at der kan blive tale om behov for omlægninger i de foreslåede uddannelsesprogrammer i takt med realiseringen af disse reformer« (side 23). Disse forudsætninger er indgået i overvejelserne i arbejdsgruppen vedrørende socialformidleruddannelserne (arbejdsgruppe 2), som endvidere har kunnet inddrage nyere planer om uddannelse af socionomer på grundlag af universiteternes samfundsvidenskabelige basisuddannelser i sin analyse af den fremtidige uddannelsessituation.

*) socionom = socialrådgiver.

Betragter man den samlede socialpolitiske struktur, finder man, at den er præget af to sideløbende hovedideer, nemlig dels retsprincippet, dels forebyggelses- og revalideringsprincippet.

Retsprincippet har særlig vægt i det store system af generelle sikringsordninger, d.v.s. arbejdsløshedsforsikringen, ulykkesforsikringen, sygeforsikringen, folke-, invalide- og enkepensionsordningerne samt børnetilskudsordningen og boligsikringsordningen. Disse ordninger er præget af stærkt regelbundne behovsbedømmelser, hvilket er bestemmende for arten af det arbejde, der er forbundet med deres administration. De socialformidlere, som administrerer sikringsordningerne, skal i første række varetage en ved love, cirkulærer m.v. fastlagt regeladministration med hertil hørende kontrolforanstaltninger, men samtidig være opmærksom på behov for forebyggende og reval iderende indsats.

Forebyggelses- og revalideringsprincippet har i de seneste årtier præget udviklingen i en række organer, som har haft til opgave at varetage socialformidleropgaver specielt efter disse principper. Særligt kan nævnes mødrehjælpen, revalideringen, familievejledningen og andre dele af børneværnet, erhvervsvejledningen, alkoholklinikkerne, åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg samt forsorgen for kriminelle. Det karakteristiske princip i disse former for socialt arbejde er, at de er individualiserende i aktivt samspil med klienterne og har til opgave at mobilisere de fornødne hjælpemuligheder inden for og uden for det sociale hjælpesystem. Som socialreformkommissionen udtrykker det i sin betænkning om Det sociale tryghedssystem (betænkning nr. 543/1969), er det herved et generelt udgangspunkt, »at klientens samlede situation i videst muligt omfang må betragtes som en helhed, og at sociale, psykiske eller legemlige symptomer må vurderes i forhold til denne helhed *(totalitetssynspunktet)* og endvidere i forhold til de gruppedannelser, først og fremmest »familien«, som pågældende er en del af *(familiesynspunktet)*«. Man understreger, at »der ved organisationen af forvaltningen og f.eks. i personalets uddannelse må lægges betydelig vægt på mulighederne for at fremme koordinerende, opsporende og opsøgende indsats. Selv tilsyneladende ukomplicerede sager kan rumme til grund liggende faktorer, der kan føre til senere komplikationer, der i givet fald kan forebygges igennem tidlig og effektiv indsats. Selv om vejledningsvirksomhed af mere kvalificeret tilsnit især må forbeholdes de mere vanskelige tilfælde, er vurderingen af, om der skal ske henvisning til specialinstitution eller lignende, i sig selv en krævende specialopgave«. Det er åbenbart, at der herved stilles betydelige krav til medarbejdernes faglige viden inden for et bredt område og til deres evne til planlægning og koordinering i forbindelse med behandling af sociale problemer.

Som en tredie socialpolitisk hovedopgave, der i stigende grad er kommet i forgrunden, skal nævnes *den sociale planlægning.* Ved lov af 27. maj 1970 om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender er det henlagt til amtsrådene i samarbejde med de kommunale myndigheder at udarbejde en plan for udbygning af den sociale og sundhedsmæssige virksomhed i amtet, men det kan i det hele forudses, at planlægnings- og prioriteringsovervejelser løbende må indgå som led i de administrative funktioner. Denne planlægning må bygge på kendskab til befolkningens sociale og sundhedsmæssige behov. Planlægningsarbejdet forudsætter således såvel kendskab til det sociale system som til samfundsforhold og planlægningsmetoder.

Gennem socialreformen bliver formidlingen af de fleste sociale sikrings- og serviceydelser samlet på det kommunale plan, samtidig med at kommunalreformen har gjort de enkelte kommunale enheder større. Herved lettes såvel en integrering som en opdeling af socialformidlingen i hovedfunktioner.

Sammenslutningen af de kommunale sociale udvalg har med tilslutning af Kommunernes Landsforening således peget på, at social- og sundhedsforvaltningen i primærkommunerne mest hensigtsmæssigt kan samles i følgende 3 hovedområder: Behandling, service og administration. Service- og behandlingsarbejdet vil blive af mere dominerende karakter i social- og sundhedsforvaltningen. Sammenslutningen foreslår, at der i social- og sundhedsforvaltningen etableres en særlig *behandlingsafdeling,* som ud fra familieprincippet skal have direkte ansvar for mere komplicerede sager og have nær kontakt til kommunernes bistandsmuligheder. En *serviceafdeling* skal varetage ekspeditionen af ukomplicerede sager, der ikke kræver indsats fra behandlergrupperne. Endelig skal *administrationsafdelingen* varetage opgaver ved-

rørende regnskab, EDB, institutionsadministration etc.

Kommissionen finder, at der hertil såvel på det primærkommunale som på det amtskommunale område må føjes opgaver i forbindelse med den generelle *sociale planlægning.*

Samtidig med at pege på den sociale administrations hovedfunktioner må man være opmærksom på, at der ikke bør være nogen skarp adskillelse mellem disse, og at der må være samarbejde mellem funktionsområderne. De medarbejdere, som varetager administrationen af de sociale sikrings- og serviceydelser, må have forståelse for og kendskab til mulighederne for, at forebyggende og behandlende indsats sættes ind tidligst muligt, hvor der skønnes at være behov herfor. De medarbejdere, som har til opgave at tage sig af social rådgivning og behandling, må ikke blot have en grundig indsigt i familiebehandlingsarbejde, men også være velorienterede om de sociale sikrings- og serviceordninger og det administrative grundlag for arbejdet i den sociale sektor. Medens kommissionen finder det mest hensigtsmæssigt, at man tilrettelægger uddannelsessystemet for socialformidlere således, at det svarer til hovedfunktionerne i systemet, lægger man også megen vægt på, at de uddannede er gensidigt velorienterede om deres respektive arbejdsområder.

7.1.1. Diskussion af en fællesuddannelse på socialformidlerområdet

Ved tilrettelæggelsen af socialformidleruddannelsen kan man tænke sig en opdeling af uddannelserne efter medarbejdernes hovedfunktioner eller sigte på en fælles grunduddannelse af alle socialformidlere med funktionsspecialiseringer. Det sidstnævnte svarer til, hvad kommissionen har foreslået for uddannelse af socialpædagoger.

Den af kommissionen nedsatte arbejdsgruppe 2 vedrørende uddannelsen af socialformidlere har stillet forslag om en opdeling i to uddannelser med hovedsigte henholdsvis på administrationen af de sociale sikrings- og serviceydelser og på social rådgivning og behandling (bilag I.2.).

Socialinspektørforeningen har i en henvendelse til kommissionen af 20. september 1971 (bilag VII. 1.) stillet forslag om en enhedsuddannelse med opdeling i en administrativ linie og en behandlingslinie. Fælles for den administrative linie (teknikerlinien) og behandlingslinien (socialarbejdere) forestiller socialinspektørforeningen sig en basisuddannelse til erstatning af mesterlæren og med passende praktik i landets social- og sundhedsforvaltninger.

Kommissionen har overvejet tanken om en fælles grunduddannelse, men finder ikke at kunne stille forslag om en gennemførelse heraf af følgende grunde:

Der er stærk tradition for, at uddannelsen af socialformidlere inden for administrationen af de sociale sikrings- og serviceordninger, hvad enten denne er sket gennem socialkontorerne eller sygekasserne, baseres på praktisk uddannelse, for socialkontorernes vedkommende på en fælles kommunal-administrativ grunduddannelse med funktionsspecialiseringer, herunder med henblik på funktioner i socialforvaltningen.

For så vidt angår de socialformidlere, som skal virke i det sociale rådgivnings- og behandlingsarbejde, er der siden 1930-erne skabt en uddannelse af socialrådgivere gennem de sociale højskoler, direkte sigtende på disse områder. Denne uddannelse bygger efter sin karakter på mere omfattende skolemæssige forkundskaber.

I betænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning har kommissionen med udgangspunkt i den kommunale grunduddannelse stillet forslag om en uddannelsesmæssig overbygning med særligt sigte på social administrative opgaver efter den kommunale elevuddannelse og gennemgang af Dansk Kommunalkursus. Denne uddannelse er af en art og omfang, som i forbindelse med den forudgående uddannelse i det væsentlige svarer til de opgaver, der kan tænkes henlagt til den forannævnte serviceafdeling. Uddannelsens omfang er endvidere tilrettelagt således, at den praktisk kan gennemføres inden for den kommunale ansættelses ramme. Derimod sigter denne uddannelse kun i begrænset grad på varetagelse af mere komplicerede sociale rådgivnings- og behandlingsfunktioner, der kræver speciel viden og kunnen på disse områder.

I sin betænkning om Uddannelse af socionomer har kommissionen stillet forslag om en noget udvidet socialrådgiveruddannelse, der svarer til, hvad der er nødvendigt for de medarbejdere, som skal påtage sig mere komplicerede rådgivnings- og behandlingsopgaver i samarbejde med andre professionelle faggrupper (læger, psykologer, socialpædagoger). Det er kommissionens opfattelse, at disse opgaver bør udføres af personale, som direkte er uddannet

hertil, i det omfang der er en sådan arbejdskraft til rådighed. Dette har da også været sigtet bl.a. for mødrehjælpsinstitutioner og revalideringscentre.

Der vil imidlertid være faglige overlapninger mellem de to uddannelser, ligesom de to grupper ofte vil indgå i et teamsamarbejde. Tilsvarende overlapninger vil forekomme mellem disse to hoveduddannelsesgrupper og familievejledere og pensionistvejledere.

I en længere overgangsperiode må man påregne, at der vil være et *utilstrækkeligt antal uddannede socialformidlere*. I betænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning har kommissionen derfor lagt stærk vægt på, at der tilrettelægges et *opskolingsprogram* for det eksisterende personale på alle niveauer, såvel for ledende medarbejdere som for andre. Dette program er begyndt i 1971. Herudover vil der være behov for løbende *ajourføringskurser og for videreuddannelser* med henblik på ledelses- og planlægningsopgaver. Kommissionen finder det naturligt og rigtigt, at der til ledelsesopgaver inden for social- og sundhedsforvaltningerne kan rekrutteres personale fra begge uddannelsesretninger, og man finder det ønskeligt, at begge grupper får adgang til videreuddannelser med henblik herpå.

Disse hovedsynspunkter har dannet udgangspunkt for udformningen af kommissionens forslag om socialformidleruddannelserne, som er skitseret på figur VII 1.

Neden for vil uddannelserne blive nærmere omtalt.

7.2. Den socialadministrative uddannelse

7.2.1. Formålet **med uddannelsen**

Hovedsigtet med uddannelsen er at uddanne personale til socialadministrative opgaver, dog således at de uddannede også får kendskab til problemer og metoder i rådgivnings- og behandlingsarbejde.

Med hensyn til detailler i kommissionens forslag om den socialadministrative uddannelse skal man henvise til den tidligere betænkning om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning baseret på den af arbejdsgruppe 1 afgivne betænkning, jfr. afsnit 7.1. I det følgende skal man kort resumere de deri indeholdte forslag.

7.2.2. Optagelsesbetingelser

Gennemgået kommunal elevuddannelse samt Dansk Kommunalkursus henholdsvis Københavns Magistratsskole vil principalt være forudsætning for adgang til den foreslåede socialadministrative uddannelse. Kommissionen er opmærksom på, at den nuværende kommunale elevuddannelse står over for en revision, og at et arbejdsudvalg med repræsentanter dels for Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen og Københavns kommune, dels for personaleorganisationer og undervisningsinstitutioner har stillet forslag om en ny struktur inden for rammerne af betænkningen om Erhvervsfaglige grunduddannelser (betænkning nr. 612/1971) bestående af en 1-årig basisuddannelse for handels- og kontorområdet og - efter antagelse i kommunen - en 2-årig praktisk videreuddannelse suppleret med teoretisk undervisning i 170 timer. For så vidt angår Dansk Kommunalkursus og Københavns Magistratsskoles 2. del, er der stillet forslag om, at undervisningen skal omfatte 250 timer mod hidtil henholdsvis 320 og 370 timer gennemført inden for 1 år mod nu 2 år.

Personalet i kommunernes sociale administration rekrutteres i ikke ubetydeligt omfang blandt personer, som ikke har gennemgået en kommunal elevuddannelse. Kommissionen finder, at der også bør søges mulighed for, at dette personale kan gennemgå den socialadministrative uddannelse, og henstiller til kommunerne at drage omsorg herfor. Endvidere bør kontorpersonale, der er ansat inden for sociale administrationsområder, der indtil videre ikke er henlagt til primær- og amtskommunerne, herunder mødrehjælpsinstitutionerne og revalideringscentrene, have adgang til den socialadministrative uddannelse. Dette vil ikke blot have betydning for arbejdet på disse områder men også bidrage til at lette den fremtidige integrering. Kommissionen lægger vægt på, at forvaltningshøjskolens kapacitet udbygges, således at også disse personalegrupper kan gennemgå den socialadministrative uddannelse.

7.2.3. Uddannelsens **indhold** og **forløb**

Indholdet af det socialadministrative kursus skal ifølge betænkningen omfatte følgende emnegrupper:

1. Det sociale hjælpesystem (400 timer).
2. Socialpolitik, herunder sociologi og planlægning (100 timer).
3. Behandlingsfag, herunder socialmedicin, psykologi og koordinering (250 timer).

Betænkningen forudsætter herved, at såvel

elevuddannelsen som den almene kommunale fællesuddannelse indeholder socialt relevante fag i et i betænkningen nærmere angivet omfang.

Indholdet i og omfanget af de forskellige emnegrupper bør løbende tilpasses såvel ændringerne i de funktioner, der varetages af det socialadministrative personale som ændringer i de forudgående uddannelser. Herudover vil det til enhver tid gældende lovgrundlag være afgørende for fordelingen af timetallet mellem de enkelte faggrupper. I denne forbindelse kan peges på, at en gennemførelse af forslaget til bistandslov i væsentlig grad vil kunne føre til reduktion af det timetal, der er afsat til undervisning om det sociale hjælpesystem.

Det foreslås i betænkningen, at det sociale kursus kan opdeles i et første led på 400 timer og et andet led på 350 timer. Man forudsætter, at det første led skal udgøre en i sig selv afrundet uddannelse. Her skal der undervises i det sociale hjælpesystem og i behandlingsfag. I andet led skal der undervises i de samme fag samt i socialpolitik m.m. Det er ønskeligt, at undervisningens to led kommer til at følge så hurtigt efter hinanden som muligt, således at undervisningen så vidt muligt bliver et sammenhængende hele for dem, der gennemgår begge led.

Det vil med henblik på fleksibiliteten i uddannelsessystemet være hensigtsmæssigt at blokopdele fagene i det sociale kursus. (Om blokundervisning henvises i øvrigt til 6.5.5.).

7.2.4. Efter- og videreuddannelse

Den foreslåede uddannelse sigter, som tidligere anført, særlig på socialadministrative opgaver. Det således uddannede personale bør imidlertid have mulighed for at erhverve sig mere indgående viden også på behandlingsområdet. Efter det sociale kursus bør der derfor tilbydes et system af videreuddannelseskurser (uddannelsesblokke) på dette felt, som den pågældende kan kombinere efter interesse. Der bør endvidere være mulighed for, at personalet kan følge uddannelsesblokke enten på de sociale højskoler eller på de socialpædagogiske seminarier.

Udover blokke vedrørende behandlingsarbejde vil de sociale højskoler og de socialpædagogiske seminarier kunne tilbyde blokke inden for andre områder, der kan være af interesse i efteruddannelsesøjemed.

Bliver tilgangen til den form for efteruddannelse særlig stor i forbindelse med visse blokke, må disse etableres særskilt med efteruddannelsesopgaver for øje.

Kommissionens betænkning om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning har lagt stor vægt på, at der tilrettelægges kurser for ledende medarbejdere i den sociale forvaltning, omfattende principperne for moderne socialforvaltning og social planlægning såvel som almindelige ledelsesprincipper. Man har endvidere peget på betydningen af, at der gives de ledende medarbejdere grundig orientering om, hvad der undervises i under uddannelsen af det personale, der skal ledes.

7.3. Socionomuddannelsen

7.3.1. Formålet med uddannelsen

I kommissionens betænkning om Uddannelse af socionomer (betænkning nr. 549/1970) er det fremtidige sigte med uddannelsen beskrevet på følgende måde (side 18):

> »Det er de sociale højskolers formål at give en grundlæggende og videregående uddannelse til varetagelse af socialt behandlingsarbejde, herunder administrative og planlæggende funktioner inden for det sociale arbejdsområde.«

7.3.2. Optagelsesbetingelser

Fra 1972 gælder følgende optagelsesbetingelser til socialrådgiveruddannelsen:

> Adgangsberettigede til de sociale højskoler er enhver, som har bestået studentereksamen eller højere forberedelseseksamen, eller som til de afsluttende obligatoriske prøver ved højere forberedelseseksamen i hvert af fagene dansk, engelsk, samfundsfag og matematik har opnået karakteren 6 regnet efter 13-skalaen. Da antallet af adgangsberettigede overstiger højskolernes kapacitet, gives der fortrinsret til uddannelsessøgende med længste erhvervserfaring.

Under hensyn til ønskeligheden af at sikre, at de, der har gennemgået den kommunale elevuddannelse, kan have frit valg mellem det socialadministrative kursus og en socionomuddannelse, finder man, at en gennemført elevuddannelse bør give grundlag for optagelse på de sociale højskoler, dog suppleret med prøver i engelsk og matematik på HF-niveau, jfr. betænkning om Erhvervsfaglige grunduddannelser (betænkning nr. 612/1971), hvor elevuddannelsen betragtes som gymnasiale uddannelser.

Endvidere bør der gives adgang til optagelse af personer, som efter gældende regler ville kunne optages på de højere læreansalter, samt personer der har gennemgået socialpædagogiske uddannelser, suppleret med prøver i engelsk og matematik på HF-niveau. De, der har gennemgået en socialpædagogisk uddannelse, bør kunne fritages for visse fag inden for socionomuddannelsen.

7.3.3. Uddannelsens indhold og forløb

Det fremtidige faglige indhold er behandlet i socionombetænkningen, afsnit 2 c, (side 21 ff). Der foreslås følgende fagområder: Arbejdsmarkedskundskab, forvaltningskundskab, psykologi og socialpædagogik, retskundskab, samfundsbeskrivelse og praktisk statistik, socialmedicin og psykiatri, socialpolitik, socialret, socialrådgivning og sociologi. Faget socialrådgivningsmetodik er det centrale færdighedsfag i socialrådgiveruddannelsen, jfr. i øvrigt udtalelsen fra Dansk Socialrådgiverforening af 28. september 1971 (bilag VII.2.). Man må i den fremtidige planlægning være åben for inddragelse af andre fag.

Uddannelsen foreslås i betænkningen opdelt i en første del og en anden del. I den første del (4 semestre) indgår de fælles, obligatoriske grundkurser samt 1/2 års praktik. I den anden del indgår 1/2 års praktik samt 3 specialkurser, som de studerende vælger inden for de fagområder, der indgår i uddannelsen.

Kommissionen finder, at de, der søger ind ved socionomuddannelsen uden tidligere erfaringer på et socialt felt, umiddelbart ved uddannelsens begyndelse bør gennemgå et *erhvervsorienterende* kursus af et par ugers varighed, hvori er indlagt to orienterende ophold af nogle dages varighed på et socialformidlingsarbejdssted. Dette skønnes hensigtsmæssigt, eftersom en stor del af det teoretiske stof gennemgås, inden de studerende kommer i praktik.

Ifølge socionombetænkningen forventer man *en normal studietid på 3 1/2 år, hvoraf 1 år er praktik,* delt op på praktiksemestre (hver på 5 måneder). Den første praktikperiode skal tjene som en generel indføring og træning i praktisk socialt arbejde med hovedvægten på det individuelle klientarbejde. Den anden praktikperiode skal tjene til fordybelse i en gren af det sociale arbejde efter den studerendes eget ønske. Videre er det i betænkningen anført, at det skal tilstræbss, at den studerende i den ene praktikperiode placeres i en institution med eksterne klienter (f.eks. mødrehjælpen, familievejledning eller revalidering), og i den anden praktikperiode i en institution med interne klienter (f.eks. hospitaler, statshospitaler, fængsler og børneforsorg).

Kommissionen er ikke overbevist om, at denne differentiering er påkrævet for at give den studerende den nødvendige baggrund for at gennemføre studierne. De studerende vil som regel allerede i første praktikperiode søge et praktiksted, der har deres særlige interesse, og forskellen på arbejdet med interne og eksterne klienter anses ikke for at være så stor, at den kan begrunde to praktikperioder.

Som argument for at praktikperioder skal have en varighed af ca. 5 måneder anføres administrative hensyn til jævn udnyttelse af lokaler og/eller praktikpladser. Et andet argument, der er studiemæssigt relevant, er, at en 5 måneders praktiktid er nødvendig, hvis de studerende skal have lejlighed til at deltage i klientbehandling og følge en sags forløb.

Ved praktikken på nogle praktiksteder vil dette synspunkt være væsentligt. På den anden side kan det ikke udelukkes, at der kan forekomme praktiksteder, hvor praktikken med rimelighed kan skæres ned, således at nogle socionomstuderende i løbet af deres praktikperiode vil kunne være på mere end 1 institution.

Med udgangspunkt i disse overvejelser mener kommissionen *ikke,* at det er *nødvendigt at opretholde* kravet om *2 praktikperioder.* Det foreslås, at praktiktiden nedskæres til 1 periode på 5 måneder, samtidig med at de sociale højskoler knytter et antal praktiklærere til institutionerne med ansvar for uddannelsen af en praktikantgruppe af en vis størrelse. Den praktikperiode, der bør bortfalde, er den første, således at studiets grundkurser kommer til at ligge samlet.

I den kommende socionomuddannelse har man foreslået at anvende *blokundervisning,* jfr. i øvrigt punkt 6.5.5.

Gennem hele den teoretiske del af studiet bør der gennemføres *studievejledning* — enten individuelt eller i grupper. Denne metode skal modvirke den risiko for manglende integration, som en blokundervisning kan indebære, samtidig med at det bliver muligt at bibeholde blokundervisningens fordele.

Studievejledningsopgaven og andre pædago-

giske koordineringsopgaver kan mest hensigtsmæssigt varetages af lærerne i socialrådgivningsmetodik.

7.3.4. Forholdet til universitetsuddannelser

Kommissionen forestiller sig i overensstemmelse med figur VII. 1. i dette kapitel, at man kan blive socionom på flere måder. Den målrettede uddannelse via de sociale højskoler er beskrevet ovenfor; nedenfor vil socionomuddannelsen med udgangspunkt i en universitetsbasisuddannelse blive omtalt.

En arbejdsgruppe vedrørende de samfundsvidenskabelige uddannelser under Planlægningsrådet for de højere uddannelser har fremsat forslag om en samfundsvidenskabelig basisuddannelse af 2 års varighed, jfr. den af arbejdsgruppen i august 1972 afgivne betænkning: »Samfundsvidenskabelige uddannelser, Basisuddannelser - Overbygninger på basisuddannelser - Uddannelse i forvaltning«. Basisuddannelsen tænkes sammensat på følgende måde: Ca. halvdelen af studieelementerne udgøres af fire fælles grundfag (samfundsvidenskabelige teorier og metoder, samfundsbeskrivelse, sociologi med socialpsykologi samt økonomi); herudover skal vælges to fag ud af øvrige grundfag (teoretisk statistik med matematik; juridiske fag; statskundskab; psykologi og etnografisk-kulturgeografiske fag), svarende til ca. 1/4 af studieelementerne, medens 1/4 er valgfrie elementer.

Basisuddannelsen vil kunne overbygges med videregående studier mod en mellemuddannelse eller mod en kandidatuddannelse, herunder f.eks. en 1 1/2 til 2-årig målrettet socionomuddannelse (ligesom der kan følge andre målrettede uddannelser til f.eks. bibliotekar og journalist).

Ved den socionomuddannelse, der kan lægges oven på en basisuddannelse, skal de fag gennemarbejdes, der hører til i socionomuddannelsen, men som ikke er gennemgået i basisuddannelsen eller gennemgået i utilstrækkeligt omfang. I de obligatoriske fag i basisuddannelsen vil den studerende komme til at stifte bekendtskab med stof, der ikke direkte peger i retning af socionomstudiet. Basisuddannelsen plus socionomoverbygningen vil derfor vare længere end den målrettede uddannelse på de sociale højskoler. Det er især anvendelsesviden, som socionomoverbygningen på basisuddannelsen skal bibringe de studerende.

Varigheden af socionomoverbygningen kan ikke angives helt nøjagtigt. Den afhænger af, hvilke af de såkaldte »øvrige fag« og hvilke tilvalgsfag den studerende har valgt under basisuddannelsen. Har valget været maksimalt hensigtsmæssigt med henblik på en senere socionomuddannelse, vil socionomoverbygningen vare mindst 1 1/2 år inklusive 1/2 års praktik, i modsat fald noget længere.

Studerende, der gennemgår en basisuddannelse og en socionomoverbygning på denne, får først en bred almen samfundsvidenskabelig indføring på universitetsniveau, hvorefter anvendelsesfagene vil blive givet koncentreret og på et ret sent trin af uddannelsen. Der er begrænsede muligheder for specialisering.

Studerende, der gennemgår den direkte strukturerede uddannelse, vil få deres indføring i samfundsvidenskabeligt stof og indførelse i anvendelsesviden sideløbende, og de vil have et studieår til rådighed til en specialisering gennem 3 valgte fag.

De to uddannelsesformer er således meget forskellige af opbygning. Det er kommissionens opfattelse, at man ad begge veje kan uddanne socionomer, der kan leve op til arbejdsområdets krav, og at det ikke er muligt på forhånd at afgøre, om en af vejene har afgørende fordele frem for den anden.

Den direkte strukturerede linie giver mulighed for socionomuddannelse for studerende, der klart sigter på socialrådgiverarbejde, og som ikke ønsker at gennemgå basisuddannelsen, der skal kunne danne grundlag for et videnskabeligt studium. Socionomuddannelsen har socialrådgivningsmetodik som et centralt fag, og giver en fyldig indføring i socialret og andre praktiske redskaber i det sociale arbejde, samtidig med en almen orientering i samfundsfag og psykologi. Den direkte strukturerede linie vil være den kortvarigste og kan imødekomme de studerende, der ønsker en ret fast studiegang.

En socionomuddannelse byggende på en basisuddannelse lægger større vægt på indførelse i samfundsvidenskabelige metoder og resultater. Det er herved anført, at en sådan grundlæggende videnskabelig orientering overbygget med en indføring i de metoder og problemer, man står over for i en bestemt sektor/erhvervsgren, giver større fleksibilitet i forhold til de hurtige ændringer i et dynamisk samfund. Et andet argument for obligatorisk basisuddannelse er, at man herved udskyder valget mellem kandidatuddannelse og mellemuddannelse i to år.

Det anføres endvidere, at den tid, der sættes til ved senere skift fra kandidat- til mellemuddannelse eller omvendt, vil reduceres, når basisuddannelsen er fælles.

I rapporten fra Planlægningsrådet for de højere uddannelser anbefaler man, at tilrettelægning og gennemførelse af mellemuddannelsesoverbygningen på basisuddannelsen kan varetages af mellemuddannelsesinstitutionerne, altså i dette tilfælde på de sociale højskoler. Kommissionen finder, at socionomoverbygningen bør varetages af de sociale højskoler, som har særlige muligheder for at give en effektiv undervisning i anvendelsesfagene, herunder særlig i det centrale fag socialrådgivningsmetodik. De faste lærere har ofte tidligere været ansat på arbejdsområdet, og timelærerne er ofte ansat der. Hvad angår praktikken har de sociale højskoler på grund af deres erfaringer med praktiktilrettelæggelse og deres nære forbindelse med anvendelsesområdet muligheder for at skabe en praktiksituation, hvor tilegnelsen af anvendelsesfagene og indlæringen af de praktiske færdigheder kan gå hånd i hånd.

Da de studerende fra basisuddannelserne ikke kommer til socionomoverbygningen med ens forudsætninger på grund af valgmulighederne i basisuddannelserne, vil det være mest hensigtsmæssigt, at den teoretiske undervisning i socionomoverbygningen udformes i fagblokke, af hvilke de studerende skal tage de blokke, hvis emner de ikke har fået dækket i basisuddannelsen. Tilpasningen af indholdet i overbygningen til den enkeltes valg af fagområder i basisuddannelsen vil lettes væsentligt, hvis også basisuddannelserne opbygges af fagblokke. Den begrænsede specialisering, der kan blive mulighed for i socionomoverbygningen, må løbe parallelt med fagblokkene.

Den af Planlægningsrådet for de højere uddannelser nedsatte arbejdsgruppe vedrørende de samfundsvidenskabelige uddannelser er af den principielle opfattelse, at universiteternes samfundsvidenskabelige basisuddannelse er at foretrække som basis for mellemuddannelserne, herunder socionomuddannelsen. Det anbefales imidlertid, »at man i en periode, foreløbig indtil 1976, lader to veje stå åbne til en mellemuddannelse: Dels en vej gennem basisuddannelsen og dels en vej gennem de eksisterende direkte strukturerede mellemuddannelser. Ved periodens udløb tages op til overvejelse, hvorvidt basisuddannelsen skal gøres obligatorisk eller ej. Herunder inddrages en vurdering af, om udbudet af mellemuddannede bliver tilstrækkeligt, både kvalitativt og kvantitativt«.

Kommissionen deler ikke denne kategoriske opfattelse, at universiteternes samfundsvidenskabelige basisuddannelse er at foretrække som basis for mellemuddannelserne, herunder socionomuddannelsen. Man anser det for rigtigt, at der gennemføres forsøg med en socionomoverbygning på basisuddannelsen; men den direkte målrettede uddannelse bør fortsat være en væsentlig uddannelsesvej for socionomer. Kommissionen mener derfor, at der bør lægges vægt på en udbygning af de sociale højskoler. De vil i lang tid ud over 1976 komme til at bære hovedbyrden ved socionomuddannelsen, fordi det vil være begrænset, hvor mange basisuddannede der vil blive. Hertil kommer, at det er helt usikkert, hvor mange af disse der vil søge kandidatuddannelsen, og hvor mange der vil søge mellemuddannelser, herunder socionomuddannelsen.

Hvis de sociale højskoler på en tilfredsstillende måde skal gennemføre deres opgave sideløbende med universiteterne, må der gives bevillingsmæssige muligheder herfor og arbejdsforhold, der gør det muligt for de sociale højskoler at tiltrække kvalificerede lærerkræfter. Dette er gentagne gange blevet påpeget af Planlægningsrådet for de højere uddannelser. Hvis dette ikke bliver tilfældet, vil undervisningens niveau ikke kunne blive tilfredsstillende, og det må forventes, at de studerende vil foretrække universiteterne.

7.3.5. Overgangen mellem den socialadministrative uddannelse og socionomuddannelsen

Kommissionen lægger vægt på, at der skabes overgangsmuligheder mellem den socialadministrative uddannelse og den direkte strukturerede socionomuddannelse på de sociale højskoler.

Overgang fra den socialadministrative uddannelse til den direkte strukturerede socionomuddannelse kan ske på to trin. Det første er efter endt kommunal elevuddannelse, jfr. punkt 7.3.2. Her bør de færdiguddannede kunne søge optagelse på en social højskole, hvis de har aflagt HF-prøve i engelsk samt i matematik eller på anden måde har dokumenteret færdigheder i disse fag på dette niveau. Dette er nødvendigt for, at den studerende på et videregående uddannelsesniveau kan sætte sig ind i udenlandsk litteratur samt følge undervisningen i statistik.

En anden overgangsmulighed kan foreligge,

når man har gennemgået den almene kommunaluddannelse (Dansk Kommunalkursus, henholdsvis Københavns Magistratsskole), har gennemgået det sociale kursus (750 timer) og aflagt HF-prøve i engelsk og matematik el.lign. De pågældende vil da kunne gennemgå socionomuddannelsen med visse meritoverførsler og uden krav om praktik. Som tidligere omtalt bør det sociale kursus opbygges i rimeligt afrundede blokke. Det bliver herigennem lettere at sammenligne med socionomuddannelsens blokke for at se, hvor der kan foretages meritoverførsel. Der består endda den mulighed, at visse af blokkene i de to uddannelser kan være ens. Men selv om dette ikke er tilfældet, skulle meritoverførsel være mulig.

Det må understreges, at selv med de forskellige »rabatter« bliver ordningen tidskrævende. Hvis de kommunalt uddannede ikke får løn i uddannelsestiden, vil det være svært for de fleste at gennemføre den, hvis de f.eks. har stiftet hjem og er vant til fuld løn. Det er derfor næppe sandsynligt, at en sådan ordning får større praktisk betydning, men kommissionen finder, at en overgangsmulighed også på det sene trin bør eksistere som alternativ til det i 7.2.4. omtalte system af videreuddannelseskurser.

I det hele vil en analyse af undervisningsplanerne for de to uddannelser vise, hvor overførsler vil kunne finde sted. En blokopdeling af den kommunale uddannelse vil betyde, at socionomerne også får mulighed for at se, hvor de kan supplere med blokke - eller dele heraf - fra den kommunale uddannelse.

7.4. Uddannelse til pensionistvejleder

I kommissionens betænkning om Uddannelse til omsorg (betænkning nr. 571/1970, p. 71-73) er der foreslået en ny uddannelse til *pensionistvejleder*. Den er i betænkningen tænkt som en supplerende uddannelse af ca. 3½–4 måneders varighed, og det forudsættes, at kursisterne i almindelighed har fået ansættelse ved en kommune, der i forbindelse med ansættelsen har taget stilling til pågældendes almindelige modenhed og personlige egenskaber på grundlag af hidtidige uddannelser og/eller beskæftigelse.

Formålet med uddannelsen er ifølge betænkningen (p. 71) »at bibringe deltagerne de kundskaber og færdigheder, der kræves til at yde ældre, svagelige og handicappede vejledning og støtte med henblik på at fremme deres tilpasning og trivsel«.

Man har i kommissionen overvejet pensionistvejlederuddannelsen og har den opfattelse, at pensionistvejlederfunktioner kan udføres af sociale medarbejdere med forskellige forudsætninger og i forbindelse med andre sociale funktioner.

I en del tilfælde vil pensionistvejledning kunne indgå i familievejledningen, når denne bliver generel, d.v.s. ikke begrænset til familier med børn.

Den sociale forvaltning, hvis arbejde forventes at blive mere udadrettet, vil kunne påtage sig en del af opgaven.

Endvidere vil en udbygget information gennem pjecer til pensionisterne og gennem lokal information om hjælpemidler og andre hjælpeforanstaltninger til læger, sygehuse, hjemmesygeplejersker og hjemmehjælpere, til frivillige besøgere og medarbejdere i klubber og lignende kunne begrænse det opsøgende arbejde ved kommunalt ansatte socialformidlere.

En række personalegrupper vil komme ind i billedet: socionomer, de socialadministrativt uddannede og især den nye gruppe af socialpædagoger til arbejdet med voksne og ældre (omsorgsassistenter), hvis uddannelse sigter bredere end den for pensionistvejlederne foreslåede. Korttidsuddannede, f.eks. hjemmehjælpere, vil også kunne anvendes i tilfælde, hvor der ikke er behov for særlig sagkundskab i forbindelse med en individuel vejledning. I de nævnte uddannelser må der tages hensyn til pensionistvejlederfunktionerne.

Kommissionen er derfor kommet til det resultat, at man, inden pensionistvejlederuddannelsen iværksættes, skal afvente, hvorledes de forannævnte grupper kan dække behovet i forbindelse med pensionistvejledning.

Det er kommissionens opfattelse, at pensionistvejledere kan anvendes til en række vejlednings- og indberetningsfunktioner, der ikke kræver en indsigt svarende til en grunduddannet socialmedarbejders. Når man har indvundet erfaringer med de oven for omtalte medarbejdergruppers funktion i omsorgsarbejdet, og det måtte findes hensigtsmæssigt at etablere den særlige gruppe pensionistvejledere, kan man overveje at give disse en korttidsuddannelse af samme omfang som den i omsorgsbetænkningen foreslåede supplerende videreuddannelse, men uden at stille krav om særlige forudsætninger

ved optagelsen med de konsekvenser for uddannelsens niveau, der følger heraf.

7.5. Supplerende videreuddannelse af familievejledere

Familievejledningen har hidtil været begrænset til arbejdet med familier med børn, men det kan forventes, at familievejledningen bliver generel, hvilket vil sige, at familievejlederne vil kunne sættes ind over hele det sociale felt.

I familievejledning indgår arbejde med familier, hvor der er omfattende vanskeligheder af social og personlig art. Familievejledningen forudsætter i sådanne tilfælde indgående undersøgelser, der følges op af intensiv rådgivning og undertiden af behandling. Klientgrupper som handicappede og ældre vil indgå i arbejdet.

I nogle tilfælde vil forholdet mellem børn og forældre være det centrale og danne baggrund for familievejlederens indsats.

Endelig vil der forekomme en række situationer, hvor manglende evner til eller forudsætninger for at administrere hjemmet praktisk eller økonomisk skaber problemer, der kræver en mere praktisk orienteret familievejlederindsats.

Til at udføre familievejledningsarbejdet i alle de ovennævnte situationer vil socionomen have modtaget en tilstrækkelig omfattende uddannelse.

Socialadministrativt uddannet personale med socialt kursus vil ligeledes have forudsætninger for at bestride en række af familievejledningsfunktionerne, men vil mangle de fornødne socialpædagogiske forudsætninger.

Socialpædagoger med grunduddannelse har forudsætninger for at bestride familievejledningsopgaver, hvor forholdet mellem forældre og børn spiller en rolle. De mangler imidlertid faget socialrådgivning og tilstrækkelige kundskaber i forbindelse med dele af socialretten. Disse fag kan dog indlægges i den socialpædagogiske fællesuddannelses sidste studieår.

Evt. kan andre uddannelser, der indeholder væsentlige sociale og/eller pædagogiske aspekter (f.eks. husholdningslærerindeuddannelse), også danne baggrund for familievejledningsarbejde. Disse må suppleres med en række kursusblokke, der indeholder det for arbejdets udførelse nødvendige stof, som deres grunduddannelse ikke har givet.

Det foreslås, at de hidtidige familievejledningskurser omstruktureres og kommer til at bestå af en række kursusblokke, der hver udgøres af et eiler flere af de fag, der er nævnt i det foregående, og som en eller flere grupper af de socialarbejdere, hvis grunduddannelse kan anvendes i familievejledningsarbejdet, mangler. Blokkenes emner vil f.eks. være socialrådgivning, socialpædagogik, samtaleteknik, socialret m.fl. Disse socialarbejdere må supplere deres grunduddannelse med det nødvendige antal blokke. Det skønnes, at medarbejdere, der skal gennemgå alle de blokke, der gennemføres, skal anvende 3-4 måneder (ca. 400 timer) hertil.

Der bør gennemføres kursusblokke, hvor tidligere uddannede familievejledere kan supplere deres viden med henblik på de bredere målsætninger, som familievejledningen forventes at få.

7.6. Supplerende kurser for socialadministrativt personale

Det er kommissionens opfattelse, at der i lang tid fremover vil være brug for de i betænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970) foreslåede *opskolingskurser,* idet der ikke foreløbig vil kunne uddannes tilstrækkeligt mange i den socialadministrative uddannelse og uddannelserne til socionomer og socialpædagoger til at dække personalebehovet ved socialforvaltningerne.

Man er enige med socialinspektørforeningen (se bilag VII 1.) om, at opskolingen **med** udgangspunkt i en central koordinering og planlægning i videst muligt omfang skal decentraliseres.

Det er vigtigt, at ansatte fra alle dele af den sociale forvaltning får lejlighed til at deltage i 400-timers kurserne.

Endvidere mener kommissionen, at *ledere* så hurtigt som muligt skal have lejlighed til at deltage i de ledelseskurser, der foreslås i betænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning, hvilket også fremhæves **i** bilag VII 1. Disse ledelseskurser må påregnes at være af kortere varighed end opskolingskurserne for det øvrige personale, idet det især for det ledende personale er vanskeligt at være borte fra arbejdsstederne. Det foreslås, at der afholdes en række kurser med forskellige emner, og lederne skal kunne udvælge de emner, de måtte være særligt interesserede i eller mindst bekendt med. Disse kurser kan gennemføres af

forvaltningshøjskolen. Her vil man kunne finde frem til egnede emner og organisere kurser.

7.7. Efter- og videreuddannelsesforanstaltninger

En systematisk opdeling af de forskellige former for efter- og videreuddannelse og almindelige principper for denne virksomhed er behandlet i punkt 6.7., hvortil henvises vedrørende efter- og videreuddannelsesvirksomhed i almindelighed. I det følgende er fremhævet enkeltheder, som kommissionen ønsker at gøre opmærksom på i forbindelse med denne form for virksomhed på socialformidlingsområdet.

7.7.1. Efteruddannelse

Efteruddannelses- eller ajourføringskursernes formål er at holde det sociale områdes personale orienteret om den løbende udvikling. Negligeres dette, eller foregår det i en periode med stor forandringshastighed mangelfuldt, vil medarbejderne komme til at fungere uhensigtsmæssigt.

Inden for socialformidlingsområdet bør man som for socialpædagogernes vedkommende regne med *1 uges efteruddannelse pr. år pr. medarbejder* som foreløbigt minimum, hvis medarbejderen det pågældende år ikke har haft lejlighed til at deltage i videreuddannelsesforanstaltninger.

Et ajourføringskursus eller efteruddannelseskursus bør være på mindst 5 studiedage. Studiedagene behøver ikke at ligge samlet, men kan fordeles over perioder af varierende længde.

Efteruddannelsesvirksomhedens tilrettelæggelse og gennemførelse bør i vidt omfang hvile på grunduddannelsesstederne, især de sociale højskoler og forvaltningshøjskolen. Her kender man stoffet og følger med i udviklingen. Endvidere har man på uddannelsesstederne den pædagogiske ekspertise, der kan sikre den mest effektive udformning af kursus og f.eks. kombinere det med brevkurser, ligesom vekselvirkningen mellem arbejdsmark og uddannelsessted betragtes som hensigtsmæssig for begge parter.

Kursusdeltagerne på de enkelte kurser kan dels have samme uddannelse, dels forskellig uddannelse. En vis blanding på de enkelte hold kan være hensigtsmæssig for at undgå »båse- og synspunktindavl«. For at fremme mulighederne for, at medarbejderne kan opleve området som en helhed, foreslås, at nogle pladser på kurserne er beregnet for medarbejdere med andre relevante uddannelser end dem, som kurset direkte sigter på.

En del af efteruddannelsesvirksomheden på socialformidlerfeltet kan være fælles med socialpædagogernes. Kurser (blokke) på disse uddannelsesområder kan tilrettelægges til efteruddannelsesformål. Såfremt socionomuddannelsens kurser skal bruges i efteruddannelsesøjemed, vil det være en fordel, at de nedbrydes i mindre enheder end forslået i betænkningen om Uddannelse af socionomer, såfremt det kan ske uden forringelse af grunduddannelsen.

Af koordineringshensyn vil det være praktisk, at der i centraladministrationen tilvejebringes løbende oversigt over denne uddannelsesvirksomhed.

Socialrådgivere og kommunalt uddannede socialformidlere, der i en periode har været ude af socialformidlingsarbejdet, bør have mulighed for at gennemgå *opskolingskurser,* hvis de påtænker at genoptage deres arbejde. Kurserne bør være af ca. 3 måneders varighed. De skal gennemføres af grunduddannelsesstederne og skal ajourføre viden og kunnen på socialformidlingsområdet.

7.7.2. Videreuddannelse

Med den udbygning af den sociale indsats, der forventes i de kommende år, er det nødvendigt, at medarbejderne ved at fordybe sig i uddannelseselementer fra grunduddannelserne eller ved inddragelse af nyt stof erhverver sig en så omfattende og grundig indsigt i dele af fagområdet, at de selvstændigt kan bygge videre på materialet.

7.7.2.1. Supplerende kurser

Medarbejdere på socialformidlingsområdet, som ikke er uddannede socialformidlere, og som på formidlingsområdet primært skal bruge deres oprindelige uddannelse (f.eks. jurister, læger og psykologer i de forskellige teams), bør gennemgå *introduktionskurser* til socialformidlingsområdet. Det gælder både sådanne medarbejdere, som er deltidsansatte (korte kurser), og heltidsansatte (længerevarende kurser, f.eks. internatkurser af flere ugers varighed).

7.7.2.2. Fortsættelseskurser

Drejer det sig om at orientere sig om ny lovgivning eller at tilegne sig en bestemt teknik eller en ny administrativ fremgangsmåde, er korterevarende *specialkurser* egnede. Korte kurser bør

derfor gennemføres i videreuddannelsesøjemed både for socialrådgivere og for kommunalt uddannede socialformidlere, der har gennemgået det sociale kursus.

Der bør endvidere etableres kurser specielt med sigte på de sociale medarbejdere, der får ansvaret for oplæring af praktikanter og elever. Disse praktiklærerkurser bør oprettes i nær tilknytning til grunduddannelsen, således at det oplærende personale er på niveau med den teoretiske undervisning i grunduddannelsen (socionomuddannelse og social-administrativ uddannelse).

7.7.2.3. Årskurser

Når formålet med en videreuddannelse er fordybelse i en emnekreds og erhvervelse af overblik, kræves tid og ro. Det er begrænset, hvad man kan få af impulser, hvis man konstant arbejder under pres fra anvendelsesproblemer og anvendelsesarbejde. Det er derfor en nødvendighed, at længere videreuddannelseskurser i form af årskurser bibeholdes. Denne særligt hensigtsmæssige løsning bør dog suppleres med, at medarbejderne kan gennemgå et enkelt semester af videreuddannelsen eller enkelte blokke af den i det omfang, det er administrativt muligt. Enkelte blokke vil kunne gennemføres på andre institutioner end den, til hvilken videreuddannelsen er henlagt, f.eks. på grunduddannelsesinstitutioner. Studerende vil kunne gennemgå nogle blokke her og f.eks. afrunde med et semester på videreuddannelsesinstitutionen.

Den nuværende videreuddannelse af socialrådgivere foregår på socialrådgivernes årskursus. Der er for tiden (1972) 20 studerende. Elevkapaciteten er for lille i forhold til ansøgerantallet, og yderligere hold bør oprettes.

Medarbejdere, som har gennemgået den socialadministrative uddannelse, bør i fremtiden kunne optages på årskursus, efter at uddannelsesstedet i hvert enkelt tilfælde har taget stilling til, om deres forudsætninger herfor er tilstrækkelige.

7.7.2.4. Fælles videreuddannelsesforanstaltninger for socialformidlere og socialpædagoger

Mellem socialformidlere og socialpædagoger er der et ret betydeligt teoretisk og praktisk fællesskab, og i mange tilfælde kan det være vanskeligt at trække en klar skillelinie mellem områdernes stof. Videreuddannelsen af socialformidlere og socialpædagoger vil derfor med fordel kunne koordineres, f.eks. ved gennemførelse af fælles fagblokke og ved udnyttelse af fælles lærerkræfter.

7.7.3. Læreruddannelse

I betænkningen om Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. (betænkning nr. 576/1970) foreslås oprettet en læreruddannelsesinstitution fælles for socialformidler- og socialpædagoguddannelsessteder.

Lærerne ved de sociale højskoler og de andre former for socialformidleruddannelser skal derfor kunne udnytte kurserne på den i ovennævnte betænkning om Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. foreslåede læreruddannelsesinstitution. I punkt 6.7.5. er læreruddannelsesvirksomheden nærmere omtalt.

Læreruddannelsesspørgsmålet søges for socialrådgivernes vedkommende yderligere løst på nordisk plan gennem sommerkurser.

Der er redegjort herfor i Nordisk udredningsserie 12/71: Fortbildning av lärare vid socialhogskolerna Kommissionen anbefaler, at dette forslag nyder fremme, men foranstaltningerne vil næppe være tilstrækkelige til fuldt ud at løse læreruddannelsesproblemet.

Andre foranstaltninger til uddannelse af lærerkræfter ved uddannelsesstederne på det sociale område skal også kunne udnyttes af socialformidleruddannelsesstedernes lærerkræfter. For eksempel vil en gennemgang af socialrådgivernes årskursus kombineret med supplerende kurser i undervisningsmetodik kunne danne baggrund for undervisning i socialrådgivningsmetodik.

7.8. Overgang til det beskrevne uddannelsessystem for socialformidlere

I de hidtidige afsnit i dette kapitel er de fremtidige socialformidleruddannelser beskrevet. I dette afsnit behandles, hvorledes man med udgangspunkt i de eksisterende uddannelser når frem til det beskrevne uddannelsessystem.

Der findes udbygningsplaner for den socialadministrative uddannelse og socionomuddannelsen, og de bør af hensyn til socialreformens gennemførelse iværksættes så hurtigt som muligt.

Socialformidleruddannelsessystemet består herudover af enkelte supplerende videreuddannelser samt en kursusvirksomhed.

Socialrådgiveruddannelsen bør således hurtigt udbygges i overensstemmelse med betænkningen om Uddannelse af socionomer med de ændringer, der tidligere er omtalt.

Eftersom igangsættelsen af forslaget om socionomuddannelsen i en overgangsperiode kan berede skolerne vanskeligheder, specielt når det gælder lærerkraftspørgsmålet, foreslås, at man i en kortere overgangsperiode bibeholder den nuværende uddannelsesstruktur, men straks begynder opbygningen af specialeåret som en kursusoverbygning. (Se bilag 1.2., Uddannelse af socialformidlere).

Den udbyggede, direkte strukturerede uddannelse af socionomer ved de sociale højskoler vil i de kommende år stadig skulle bære hovedbyrden af arbejdet med uddannelsen af socionomer, men der vil yderligere blive tilgang til skolerne af studerende, der har gennemført universiteternes samfundsvidenskabelige basisuddannelser.

En *socionomoverbygning på basisuddannelsen* må derfor være klar til igangsættelse, så snart de første studerende med en sådan basisuddannelse er færdige. Planlægningen af overbygningen bør påbegyndes omgående, idet den kræver et omfattende arbejde, da den skal have en anden struktur end den direkte strukturerede socionomuddannelse.

De eksisterende *efter- og videreuddannelsesforanstaltninger for socionomer* må udbygges. Mulighederne for samarbejde med socialpædagogernes tilsvarende foranstaltninger bør udnyttes. Dette gælder også for uddannelsen af lærerkræfter til de sociale højskoler, således som det er foreslået i kommissionens betænkning om Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v.

Den foreslåede *socialadministrative uddannelse* er under forberedelse og forventes igangsat af Forvaltningshøjskolen i 1973. Under hensyn til uddannelsens påtrængende betydning lægger man megen vægt på, at den snarest kommer igang og får en stigende kapacitet.

De foreslåede *overgangsordninger mellem den socialadministrative uddannelse og socionomuddannelsen* må gennemføres så hurtigt som muligt. Den overgang, der kan finde sted efter afsluttet elevuddannelse, kan straks indføres. Overgangsordningen, der bygger på gennemført socialt kursus, kan gennemføres, så snart socionomuddannelsen er udbygget som foreslået af kommissionen.

Medarbejdere, som har gennemgået den socialadministrative uddannelse, bør have mulighed for at deltage i efter- og videreuddannelsesvirksomhed af samme omfang som socionomernes og socialpædagogernes, og den bør i så vid udstrækning som muligt gennemføres i samarbejde med disse gruppers efter- og videre- og læreruddannelser.

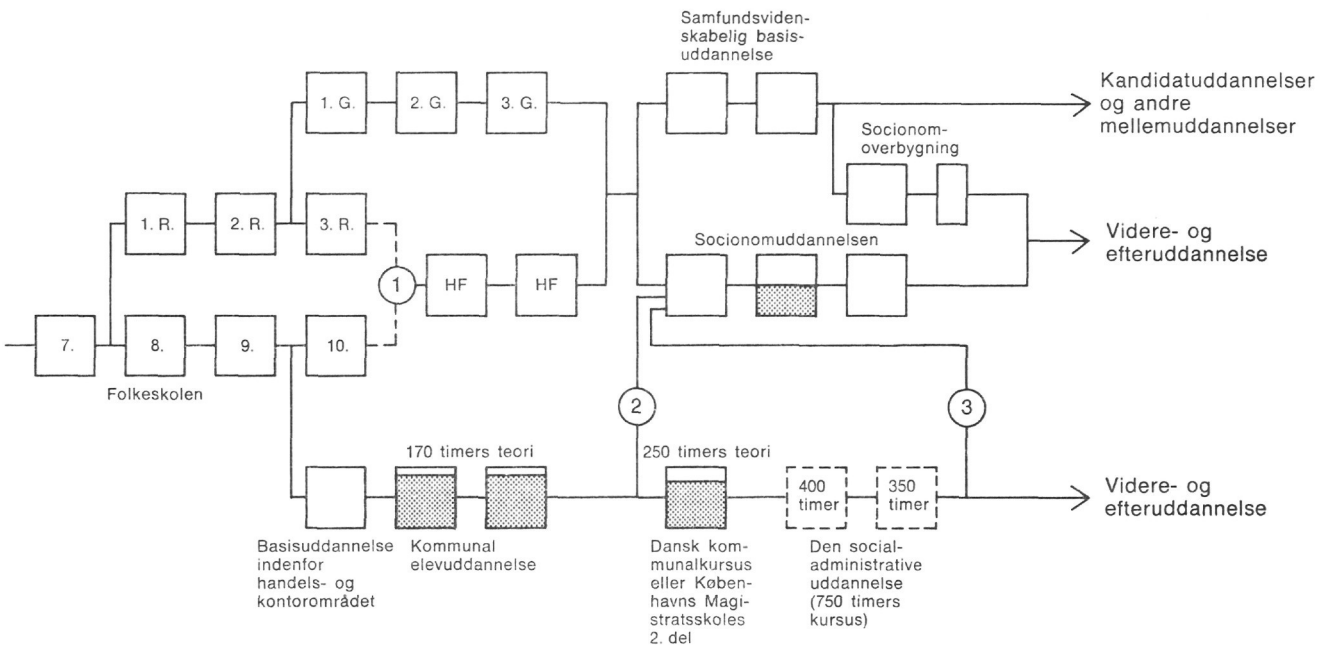
Kommissionen foreslår ikke en øjeblikkelig iværksættelse af korttidsuddannelser på socialformidlingsområdet. Man mener, at den i betænkningen om Uddannelse til omsorg foreslåede *pensionistvejlederuddannelse* bør gennemføres som en korttidsuddannelse, men dens iværksættelse bør udskydes, til man har erfaringer efter udbygningen af omsorgsassistentuddannelsen og hjemmehjælperuddannelsen, samt de ændrede perspektiver i familievejledningsarbejdet.

Der er behov for enkelte *supplerende videreuddannelses foranstaltninger*. Det gælder på familievejledningsområdet, hvor den nuværende familievejlederuddannelse så hurtigt som muligt skal omstruktureres til kursusblokke.

Der må endvidere skabes muligheder for, at de medarbejdere i den sociale forvaltning, som ikke har mulighed for at gennemgå den fuldstændige socialadministrative uddannelse, så hurtigt som muligt kan gennemgå det allerede iværksatte 400-timers kursus.

Der bør så hurtigt som muligt tilrettelægges *kurser for medarbejdere med ledende funktioner*, idet de skal forestå arbejdet i socialforvaltninger i samarbejde med de medarbejdere, som nu gennemgår den nye socialadministrative uddannelse. I betænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning prioriteres disse kurser meget højt.

Fig. VII.1. Den foreslåede uddannelsesstruktur på socialformidlerområdet

(1) Det eneste formelle krav en HF-eksaminand skal opfylde, er fyldt 18 år inden den 1. februar det år, man indstiller sig til eksamen.

(2) Gennemført elevuddannelse bør give grundlag for optagelse på de sociale højskoler suppleret med prøver i engelsk og matematik på HF-niveau.

(3) Der bør være muligheder for de uddannede til at følge uddannelsesblokke på de sociale højskoler.

= 1 års teoretisk uddannelse

= 1 års praktisk uddannelse

Kapitel 8

De økonomiske vilkår under uddannelsen

8.1. Indledning

Kommissionen har i sit kommissorium fået til opgave at overveje spørgsmålet om tilvejebringelse af sådanne vilkår i økonomisk og ansættelsesmæssig henseende under uddannelsen, at der sikres en rimelig tilgang til det sociale område. Kommissionen har herved kun inddraget spørgsmålet om finansiering af elevernes leveomkostninger og har set bort fra spørgsmålet om finansiering af uddannelsesomkostningerne.

Som grundlag for sine overvejelser herom har kommissionen taget udgangspunkt i de gældende vilkår med hensyn til finansiering af leveomkostninger for eleverne ved de eksisterende socialuddannelser, jfr. punkt 8.4.1.

8.2. De gældende finansieringsordninger

8.2.1. **Generelt** om de gældende ordninger

Ligesom de eksisterende socialuddannelser, såvel grunduddannelserne som korttidsuddannelserne, er opbygget sektoralt for så vidt angår struktur, indhold og varighed, er også de gældende ordninger med hensyn til finansiering af elevernes leveomkostninger under uddannelsen opbygget og administreret sektoralt efter forskellige principper og med forskellige satser.

Som følge af at *grunduddannelserne* stadig i vidt omfang bygger på praktisk oplæring **i** arbejdssituation under ansættelsesforhold på institutionerne inden for det pågældende område, er den hyppigst forekommende finansieringsform løn i uddannelsestiden, enten kun **i** praktikperioderne eller i visse tilfælde tillige i teoriperioderne. Herudover ydes der ved enkelte udddannelser endvidere fri kost og logi under uddannelsen. Stipendier, herunder adgang til støtte fra Statens Uddannelsesstøtte, er mindre hyppigt forekommende, og udgør kun en ringe del af de samlede leveomkostninger for den enkelte elev.

Ingen af de nuværende *korttidsuddannelser* er godkendt af Statens Uddannelsesstøtte som støtteberettigende, selvom enkelte af dem opfylder betingelserne herfor: At være offentligt anerkendt uddannelse af mindst 1/2 års varighed, tilrettelagt som heltidsundervisning. Eleverne er derfor henvist til at finansiere deres leveomkostninger på anden måde. Da gennemførelsen af de fleste af korttidsuddannelserne finder sted under ansættelsesforhold, er den hyppigst forekommende finansieringsform løn fra arbejdsgiveren under hele uddannelsen **i** både teori- og praktikperioderne. Ved de korttidsuddannelser og dele af korttidsuddannelser, hvor uddannelsen ikke finder sted under ansættelsesforhold, er der i dag i praksis ingen mulighed for at støtte eleverne økonomisk, hverken med stipendier eller løn, under teoriperioderne. Eleverne er her helt henvist til selv at finansiere leveomkostningerne.

8.2.2. Uddannelser, der berettiger til støtte fra Statens Uddannelsesstøtte

Støtten ydes kun til godkendte uddannelser. Godkendelse meddeles af Statens Uddannelsesstøtte. Kun offentligt anerkendte uddannelser kan godkendes. Endvidere må uddannelsen være af mindst et halvt års varighed og tilrettelagt som heltidsundervisning.

De godkendte uddannelser deles i:

a) Uddannelser for studerende, d.v.s. uddannelser, der forudsætter mindst 12 års forudgående skolegang eller dertil svarende uddannelser.
b) Elevuddannelser.

Støtten til disse grupper beregnes efter forskellige regler, ligesom støttens størrelse er afhængig af ansøgerens og evt. ægtefælles egne og forældres indkomst- og formueforhold.

Til studerende og elever over 20 år ydes støtten normalt med halvdelen lån og med halvdelen som stipendium. Den samlede støtte kan i støtteåret 1972/73 maksimalt udgøre 8.900 kr. for ansøgere ved uddannelser i Københavnsområdet og kr. 8.300 for ansøgere ved uddannelser uden for dette område. Herudover

er der adgang til optagelse af statsgaranteret lån i banker og sparekasser. Dette lån kan for et år højst udgøre 8.000 kr. og højst forskellen mellem 11.000 kr. og den opnåede egentlige støtte.

Til elever i øvrigt ydes støtten udelukkende som stipendier, der i støtteåret 1972/73 maksimalt udgjorde 4.600 kr. for hjemmeboende elever og 6.600 kr. for udeboende elever.

Elever under 18 år og elever i uddannelser, der er godkendt efter den 1. august 1970 og er under 20 år, har ikke adgang til at optage statsgaranteret studielån.

Følgende uddannelser var i støtteåret 1972/73 godkendt som støtteberettigende af Statens Uddannelsesstøtte:

Børnehave- og fritidspædagoguddannelserne

De studerende ved disse uddannelser er berettiget til støtte efter reglerne for studerende i både teori- og praktikperioderne, d.v.s. i alt 3 år. Støtten vil imidlertid fra og med støtteåret 1973/74 formentlig blive beregnet efter reglerne for elevuddannelser, efter at forudsætningen for at påbegynde de nævnte uddannelser har været nærmere undersøgt af Statens Uddannelsesstøtte.

Uddannelsen til omsorgsassistent ved pensionistomsorgen

Eleverne ved denne uddannelse er berettiget til støtte fra Statens Uddannelsesstøtte efter reglerne for elever, medens de går på hovedskolen, i alt 2 år. Støtten omfatter ikke elementærkursus (3 mdr.), elementærpraktikken (9 mdr.), aspirantperioden (9 mdr.) og afslutningskursus (3 mdr.).

Forsøget med fællesuddannelse af socialpædagoger

Uddannelsen er af Statens Uddannelsesstøtte godkendt som støtteberettigende i både teori- og praktikperioderne efter reglerne for elever fra og med støtteåret 1972/73.

Socialrådgiveruddannelsen

De studerende er berettigede til støtte efter reglerne for studerende i både teori- og praktikperioderne.

8.2.3. Andre finansieringsordninger

8.2.3.1. Socialpædagogiske grunduddannelser

Børneforsorgspædagog (den almene 2-årige linie og småbørnslinien)

Støtten under uddannelser ydes i form af:

a) Stipendier
b) Løn i praktikperioder.

ad a): Stipendier ydes i teoriperioderne til praktisk taget alle på A 2- og S-linierne med for tiden 140 kr. pr. måned.

ad b): I praktikperioderne aflønnes de studerende som seminariepraktikanter med følgende beløb pr. 1. oktober 1971:

	kr. månedlig
Studerende ved A 2-linien i 1. praktik periode (6 mdr.) og studerende ved S-linien i 1. og 2. praktikperiode (12 mdr.)	1.553,92
Studerende ved A 2-linien i 2. praktikperiode (6 mdr.) og studerende ved S-linien i 3. og 4. praktikperiode (12 mdr.)	1.654,18

Herudover ydes for tjeneste ved børne- og ungdomshjem et særligt vederlag på kr. 52,63 månedlig.

Undervisningen er vederlagsfri, men for kost og logi ved ophold på et seminarium i teoriperioderne betales for tiden kr. 225 månedlig.

Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen

Eleverne er under hele uddannelsestiden ansat ved elevkontrakt oprettet med de respektive institutioner og forsorgscentre, der afholder lønudgift m.v. i hele uddannelsestiden.

Eleverne modtager i hele elevtiden en bruttoløn, der er sammensat af 2 løndele, nemlig:

Løndel 1, som beregnes og reguleres på basis af et grundbeløb på 100 kr. pr. md. i 1. elevår, 200 kr. pr. md. i 2. elevår og 250 kr. pr. md. i 3. elevår + de af lønningsdepartementet til enhver tid fastsatte forhøjelser af grundbeløbet (pr. 1. oktober 1971: 57 %) samt honorartillæg (pr. 1. oktober 1971: 260,9 o/o).

Pr. 1. oktober 1971 androg løndel 1 pr. md.:

1.	elevår	kr. 566,61
2.	»	kr. 1133,23
3.	»	kr. 1414,73

Løndel 2, som udgøres af det beløb, der af lønningsdepartementet i cirkulære om fradrag i tjenestemænds løn for naturalydelser, § 1 a, er fastsat for 1 møbleret værelse + fuld forplejning, således pr. 1. oktober 1971:

for hovedstadsområdet: kr. 544,- pr. md.
for købstæderne : kr. 521,- pr. md.
for øvrige land : kr. 486,- pr. md.

Under elevers ophold på Personalehøjskolen anvendes den sats, der er gældende for hovedstadsområdet.

Hele kontantlønnen (løndel 1 + løndel 2) udbetales månedsvis bagud, også under elevens ophold på Personalehøjskolen.

Eleven betaler for værelse og måltider på institutionen, subsidiært Personalehøjskolen, efter gældende regler.

I kraft af deres funktionærstatus har omsorgsassistenteleverne endvidere ret til en række goder under uddannelsen, som normalt ikke tilkommer øvrige uddannelsessøgende, f.eks. løn under sygdom og ferie, opsigelsesvarsel, forsikringer etc.

Omsorgsassistent ved pensionistomsorgen

Eleverne er som tidligere anført berettigede til støtte fra Statens Uddannelsstøtte, medens de går på hovedskolen i 2 år.

Det 3-måneders elementærkursus er ikke støtteberettigende, og der foreligger ingen støttemuligheder i øvrigt i denne periode. Eleverne er således henvist til at finansiere leveomkostninger m.v. i denne periode på anden måde.

På grund af vanskeligheder med praktikordningens gennemførelse er uddannelsesplanen for 1. hold elever lagt om, således at den første 9-måneders aspirantperiode for disse elever først påbegyndes 1. juli 1973. Det er endnu uafklaret, om og i givet fald hvilken løn eleverne vil modtage i aspirantperioden.

Diakon

a) Kolonien Filadelfias diakonskole

På grund af sammenknytningen af teoriundervisningen og det praktiske afdelingsarbejde modtager diakoneleverne løn i hele uddannelsestiden. Lønnen udgjorde pr. 1. oktober 1971 følgende beløb:

1. år kr. 1.274,88 månedlig
2. år kr. 1.558,19 månedlig
3. år kr. 1.935,93 månedlig

Under uddannelsen har eleverne kost og logi på kolonien for 452 kr. pr. måned, der fradrages lønnen.

b) Diakonhøjskolen i Århus

Diakonhøjskolen er en folkehøjskole, således at der betales for ophold på skolen. Betaling for kost og logi androg pr. 1. oktober 1971 680 kr. pr. måned. Statstilskud til opholdet kan søges i henhold til reglerne i højskoleloven. Tilskudet varierer fra 20 til 70 pct. Skolen har ingen mulighed for at støtte eleverne økonomisk.

I praktikperioderne modtager eleverne løn.

Eleverne på den *socialpædagogiske linie* modtager i *1. praktikperiode* (8 mdr.) kost og logi på den pågældende institution samt en løn på kr. 700 månedlig. Hvis de ikke bor og spiser på institutionen, udbetales en godtgørelse herfor. Størrelsen heraf aftales i hvert enkelt tilfælde, men andrager mindst 350 kr. månedlig. I *2. praktikperiode* (12 mdr.) har eleverne fri kost og logi samt en månedlig løn på kr. 750.

8.2.3.2. Socialpædagogiske korttidsuddannelser.

Barneplejerske

Barneplejerskeeleverne modtager løn under hele uddannelsen med kr. 1.177 månedlig (pr. 1. oktober 1971).

Børneforsorgspædagog (almene 1-årige linie)

Eleverne har fuld løn under uddannelsen og modtager tilskud til dækning af vikarudgifter i uddannelsesperioden.

Tilskud til afholdelse af vikarudgifter ydes under visse betingelser, herunder særlig, at pågældende har været ansat mindst 3 år inden for børneforsorgen i en stilling med selvstændigt pædagogisk ansvar, og at han/hun er fast ansat i en normeret stilling. Tilskudet ydes med et beløb højst svarende til lønnen på 1. trin i den pågældende lønramme. Hovedparten af de studerende oppebærer sådant tilskud.

Klubleder

a) Aftenkursus. Eleverne har lønnet beskæftigelse i dagtimerne. Klubmedarbejdere, der har gennemgået Dansk Ungdomsklubseminariums videregående uddannelse, er berettigede til aflønning efter højeste timelønsats.

b) 4-ugers dagkursus. Kursusafgiften andrager for tiden kr. 1.880 incl. kost og logi. For elever, der er ansat i kommunalt klubarbejde, udbetales 90 pet. af dokumenteret tabt arbejdsfortjeneste i kursusperioden.

For hjemmearbejdende husmødre, der følger kurset, gives tilskud på 10 kr. i timen i 42 timer, i alt kr. 420 pr. kursus. Dertil kommer dagpenge på kr. 90 for hele kurset.

Fængselsbetjent

Under hele uddannelsen udbetales fuld løn som fængselsbetjent i lønramme 5 (skalatrin 9 pr. 1. oktober 1971 + stedtillægssats VI kr. 2.961,51 månedlig) + fulde dagpenge.

Hjemmehjælper og husmoderafløser (bortset fra uddannelse ved omsorgsseminariet i Odense)

Ifølge loven om husmoderafløsning og hjemmehjælp er deltagelsen gratis for eleverne, og tillige opholdet, når det er nødvendigt at bo på kursusstedet.

Eleverne har ret til lønkompensation under uddannelsen med et beløb svarende til 80 pct. af den løn, pågældende kunne have opnået ved i uddannelsestiden at have stået til rådighed i samme omfang som hidtil.

Hjemmehjælper (Odense)

Eleverne modtager løn fra deres arbejdsgiver under uddannelsen.

Omsorgshjælper

Der er ingen muligheder for at støtte eleverne økonomisk under teoriperioderne.

I praktikperioderne modtager de løn som andel af sygehjælperlønnen, pr. 1. oktober 1971 1.634,04 kr. månedlig.

8.2.3.3. Socialformidleruddannelser
Familievejleder

Eleverne modtager løn under uddannelsen fra deres arbejdsgiver.

8.3. Karakteristik af de gældende finansieringsordninger

8.3.1. »Indkomsten« på årsbasis pr. elev ved de socialpædagogiske grunduddannelser uden for Statens Uddannelsesstøtte

På grundlag af de i afsnit 8.2.3.1 anførte oplysninger er i bilag VIII. 1. for hver af de eksisterende socialpædagogiske grunduddannelser beregnet den »indkomst«, defineret som summen af eventuelle stipendier, løn samt værdi af fri kost og logi, hver enkelt elev ville oppebære i uddannelsesperioden under forudsætning af uændrede stipendie- og lønsatser samt uændret værdiansættelse af kost og logi i forekommende tilfælde. Da disse satser ændres over tiden, vil de anførte beløb ikke være de beløb, der rent faktisk kommer til udbetaling, men de angiver dog relationerne mellem de finansielle vilkår for eleverne ved de respektive uddannelser.

Da uddannelserne er af forskellig varighed, er tillige som grundlag for sammenligninger beregnet den gennemsnitlige »indkomst« pr. elev på årsbasis. »Indkomsten« på årsbasis udgør følgende beløb pr. elev ved de enkelte uddannelser anført efter faldende skala. (Til sammenligning er anført den i støtteåret 1972/73 gældende maksimale støtte fra Statens Uddannelsesstøtte):

	kr. pr. år
Omsorgsassistent, åndssvageforsorgen	20.024
Diakon, Filadelfia	19.036
Børneforsorgspædagog, småbørnslinien	14.452
Børneforsorgspædagog, almene 2-årige linie	11.264
Diakon, Århus, socialpæd. linie	5.256
Maksimumstøtten (stipendier + lån) fra Statens Uddannelsesstøtte for elever over 20 år og alle studerende	8.300–8.900
Den maksimale stipendiestøtte for elever over 20 år og alle studerende	4.150-4.450
Maksimumstipendiestøtte for elever under 20 år	4.600-6.600
Supplerende støtte i form af statsgaranteret studielån i bank eller sparekasse, maksimalt	8.000

Der er således tale om betydelige forskelle i de økonomiske vilkår for eleverne ved de socialpædagogiske grunduddannelser, der endnu ikke er godkendt som støtteberettigende af Statens Uddannelsesstøtte. Den gennemsnitlige »indkomst« på årsbasis for en elev ved omsorgsassistent-uddannelsen, kr. 20.024, er således godt 4 gange større end tilsvarende »indkomst« for en elev på den socialpædagogiske

linie ved Diakonhøjskolen i Århus, kr. 5.256.

De store forskelle må vel først og fremmest begrundes i rent traditionsbestemte forhold, men det kan på den anden side ikke afvises, at rekrutteringsmæssige hensyn har spillet en vis rolle ved fastsættelsen af, hvilke økonomiske vilkår der bør gælde for eleverne under uddannelsestiden, herunder fastsættelsen af lønnens størrelse. Dertil kommer at omfanget af den arbejdsindsats, der kræves af elever ansat i funktionærstatus, samt de forventede indtjeningsmuligheder efter gennemgået uddannelse formentlig tillige har øvet indflydelse herpå.

8.3.2. Fordele for eleverne under de gældende ordninger ved de socialpædagogiske grunduddannelser

De nuværende finansieringsordninger indebærer en række fordele for eleverne ved de socialpædagogiske grunduddannelser sammenlignet med de økonomiske vilkår for de uddannelsessøgende, der udelukkende er henvist til Statens Uddannelsesstøtte, d.v.s. hovedparten af de øvrige uddannelsessøgende.

Som følge af at lånefinansiering ikke indgår i nogen af de nugældende finansieringsordninger, er »indkomsten« for eleverne ved de socialpædagogiske grunduddannelser hverken helt eller delvis forbundet med tilbagebetalingspligt efter uddannelsens afslutning. »Indkomsten« må derfor i økonomisk henseende sidestilles med stipendiestøtte eller egentlig uddannelsesløn.

Dertil kommer, at de beregnede »indkomster« på årsbasis for eleverne ved alle omhandlede uddannelser, bortset fra eleverne ved den socialpædagogiske linie ved diakonhøjskolen i Århus, overstiger den maksimale støtte, der kan opnås fra Statens Uddannelsesstøtte.

Tager man endvidere i betragtning, at hovedparten af eleverne ved de socialpædagogiske grunduddannelser — i de tilfælde, hvor de ikke har fri kost og logi - i vidt omfang har adgang til kost og logi til en værdi under markedsprisen i hele eller dele af uddannelsestiden, giver de beregnede »indkomster« på årsbasis fuld eller større dækning for normale leveomkostninger end for unge under uddannelse i almindelighed. Der er ikke fra officiel side fastsat noget minimumsbeløb for leveomkostninger for unge under uddannelse, men det kan til belysning af størrelsesordenen anføres, at bruttoindkomsten for en enlig studerende i Københavnsområdet uden forsørgerforpligtelse over for børn i støtteåret 1972/7'3 maksimalt må være 10.600 kr., hvis der skal opnås fuld støtte kr. 8.900, således at bruttoegenindkomst + støtte maksimalt udgør 19.500 kr., hvilket må tolkes som de accepterede leveomkostninger for en studerende i Københavnsområdet.

Herudover har eleverne ved enkelte af uddannelserne i kraft af ansættelsesforholdet en række goder, som normalt ikke tilkommer øvrige unge under uddanelse, såsom løn under sygdom og ferie, forsikringer etc.

8.3.3. Ulemper ved de gældende finansieringsordninger set i relation til kommissionens forslag

8.3.3.1. lnstitutionsafhængigheden

Som følge af de forskelligt opbyggede finansieringsordninger, som i vidt omfang bygger på ansættelsesforhold under uddannelse, er eleverne med hensyn til gennemførelse af den praktiske del af uddannelsen bundet til institutioner inden for bestemte, afgrænsede områder. Kommissionen finder dette uheldigt, da det netop er et led i bestræbelserne for at opnå større fleksibilitet i det sociale uddannelsessystem, at eleverne skal kunne gennemgå den praktiske del af uddannelserne på institutioner af forskellig type inden for forskellige områder på tværs af administrative og institutionelle grænser.

8.3.3.2. Praktikperiodernes længde

Som følge af, at uddannelser stadig i høj grad er baseret på praktisk oplæring i arbejdssituation på institutionerne suppleret af en vis - i de senere år gradvis øget - undervisning i teoretiske fag, er dels praktikperioderne stadig meget lange i forhold til teoriperioderne, dels betragtes eleverne i praktikperioderne i højere grad som en del af personalet med almindelige arbejdsforpligtelser fremfor som egentlige uddannelsessøgende. Dette forhold understreges ved, at de i disse perioder modtager løn fra den pågældende institution.

Kommissionen finder, at såvel varighed som indhold af praktikperioderne bør fastsættes udelukkende under hensyntagen til de uddannelsesmæssige behov, samt at eleverne i disse perioder bør betragtes som uddannelsessøgende og ikke som arbejdskraft. For at opnå dette

og for at understrege elevernes status som uddannelsessøgende over for institutionernes personale vil det formentlig være påkrævet at frigøre sig fra den binding af eleverne, der ligger i de nuværende ansættelsesforhold, ved at afløse aflønningsprincippet med en anden finansieringsform, der er institutionsuafhængig.

8.3.3.3. Kapacitetsbegrænsninger

En konsekvens af, at uddannelserne for en stor del stadig finder sted som led i et ansættelsesforhold med dertil svarende løn er, at de årlige personaletildelinger og tildelingen af bevillinger er bestemmende for den samlede uddannelseskapacitet. Dette er særlig uheldigt, når man i en periode med restriktiv personale- og bevillingstildeling til de enkelte institutionsområder ønsker en stærk stignig i antallet af uddannede. Kommissionen finder, at man ved den fremtidige udbygning af de sociale uddannelser bør frigøre sig fra denne i uddannelsesmæssig henseende irrelevante binding ved at afløse det nuværende aflønningsprincip med en anden finansieringsform, der ikke lægger samme begrænsninger på kapaciteten.

8.3.3.4. Fordelingen af søgningen

Den store forskel på ydelsernes art og niveau mellem de forskellige uddannelser gør, at de ikke i sig selv kan siges at være neutrale over for fordelingen af søgningen til uddannelserne. Under de nuværende forhold med den meget begrænsede optagelseskapacitet og den totalt set meget større søgning til uddannelserne, spiller dette forhold tilsyneladende ingen større rolle, idet søgningen til alle uddannelser, hvor der er fri adgang til at søge optagelse, overstiger optagelseskapaciteten betydeligt. Hvis imidlertid optagelseskapaciteten udvides væsentligt over en årrække, er det rimeligt at antage, at de meget forskellige økonomiske vilkår vil have konsekvenser for søgningsfordelingen, således at de uddannelser, hvor eleverne har de mest favorable vilkår, vil kunne fastholde en stor søgning og derved et bredt udvælgelsesgrundlag for optagelsen af elever, på bekostning af de uddannelser, hvor eleverne har de ringeste vilkår i økonomisk henseende. En fortsat økonomisk præmiering af eleverne ved visse uddannelser vil på langt sigt kunne medføre en utilsigtet forskel i kvaliteten af eleverne mellem de forskellige uddannelser, og dermed uddannelsernes prestige, til ensidig skade for visse af beskæftigelsesområderne inden for den sociale sektor.

Kommissionen må på baggrund heraf konkludere, at der fremover i princippet må gælde samme vilkår i økonomisk henseende for eleverne ved sociale grunduddannelser.

8.4. Kommissionens overvejelser om de fremtidige økonomiske vilkår for eleverne ved de sociale uddannelser

8.4.1. Overgang **til** Statens Uddannelsesstøtte

Som anført i afsnit 8.1. har kommissionen i sit kommissorium fået til opgave at overveje og stille forslag om sådanne vilkår i økonomisk og ansættelsesmæssig henseende, at der sikres en rimelig tilgang af uddannet personale til det sociale område, d.v.s. at vilkårene skal være af en sådant art, at der sikres den fornødne tilgang af kvalificerede elever til de sociale uddannelser.

For så vidt angår rekrutteringen har man konstateret, at søgningen til uddannelserne hidtil uden undtagelse langt har oversteget optagelseskapaciteten uanset de økonomiske vilkår under uddannelse.

Kommissionen finder, at det næppe af generelle rekrutteringsmæssige hensyn vil være nødvendigt at opretholde det høje niveau, ydelserne har inden for rammerne af hovedparten af de nugældende finansieringsordninger. Dog kan specielle rekrutteringsmæssige hensyn i visse tilfælde begrunde, at ydelserne fortsat opretholdes på det nuværende niveau f.eks. ved de videregående årskurser.

Kommissionen har ment, at det faldt uden for dens opgaver at tage stilling til spørgsmålet, om de økonomiske vilkår under uddannelsen bør baseres på støtte fra Statens Uddannelsesstøtte eller på f.eks. direkte studenterløn. Kommissionen tillægger det imidlertid afgørende betydning, at eleverne ved den socialpædagogiske fællesuddannelse får samme økonomiske vilkår som andre uddannelsessøgende i landet, og da det aktuelle grundlag herfor er Statens Uddannelsesstøtte, er kommissionen i det følgende gået ud fra denne kendsgerning.

8.4.2. Den socialpædagogiske fællesuddannelse

Den af kommissionen foreslåede socialpædagogiske fællesuddannelse må antages at opfylde betingelserne for at kunne godkendes som støtteberettigende for elevuddannelse. Kommissionen skal derfor henstille, at sådan godkendelse

indhentes for uddannelsen som helhed, d.v.s. omfattende både teori- og praktikperioderne, når der tages skridt til at etablere fællesuddannelsen. Det skal bemærkes, at det i 1971 etablerede forsøg med en fællesuddannelse af socialpædagoger fra og med støtteåret *1912/13*> har opnået sådan godkendelse, samt at børnehave- og fritidspædagoguddannelserne og omsorgsassistentuddannelsen til pensionistomsorgen allerede er godkendt som støtteberettigende, for sidstnævnst uddannelses vedkommende dog ikke i praktikperioderne.

8.4.3. Socialformidleruddannelserne

For så vidt angår de fremtidige socialformidleruddannelser er socialrådgiver- (socionom) uddannelsen allerede godkendt som støtteberettigende som uddannelse for studerende. Der foreslås ingen ændringer for denne uddannelses vedkommende.

Uanset at det ud fra systematiske hensyn kunne være ønskeligt, at også øvrige fremtidige socialformidleruddannelser bør være omfattet af reglerne for Statens Uddannelsesstøtte, finder kommissionen på grund af den uddannelsesmæssige sammenhæng med andet kommunalt personale ikke grundlag for at anbefale, at den foreslåede socialadministrative uddannelse også omfattes af Statens Uddannelsesstøtte, idet den har karakter af en overbygningsuddannelse for elever, der allerede er i ansættelsesforhold og som har modtaget løn under den forudgående uddannelse. Leveomkostningerne for eleverne ved denne uddannelse må ifølge kommissionens opfattelse afholdes af arbejdsgiverne. Hvis rekrutteringsgrundlaget til uddannelsen som led i fremtidige strukturændringer udvides ud over det af kommissionen foreslåede, må spørgsmålet om finansieringen af leveomkostningerne tages op til fornyet overvejelse.

8.4.4. Korttidsuddannelserne

Da gennemgang af korttidsuddannelse som hovedregel vil forudsætte forudgående ansættelse i normeret stilling med fuld løn, finder kommissionen, at det af rekrutteringsmæssige årsager vil være nødvendigt at opretholde de nuværende ordninger, hvor de elever, der allerede er i et ansættelsesforhold, under uddannelsen modtager hel eller næsten hel løn fra deres hidtidige arbejdsgivere. For elever, der allerede har etableret sig i et vist leveniveau og som ikke er i ansættelsesforhold, bør der foreligge særlige ordninger med henblik på finansieringen af leveomkostningerne.

8.5. Konsekvenserne af en overgang til Statens Uddannelsesstøtte

8.5.1. Konsekvenserne for de uddannelsessøgende

Ved en overgang til Statens Uddannelsesstøtte vil eleverne ved de uddannelser, der omfatter af overgangen og som ikke i forvejen er omfattet af Statens Uddannelsesstøtte, i økonomisk henseende få ringere økonomiske vilkår end de elever, der følger uddannelserne i dag.

Uanset dette finder kommissionen ikke konsekvenserne for den enkelte uddannelsessøgende betænkelige, dels fordi de inden påbegyndelsen af uddannelserne vil være bekendt med vilkårene, dels fordi man ikke finder, at eleverne ved de sociale uddannelser fortsat skal have væsentlig bedre økonomiske vilkår under uddannelsen end uddannelsessøgende i øvrigt.

8.5.2. Rekrutteringsmæssige konsekvenser

Ved en forringelse af de økonomiske vilkår for eleverne, som en overgang til Statens Uddannelsesstøtte vil indebære, kunne man nære frygt for, at søgningen til uddannelserne generelt ville falde og eventuelt falde så meget, at der ikke ville være kvalificerede ansøgere nok. De hidtidige erfaringer med søgningen til de sociale uddannelser, som allerede er omfattet af Statens Uddannelsesstøtte, jfr. afsnit 8.2.2., giver imidlertid ikke anledning til at nære frygt herfor, idet søgningen til disse uddannelser uden undtagelse hidtil har været betydeligt større end optagelsesskapaciteten.

Fuld overgang til Statens Uddannelsesstøtte kan imidlertid medføre uønskede konsekvenser med hensyn til rekrutteringen til de sociale uddannelser af visse elevkategorier.

Statens Uddannelsesstøtte tager - uanset at der ikke er fastsat nogen øvre aldersgrænse for opnåelse af støtte - i princippet sigte på unge under uddannelse, og støtten, herunder adgangen til optagelse af statsgaranteret studielån, udmåles med henblik på dækning af rimelige leveomkostninger for disse. Støtten vil derfor ikke være tilstrækkelig for personer, der gennem en tid har haft tilknytning til arbejdsmarkedet, har stiftet familie og har etableret et vist leveniveau.

Dette forhold kan have konsekvenser for rekrutteringen til de sociale uddannelser og der-

med for tilgangen af uddannede til det sociale område, idet overgang til Statens Uddannelsesstøtte kunne tænkes at afholde de lidt ældre personer fra at søge uddannelserne.

I betragtning af, at flere af de sociale områder ifølge kommissionens opfattelse må karakteriseres som mangelområder i personalemæssig henseende, samt at flere af de sociale uddannelser må anses for særligt egnede for voksne, finder kommissionen, at spørgsmålet om de lidt ældre og de voksnes studiemuligheder må ses som led i voksenuddannelsernes finansiering. Dette spørgsmål er for tiden under overvejelse i det af arbejdsministeriet nedsatte udvalg vedrørende støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse, og kommissionen har henstillet, at udvalget tillige inddrager de af kommissionen foreslåede uddannelser til det sociale område i sine overvejelser,

Kapitel 9

Kapacitetsudbygning

9.1. Skøn over personalebehov indtil 1985 på baggrund af perspektivplanlægningsredegørelsen

Kommissionen har været indstillet på i videst muligt omfang at lægge perspektivplanredegørelsens oplysninger og vurderinger til grund for kommissionens forslag om udbygning af kapaciteten på det sociale uddannelsesområde.

Denne indstilling har kommissionen kunnet opretholde for så vidt angår skønnene over antallet af pladser ved de sociale institutioner og ordninger i 1985.

Derimod har kommissionen ikke kunnet opretholde denne indstilling for så vidt angår personaleudviklingen. Efter den foreløbige bearbejdelse af det materiale, som Danmarks Statistik har indsamlet for socialstyrelsen i januar 1972 i forbindelse med opbygningen af et informations- og planlægningssystem inden for det sociale og sundhedsmæssige område, har det vist sig, at grundlaget for perspektivplanlægningsredegørelsen, for så vidt angår de faktiske personalemæssige ressourcer, har været utilstrækkeligt, bl.a. som følge af manglende oplysninger om antallet af deltidsansatte. Kommissionen har derfor besluttet at anvende de konstaterede personaletal ved 1972-tællingen som udgangspunkt for fremskrivningen af det eksisterende personale på grundlag af perspektivplanlægningsredegørelsens forudsætninger om udviklingen i antal institutionspladser.

De ændringer, kommissionen på denne baggrund skal foreslå, vedrører først og fremmest børne- og ungdomsforsorgen, hvor kommissionen forudsætter, at man ved vuggestuer, børnehaver og fritidshjem i stedet for perspektivplanlægningsredegørelsens personaletal benytter de faktisk konstaterede pr. januar 1972, jfr. ovenstående bemærkninger, hvilket medfører et øget personalebehov i forhold til perspektivplanlægningsredegørelsen i 1985 på i alt ca. 14.000 heltids- og deltidsansatte.

Derudover har kommissionen opstillet et skøn over personaleudviklingen ved kommunernes og amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning, da denne sektor ikke er udskilt fra det samlede socialadministrative personale i perspektivplanlægningsredegørelsen.

Perspektivplanlægningsredegørelsen indeholder ingen fordeling af det fremtidige personale på uddannelseskategorier, og kommissionen har derfor foretaget en sådan. Denne bygger igen på de retningslinjer, som er indeholdt i kommissionens tidligere betænkninger.

Kommissionens overvejelse har i denne sammenhæng især været koncentreret om forholdet mellem fuldtuddannede socialpædagoger og personale med en begrænset socialpædagogisk funktion, herunder hvilken uddannelse den sidstnævnte personalekategori skal have. Et ledende synspunkt har været, at områder, der i socialpædagogisk henseende er sammenligneli-ge, skal have samme dækning af fuldt uddannede, men at man i øvrigt løbende dels må tage hensyn til udbuddet af arbejdskraft, dels til hvordan de enkelte områder fungerer med de eksisterende personalenormer.

Det fremgår ikke af perspektivplanlægningsredegørelsen, i hvilket omfang der inden for de forskellige sektorer er taget hensyn til en kompensering for en generel forkortelse af arbejdstiden samt en stærkere vækst i antal deltidsansatte end i det øvrige personale. Ved nærværende prognose har kommissionen ikke regnet med nogen yderligere kompensation for disse faktorer, end hvad der indirekte er forudsat i perspektivplanlægningsredegørelsen. Der er heller ikke foretaget nogen kompensation med henblik på, at efter- og videreuddannelsesomfanget vil vokse stærkt i planlægningsperioden med det resultat, at der løbende vil være behov for et vikarierende personale.

De forudsatte personaletal må af ovennævnte grunde betragtes som minimumstal.

Man har i kommissionen haft den opfattelse, at den øgede andel af fuldt uddannede social-

pædagoger og socialformidlere, som kommissionen foreslår, alt andet lige vil betyde en relativ nedgang i andelen af deltidsansatte.

Kommissionen har ved fordelingen af det samlede personale refereret til nedenstående uddannelseskategorier, som der vil blive henvist til i det følgende med anvendelse af de her benyttede forkortelser.

Uddannelses-kategori	Fuldt uddannet personale	Korttidsuddannet eller ikke uddannet personale	Funktionsbeskrivelse
gogisk personale	SP (småbørn)		Selvstændigt pædagogisk arbejde med spædbørn og småbørn
	SP (skolebørn)		Selvstændigt pædagogisk arbejde med skolebørn og unge
	SP (voksne)		Selvstændigt pædagogisk arbejde med voksne og handicappede
	SP (ældre)		Selvstændigt pædagogisk arbejde med ældre
		KSP	Personale med begrænset pædagogisk funktion
Socialformidler-personale	SF 1		Selvstændigt socialt behandlingsarbejde
	SF 2		Selvstændigt social-administrativt arbejde og i begrænset omfang selvstændigt behandlingsarbejde
	SF 3		Andet administrativt arbejde

Den ovenfor omtalte januar-tælling opgør personalet på uddannelseskategorier, men på de områder, der ikke har været dækket af tællingen, har det været nødvendigt at tage udgangspunkt i de anvendte opgørelsers stillingskategorier. Kommissionen har alligevel fundet det mest hensigtsmæssigt at placere det på denne måde opgjorte personale i en af ovenstående uddannelseskategorier, selv om det i nogle tilfælde ikke opfylder det af kommissionen opstillede uddannelseskriterium, såfremt den pågældendes stillingskategori skønnes at dække over en funktion, som svarer til den, en uddannet vil udføre.

Denne fremgangsmåde synes hensigtsmæssig i betragtning af, at det pågældende personale vil vedblive med at udføre denne funktion, og hvis man ikke tog hensyn hertil, ville resultatet blive en overvurdering af uddannelsesbehovet på længere sigt.

Den del af personalet, som på denne måde er placeret efter deres funktion, må forudsættes i nødvendigt omfang at skulle gennemgå forskellige former for efter- og videreuddannelse for uddannelsesmæssigt at komme til at svare til denne.

Praktikanter og elever er i udgangssituationen opgjort som personale med begrænset pædagogisk funktion i overensstemmelse med den funktion, de faktisk har i dag. På længere sigt vil denne gruppe, jfr. kommissionens tanker om indholdet i praktikperioden i afsnit 6.5. ikke blive medregnet som socialpædagogisk eller socialformidlerpersonale.

Tabellerne i det følgende afsnit er opbygget således, at personalet er fordelt på socialpædagoger, socialformidlere, personer med begrænset pædagogisk funktion og andet personale i årene 1972, 1977 og 1985. Som allerede omtalt bygger 1972-tallene på faktiske tællinger og opgørelser, mens 1985-tallene så vidt muligt bygger på perspektivplanlægningsredegørelsens vurderinger. De steder hvor denne ikke indeholder tal, bygger personabtallene på forholdet mellem det faktiske antal ansatte og antallet af institutionspladser ifølge de nyeste opgørelser. 1977-tallene er angivet for at give et indtryk af, hvorledes forholdene vil være på kortere sigt. Beregningen bygger på et usikkert grundlag, men man har søgt at tage hensyn til den faktiske udvikling siden perspektivplanlægningsredegørelsen og forventningerne til de nær-

meste år, dels til en nogenlunde rimelig realisering af perspektivplanlægningsredegørelsens tal for 1985.

9.1.1. Børne- og ungdomsforsorgen

9.1.1.1. Daginstitutionerne.

a. Vuggestuer.

I marts 1971 var dækningsgraden for vuggestuepladser på 5,3 pct. af aldersgruppen 0-2 årige, og i februar 1972 var den steget til ca. 5,8 pct. For 1975 og 1985 er dækningsgraden ifølge perspektivplanlægningsredegørelsen (side 108) forudsat at være henholdsvis 15 pct. og 30 pct., fordelt ligeligt på vuggestuer og pladser i privat dagpleje.

Kommissionen antager, at dækningsgraden med hensyn til vuggestuepladser i 1977 vil være ca. 11 pct., svarende til en samlet dækning på ca. 22 pct. af aldersgruppen 0—2 årige, når dagplejepladser medregnes.

I januar 1972 udgjorde personalet ved vuggestuerne ca. 5.500 personer, jfr. tabel IX.l.a., svarende til ca. 4.600 heltidsansatte[1]). Disse tal svarer til, at der for hver 100 vuggestuepladser er ansat 44 personer svarende til 37 heltidsansatte.

Perspektivplanlægningsredegørelsen regnede med et personaletal svarende til 32 ansatte pr. 100 pladser. Kommissionen finder det imidlertid nødvendigt af de i indledningen til afsnit 9.1. anførte grunde i stedet at benytte personaletallet for 1972 som grundlag for personalefremskrivningen til 1985. Derudover forudsættes samme udvikling i antallet af institutionspladser som i perspektivplanlægningsredegørelsen, således at der regnes med ca. 34.000 pladser i 1985.

Kommissionen forudsætter, at forholdet mellem antallet af fuldtuddannede socialpædagoger og antallet af personale med en begrænset pædagogisk funktion forbedres således, at der i 1985 vil være en person med en begrænset pædagogisk funktion til arbejdet med børnene for hver godkendt pædagogstilling bortset fra lederen, d.v.s. forholdsvis flere fuldtuddannede end i 1972. Denne norm svarer tilnærmet til, at forholdet mellem fuldtuddannede socialpædagoger og personale med en begrænset pædagogisk funktion i 1985 vil være ca. 1.3 til 1.

Kommissionen forudsætter i øvrigt, at samme norm anvendes både ved børnehaver og fritidshjem.

Det fuldtuddannede personale ved vuggestuer er henført til gruppen SP (småbørn).

I tabel IX.l.a. er under ovennævnte forudsætninger beregnet personaleudviklingen ved vuggestuerne.

Tabel IX.l.a.

Personaleudviklingen ved vuggestuer i perioden 1972-85.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
SP (småbørn)[2])	1.600	3.900	6.300
KSP, med uddann.[3])	1.150	4.300	4.900
KSP, uden uddann. .	1.100		
Praktikanter	600	2.800	3.800
Andet Personale ...	1.050		
I alt	5.500	11.000	15.000
Forholdet mellem SP og KSP[4]) personale (ca.)	0.6:1	0.9:1	1.3:1

1) Se tabel IV.l.a.
2) Børneforsorgspædagoger, børnehavepædagoger, fritidspædagoger samt andet fuldtuddannet personale.
3) 1-årige barneplejersker.
4) Praktikanter er medregnet for udgangsåret, 1972.

b. Børnehaver.

Ved børnehaverne og legestederne for småbørn regnes der ifølge perspektivplanlægningsredegørelsen med en dækningsgrad m.h.t. børnehavepladser på 35 pct. i 1975 af 4 aldersårgange børn sammenholdt med ca. 22 pct. i 1971 og ca. 26 pct. i 1972. For 1985 forudsættes en dækningsgrad på 50 pct. af kun $3^1/_2$ aldersårgange børn, fordi børnehaveklasserne antages at være fuldt udbyggede til dette tidspunkt.

Kommissionen regner med en relativ hurtig udbygning af børnehaverne i planlægningsperiodens første halvdel, således at dækningsgraden vil blive ca. 40 pct. af aldersgruppen 3-6 årige i 1977. Den stærke vækst i de nærmeste år må yderligere forventes at forstærke de problemer, der kendes i dag med hensyn til manglen på børnehavepædagoger.

I 1972 var der for hver 100 børnehavepladser ansat 22 personer, medens det tilsvarende tal i perspektivplanlægningsredegøreisen var 17 personer pr. 100 pladser. På samme måde, som

1) Ved en heltidsansat forstås en person, som arbejder det overenskomstmæssigt fastsatte antal ugentlige timer. Det var pr. januar 1972 $41^3/_4$ time pr. uge.

ved vuggestuerne, mener kommissionen, at det faktisk konstaterede personaletal for 1972 må lægges til grund for personalefremskrivningen i planlægningsperioden. Derudover forudsætter kommissionen samme udvikling i antallet af institutionspladser, som i perspektivplanlægningsredegørelsen, således at der regnes med ca. 130.000 pladser i 1985.

Med hensyn til udviklingen af det fuldtuddannede socialpædagogiske personale forudsætter kommissionen anvendt samme synspunkter som ved vuggestuerne. Det får den virkning, at forholdet mellem det fuldtuddannede personale og personale med en begrænset pædagogisk funktion for 1985 allerede forudsættes realiseret i 1977, fordi personalenormen i udgangssituationen er større ved børnehaverne end ved vuggestuerne.

Det fuldtuddannede personale ved børnehaverne er henført til gruppen SP (småbørn).

I tabel IX.l.b. er under ovennævnte forudsætninger beregnet personaleudviklingen ved børnehaverne.

Tabel IX.1.b.

Personaleudviklingen ved børnehaver i perioden 1972–85, incl. legesteder for børn under skolealderen.

Uddannelseskategori	1972[1]	1977	1985
SP (småbørn)[2]	7.050	11.300	12.500
KSP, med uddann.[3]	450	8.700	9.500
KSP, uden uddann. .	5.400		
Praktikanter	500	6.000	6.600
Andet personale ...	3.400		
I alt	16.800	26.000	28.600
Forholdet mellem SP og KSP[4] personale (ca.)	1.1:1	1.3:1	1.3:1

1) Se tabel IV.1.b.
2) Børnehavepædagoger, børneforsorgspædagoger, fritidspædagoger samt andet fuldtuddannet personale.
3) 1-årige barneplejersker.
4) Praktikanter er medregnet for udgangsåret, 1972.

c. *Formidlet dagpleje.*

Der har i de sidste år været stor interesse i kommunerne for oprettelse af dagplejeordninger. Disse afhjælper i øvrigt manglen på pladser i vuggestuer og børnehaver, og i perspektivplanlægningsredegørelsen regnes der som allerede nævnt med, at halvdelen af vuggestuepladserne i 1985 vil være som pladser i privat dagpleje, medens der ikke opstilles noget konkret skøn for børnehaverne.

Dagplejeordningerne udgør et alternativ til de egentlige daginstitutioner, således at ordningerne muligvis vil bestå på linje med de egentlige daginstitutioner, når behovet for vuggestue- og børnehavepladser er opfyldt.

Det tilsynsførende personale ved dagplejeordningerne er henført til gruppen SP (småbørn), og de husmødre, som skal udføre dagpl ejearbejdet, må i fremtiden have tilbud om en korttidsuddannelse, men kommissionen ser sig dog ikke i stand til på det foreliggende grundlag at tage stilling til, hvor stor en del af disse, der vil benytte sig af et sådant tilbud. Det kan samtidig oplyses, at der i 1972 var ca. 8.800 plejemødre.

Ifølge perspektivplanlægningsredegørelsens forudsætninger vil der i 1985 være brug for ca. 34.000 dagplejepladser i private hjem, og regnes der med en tilsynsførende pr. 50 pladser samt en leder ved de større ordninger, svarer dette til et behov på ca. 800 socialpædagoger i 1985.

Den beregnede personaleudvikling er under disse forudsætninger angivet i tabel IX.I.e.

Tabel IX.1.c.

Personaleudviklingen ved dagplejeordningerne i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972	1977	1985
SP (småbørn)[1]	300	700	800

1) Tilsynsførende og ledere, men excl. plejemødre, hvoraf der i 1972 var ca. 8.800.

d. Fritidshjem.

Personaleudviklingen ved fritidshjem fremgår ikke klart af perspektivplanlægningsredegørelsen.

Ved fritidshjemmene var der i januar 1972 ansat ca. 15 personer pr. 100 institutionspladser. I perspektivplanlægningsredegørelsen regnes der med ca. 25.000 institutionspladser i 1975. Kommissionen forudsætter, at der i 1977 vil være ca. 27.000 pladser og i 1985 ca. 40.000 pladser svarende til et personale på i alt 6.000 heltids- og deltidsansatte.

Forholdet mellem fuldtuddannede og personale med en begrænset pædagogisk funktion har for fritidshjemmenes vedkommende næsten nået det niveau, som ifølge afsnittene om vug-

gestuer og børnehaver tilstræbes på dette område i 1985.

I tabel IX.1.d. er vist den beregnede personaleudvikling ved fritidshjem.

Tabel IX.1.d.

Personaleudviklingen ved fritidshjem i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
SP (skolebørn)[2]) ..	1.250	1.900	2.700
KSP, med uddann. .	–	1.500	2.100
KSP, uden uddann. .	950		
Praktikanter	100	900	1.200
Andet personale ...	550		
I alt	2.850	4.300	6.000
Forholdet mellem SP og KSP[3]) personale (ca.)	1.2:1	1.3:1	1.3:1

1) Se tabel IV.1.e.
2) Fritidspædagoger samt et mindre antal børnehave- og børneforsorgspædagoger.
3) Praktikanter er medregnet for udgangsåret, 1972.

I tabel IX.1.e. er angivet personaleudviklingen ved fritids- og ungdomsklubberne.

Tabel IX.1.e.

Personaleudviklingen ved fritids- og ungdomsklubber[1]) samt legesteder for børn i perioden 1972–1985.

Uddannelseskategori	1972[2])	1977	1985
SP (skolebørn)[3]) ...	700	1.100	1.300
KSP, med uddannelse	1.400	5.900	6.500
KSP, uden uddannelse	2.000		
Praktikanter	400	900	1.200
Andet personale ..	600		
I alt	5.100	7.900	9.000
Forholdet mellem SP og KSP[4]) personale (ca.)	0.2:1	0.2:1	0.2:1

1) Incl. fritids- og ungdomsklubber under undervisningsministeriet.
2) Se tabellerne IV.1.d. og f.
3) Fritidspædagoger samt et mindre antal børnehavepædagoger.
4) Praktikanter er medregnet i udgangsåret, 1972.

e. Fritids- og ungdomsklubber samt legesteder for børn

Personaleudviklingen ved fritids- og ungdomsklubber fremgår ikke af perspektivplanlægningsredegørelsen. Bl.a. har man ikke i denne taget hensyn til de fritids- og ungdomsklubber, som hører under undervisningsministeriets ressort.

Ved fritids- og ungdomsklubber samt legesteder for børn har kommissionen forudsat en relativ kraftig vækst i den første halvdel af planlægningsperioden, medens væksten i resten af perioden frem til 1985 er aftagende. I alt er der regnet med et samlet personale på ca. 9.000 i 1985.

Størstedelen af personalet ved fritids- og ungdomsklubber er i dag deltidsansatte. Således svarede det i januar 1972 beskæftigede personale på ca. 4.500 personer til ca. 1.550 heltidsansatte.

En del af de deltidsansatte må formodes at have andet erhverv ved siden af, således at den forudsatte vækst ved fritids- og ungdomsklubber ikke, som tilfældet har været med de øvrige områder inden for børne- og ungdomsforsorgen, lægger beslag på den samlede arbejdsstyrke.

9.1.1.2. Døgninstitutionerne.

Kommissionen har i overensstemmelse med perspektivplanlægningsredegørelsen (side 110) regnet med en vis stigning i personalet ved døgninstitutionerne på trods af et faldende antal pladser. Det skyldes, at de opgaver, som i fremtiden vil blive taget op, må antages at være mere personalekrævende end de hidtidige, da institutionsanbringelse som følge af forstærket støtte til familierne mere og mere begrænses til svært belastede børn og unge.

For personalet i 1985 har kommissionen antaget, at det vil være fordelt således, at godt halvdelen af det samlede institutionspersonale består af socialpædagoger og socialformidlere, jfr. perspektivplanlægningsredegørelsen (side 110).

I forhold til 1972 er der ikke regnet med nogen vækst inden for personalegruppen SP (småbørn), fordi antallet af pladser ved spædbørnehjemmene må forventes at være faldende.

Personaleudviklingen er under disse forudsætninger vist i tabel IX.2.

Tabel IX.2.

Personaleudviklingen ved børne- og ungdomshjem incl. spædbørnehjem i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972[1]	1977	1985
SP (småbørn)[2]	200	200	200
SP (skolebørn)[2] ...	1.000	1.700	2.700
SF 1	50	100	100
KSP[3]	400	300	–
Praktikanter	800	3.500	3.500
Andet personale ...	2.650		
I alt	5.100	5.800	6.500
Forholdet mellem SP og KSP[4]) personale (ca.)	1:1	6:1	–

1) Se tabel IV.2.
2) Forstandere og børneforsorgspædagoger, excl. ikke uddannede i normerede stillinger.
3) Incl. ikke uddannede i normerede stillinger.
4) Praktikanter er medregnet i udgangsåret, 1972.

9.1.1.3. Samlet personaleudvikling for børne- og ungdomsforsorgen i perioden 1971—85.

I tabel IX.3. er vist det samlede personale for børne- og ungdomsforsorgen.

Tabel IX.3.

Personaleudviklingen ved børne- og ungdomsforsorgen i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972	1977	1985
SP (småbørn)	9.150	16.100	19.800
SP (skolebørn)	2.950	4.700	6.700
SF 1	50	100	100
KSP, med uddannelse	3.400	20.700	23.000
KSP, uden uddannelse	9.450		
Praktikanter	2.400	14.100	16.300
Andet personale ...	8.250		
I alt	35.650	55.700	65.900

I perspektivplanlægningsredegørelsen (side 110) er personalebehovet i 1985 opgjort til ca. 45.500 imod 65.900 i tabel IX.3.

Forskellen skyldes først og fremmest, at kommissionen, som følge af de ændrede basistal for 1972, har forudsat ændrede personaletal ved vuggestuer og børnehaver (+ 10.600). Derudover er der i perspektivplanlægningsredegørelsen hverken taget hensyn til udviklingen af dagplejeordninger (+ 800), eller til, at man ved behovsopgørelsen for fritidshjem, klubber m.v. ikke havde inkluderet personalet ved fritids- og ungdomsklubberne under undervisningsministeriets ressort, samt legesteder for børn (+ 11.000). Endelig er personalet ved rådgivningscentrene og familievejledningen ikke som i perspektivplanlægningsredegørelsen henført til børne- og ungdomsforsorgen, men i stedet til kommunernes social- og sundhedforvaltning (÷ 2.000). I alt bliver der for 1985 et merbehov på 20.400 personer i forhold til perspektivplanlægningsredegørelsen. Heraf vil dog en stor del af de 9.000 ansatte inden for fritids- og ungdomsklubberne, som allerede nævnt, have et erhverv ved siden af og derfor ikke i perspektivplanlægningsredegørelsens forstand beslaglægge en del af arbejdsstyrken.

9.1.2. Åndssvageforsorgen

For åndssvageforsorgen kan personalet fordeles på kommissionens kategoriinddeling under følgende antagelser.

Åndssvageforsorgens daginstitutionsområder fordeles således:

Børnehaver - SP (småbørn)
Skoler - SP (skolebørn)
Værksteder - SP (voksne).

I modsætning til ovenstående inddeling efter funktionskategorier fordeles døgninstitutionernes socialpædagogiske personale efter den faktiske aldersfordeling af klienterne på døgninstitutionerne.

På baggrund heraf fremkommer fordelingen i tabel IX.4.

Tabel IX.4.

Fordeling af åndssvageforsorgens personale.

Uddannelseskategori	Alderskategori for klientgrupperne	Fordelingsnøgle for daginstitutionerne	Fordelingsnøgle for døgninstitutionerne	Vægtet fordelingsnøgle
		pct.	pct.	pct.
SP (småbørn)	0–6 år	38	3	7
SP (skolebørn)	7–20 år	44	42	43
SP (voksne)..	21– år	18	55	50
I alt		100	100	100

I perspektivplanlægningsredegørelsen er det

forudsat, at der vil ske en forøgelse af det samlede personale inden for åndssvageforsorgen med ca. 60 pct. i perioden 1970-85, svarende til et personale på ca. 16.000 i 1985 ved åndssvageforsorgens institutioner.

Kommissionen foreslår med hensyn til forholdet mellem fuldt uddannede og personale med en begrænset pædagogisk funktion samme forhold som ved daginstitutionerne for børn og unge. Det vil sige, der bliver tale om en gradvis forbedring af personalenormen frem til 1985, hvor forholdet mellem fuldt uddannede og personale med en begrænset pædagogisk funktion forudsættes at være 1.3:1.

Under ovenstående forudsætninger vil personaleudviklingen blive som vist i tabel IX.5.

Tabel IX.5.

Personaleudviklingen ved åndssvageforsorgen i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
SP (småbørn)[2])	200	300	400
SP (skolebørn)[2]) ...	1.400	1.800	2.400
SP (voksne)[2])	1.700	2.100	2.800
SF 1	150	200	200
KSP	2.750	4.200	4.400
Praktikanter	1.450	4.800	5.800
Andet personale ...	4.400		
I alt	12.050	13.400	16.000
Forholdet mellem SP og KSP[3]) personale (ca.)	0.8:1	1.0:1	1.3:1

1) Se tabel IV.3.
2) Børnehave- og fritidspædagoger samt omsorgsuddannede.
3) Praktikanter er medregnet i udgangsåret, 1972.

9.1.3. Den øvrige særforsorg m.v.

Antager man, at personalet inden for særforsorgen relativt er fordelt mellem grupperne SP (småbørn), SP (skolebørn), SP (voksne) og SP (ældre) som alderfordelingen for personer under særforsorg, der er opgjort pr. 31. marts 1971 af socialstyrelsen, fås følgende personalefordeling:

SP (småbørn)	25 pct.
SP (skolebørn)	45 pct.
SP (voksne)	25 pct.
SP (ældre)	5 pct.

I perspektivplanlægningen regnes der med et samlet personale inden for særforsorgen, revalideringsinstitutioner m.v. på 5.000 i 1985.

Ifølge perspektivplanlægningsredegørelsens forudsætninger er der inden for særforsorgen regnet med en vækst på 40 pct. og inden for revalideringsinstitutionerne på 60 pct. i forhold til 1970. Dette medfører et samlet personale i 1985 inden for særforsorgen på 3.700.

På samme måde som ved åndssvageforsorgen regner kommissionen med, at forholdet mellem fuldt uddannede og korttidsuddannede ved særforsorgen m.v. i 1985 vil være 1.3:1.

I tabel IX.6. er vist personaleudviklingen ved særforsorgen m.v. i perioden 1972-85.

Tabel IX.6.

Personaleudviklingen ved den øvrige særforsorg m.v. i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
SP (småbørn)[2])	100	200	200
SP (skolebørn)[2]) ...	150	300	400
SP (voksne)[2])	150	200	200
SP (ældre)[2])	100	100	100
SF 1	50	100	100
KSP	750	800	700
Praktikanter	100	2.000	2.000
Andet personale ...	2.300		
I alt	3.700	3.700	3.700
Forholdet mellem SP og KSP[3]) personale (ca.)	0.6:1	1.0:1	1.3:1

1) Se tabellerne IV.4.a. og b.
2) Børnehave- og fritidspædagoger samt omsorgsuddannede.
3) Praktikanter er medregnet i udgangsåret, 1972.

9.1.4. Revalidering

Som allerede nævnt under særforsorgen er der i forhold til personalet i 1970 regnet med en vækst på 60 pct. i perioden frem til 1985.

Kommissionen regner ikke med, at der specielt skal ansættes fuldt uddannede socialpædagoger ved revalideringsinstitutionerne. Derimod forudsættes en del af personalet at gennemgå forskellige former for supplerende uddannelse.

Personaleoversigten er vist i tabel IX.7., men her er kun medtaget revalideringsinstitutionerne, medens revalideringscentrene er opført under kommunernes og amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning, hvormed de i planlægningsperioden forventes at blive integreret.

Tabel IX.7.

Personaleudviklingen ved revalideringsinstitutioner og beskyttede virksomheder i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
Andet personale ...	900	1.000	1.300

1) Se tabel IV.6.

9.1.5. Fængselsvæsenet

I perspektivplanlægningen er der regnet med en tilvækst i gennemsnitsbelægningen på 35 pct., men på grund af forskellige planlagte rationaliseringer og sammenlægninger forventes personalestigningen kun at blive ca. 20 pct. En tendens til at af- og nedkriminalisere forskellige former for lovovertrædelser vil måske resultere i en lavere stigning i gennemsnitsbelægningen. Fængselsvæsenets nuværende socialpædagogiske personale, d.v.s. opsynspersonalet, er henført til gruppen KSP.

På længere sigt forudsættes, at størstedelen af fængselsvæsenets opsynspersonale vil have en socialpædagogisk grunduddannelse. Derudover har kommissionen forudsat en væsentlig stigning i andelen af ansatte socionomer i overensstemmelse med den forskydning af fængselsvæsenets funktion i retning af resocialiserende arbejde, der påtænkes.

I tabel IX. 8. er under disse forudsætninger vist personaleudviklingen ved kriminalforsorgen i perioden 1972-85.

Tabel IX.8.

Personaleudviklingen ved kriminalforsorgen (fængselsvæsenet og Dansk Forsorgsselskab excl. tilsynsførende og personundersøgere) i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
SP (voksne)	–	200	1.600
SF 1	100	200	500
KSP[2])	1.900	1.700	300
Andet personale ...	1.150	1.200	1.200
I alt	3.150	3.300	3.600
Forholdet mellem SP og KSP personale (ca.)	–	–	5:1

1) Se tabel IV.7.
2) Opsynspersonale.

9.1.6. Omsorg for pensionister og andre

9.1.6.1. Institutionsomsorgen.

Det antages i perspektivplanlægningredegørelsen, at personalet vil blive mere end fordoblet i perioden 1970-85 som følge dels af en vækst i antallet af institutionspladser på 50 pct., dels af en mindre standardforbedring målt som personale pr. 100 pladser.

I perspektivplanlægningsredegørelsen regnes der med et personaletal svarende til 80 ansatte pr. 100 institutionspladser. Sammenholdt med at der i januar 1972 var ca. 31.300 ansatte til ca. 40.500 pladser ved alderdoms- og plejehjem, svarende til et personale på ca. 77 pr. 100 pladser.

I overensstemmelse med de ledende synspunkter, jfr. afsnit 3.2. vil det fuldt uddannede omsorgs- og plejepersonale ved institutionsomsorgen bestå af socialpædagoger fra ældre linjen, sygeplejersker og plejehjemsassistenter.

Med hensyn til sygeplejerskerne forudsætter komissionen en vis stagnation, jfr. bemærkningerne herom i kommissionens betænkning om uddannelse til omsorg (betænkning nr. 571/1970, s. 88). Væksten i det fuldt uddannede personale vil således ske på baggrund af socialpædagogisk uddannede og plejehjemsassistenter.

Vurderingen af det fremtidige behov for omsorgs- og plejepersonale til institutionsomsorgen må herefter bygge på det talmæssige forhold mellem på den ene side socialpædagoger og på den anden side sygeplejersker og plejehjemsassistenter.

Kommissionen er klar over, at det ved en sådan vurdering ikke vil være muligt at bygge på fordelingen mellem plejehjem og andre institutioner, herunder især alderdomshjem. Dette skyldes, at man må regne med, at der findes dels stærkt plejekrævende beboere på alderdomshjemmene, dels mindre plejekrævende beboere på plejehjemmene. Der findes ikke undersøgelser, der specielt er udarbejdet med henblik på at vurdere forholdet mellem pleje- og omsorgsfunktioner inden for hele institutionsomsorgen for ældre.

Ud fra et samlet skøn over foreliggende materiale skønner kommissionen, at antallet af personale med den socialpædagogiske uddannelse bør være af samme størrelse som antallet af sygeplejersker og plejehjemsassistenter.

Kommissionen er klar over den usikkerhed,

der knytter sig til dette skøn, og anbefaler, at problemet tages op til nærmere undersøgelse.

Kommissionen forudsætter i øvrigt, at forholdet mellem fuldt uddannet omsorgs- og plejepersonale og personalet med begrænset pædagogisk funktion vil blive forbedret fra i dag 0.3:1 til 1:1 i 1985.

I tabel IX.9. er under disse forudsætninger vist personaleudviklingen i planlægningsperioden frem til 1985.

Tabel IX.9.

Personaleudviklingen ved alderdoms- og plejehjem i perioden 1972—85.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
SP (ældre)[2])	200[3])	1.500	6.500
Plejehjemsassistenter[4])	500	1.000	4.000
Sygeplejersker	3.700	4.000	2.500
SF 1	–	100	500
SF 2[5])	400	500	500
KSP, med uddannelse	7.250	15.900	13.000
KSP, uden uddannelse	6.450		
Praktikanter	600	14.000	16.000
Andet personale ...	12.200		
I alt	31.300	37.000	43.000
Forholdet mellem SP (ældre), plejehjemsassistenter og sygeplejersker over for KSP[6]) personale..	0.3:1	0.4:1	1.0:1

1) Se tabel IV.8.
2) Omsorgsassistenter (pensionist).
3) Omsorgsassistenter (åndssvageforsorgen).
4) Incl. diakoner.
5) Administrativt personale.
6) Praktikanter er medregnet i udgangsåret, 1972.

9.1.6.2. Omsorgen uden for institution

Væksten i behovet for personale ved omsorgen uden for institution, d.v.s. først og fremmest hjemmehjælp og husmoderafløsning, i perioden 1972-85 skal ses dels i sammenhæng med tilvæksten i pensionistgruppen på ca. 25 pct., dels i relation til udbygningen af institutionsomsorgen.

I perspektivplanlægningen er der i 1985 forudsat ca. 40.000 beskæftigede ved omsorgen i private hjem incl. pensionistopgange med kollektive faciliteter som cafeteria, vagtordninger, rengøringsservice og omsorgsforanstaltninger i dagcentre (side 122). Herudover må regnes med en indsats af hjemmesygeplejersker, terapeuter og anden kvalificeret bistand. I kommissionens betænkning Uddannelse til omsorg (betænkning nr. 571/1970, s. 88) er som alternativ til en kraftig udbygning af institutionsomsorgen foreslået en forøgelse af omsorgen uden for institution. I denne situation regnes der ifølge betænkningen med et personale på 52.700 ved institutionsomsorgen og 45.300 incl. hjemmesygepleje og anden kvalificeret bistand ved omsorgen uden for institution.

I det følgende regnes der på grundlag af perspektivplanlægningsredegørelsens forudsætninger ikke med mere end 43.000 ansatte ved institutionsomsorgen i 1985, jfr. tabel IX.9. De i omsorgsbetænkningen nævnte 45.300 forventede ansatte ved omsorg uden for institution indeholder hjemmesygeplejersker, terapiassistenter og anden kvalificeret bistand, således at dette tal omtrent svarer til perspektivplanlægningens 40.000 beskæftigede i private hjem.

Ifølge omsorgsbetænkningen (side 89) vil der i 1985 være ca. 4.500 fuldtuddannede socialpædagoger (omsorgsassistenter), samt ca. 1.000 ledere til at koordinere de forskellige personalekategorier. Begge kategorier er henført til gruppen SP (ældre).

Størsteparten af det øvrige personale antages at udføre et arbejde med en begrænset pædagogisk funktion.

I tabel IX. 10. er under ovenstående forudsætninger vist personaleudviklingen inden for hjemmehjælp og husmoderafløsning, samt ved pensionistopgange med kollektive faciliteter og omsorgsforanstaltninger i dagcentre.

Tabel EX.10.

Personaleudviklingen ved omsorgen uden for institution, herunder personale i forbindelse med pensionistopgange med kollektive faciliteter og omsorgsforanstaltninger i dagcentre, men excl. hjemmesygeplejen i perioden 1972 -85.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
SP (ældre)	1.100[2])	2.000	5.500
KSP, med uddannelse	6.500	29.200	33.500
KSP, uden uddannelse	19.000		
Andet personale ...	600	800	1.000
I alt	27.200	32.000	40.000

1) Se tabel IV.9.a. og c.
2) Ledende og tilsynsførende personale.

9.1.7. Social- og sundhedsforvaltning i kommuner og amtskommuner

På baggrund af tabel IV.ll. er personalet ved kommunernes social- og sundhedsforvaltning i tabel IX 11 a fordelt på kommissionens uddannelseskategorier. Tilsvarende er i tabel IX. 11 .b. angivet en fordeling af sygekassernes personale ud fra tabel IV 12. og endelig er i tabel IX 1 I.e. gengivet fordelingen af personalet ved børnerådgivningscentrene, revalideringscentrene og mødrehjælpsinstitutionerne på basis af afsnit 4.2.1.3. samt tabellerne **IV.5.** og IV 10.

Tabel IX.ll.a.

Fordeling af personale ved kommunernes social- og sundhedsforvaltning på kommissionens uddan nelseskategorier.

Uddannelseskategori	1972[7])
Akademisk personale[1])	160
SF 1[2])	220
SF 2[3])	400
Familievejledere[4])	400
SF 3[5])	1.760
Andet personale[6])	3.580
I alt	6.520

1) Heraf en del økonomer og jurister, der fungerer som ledere, derudover læger og psykologer.
2) Socialrådgivere.
s) Personale med Dansk kommunalkursus, Forvaltningshøjskolens 500 timers specialkursus (ophører i 1972) og 400 timers opskolingskursus eller tilsvarende.
4) Familievejledere, der ikke er socialrådgivere.
5) Kommunalt uddannet personale med Dansk kommunalkursus, henholdsvis Københavns magistrat sko le, men uden socialkursus.
6) Kontorassistenter og elever m.v.
) Se tabel IV.ll.

Tabel IX.ll.b.

Fordeling af personalet ved sygekasserne på kommissionens uddannelseskategorier[1]).

Uddannelseskategori	1971[2])
SF 2[3])	500
SF 3[4])	450
Andet personale[5])	1.000
I alt	1.950

i) Fordelingen af personalet bygger ved sygekasserne på en funktionsopdeling og ikke som ved kommunens social- og sundhedsforvaltning på en opdeling i uddannelseskategorier.
i) Se tabel IV.12.
3) Forretningsførere, ekspeditionssekretærer og fuldmægtige.
4) Overassistenter og kasserere.
5) Kontorassistenter, assistenter, underassistenter og elever m.v.

Tabel IX. 1 I.e.

Fordeling af personalet ved børnerådgivningscentrene, revalideringscentrene og mødrehjælpsinstitutionerne.

Uddannelseskategori	1972[1])
Akademisk personale[2])	150
SF 1[3])	160
SF 2[4])	190
Familievejledere	–
Andet personale[5])	610
I alt	1.110

1) Se afsnit 4.2.1.3. samt tabellerne IV.5. og IV.10.
2) En stor del af det akademiske personale er deltidsansatte læger ved mødrehjælpsinstitutionerne.
3) Socialrådgivere.
4) Revalideringskonsulenter, der ikke er socialrådgivere.
5) Kontorassistenter m.v.

I perspektivplanlægningsredegørelsen er der forudsat en vækstrate på 3 pct. inden for den offentlige administrative sektor. I betragtning af den ret stærke vækst, der er sket ved kommunernes social- og sundhedsforvaltning i forbindelse med kommunalreformen, skønner kommissionen ikke, at der er grund til at forvente en større vækst specielt ved denne sektor.

På nuværende tidspunkt gør der sig dog en vis usikkerhed gældende med hensyn til de administrative konsekvenser af f.eks. dagpengereformen, som træder i kraft fra 1973.

Vedrørende sygekasserne, der fra 1973 vil høre under den kommunale forvaltning, er der ligeledes forudsat en vækst på 3 pct. årlig i resten af planlægningsperioden, og det samme gælder for revalideringscentrene.

I perspektivplanlægningsredegørelsen (side 111 og 118) er der angivet et skøn over personaleudviklingen dels for familievejledningen og børnerådgivningscentrene, dels for mødrehjælpsinstitutioner på henholdsvis 2.000 og 600 ansatte i 1985, som her er benyttet.

Det samlede personale ved kommunernes social- og sundhedsforvaltning, sygekasserne, revalideringscentrene, børnerådgivningscentrene og mødrehjælpsinstitutionerne kan under disse forudsætninger beregnes til ca. 15.000[2]).

I tabel IX 12. er personaleudviklingen fordelt

[2]) Kommunernes social- og sundhedsforvaltning excl. familievejledning men incl. sygekasserne og revalideringscentrene: 8.500 X 1.46 = 12.400, familievejledning og børnerådgivningscentrene: 2.000 og mødrehjælpsinstitutionerne: 600. I alt 12.400 + 2.000 + 600 = 15.000 i 1985.

på kommissionens uddannelseskategorier. Familievejledergruppen er dog opført selvstændigt, fordi kommissionen har antaget, at indtil 1977 vil man stadig fortsætte med familievejlederkursus. Derefter vil man fortrinsvis rekruttere familievejlederne blandt fuldt uddannede, først og fremmest socialformidlere og socialpædagoger.

Tabel IX.12.

Personaleudviklingen ved kommunernes socio1- og sundhedsforvaltning, sygekasserne, revalideringscentrene, børnerådgivningscentrene og mødrehjælpsinstitutionerne.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
Akademisk personale	300	600	1.200
SF 1	400	1.000	4.000
SP[2])	–	100	300
SF 2	1.100	2.900	4.000
Familievejleder[3]) ...	400	600	500
SF 3	2.200	3.000	3.000
Andet personale ...	5.200	3.800	2.000
I alt	9.600	12.000	15.000

1) Se tabellerne IX.ll.a, b og c.
2) Socialpædagogisk personale, der fungerer som familievejledere, og som i det følgende er henført til gruppen voksne.
3) Familievejledere, der ikke har en socialpædagog- eller socialformidleruddannelse, men kun familievejlederkursus.

Sammenholdes personalefordelingen, jfr. tabel IX.12. med den, der er foreslået i betænkningen om uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970, s. 153) vil man se, at andelen af gruppen ledere og socialt uddannede[3]) er forøget fra *55* pct. til 60 pct. Denne vækst skyldes først *og* fremmest, at kommissionen har forudsat næsten en fordobling i andelen af det akademiske personale under hensyntagen til det stærkt forøgede udbud, der vil være af denne gruppe i planlægningsperioden.

Inden for de socialt uddannede er det især andelen af socionomer, der er blevet øget. Dette er påkrævet af hensyn til de omlægninger, der må forventes i kommunernes sociale arbejde med betydelig vægt på rådgivnings- og behandlingsarbejde, jfr. kapitel 7.

[3]) Akademisk personale samt grupperne SF 1, SF 2 og SP, jfr. tabel IX.12.

I 5-årsperioden 1973-77 vil væksten i det socialt uddannede personale især være koncentreret inden for personalegruppen SF 2, d.v.s. kommunalt ansatte med 400 timers opskolingskursus eller 750–800 timers socialkursus.

I overensstemmelse med, at en række reformer skal iværksættes i den første halvdel af planlægningsperioden, har kommissionen forudsat en vækst på 6 pct. i 5-årsperioden 1973 -77, medens væksten i resten af planlægningsperioden afpasses efter den samlede personaleramme for 1985.

9.1.8. Arbejdsområder for socialpædagoger og -formidlere uden for den sociale sektor

Ved en vurdering af kapaciteten ved socialpædagog- og socialformidleruddannelserne er det ikke tilstrækkeligt kun at opstille et skøn for personaleudviklingen inden for den sociale sektor, men det er tillige nødvendigt at vurdere behovet for disse personalegrupper inden for andre sektorer.

Vigtig er her anvendelsen af børnehavepædagoger - SP (småbørn) - i børnehaveklasserne og fritidspædagoger - SP (skolebørn) - i folkeskolen. Se tabel IX. 13.

Tabel IX.13.

Personaleudviklingen inden for undervisningssektoren af socialpædagogisk personale — børnehaveklasser m.v. i perioden 1972—85.

Uddannelseskategori	1972	1977	1985
SP (småbørn)[1])	900	1.800	2.300
SP (skolebørn)[2]) ...	–	300	1.300
Andet personale ...	350	400	500
I alt	1.250	2.500	4.100

1) Se perspektivplanlægning, 1970–1985 (s. 18, tabel 3).
2) Kommissionen har regnet med 1 fritidspædagog i 1985 for hver 3-sporet skole (ca. 500 elever).

Ligeledes må man forvente, at der inden for sundhedssektoren i perioden 1972-85 vil blive ansat en del socialpædagoger, men kommissionen har ikke noget grundlag for skøn over antallet.

For socialrådgiverne gælder det i dag, at ca. 40 pct. af samtlige socialrådgivere (ialt ca.

1.400[2]) erhvervsaktive) er beskæftiget uden for de områder, der er medtaget i nærværende betænkning. Det drejer sig om hospitalssektoren, undervisning samt forsvaret og andre spredte områder, herunder den private sektor.

9.1.9. Samlet personaleoversigt for perioden 1972-85 fordelt på socialuddannelseskommissionens kategoriinddeling

På bagrund af personaleoversigten i afsnittene 9.1.1. til 9.1.8. er der i tabellerne IX.14.a, b og c udarbejdet en samlet personaleopgørelse for perioden 1972-85 fordelt på kommissionens kategoriinddeling. Omsorgen uden for institution er opgjort selvstændigt på grund af den specielle personalestruktur med et overvejende antal deltidsbeskæftigede.

Personaleoversigten i tabellerne IX.14.a, b og c er i overensstemmelse med perspektivplanlægningens forudsætninger med de forbehold, der foran er gjort for personalet ved børne- og ungdomsforsorgen. Yderligere er her medtaget personalet inden for kommunernes sociale forvaltning samt fritidspædagoger ansat ved folkeskolen, som ikke er nævnt i perspektivplanlægningsredegørelsen.

Tabel IX.14.a.

Personaleudviklingen ved den sociale sektor[1]) excl. omsorgen uden for institution i perioden 1972-85.

Uddannelseskategori	1972	1977	1985
SP (småbørn)	10.350	18.400	22.700
SP (skolebørn)	4.500	7.100	10.800
SP (voksne)	1.850	2.600	4.900
SP (ældre)	300	1.600	6.600
Plejehjemsassistenter	500	1.000	4.000
Familievejledere ...	400	600	500
SF 1	750	1.700	5.400
SF 2	1.500	3.400	4.500
SF 3	2.200	3.000	3.000
KSP med uddannelse	16.050		
KSP uden uddannelse	15.900	43.300	41.400
Praktikanter	4.550		
Andet personale ...	38.750	45.900	48.800
I alt	97.600	128.600	152.600

1) Heri medregnet socialpædagogisk uddannede inden for folkeskolen.

[2]) Ifølge en opgørelse af Dansk Socialrådgiverforening.

Tabel IX.14.b.

Personaleudviklingen ved omsorgen uden for institution i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972	1977	1985
SP (ældre)	1.100	2.000	5.500
KSP med uddannelse	6.500		
KSP uden uddannelse	19.000	29.200	33.500
Andet personale ...	600	800	1.000
I alt	27.200	32.000	40.000

Tabel IX.14.c.

Den samlede personaleudvikling ved den sociale sektor i perioden 1972–85.

	1972	1977	1985
Total	124.800	160.600	192.600

9.2. De socialpædagogiske uddannelsers udbygning

9.2.1. Fremskrivning af det nuværende personale

I bilag IX 1. om beregning af uddannelseskapaciteten, når efterspørgslen kendes, er der gjort nærmere rede for betydningen af at kende fordelingen af personalet mellem mænd og kvinder som følge af, at den gennemsnitlige erhvervsaktive periode er forskellig for de to grupper. Et groft skøn, baseret på den af kommissionen foretagne personaleopgørelse i 1966, sammenholdt med et skøn baseret på et aktuelt kendskab til de forskellige institutioner inden for den sociale sektor, er baggrunden for nedenstående oversigt, hvoraf det fremgår, at for det fuldt uddannede personale varierer andelen af kvinder efter personalekategori. For den del af personalet, som har en korttidsuddannelse eller slet ingen uddannelse, er andelen af kvinder gennemgående lidt højere end for de fuldt uddannedes vedkommende.

SP (småbørn)	90	pct.	kvinder
SP (skolebørn)	55	-	-
SP (voksne)			
SP (ældre)	70	-	-
Plejehjemsassistenter			
KSP (korttidsuddannede)	90	-	-

Når man skal beregne den fremtidige uddannelseskapacitet, er det endvidere nødvendigt at foretage et skøn over, hvordan antallet af deltidsansatte vil udvikle sig i planlægnings-

perioden. Er antallet relativt set stigende, betyder det en forøgelse af uddannelseskapaciteten, hvis man skal kompensere herfor ved at ansætte flere. I perspektivplanlægningsredegørelsen regnes der med en stigning i antallet af deltidsansatte, men der opstilles ikke noget konkret skøn, og det forudsættes derfor, som nævnt i indledningen til afsnit 9.1., at den eventuelle stigning i antallet af deltidsansatte er indregnet i 1985-tallene.

I tabel IX.15. er vist, hvordan det nuværende personale vil kunne fremskrives under hensyntagen til såvel den naturlige afgang på grund af alder eller død, som tilgangen af allerede uddannede, der midlertidigt har været uden for erhverv, jfr. de overvejelser, der ligger til grund for bilag IX.1.

Tabel IX.15.

Fremskrivning af det nuværende socialpædagogiske personale og plejehjemsassistenter, under hensyntagen til såvel den naturlige afgang på grund af alder eller død som tilgangen af allerede uddannede, der midlertidigt har været uden for erhverv.

Uddannelseskategori	1972[1])	1977	1985
SP (småbørn)	10.350	9.700	8.100
SP (skolebørn)	4.500	4.100	3.400
SP (voksne)	1.850	1.800	1.400
SP (ældre)	1.400	1.300	1.000
Plejehjemsassistenter	500	400	400
I alt	18.600	17.300	14.300

i) Se tabellerne IX.14.a. og b.

9.2.2. Sammenligning af den ønskede tilgang af socialpædagogisk uddannet personale med den forventede tilgang på grundlag af den eksisterende uddannelseskapacitet

På basis af tabellerne IX.14.a. og b. samt IX.15. kan man beregne den ønskede nettotilgang af socialpædagogisk uddannede og plejehjemsassistenter til den sociale sektor. Resultatet er vist i tabel IX.16.

Den ønskede nettotilgang af socialpædagogisk personale sammenlignes med kandidatproduktionen i samme periode. Der foreligger forholdsvis konkrete planer om optagelseskapaciteten frem til 1975, og der er foreløbig regnet med, at disse planer realiseres, således, *at det yderligere udbygningsbehov i planlægningsperioden opgøres som en tilvækst i forhold til 1975-kapaciteten.*

Tabel IX.16.

Den ønskede nettotilvækst af socialpædagogisk uddannet personale og plejehjemsassistenter i perioderne 1972-77 og 1972-85.

Uddannelseskategori	1972-77	1972-85
SP (småbørn)	8.700	14.600
SP (skolebørn)	3.000	7.400
SP (voksne)	800	3.500
SP (ældre)	2.300	11.100
Plejehjemsassistenter	600	3.600
I alt	15.400	40.200

På baggrund af tabellerne V.18. og 19. er i tabel IX.17. angivet den planlagte optagelseskapacitet fordelt på de 4 socialpædagogiske retninger frem til 1975, og i tabel IX.18. er angivet et skøn over kandidatproduktionen i perioden 1972—75 ligeledes fordelt på uddannelsesretninger.

De nuværende socialpædagogiske uddannelser m.v. er placeret i forhold til fællesuddannelsens 4 retninger og plejehjemsassistentuddannelsen på følgende måde:

SP (småbørn) - børnehavepædagoger, børneforsorgspædagoger S-linjen og 1/2 af kapaciteten ved den socialpædagogiske forsøgsuddannelse

SP (skolebørn) fritidspædagoger, børneforsorgspædagoger almen linje (A-linje), 1/2 af kapaciteten ved åndssvageforsorgens omsorgsassistentuddannelse og 1/2 af kapaciteten ved den socialpædagogiske forsøgsuddannelse

SP (voksne) - 1/2 af kapaciteten ved åndssvageforsorgens omsorgsassistentuddannelse

SP (ældre) - omsorgsassistenter (pensionist) og 1/2 af kapaciteten ved diakonuddannelserne

Plejehjemsassistenter - plejehjemsassistenter og 1/2 af kapaciteten ved diakonuddannelserne.

Tabel IX.17.

Den planlagte optagelseskapacitet [1]) i 1973, 1974 og 1975.

Uddannelseskategori	1973	1974	1975
SP (småbørn)[2])	2.350	2.350	2.590
SP (skolebørn)[2])	1.540	1.540	1.610
SP (voksne)	315	315	315
SP (ældre)	115	115	115
Plejehjemsassistenter	185	185	185
I alt	4.505	4.505	4.815

1) Se tabel V.18.
2) Der er forudsat samme fordeling mellem børnehave- og fritidspædagoger som i 1971.

Tabel IX.18.

Skønnet kandidatproduktion[1]) frem til 1975.

Uddannelseskategori	1972	1973	1974	1975
SP (småbørn) ...	650	1.160	1.810	2.080
SP (skolebørn) .. } SP (voksne) .... }	880	910	1.165	1.740
SP (ældre)	30	45	75	100
Plejehjemsassistenter	100	145	160	160
I alt	1.660	2.260	3.210	4.080

1) Se tabel V.19.

Fra 1977 kan der under forudsætning af et frafald på 10 pct. regnes med en samlet kandidatproduktion pr. år på ca. 4.350. Fordelingen af kandidatproduktionen er angivet i tabel IX.19.

Tabel IX.19.

Skønnet kandidatproduktion i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972-75	1976-80	1981-85
SP (småbørn)	5.700	11.200	11.700
SP (skolebørn) .... } SP (voksne) ..... }	4.690	8.600	8.700
SP (ældre)	250	500	500
Plejehjemsassistenter	560	900	900
I alt	11.200	21.200	21.800

På baggrund af bilag IX.1. er det ud fra tabel IX.19. muligt under forskellige forudsætninger dels om kvinders erhvervsfrekvens, dels om udviklingen af den andel af de ansatte, som er kvinder, at beregne nettotilvæksten af nyuddannede i perioden 1972–85.

9.2.2.1. SP (småbørn).

For SP (småbørn) regnes der i tabel IX.20. dels med en uændret andel af kvinder på 90 pct. (alternativ 1), dels med en andel på 85 pct. i 1976–80, og 80 pct. i 1981–85 (alternativ 2) samt med både en lav og en høj erhvervsfrekvens for kvinder, jfr. bilag IX.1., tabellerne 2 og 3.

Tabel IX.20.

Skønnet nettotilvækst af nyuddannede SP (småbørn) i perioden 1972–85 under forskellige forudsætninger.

Andel kvinder	Erhvervs-frekvens kvinder	1972-75	1972-77	1972-85
Alternativ 1	lav	3.500	5.900	17.500
– 2	lav	3.500	6.100	18.600
– 1	høj	4.200	7.100	19.100
– 2	høj	4.200	7.300	21.800
Ønsket tilvækst[1])		–	8.700	14.600

1) Jfr. tabel IX.16.

9.2.2.2. SP (skolebørn) og SP (voksne).

For SP (skolebørn) antages den nuværende andel af kvinder på 55 pct. for uændret. Se tabel IX.21.

Tabel IX.21.

Skønnet nettotilvækst af nyuddannede SP (skolebørn) og SP (voksne) i perioden 1972–85 under forskellige forudsætninger.

Erhvervsfrekvens kvinder	1972-75	1972-77	1972-85
Lav	3.500	5.900	16.500
Høj	3.900	6.600	18.300
Ønsket tilvækst[1]) ...	–	3.800	10.900

1) Jfr. tabel IX.16.

9.2.2.3. SP (ældre) og plejehjemsassistenter.

For SP (ældre) og plejehjemsassistenter regnes der i tabellerne IX.22.a. og b. dels uændret med en andel kvinder på 70 pct. (alternativ 1), dels med en andel på 60 pct. fra 1976 (alternativ 2).

Tabel IX.22.a.

Skønnet nettotilvækst af nyuddannede SP (ældre) i perioden 1972—85 under forskellige forudsætninger.

Andel kvinder	Erhvervsfrekvens kvinder	1972-75	1972-77	1972-85
Alternativ 1	lav	200	300	900
– 2	lav	200	300	900
– 1	høj	200	400	1.000
– 2	høj	200	400	1.000
Ønsket tilvækst[1])		–	2.300	11.100

1) Jfr. tabel IX.16.

Tabel **IX.22.b.**

Skønnet nettotilvækst af nyuddannede plejehjemsassistenter i perioden 1972—85 under forskellige forudsætninger.

Andel kvinder	Erhvervsfrekvens kvinder	1972-75	1972-77	1972-85
Alternativ 1	lav	400	1.000	1.600
– 2	lav	400	1.100	1.700
– 1	høj	500	1.200	1.900
– 2	høj	500	1.200	1.900
Ønsket tilvækst[1])		–	600	3.600

1) Jfr. tabel IX.16.

9.2.3. Kommissionens forslag om udbygning af de socialpædagogiske uddannelser og plejehjemsassistentuddannelsen

9.2.3.1. De socialpædagogiske uddannelser.

Ifølge ovenstående beregninger vil den skønnede nettotilvækst af nyuddannede under forskellige forudsætninger variere mellem 35-41.000 i perioden 1972-85 sammenlignet med en ønsket tilvækst på ca. 37.000 (excl. plejehjemsassistenter), jfr. tabel IX. 16. Det betyder, at en uændret uddannelseskapacitet fra 1975 sandsynligvis vil være tilstrækkelig til at sikre den samlede tilgang af fuldt uddannede socialpædagoger.

I tabel IX.23. er således angivet henholdsvis over- og underskudsproduktionen af socialpædagoger i 1977 og 1985 i forhold til den af kommissionen foreslåede personaleudvikling, jfr. tabellerne IX.14.a. og b.

Det fremgår således af tabel IX.23., at ved en uændret optagelseskapacitet fra 1975 ved de socialpædagogiske uddannelser, vil der være nogenlunde balance mellem udbud og efterspørgsel i 1977 på børne- og ungdomsområdet som helhed, men en væsentlig overproduktion på dette område i 1985.

Omvendt vil der på ældre-området være tale om en ganske betydelig mangel på fuldt uddannede i hele perioden.

Konsekvensen af denne skæve fordeling mellem uddannelsesretningerne må efter kommissionens opfattelse være, at forslaget om udformningen af en fælles socialpædagogisk uddannelse gennemføres, så snart det overhovedet er muligt i overensstemmelse med kommissionens forslag herom, jfr. kapitel 6.

Det er på grundlag af den nuværende seminariekapacitet bedømt i forhold til den forventede efterspørgsel på de forskellige institutionsområder af afgørende vigtighed, at omstillingen af den samlede optagelseskapacitet sker hurtigst muligt. Denne bør således ikke alene være gennemført i 1978; men planlægningen bør påbegyndes med det samme med henblik på, at realiseringen af fællesuddannelsen kan ske gradvist i perioden indtil 1978.

Tabel IX.23.

Over- og underskudsproduktionen af socialpædagoger i 1977 og 1985.

Uddannelseskategori	1977	1985
SP (småbørn)[1])	(÷)2.800–(÷)1.400	(+) 2.900–(+) 7.200
SP (skolebørn)[2])	(+)2.100–(+)2.800	(+) 5.600–(+) 7.400
SP (voksne)[2])		
SP (ældre)[3])	(÷)2.000–(÷)1.900	(÷)10.200–(÷)10.100
I alt	(÷)2.700–(÷) 500	(÷) 1.700–(+) 4.500

1) Jfr. tabel IX.20.
2) Jfr. tabel IX.21.
3) Jfr. tabel IX.22.a.

Kommissionen er opmærksom på, at der er tale om en udbygning af optagelseskapaciteten ved børnehave- og fritidspædagogseminarierne med ca. 310 pladser i 1975. Under forudsætning af, at denne kapacitetsudbygning indgår som led i den samlede seminariekapacitet, der skal danne basis for den socialpædagogiske fællesuddannelse, kan kommissionen tiltræde denne udbygning. Denne kapacitet er derfor også medtaget i tabel IX.23.

Det er kommissionens opfattelse, at der herved bliver tilvejebragt en optagelseskapacitet, som vil være i stand til at dække det langsigtede behov for fuldt uddannede socialpædagoger.

Der må naturligvis være knyttet forskellige usikkerhedsfaktorer til både behovs- og uddannelsesprognoserne. Kommissionen har derfor fundet det rigtigt at anbefale en optagelseskapacitet, som sandsynligvis medfører et mindre totalt overskud af uddannede, jfr. tabel IX.23. Dette eventuelle overskud skal sammenholdes med, at kommissionen anser sin personaleprognose for at være minimumstal, jfr. bemærkningerne herom i indledningen til afsnit 9.1.

For så vidt man ikke kan følge indstillingen om overgang til fællesuddannelsen, må situationen forventes at blive yderst kompliceret på lidt længere sigt. På børne- og ungdomsområdet - SP (småbørn) og SP (skolebørn), hvorfra der rekrutteres til børne- og ungdomsforsorg, åndssvageforsorg, øvrige særforsorg, børnehaveklasser m.v. - vil der alene med den forventede optagelseskapacitet for 1975 blive tale om en sandsynlig overskudsproduktion på 9—15.000 i 1985 under de foran angivne forudsætninger.

Derudover måtte man påbegynde opbygningen af en seminariekapacitet til dækning af det store behov for uddannede inden for ældreomsorgen. Spørgsmålet er derfor, om det i denne situation ville være rigtigt at foretage den planlagte udbygning af optagelseskapaciteten specielt ved børnehave- og fritidspædagogseminarierne, eller om man ikke i stedet skulle benytte ressourcerne til at etablere en del af den uddannelseskapacitet, der er nødvendig, for på længere sigt at kunne dække behovet for fuldt uddannede socialpædagoger, inden for ældreomsorgen, og dermed leve op til forventningerne om en forbedret service på dette område.

9.2.3.2. Plejehjemsassistentuddannelsen.
Kommissionen anbefaler, at man udbygger plejehjemsassistentuddannelsen, så den forudsatte dækningsgrad i 1985 vil kunne realiseres, jfr. tabel IX.22.b.

Dette kan ske ved en udvidelse af optagelseskapaciteten i hvert af årene 1974-77 med 70-100 pladser, svarende til 3–4 hold. I tabel IX.24. er vist den samlede optagelseskapacitet under foran nævnte forudsætninger.

Tabel IX.24.

Den foreslåede udbygning af optagelseskapacitet ved plejehjemsassistentuddannelsen[1]) i perioden 1972-85.

Alternativ	1973	1974	1975	1976	1977	..1985
lav	185	250	320	390	460	.. 460
høj	185	280	380	480	580	.. 580

i) Incl. 40-50 optagelsespladser ved diakonuddannelserne.

9.3. Socialformidleruddannelsernes udbygning

En opgørelse på baggrund af medlemslisten fra Dansk Socialrådgiverforening 1972 viser, at 83 pct. af medlemmerne (SF1) er kvinder. For det social-administrative personale (SF2) ved kommunernes social- og sundhedsforvaltning skønner man, at ca. 65 pct. er kvinder.

I tabel IX.25. er det eksisterende socialformidlerpersonale fremskrevet i overensstemmelse med bilag IX 1. på samme måde som i det foregående afsnit for de socialpædagogiske uddannelsers vedkommende.

Tabel IX.25.

Fremskrivning af det eksisterende socialformidlerpersonale under forudsætning af dels en naturlig afgang på grund af alder eller død, dels som følge af en tilgang af allerede uddannede, der midlertidigt har været uden for erhverv.

Uddannelseskategori	1972	1977	1985
SF 1[1])	1.400[1])	1.300	1.100
SF 2	1.500	1.400	1.100

[1]) Incl. ca. 600 socialrådgivere ansat uden for den sociale sektor, jfr. afsnit 9.1.8.

I tabellerne IX.26. og IX.27. er angivet henholdsvis den forventede optagelseskapacitet i perioden 1972—78 samt kandidatproduktionen i perioden 1972-75.

Tabel IX.26.

Optagelseskapacitet ved socialformidleruddannelserne i perioden 1972–78.

Uddannelseskategori	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
SF 1[1]) ..	576	576	..[2])	..	..	..	..
SF 2 ...	350	500	525	525	550	550	250

1) Se tabel V.18.
2) Der foreligger ingen oplysninger om optagelseskapaciteten fra 1974 og fremover.

Tabel IX.27.

Kandidatproduktionen ved socialformidleruddannelserne i perioden 1972–75.

Uddannelseskategori	1972	1973	1974	1975
SF 1[1])	220	290	410	490
SF 2	525	375	400	520

i) Se tabel V.19.

Under forudsætning af at 1973-optagelseskapaciteten benyttes som basis frem til 1985 for socionomuddannelsen (SF1) og 1978-optagelseskapaciteten som basis for den socialadministrative uddannelse (SF2), er i tabel IX.28. angivet kandidatproduktionen for denne periode under hensyntagen til et frafald på 15 pct. ved socionomuddannelsen, jfr. bilag IX.2., hvorimod der næsten ikke er regnet med frafald for SF2-uddannelsen.

Tabel **IX.28.**

Skønnet kandidatproduktion ved socialformidleruddannelserne i perioden 1972—85.

Uddannelseskategori	1972-75	1976-80	1981-85
SF I[1])	1.410	2.450	2.450
SF 2[2])	1.820	1.960	1.250

1) Socionomuddannelsen.
2) Kommunernes 400 timers opskolingskursus samt 750–800 timers socialkursus.

Udover personalet inden for den sociale sektor vil der, som det fremgår af afsnit 9.1.8., være behov for socionomer uden for denne. I 1971 svarede dette behov til, at ca. 40 pct. af samtlige socialrådgivere var beskæftiget i andre sektorer, d.v.s. i alt ca. 600. Det er ikke sandsynligt, at den kraftige vækst i antal socialrådgivere inden for den sociale sektor kommer til at betyde en tilsvarende vækst udenfor denne. Der regnes derfor kun med, at ca. 20 pct. af samtlige socialrådgivere i 1985 vil være beskæftiget uden for den sociale sektor, eller ialt ca. 1.400.

I tabel IX.29. er nettotilgangen af nyuddannede socionomer (SF1) i perioden 1972-85 under forudsætning af, at 75 pct. af de uddannede er kvinder, sammenlignet med den ønskede tilvækst, idet der regnes med en relativt øget tilgang af mænd.

Tabel **IX.29.**

Skønnet nettotilvcekst af nyuddannede socionomer i perioden 1972—85.

Erhvervsfrekvens kvinder	1972-75	1972-77	1972-85
Høj	1.100	1.800	4.900
Ønsket tilvækst[1]) ..	-	1.400	5.700

i) Jfr. tabellerne IX.14.a. og IX.25., idet der i 1977 regnes med et behov på ca. 1.000 socionomer uden for den sociale sektor, og i 1985 på ca. 1.400.

Ifølge tabel IX.29. vil der i 1985 være et behov for yderligere 800 socionomer. Det svarer til, at der i hvert af årene 1974-77 må oprettes ca. 35 nye optagelsespladser, således at der i 1977 vil være en optagelseskapacitet på ca. 720.

Det skal bemærkes, at den her foreslåede udbygning på kortere sigt er i overensstemmelse med, hvad der er foreslået i den af Planlægningsrådet for de højere uddannelser i 1971 afgivne »Redegørelse for de videregående uddannelsers udbygning 1971/72-1975/76«, hvor man for 1975 regnede med en samlet optagelseskapacitet på 650 ved de sociale højskoler.

I tabel IX.30. er nettotilvæksten af uddannede med kommunernes 400 timers opskolingskursus og 750–800 timers kursus i perioden 1972-85 (under forudsætning af at 55 pct. af de uddannede er kvinder) sammenlignet med den ønskede tilvækst.

Tabel IX.30.

Skønnet nettotilvcekst af nyuddannede assistenter[1]) i perioden 1972—85.

Erhvervsfrekvens kvinder	1972-75	1972-77	1972-85
Høj	1.400	2.200	3.700
Ønsket tilvækst[2]) ..	–	2.000	3.400

1) Kommunernes 400 timers opskolingskursus indtil 1978 og fra 1975 også kommunernes 750-800 timers kursus.
2) Jfr. tabellerne IX.14.a. og IX.25.

Af tabel IX.30. fremgår det, at både på kortere og længere sigt vil der stort set være tale om balance mellem forventet udbud og efterspørgsel.

Kommissionen går ind for, at på længere sigt

skal det socialadministrative personale ved kommunernes social- og sundhedsforvaltning bestå af uddannede med kommunernes 750-800 timers kursus og foreslår derfor, at der sideløbende med opskolingskurserne startes 750-800 timers kurser i overensstemmelse med de aftaler, der allerede findes mellem kommunerne og Forvaltningshøjskolen.

Kommissionen foreslår således, at der i perioden 1973-75 etableres en kursuskapacitet på 125 af kommunernes 750-800 timers kurser, mens kursuskapaciteten fra 1976 øges til 250 i 1978 samtidig med, at optagelsen til kommunernes 400 timers opskolingskursus ophører. Den foreslåede kursuskapacitet vil sikre, at den af kommissionen forudsatte tilvækst i gruppen socialadministrativt personale (SF2), jfr. tabel IX.30. vil blive opfyldt. Dette betyder, at ca. 45 pct. af den socialadministrative personalegruppe i 1985 vil bestå af ansatte med kommunernes 750-800 timers kursus og resten med et 400 timers opskolingskursus.

I tabel IX.31. er angivet den ønskede optagelseskapacitet i perioden 1972-85.

Tabel IX.31.

Optagelseskapaciteten ved socialformidleruddannelsen i perioden 1972–85.

Uddannelseskategori	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	..1985
SF 1[1]	528	576	600	648	696	720	720	..720
SF 2 — 400 timers opskolingskursus	350	375	400	400	400	400	–	.. –
SF 2 — 750–800 timers kursus	–	125	125	125	150	150	520	..520

1) Der er regnet med en holdstørrelse på 24, og optagelseskapaciteten er tilpasset herefter.

9.4. De socialpædagogiske **korttidsuddannelsers** udbygning

Kommissionen har i afsnit 6.6. taget stilling til anvendelsen af korttidsuddannede med en begrænset socialpædagogisk funktion og finder, at der er et behov for disse, der peger dels i retning af arbejdet med børn, dels i retning af arbejdet med voksne. Opbygningen af korttidsuddannelserne med tilvalgsfag vil desuden tage hensyn til de uddannelsessøgendes eventuelle ønske om arbejdet med klienter med særlige vanskeligheder.

På ældreområdet og til arbejdet med voksne handicappede går kommissionen ind for, at omsorgs- og hjemmehjælperuddannelserne udbygges som foreslået i kommissionens betænkning om Uddannelse til omsorg (betænkning nr. 571/1970).

I det følgende vil kommissionen stille forslag om en udbygning af korttidsuddannelserne inden for nedenstående institutions- og arbejdsområder:

Institutions- og arbejdsområder	Type korttidsuddannelse
Børne- og ungdomsforsorgen	Omsorgshjælper (børn)
Åndssvageforsorgen og øvrige særforsorg m.v.	Omsorgshjælper (børn)
Ældreomsorgen incl. hjemmehjælp	Omsorgshjælper (ældre) og hjemmehjælper

Som anført i afsnit 9.2.1. består det korttidsuddannede personale næsten udelukkende af kvinder (ca. 90 pct.), og det antages yderligere, at denne gruppes erhvervsaktive periode svarer til det lave alternativ, der er vist i bilag IX 1. underbilag 1. Under disse forudsætninger er i tabel IX.32. beregnet, hvordan det nuværende personale med en begrænset pædagogisk funktion vil kunne fremskrives under hensyntagen til såvel afgang på grund af alder og død som tilgang af allerede korttidsuddannede eller personer, der tidligere har været beskæftiget med en begrænset pædagogisk funktion, men midlertidigt har været uden for erhverv.

Tabel EX.32.

Fremskrivning af det nuværende personale med en begrænset pædagogisk funktion under hensyntagen til såvel afgang på grund af afsked, alder og død som tilgang af personer, der midlertidigt har været uden for erhverv.

Institutions- og arbejdsområde	Uddannelsesgrad	1972	1977	1985
Børne- og ungdomsforsorgen[1]	med uddannelse	3.400	3.200	2.700
	uden uddannelse	9.450	8.900	7.500
Åndssvageforsorgen og øvrige særforsorg m.v.[2] [3]	med uddannelse	1.750	1.650	1.400
	uden uddannelse	1.750	1.650	1.400
Ældreomsorgen og hjemmehjælp[4]	med uddannelse	13.750	12.850	10.900
	uden uddannelse	25.450	23.950	20.000
I alt		55.550	52.200	43.900

1) Jfr. tabel IX.3.
2) Jfr. tabellerne IX.5. og IX.6.
3) Fordelingen mellem uddannede og ikke uddannede er skønnet.
4) Jfr. tabellerne IX.9. og IX.10.

Kommissionen finder det vigtigt, at så stor en del som muligt af personalet med en begrænset pædagogisk funktion har en korttidsuddannelse. I tabel IX.33a. er således beregnet den ønskede nettotilgang af korttidsuddannede under forudsætning af, at alle, der udfører en begrænset pædagogisk funktion i 1985, vil have en korttidsuddannelse. Alternativt har kommissionen i tabel IX.33b. beregnet den ønskede nettotilgang af korttidsuddannede, hvis der i stedet for fuld dækning af korttidsuddannede kun forudsættes en dækningsgrad på 50 pct. i 1985.

Sidstnævnte alternativ tager samtidig højde for det forhold, at der jfr. tabel IX.23. sandsynligvis vil opstå et overskud af fuldt uddannede socialpædagoger i 1985. Afhængigt af det faktiske overskuds størrelse kan der løbende blive tale om, at fuldt uddannede vil erstatte korttidsuddannede og dermed formindske behovet for disse. Det betyder igen, at de forudsatte personalenormer vil ændre sig i retning af en voksende andel af fuldt uddannede socialpædagoger. Dette taler for en lidt tilbageholdende uddannelsespolitik med hensyn til korttidsuddannelser ikke mindst på kort sigt.

Det skal bemærkes, at den ønskede nettotilgang i tabel IX.33.b. er mindre end det halve af tilgangen i tabel IX.33.a., fordi der selv uden nogen fremtidig uddannelse af korttidsuddannede vil eksistere en dækningsgrad på ca. 20 pct. i 1985. Nettotilgangen i tabel IX.33.b. svarer derfor kun til en forøgelse af dækningsgraden på ca. 30 pct., sammenholdt med en forøgelse på ca. 80 pct. i tabel IX.33.a.

Tabel IX.33.3.

Den ønskede nettotilgang af korttidsuddannede under forudsætning af at alle, der udfører en begrænset pædagogisk funktion i 1985, vil have en korttidsuddannelse.

Institutions- og arbejdsområde	1972-77[1]	1972-85
Børne- og ungdomsforsorgen	8.600	20.300
Åndssvageforsorgen og øvrige særforsorg m.v.	1.200	3.700
Ældreomsorgen incl. hjemmehjælp	12.900	35.600
I alt	22.700	59.600

i) Der er for 1977 regnet med en dækningsgrad på ca. 57 pct. af korttidsuddannede, svarende til at den ønskede nettotilgang i 1985 kan realiseres ved en konstant kursuskapacitet i perioden 1973-85.

Beregningen af kursuskapaciteten svarende til den i tabellerne lX.33.a. og b. opstillede nettotilgang af korttidsuddannede er vanskeligere end tilfældet var for de fuldt uddannede. Det skyldes først og fremmest, at der her er tale om, i hvert fald for en dels vedkommende, at give allerede ansatte en uddannelse. Det betyder formodentlig, at det relativt høje frafald, der i det foregående er regnet med for førstegangs ansatte, er skønnet for højt. På den anden side vil en del af de, der gennemgår en korttidsuddannelse, være noget ældre end de, der

Tabel IX.33.b.

Den ønskede nettotilgang af korttidsuddannede under forudsætning af en dækningsgrad på 50 pct. af korttidsuddannede i 1985.

Institutions- og arbejdsområde	1972 77[1])	1972-85
Børne- og ungdomsforsorgen . .	4.200	8.800
Åndssvageforsorgen og øvrige særforsorg m.v.	200	1.200
Ældreomsorgen incl. hjemmehjælp.	3.400	12.300
I alt	7.800	22.300

i) Der er for 1977 regnet med en dækningsgrad på ca. 36 pct. af korttidsuddannede, svarende til at den ønskede nettotilgang i 1985, kan realiseres ved en konstant kursuskapacitet i perioden 1973-1985.

gennemgår den 3-årige socialpædagogiske uddannelse, hvilket på sin side peger i retning af en relativt set hurtigere afgang fra erhvervsmæssig beskæftigelse.

Ud fra de hidtidige beregningsforudsætninger vil der ved en konstant kursuskapacitet i perioden 1973—85 være ca. 60 pct. i erhverv af de således uddannede i 1985. Dette skøn virker på den anden side så rimeligt, at kommissionen ikke på det foreliggende grundlag har fundet anledning til at ændre det, men anbefaler, at man løbende prøver at forbedre beregningsgrundlaget.

Endelig skal det anføres, at som følge af den korte uddannelsestid for de korttidsuddannede (ca. 3 måneder), vil det løbende være lettere at foretage en tilpasning af kursuskapaciteten end for de længerevarende socialpædagogiske uddannelsers vedkommende.

Med de forbehold, der således fremgår af ovenstående, er kursuskapaciteten svarende til tabellerne IX.33.a. og b. beregnet. Resultaterne er vist i tabellerne IX.34.a. og b.

Tabel IX.34.a.

Kursuskapaciteten ved de socialpædagogiske korttidsuddannelser i perioden 1973—85 under forudsætning af, at alle der udfører en begrænset pædagogisk funktion i 1985, har en korttidsuddannelse.

Institutions- og arbejdsområde	Kursuskapacitet pr. år i perioden 1973-85
Børne- og ungdomsforsorgen . .	2.600
Åndssvageforsorgen og øvrige særforsorg m.v.	450
Ældreomsorgen incl. hjemmehjælp.	4.550
I alt	7.600

Tabel IX.34.b.

Kursuskapaciteten ved de socialpædagogiske korttidsuddannelser i perioden 1973—85 under forudsætning af en dækningsgrad på ca. 50 pct. af korttidsuddannede i 1985.

Institutions og arbejdsområde	Kursuskapacitet pr. år i perioden 1973-85.
Børne- og ungdomsforsorgen . .	1.150
Åndssvageforsorgen og øvrige særforsorg m.v.	150
Ældreomsorgen incl. hjemmehjælp.	1.600
I alt	2.900

Under forudsætning af, jfr. afsnit 6.6., at en socialpædagogisk korttidsuddannelse kan gennemføres på $3^1/_2$ måneder, svarer 3 kurser til en helårsstuderende. I tilfælde af en dækningsgrad på 100 pct. af korttidsuddannede i 1985, jfr. tabel IX.34.a. vil det kræve en kursuskapacitet svarende til ca. 2.500 helårsstuderende.

Skønt kommissionen opfatter det som et mål, at alle, der udfører en begrænset pædagogisk funktion i 1985, har en korttidsuddannelse, finder kommissionen det realistisk, i hvert fald så længe fællesuddannelsen ikke er gennemført, at anbefale en udbygning af korttidsuddannelserne, jfr. det foregående, f.eks. svarende til en dækningsgrad på 50 pct. i 1985, jfr. tabel IX.34.b. Hertil kræves en udbygning svarende til ca. 950 helårsstuderende.

9.5. Udbygning af efter- og videreuddannelseskapaciteten

Det er på nuværende tidspunkt ikke klart, hvordan efter- og videreuddannelsesmulighederne vil udvikle sig frem til 1985. Her tænkes især på, hvordan finansieringen skal ordnes, idet dette må formodes at blive afgørende for søgningen til disse. Der arbejdes i øjeblikket fra flere

sider på at få afklaret denne overordnede problemstilling.

Som et foreløbigt udgangspunkt for dimensioneringen af efter- og videreuddannelseskapaciteten foreslår kommissionen, at denne sættes i forhold til antallet beskæftigede, således at der tilbydes efter- og videreuddannelsesmuligheder svarende i gennemsnit til 1 uge pr. ansat pr. år.

Efter- og videreuddannelsesbegrebet er yderst differentieret indenfor det sociale område. På baggrund af kapitlerne 6 og 7 er i det følgende vist en opstilling af de forskellige former for kurser, der her tænkes omfattet indenfor rammerne af efter- og videreuddannelsessystemet.

A. Efteruddannelseskurser:
   a. Ajourføringskurser (1—4 uger)[4])
   b. Opskolingskurser for uddannet personale (4 uger)
B. Videreuddannelseskurser:
   a. Almene suppleringskurser:
      Introduktionskurser (4—12 uger)
      Introduktionskurser for deltidsansatte (1 uge)
      Overgangskurser (4-12 uger)
   b. Specielle suppleringskurser:
      Omsorgskonsulent (14-16 uger)
      Familievejleder (14-16 uger)
      Pensionistvejleder
      Lederkurser (14-16 uger)
      Klubmedarbejdere (20 uger)
   c. Fortsættelseskurser:
      Specialkurser (1-16 uger)
      Årskurser (40 uger)

Tabel IX.35.

Uddannelseskapaciteten målt som antal helårsstuderende ved efter- og videreuddannelser under forudsætning af, at der i gennemsnit dimensioneres med 1 uge pr. ansat pr. år.

Uddannelseskategori	1977	1985
SP[1])	800	1.275
SF 1	40	135
SF 2	85	115
SF 3	75	75
KSP	1.800	1.900
I alt	2.800	3.500

1) SP (småbørn), SP (skolebørn), SP (voksne) og SP (ældre).

[4]) Herunder hører f.eks. de kurser, man afholder i forbindelse med gennemførelsen af et større lovkompleks. Eksempelvis kan nævnes kurser i tilknytning til syge- og dagpengereformen og bistandsreformen.

Under forudsætning af et undervisningsår på 40 uger er i tabel IX.35. beregnet uddannelseskapaciteten målt som antal helårsstuderende indenfor det sociale område, når der dimensioneres med 1 uge pr. ansat pr. år.

9.6. Uddannelseskapacitetens lokalisering på landsplan

Ved gennemførelse af kommissionens forslag til uddannelse af personale ved den sociale sektor, således som de er omtalt i kapitlerne 6 og 7, står man dels over for at skulle tilpasse eksisterende uddannelsesinstitutioner til de nye planer, dels over for at skulle starte nye institutioner til formålet.

Forholdene varierer alt efter, om det drejer sig om socialpædagogiske uddannelser og socialformidleruddannelser eller om korttidsuddannelser og efter- og videreuddannelser.

Her skal først og fremmest skitseres nogle generelle retningslinier for udbygningen af uddannelseskapaciteten inden for den sociale sektor i perioden 1972-85.

I rapporten fra kommissionens udvalg om socialpædagoguddannelserne (bilag LI.), er uddannelsesstedernes størrelse og geografiske placering diskuteret, og her skal kort gengives de vigtigste synspunkter.

Uddannelsesstederne findes i dag for visse socialpædagogiske områders vedkommende samlet et eller to steder i landet. Det gælder således uddannelsen til omsorgsassistent og diakonuddannelserne. For andre områders vedkommende, f.eks. børnehave-, fritids- og børneforsorgspædagogerne, findes en lang række seminarier spredt over hele landet. Uddannelsesstederne dækker i de fleste tilfælde et afgrænset socialpædagogisk område og er gennemgående ret små med ca. 200 studerende. En undtagelse er omsorgsassistentuddannelsen, der har ca. 1.500 studerende, heraf 400-500 på personalehøjskolen samtidig. I bilag IX.3. er vist placeringen af de socialpædagogiske uddannelsessteder.

Med hensyn til placeringen af de sociale uddannelsesinstitutioner fremgår det på baggrund af bilag IX.3., at sigtet har været forskelligt for

socialrådgiveruddannelsen og de socialpædagogiske uddannelser, idet det ved udbygningen af de sociale højskoler i Odense, Esbjerg og Aalborg har været afgørende at placere disse i tilknytning til eksisterende eller kommende universitetscentre med henblik på en integration i disse.

Specielt vedrørende uddannelsen af personale til kommunernes sociale forvaltning, der i dag foregår i tilknytning til Forvaltningshøjskolen, må det forventes, at den fremtidige uddannelse også vil finde sted ved skolen i København og ved dennes provinsafdelinger.

I modsætning til socionomuddannelsen har det for de socialpædagogiske uddannelsers vedkommende været en del af målsætningen at gennemføre en større spredning af uddannelseskapaciteten. I denne ligger dels ønsket om at betragte placeringen af disse som et led i egnsudviklingen, dels at den bedre spredning af uddannelsesstederne giver nogle grupper, der ellers ville have haft svært ved eller helt have afholdt sig fra at gennemføre en socialpædagogisk uddannelse, mulighed herfor. Den gruppe, der især tænkes på, er gifte kvinder, som kun har mulighed for at gennemføre en uddannelse, hvis denne er placeret i nærheden af deres hjem, men det kan også være unge, der af økonomiske eller andre årsager afstår fra at påbegynde en socialpædagogisk uddannelse, hvis det betyder, at de skal flytte til en anden by.

Kommissionen går ind for denne målsætning og foreslår i overensstemmelse hermed, at udbygningen af de socialpædagogiske uddannelser skal ske ved, at optagelseskapaciteten fordeles proportionalt med rekrutteringsgrundlaget opgjort amtsvis.

I rapporten fra kommissionens arbejdsgruppe om socialpædagoguddannelserne tager et flertal stilling til fordel for en placering i tilknytning til universitetscentrene, medens et mindretal mener, at eftersom en lang række af de eksisterende uddannelsessteder ligger uden for de nuværende eller kommende universitetscentre, vil de indtil videre næppe kunne undværes, og at de derfor bør udbygges parallelt med integrationen af de socialpædagogiske uddannelser i universitetscentrene. Kommissionen tilslutter sig således mindretallets indstilling.

Spørgsmålet om, hvilken geografisk fordelingspolitik man anser for mest hensigtsmæssig, kan man vanskeligt diskutere uden samtidig at drøfte, hvilken størrelse de enkelte institutioner skal have. En udbygning nogle få steder i landet, f.eks. i tilknytning til universitetscentrene, betyder automatisk store institutioner, medens en amtsvis udbygning giver mulighed for en mere differentieret målsætning med hensyn til uddannelsesstedernes størrelse.

Ved at lade uddannelsesstederne være af en vis størrelse (500–1.000 studerende) vil der kunne skabes et bredt uddannelsesmiljø med kontaktflader til andre beslægtede uddannelser. Herved undgås, at undervisningens synsvinkler bliver for snævre såvel i faglig henseende som med hensyn til ensidige ideologiske retninger. Det er samtidig af betydning, at de studerende allerede i uddannelsestiden lærer at samarbejde med andre faggrupper.

Der vil endvidere på et større uddannelsessted være mulighed for at give de studerende varierede undervisningstilbud, således at de kan sammensætte deres studium ud fra egen motivation og egne interesser. Ligeledes vil der være mulighed for gennem fordybelse i specielle emner at oparbejde en dybere indsigt og videregående færdigheder, således at behovet for specialuddannede personer dækkes. Samtidig kan man få dækket undervisningen i en række specialfag af faste lærere, hvor det i dag ikke er almindeligt.

Det vil sige, at på den ene side er der nogle forhold, som taler for, at uddannelsesstederne skal være af en vis størrelse (500–1.000 studerende), og på den anden side er der hensynet til en vis spredning af uddannelseskapaciteten.

Kommissionen finder på denne baggrund, at de socialpædagogiske uddannelsessteder normalt ikke må være mindre end svarende til en bestand på ca. 300 studerende og ikke større end ca. 750 studerende. Ved en bestand på ca. 300 vil man årligt kunne optage flere hold à 25 studerende, og det betyder, at også ved den mindste institutionsstørrelse vil flere socialpædagogiske uddannelsesretninger kunne være repræsenteret samtidig.

Inden for det område, som kommissionen her har foreslået for størrelsen af de socialpædagogiske uddannelsessteder, vil der antagelig ikke være større forskelle i omkostningerne pr. studerende.

For korttidsuddannelsernes vedkommende mener kommissionen, at der kan blive tale om en yderligere spredning af uddannelseskapaciteten i forhold til grunduddannelsesstederne med henblik på at nå endnu bredere grupper af uddannelsesinteresserede end tilfældet vil

være for grunduddannelsernes vedkommende.

9.6.1. De socialpædagogiske uddannelsers lokalisering

Kommissionen har til grund for en målsætning for lokaliseringen af de socialpædagogiske uddannelser drøftet forskellige kriterier.

Først og fremmest er der spørgsmålet om lokaliseringen af den samlede uddannelseskapacitet og dernæst, hvordan denne skal fordeles på de socialpædagogiske uddannelsesretninger, d.v.s. om de enkelte retninger skal fordeles anderledes end den samlede uddannelseskapacitet.

Angående fordelingen af den samlede uddannelseskapacitet går kommissionen ind for, at denne skal fordeles proportionalt med rekrutteringsgrundlaget, d.v.s. tilnærmet antallet af unge i aldersgruppen 20-24 år. Samtidig mener kommissionen ikke, at klientgrupperne fordeler sig på en sådan måde, at det kan begrunde en anden fordeling af de enkelte uddannelsesretninger end af den samlede uddannelseskapacitet.

I bilag IX.4. er på baggrund af Landsplanudvalgets Befolkningsf remskrivninger 1970–2000[5]) beregnet fordelingen af 20-24 årige fordelt på amtskommuner. Landsplanudvalget arbejder med to alternativer. Alternativ I forudsætter, at nettovandringen er nul, medens alternativ II forudsætter samme nettovandring som i perioden 1965—70.

Kommissionen har antaget, at på kortere sigt, d.v.s. stort set inden for planlægningsperioden 1972-85, vil alternativ II være det alternativ, som bedst vil vise befolkningsf ordelingen. Landsplanudvalget gør opmærksom på fertilitetens indflydelse på amtskommunernes fremtidige befolkning. Det forhold får dog ingen betydning i denne sammenhæng, fordi gruppen af 20-24 årige, som her er af interesse, allerede er født.

Af bilag IX.5. fremgår det ved sammenligning med bilag IX.4., at den samlede optagelseskapacitet i 1971 ved de socialpædagogiske uddannelser stort set var fordelt i overensstemmelse med kommissionens forslag. Samtidig kan man se, at hvis man betragter optagelseskapaciteten øst-vest for Store Bælt, svarer denne stort set til søgningene. Dette forhold er netop i overensstemmelse med det fordelingsprincip, som kommissionen har foreslået.

Den foreslåede udvidelse af optagelseskapaciteten i 1975, skal placeres således, at den samlede fordeling bedst muligt kommer til at svare til fordelingen af rekrutteringsgrundlaget på amtskommuner i bilag IV.4.

9.6.2. Socionomuddannelsens lokalisering

Kommissionen mener, at udbygningen af de sociale højskoler, som hidtil skal begrænses til de nuværende eller planlagte universitetscenterbyer. D.v.s. København og Roskilde øst for Store Bælt og Odense, Esbjerg, Århus og Ålborg vest for Store Bælt.

For Roskildes vedkommende vil der blive tale om dels at opbygge en selvstændig social højskole, dels at etablere en integreret socionomuddannelse i forbindelse med Roskilde universitetscenter.

Det er på nuværende tidspunkt ikke muligt at vurdere hvor stor en del af de, der gennemgår en samfundsvidenskabelig basisuddannelse ved Roskilde universitetscenter, som vælger at fortsætte med en socionomoverbygning. Sammenlignet med kandidatproduktionen ved de øvrige uddannelsessteder for socionomer, vil antallet af uddannede socionomer ved Roskilde universitetscenter i øvrigt være forsvindende (i størrelsesordenen 5 pct.).

Hvad angår fordelingen af optagelseskapaciteten ved den direkte strukturerede socionomuddannelse, mener kommissionen, at den må ske proportionalt med rekrutteringsgrundlaget som for den socialpædagogiske uddannelses vedkommende. Rekrutteringsgrundlaget er dog her mindre entydigt bestemt især for området vest for Store Bælt, da universitetscentrene ikke svarer til den amtskommunale opdeling, der blev lagt til grund for lokaliseringen af den socialpædagogiske uddannelse. I nedenstående skema er vist hvordan rekrutteringsgrundlaget til de enkelte universitetsbyer vest for Store Bælt kan afgrænses.

Rekrutteringsgrundlaget betragtes igen som antallet af unge i aldersgruppen 20-24 år. I tabel IX.36. er på baggrund dels af opdelingen i omstående skema, dels alternativ II i Landsplanudvalgets Befolkningsfremskrivninger på amtskommuner (nettovandring som i 1965-70) beregnet den ønskede fordeling af optagelseskapaciteten.

[5]) Befolkningsf remskrivninger 1970-2000. Amtskommuner, januar 1971, Landsplanudvalgets sekretariat.

Århus	Ålborg	Odense	Esbjerg
amter	amter	amter	amter
Århus	Nordjylland	Fyn	Ribe
1/2 Viborg	1/2 Viborg		
1/2 Ringkøbing			1/2 Ringkøbing
1/2 Vejle		1/4 Vejle	1/4 Vejle
		1/2 Sønderjylland	1/2 Sønderjylland

Tabel IX.36.

Fordelingen af rekrutteringsgrundlaget vest for Store Bælt i perioden 1970–85

Uddannelsessted	1970	1975	1980	1985
	pct.	pct.	pct.	pct.
Odense	23	23	22	22
Esbjerg	20	20	21	21
Århus	36	36	36	37
Ålborg	21	21	21	20
I alt	100	100	100	100

Kilde: Landsplanudvalgets Befolkningsfremskrivninger på amtskommuner, 1970–2000, alternativ II.

På baggrund af tabellerne IX.31. og IX.36. er i tabel IX.37. vist fordelingen af den af kommissionen foreslåede optagelseskapacitet for socionomuddannelsen, idet det samtidig er benyttet, at fordelingen af rekrutteringsgrundlaget øst og vest for Store Bælt fra 1975 er henholdsvis 52,5 pct. og 47,5 pct., jfr. bilag IX.4.

Af tabel IX.37. fremgår det især, at udbygningen af socionomuddannelsen indtil 1975 skal ske i området øst for Store Bælt, d.v.s. i Roskilde. Først i 1977 er det muligt under forudsætning af en holdstørrelse på 24 at skabe en fordeling af optagelseskapaciteten, svarende til rekrutteringsgrundlaget i tabel IX.36. Den foreslåede vækst øst for Store Bælt vil eventuel kunne modificeres, når der fra 1974 foreligger et grundlag for at vurdere tilgangen til socionomoverbygningen ved Roskilde universitetscenter.

Tabel IX.37.

Optagelseskapacitetens fordeling ved socionomuddannelsen i perioden 1971–85[1])

Uddannelsessted	1971[2])	1972	1973	1974	1975	1976	1977	.. 1985
København	154	240	240	216	216	216	216	.. 216
Roskilde	–	–	–	48	96	96	96	.. 96
Odense	96	96	96	96	96	96	96	.. 96
Esbjerg	72	72	72	72	72	72	96	.. 96
Århus	96	96	96	96	96	120	120	.. 120
Ålborg	72	72	72	72	72	96	96	.. 96
I alt	490	576	576	600	648	696	720	.. 720

1) Der er forudsat en klassestørrelse på 24 ved fordelingen.
2) Jfr. tabel V.9.

9.7. Driftsomkostninger og lærerforbrug ved de sociale uddannelser

I dette afsnit er først og fremmest beregnet de direkte uddannelsesomkostninger, der er forbundet med at gennemføre den foreslåede socialpædagogiske fællesuddannelse, socialformidleruddannelserne, korttidsuddannelserne samt efter- og videreuddannelsesordningerne. Derudover er for både korttidsuddannelserne og efter- og videreuddannelserne størrelsesordenen af vikarudgifterne søgt beregnet.

9.7.1. De socialpædagogiske uddannelser

Næsten 60 pet. af tilgangen til de socialpædagogiske uddannelser i 1973 vil være til børnehave og fritidspædagoguddannelserne, og set fra et driftsøkonomisk synspunkt er disse uddannelser strukturmæssigt opbygget på samme måde som den foreslåede fællesuddannelse. Det betyder, at der ikke udgiftsmæssigt bliver væsentlige omkostninger i forbindelse med den foreslåede strukturændring. De igangværende talmæssigt beskedne uddannelser til omsorgsassistent ved •pensionistomsorgen, den socialpædagogiske forsøgsuddannelse samt diakonuddannelserne kan i driftsøkonomisk henseende stort set betragtes på samme måde.

Tilbage er uddannelserne til børneforsorgspædagog og omsorgsassistent (åndssvageforsorgen). Her bliver der i overgangsperioden frem til 1978 tale om gradvist stigende meromkostninger som følge af kommissionens forslag om en fællesuddannelse.

Socialstyrelsens planlægnings- og uddannelsesadministration har i bilag III. 1. beregnet udgiftsændringerne i forbindelse med en omlægning af uddannelserne til børneforsorgspædagog og omsorgsassistent ud fra et bredere samfundsøkonomisk synspunkt. Man har her stillet de direkte uddannelsesomkostninger (lærerlønninger, administration m.v.) over for besparelserne i elevlønninger, og udgifterne til et erstatningspersonale svarende til den tid eleverne under de nuværende uddannelser tilbringer i praktik. Under forudsætning af at erstatningspersonalet skal udføre et arbejde med en begrænset pædagogisk funktion, bliver der tale om en væsentlig besparelse. Sammenholdes denne besparelse imidlertid med stigningen i stipendiestøtte fra Statens Uddannelsesstøtte, bliver der tale om en samlet merudgift for det offentlige på ca. 0.6 mill. kr., samtidig med at optagelseskapaciteten reduceres med ca. 20 pct. på grund af omlægningen af omsorgsassistentuddannelsen.

I tabel IX.38.a. og b. er vist, hvordan optagelseskapaciteten og bestanden forudsættes fordelt i overgangsperioden indtil 1978 dels på de uddannelser, der driftsøkonomisk svarer til fællesuddannelsen, jfr. ovenstående, dels på børneforsorgs- og omsorgsassistentuddannelserne svarende til beregningsgrundlaget i afsnit 9.2.

Tabel IX.38.a.

Fordelingen af tilgangen til de socialpædagogiske uddannelser i overgangsperioden indtil 1978 dels på uddannelser, der driftsøkonomisk svarer til fællesuddannelsen, dels på børneforsorgs- og omsorgsassistentuddannelserne

	1972[1])	1973[1])	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	. . 1985
Fællesuddannelsen[2])	2.660	2.730	2.875	3.355	3.675	4.175	4.625	4.625	4.625	. . 4.625
Børneforsorgs- S	624	624	560	500	380	190	–	–	–	–
uddannelsen A2	336	336	300	260	200	100	–	–	–	–
Omsorgsassistentuddannelsen	625	625	580	510	370	160	–	–	–	–
I alt	4.245	4.315	4.315	4.625	4.625	4.625	4.625	4.625	4.625	. . 4.625

1) Se tabel V.18.
2) Børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, forsøgsuddannelsen, omsorgsassistentuddannelsen (pensionist) og 1/2 af kapaciteten ved diakonuddannelserne (resten er henført til plejehjemsassistentuddannelsen, der ikke er medtaget her).

Tabel IX.38.b.

Fordelingen af bestanden ved de socialpædagogiske uddannelser i overgangsperioden indtil 1978 dels på uddannelser, der driftsøkonomisk svarer til fællesuddannelsen, dels på børneforsorgs- og omsorgsassisten tuddannelserne

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1985
Fællesuddannelsen[1])	6.400	7.300	8.100	8.500	9.400	10.900	12.300	13.200	13.600	13.600
Børneforsorgsuddannelsen	2.000	2.400	2.700	2.500	2.200	1.600	800	300	–	–
Omsorgsassistentuddannelsen	1.700	1.800	1.800	1.700	1.400	1.000	500	100	–	–
I alt	10.100	11.500	12.600	12.700	13.000	13.500	13.600	13.600	13.600	13.600

i) Børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, forsøgsuddannelsen, omsorgsassistentuddannelsen (pensionist) og i/2 af kapaciteten ved diakonuddannelserne (resten er henført til plejehjemsassistentuddannelsen).

På baggrund af tabel IX.38.b. kan driftsomkostninger for de eksisterende uddannelser beregnes, når omkostningerne pr. studerende pr. år kendes. Det skal bemærkes, at de følgende beregninger over driftsomkostninger er eksklusive udgifter i forbindelse med Statens Uddannelsesstøtte.

For børneforsorgs- og omsorgsassistentuddannelserne anvendes omkostningerne pr. studerende, således som de kan beregnes på grundlag af budgettallene for 1972/73, uændret i overgangsperioden, da der ikke antages at ville ske nogle ændringer med de eksisterende uddannelser i denne periode.

Ifølge finanslov 1972-73 er der for børneforsorgsuddannelserne budgetteret med ca. 12.8 mill. kr. excl. husleje i 1972/73, når indtægten fra elevers betaling af kost er fratrukket. Dette sammenholdt med en bestand på ca. 2.000, jfr. tabel IX.38.b., giver en udgift pr. studerende på ca. 6.400 kr. pr. år. Omkostningerne ved omsorgsassistentuddannelsen fremgår ikke direkte af finansloven, men socialministeriet har oplyst, at der for *1912/13* er budgetteret med ca. 4.4 mill. kr. inkl. husleje. For 1972/73 er bestanden beregnet til ca. 1.700, jfr. tabel IX.38.b. Det svarer til en udgift pr. studerende på ca. 2.400 kr. efter et skønnet fradrag for husleje.

Den store forskel i de årlige udgifter til uddannelsen til børneforsorgspædagog (6.400 kr. årlig), og til omsorgspædagog (2.400 kr. årlig) beror dels på forholdet mellem længden af teoriperioder og praktikperioder, dels på i hvilket omfang de studerende i praktikperioderne følges af seminarierne. For børneforsorgspædagoguddannelsens vedkommende er udgifterne i forbindelse med tilsyn ved praktikperioderne m.v. inkluderet i ovennævnte tal. Hertil kommer, at der er særlige udgifter for børneforsorgsseminarierne til driften af de i tilknytning til disse drevne kollegier, og at disse udgifter ikke har kunnet udskilles.

For børnehave- og fritidspædagoguddannelserne er der i 1972/73 budgetteret med ca. 37.1 mill. kr. excl. husleje, svarende til en udgift på ca. 6.200 kr. pr. studerende ved en beregnet bestand på ca. 6.000.

Kommissionen har ved beregningen af driftsudgifterne for fællesuddannelsen benyttet alternativet i bilag IX.2.1., tabel I[6]), svarende til et samlet antal undervisningstimer på 2.200 timer, en andel timer læst af faste lærere på 50 pct. og

[6]) I bilag IX.2.1. skal man for at kunne benytte den opstillede beregningsmodel kende dels omfanget af deletimer, dels den andel af timerne, der læses af faste lærere.

Ifølge finanslov 1972-73 er der ved børnehave- og fritidspædagoguddannelserne budgetteret med ca. 132.000 timelærertimer. Sammenholdt med at de forventede ansatte faste lærere med de gældende normer vil præstere ca. 110.000 timer, betyder det, at andelen af timer, som vil blive læst af faste lærere, er ca. 45 pct. For 1972/73 skal der i alt præsteres ca. 174.000 klassetimer, når der ikke tages hensyn til anvendelsen af deletimer. Sammenholdes antallet af klassetimer med det samlede udbud af lærertimer, ser man, at lærertimetallet er ca. 40 pct. større end klassetimeantallet. Denne forskel er et udtryk for omfanget af deletimeantallet m.v.

et omfang af deletimer[7]) på 50 pct. Dette giver med en holdstørrelse på 25 en gennemsnitlig udgift pr. studerende pr. år på ca. 6.500 kr., og der er således tale om en vis standardforbedring fra 1972 til 1973 i forhold til børnehave- og fritidspædagoguddannelserne. Forbedringen ligger i en lidt større anvendelse af deletimeordningen, hvilket kommissionen af pædagogiske grunde anser for vigtig for at få mest muligt ud af den foreslåede fællesuddannelse. På lidt længere sigt må de beregnede driftsomkostninger betragtes som minimumstal, da de ikke indeholder standardforbedringer fra 1973.

I tabel IX.39. er under disse forudsætninger beregnet de samlede driftsomkostninger ved de socialpædagogiske uddannelser.

Tabel IX.39.

Driftsomkostninger[1])[2]) excl. husleje ved de socialpædagogiske uddannelser ved gennemførelse af kommissionens forslag om en fællesuddannelse i perioden 1972—85 (april 1971-priser)

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	. . 1985
					– mill. kr. –					
Fællesuddannelsen	39.6	47.5	52.7	55.3	61.1	70.9	80.0	85.8	88.4	. . 88.4
Børneforsorgsuddannelsen . .	12.8	15.4	17.3	16.0	14.1	10.2	5.1	1.9	–	. . –
Omsorgsassistentuddannelsen	4.1	4.3	4.3	4.1	3.4	2.4	1.2	0.2	–	. . –
I alt	56.5	67.2	74.3	75.4	78.6	83.5	86.3	87.9	.4	. . \A

1) Hertil kommer reallønsforbedringer, der alt andet lige vil medføre, at lønandelen af de samlede driftsomkostninger bliver større. Mere sandsynligt er det, at de øvrige driftsudgifter også vil stige noget, således at den nuværende fordeling af driftsudgifterne mellem løn og øvrige udgifter, ikke vil ændres så stærkt. Det betyder, at man må regne med en stigning i de samlede driftsomkostninger i nærheden af de forventede reallønsforbedringer udover de egentlige prisstigninger. I perspektivplanlægningsredegørelsen (s. 22) er der forudsat en reallønsforbedring på 4[3]M pct. pr. år.
2) Excl. standardforbedringer fra 1973.

Stigningen i uddannelsesomkostningerne målt i faste priser uden reallønsforbedringer og standardforbedringer skyldes, som det vil fremgå af tabel IX.40., ikke kun kommissionens forslag om en fællesuddannelse, men er i højere grad resultatet af de beslutninger om en udbygning, der allerede er truffet, og for så vidt stigningen i 1973 og 1974 er den en konsekvens af udvidelsen af optagelseskapaciteten i årene 1971 og 1972, der nu slår igennem på bestandssiden. I tabel IX.40. er de samlede driftsomkostninger ved gennemførelse af fællesuddannelsen (jfr. tabel IX.39.) sammenlignet med driftsomkostningerne hvis udbygningen af de eksisterende uddannelser skulle fortsætte med uændret struktur.

Tabel IX.40.

Sammenligning af driftsomkostningerne ved gennemførelsen af fællesuddannelsen med driftsomkostningerne ved bevarelse af de nuværende uddannelsers struktur

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	. . 1985
				– mill. kr. –				
Fællesuddannelsen	74.3	75.4	78.6	83.5	86.3	87.9	88.4	. . 88.4
Nuværende struktur	74.2	74.9	76.8	80.1	80.7	80.7	80.7	. . 80.7
Meromkostninger[1])[2])	0.1	0.5	1.8	3.4	5.6	7.2	7.7	. . 7.7

1) Se fodnoterne til tabel IX.39.
2) Heraf skyldes fra 1980 ca. 1.4 mill. kr. den forudsatte standardforbedring (se teksten).

Til de i tabel IX.40. anførte meromkostninger ved at gennemføre fællesuddannelsen må lægges de udgifter, der direkte er forbundet med at gennemføre omstillingen. Disse udgifter er engangsudgifter, og er derfor ikke medtaget her.

På bagrund af tabel IX.38.b. er i tabel IX.41. beregnet det samlede behov for lærere i perioden 1972–85 under forudsætning af, som allerede nævnt, at andelen af timer læst af faste lærere er 50 pct.

7) En deletime er en time, hvor klassen deles, således at der skal to lærere til at varetage undervisningen i en skematime.

Tabel IX.41.

Lærerforbrug i perioden 1972—85 under forudsætning af, at andelen af timer læst af faste lærere er 50 pct. fra 1973 for fællesuddannelsen, medens lærertallene for 1972 er benyttet uændret for børneforsorgs- og omsorgsassistentuddannelserne

	1972[1])	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	.. 1985
Fællesuddannelsen	198	271	300	315	348	404	456	489	504	.. 504
Børneforsorgsuddannelsen	62	88	99	91	80	58	29	11	–	.. –
Omsorgsassistentuddannelsen	33	35	35	33	27	19	9	2	–	.. –
I alt	293	394	434	439	455	481	494	502	504	.. 504

i) Forventet antal ansatte.

Problemerne med hensyn til lærerrekrutteringen vil, som det fremgår af tabel IX.41., især være store i 1973 og 1974, som en følge af den allerede omtalte stærke stigning i optagelseskapaciteten i årene 1971 og 1972. Udover det lærerbehov, som direkte kan aflæses af tabel IX.41., bliver der i løbet af planlægningsperioden yderligere tale om en tilgang af nye lærere til at erstatte lærere, som tager deres afsked eller på anden måde forlader deres beskæftigelse.

Dette stigende lærerbehov peger sammenholdt med behovet for pædagogiske kurser for deltidslærerne på et samlet seminarielæreruddannelsessystem som foreslået i betænkningen om Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. (betænkning nr. 567/1970). Det første år vil en sådan ordning koste ca. 1.2 mill. kr. og de efterfølgende år ca. 1.7 mill. kr. (omregnet til april 1971-priser).

Med udgangspunkt i bilag IX.2.1., tabel 1, er endelig udfra en samlet optagelseskapacitet på 4.625 i tabel IX.42. beregnet driftsomkostninger og lærerforbrug under forskellige forudsætninger i 1985, når virkningerne af de foreslåede ændringer har nået en ligevægt.

Tabel IX.42.

Samlede driftsomkostninger[1])[2]) og lærerforbrug i 1985 under forskellige forudsætninger

Holdstørrelse	Andel af timer læst af faste lærere	Procenttillæg for anvendelse af deletimer	Antal undervisnings-timer	Driftsom-kostninger[1])[2])	Lærerforbrug (heltid)
	pct.	pct.		– mill. kr. –	
25	33	33	2200	81.4	370
25	50	33	2200	82.8	467
25	67	33	2200	84.2	569
25	33	50	2200	87.8	393
25[3])	50	50	2200	88.4	504
25	67	50	2200	90.2	620
20	33	33	2200	98.5	416
20	50	33	2200	100.4	573
20	67	33	2200	102.2	735
20	33	50	2200	101.3	449
20	50	50	2200	102.7	592
20	67	50	2200	104.5	735

1) April 1971-priser.
2) Se fodnoterne til tabel IX.39.
3) Kommissionens forslag (se teksten).

9.7.2. Socialformidleruddannelserne

9.7.2.1. Socionomuddannelsen

Kommissionen har dels stillet forslag om en udbygning af socionomuddannelsen, jfr. tabel IX.31., dels om en forøgelse af teorien fra de nuværende 2 år til $2^1/_2$ år, men med fastholdelse af en samlet studietid på 3 år. I tabel **IX.**43. er vist, under forudsætning af, at overgang til den foreslåede socionomuddannelse sker i 1974, hvordan bestanden vil udvikle sig

Tabel IX.43.

Bestanden af studerende ved de sociale højskoler fordelt på den nuværende socionomuddannelse og den af kommissionen foreslåede

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	.. 1985
Nuværende socionomuddannelse .	1.300	1.500	1.000	500	–	–	–	–	–	–
Foreslåede socionomuddannelse .	–	–	600	1.200	1.900	2.000	2.000	2.100	2.100	.. 2.100
I alt	1.300	1.500	1.600	1.700	1.900	2.000	2.000	2.100	2.100	.. 2.100

i perioden 1972-85, fordelt på den nuværende og foreslåede uddannelse. Frafald og omgængere svarer til forudsætningerne i bilag IX.2.1.

Ifølge finanslov 1972-73 var de budgetterede driftsudgifter excl. husleje og udgifter i forbindelse med forskellige former for kursusvirksomhed i 1972/73 ved socialrådgiveruddannelsen ca. 12.9 mill. kr. Det svarer ved en bestand på 1.400 til en udgift pr. studerende på **ca.** 9.200 kr., der benyttes som udgangspunkt for beregningen af driftsomkostningerne ved den nuværende uddannelse. Den her benyttede bestand er lidt højere end den, der er angivet i tabel IX.43., og det skyldes, at etableringen af en ny social højskole i Roskilde ikke kom i stand.

Ved beregningen af driftsomkostningerne for den ændrede socionomuddannelse, er **der** anvendt en økonomisk struktur, som, jfr. bilag IX.2.2., tabel I[1]), svarer til en holdstørrelse på 20 (denne holdstørrelse svarer anvendt som parameter i bilag IX.2.2., tabel 1, til en holdstørrelse på ca. 19, fordi der allerede er taget hensyn til, at den gennemsnitlige holdstørrelse bliver mindre end den fastsatte holdkoefficient på grund af frafald), en andel timer læst af faste lærere på 50 pct.[2]), samt et antal timer for hele uddannelsen på 2.500.

Af tabel IX.44. fremgår under ovennævnte forudsætninger de samlede driftsomkostninger ved socionomuddannelsen i perioden 1972-85, og i tabel 1X.45. er beregnet merudgifterne ved at gennemføre kommissionens forslag.

[1]) På samme måde, som ved beregningen af driftsomkostningerne ved den socialpædagogiske fællesuddannelse, skal man for at kunne benytte den i bilag IX.2.2. opstillede beregningsmodel kende dels omfanget af deletimer, dels den andel af timerne, der læses af faste lærere. Der er for 1972/73 ifølge finansloven regnet med ca. 32.000 deltidslærertimer. Omregnet svarer det faste personales undervisningsforpligtelse til ca. 17.400 undervisningstimer. Det betyder, at andelen af timer læst af faste lærere er ca. 35 pct. i 1972. Det beregnede behov for undervisningstimer under forudsætning af en holdstørrelse på 24 er for 1972 ca. 39.600 timer, d.v.s. at man ved budgetteringen har anvendt et procenttillæg for deletimer på ca. 25 pct. I bilag IX.2.2. er der ikke forudsat et sådant tillæg for deletimer, da man ved de sociale højskoler ikke direkte arbejder med deletimebegrebet. Den faktiske konstatering af en form for deletimefaktor skyldes, at det ikke er muligt at udnytte den forudsatte klassekoefficient fuldt ud, bl.a. på grund af frafald. Eksistensen af en deletimefaktor skal ved de sociale højskoler derfor opfattes på den måde, at den gennemsnitlige holdstørrelse er mindre end den forudsatte holdkoefficient. I dette tilfalde betyder det, at i stedet for en holdstørrelse på 24, er den faktiske gennemsnitlige holdstørrelse på ca. 19.

[2]) Der er regnet med at halvdelen af lærergruppen, er akademikere, og at deres lønmæssige placering svarer til det videnskabelige personale **ved** universiteterne.

Tabel IX.44.

Samlede driftsomkostninger[1]) ved socionomuddannelsen i perioden 1972—85 under forudsætning af dels den foreslåede kapacitetsudbygning, dels at kommissionens forslag om en ændret socionomuddannelse gennemføres fra 1974

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	. . 1985
					– mill. kr. –					
Nuværende socionomuddannelse	12.8	13.8	9.2	4.6	–	–	–	–	–	–
Foreslåede socionomuddannelse[2])	–	–	6.7	13.4	20.8	21.9	21.9	23.0	23.0	23.0
I alt	12.8	13.8	15.9	18.0	20.8	21.9	21.9	23.0	23.0	23.0

1) Se fodnoterne til tabel IX.39.
2) Der er regnet med at halvdelen af lærergruppen er akademikere, og at deres lønmæssige placering svarer til det videnskabelige personale ved universiteterne, i alt en merudgift på ca. 0.5 mill. kr. fra 1979.

Tabel IX.45.

Merudgifter[1]) ved socionomuddannelsen som følge af kommissionens forslag om en udvidelse af den teoretiske del af uddannelsen fra 2 til 2½ år

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	. . 1985
					– mill. kr. –					
Uændret socionomuddannelse	12.8	13.8	14.7	15.6	17.5	18.4	18.4	19.3	19.3	. . 19.3
Kommissionens forslag[2]) . . .	12.8	13.8	15.9	18.0	20.8	21.9	21.9	23.0	23.0	. . 23.0
Merudgift	–	–	1.2	2.4	3.3	3.5	3.5	3.7	3.7	. . 3.7

1) Se fodnoterne til tabel IX.39.
2) Jfr. tabel IX.44.

Det samlede lærerbehov er i tabel IX.46. beregnet under forudsætning af, at andelen af faste lærere, i takt med at den foreslåede ændring af socionomuddannelsen gennemføres, øges fra ca. 35 pct. til ca. 50 pct.

Tabel IX.46.

Det samlede lærer behov ved socionomuddannelsen i perioden 1972-85

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	. . 1985
Nuværende socionomuddannelse . .	41	47	32	16	–	–	–	–	–	. . –
Foreslåede socionomuddannelse . .	–	–	26	52	83	87	87	89	89	. . 89
I alt	41	47	58	68	83	87	87	89	89	. . 89

I tabel IX.47. er med udgangspunkt i bilag IX.2.2., tabel 1, beregnet driftsomkostninger og lærerforbrug ved socionomuddannelsen i 1985 under forskellige forudsætninger, når virkningen af den foreslåede ekspansion og udvidelse af teorien har nået en ligevægt.

Tabel IX.47.

Driftsomkostninger[1])[2]) og lærerforbrug i 1985 under forskellige forudsætninger

Holdstørrelse	Andel af timer læst af faste lærere	Antal undervisningstimer	Driftsomkostninger	Lærerforbrug (heltid)
			– mill. kr. –	
20	33	2.500	23.2	66
20[3])	50	2.500	23.0	89
20	67	2.500	21.7	112
15	33	2.500	29.6	81
15	50	2.500	28.5	112
15	67	2.500	27.4	143

1) Der er regnet med at halvdelen af lærergruppen er akademikere, og at deres lønmæssige placering svarer til det videnskabelige personale ved universiteterne.
2) Se fodnoterne til tabel IX.39.
3) Kommissionens forslag (se teksten)

9.7.2.2. Kommunernes opskolingskursus og 750—800 timers kursus

Udgifterne ved disse kurser er anslået i tabel IX.48., idet der dog ikke er medregnet husleje og administration. Sidstnævnte udgifter indgår i

Forvaltningshøjskolens samlede administrationsudgifter, og kan ikke umiddelbart udskiltes, da det først og fremmest er forenede omkostninger.

Tabel IX.48.

Samlede driftsomkostninger[1]) ved afholdelse af kommunernes opskolingskursus og 750—800 timers kursus

1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	..1985
				– mill. kr. –				
2.0	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	2.3	.. 2.3

i) Se fodnoterne til tabel IX.39.

9.7.3. Korttidsuddannelserne

Inden for korttidsuddannelsesområdet er der for 1972/73 budgetteret med en samlet udgift på ca. 3.1 mill. kr., fordelt hovedsagelig på kursus for hjemmehjælpere og husmoderafløsere.

Ifølge finanslov 1972-73 var udgiften til et grundlæggende kursus for husmoderafløsere og hjemmehjælpere incl. udgifter til indkvarterede elever ca. 26.000 kr. pr. hold ved en holdstørrelse på 25. Et sådant grundlæggende kursus indeholder ca. 200 undervisningstimer, medens kommissionens forslag om korttidsuddannelser forudsætter en udvidelse af teorien til ialt ca. 350 timer. Dette vil alt andet lige betyde en udgift pr. hold på ca. 46.000 kr. ved de foreslåede korttidsuddannelser.

Beregningen i tabel IX.49. af de direkte driftsomkostninger ved at gennemføre en dækningsgrad af korttidsuddannede på 50 pct. inden for den del af personalet, der er beskæftiget med begrænsede pædagogiske funktioner, er foretaget med udgangspunkt i tabel IX.34.b., og under forudsætning af en holdstørrelse på 25. Undervisningen ved korttidsuddannelserne forudsættes først og fremmest at ske ved hjælp af timelærere, men man må dog regne med at skulle anvende nogle lærere tilknyttet grunduddannelsesstederne til at udarbejde uddannelsesplaner for de forskellige kurser.

Tabel IX.49.

Samlede driftsomkostninger[1]) ved korttidsuddannelserne

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	.. 1985
					– mill. kr. –					
Børne- og ungdomsforsorgen	0.1[2])	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	.. 2.0
Åndssvageforsorgen og øvrige særforsorg m.v.	–	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	.. 0.2
Ældreomsorgen inkl. hjemmehjælp	3.0[3])	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	.. 3.0
I alt	3.1	5.2	5.2	5.2	5.2	5.2	5.2	5.2	5.2	.. 5.2

1) Se fodnoterne til tabel IX.39.
2) 1 årige barneplejersker.
3) Heraf ca. 2.8 mill. kr., jfr. forslag til finanslov 1972-73, til grundlæggende kursus, udgifter til indkvartering af elever, på grundlæggende kurser og introduktionskursus for hjemmehjælpere og husmoderafløsere.

Det kan nævnes, at hvis man i stedet for en dækningsgrad på 50 pct. i 1985, jfr. ovenstående, ønsker, at alle der udfører eller arbejder med en begrænset pædagogisk funktion skal have en korttidsuddannelse, vil det betyde en forøgelse af de årlige driftsomkostninger fra ca. 5.2 mill. kr. til ca. 13.7 mill. kr. i hvert af årene i perioden 1973-85.

I dag findes der en refusionsordning hvorefter de uddannelsessøgende af kommunerne får dækket 80 pct. af den tabte arbejdsfortjeneste. Ved personaletællingen i januar 1972 viste det sig, at det gennemsnitlige antal ugentlige timer for husmoderafløsere og hjemmehjælpere var ca. 21,2 timer. Dette giver ved en gennemsnitstimeløn på ca. 12 kr. (april 1971-priser) en ugentlig indkomst på ca. 250 kr. Da korttidsuddannelsen er normeret til 12 uger, vil udgiften pr. kursist med en refusion på 80 pct. af den tabte arbejdsfortjeneste blive ca. 2.500 kr.

Den samlede udgift til vikarudgifter bliver under forudsætning af en udbygning af kursuskapaciteten svarende til en dækningsgrad på 50 pct. i 1985, jfr. ovenstående, på ca. 7.3 mill, kr. pr. år, medens fuld dækning ville betyde en udgift på ca. 19.0 mill. kr. pr. år i perioden 1973-85.

9.7.4. Efter- og videreuddannelserne

Som det fremgår af afsnit 9.5. rummer efter- og videreuddannelsesområdet undervisningstilbud strækkende sig fra elemsntære introduktionskurser til egentlige årskurser på et videregående uddannelsesniveau. Af samme grund er

det vanskeligt at opstille en økonomisk fællesnævner, som gør det muligt at vurdere dels driftsudgifter, dels lærerbehovet ved at gennemføre den foreslåede efter- og videreuddannelsesordning.

Opgørelsen af uddannelsesbehovet i tabel IX.35. angiver antal helårsstuderende som kan fordeles på følgende måde:

fuldt uddannede	(SP
socialpædagoger og	1 SF 1
socialformidlere	1 SF 2
	f SF 3
øvrige	1 KSP

For det fuldt uddannede personales vedkommende regnes med en udgift pr. kursusuge på 6.000 kr. pr. hold ved et ugentligt antal undervisningstimer på 30 timer til dækning af leje af lokaler, lærerlønninger, undervisningsmaterialer, opholdsudgifter og administration.

Behovet for faste lærere pr. hold opgjort på årsbasis er ca. 0.6, når 1/3 af de samlede timer læses af faste lærere, og ca. 0.9 hvis det er halvdelen. Det er her forudsat, at en fast lærers årlige undervisningstimetal er 660 timer, svarende til normen ved de sociale højskoler, idet undervisningen der tages som et udtryk for niveauet ved efter- og videreuddannelsesordningerne for de fuldt uddannede.

For det øvrige personale er der regnet med en udgift pr. kursusuge på 4.000 pr. hold, svarende til hvad en kursusuge koster ved korttidsuddannelserne. Ligeledes er der her forudsat, at undervisningen først og fremmest varetages af timelærere, som tilfældet var ved korttidsuddannelserne.

Tabel IX.50.

Direkte driftsomkostninger og lærerforbrug ved en efter- og videreuddannelsesordning svarende til en uge pr. medarbejder pr. år

	1972	1977	1985
Driftsomkostninger (mill.kr.)[1])	4.6[2])	20.9	27.3
Lærerforbrug[3]):			
Alternativ I[1])	-	22	37
Alternativ 2[1])	-	33	55

1) Se fodnote 1 til tabel IX.39.
2) På det foreliggende grundlag har det ikke med sikkerhed været muligt at adskille direkte uddannelsesomkostninger og vikarudgifter, så det anførte tal er et udtryk for et vist skøn.
3) Antal faste lærere i 1972 ved efter- og videreuddannelsesordningerne findes ikke oplyst.
4) Alternativ 1 svarer til, at 1/3 af undervisningstimerne læses af faste lærere, og alternativ 2 til at 1/2 bliver det.

Under ovennævnte forudsætninger og under antagelse af en holdstørrelse på 25 er de direkte driftsomkostninger samt lærerforbruget beregnet i tabel IX.50.

Hvad angår beregningen af vikarudgifterne ved den foreslåede efter- og videreuddannelsesordning, skal der fortsat skelnes mellem fuldt uddannede og øvrige.

For de fuldt uddannede vil en del af efter- og videreuddannelseskapaciteten blive benyttet til egentlig videreuddannelse i form af årskurser.

For nogle arbejdsfunktioner vil det ikke være praktisk muligt at ansætte vikarer ved ugekurserne, f.eks. vil en række administrative opgaver ikke for så kort tid kunne udføres af en anden, og den pågældendes sager vil derfor enten blive udført af nogle af de øvrige medarbejdere eller få lov til at vente til denne er tilbage fra kursus. Et tilsvarende forhold vil ikke gøre sig gældende, når det drejer sig om årskursus.

I de følgende beregninger over vikarudgifterne er der dog regnet med vikarlønninger til erstatningspersonale for alle, der er under efter- og videreuddannelse. Af ovennævnte grunde vil dette tal derfor være et maksimumstal.

For det fuldt uddannede personales vedkommende er forudsat en vikarudgift, svarende til lønnen for en børnehave- og fritidspædagog i 13. lønramme. Det svarer til en vikarudgift pr. uge på ca. 600 kr. incl. feriepenge i april 1971-priser.

Ved beregningen af vikarudgifterne for det øvrige personale er det vigtigt at vide, hvor mange timer dette personale arbejder pr. uge, da andelen af deltidsansatte er væsentlig større end for det fuldt uddannede personales vedkommende. I afsnit 9.7.3. så man, hvordan husmoderafløsere og hjemmehjælpere i gennemsnit arbejder 21.2 timer pr. uge. For gruppen af øvrigt personale kan det på baggrund af det materiale, der ligger til grund for tabel IV 13., beregnes, at den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid er ca. 27.5 timer. Det svarer til en vikarudgift pr. uge på ca. 350 kr.

Under ovenstående forudsætninger kan de samlede vikarudgifter beregnes, og resultatet er angivet i tabel IX.51.

Tabel IX.51.

De samlede vikarudgifter [1]) ved en efter- og videreuddannelsesordning svarende til en uge pr. medarbejder pr. år

Uddannelseskategori	1977	1985
	– mill. kr. –	
Fuldtuddannede[2])	22.2	36.6
Korttidsuddannede[3])	26.3	27.7
I alt	48.5	64.3

1) Se fodnote 1 til tabel IX.39.
2) Personalegrupperne SP, SF 1 og SF 2, jfr. tabel IX.35.
3) Personalegrupperne SF 3 og KSP jfr. tabel IX.35.

9.7.5. Samlet oversigt over direkte driftsomkostninger og vikarudgifter inden for den sociale sektor

I tabel IX.52. er vist en samlet oversigt over omkostningerne ved at gennemføre kommissionens forslag, således som de er beskrevet i det foregående.

I tabel IX.53. er med udgangspunkt i tabellerne IX.40,45 og 52 beregnet meromkostningerne ved kommissionens forslag.

Tabel IX.53.

Meromkostninger [1]) inden for den sociale sektor i årene 1977 og 1985 (april 1971-priser) som følge af kommissionens forslag

	1977	1985
	– mill. kr. –	
Socialpædagogiske fællesuddannelse[2])	3.4	7.7
Socionomuddannelsen[3])	3.5	3.7
Kommunernes opskolingskursus og 750–800 timers kursus	–	–
Korttidsuddannelserne	2.1	2.1
Efter- og videreuddannelse	16.3	22.7
Læreruddannelse	1.7	1.7
Totale direkte driftsomkostninger	27.0	37.9
Vikarudgifter ved korttidsuddannelserne	4.4	4.4
Vikarudgifter ved efter- og videreuddannelsesordningerne	35.8[1])	51.6[4])
Total	67.2	93.9

1) Excl. udgifter til Statens Uddannelsesstøtte og husleje.
2) Jfr. tabel IX.40.
3) Jfr. tabel IX.45.
4) Baseret på et skøn.

Tabel IX.52.

Samlede direkte driftsomkostninger[1]) og vikarudgifter inden for den sociale sektor i årene 1972, 1977 og 1985 (april 1971-priser)

	1972	1977	1985
		— mill. kr. —	
Socialpædagogiske fællesuddannelse	56.5	83.5	88.4
Socionomuddannelsen	12.8	21.9	23.0
Kommunernes opskolingskursus og 750–800 timers kursus	2.0	2.3	2.3
Korttidsuddannelserne	3.1	5.2	5.2
Efter- og videreuddannelse	4.6	20.9	27.3
Læreruddannelse	–	1.7	1.7
Totale direkte driftsomkostninger[3])	79.0	135.5	147.9
Vikarudgifter ved korttidsuddannelserne[4])	2.9	7.3	7.3
Vikarudgifter ved efter- og videreuddannelsesordningerne[4])	12.7[2])	48.5	64.3
Total	94.6	191.3	219.5

1) Excl. udgifter til Statens Uddannelsesstøtte og husleje.
2) Baseret på et skøn.
3) Hertil kommer reallønsforbedringer, jfr. fodnoten til tabel IX.39.
4) Hertil kommer reallønsforbedringer, der i perspektivplanlægningsredegørelsen (side 22) er forudsat til $4^3/_4$ pct. pr. år.

Kapitel 10

Uddannelsernes ressortmæssige placering

10.1. Behovet for planlægning

10.1.1. Kommissoriet

Det har været kommissionens opgave at tilvejebringe en koordinering af uddannelserne inden for det sociale område både for så vidt angår struktur, indhold og kapacitet og tillige at overveje mulighederne for at sikre en løbende koordinering og ajourføring af de forskellige uddannelser inden for det sociale område.

10.1.2. Kommissionens område

Som anført i kapitel 1 har kommissionen med hensyn til afgrænsning af sit virkefelt fundet det nødvendigt ret nøje at begrænse sig til direkte at beskæftige sig med de områder, der udtrykkeligt er fremhævet i kommissoriet, med undtagelse af den offentlige arbejdsanvisning. Dette er ikke udtryk for underkendelse af betydningen af at se de sociale uddannelser i en bredere sammenhæng, men skyldes udelukkende, at man ikke har ment at kunne overkomme et videre område end det angivne uden forsinkelse af kommissionens arbejde. I sine overvejelser om udformningen af det fremtidige uddannelsessystem inden for det sociale område har man således først og fremmest taget udgangspunkt i og inddraget de uddannelser, som i overensstemmelse med den af kommissionen foretagne afgrænsning klart kan henføres blandt socialuddannelserne, d.v.s. primært de i dag under socialministeriet hørende uddannelser. Herudover har man tillige inddraget enkelte uddannelser under andre ministerier, som ifølge kommissionens opfattelse også bør henføres blandt socialuddannelserne, f.eks. børnehave- og fritidspædagoguddannelserne under undervisningsministeriet.

10.1.3. Kommissionens forslag

Med henblik på at kunne imødekomme det forventede fremtidige personalebehov, såvel kvalitativt som kvantitativt, inden for det begrænsede område kommissionen har beskæftiget sig med, har kommissionen stillet en række forslag om reformer af det bestående sociale uddannelsessystem og angivet, hvorledes og i hvilket tempo disse forslag bør gennemføres.

For så vidt angår den kvalitative side har kommissionen således i kapitel 6 stillet forslag om en gradvis integrering over en kortere årrække, dog højst 5 år, af de i dag eksisterende socialpædagogiske grunduddannelser i en fælles socialpædagogisk uddannelse med grenspecialisering på de forskellige klientområder og aldersgrupper, og i kapitel 7 om fremgangsmåden vedrørende udviklingen af socialformidleruddannelserne.

For så vidt angår den kvantitative side har kommissionen konstateret, at der inden for flere områder på det sociale felt hersker en udtalt mangel på uddannet personale, og at dette mangelproblem ikke i overskuelig fremtid vil kunne løses, medmindre der i løbet af 70-erne sker dels en omstilling af kapacitetsudnyttelsen inden for det socialpædagogiske område, dels en udvidelse af uddannelseskapaciteten inden for de øvrige områder. Kommissionen har i kapitel 9 stillet forslag om, i hvilket omfang og i hvilket tempo en sådan kapacitetstilpasning bør tilvejebringes, samt kapacitetens regionale fordeling og fordeling på uddannelser.

Den videre planlægning og gennemførelse af disse forslag vil medføre et betydeligt koordineringsbehov mellem de forskellige ministerier, der varetager arbejdsmarkeds- eller brugerinteresser, og de ministerier, der har hovedansvaret for uddannelsernes planlægning og administration, samt stille krav om en væsentlig stærkere styring af udviklingen indenfor uddannelsesområdet end det hidtil har været tilfældet.

10.1.4. Forholdet til sundhedssektoren

Ud over at konstatere, at der vil være et stort koordinationsbehov for så vidt angår den videre udbygning af de uddannelser, der sigter mod varetagelse af de socialpædagogiske funk-

tioner og socialformidlerfunktionerne, er kommissionen endvidere af den opfattelse, at der allerede består og i fremtiden i endnu højere grad vil være så nære berøringsflader mellem en række beskæftigelsesområder inden for den sociale sektor og inden for sundhedssektoren, at en koordineret udbygning af uddannelserne inden for disse sektorer er påtrængende.

Inden for sundhedssektoren vil der således i stigende grad blive lagt vægt på den sygdomsforebyggende (socialmedicinske) indsats for dermed at reducere væksten i antallet af behandlingskrævende sygdomstilfælde. På tilsvarende måde vil der inden for det sociale servicesystem blive lagt stigende vægt på forebyggelse af social trang og indsats med henblik pä at afværge virkningen af opstået trang.

En sådan udvidelse af det forebyggende arbejde vil imidlertid næppe med held kunne gennemføres set udelukkende ud fra sundhedsmæssige eller sociale synspunkter. Der lægges da også allerede i dag stigende vægt på en koordinering af den socialmedicinske og den socialpædagogiske indsats med opsøgende og forebyggende sigte. Som følge af socialreformkommissionens arbejde er der således på det lokale og regionale plan taget skridt med henblik på en sådan koordinering, idet sundheds- og socialforvaltningerne på det primær- og amtskommunale plan i vidt omfang allerede er integreret på tværs af institutionsområderne.

Udover berøringsfladerne mellem social- og sundhedssektoren på det forebyggende område, er der på tilsvarende måde store berøringsflader for så vidt angår pleje og omsorg for de ældre. Dette gælder både institutionsplejen på alderdomshjem og plejehjem og den udadgående pleje, d.v.s. omsorg i hjemmet, hvor social- og indenrigsministerierne hver for sig varetager de nødvendige funktioner. En koordineret indsats på dette felt er ligeledes under overvejelse.

Koordinering af social- og sundhedsuddannelserne vil imidlertid være en vigtig forudsætning for, at tankerne om koordinering af den sundhedsmæssige og den sociale bistand til befolkningen kan gennemføres.

10.1.5. Den hidtidige planlægning

Uddannelsesplanlægningen har hidtil, specielt for så vidt angår de egentlige socialuddannelser, i vidt omfang været betragtet som bifunktioner til udbygningen og administrationen af institutionerne og ydelserne inden for det pågældende område, således at de sektorale interesser har været dominerende ved udbygningen og planlægningen af de enkelte uddannelser på bekostning af et mere overordnet helhedssyn på uddannelsesproblemerne. Koordinationen mellem de forskellige områder er hidtil i alt væsentligt varetaget ved gensidig repræsentation i planlæggende og administrerende organer og andre former for uformelt samarbejde.

Manglen på planlægning har imidlertid ikke alene gjort sig gældende mellem de sociale uddannelser, men tillige i endnu højere grad mellem uddannelserne inden for det sociale område i en snævrere forstand og beslægtede uddannelser inden for tilgrænsende sektorer, f.eks. sundhedssektoren. Som det fremgår af beskrivelsen af uddannelsessituationen i kapitel 5, er det i dag således karakteristisk for det sociale uddannelsesområde, at det består af et bredt spektrum af flere af hinanden uafhængigt opståede og udviklede uddannelser af forskellig struktur, indhold og varighed, uden sammenhæng med det almindelige uddannelsessystem. Det samme gælder forholdet mellem social- og sundhedsuddannelserne. Som eksempler herpå kan nævnes de forsøgsmæssigt iværksatte uddannelser til plejehjemsassistent under indenrigsministeriet og omsorgsassistent til pensionistforsorg3n under socialministeriet, den under indenrigsministeriet etablerede beskæftigelseshjælpsruddannelse og omsorgskonsulentuddannelsen til pensionistomsorgen under socialministeriet, og tillige sygehjælperuddannelsen og omsorgshjælperuddannelsen. Dertil kommer, at en række af disse uddannelser er blevet startet på nyoprettede uddannelsesinstitutioner forskellige steder i landet uden koordinering mellem sektorerne.

10.1.6. Behovet for styring

Ikke mindst hensynet til gennemførelsen af socialreformen i løbet af 70-erne og det stigende krav om samarbejde mellem de forskellige sociale, socialpædagogiske og sundhedsmæssige arbejdsområder, som bl.a. tilstræbes opnået gennem de kommende års decentralisering til amts- og kommunalplanet, må ifølge kommissionens opfattelse føre til, at der i de kommende år lægges betydelig større vægt på uddannelsessiden end hidtil med henblik på at kunne sikre den nødvendige tilgang af uddannet personale med de ønskede kvalifikationer. Realisering af kommissionens forslag om strukturændringer inden for det sociale uddannelsesområde og gennemførelse af de nødvendige ka-

pacitetstilpasninger, samt en koordinering af udbygningen af social- og sundhedsuddannelserne vil imidlertid være en forudsætning for, at det fremtidige personalebehov vil kunne tilgodeses.

Da kommissionens forslag imidlertid indebærer eller vil kunne indebære store indgreb i bestående uddannelser/uddannelsesinstitutioner, vil det efter kommissionens opfattelse ikke være tilstrækkeligt, at koordinerings- og planlægningsfunktionerne varetages ved etablering af et eller flere fælles koordinerende organer med rådgivende status under bibeholdelse af uddannelsernes nuværende administrative tilhørsforhold. Forslagene vil kun kunne gennemføres ved, at uddannelserne i planlægningsmæssig, bevillingsmæssig og administrativ henseende ses under ét, d.v.s. ved, at de henlægges under samme ministerium, idet man ifølge kommissionens opfattelse kun herved vil kunne opnå den fornødne styring af udviklingen.

10.1.7. Perspektivplanlægningsredegørelsen

Nødvendigheden af en mere overordnet planlægning og en stærkere styring af udviklingen inden for uddannelserne på de forskellige niveauer er tillige fremhævet i perspektivplanlægningsredegørelsens kapitel om uddannelse. Uanset at man ikke her stiller direkte forslag om samling af uddannelserne under undervisningsministeriet, påpeges det gentagne gange, at den stærke spredning af uddannelserne på forskellige administrative enheder har været stærkt medvirkende til, at uddannelsessystemet i dag består af en række delsystemer, som ikke er afstemte med hinanden. Endvidere påpeges, at en udvikling mod et mere sammenhængende uddannelsessystem vil kræve en administrativ opbygning, som svarer til det system, der sigtes imod, og som formentlig vil afvige fra den nu kendte administrative opdeling.

10.2. Kommissionens forslag om uddannelsernes overflytning til undervisningsministeriets ressort

10.2.1. Begrundelse for ønsket om overflytning

Kommissionen finder som nævnt, at behovet for en central planlægning og styring af den nødvendige udbygning af de sociale uddannelser i de kommende år er så påtrængende, at det kun kan tilgodeses ved, at alle sociale uddannelser samles under samme ministerium. Det er kommissionens opfattelse, at undervisningsministeriet besidder erfaring og ekspertise i uddannelsesplanlægning og -administration i et omfang, som ikke vil kunne opnås i de nuværende ressortministerier (bortset fra undervisningsministeriet selv), hvis hovedopgave ikke ligger på det uddannelsesmæssige område, og som vil være nødvendig for at kunne styre udviklingen inden for dette uddannelsesområde.

Som følge af, at de nuværende uddannelser, specielt de under socialministeriet hørende, har været planlagt og administreret i nøje tilknytning til de enkelte administrative områder, har de i bevillings- og personalemæssig henseende i vidt omfang indtaget en marginalposition i forhold til de pågældende områders hovedopgaver. Resultatet heraf har været, at kapacitetsudbygningen har fundet sted uden koordinering uddannelserne imellem. Kommissionen finder dette forhold uheldigt, og er af den opfattelse, at den fornødne koordinering af kapacitetsudbygningen bedst kan finde sted ved en samling af uddannelserne under undervisningsministeriet, hvor udbygningen tillige vil kunne finde sted under større hensyntagen til generelle uddannelsespolitiske synspunkter, end det hidtil har været tilfældet.

Hertil kommer, at kommissionen er af den principielle opfattelse, at målet må være, at alle offentligt drevne uddannelser planlægges og styres af undervisningsministeriet for dermed at kunne opnå den ønskede sammenhæng i uddannelsessystemet som helhed.

10.2.2. Uddannelser, der foreslås overflyttet

Kommissionen skal derfor foreslå, at samtlige under socialministeriet hørende grunduddannelser, korttidsuddannelser og videreuddannelser med tilhørende uddannelsesinstitutioner, stillinger og bevillinger samtidig overføres fra socialministeriets til undervisningsministeriets ressort. Det er for kommissionen afgørende, at udbygningen af specielt korttidsuddannelserne såvel funktionelt som kapacitetsmæssigt kan ske i nøje sammenhæng med udbygningen af grunduddannelserne, idet kommissionens forslag om udbygning af korttidsuddannelserne forudsætter en udbygning af grunduddannelserne.

Af hensyn til en snarlig påbegyndelse af de nødvendige reformer inden for området skal kommissionen foreslå, at overflytningen finder sted så hurtigt, det er praktisk muligt.

For så vidt angår efteruddannelsesforanstaltningerne finder kommissionen, at de særlig

nære forbindelser, der nødvendigvis må være mellem efteruddannelserne og de enkelte sociale områder, kan tale for, at disse forbliver under de nuværende ressortministerier. I forbindelse med en overflytning af de øvrige uddannelser kan spørgsmålet om, under hvis ressort efteruddannelsesforanstaltningerne mest hensigtsmæssigt kan gennemføres, tages op til nærmere overvejelse.

Kommissionen er endvidere af den opfattelse, at den nære sammenhæng mellem visse af uddannelserne inden for det sociale område og visse af sundhedsuddannelserne taler for en samtidig overførsel til undervisningsministeriet også af de under indenrigsministeriet hørende sundhedsuddannelser.

Kommissionen skal henstille, at undervisningsministeriet i sine videre overvejelser om en omstrukturering af ministeriets organisation inddrager spørgsmålet om en indpasning af social- og sundhedsuddannelserne heri.

Under undervisningsministeriet hører i forvejen følgende social- og sundhedsuddannelser:

Socialpædagogiske uddannelser:
Børnehavepædagog
Fritidspædagog
Diakon, Århus
Årskursus for børnehavepædagoger
Årskursus for fritidspædagoger

Sundhedsuddannelser:
Jordemoder
Tandplejer
Klinikassistent

En overflytning af de øvrige social- og sundhedsuddannelser vil omfatte følgende uddannelser:

Under socialministeriets ressort:

Socialpædagogiske grunduddannelser:
Børneforsorgspædagog, almene linie
Børneforsorgspædagog, småbørnslinie
Omsorgsassistent, åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg
Omsorgsassistent, pensionistomsorgen
Forsøget med fælles uddannelse af socialpædagoger

Socialpædagogiske korttidsuddannelser:
Barneplejerske
Hjemmehjælper (Odense)
Hjemmehjælper og husmoderafløser
Omsorgshjælper
Klubleder

Socialpædagogiske videreuddannelser:
Børneforsorgens fortsættelsesseminarium
Åndssvageforsorgens 17-måneders kursus ved Personalehøj skolen

Socialformidlergrunduddannelse:
Socialrådgiver (socionom)

Socialformidlerkorttidsuddannelser:
Familievejleder
Pensionistvejleder

Socialformidlervidereuddannelse:
Årskursus for socialrådgivere

Under indenrigsministeriets ressort:
Sygeplejerske
Sygehjælper
Plejehjemsassistent
Plejer(ske) ved statshospitalerne
Fysioterapeut
Ergoterapeut
Beskæftigelseshjælper
Hospitalslaborant
Økonoma
Fodterapeut
Røntgenfotograf
Videregående sygeplejerskeuddannelser

Socialministeriet og indenrigsministeriet

Socialpædagogiske grunduddannelser:
Diakon, Filadelfia

10.2.3. Koordinering med beslægtede uddannelser

Uanset at kommissionen ikke har ment at kunne stille forslag om overflytning til undervisningsministeriet af en række andre uddannelser, der primært tager sigte på beskæftigelse inden for det sociale område, finder man det nødvendigt, at udbygningen af disse uddannelser koordineres med udbygningen af social- og sundhedsudannelserne.

Dette er ifølge kommissionens opfattelse især påkrævet for så vidt angår uddannelsen til fængselsbetjent under justitsministeriet, under hensyn til at man må forvente, at der vil blive stillet krav om en gennemført socialpædagogisk uddannelse for at blive ansat som fængselsbetjent, når rekrutteringsgrundlaget er blevet tilstrækkeligt stort. I den mellemliggende tid, indtil der er uddannet tilstrækkelig mange

til, at man kan gennemføre dette ansættelseskrav, må uddannelsen af fængselsbetjente koordineres i videst muligt omfang med de socialpædagogiske uddannelser, for at undgå en for markant forskel mellem det »gamle personale« og det »nye personale«, jfr. punkt 6.8.9.

Der vil på tilsvarende måde være et koordinationsbehov mellem socialformidleruddannelserne og de planlagte videreuddannelsesaktiviteter for det kommunalt ansatte personale i Forvaltningshøjskolens regie, ligesom det vil være rimeligt, om der i forbindelse med udbygningen af socialformidleruddannelserne etableres kontakt med de uddannelser, der hører under arbejdsministeriets ressort.

10.2.4. Samling af uddannelserne

Kommissionen lægger afgørende vægt på, at det er samtlige de i punkt 10.2.2. nævnte socialuddannelser, der overføres, da man kun herved vil kunne sikre den nødvendige koordinering først og fremmest med henblik på gennemførelse af den socialpædagogiske fællesuddannelse. I tilfælde af en sådan overførsel ikke kan gennemføres, må konsekvensen være, at disse uddannelser samles i socialministeriet, hvilket indebærer, at børnehave- og fritidspædagoguddannelserne må overføres fra undervisningsministeriets til socialministeriets ressort.

Kommissionen vil endvidere stærkt understrege at det, af hensyn til realiseringen af forslagene om en ny struktur for de socialpædagogiske uddannelser, om smidiggørelse af strukturen på socialformidlerområdet, koordineringen med sundhedsuddannelserne samt den nødvendige kapacitetstilpasning, der må ske på disse områder, vil være nødvendigt, at planlægningen af uddannelserne foregår samlet.

10.2.5. Varetagelse af brugerinteresserne

Under hensyn til den nære forbindelse, der fortsat vil være mellem uddannelse og arbejdsmarked inden for det sociale område i videste forstand, vil kommissionen samtidig understrege betydningen af, at der også efter en sådan ressortomlægning i den statslige uddannelsesplanlægning bevares en snæver kontakt mellem de planlæggende myndigheder i undervisningsministeriet og brugerne af de færdiguddannede. Desuden bør der sikres kontakt med de beslægtede uddannelsesområder, som ikke foreslås overført til undervisningsministeriet, men hvis udbygning ikke desto mindre må ses i sammenhæng med udbygningen af social- og sunhedsuddannelserne.

Kommissionen finder det derfor nødvendigt, at der samtidig med overflytningen af uddannelserne etableres et rådgivende organ for social- og sundhedsuddannelserne med repræsentanter for brugerne af de færdiguddannede, først og fremmest de nuværende ressortministerier, der fortsat vil være blandt de største aftagere af de færdiguddannede, samt de amts- og primærkommunale arbejdsgivere. Herudover bør der endvidere indgå repræsentation for de enkelte specialområders uddannelsesmæssige ekspertise.

10.3. Særudtalelse

Et mindretal (Carl Jørgensen) kan tilslutte sig den foranstående principielle argumentation for en øget koordination med hensyn til planlægning og styring af de omtalte uddannelser med andre uddannelser på tilsvarende niveau, men har under hensyn til de strukturovervejelser, der for tiden pågår i undervisningsministeriet, ikke fundet det muligt at tage nærmere konkret stilling til, gennem hvilke ressortmæssige og andre foranstaltninger, koordinationen bør gennemføres.

Kapitel 11

Resumé af kommissionens forslag

11.1. Målsætningen

Samstemmende med socialreformkommissionen er socialuddannelseskommissionen af den opfattelse, at en afgørende forudsætning for udbygningen af det sociale sikrings- og servicesystem i overensstemmelse med målsætningen herfor vil være, at der sideløbende hermed sker en udbygning af de sociale uddannelser (punkt 3.2.).

Målet må være, at der etableres kortere og længere uddannelser svarende til arbejdsopgaverne på det sociale område, og at disse uddannelser har en kapacitet svarende til behovene for uddannet arbejdskraft og en sådan bredde, at arbejdskraften kan tilpasse sig de stadige ændringer i arbejdskraftbehovene på området som helhed (punkt 3.3.).

Med henblik herpå har kommissionen fremlagt en række konkrete forslag med sigte på i løbet af 70-erne at sikre, at personalet på det sociale område vil have den nødvendige uddannelsesstandard i 1980-erne. Da det efter hidtidige erfaringer tager flere år, før nye uddannelser kommer i gang med tilstrækkelig kapacitet, har kommissionen stærkt henstillet, at der snarest tages standpunkt til dens forslag (punkt 3.8.).

11.2. Forslag om ændringer i de socialpædagogiske grunduddannelser

11.2.1. Etablering af en fællesuddannelse af socialpædagoger

Kommissionen foreslår, at der etableres en socialpædagogisk fællesuddannelse (socialpædagogisk grunduddannelse), hvor en væsentlig del af uddannelsesforløbet er fælles, uanset hvilket klientel de studerende sigter imod at arbejde med senere (punkt 3.5.1. og 6.1.). Kommissionen finder, at man ved etablering af en fællesuddannelse vil opnå, dels at de uddannelsessøgendes endelige valg af uddannelsesretning og dermed arbejdsområde ikke finder sted ved uddannelsens påbegyndelse, dels at det socialpædagogiske personale får et fælles perspektiv og i højere grad kommer til at kende hinandens områder og dermed lettere kan samarbejde, samt endelig at sikre en bedre og mere fleksibel udnyttelse af den socialpædagogiske arbejdskraft (punkt 3.6.1. og 6.2.).

11.2.1.1. Fællesuddannelsens varighed

Kommissionen foreslår, at uddannelsens varighed fastsættes til 3 år, hvoraf mindst 2 år udgøres af undervisning på uddannelsesstederne (punkt 3.6.3., 6.4.7. og 6.5.1.).

11.2.1.2. Fællesuddannelsens opbygning

Kommissionen foreslår, at uddannelsen opbygges som en 1-årig basisuddannelse med fællesfag efterfulgt af et 2-årigt uddannelsesforløb med successive valgmuligheder inden for de anvendelsesorienterede fag (retningsfag) med grenspecialisering sigtende mod beskæftigelse med forskellige klientgrupper, primært opdelt efter alder (spædbørn og børn, skolebørn og unge, voksne samt ældre), sekundært klientelets specielle karakteristika, (handicap, hjemmeboende eller institutionsboende, dag- eller døgninstitution, etc.) (punkt 3.6.1., 6.2.1., 6.4 og 6.5.).

11.2.1.3. Vurdering af studieindsats

Kommissionen foreslår, at de prøver og andre former for vurderinger, der skal finde sted i løbet af uddannelsen, tilrettelægges af en central instans (punkt 6.5.2.).

11.2.1.4. Indgangsniveau

Kommissionen finder, at en gennemført 10-årig skoleuddannelse må være minimumsgrundlaget for at kunne følge undervisningen ved fællesuddannelsen, men at der bør være dispensationsmuligheder for ansøgere, der ikke opfylder dette krav, eventuelt efter aflæggelse af prøver i relevant viden (punkt 3.6.2. og 6.3.1.).

Kommissionen finder det i øvrigt ikke ønskeligt, at der stilles andre krav i forbindelse med adgang til uddannelsen, f.eks. alderskrav, krav om tidligere erhvervspraksis (forpraktik) og personlighedskrav, end at de skolemæssige forudsætninger er opfyldt (punkt 3.6.2. og 6.3.

11.2.1.5. Forsøg med gymnasial erhvervsfaglig grunduddannelse

Kommissionen foreslår, at der etableres forsøg med en særlig gymnasial erhvervsfaglig grunduddannelse rettet mod det sociale- og sundhedsmæssige område, svarende til de øvrige i henhold til lov af 7. juni 1972 iværksatte erhvervsfaglige forsøgsuddannelser. Denne uddannelse bør dels give erhvervskompetence svarende til de af kommissionen foreslåede korttidsuddannelser, dels være adgangsgivende til såvel socialpædagogisk uddannelse som socionomuddannelse (punkt 3.6.2.).

11.2.1.6. Fælles optagelsesprocedure

Kommissionen finder, at en fælles optagelsesprocedure til uddannelsesinstitutionerne for hele det socialpædagogiske område vil være hensigtsmæssigt (punkt 6.3.5.).

11.2.1.7. Overgangen til den socialpædagogiske fællesuddannelse

Kommissionen foreslår, at fællesuddannelsen etableres ved integration af følgende af de eksisterende socialpædagogiske grunduddannelser: Børnehavepædagoguddannelsen, fritidspædagoguddannelsen, børneforsorgspædagoguddannelsen af den almene linie og af småbørnslinien, uddannelsen til omsorgsassistent inden for åndssvageforsorgen, den øvrige særforsorg og ældreomsorgen, diakonuddannelsen samt forsøget med den socialpædagogiske fællesuddannelse (punkt 6.8.).

Kommissionen påregner overgangssituationen påbegyndt i 1973 og afsluttet i 1978 (punkt 6.8.).

Kommissionen foreslår, at der snarest muligt nedsættes et udvalg til at forestå den løbende integrering af uddannelsesplanlægningen (punkt 6.8.).

11.3. Forslag om ændring i uddannelsen af socialformidlere

Da uddannelsen af socialkontorernes personale er led i en fælles kommunal-administrativ grunduddannelse, og da der for socionomuddannelsens vedkommende fremtidig vil blive tale om et vist samspil mellem de sociale højskoler og universiteterne, har kommissionen ikke fremsat forslag om en fælles grunduddannelse af socialformidlere (punkt 3.6.1 og 7.1.1.).

Kommissionen har derimod fremsat forslag dels vedrørende en socialadministrativ uddannelse som overbygning på den fælleskommunale uddannelse (punkt 7.2.), dels vedrørende socionomuddannelsen (punkt 7.3.) og lagt vægt på, at der skabes gensidige overgangs- og suppleringsmuligheder mellem socialformidleruddannelserne (punkt 7.3.5.).

11.3.1. Den socialadministrative uddannelses etablering

Kommissionen har i sin tidligere afgivne betænkning Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970) stillet forslag om, at der som overbygning på den fælleskommunale uddannelse etableres en socialadministrativ uddannelse omfattende 750 timers undervisning i teoretiske fag (punkt 7.2.).

Uddannelsen er under forberedelse, og kommissionen har lagt vægt på, at den snarest iværksættes (punkt 7.8.).

11.3.1.1. Formålet med den socialadministrative uddannelse

Hovedsigtet med uddannelsen er at uddanne personale til socialadministrative opgaver, dog således at de uddannede også får kendskab til problemer og metoder i rådgivnings- og behandlingsarbejde (punkt 7.2.1.).

11.3.1.2. Adgangsbetingelser og adgangsveje

Kommissionen finder, at gennemgået kommunal elevuddannelse samt Dansk Kommunalkursus henholdsvis Københavns Magistratsskole må være forudsætning for adgang til den socialadministrative uddannelse (punkt 7.2.2.).

Kommissionen finder imidlertid også, at der bør søges mulighed for, at det personale i kommunernes sociale administration, som ikke har gennemgået en kommunal uddannelse, kan gennemgå den socialadministrative uddannelse, og skal henstille til kommunerne at drage omsorg herfor (punkt 7.2.2.).

Kommissionen finder endvidere, at kontorpersonale, der er ansat inden for sociale administrationsområder, der indtil videre ikke er henlagt til primær- og amtskommunerne, bør have adgang til uddannelsen (punkt 7.2.2.).

11.3.2. Den direkte strukturerede socionomuddannelse

Kommissionen har forudsat, at man i fremtiden kan blive socionom (hidtil benævnt socialrådgiver) på flere måder, nemlig dels gennem den direkte strukturerede socionomuddannelse ved de sociale højskoler, dels ved en socionomoverbygning med udgangspunkt i en universitetsbasisuddannelse (punkt 7.3.4.).

11.3.2.1. Den direkte strukturerede socionomuddannelses opbygning

Kommissionen foreslår, at pratiktiden nedskæres fra de nuværende 2 perioder å 5 måneder til 1 periode å 5 måneder, idet uddannelsens samlede varighed forudsættes uforandret at være 3 år (punkt 7.3.3.).

113.2.2. Adgang til den direkte strukturerede socionomuddannelse

Udover de allerede formelt adgangsberettigede til de sociale højskoler, finder kommissionen, at også kommunal elevuddannelse bør give grundlag for adgang til uddannelsen suppleret med prøver i engelsk og matematik på HF-niveau (punkt 7.3.2 og 7.3.5.).

Denne overgangsmulighed foreslår kommissionen indført straks (punkt 7.8.).

Kommissionen finder endvidere, at der bør gives adgang for personer, som efter gældende regler ville kunne optages ved de højere uddannelsesinstitutioner, samt for personer, der har gennemgået en socialpædagogisk uddannelse (punkt 7.3.2.).

11.3.3. Socionomuddannelsen med udgangspunkt i en samfundsvidenskabelig basisuddannelse

Kommissionen anser det for rigtigt, at der gennemføres forsøg med en socionomoverbygning på universiteternes samfundsvidenskabelige basisuddannelser (punkt 7.3.4.).

En socionomoverbygning må være klar til igangsættelse ved de sociale højskoler, så snart de første studerende med en sådan basisuddannelse er færdige (punkt 7.8.).

11.4. Forslag om korttids uddannelser

Det er kommissionens opfattelse, at der for medarbejdere med begrænsede socialpædagogiske funktioner må gennemføres en række korttidsuddannelser, således at de opnår forudsætninger for at samarbejde med det grunduddannede personale (punkt 3.5.1. og 6.6).

11.4.1. Korttidsuddannelser til det socialpædagogiske område

Kommissionen foreslår, at korttidsuddannelser til det socialpædagogiske område bør have en varighed på 3 måneder (ca. 350 timer) (punkt 3.6.3. og 6.6.3.).

11.4.2. Hjemmehjælperuddannelsen

Kommissionen foreslår, at uddannelsen til hjemmehjælper så hurtigt som muligt timetalsmæssigt bør udvides til at omfatte ca. 350 timer på linje med de øvrige korttidsuddannelser (punkt 6.6.1. og 6.8.11.1.).

11.4.3. Omsorgshjælperuddannelsen (forsøgsuddannelse)

Kommissionen foreslår, at der, så snart man har indhentet de fornødne erfaringer, etableres det nødvendige antal kurser (punkt 6.8.11.2.).

11.4.4. Korttidsuddannelser til arbejdet med børn

Kommissionen foreslår, at der snarest oprettes korttidsuddannelser, der peger i retning af arbejdet med børn (punkt 6.6.2. og 6.8.11.3.).

11.4.5. Pensionistvejlederuddannelsen

Kommissionen forslår, at den af kommissionen tidligere foreslåede pensionistvejlederuddannelse gennemføres som en korttidsuddannelse, men at dens iværksættelse udskydes, indtil det er konstateret, i hvilket omfang andre medarbejdergrupper kan dække behovene i forbindelse med pensionistvejledningen (punkt 7.4. og 7.8.).

11.4.6. Familievejlederuddannelsen

Kommissionen foreslår, at familievejlederuddannelsen, der i dag må betragtes som en korttidsuddannelse, omstruktureres, således at den i højere grad får karakter af en supplerende videreuddannelse end af korttidsuddannelse (punkt 7.5 og 7.8.).

11.5. Forslag om efter- og **videreuddannelser**

Kommissionen lægger afgørende vægt på, at der sideløbende med udbygningen af grunduddannelserne og korttidsuddanneiserne etableres efteruddannelser og videreuddannelser af hensyn til den nødvendige ajourføring og supplering af tidligere erhvervet viden (punkt 3.5.1.). Kommissionen foreslår, at der inden for rammerne af et samlet efter- og videreuddannelsessystem etableres en række ajourførings- og opskolingskurser, introduktionskurser for medarbejdere med andre ikke-sociale uddannelser, overgangskurser, specielle suppleringskurser og fortsættelseskurser (årskurser) (punkt 6.7.).

Kommissionen foreslår, at ajourføringskurserne inden 5 år efter vedtagelse af kommissionens forslag skal bringes op på et sådant omfang, at medarbejdere, der ikke deltager i videreuddannelsesforanstaltninger, kan tilbydes en efteruddannelse svarende til mindst 1 uges undervisning årligt (punkt 3.6.3.).

Kommissionen foreslår, at efteruddannelse af de medarbejdere, der har gennemgået korttidsuddannelse, mindst bør have samme omfang som efteruddannelse af grunduddannede (punkt 6.8.12.).

11.5.1. Opskolingskurser inden for det socialpædagogiske område

Kommissionen foreslår, at der straks efter vedtagelsen af kommissionens forslag oprettes opskolingskurser (4 uger) for alle kategorier af grunduddann3de, der ønsker at genindtræde på arbejdsmarkedet (punkt 6.8.10.).

11.5.2. Videreuddannelseskurser

11.5.2.1. Omsorgskonsulent- og lederuddannelserne

Kommissionen foreslår, at de forsøgsvis drevne supplerende videreuddannelser for omsorgskonsulenter og ledere inden for omsorgen for ældre hurtigst muligt omformes i en uddannelsesvirksomhed (almindelige suppleringskurser 4-12 uger; specielle suppleringskurser 14-20 uger) (punkt 6.8.10).

Kommissionen er opmærksom på den nære forbindelse mellem omsorgskonsulentuddannelsen og den under indenrigsministeriet gennemførte beskæftigelseshjælperuddannelse og anbefaler en koordination af disse to uddannelser (punkt 6.7.2.1.).

11.5.2.2. Klubmedarbejderuddannelsen

Kommissionen foreslår, at den supplerende videreuddannelse for klubmedarbejdere fortsætter i sin hidtidige form (20 uger) (punkt 6.7.2.1. og 6.8.10.).

11.5.2.3. Overgangskurser og introduktionskurser inden for det socialpædagogiske område

Kommissionen foreslår, at overgangskurser og introduktionskurser (4-12 uger; 1 uge for deltidsansatte) bør igangsættes hurtigst muligt (punkt 6.7.2.1. og 6.8.10.).

11.5.2.4. Årskurser for børneforsorgspædagoger, børnehave- og fritidspædagoger og omsorgsassistenter

Kommissionen foreslår en sammensmeltning af de eksisterende videregående socialpædagogiske uddannelser (årskurser) for børneforsorgspædagoger, børnehave- og fritidspædagoger og omsorgsassistenter samtidig med etableringen af den socialpædagogiske fællesuddannelse (punkt 6.7.2.2. og 6.8.10.).

11.5.3. Efter- og videreuddannelse af socialformidlerpersonale

11.5.3.1. Efter- og videreuddannelse af socionomer

Kommissionen foreslår, at de eksisterende efter- og videreuddannelsesforanstaltninger for socionomer udbygges (punkt 7.7.2.2. og 7.8.).

11.5.3.2. Efter- og videreuddannelse for personer med den socialadministrative uddannelse

Kommissionen foreslår, at medarbejdere, der har gennemgået den socialadministrative uddannelse bør have mulighed for at deltage i efter- og videreuddannelsesvirksomhed af samme omfang som socionomernes og socialpædagogernes (punkt 7.8.).

11.5.3.3. Forvaltningshøjskolens 400-timers kursus

Kommissionen foreslår, at der skabes muligheder for, at de medarbejdere i den sociale forvaltning, som ikke har mulighed for at gennemgå den fuldstændige socialadministrative uddannelse, så hurtigt som muligt kan gennemgå det allerede iværksatte 400-timers kursus (punkt 7.6., 7.8. og 9.3).

11.5.3.4. Kurser for medarbejdere med ledende funktioner

Kommissionen foreslår, at der så hurtigt som muligt tilrettelægges kurser for medarbejdere med ledende funktioner inden for socialformidlerområdet (punkt 7.8.).

11.6. Forslag om uddannelse af **lærere til uddannelsesstederne**

Kommisionen foreslår, at der så hurtigt som muligt opbygges en læreruddannelse fælles for socialpædagog- og socialformidleruddannelserne jfr. betænkning om Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v. (betænkning nr. 576/1970) (punkt 6.7.5., 6.8.10. samt 7.7.3.).

Kommissionen foreslår, at læreruddannelsen påbegyndes i form af en koordineret kursusvirksomhed på nogle af de eksisterende videregående årskurser (punkt 6.7.5.).

11.6.1. Fællesnordiske lærerkurser

Kommissionen har anbefalet, at det i betænkningen Fortbildning av lärare vid socialhögskolarna (nr. 12/1971 i Nordisk Udredningsserie) fremsatte forslag om fællesnordiske kurser for lærere ved de sociale højskoler og tilsvarende uddannelsesinstitutioner fremmes (punkt 7.7.3.3.).

11.7. Forslag om uddannelseskapaciteten

11.7.1. De socialpædagogiske uddannelser

De af kommissionen iværksatte beregninger over det fremtidige forhold mellem arbejdskraftbehov og antal uddannede har vist, at der ved uændret optagelseskapacitet ved grunduddannelserne fra 1975 må regnes med et overskud af fuldt uddannede i 1985 på børne- og ungdomsområdet som helhed, medens der inden for ældreområdet vil være tale om en betydelig mangel på fuldt uddannede i hele perioden frem til 1985 (punkt 9.2.3.1.).

Under forudsætning af at både den nuværende optagelseskapacitet og den planlagte udvidelse heraf ved børnehave- og fritidspædagoguddannelsen indgår i den samlede seminariekapacitet, er det kommissionens opfattelse, at der med 1975-optagelseskapaciteten er tilvejebragt en kapacitet, som vil være i stand til at dække det langsigtede behov for fuldt uddannede socialpædagoger (punkt 9.2.3.1.).

11.7.1.1. Omstilling af optagelseskapaciteten

Kommissionen foreslår, at fællesuddannelsen gennemføres hurtigst muligt, således at der kan ske en omstilling af den samlede kapacitet indenfor det socialpædagogiske uddannelsesområde til fordel for uddannelse af socialpædagoger til ældreområdet (punkt 9.2.3.1.).

11.7.2. Plejehjemsassistentuddannelsen

Kommissionen foreslår, at optagelseskapaciteten ved plejehjemsassistentuddannelsen udvides med 70-100 pladser i hvert af årene 1974-1977 (punkt 9.2.3.2.).

11.7.3. Socialformidleruddannelserne

11.7.3.1. Socionomuddannelsen

Kommissionen foreslår, at der i hvert af årene 1974—77 oprettes ca. 35 nye optagelsespladser, således at der i 1977 vil være en optagelseskapacitet på ca. 720 (punkt 9.3.).

11.7.3.2. Forvaltningshøjskolens kurser for det socialadministrative personale

Kommissionen foreslår, at kursuskapaciteten ved forvaltningshøjskolens 750-800 timers kursus (den socialadministrative uddannelse) dimensioneres således, at der i hvert af årene 1973-1975 kan optages 125 elever, 1976-1977 150 elever og fra 1978 250 elever om året, samtidig med, at optagelsen ved Forvaltningshøjskolens 400 timers opskolingskursus ophører (punkt 9.3.).

11.7.4. De socialpædagogiske korttidsuddannelser

Kommissionen finder det realistisk at anbefale en udbygning af korttidsuddannelserne, svarende til en dækningsgrad på 50 pct. i 1985 af det personale, der skal varetage begrænsede socialpædagogiske funktioner. Hertil kræves en kursuskapacitet på 2.900 pr. år i perioden 1972-85, svarende til ca. 950 helårselever pr. år i den samme periode (punkt 9.4.).

11.7.5. Udbygning af efter- og videreuddannelses, kapaciteten

Kommissionen foreslår, at dimensioneringen af efter- og videreuddannelseskapaciteten som et foreløbigt udgangspunkt sættes i forhold til antallet af beskæftigede, således at der tilbydes efter- og videreuddannelsesmuligheder svarende i gennemsnit til 1 uge pr. ansat pr. år. Under denne forudsætning må der etableres uddannelseskapacitet svarende til 2.800 helårselever i 1977 og 3.500 helårselever i 1985 (punkt 9.5.).

11.8. Forslag om uddannelseskapacitetens lokalisering på landsplan

11.8.1. De socialpædagogiske uddannelsers lokalisering

Kommissionen foreslår, at udbygningen af de socialpædagogiske uddannelser skal ske ved, at optagelseskapaciteten fordeles proportionalt med rekrutteringsgrundlaget opgjort amtsvis (punkt 9.6. og 9.6.1.).

Såfremt det ikke er muligt at opnå denne fordeling på amtsniveau, foreslår kommissionen, at den ønskede fordeling af optagelseskapaciteten realiseres med hensyn til fordelingen øst-vest for Store Bælt (punkt 9.6.1.).

For korttidsuddannelsernes vedkommende mener kommissionen, at der kan blive tale om en større spredning af uddannelseskapaciteten end for gninduddannelserne (punkt 9.6.).

11.8.2. Socionomuddannelsens lokalisering

Kommissionen foreslår, at udbygningen af de sociale højskoler som hidtil begrænses til de nuværende eller planlagte universitetsbyer, d.v.s. København og Roskilde øst for Store Bælt og Odense, Esbjerg, Århus og Ålborg vest for Store Bælt (punkt 9.6.2.).

Kommissionen foreslår, at fordelingen af uddannelseskapaciteten ved den direkte strukturerede socionomuddannelse sker proportionalt med rekrutteringsgrundlaget (punkt 9.6.2.).

Kommissionen foreslår som konsekvens heraf, at udbygningen af uddannelseskapaciteten ved socionomuddannelsen indtil 1975 sker i området øst for Store Bælt, d.v.s. i Roskilde (punkt 9.6.2.).

11.9. De økonomiske vilkår for de studerende

11.9.1. De økonomiske vilkår for de studerende ved den socialpædagogiske fællesuddannelse

Kommissionen foreslår, at de nugældende ordninger med henblik på finansiering af de studerendes leveomkostninger ophæves og erstattes med henvisning til støtte fra Statens Uddannelsesstøtte i såvel teori- som praktikperioderne, i det omfang de pågældende uddannelser ikke allerede er godkendt som støtteberettigende (punkt 8.4.1.).

Kommissionen foreslår, at den socialpædagogiske fællesuddannelse godkendes som støtteberettigende uddannelse efter reglerne for elevuddannelser i såvel teori- som praktikperioderne (punkt 8.4.2.).

11.9.2. De økonomiske vilkår for eleverne ved socialformidleruddannelserne

Kommissionen foreslår, at leveomkostningerne for eleverne ved den socialadministrative uddannelse finansieres af arbejdsgiverne, men mener dog at spørgsmålet om finansieringen heraf må tages op til fornyet overvejelse, hvis rekrutteringsgrundlaget til uddannelsen udvides ud over det af kommissionen foreslåede (punkt 8.4.3.).

11.9.3. De økonomiske vilkår for eleverne ved korttidsuddannelserne

Kommissionen finder, at elevernes leveomkostninger fortsat bør finansieres ved hel eller næsten hel løn fra arbejdsgiverne i det omfang, eleverne var i ansættelsesforhold inden påbegyndelse af uddannelsen (punkt 8.4.4.).

Kommissionen foreslår, at der for elever, der ved påbegyndelse af uddannelsen ikke var i ansættelsesforhold, etableres særlige ordninger med henblik på finansiering af leveomkostningerne under uddannelsen (punkt 8.4.4.).

11.9.4. Særlige finansieringsordninger af rekrutteringsmæssige hensyn

Kommissionen finder, at spørgsmålet om de lidt ældres studiemuligheder i økonomisk henseende må ses som led i voksenuddannelsernes finansiering. Kommissionen har henstillet til det af arbejdsministeriet nedsatte udvalg vedrørende støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse om tillige at inddrage de af kommissionen foreslåede sociale uddannelser i sine overvejelser (punkt 8.5.2.).

11.10. Forslag om uddannelsernes ressortmæssige placering

11.10.1. Forslag om socialuddannelsernes overflytning til undervisningsministeriets ressort

Kommissionen foreslår, at samtlige de under socialministeriet hørende grunduddannelser, korttidsuddannelser og videreuddannelser med tilhørende uddannelsesinstitutioner, stillinger og bevillinger samtidig overføres fra socialministeriets til undervisningsministeriets ressort, så hurtigt det er praktisk muligt (punkt 10.2.1. og 10.2.2.).

11.10.2. Sundhedsuddannelsernes ressortforhold

Kommissionen er af den opfattelse, at den nære sammenhæng mellem visse af uddannelserne indenfor det sociale område og visse sundhedsuddannelser taler for en samtidig overflytning til undervisningsministeriet også af de under indenrigsministeriet hørende sundhedsuddannelser (punkt 10.2.2.).

11.10.3. Forslag om fælles planlægning

Kommissionen finder, at det af hensyn til gennemførelsen af kommissionens forslag vil være nødvendigt, at planlægningen af uddannelserne foregår samlet.

11.10.4. Forslag om etablering af et rådgivende organ

Kommissionen foreslår, at der samtidig med overflytningen af uddannelserne etableres et rådgivende organ for social- og sundhedsuddannelserne med repræsentanter for brugerne af de færdiguddanneds samt for de enkelte specialområders uddannelsesmæssige ekspertise (punkt 10.2.5.).

UDDANNELSE AF SOCIALPÆDAGOGER

RAPPORT
fra
den socialpædagogiske
arbejdsgruppe
under
Socialuddannelseskommissionen

Indholdsfortegnelse

Side

Kap. I. Arbejdsgruppens etablering og funktion 5

Kap. II. Arbejdsgruppens hovedsynspunkter og konklusioner 10

Kap. III. De socialpædagogiske funktioner 17

Kap. IV. Det nuværende personale og dets uddannelse 25

Kap. V. Krav og forventninger til de socialpædagogiske uddannelser 32

Kap. VI. Oversigt over en række socialpædagogiske uddannelser, herunder endnu ikke iværksatte forslag 37

Kap. VII. Problemer ved gennemførelsen af eksisterende og kommende socialpædagogiske uddannelser 42

7.1. Uddannelsernes faglige indhold 42

7. 2. Kan fagområderne organiseres i fagblokke? 57

7. 3. Balancen mellem uddannelsernes fagområder 59

7.4. Praktikundervisningen og dens integrering i den teoretiske uddannelse 60

7. 5. På hvilke niveauer skal uddannelserne foregå 64

7.6. Rekrutteringen til uddannelserne 66

7. 7. Uddannelsesstedernes størrelse og geografiske placering ... 71

7. 8. Undervisningsmetoder og hjælpemidler i undervisningen 73

7. 9. Uddannelsesstedernes pædagogiske administration 76

7. 10. Uddannelsernes varighed 79

7.11. Uddannelsernes afslutning 80

7. 12. Muligheder for skift af uddannelsesretning m. v. 83

7.13. De socialpædagogiske uddannelsers struktur 85

7. 14. Fordele og ulemper ved en fælles uddannelse 90

Kap. VIII. Korttidsuddannelser til medarbejdere med begrænsede socialpædagogiske funktioner 94

Kap. IX. Supplerende uddannelser 101

Kap. X. Samarbejde med socialformidleruddannelserne og det almene uddannelsessystem i øvrigt 106

Side

Kap. XI. Det eksisterende socialpædagogiske uddannelsesapparats udnyttelse i forbindelse med et eventuelt fælles socialpædagogisk uddannelsessystem 110

Bilag 1 Oversigt over uddannelser og uddannelsesplaner . . 119

Bilag 2 Emneområder i socialpædagogiske uddannelser ... 123

Bilag 3 Skitse til uddannelsessystem for det sociale område (s. 1-17) 133

Kapitel I
Arbejdsgruppens etablering og funktion

1. Den socialpædagogiske arbejdsgruppe, der blev nedsat under socialuddannelseskommissionen i november 1968, afgav i juni 1969 en redegørelse for de socialpædagogiske uddannelsers indhold. Dette materiale har socialuddannelseskommissionen senere offentliggjort som Betænkning nr. 547/1970.

2. På socialuddannelseskommissionens møde 8. august 1969, hvor man drøftede arbejdsgruppens redegørelse om de socialpædagogiske uddannelsers indhold og en af kommissionens sekretariat udarbejdet skitse til "Uddannelsessystem for det sociale område, " var der enighed om at henvise skitsen til den socialpædagogiske arbejdsgruppe, udvidet med repræsentanter for den øvrige særforsorg og fængselsvæsenet.

Arbejdsgruppen fik herefter følgende sammensætning:

Særforsorgskonsulent Eugenie Engberg
Socialstyrelsen, revalidering og forsorg

Undervisningsinspektør Agnete Helmstedt,
Undervisningsministeriet, direktoratet for folkeskolen og seminarierne

Forstander Børge Nielsen,
Personalehøjskolen, København

Forstander J. Nørgaard,
Diakonhøjskolen, Århus

Fængselsinspektør B. Paludan-Müller,
Fængselsvæsenets personale skole, Albertslund

Seminarierektor H. C. Rasmussen (formand),
Børneforsorgsseminariet, Jægerspris

Seminarierektor Hilding Ringblom,
Ikast fritidspædagogseminarium og børneforsorgsseminarium

Inspektør H. Vilien,
Socialstyrelsen, børne- *og* ungdomsforsorgen

Fuldmægtig K. Beukel,
Socialministeriet, har været sekretær for arbejdsgruppen.

3. Som grundlag for arbejdsgruppens fortsatte drøftelser blev der af sekretariatet udarbejdet et notat om fortsat planlægning af socialpædagogiske uddannelser, der af kommissionens formand, direktør Henning Friis, i arbejdsgruppens første møde i 1969 blev forelagt for medlemmerne.

4. Dette notat, der har været kommissorium for arbejdsgruppen, indeholder følgende:

"1. Den opgave, pædagoggruppen forventes at beskæftige sig med, kan udmøntes i følgende problemrække: .

Hvilke personalegrupper kan henføres til hovedkategorien socialpædagoger?

Hvilke uddannelseskategorier svarer til personalekategorierne?

Hvilke fælles og hvilke individuelle elementer må uddannelsen og de enkelte dele heraf efter pædagogiske synspunkter indeholde?

Hvilken pædagogisk struktur bør de socialpædagogiske uddannelser bygges op over?

Hvorledes kan det eksisterende uddannelsesapparat udnyttes til realisering af et socialpædagogisk uddannelsessystem?

2. Personalegrupper og uddannelseskategorier

Socialuddannelseskommissionen må ifølge sit kommissorium tage udgangspunkt i de sociale arbejdsområders behov for personale til forskellige opgavers løsning. Uddannelsen bør derfor for de enkelte medarbejdergrupper hverken ligge under eller over dette behov.

Opdelingen må overvejes både horisontalt og vertikalt. Horisontalt drejer det sig om sideordnede arbejdsområder, der på grund af forskelle i de funktioner, der skal udføres, stiller forskellige krav til uddannelsen, f. eks. omsorg for børn - unge - ældre - eller omsorg for normale - handicappede - eller forsorg i og uden for institution.

Vertikalt drejer det sig om, hvorvidt funktionerne kan opdeles i mere og mindre kvalificerede på en sådan måde, at det kan afspejle sig i uddannelser af forskellig sværhedsgrad, længde, opbygning og eventuelt således, at en uddannelse bygges trinvis op med adgang til at "stå af" foreløbigt eller endeligt på forskellige trin med henblik på forskellige kvalifikationsgrader i arbejdet.

Et første skridt må altså være at få foretaget en nøjere kortlægning af arbejdsområderne og personalegrupperne. Denne kortlægning må dog ikke være mere indgående end formålet kræver, det vil sige en grov, foreløbig opdeling som grundlag for et uddannelsessystem, hvis enkeltheder vil være under stadig forandring. Der skal altså ikke foretages egentlige job-analyser, men beskrivelse af arbejdsdelingen på de vigtigste sociale arbejdsfelter med udgangspunkt i de eksisterende forhold og hensyntagen til de krav til personalet, som opfyldelse af de krav, som den gældende lovgivning og reformplaner og udviklingslinier indebærer.

Der må ved tilrettelægning af de til formålet nødvendige undersøgelser og overvejelser udøves en måske undertiden vanskelig balancekunst mellem på den ene side en simpel registrering af arbejdsmarkedets ønsker og en socialpolitisk planlægning af det fremtidige forsorgsarbejde, som ligger ud over pædagogernes naturlige kompetence på den anden side.

Uddannelsens indhold (elementer)

Når der er foretaget en foreløbig opdeling af socialpædagogerne i uddannelseskategorier, må der for hver gruppe formuleres uddannelsesmål og hovedlinier i uddannelsesindholdet. Udgangspunktet er her dels betænkningen "Socialpædagogiske uddannelser indhold", dels skitsens opdeling af "hovedskolen" i

fælles hovedfag,
retningsfag og
tilvalgsfag.

Arbejdsgruppen vil dog ikke være bundet hertil, hvis man finder en anden opdeling mere hensigtsmæssig. Det er ønskeligt, at man klart kan se forbindelsen mellem nuværende og foreslåede uddannelsers indhold. Det bør formentlig overvejes at opbygge uddannelserne af fagblokke på lignende måde som i det foreliggende forslag til omlægning af socialrådgiveruddannelsen til en socionom-uddannelse.

Pædagogisk struktur

I uddannelsernes struktur er det for uddannelseskommissionen meget væsentligt, at man fastholder ideen om bredest mulige indgangsmuligheder til det sociale uddannelsessystem, vid adgang for eleverne til at begrænse og udbygge uddannelsen efter individuelle evner, behov og lyst, samt videst mulig adgang til at skifte erhvervsretning under og efter uddannelsen.

Den foreliggende skitse har haft disse ønsker for øje, men det står pædagoggruppen frit for at kritisere skitsen og komme med andre forslag.

Det forventes ikke, at pædagoggruppen fremkommer med detaillerede undervisningsplaner indeholdende time- og fagfordeling m.v. Til kommissionens brug er det tilstrækkeligt at angive tidsrammer for den nødvendige undervisning og det indbyrdes forhold mellem de enkelte elementer i uddannelsen. Blandt disse elementer er også den praktiske del af uddannelsen. Der indgår heri i særlig høj grad problemer af personalepolitisk og administrativ art, som pædagoggruppen ikke kan forventes at fordybe sig i. Det forventes derimod, at pædagoggruppen med udgangspunkt i praktikbetænkningen gør sig tanker om, hvorledes uddannelserne ud fra pædagogiske hensyn bedst muligt bygges op af indslag af teoretisk og praktisk karakter.

Hensyn må herved tages til, hvad der er realistisk udsigt til, at praktikstederne kan påtage sig af uddannelsesopgaver.

Uddannelsesapparatet

En hovedide i uddannelsesskitsen er, at der er tale om at anlægge en udviklingslinie, der viderefører den allerede igangværende udbygning af de sociale uddannelser. Det bør derfor af pædagoggruppen overvejes hvilke pædagogiske problemer, der er forbundet med at tilpasse og udbygge det eksisterende uddannelsesapparat til det foreslåede system. Herunder falder f. eks. spørgsmålet om øvelsesinstitutioner, gruppepraksis, fælles undervisningsmidler og lærerkræfter.

Hvad lærerkræfterne angår, vil problemet eventuelt blive taget op til særskilt behandling med henblik på hurtig indstilling fra kommissionen om konkrete foranstaltninger.

Hovedsagelig af praktiske grunde er arbejdsgruppens opgave begrænset til socialpædagogafsnittet, men dette skal ikke forstås mere snævert, end at man overalt, hvor det er muligt, tager hensyn til samspillet mellem dette afsnit og de andre dele af det sociale uddannelsessystem, således at kendte udviklingslinier på disse områder tages med i overvejelserne.

Sekretariatet stiller alt materiale af interesse for sagen, som kommissionen råder over, til rådighed for arbejdsgruppen, herunder også materiale fra de specielle uddannelsesudvalg m. v., som kommissionen samarbejder med, således at dobbeltarbejde undgås. Gruppen forudsættes endvidere selv at bidrage med eller at tilvejebringe yderligere materiale og oplysninger, som den anser for nødvendige - dog at tids- og/eller udgiftskrævende undersøgelser ikke iværksættes uden forudgående aftale med formanden og sekretæren."

5. Arbejdsgruppen har holdt 17 møder, der med få undtagelser har været heldagsmøder. Hertil kommer 3 to-dagsmøder.

Arbejdsgruppens medlemmer - hovedsagelig formanden - har i forbindelse med gruppens arbejde gennemført en analyse af ca. 30 socialpædagogiske arbejdsområder, hvor man som udgangspunkt har brugt et spørgeskema. Undersøgelsen blev almindeligvis gennemført på den måde, at en eller flere repræsentanter for arbejdsgruppen har aflagt besøg på de enkelte arbejdssteder og interviewet institutionens leder og eventuelt andre medarbejdere. Disse besøg er senere resulteret i en skriftlig rapport fra gruppens medlemmer på i alt 150 sider. De enkelte institutioner har fået tilsagn om, at dette materiale ikke offentliggøres.

Funktionsundersøgelsen har dannet en del af baggrunden for nærværende rapports kapitler 3, 4 og 5 om det eksisterende socialpædagogiske personale, dets uddannelse samt de krav, der stilles til socialpædagogers arbejde i fremtiden.

6. Arbejdsgruppen har ønsket at understrege, at det er med nogen betænkelighed, at man i kapitlerne 3-4 tildels har bygget fremstillingen på dette materiale, idet der er tale om en række institutionsinterviews, der ikke har kunnet give en kvantitativ dækning af hele området. Man har ved udformningen af kap. 3 og 4 taget hensyn til dette gennem en række forbehold, ligesom arbejdsgruppens medlemmer har suppleret de indsamlede oplysninger.

Når man på trods af de nævnte betænkeligheder alligevel har anvendt materialet, skyldes det, at man ikke for hele området har fundet andet konkret materiale, der er indsamlet efter visse bestemte retningslinier. Den del af materialet, der kan fremlægges i den følgende rapport, virker på grund af sammenfatningen blegere end grundmaterialet, som arbejdsgruppens medlemmer har kunnet anvende.

7. Foruden betænkninger og notater m.v., stillet til rådighed af socialuddannelseskommissionens sekretariat, har arbejdsgruppen haft en række andre materialer fra socialpædagogiske enkeltområder til sin rådighed, og fakta og synspunkter er indgået i rapporten. Dette materiale har spillet en væsentlig rolle, selv om der ikke er specificerede henvisninger til det i rapportens tekst.

8. Rapporten rummer i kap. 2 en sammenfatning af gruppens synspunkter samt forslag til en uddannelsesstruktur.

Kap. 6 omtaler en række eksisterende uddannelser samt visse foreslåede eller skitserede uddannelser. Det bemærkes, at dette kapitel er relativt kort, og at man for så vidt angår de eksisterende uddannelser må henvise til kommisionens betænkning om socialpædagogiske uddannelsers indhold.

I kap. 7, der er rapportens mest omfattende, er redegjort for en række problemkredse i forbindelse med socialpædagogiske uddannelsers etablering og gennemførelse. Kapitlet indeholder i pkt. 13. 11 arbejdsgruppens forslag til en uddannelsesstruktur, der tilstræber at skabe en fælles uddannelse for det socialpædagogiske personale. I kap. 8 er omtalt korttidsuddannelserne, i kap. 9 beskrives de supplerende uddannelser, i kap. 10 forholdet mellem socialpædagogiske uddannelser og det øvrige uddannelsessystem og i kap. 11 det nuværende socialpædagogiske uddannelsesapparats udnyttelse i forbindelse med et fælles uddannelsessystem.

9. Arbejdsgruppen mener at have taget stilling til de fleste af de spørgsmål, der er rejst oven for i gruppens "kommissorium". Da arbejdsgruppen har anset det for nødvendigt at nå frem til en helhedsopfattelse af det socialpædagogiske uddannelsessystem, har man ikke anset det for hensigtsmæssigt at behandle problemerne udelukkende i den sammenhæng, i hvilken de optræder i punkt 4, ligesom der i dette punkt er ønsket behandling af spørgsmål, som gruppen ud fra sine forudsætninger ikke har ment at kunne tage stilling til.

Undervisningsinspektør Agnete Helmstedt har været forhindret i at deltage i den afsluttende redaktion af rapporten.

Hermed afgiver arbejdsgruppen nærværende rapport til socialuddannelseskommissionen.

København, februar 1971.

Eugenie Engberg	Agnete Helmstedt	Børge Nielsen
J. Nørgaard	B. Paludan-Miiller	H.C.Rasmussen
Hilding Ringblom	H. Vilien	(formand)

/K.Beukel

Kapitel II
Arbejdsgruppens hovedsynspunkter og konklusioner

(Tallene i parentes efter de enkelte punkter i dette kapitel henviser til kapitler og underpunkter i den følgende del af rapporten).

1. Uddannelsesvirksomheden på det socialpædagogiske område kan opdeles i:

A. Den socialpædagogiske uddannelse.

B. Korttidsuddannelser til medarbejdere med begrænsede socialpædagogiske funktioner.

C. Supplerende uddannelser.

A. DEN SOCIALPÆDAGOGISKE UDDANNELSE

2. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der bør skabes en fællesuddannelse for socialpædagoger. Arbejdsgruppen anser de funktioner, som socialpædagogerne skal udføre, for tilstrækkeligt ensartede **til,** at der kan opbygges et undervisningsstof, der for en stor dels vedkommende er fællesstof (7. 1, 7. 13, 7. 14).

3. Man kan nå frem til en fællesuddannelse ved at sammensmelte en del af de eksisterende uddannelser, hvoraf mange allerede ligger hinanden nær.

Følgende planlagte eller eksisterende socialpædagogiske uddannelser kan før eller senere indgå i den socialpædagogiske fællesuddannelse: Børnehavepædagog, børneforsorgspædagog (almen linie og småbørnslinie), diakon, fritidspædagog, fængselsbetjent, omsorgsassistent (pensionister, åndssvage og øvrige særforsorg) samt plejehjemsassistenter (11.5).

4. Arbejdsgruppen går ind for, at det uddannelsesmæssige udviklingsarbejde på området ikke bindes for stærkt ved, at man på nuværende tidspunkt opstiller en detailleret model til en bestemt uddannelsesstruktur.

Området er inde i en så hurtig udviklingsperiode, at der må sikres planlægningen og det enkelte uddannelsessted bevægelsesfrihed, så udviklingen ikke bremses af modeller, der meget hurtigt kan forældes, fordi deres forudsætninger ændres.

Det er dog nødvendigt at give nogle hovedretningslinier for den socialpædagogiske fællesuddannelses faglige indhold, varighed, niveau, ind -

gangs- og udgangsbestemmelser samt fordelingen af teoriens og praktikkens omfang (7. 13. 11. 24).

5. I forbindelse med overgangen fra det nuvasrende uddannelsessystem til fællesuddannelsen, anser arbejdsgruppen det ligeledes for hensigtsmæssigt i en overgangsperiode at arbejde med forskellige uddannelsesretninger. Hvilke klientgrupper, der skal betjenes, er bestemmende for, hvilke uddannelsesretninger der skal opbygges. Det er mindre væsentligt at gå ud fra for tiden eksisterende institutionstyper (3. 7. 1).

6. Arbejdsgruppen mener, at alderskriterier og klienternes øvrige karakteristika bør være afgørende for opdelingen i forskellige uddannelsesretninger.

De særlige fag, i hvilke der skal undervises, for at en socialpædagog kan arbejde med et specielt klientel, er imidlertid af begrænset omfang i forhold til de noget større forskelle i uddannelsens faglige indhold, der har sin baggrund i aldersforskelle. Derfor anses det for mest hensigtsmæssigt at lade studerende, der forventes at sigte mod arbejdet med et handicappet klientel, skaffe sig den fornødne indsigt gennem tilvalgsfag mod slutningen af den socialpædagogiske fællesuddannelse i det omfang, det er tidsmæssigt muligt. Det må herudover ske ved supplerende kurser efter den socialpædagogiske uddannelses afslutning.

Klienternes anbringelsesform kan ikke tillægges stor vægt i denne sammenhæng, idet dette kriterium kun i begrænset omfang giver grundlag for retningsbetonet undervisning i særlige fag. Undervisningen på en uddannelsesretning skal derfor lægges således tilrette, at den uddannede kan arbejde med klientelet uanset, hvor det opholder sig (7. 1).

7. Fællesuddannelsen kan være opdelt i fire uddannelsesretninger, der primært sigter mod socialpædagogisk arbejde med følgende aldersgrupper:

a. Spædbørn og småbørn
b. Børn i skolealderen og unge
c. Voksne
d. Ældre

Ved opdelingen i uddannelsesretninger har arbejdsgruppen tilsigtet, at der blev så få som muligt, således at den uddannede kan bruge sin uddannelse i forbindelse med så mange klientgrupper som muligt, samtidig med at fagene i den enkelte uddannelsesretning bliver så ensartede som muligt (7. 1).

8. Da der ikke er skarpe overgange, når det gælder problemerne i forbindelse med de forskellige aldersgrupper, bør også uddannelsesretningerne overlappe. Socialpædagoger, der er uddannet til at arbejde med voksne, vil f.eks. ofte komme ud for at skulle arbejde med unge (7. 1).

9. Studerende, der går ind i en socialpædagogisk fællesuddannelse, skal gennemarbejde en række fag og emner, der er fælles for alle socialpædagogstuderende. Arbejdsgruppen skønner på basis af det foreliggende materiale, at gennemarbejdelsen af dette fællesstof beslaglægger mindst halvdelen af undervisningstiden på de socialpædagogiske uddannelsessteder.

De studerende skal senest i begyndelsen af andet studieår vælge en socialpædagogisk uddannelsesretning og i relation til denne undervises i og gennemarbejde en del retningsfag, der enten kan være uddybninger af fællesfag eller nye retningsfag med henblik på arbejdet med det klientel, som uddannelsesretningen sigter imod. Hertil kommer tilvalgsfag, der både kan uddybe fællesfag og retningsfag, og herved bl. a. giver den studerende mulighed for at arbejde med klientgrupper med særlige handicap (7. 13).

10. Fællesfagene bør især lægges i den første fase af uddannelsen for at skabe forudsætninger for tilegnelsen af retningsfagene, som følger senere i uddannelsen med de mest specielle anvendelsesfag til sidst (7. 13.11).

11. Den socialpædagogstuderende vælger i almindelighed uddannelsesretning ved starten af uddannelsesforløbet, men i uddannelsens første fase vil overgangen til en anden uddannelsesretning være let gennemførlig på grund af de mange fællesfag. Herved sikres, at ansøgeren ved sit erhvervsvalg kan vælge en socialpædagogisk uddannelse, der peger i retning af et klientel, som han er motiveret for at arbejde med, men mulighed for at ændre opfattelse under uddannelsen eksisterer også, ligesom studerende, der ved uddannelsens begyndelse ikke har truffet afgørelse om, hvilket klientel de vil arbejde med, får baggrund for at træffe en sådan (7. 13. 18).

12. Der skal gennemføres en omfattende planlægning for at fastlægge en ramme for de enkelte fællesfags, retningsfags og tilvalgsfags indhold og indbyrdes afhængighed, ligesom der straks bør igangsættes et kontrolleret, pædagogisk udviklingsarbejde (7.1).

13. Da arbejdsgruppen tillægger selvstændigt studiearbejde stor betydning, skal der indføres individuel og gruppevis studievejledning under hele uddannelsesforløbet (7. 13).

14. Forskellige former for medbestemmelsesret for de studerende bør udbygges. De studerendes aktive deltagelse i deres uddannelses udformning indeholder en betydelig pædagogisk værdi, idet de fleste medarbejdere for fremtiden skal have medansvar for deres arbejdssteders pædagogik og administration (7.9).

15. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der under hele uddannelsesforløbet skal ske en vekselvirkning mellem teoretisk undervisning på uddannelsesstederne og praktisk undervisning på arbejdssteder. Kun herved sikres, at den teori, der arbejdes med på uddannelsesstederne, kan få varig indflydelse på den studerendes pædagogiske handlen (7.4.).

16. Arbejdsgruppen mener, at ca. 1 års praktisk uddannelse, fordelt med nogle måneder på hvert af tre uddannelsesår, kan sikre den studerende tilstrækkelige praktiske færdigheder samtidig med, at der kan opnås en maksimal vekselvirkning mellem teori og praktik.

Ved længere praktikperioder vil indlæringen ofte blive begrænset, således at der kun er tale om en arbejdssituation, der unødigt forlænger uddannelsen.

Kort orienteringspraktik skal gennemføres, således at den studerende kan få kendskab til et bredt udsnit af forskelligartede arbejdssteder, hvorved bl. a. helheden i det socialpædagogiske arbejde kan understreges (7.4).

17. Arbejdsgruppen finder ikke, at en uddannelse af den skitserede art kan tilrettelægges pædagogisk forsvarligt, hvis der skal være mulighed for at "stå af" undervejs med erhvervskompetence, idet uddannelserne i forvejen er kortvarige i forhold til det stof, der skal gennemgås, og idet det er nødvendigt i begyndelsen af uddannelsen især at gennemarbejde forudsætningsviden, der kun i ringe grad kan anvendes i praktisk arbejde, hvis man "står af" (7. 12).

18. Arbejdsgruppen mener, at den socialpædagogiske fællesuddannelse skal ligge på et mellemniveau. Herved forstås, at man under uddannelsen begrunder teoretiske data og arbejdsanvisninger og lader de studerende stifte bekendtskab med den faglitteratur, der ikke kræver videnskabelige forudsætninger. Dette anses for nødvendigt, for at de uddannede kan klare sig i de komplicerede situationer, som de kommer til at stå i, og hvor de ikke kan klare sig med elementær viden. Som uddannede skal de ved læsning af faglitteratur selv kunne holde sig å jour med udviklingen på deres arbejdsområde (7. 5).

19. Ved overvejelser over uddannelsernes varighed må det erindres, at den fagkreds, som en socialpædagog skal stifte bekendtskab med, er meget bred, idet de situationer, som den uddannede kan komme til at stå over

for i sit arbejde, er meget varierede. Hvis uddannelsen derfor er for kortvarig, bliver gennemgangen af de enkelte emner uforsvarligt overfladisk.

Socialuddannelseskommissionen har som ramme indtil videre angivet 2 års undervisning på uddannelsesstederne som maksimum for en socialpædagogisk uddannelse. Arbejdsgruppen anser 2 år for at være for kort tid til, at de studerende tilstrækkeligt grundigt kan gennemarbejde det undervisningsstof, som gruppen anser for væsentligt, ligesom der ikke levnes de studerende tilstrækkelig tid til at gennemarbejde deres holdninger (7. 10).

20. Undervisningen foreslås i ret udstrakt grad meddelt i form af afrundede kurser. Herved får uddannelsesstederne muligheder for en effektiv planlægning af uddannelsesforløbet, forskellige uddannelsesretninger kan bruge hinandens kurser, kurserne kan indgå i efteruddannelsesprogrammer, og de studerende vil have et klart billede af, hvad de har nået. Visse kurser (fagblokke) skal tages i en bestemt rækkefølge (7. 2).

21. Arbejdsgruppen anser skoleforudsætninger svarende til mindst 10 års skolegang gennemført med rimeligt resultat som en forudsætning for at gennemføre en socialpædagogisk uddannelse.

Man erkender, at der dog kan være studieegnede ansøgere, der ikke har skaffet sig en sådan baggrund, hvorfor det anbefales at åbne dispensationsmuligheder for eksempel for elever, der har klaret 9. skoleår godt, eller som ved en korttidsuddannelse har vist sig studieegnede.

Arbejdsgruppen mener ikke, at begreber som modenhed, egnet personlighed eller særlig interesse for området kan vurderes på en sådan måde af uddannelsesstederne, at de kan indtage en central plads ved optagelsen. Deres betydning for den studerendes senere erhvervsegnethed er også tvivlsom (7. 6).

22. Arbejdsgruppen mener ikke, at det er rimeligt at fastsætte aldersgrænser i forbindelse med optagelse på et uddannelsessted. Man mener f.eks., at der er mange unge - også under 18 år - der på forsvarlig vis kan tilegne sig en socialpædagogisk uddannelses indhold og praksis. I tvivlstilfælde skal der sættes ind med en effektiv erhvervsvejledning (7. 6).

23. Arbejdsgruppen går ind for forpraktikkens afskaffelse, fordi klienter ikke skal være forsøgspersoner for uuddannede unge, og fordi der kan ske en del uhensigtsmæssig indlæring i forpraktikperioder, hvor den studerende ikke er under vejledning. Dette forhold kan formindske udbyttet af den følgende uddannelse (7.4.3).

24. Optagelserne til socialpædagogiske uddannelser bør centraliseres for at sikre ansøgerne ensartede optagelsesbetingelser, og for at fritage uddannelsesstederne for en tidrøvende ikke-pædagogisk opgave (7. 6).

25. Arbejdsgruppen foreslår oprettet et centralt oplysnings- og vejledningskontor for det sociale områdes uddannelser. Herfra kan man hjælpe

erhvervsvejledningen, og man befrier uddannelsesstederne for tidrøvende ikke-pædagogisk arbejde (7. 6).

26. Arbejdsgruppen mener, at der skal foretages kontrollerede vurderinger i forbindelse med de studerendes udbytte af uddannelsen. Dette må ikke genere undervisningen mere end nødvendigt, men skal sikre sammenligningsgrundlag ved overgang til andre uddannelser og sikre de studerende mod, at der tages usaglige hensyn ved ansættelser og lignende (7. 11).

27. Arbejdsgruppen forventer, at de fleste studerende vil få deres uddannelse i uddannelsescentre eller på større seminarier med flere uddannelsesretninger. Herved kan der opnås et varieret udbud af fag, og lærerkræfter og lokaler kan udnyttes effektivt (7. 7).

28. Arbejdsgruppen påpeger, at det er af afgørende betydning for uddannelsernes fremtid, at forløbet af udviklingsarbejdet løbende beskrives af et forskningsteam. Kun herved kan man sikre sit et tilstrækkeligt pålideligt materiale til justering af uddannelsen og til fremtid uddannelsesplanlægning (11).

29. Arbejdsgruppen understreger nødvendigheden af, at der snarest skabes muligheder for en effektiv uddannelse af lærerkræfter til uddannelsesstederne, samt fremskaffes socialpædagogisk undervisningsmateriale (jfr. betænkning nr. 576 fra socialuddannelseskommissionen).

30. Arbejdsgruppen foreslår oprettet et koordinerende organ. Dette kan fremme udviklingsarbejdet i retning af en fællesuddannelse og sikre, at dette registreres. Det skal skabe midlertidige overgangsordninger de eksisterende uddannelser imellem, indtil fællesuddannelsen er en kendsgerning; og det kan tilrettelægge fælles eksaminer, samordne kursusvirksomhed og indpasse seminarielæreruddannelsen i systemet. Herved kan man sikre, at de eksisterende ressourcer udnyttes effektivt samtidig med, at uddannelsernes standard fastholdes (11.27).

B. KORTTIDSUDDANNELSER TIL MEDARBEJDERE MED BEGRÆNSEDE SOCIALPÆDAGOGISKE FUNKTIONER

31. Selv om arbejdsgruppen foretrækker, at alle, der har socialpædagogiske funktioner, har den socialpædagogiske uddannelse, erkender den, at det er nødvendigt med korttidsuddannelser for medarbejdere med begrænset pædagogisk ansvar. Hvis sådanne korttidsuddannelser ikke gennemføres, vil alternativet være, at der ansættes helt uuddannet arbejdskraft, hvilket arbejdsgruppen anser for uheldigere end anvendelse af korttidsuddannede (8).

32. Arbejdsgruppen foreslår, at der gennemføres korttidsuddannelser af en varighed af mindst 60-70 undervisningsdage i forbindelse med en periode af praktisk arbejde. Gøres undervisningstiden kortere, kan det næppe forhindres, at en del af kursisterne kan være så utilstrækkeligt forberedt til deres arbejde, at de vil kunne skade klientelet (8).

33. Kursister ved korttidsuddannelserne kan ved disse vise sig studieegnede, således at de kan optages på den socialpædagogiske uddannelse, uanset omfanget af tidligere skolegang.

Korttidsuddannede kan anvende den socialpædagogiske uddannelses kurser i efteruddannelse sø jemed og får godskrevet gennemgåede kurser, hvis de ønsker at gennemgå den socialpædagogiske uddannelse (8).

C. SUPPLERENDE UDDANNELSER

34. Da en systematisk efteruddannelse anses for nødvendig for alle socialpædagogiske medarbejdere, foreslår arbejdsgruppen iværksat en række forskellige efteruddannelseskurser af varierende varighed (ajourføringskurser, videreuddannelseskurser, introduktionskurser m.v.).

Nogle af disse kurser vil kunne foregå i samarbejde med socialformidlerområdet og uddannelsesområder uden for den sociale sektor. Kurserne nødvendiggøres af den hurtige udvikling på området, der bevirker, at uddannelsesstoffet hurtigt forældes - og endvidere af de behov, medarbejderne har for gennem nye impulser at kunne forny sig i et arbejde, hvor man ellers hurtigt stivner (9).

Kapitel III
De socialpædagogiske funktioner

1. I den skitse til et uddannelsessystem for det sociale område, som socialuddannelseskommissionens sekretariat har udarbejdet i maj 1969, anvendes betegnelsen socialpædagoger for de medarbejdere, der "som fællestræk har, at de med behandlingssigte skal tage sig af klienten (eleven, patienten) med hensyn til alle personlige forhold, som ikke varetages af klienten selv, hans pårørende eller personale, der er særligt sagkyndigt med hensyn til visse funktioner". Denne virksomhed kan foregå i en totalinstitution (døgninstitution), i en daginstitution eller i klientens hjem eller i øvrigt overalt, hvor klienten har behov derfor. Socialpædagogen må "kunne interessere sig for enhver side af klientens tilværelse efter klientens større eller mindre behov. Socialpædagogen skal således have klientens samlede trivsel nu og i fremtiden for øje".

2. Arbejdsgruppen har søgt nærmere at indsnævre og definere begreberne socialpædagogik/socialpædagog og er enig om, at ovenstående definition kan accepteres med følgende bemærkninger:

a) Socialpædagogens virke omfatter såvel klienten som klientgruppen samt i et vist omfang klientens pårørende.

b) "Behandlingssigte" må forstås i videste forstand.

c) Samspillet med klient/klientgruppe er ikke altid formaliseret, og en del af kommunikationen er nonverbal.

3. Klientens behov varierer bl. a. efter opholdsstedets art (totalinstitution, daginstitution eller enmandsinstitution, f. eks. eget hjem), arten af handicap og alder.

De vigtigste behov, der er karakteristiske for de forskellige alderstrin, og som er fælles for de fleste mennersker., er summarisk nævnt i det følgende, idet man finder, at tilfredsstillelsen af disse behov i væsentlig grad er grundlaget for det socialpædagogiske arbejde.

I det første leveår synes betingelsen for en optimal udvikling at være, at barnet opnår en grundfæstet følelse af tryghed og tillid ikke blot til andre, men også til sig selv. Det sker bl. a. ved, at barnets fysiske behov tilfredsstilles nogenlunde regelmæssigt, direkte eller ved substituering. Med denne tryghed godt forankret i personligheden kan barnet bruge sin psykiske energi til at modnes og udvikle de evner og anlæg, det har boende i sig. Behovet for tryghed og følelsesmæssig kontakt med et andet men-

neske synes at være vigtigere end noget andet. Intet barn kan udvikles normalt i et emotionelt vakuum.

I andet og tredie leveår kommer behovet for uafhængighed i centrum. Det meste af barnets energi vil i disse år koncentrere sig om at hævde sig som et selvstændigt individ med egne meninger, hvilket ofte vil bringe det i konflikt.

Børnehavealderen præges af behov for udfoldelse (initiativ). Barnet får lyst til at finde ud af, hvad det kan gøre. I denne periode begynder samvittigheden at gøre sig gældende. Barnet assimilerer omgivelsernes moralstandard. Der kommer en indre autoritet, som er allieret med den ydre.

Skolealderen er blevet kaldt "stadiet for pligt og arbejde". Det er en periode med rolig og sikker vækst, hvor det er af betydning for barnet at få udløsning for sin trang til at blive optaget af virkelige funktioner, som det kan gennemføre.

I pubertetstiden synes det vigtigste behov at være at opnå en følelse af identitet, at man er en person, som hører hjemme i en bestemt sammenhæng, med en opgave i livet en gang i fremtiden, og en baggrund i en familie, en tradition og et samfundslag. For at opnå mere tryghed søger de unge sammen i et fællesskab, og de bliver ofte stereotype i adfærd og idealer. Senere følger, hvad der ofte kaldes intimitetsperioden, hvor et individs stærkeste behov består i en higen efter kærlighed, venskab og inspiration.

Endvidere kan nævnes integritetens fase. Den begynder, når personen har fået en oplevelse af sammenhængen mellem drifter og impulser i sig selv set i forhold til det omgivende samfund.

I menneskets voksentilværelse, som omfatter hovedparten af dets leveår, dannes og udvikles væsentlige roller, familierollen erhvervsrollen m.v., på grundlag af de faser, det har gennemløbet, og den indlæringsproces, der har fundet sted.

Den afsluttende fase, alderdommen, er karakteriseret ved, at personer mere eller mindre brat træder ud af den produktive rolle og afvikler familierollen. Her opstår efterhånden fornyet behov for tryghed og tillid foruden behov for fysisk pleje og omsorg.

I forbindelse med de to sidste faser (voksentilværelsen og alderdommen) må nævnes, at der i et samfund i stærk udvikling ofte vil opstå tilpasningsvanskeligheder og konflikter, idet de adfærdsnormer, som er indlært, og de roller, der er dannet, ikke kan anvendes under nye vilkår. Blandt sådanne samfundsændringer kan nævnes urbaniseringen, den teknologiske udvikling, demokratiseringstendenser, kvindernes erhvervsdeltagelse og øgede fritidsmuligheder.

Karakteristisk for de klientgrupper, socialpædagogen beskæftiger sig med, er, at de stort set er uden for de produktive aldersgrupper og enten befinder sig i en tilpasning til eller fra det produktive system, som i vor kulturkreds står som det centrale og prestigegivende. Mindre klientgrupper som f. eks. alvorligt handicappede befinder sig varigt uden for dette system.

Det vil sige, at klientgrupperne i tilknytning til deres forskellige behov og de eventuelle vanskeligheder, der kan være med at få dem dæk-

ket, har den i sig selv problemskabende stilling oftest at være uden for de produktive grupper i samfundet.

4. Såvel klienternes fysiske som deres psykiske behov dækkes i høj grad ved et samspil mellem en klient eller en klientgruppe og en eller flere socialpædagoger i forbindelse med en lang række dagliglivsfunktioner.

For at skaffe sig overblik over klienternes behov og de funktioner, som socialpædagogen skal være deltager i for at kunne dække disse behov, har arbejdsgruppen foranlediget indsamlet et materiale fra en række udvalgte institutioner. Nogle af udvalgets medlemmer har rejst rundt til de pågældende institutioner og har på grundlag af et skema, med hvilket institutionerne som regel i forvejen var blevet gjort bekendt, interviewet personale (især ledere) på de pågældende institutioner.

Man har især interesseret sig for: A. Hvilke karakteristika klienternes særlige situation, herunder deres fysiske og psykiske behov, indebærer på den pågældende institution, B. Hvilke funktioner medarbejderne deltager i, og hvilke det ville være hensigtsmæssigt yderligere at få. udført, og C. Hvad en medarbejder skal vide og kunne for at gennemføre funktionerne, både de nuværende og de ønskede. Endelig registrerede man, hvad der var normeret og faktisk forefandtes af personale samt dettes uddannelse.

Der er fremskaffet materiale fra ca. 30 socialpædagogiske arbejdspladser. Langt de fleste af de undersøgte institutioner er totale institutioner eller daginstitutioner. Arbejdsmaterialet, der består af 150 sider, er en række stikprøver for hele det socialpædagogiske arbejdsområde, men man har bestræbt sig på at finde frem til typiske eksempler. Det understreges, at materialet ikke tilstræber kvantitativ repræsentation, men udelukkende - så vidt gørligt - kvalitativ dækning.

Der findes således væsentlig flere institutionstyper end de behandlede (f. eks. forsorgshjem, revalideringsværksteder og en lang række variationer af de medtagne institutionstyper). Inden for nogle af typerne kan institutionerne have andre arbejdsforhold end typeeksemplet.

En total kortlægning har ikke været arbejdsmæssigt gennemførlig, men arbejdsgruppen er af den opfattelse, at der med den nødvendige forsigtighed kan drages en række slutninger af det indsamlede materiale, når dette kombineres med de forskellige former for funktionsanalyser, der er foretaget på enkelte områder (således børnehave, åndssvageforsorg m.v.). Oplysningerne er suppleret med medlemmernes kendskab til forholdene.

5. Man har først interesseret sig for de funktioner, der forekom på arbejdsstederne. Neden for er anført en række af situationer og funktioner, som socialpædagogen går ind i, og som udgør rammen om den socialpædagogiske behandling:

Helbredstilstand og sygdomme
Fritidsaktivisering
Pligter og arbejde på institutionen
Kontaktfunktioner til familie
Kontaktfunktioner til skole og arbejde
Kontaktfunktioner til sociale instanser

Medarbejderteamet
Personaleoplæring (herunder praktikantvejledning)
Registrering (journalføring)
Praktisk arbejde (især husholdning)
Kontrol med tilstedeværelse
Sove situationen
Spisesituationen
Klienternes hygiejne
Klienternes påklædning

På så godt som alle arbejdssteder, der er besøgt, findes en gruppe ansatte, hvis arbejde med den enkelte klient og klientgruppe svarer til sekretariatets definition af socialpædagoger. De betegnes som regel som assistenter og afdelingsledere. Inden for fængselsvæsenet hedder de betjente.

Det viste sig ved undersøgelsen, at de to almene socialpædagogiske funktionsområder, der er fælles for flest socialpædagoger, er funktioner i forbindelse med klientens fritidsaktivisering og funktioner i personaleteamet. De sidste forekommer for det meste i forbindelse med registreringsfunktioner. Når det gælder funktioner i forbindelse med spisesituationen, hygiejne og påklædning, er disse de mest centrale for socialpædagoger, der arbejder ved totale institutioner, medens funktioner i forbindelse med klienternes helbredstilstand - når bortses fra plejehjem og især spædbørneinstitutioner - nok forekommer, men er af sekundær betydning. Funktioner i forbindelse med klienternes pligter og arbejde findes især på visse totale institutioner for skolebørn, unge og voksne. Kontakt ud af institutionen til familie, skole, arbejdsplads, andre sociale organisationer m. m. nævnes på de fleste institutioner som funktioner, som socialpædagogerne enten går direkte ind i eller kan komme ud for. Sikring af tilstedeværelse er kun af afgørende betydning i fængslerne, selv om problemet også kendes på andre institutionstyper. Funktioner i forbindelse med reguleret praktikantoplæring og lignende findes på meget forskelligartede institutionstyper, især på områder, hvor uddannelserne er veludbyggede. Socialpædagogerne kan på alle de omtalte arbejdssteder komme ud for praktiske funktioner som f. eks. rengøring og madlavning, men det er næsten aldrig en regelmæssig del af deres arbejde. Det forekommer oftest som en del af en socialpædagogisk funktion. Det omvendte kan også være tilfældet, idet ikke-socialpædagoguddannet personale udfører socialpædagogiske funktioner. De socialpædagoger, der udfører flest af de almene funktioner, er ansat på de totale institutioner, som er relativt åbne over for omverdenen.

6. Af ovenstående kan man få det indtryk, at de funktioner, som socialpædagogerne udfører, er ret ensartede de forskellige områder imellem, og at mange af dem er ret ukomplicerede.

Man mangler imidlertid et væsentligt aspekt af det socialpædagogiske arbejde, hvis man kun interesserer sig for de almene funktioner, idet alle funktioner - hvilket også fremgår af sekretariatets definition af socialpædagogernes arbejde - skal have et behandlingssigte.

Gennem dagliglivsfunktionerne finder en socialiseringsproces sted. Det er tilfældet uanset klienternes alder. De skal stifte bekendtskab med og tilegne sig de normer og værdier, der bevirker, at de kan klare sig i deres milieuer, og da mange af dem har vanskeligt herved, skal socialpædagogen kunne tilrettelægge samspilssituationerne således, at klienterne vil gå ind i tilegnelsesprocessen.

Socialpædagogerne skal skabe et sådant milieu, at klienterne kan få maksimalt udbytte af deres tilværelse, vurderet efter en eller flere af mange forskellige, ikke særlig entydige målestokke som f. eks. samfundstilpasning og trivsel.

Mange personer kan i visse situationer intuitivt udføre udmærket socialpædagogisk arbejde, men kun hos ganske få slår intuitionen til over for alle de komplicerede menneskelige problemer, som de kommer til at stå over for. Intuitionen skal støttes bevidst af indlært viden og færdigheder.

De funktioner, som socialpædagogen skal være med til at gennemføre, er ofte mindre formaliserede end på andre områder, hvor man arbejder sammen med mennesker, som f. eks. på skoler og hospitaler. Socialpædagogerne skal være forberedt på at gå ind i problemerne, når de dukker op, og det kan være svært at forudse, når det sker. At der støttes i disse situationer, og at de udnyttes i behandlingsøjemed er af afgørende betydning i det socialpædagogiske arbejde. Hvis en ældre klient er fortvivlet, skal han eller hun støttes med det samme, og et barns raserianfald og spændingerne i en gruppe skal socialpædagogerne også tage stilling til, så snart de forekommer, uanset hvilken dagsplan der i øvrigt måtte være lagt.

7. Socialpædagogerne kan handle mest hensigtsmæssigt, hvis de foruden færdigheder i at behandle de oven for nævnte situationer også har en grundig viden om deres klientels specielle problemer og kan anvende denne viden i en aktuel situation.

Det er i denne sammenhæng af betydning for socialpædagogen at have kendskab til, hvad de afvigelser hos klientelet, som de kan komme ud for i deres arbejde, indebærer. Det er også af betydning for dem at kende den særlige problematik i forbindelse med den institution, som klienten eventuelt er på, og det er af betydning for dem at kende de forskellige alderstrins særlige problemer, således at de kan give klienterne mulighed for at få dækket de forskellige alderstrins behov, således som omtalt i punkt 3.

8. Af funktionsundersøgelsen er fremgået en række ligheder mellem de forskellige socialpædagoggruppers arbejdsmæssige situation. Når man skal belyse forskelle imellem funktioner, er det hensigtsmæssigt at tage sit udgangspunkt i en vurdering af klientelets art og institutionens karakteristika. Dette kan vise noget om, hvilken viden der er nødvendig hos socialpædagogerne, for at de kan udføre relevant, fagligt arbejde.

Klienterne kan opdeles efter alder, eventuelle afvig og institutionstype.

Kategorierne kan kombineres på overordentlig mange forskellige måder, og det socialpædagogiske arbejde inden for hver kombination kræ-

ver en mere eller mindre speciel viden sammenholdt med andre kombinationer.

Man kan komme ud for en række forskellige afvigelser hos samme klient, der er multihandicappet, og man kan f. eks. få kombinationen en døv-blind sinke på en lille institution. Den socialpædagog, der skal arbejde med denne klient, må gennem sin uddannelse være forberedt hertil.

Det er fremgået af undersøgelsen, at mange socialpædagoger arbejder med et klientel, der kan betragtes som ikke-normalt. Det gælder især pædagogerne på de mere specialiserede totalinstitutioner. Endvidere fremgår det, at alle socialpædagoger skal kunne arbejde med klienter med psykiske og sociale tilpasningsvanskeligheder. Endelig skal de fleste socialpædagoger kunne arbejde med sinker, som i stigende omfang bevares i normalmilieuet. Når det gælder de øvrige afvigelser fremgår det, at socialpædagogerne skal være orienterede om dem, men at det især er medarbejderne på specialinstitutionerne, der skal arbejde med dem. De særlige plejeproblemer forekommer især i forbindelse med spædbørn og ældre.

Det fremgår tillige, at de fleste socialpædagoger arbejder på mindre institutioner. For de større institutioner gør sig gældende, at disse er afdelings-opdelte. Udviklingen synes at vise, at man især på totalinstitutioner arbejder sig hen imod mindre enheder i et større system. Endnu arbejder relativt få i enmandsinstitutioner, et forhold, der formentlig hurtigt vil ændres.

Med henblik på planlægningen af socialpædagogernes uddannelse er det af betydning at overveje, hvor mange af disse kombinationer (alder, afvig, institutionstype), der kan medtages i et socialpædagogisk uddannelsesforløb, uden at den kommende socialpædagogs viden og kunnen vil blive for overfladisk. Dette spørgsmål behandles i kap. 7. 1.

9 I deres arbejde skal socialpædagogerne ikke alene samarbejde med klienterne, men også med kolleger uden, med samme eller med anden erhvervsuddannelse. For at institutionens arbejde kan blive effektivt, er det vigtigt, at disse grupper kan kommunikere, således at den viden, som den ene gruppe sidder inde med, kan meddeles til den anden i et passende omfang og i en egnet form, så at den anden part kan udnytte denne viden. Denne udveksling af viden og erfaringer grupperne imellem skal være gensidig. Det forudsætter, at grupperne kender temmelig meget til hinandens sprog og ved, hvilke data den anden part har brug for i sit arbejde. Da socialpædagogerne som regel er placeret centralt i institutionernes funktioner, skal de kunne kommunikere til og modtage kommunikation fra mange sider. De må derfor kende de andre faggruppers arbejdssituation og deres sprog, således at de kan informere dem og udnytte den information, som de selv modtager.

I undersøgelsen forsøgte man at finde frem til, hvem socialpædagogen samarbejder med. Neden for er angivet de medarbejderkategorier, som socialpædagogerne i større eller mindre omfang samarbejder med:

Kolleger med samme uddannelse
Kolleger med anden socialpædagogisk uddannelse
Socialrådgivere

Personer med ledelsesfunktioner på institution, akademikere
Personer med ledelsesfunktioner på institution, ikke-akademikere
Lærere på institutionens skole
Lærere i folkeskole, efterskole etc.
Faglærere
Talepædagoger
Seminariernes lærere (praktikforstandere etc.)
Psykologer
Psykiatere
Andre lægespecialister
Praktiserende læger
Præster
Jurister
Sygeplejersker
Fysioterapeuter
Ergoterapeuter
Sygehjælpere og tilsvarende hjælpepersonale (1-årig barneplejerske)
Personale på socialkontor, revalidering og mødrehjælp
Erhvervslivets personale
Praktisk personale
Kontorpersonale
Praktikanter
Ikke-uddannet personale.

10. Det viste sig, at socialpædagogerne på næsten alle institutioner skal samarbejde med kolleger med samme uddannelse som deres egen eller med anden socialpædagogisk uddannelse. Endvidere viste det sig, at de på næsten alle de besøgte institutioner skulle samarbejde med medarbejdere, der udfører socialpædagogisk arbejde, men som ikke har en fuldstændig socialpædagogisk uddannelse. Ligeledes skulle de samarbejde med et personale, der er beskæftiget med udførelsen af praktiske funktioner - hovedsagelig med husholdnings- og vedligeholdelsesfunktioner. Praktikanter kom de også i forbindelse med på de fleste arbejdssteder. Med mellemrum fik de også alle berøring med medlemmer af socialformidlergruppen. Endelig havde de forbindelse med en ledelsesgruppe, der kun på et fåtal af eksempelmaterialets institutioner er akademikere. Herudover kan socialpædagogerne mere eller mindre regelmæssigt komme ud for at skulle samarbejde med personer med en uddannelse, der set i relation til socialpædagogernes, må betragtes som specialuddannede. På de mere specialiserede institutioner er dette samarbejde regelmæssigt forekommende, og det kan ikke udelukkes, at man på et stort antal institutioner i stigende omfang vil benytte sig af specialuddannede.

Det bemærkes, at samarbejdet kan have forskellige former, hvilket er af betydning for uddannelsesplanlægningen. Der kan således være tale om at give/modtage ordrer (over-/underordnelsesforhold), rapportere (udveksle oplysninger, envejskommunikation), drøfte på lige fod med, planlægge (team-work) og undervise/ instruere (mester/svend/lærling/lærer/ elev).

11. I sekretariatets definition af det socialpædagogiske arbejde fremhæves, at det er klientens samlede trivsel nu og i fremtiden, som socialpædagogerne skal have for øje. Når man betænker, hvor kompliceret situationen er på den enkelte institution, betyder det, at socialpædagogerne skal være forberedt på og have muligheder for at handle meget varieret, også når der skal søges hjælp hos specialmedarbejdere. Dette er en forudsætning for at kunne hjælpe den enkelte klient med hans totalsituation uanset opholdsstedet.

Kapitel IV
Det nuværende personale og dets uddannelse

1. Det i det foregående kapitel omtalte materiale vedrørende en række institutioner har dannet udgangspunkt for de følgende betragtninger. Det er suppleret med oplysninger fra arbejdsgruppens medlemmer vedrørende de områder, som det enkelte medlem er særlig fortrolig med.

For så vidt angår spørgsmålet om personalekategorierne på arbejdsstederne inden for det socialpædagogiske område, viser det sig af materialet, at de forskellige arbejdssteder er uensartede, hvad angår antallet af repræsenterede basisuddannelser.

2. De mest homogene institutioner personalemæssigt set er vuggestuer, børnehaver og fritidshjem, der som regel er små institutioner, hvor det pædagogiske arbejde kun i ringe grad behøver at formaliseres. Det uddannede personale udgør i eksemplerne ca. 50 pct., medens resten af personalet dækkes af praktikanter samt "unge piger", der ofte søger ind i arbejdet med henblik på senere uddannelse.

3. Der findes også store institutioner med en stærk formaliseret arbejdsgang, hvor store dele af personalet har samme uddannelse. Det drejer sig f. eks. om fængslerne, hvor ikke alene opsynspersonalet men også vær kme ster gruppen har områdets socialpædagogiske uddannelse.

4. Når det gælder totale institutioner inden for børneforsorg, åndssvageforsorg, særforsorg og alderdom sf or sorg, er billedet mere broget. Lederne har forskellige uddannelser. Det socialpædagogiske personale udgør en relativ lille gruppe af det samlede personale, og der trækkes mange medarbejdere med uddannelser, der set i forhold til socialpædagogernes er specialuddannelser, ind i arbejdet. Det giver mange arbejdsmuligheder, men også komplicerede arbejdsforhold. Samtidig er der på disse institutioner ansat et stort antal ikke-uddannede medarbejdere. Der er ofte flere end socialpædagogerne. På de meget store institutioner kan der foretages en opdeling mellem afdelingspersonale og et fællespersonale med specialfunktioner.

Det socialpædagogiske personale skal i denne situation samarbejde til alle sider, hvilket giver en kompliceret arbejdssituation.

Det gør også samarbejdet på disse institutioner vanskeligt, at en stor del af personalet er deltidsansat, og at der er forskellige arbejdstidsnormer for de forskellige personalekategorier.

5. Når det gælder virksomhed uden for institutionen - kommunerne og de frivillige klubber for ældre og handicappede - er billedet broget med store forskelle fra kommune til kommune. Hovedgruppen af medarbejdere er her korttidsuddannede hjemmehjælpere og husmoderafløsere. Det meget varierede arbejde på dette område i Odense og Åbenrå er beskrevet i kommissionens betænkning nr. 571/1970 om uddannelse til omsorg, bilag 4 og 5. Her er det dog ikke beskrevet, hvilket personale der udfører - eller burde udføre - arbejdet.

6. Ovenfor er socialpædagoggruppen behandlet som en helhed. Den består imidlertid af medarbejdere med mange forskellige uddannelser. I kommissionens bekænkning om socialpædagogiske uddannelsers indhold er følgende socialpædagoguddannelser nærmere beskrevet:

a. Børnehavepædagog
b. Fritidspædagog
c. Børneforsorgspædagog efter den almene linie eller småbørnslinien
d. Omsorgsasistent efter åndssvageforsorgs- eller særforsorgslinien
e. Plejeassistent
f. Diakon.

Af disse kan a-d kombineres med et længevarende fortsættelseskursus. Foruden de nævnte uddannelser findes der en uddannelse til fængselsbetjent samt en række kortvarige uddannelser, hvor den teoretiske del højst omfatter nogle få hundrede timer. Det drejer sig om klubmedarbejdere, omtalt i betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold; de 1-årige barneplejersker, hjemmehjælpere og husmoderafløsere. Der foregår endvidere en del kursusvirksomhed f. eks. for så vidt angår de for tiden fungerende omsorgskonsulenter.

Endelig findes der medarbejdere med uddannelser, der peger i retning af arbejdet med syge, men som dog fungerer inden for den sociale sektor som socialpædagoger. Det gælder især sygeplejersker og sygehjælpere, men også plejere ved etatshospitalerne.

7. I de besøgte institutioner fandtes eksempler på socialpædagogstillinger, der var besat med medarbejdere med følgende uddannelse:

Børnehavepædagog
Børnehavepædagog med årskursus
Fritidspædagog
Fritidspædagog med årskursus
Klubmedarbejder fra klubseminarium
Klubmedarbejder fra Ungdomsringens kurser
1-årig barneplejerske
3-årig barneplejerske
3-årig barneplejerske med 4 måneders kursus
Børneforsorgspædagog (S)
Børneforsorgspædagog (S) med fortsættelsesseminarium
Børneforsorgspædagog (Al)
Børneforsorgspædagog (Al) med fortsættelsesseminarium

Børneforsorgspædagog (A2)
Børneforsorgspædagog (A2) med fortsættelsesseminarium

Omsorgsassistent (Å)
Omsorgsassistent (Å) med 17 måneders fortsættelsesuddannelse
Omsorgsassistent (Sæ)
Omsorgsassistent (Sæ) med 17 måneders fortsættelsesuddannelse

Fængselsvæsenets grunduddannelse
Plejeassistent
Diakon (Århus og Filadelfia)
Diakon med børneforsorgens fortsættelsesseminarium
Friskolelærer
Sindsygefor sorgens plejeruddannelse
3-årig barneplejerske + 4 måneder + børneforsorgens fortsættelses-seminarium
Hjemmehjælper

8. Det bemærkes, at børneforsorgspædagoguddannelsen findes i forskellige udgaver, hvor småbørns-(S)-linien må siges at være en udvikling af den 3-årige barneplejerskeuddannelse. Sidstnævntes begrænsede teoriomfang har man søgt at råde bod på ved et 4-måneders supplerende teorikursus, der tilstræber at bringe denne uddannelse på linie med S-linien. Uddannelsen er under afvikling, og kun det 4-måneders kursus gennemføres for tiden. På samme måde må den 2-årige almene linie (A2) betragtes som udviklet af Al, der er et 1-årigt teorikursus. Al og A2 har i det store og hele lige megen teori. Omsorgsasistenternes 17-måneders fortsættelsesuddannelse er ny (påbegyndt oktober 1968), og der er derfor endnu kun få, der har gennemgået den.

9. Når der til socialpædagogstillingerne ved børnehaver og fritidshjem kan skaffes fuldt uddannet arbejdskraft, drejer det sig som regel om børnehave- og fritidspædagoger. Ved vuggestuer kommer, foruden de 3-årige barneplejersker og børneforsorgspædagoger fra småbørnslinien, også de korttidsuddannede 1-årige barneplejersker ind i billedet. Arbejdsgruppen har ikke haft mulighed for at undersøge, i hvilket omfang der i socialpædagogstillinger på daginstitutioner ansættes ikke-uddannet arbejdskraft, men det menes at være betydeligt.

10. Stillingerne som fængselsbetjente, vagtmestre og værkmestre inden for fængselsvæsenet, der i dag besættes med et personale med en ensartet uddannelse, betragtes som socialpædagogstillinger, idet det er arbejdsgruppens skøn, at deres arbejde hovedsagelig skal være af socialpædagogisk karakter. Det må dog bemærkes, at selv om der er tale om en socialpædagogisk grunduddannelse, har den hidtil vairet af kortvarig karakter. Uddannelsen er for tiden under udbygning.

11. Når det gælder børneforsorgens, åndssvageforsorgens og særforsorgens døgninstitutioner, som det aftegner sig på de udvalgte institutioner, er billedet mere kompliceret. De til området uddannede socialpædagoger

udgør som regel en betydelig del af personalet. Samtidig er der jævnligt ansat socialpædagoger med omfattende socialpædagogiske uddannelser, som dog ikke direkte peger hen på området. Der findes en del forpraktikanter og seminariepraktikanter, men kun i få tilfælde som f. eks. ved børneforsorgens spædbørnehjem, ved behandlingshjemmet for vanføre og ved kostskole for blinde, spiller de i arbejdsgruppens materiale en væsentlig rolle, når man tager institutionens medarbejdertal i øvrigt i betragtning. På spædbørnehjemmene var der til gengæld flere praktikanter, end der var uddannede medarbejdere. Ved børneforsorgens ungdomshjem var den ikke-uddannede medarbejdergruppe større end den uddannede. Et tilsvarende forhold gjorde sig gældende ved visse afdelinger på åndssvageforsorgens centralinstitutioner.

12. Alderdomshjem og plejehjem får i høj grad deres socialpædagogiske arbejdskraft fra sygeplejerske- og sygehjælpergruppen, idet plejeassistenter og diakoner er få i forhold til behovet, og de andre socialpædagoger - f. eks. fritidspædagoger - tilsyneladende kun i begrænset omfang anvendes på området. Det socialpædagogiske arbejde i klienternes egne hjem (enmandsinstitutionerne) var - skønt mangesidigt - meget begrænset i omfang, og der var kun korterevarende uddannelser, der pegede i retning af det.

13. Selv om de institutioner, der blev besøgt, ikke hører til de med socialpædagoger dårligst bemandede inden for den sociale sektor, og selv om man ikke tager stilling til, om der på institutionerne er et tilstrækkeligt antal stillinger til uddannede socialpædagoger, men indskrænker sig til at se på forholdene, som de er i øjeblikket, er det uddannelsesmæssige billede broget, og antallet af ikke-uddannede og utilstrækkeligt uddannede er stort i forhold til de behandlingsopgaver, der pålægges pædagogerne.

Behovet for fuldt uddannede socialpædagoger ville øges, hvis man ikke havde praktikanter til at udføre en del af arbejdet.

14. På halvdelen af de besøgte institutioner er lederne ikke uddannet til socialpædagogisk arbejde på det pågældende område.

For de uddannede lederes vedkommende gælder det, at hovedparten har socialpædagogiske uddannelser og enkelte er akademikere (cand. jur., cand. med. , cand. psych, m.v.).

Arbejdsgruppen gør opmærksom på, at de besøgte institutioner repræsenterer nogle af de bedre bemandede, også når det gælder ledere, og at et helhedsbillede af samtlige socialpædagogiske institutioner formentlig ville give anledning til større betænkeligheder med hensyn til ledernes kvalifikationer.

15. Med baggrund i det indsamlede materiale og arbejdsgruppens kendskab til området i øvrigt, har man set på, om den række af socialpædagogiske uddannelser, der var repræsenteret, dækkede behovet for socialpædagogisk uddannet personale på arbejdsstederne. Det var indtrykket, at de i kap. 3 nævnte funktioner mere eller mindre dækkes af de forskellige uddannelser.

Man har endvidere forsøgt at få et indtryk af, om de forskellige større eller mindre socialpædagogiske uddannelser prætenderede at dække de forskellige klientgrupper (opdelt på alder, afvig og institution). Man har herved fået et indtryk af, om de eksisterende uddannelser har mulighed for at dække de eksisterende behov for forskellige personalekategorier. Det viste sig, at der fandtes socialpædagogiske uddannelser, der prætenderede at dække alle områder, bortset fra de psykisk syge.

Når det gælder socialpædagogisk arbejde med ældre uden for særforsorgen, findes der plejeassistenter og diakoner, men der er meget få af dem. Diakonerne er uddannet til at dække et meget bredt område, men de er formentlig nødt til at supplere, for at kunne gå ind på et af specialområderne. Men henblik på det socialpædagogiske arbejde i enmandsinstitutionerne tilgodeser ingen af de længerevarende uddannelser disse funktioner, der væsentligst løses af korttidsuddannede, f. eks. hjemmehjælper og husmoderafløser.

En omsorgsassistentuddannelse og en omsorgshjælperuddannelse er under opbygning på basis af betænkningen om uddannelse til omsorg.

16. Alle de større uddannelser - med undtagelse af diakonuddannelsen - dækker et ret afgrænset spektrum af normale og/eller afvigere. Børnehavepædagoger, fritidspædagoger og børneforsorgspædagoger prætender er at kunne tage sig af ikke-afvigere, sinker og tilpasningsvanskelige, idet pædagogerne fra børneforsorgens A-linie også skal kunne tage sig af unge lovovertrædere, og idet børneforsorgspædagoger af S-linien ikke er uddannede til at tage sig af registrerede sinker. Omsorgsassistenter tager sig af klienter, der er svagtbegavede (A), og klienter med sansedefekter eller motoriske vanskeligheder (Sæ), eventuelt med tilpasningsvanskeligheder. Fængselspersonalet tager sig af lovovertrædere, og plejeassistenter tager sig af plejepatienter.

17. Med hensyn til hvilke institutionsformer socialpædagogerne prætenderer at kunne arbejde på, uddannes børnehavepædagoger og fritidspædagoger til at arbejde på små eller store daginstitutioner, og børneforsorgspædagogerne af S-linien til at arbejde på små dag- og døgninstitutioner. Børneforsorgspædagogerne af A-linien, omsorgsassistenterne (S og Å), plejeassistenterne og fængselspersonalet uddannes til at arbejde på små og store totale institutioner.

18. For så vidt angår hvilke aldersgrupper socialpædagogerne prætenderer at kunne arbejde med, uddannes børneforsorgspædagogerne på S-linien til at tage sig af spædbørn og eventuelt småbørn, og børnehavepædagoger til at arbejde med småbørn, og fritidspædagogerne til primært at tage sig af skolebørn og unge. Børneforsorgspædagogerne på A-linien uddannes til at tage sig af småbørn, skolebørn og unge, fængselspersonalet til at tage sig af unge og voksne, og plejeassistenterne til at tage sig af voksne og ældre. Omsorgsassistenterne (Å og S) uddannes til at tage sig af alle aldersklasser, måske med undtagelse af spædbørn.

19. Uddannelserne er uensartede for så vidt angår bredden af alders- og afviggrupper samt institutionstyper, som de prætenderer at dække. En uddannelse, der spænder vidt på et område, kan dække snævert på et andet. Omsorgsasistent (Å) dækker f. eks. alle alderstrin, men især afviget åndssvaghed hos klienter på store totalinstitutioner. Andre samler sig om en enkelt aldersgruppe, som f. eks. børneforsorgspædagogerne (S), der kun dækker et par år af klientens udvikling, men både på dag- og døgninstitutioner. Dette brogede billede, der skyldes, at uddannelserne hovedsagelig er oprettede af enkelte styrelser til at dække disses aktuelle personalebehov, vanskeliggør en parallellisering af uddannelserne.

20. Socialpædagoger er i øjeblikket utilstrajkkeligt uddannede til at behandle psykisk syge børn. De børnepsykiatriske hospitaler savner tilsyneladende en sådan uddannelse, da de undertiden ansætter socialpædagoger, f. eks. børnehavepædagoger, fritidspædagoger og børneforsorgspædagoger.

21. Som omtalt er de ældre aldersklasser for tiden næsten uden fuldt uddannet socialpædagogisk assistance. Voksne sinker og voksne med tilpasningsvanskeligheder findes der for tiden intet personale, der er specielt uddannet til at behandle. Fængselspersonalet er uddannet til en bestemt type totalinstitution. Klienter med de omtalte vanskeligheder udgør imidlertid den væsentligste del af forsorgshjemmenes klientel. Der må her være en uddannelsesmæssig lakune.

22. Selv om der uddannes personale til at arbejde med de fleste former for afvigelser på de fleste institutionstyper og med de fleste aldersgrupper, er der ikke hermed sagt, at der er uddannet personale i tilstrækkeligt antal.

Det forhold, at alle nuværende socialpædagogiske personaleuddannelser sigter mod arbejde på en dag- eller døgninstitution, bevirker også, at der ikke for tiden findes specialuddannet personale til at sætte ind i socialpædagogisk arbejde i klienternes hjem, jfr. også overvejelserne i socialuddannelseskommissionens betænkning om uddannelse til omsorg, afsnit II.

23. Selv om der er uddannelser, der sigter på næsten alle problemområder, er uddannelserne næppe gode nok. Når f. eks. børnehaveuddannelsen, der uddanner til arbejde med et klientel, hvis alder er lidet varierende og de registrerede afvigelser få, og hvor hovedparten af de uddannede arbejder på et relativt afgrænset arbejdsområde, velbegrundet og med socialuddannelseskommissionens anbefaling påbegynder en 3-årig uddannelse, der sammen med fritidspædagoguddannelsen for tiden er de mest omfattende socialpædagogiske uddannelser, må man stille sig tvivlende over for, om de korterevarende uddannelser, der skal dække væsentligt bredere områder, både når det gælder afvigelser, institutionstyper og aldersspredning, er forsvarlige.

24. Selv om der findes uddannelser til de fleste af de eksisterende arbejdssteder, må det undersøges, om det er muligt ud fra en fælles model

at opbygge uddannelserne mere smidigt, end tilfældet er for tiden. Det bemærkes, at medens f. eks. psykologer og lærere har en uddannelse, der giver dem mulighed for at arbejde på mange forskellige områder, således også på det socialpædagogiske, findes der til det socialpædagogiske arbejdsfelt en række forskellige uddannelser, der kun i begrænset omfang giver mulighed for at arbejde på andre socialpædagogiske områder end de, som den er rettet imod, og kun i sjældne tilfælde uden for det socialpædagogiske område.

Kapitel V

Krav og forventninger til de socialpædagogiske uddannelser

1. I de foregående kapitler er behandlet, hvilke funktioner et socialpædagogisk personale udfører, hvilke personalekategorier der for tiden findes i arbejdet, og hvilke uddannelser dette personale er i besiddelse af. Dette materiale udgør en del af baggrunden for en stillingtagen til, hvordan socialpædagogiske uddannelser skal tilrettelægges, men der er også andre facetter i billedet. Mange af disse har at gøre med en fremtidig situation på feltet. Situationen inden for den sociale sektor skifter hurtigt. Socialpædagogiske arbejdsbetingelser, der betragtedes som en selvfølge for få år siden, er nu afgørende ændret, og der er grund til at formode, at ændringerne vil blive endnu mere omfattende.

2. En samfundsvidenskabelig forskning, der kan være vejledende for uddannelsesstederne for udformningen af deres arbejde, findes kun i begrænset omfang. Arbejdsgruppen har derfor meget begrænsede muligheder for at beskrive udviklingstendenserne. Disse tendenser er imidlertid af afgørende betydning for uddannelserne, der må tilrettelægges således, at ændringer i samfundsbilledet, der påvirker den sociale sektor, hurtigt kan følges op af ændringer i uddannelserne.

3. Der er grund til at formode, at de pædagogiske funktioner såvel på institutionerne som i klienternes hjem, der forekommer i dag, også fortsat vil forekomme med mindre ændringer og udvidelser og med skiftende vægt på de forskellige sider af arbejdet. På dette punkt adskiller socialpædagogerne sig i nogen grad fra socialformidlerne, der står mere usikre over for, hvorledes den fremtidige arbejdssituation vil blive.

Udviklingen forløber imidlertid hurtigere og ofte på anden måde end forventet. Således kan fra de senere år nævnes, at spædbørnshjemmene efterhånden glider ud, at børneantallet på åndssvageforsorgens centralinstitutioner daler, og at pensionerne slår igennem som institutionsform inden for børne- og ungdomsforsorgen. Det er ligeledes givet, at arbejdet i klienternes hjem vil tage et helt andet omfang end det nuværende, så selv om de væsentligste sociale funktioner forbliver de samme, kan de forhold, under hvilke de skal gennemføres, hurtigt ændre sig.

4. Det er ikke usandsynligt, at det offentlige vil overtage flere af familiens funktioner i de kommende årtier, at større og større dele af f. eks. ældres og børns samspil mod andre mennesker vil ske under medvirken af

professionelle, og at flere vil få brug for socialpædagogisk hjælp. Det kan også med ret stor sikkerhed forudses, at der vil blive tale om en stigende integration af arbejdet på det sociale område, ikke mindst på grund af socialreformkommissionens arbejde. Det vil bevirke, at nuværende forskelle mellem institutioner udjævnes, hvorved arbejdet på en række nuværende institutionstyper og andre sociale arbejdsformer vil gå op i en helhed. Deres arbejde vil ske i nært samspil med klienternes hjem.

5. Det kan ikke udelukkes, at en ændret indstilling hos befolkningen til tilværelsen vil give sig udslag i holdningen til socialpædagogisk arbejde. Nye familietyper kan f. eks. kræve nye former for socialpædagogisk arbejde. Det kan forudses, at dagplejeordninger vil komme til at spille en større rolle. Også socialpædagogisk arbejde med afvigere kan tænkes i stigende grad at blive lagt ud i familierne, væk fra institutionerne.

Det er sandsynligt, at det socialpædagogiske arbejde i stigende grad vil gå i retning af en almen pædagogisk service til alle, der ønsker det. Det vil have en forebyggende virkning, og det klientel, der herefter vil komme på døgninstitutionerne, vil kræve et socialpædagogisk personale med betydelig indsigt og kunnen. En endnu større del af dette klientel vil være multihandicappede, end det er tilfældet for tiden.

6. Nye problemstillinger i det socialpædagogiske arbejde skal ofte kunne behandles utraditionelt. Problemerne omkring stof brug har i de sidste år vist, hvor vanskeligt man er stillet, når der ikke findes et egnet, tilstrækkeligt smidigt socialpædagogisk system med et dertil hørende socialpædagogisk personale. Det bør i fremtiden medføre, at den socialpædagogiske uddannelse i højere grad sigter mod arbejdet med et nærmere beskrevet klientel og ikke mod bestemte institutionstyper..

Når det socialpædagogiske arbejde i stigende grad lægges ud til et normalmilieu, vil arbejdet i højere grad komme til at foregå for åbent tæppe i snævrere samarbejde med familierne. De socialpædagogiske uddannelser skal derfor i mindre grad end tilfældet er nu sigte mod institutionsarbejde.

7. Det socialpædagogiske arbejde vil antagelig brede sig ud over den sociale sektor, vinde indpas på skoler (eksempel børnehaveklasser) og på hospitaler (eksempel børneafdelinger). Sådanne overlapninger områderne imellem vil i stigende grad finde sted, således at det med tiden kan tænkes, at der ikke bliver tale om overlapninger mellem områder, men om ét stort område.

8. Arbejdsgruppen finder, at man - uanset at kendskabet til, i hvilket omfang de oven for nævnte tendenser vil slå igennem, er ret usikkert - ved uddannelsesplanlægningen så vidt muligt bør tage dem med i betragtning, således at uddannelsessystemerne bliver så smidige som muligt, uden at det går ud over effektiviteten.

9. Andre forhold i samfundet er imidlertid af betydning for hvilken udformning, man skal give de socialpædagogiske uddannelser. Det er af betyd-

ning, hvem der skal vurdere dette spørgsmål. Det kan være klienterne, deres pårørende, de studerende, de uddannede socialpædagoger og endelig lederne i arbejdet samt myndighederne m. v.

Arbejdsgruppen har i det følgende søgt at beskrive nogle synspunkter, som de enkelte grupper kan tænkes at ville gøre gældende.

10. Klientelet og dets pårørende forventer, at klientens fysiske og psykiske behov dækkes på en måde, der svarer til den, der er almindelig i ikke for dårligt stillede grupper i samfundet. Klienten betragter ikke længere ydelser fra socialpædagogiske institutioner som rettigheder, der skal kæmpes for. Der forventes en almen service i hjemmet eller fra dag- og døgninstitutionerne. Ydelserne indgår i det almene forbrug. Det forventes, at socialpædagogiske ydelser fra institution eller i hjem i rimelig grad skal være ideologisk neutrale.

Der er en tendens til, at både klienter og deres pårørende i stigende grad forventer, at der vil blive taget hensyn til deres synspunkter i det socialpædagogiske arbejde. De klienter, der har muligheder derfor, vil være medbestemmende, og hvor klienterne ikke selv kan være det, som f. eks. på hjem for små børn, plejehjem m. v., vil de pårørende være det på klienternes vegne. De forventer i den forbindelse, at der bliver mere samspil mellem dem og hele institutionens personale inden for en række sociale områder, og der er allerede fastsat bestemmelser om forholdet mellem forældre/pårørende og institutionen (således ved børneforsorgens daginstitutioner og ved åndssvageforsorgens institutioner).

11. Socialpædagogernes arbejde er ikke så teknisk betonet som f.eks. ingeniørens, men i højere grad værdiladet. Socialpædagogen bruger sin personlighed som værktøj. Hans holdning til tilværelsen får derfor stor indflydelse på arbejdet siden hen med klienterne. Derfor vil socialpædagogen forvente, at han under uddannelsen får muligheder for at arbejde disse spørgsmål selvstændigt igennem.

12. De værdier og holdninger, som socialpædagogerne skal bygge deres arbejde på, søger de i højere grad hos ligestillede, der arbejder på samme eller andre områder, fremfor at de finder deres forbilleder i fortiden. De forventer, at institutionerne skal give dem lejlighed til selvstændigt arbejde ud fra de forudsætninger, de selv møder med. De ønsker at stifte bekendtskab med andre områder end deres eget. De forventer, at seminarierne er å jour, når det gælder den nyeste viden inden for de felter, de uddanner til, og at seminarierne møder med et meget varieret udbud af undervisningsmuligheder. De studerende forventer, at uddannelserne er under stadig revision, og de ønsker selv at være aktive i forbindelse med denne udvikling. De ønsker endvidere at have daglig indflydelse på strukturen af og indholdet i det uddannelsesforløb, som de står i. Den studerende ønsker at kunne gennemløbe uddannelsen uden at være presset i alt for høj grad af eksaminer og lignende, og forventer, at uddannelsen giver muligheder for selvstændigt at kunne skaffe sig mere viden. Endelig ønsker den studerende et systematisk efteruddannelsesprogram. I det store og hele anerkendes de nuværende opdelinger af uddannelserne ikke som ri-

melige, og det er et udbredt ønske, at forholdene under uddannelsen skal være ensartede, når det gælder økonomi, kolle gieforhold og uddannelsesstedernes faglige standard.

13. Når de studerende har afsluttet deres uddannelse, ønsker de at opleve en personlig tilfredsstillelse ved deres arbejde. En af forudsætningerne herfor er, at de får brug for det, de har lært. Ofte oplever de udviklingen i det arbejde, de kommer ud i, som for træg, hvorfor de gerne vil være med til at ændre institutionernes systemer i retning af, hvad de mener svarer til nutidige forhold. De ønsker at få medindflydelse på institutionernes arbejde, selv om de som regel er klar over, at de må tage hensyn til de modstridende interesser, der f. eks. gør sig gældende hos klientel, bestyrelse og andre medarbejdere. De ønsker at have forbindelse med det øvrige samfund også i forbindelse med deres arbejde. Endvidere ønsker de at have samme handlemuligheder i deres privatliv, som andre mennesker har. På institutionen forventer de at blive ligeberettigede team-medlemmer.

De uddannede skal kunne arbejde både med det overleverede og det nye, der måtte komme i fremtiden, og de må ikke svigte de faktisk foreliggende sociale problemer af hensyn til denne fremtid. De skal udføre det nu forekommende arbejde og må til en vis grad være villige til at gå på akkord for at få det nødvendigste gjort, med det resultat at de må undlade at gennemføre funktioner, der var hensigtsmæssige at gennemføre, hvis man havde tid.

De uddannede socialpædagoger erkender, at deres faglige status endnu ikke er så høj som f. eks. lærerens, hvilket bl. a. afspejler sig i deres lønmæssige placeringer. I arbejdet ønsker de at kunne søge hen til andre socialpædagogiske arbejdsområder, efterhånden som deres interesser udvikler sig og ændrer sig. De forventer også, at der er rimelige avancementsmuligheder helt frem til egentlige lederstillinger. De mener ikke, at det går ud over deres status, at de skal udføre praktisk arbejde, når blot dette har en pædagogisk mening, f. eks. ved at det udføres sammen med klientelet. De vil ikke udføre vedligeholdelsesarbejde, som et rengøringsselskab kan gøre lige så godt eller bedre.

14. For så vidt angår arbejdsstedernes ledelser og administrationen på de sociale områder, er de i lige så høj grad som klienter, studerende og socialpædagoger interesserede i, at det socialpædagogiske personale har en tilfredsstillende uddannelse. Men samtidig er de i den situation, at de har ansvaret for, at arbejdet bliver gjort. Ledelsen har ansvaret, hvis der ikke er tilstrækkeligt personale. Den vil derfor være interesseret i, at personalet ikke "overuddannes". Man har bedre muligheder for at rekruttere fra grupper med mindre skoleforudsætninger, og ved at gøre uddannelserne kortere kan de til rådighed stående uddannelsesmidler fordeles på flere studerende. Der eksisterer en bekymring for, at uddannelserne, samtidig med at de bliver mere omfattende, uddanner væk fra væsentlige dele af det arbejde, der er skitseret under beskrivelserne af funktionerne.

Ledelsen ønsker, at der uddannes socialpædagoger, der har realistiske forestillinger om, hvad de kan magte, og er mindre interesseret i studerende, der nok har været studieegnede, men som ikke har været i stand til at omsætte det indlærte i socialpædagogisk praksis.

En undersøgelse foretaget på børneforsorgens døgninstitutioner i forbindelse med revisionen af børneforsorgspædagoguddannelsen tyder på, at lederne er stærkt interesserede i børneforsorgspædagogens personlighed og pædagogiske kunnen.

Ledelserne er mere interesserede i nøjagtige registreringer af uddannelsesforløbet, end de studerende er. Ledelserne mener på grundlag af eksamenspapirer og lignende, der forventes at være ensartede fra de forskellige uddannelsessteder, bedre at kunne bedømme, hvorvidt en ansøger til en socialpædagogisk stilling vil kunne leve op til de krav, der vil blive stillet.

Kapitel VI

Oversigt over en række socialpædagogiske uddannelser, herunder endnu ikke iværksatte forslag

1. I socialuddannelseskommissionens betænkning nr. 524/1969 om praktik i uddannelser til det sociale område og betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold findes en beskrivelse af en række uddannelsers struktur, kapacitet m. v.

Der findes i betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold følgende:

Børnehaveseminarier
Fritidspædagogseminarier
Plejeassistentuddannelsen (Århus)
Diakonuddannelsen (Århus)
Omsorgsassistentuddannelsen (åndssvageforsorg og øvrige særforsorg)
Klubuddannelsen
Børneforsorgspædagoguddannelsen (A- og S-linie).

Endvidere omtales i betænkningen om praktik i uddannelse til det sociale område:

Diakonuddannelsen (Filadelfia).

2. I dette kapitel er i tilslutning til en skematisk oversigt, der er optaget som bilag 1, omtalt en række etablerede uddannelser og nye uddannelsesplaner, som arbejdsgruppen har beskæftiget sig med. Det drejer sig om følgende:

a. Planer omtalt i begge betænkninger
   Omsorgsassistent (åndssvageforsorg)
   Omsorgsassistent (særforsorg)
   Diakon (Århus)
   Diakon (Filadelfia).

b. Nye planer igangsat efter betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold
   Børnehavepædagog
   Fritidspædagog
   Plejehjemsassistent

c. Nye planer, der har været drøftet eller skal drøftes i kommissionen
   Fængselsbetjent

Omsorgsassistent (pensionist)
Børneforsorgspædagog (almen linie)
Børneforsorgspædagog (småbørnslinien).

d. Korttidsuddannelser (eksisterende)
Husmoderafløsere og hjemmehjælpere
Klubmedarbejdere.

e. Nye planer for korttidsuddannelser
Omsorgshjælper
Omsorgskonsulent
Leder (omsorgsområdet for pensionister).

3. For så vidt angår de i punkt 2 a. omhandlede uddannelser, henvises til kommissionens betænkninger. I det følgende er omtalt de nye uddannelser til børnehave- og fritidspædagog, plejehjemsassistentuddannelsen samt de under 2 c. omtalte planer. Klubuddannelsen er beskrevet i betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold. De øvrige korttidsuddannelser har man ikke fundet anledning til nærmere at beskrive, udover de oplysninger der er givet i bilag 1. Endelig ønskes i punkt 20 en redegørelse for statshospitalernes plejeruddannelse.

4. Som det fremgår af bilag 1 - Oversigt over uddannelser - er der betydelige variationer mellem de forskellige uddannelser for så vidt angår længden af den teoretiske undervisning. Den er i uddannelsesbekendtgørelser og uddannelsesplaner angivet ved antallet af undervisningstimer. Dette er en målestok, der kun i begrænset grad er egnet til at beskrive en uddannelses omfang.

For de egentlige socialpædagogiske uddannelser, hvilket vil sige samtlige de her omhandlede uddannelser og uddannelsesplaner bortset fra korttidsuddannelserne, er det samlede teoritimetal varierende fra 950 til 2200. Der er ligeledes betydelige forskelle i kravene til skolegang, alder ved optagelse og forpraktik.

5. Børnehave- og fritidspædagoguddannelserne

Ifølge undervisningsministeriets bekendtgørelse af 4. juli 1970 er der fastsat rammer og bestemmelser om disse uddannelser, hvorefter undervisningens perioder er beregnet i uger. For undervisningen på seminariet er der tale om skema-uger, studie-uger og skemafrie uger (til aflevering af specialer og lignende). For praktikundervisningen er der tale om uger til observationspraktik, øvelsespraktik og specialepraktik.

For at give mulighed for sammenlignelighed er der i oversigten regnet med måneder.

Der er ved niveaubetegnelsen sat M, uanset at der i uddannelserne er mulighed for at differentiere niveauet igennem undervisningsformerne, tilvalgsmuligheder og specialelæsning samt studievejledning.

De formelle indgangskrav er beskrevet, således som de fremgår af undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 585 af 22. december 1969. De reelle indgangskrav er anderledes, idet man har mere end tre gange så mange ansøgere til seminarierne, end der kan optages.

Ved eksamensfag er anvendelse sf ag et (praktisk pædagogik og institutionslære) placeret sammen med pædagogik og psykologi, idet der er fælles prøve for de tre fags vedkommende. Det bemærkes her, at man betragter anvendelse sf aget som et fag, der bygger på og koordinerer uddannelsens øvrige fag, og at niveauet her må ligge ret højt, det vil sige mere avanceret end hukommelse sviden og forståelsesviden. De studerende afgør selv ved indstilling til afsluttende prøver, om de ønsker at lade sig prøve mundtligt eller skriftligt.

Sociale fag er her: Samfundsorientering, sociallovgivning og familiepolitik. Prøveform efter eget valg.

Om strukturen: Uddannelserne bygger på det princip, at der skal være en stadig vekselvirkning mellem teori og praktik. Praktikperioderne må ikke være for lange, og de bør afbrydes af teoriindkald. 1 teoriundervisningen må der ved hjælp af observationspraktik kunne indhentes oplysninger i marken, eller teorien afprøves på anden måde.

I tredie uddannelsesår er der en 3-måneders Specialeperiode, hvor der samtidig er teori- og praktikundervisning i forbindelse med det valgte speciale.

Vedrørende fagområder: Der henvises til ovenstående bemærkninger om anvendelsesfaget, som måske rettelig bør placeres under pædagogik.

Det bemærkes i øvrigt, at tilvalgsfagene er bundet til visse fagområder, således at procentfordelingen ikke viser den virkelige fordeling. Man har ikke i uddannelserne "valgfrie fag", men frivillige kurser og studiekredse, hvis omfang ikke kan angives, da man endnu ikke har oplysning om seminariernes aktivitet på dette område.

6. Plejehjemsassistentuddannelsen

Uddannelsen er forsøgsvis iværksat på basis af det i betænkning af september 1965 fra Københavns magistrat, 3. afd., indeholdte forslag om uddannelse af assistenter til plejehjem og ailderdomshjem med sygeafdeling, revideret af et underudvalg under en af uddannelsesnævnet for sundhedsvæsenet nedsat arbejdsgruppe.

Formålet med uddannelsen er, "at udvikle egenskaber hos de vordende plejehjemsassistenter og at bibringe dem sådanne kundskaber og praktiske færdigheder, at de kan udøve pleje af, omsorg for og sygepleje af ældre og langvarigt syge".

Eleven skal ved uddannelsens påbegyndelse være fyldt 18 år og have skolekundskaber svarende mindst til 9. klasse i fagene dansk, regning, fysik og kemi, kontrolleret gennem en optagelsesprøve.

For elever med den nugældende sygehjælperuddannelse er der foreslået dekort i uddannelsen svarende til den praktiske uddannelse på langtidsmedicinske og ortopædiske afdelinger. På grundlag af dette forsøg er der i december 1969 fremkommet en uddannelsesplan for uddannelsen af plejehjemsassistenter. Den er 2-årig med en vis dekort for elever med sygehjælperuddannelse. Den teoretiske del af undervisningen omfatter kun ca. halvdelen af uddannelsestiden. Der er mange pædagogiske fag indbefattet i den teoretiske undervisning, som dog tager sit udgangspunkt i det medicinske stof.

Det bemærkes, at plejehjemsassistenterne, der har mange selvstændige socialpædagogiske funktioner, skal være bistandspersonale i forhold til sygeplejerskerne. Der er i Brande startet en uddannelse på grundlag af denne uddannelsesplan.

7. Fængselsbetjent m. v.

I betænkning nr. 511/1968 om uddannelse af fængselspersonale foreslås en ændret basisuddannelse af fængselspersonalet (d. v. s. opsynspersonale og værkpersonale), således som det fremgår af bilag 1.

Ifølge disse planer skal uddannelsen udstrækkes til 30 måneder. Heraf er 8 måneder teoretisk undervisning på fængselsvæsenets personaleskole fordelt over to perioder å henholdsvis 5 og 3 måneders varighed. Den øvrige uddannelse foregår som praktisk oplæring på særligt udpegede institutioner, hvor der tillige gives 50 timers teoriundervisning sammen med praktik i åbne fængsler og arresthuse.

Personaleskolens kurser afsluttes med en prøve, der skal bestås med tilfredsstillende resultat (som betingelse for varig ansættelse).

8. Omsorgsassistent (pensionist)

Den teoretiske del af uddannelsen som grunduddannelse fordusættes holdt inden for et samlet timetal på ca. 2. 000 timer.

Uddannelsesforløbet foreslås tilrettelagt således:

Elementærkursus:	Ca. 350 timers undervisning som indledning til:
Elementær praktik:	I alt ca. 1 år.
Hovedskole:	4 semestre med ca. 1.400 timers undervisning, afbrudt af praktiske øvelser, demonstrationer, prøver og korte praktikperioder.
Aspirantperiode:	9 måneders praktisk arbejde sluttende med ca. 250 timers afrundende undervisning.

Det bemærkes, at timetallene og deres fordeling kun tilsigter omtrentlig angivelse af undervisningens omfang. Det forudsættes, at der i den nærmere planlægning vil indgå overvejelser om undervisningsformen, som ikke behøver at være bundet til den traditionelle opdeling i afgrænsede fag og lige lange lektioner.

Dette uddannelsesforløb er begrundet i, at en socialpædagogisk uddannelse, hvis tyngdepunkt ligger i kundskaberne vedrørende menskelig omsorg, forudsætter en modenhed, der normalt ikke kan påregnes før det 18. år. Derfor må begyndelsen af hovedskolen udskydes til dette alderstrin, uanset at den almene skolegang for det store flertals vedkommende afsluttes i 16-17 års alderen.

Der henvises i øvrigt til kommissionens betænkning om uddannelse til omsorg.

Nye planer for børneforsorgspædagog-, A- og S-linien

I betænkningsudkastet til revision af uddannelsen efter A- og S-linien nævnes det, at de to uddannelser så vidt muligt er søgt ligestillede, men at der dog stadig findes anvendelsesfag (institutionspædagogik, barnets daglige pleje m. fl.), der er specielle. Der er ved revisionen lagt mere vægt på aktiviseringsfag. Uddannelserne ligger på mange punkter ikke langt fra børnehave- og fritidspædagoguddannelserne.

Begge uddannelser skal vare 3 år, hvoraf kun det ene tænkes anvendt til praktik. Seminarierne stilles ret frit, når det gælder uddannelsernes struktur, når blot uddannelsens niveau, balancen mellem fagene, balancen mellem teori og praktik og prøvekravene holdes konstant. For at sikre de studerende muligheder for selvstændig fordybelse og selvstændigt gruppearbejde, fastsættes det ugentlige timetal til højst 24.

Ved uddannelserne vil der blive givet de studerende mulighed for selv at deltage i udformningen af deres uddannelsesforløb. Rådighedsfag, valgfrie fag, specialer og studievejledning vil give uddannelserne fleksibilitet. Det er hensigten at eksperimentere med eksamensformerne.

For at kunne gennemføre en effektiv praktisk uddannelse skal de studerende ikke længere aflønnes i praktikperioderne.

10. Den i det følgende omtalte plejeruddannelse, der berører det socialpædagogiske område, er i øvrigt ikke behandlet i rapporten.

I betænkningen om uddannelse af det ikke-sygeplejeuddannede plejepersonale (plejere/plejersker) ved statshospitalerne og andre psykiatriske helbredelsesinstitutioner (betænkning nr. 530/1969) redegøres for uddannelsen af en medarbejdergruppe, der har mange socialpædagogiske funktioner.

Uddannelsen er af 120 ugers varighed (2½ år). Den består af 3 teorikurser af hver 12 ugers varighed på centralskoler og praktikperioder før, mellem og efter disse (84 uger). Uddannelsen er således stærkt præget af praktikken, der udgør 70 pct. af uddannelsestiden.

Af de 1080 teoritimer beslaglægger	
Dansk og regning m.v.	168 timer
Medicinske fag m. v.	504 timer
Psykologi	84 timer
Psykiatri	168 timer
Samfundslære	36 timer
Rekreative fag	72 timer
Rådighedsfag	48 timer.

Indholdet af denne uddannelse afviger fra de socialpædagogiske uddannelser ved, at der lægges stor vægt på medicinske fag og psykiatri, således at disse fag beslaglægger 62 pct. af uddannelsestiden i teoriugerne, medens beskæftigelsesfag kun tildeles 7 pct. Der anvendes megen tid på undervisning i regning og dansk (16 pct.) - heri er rapportskrivning og lignende dog indregnet.

11. Sekretariatets skitse af 1969 til uddannelsessystem for det sociale område, afsnittet om socialpædagogiske uddannelser

Der henvises til bilag 3.

Kapitel VII

Problemer ved gennemførelse af eksisterende og kommende socialpædagogiske uddannelser

7. 1. Uddannelsernes faglige indhold

1. Inden for de eksisterende socialpædagogiske uddannelser undervises i en lang række forskellige fag. Disse fag og emneområder er for en del af uddannelsernes vedkommende gennemgået i betænkningen om socialpædagogiske uddannelsers indhold. I samme betænkning er forsøgt udarbejdet en oversigt over hvilke fagområder, der yderligere bør inddrages i undervisningen, for at socialpædagogerne på de forskellige områder kan stå vel rustet i det praktiske pædagogiske arbejde.

I denne rapport har man beskæftiget sig med en række socialpædagogiske uddannelser - ud over de i betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold beskrevne.

I forbindelse med det materiale, som arbejdsgruppen har fremskaffet fra en række socialpædagogiske arbejdssteder (behandlet i kapitlerne 3 og 4) indsamledes oplysninger om, hvilke fag og emneområder der ifølge de adspurgte manglede i de socialpædagogiske uddannelser.

2. Med baggrund i arbejdsgruppens erfaringer, suppleret med materiale fra den nævnte undersøgelse og betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold, er udarbejdet en alfabetisk ordnet liste over de fag, der kan forekomme i undervisningen på de socialpædagogiske uddannelsessteder.

I bilag 2 er givet en oversigt over faggrupperne, og i forbindelse med hver faggruppe er anført nogle begrundelser for, at kunnen i det pågældende fag (faggruppe) er af betydning for socialpædagogen.

Der er inden for de nævnte hovedgrupper tale om lidt over 90 fag (faggrupper). Det har ikke været muligt at beskrive fagene på en sådan måde, at overlapninger ikke forekommer, ligesom nogle af fagene må betragtes som udsnit af andre fag (faggrupper).

3. Satte man sig som mål at uddanne all-round socialpædagoger, der uden yderligere uddannelse kunne gå ind og arbejde på en hvilken som helst socialpædagogisk arbejdsplads, skulle der gives en grundig undervisning i alle disse fag, og der ville blive tale om en så omfattende uddannelse, at den i praksis ikke er gennemførlig. Arbejdsgruppen har derfor set på, hvilke krav til uddannelse de forskellige arter af klientel inden for det so-

cialpædagogiske område stiller. Herefter skulle der være en mulighed for at tage stilling til, hvilke fag en uddannelse til en sektor af området må omfatte. Kendes disse fag, har man en af forudsætningerne for også at skønne over uddannelsernes struktur.

4. De eksisterende uddannelser har i høj grad været rettet mod bestemte socialpædagogiske arbejdsområder. Da disse arbejdsområder for fremtiden ikke vil være så skarpt afgrænsede, at det er rimeligt at opbygge uddannelserne på dette grundlag, har man især interesseret sig for, hvilke fag en socialpædagog i fornødent omfang skal have stiftet bekendskab med for at kunne arbejde forsvarligt med et bestemt klientel.

5. Det fremgik af kap. 3, at en række praktiske og behandlingsmæssige funktioner ser ud til at være fælles for et stort udsnit af socialpædagogerne. Hvordan de skal udøves afhænger imidlertid af klientens afvig og alder, og om der er tale om arbejde på en døgninstitution, en daginstitution eller i klientens hjemmemilieu. Disse forhold giver tilsammen en lang række forskellige "klienttyper".

1. Ikke-afvigere (udgør den største gruppe).
2. Tilpasningsvanskelige.
3. Lovovertrædere
4. Åndssvage
5. Sinker
6. Blinde, døve
7. Vanføre, epileptikere
8. Plejepatienter

Mange vil falde ind under flere af disse grupper.

Ved opdelingen af klienterne efter alder har man fundet det rimeligt at anvende sekretariatsskitsens 6 grupper (spædbørn, småbørn, skolebørn, unge, voksne, ældre), hvorved man ved at kombinere med de 8 ovenstående grupperinger kommer op på 48 grupperinger.

De klienter, der hører hjemme i disse 48 grupperinger, kan enten være i deres eget hjem, på døgninstitution eller på daginstitution. Det vil sige, at der bliver teoretisk mulighed for i alt 144 grupperinger af klientelet ud fra disse udgangspunkter. Mange af dem vil ikke forekomme i praksis, og man har udvalgt 73 af de 144 grupperinger som sandsynlige på det socialpædagogiske arbejdsområde.

For hver af disse grupperinger har arbejdsgruppen taget stilling til, i hvilke af de ca. 90 fag vordende socialpædagoger skal undervises, og i hvilket omfang det skal ske. Arbejdsgruppens medlemmer udfyldte under hensyn til de enkeltes specielle erfaringer og oplysninger i det indsamlede materiale, især de ret detaillerede institutionsbeskrivelser, et skema, hvor den lodrette spalte udgjordes af klientgrupperne og den vandrette af fagene. Der var følgende muligheder: 1) om der ikke skal undervises, 2) om de studerende blot skal orienteres, 3) om de skal have en grundig indsigt, eller 4) om fagområdet kræver en særlig fordybelse fra den studerendes side, for at han kan arbejde med det pågældende klientel.

6. Skemaet er ikke medtaget som bilag, bl. a. fordi det er meget omfattende, og fordi den nøjagtighed, hvormed man har kunnet udfylde det under de givne arbejdsbetingelser, har været begrænset. Skemaet bør gennemarbejdes af et større, udvalgt panel, der også nærmere skal analysere fagenes indhold. Dette kan medføre, at der sker ændringer i fagenes antal og emneområder.

Arbejdsgruppen har ikke haft arbejdsmæssige muligheder for en yderligere fordybelse i disse spørgsmål.

7. Skemaet viser imidlertid tendenser, der er så klare, at de efter arbejdsgruppens skøn angiver, at der er megen faglig viden, der er fælles for de socialpædagoger, der skal arbejde med de forskellige klientgrupper, således at et betydeligt uddannelsesfællesskab må være muligt.

27 af de ca. 90 fag er på samme tilegnelsesniveau fælles uanset hvilken klienttype, socialpædagogen skal arbejde med. 21 fag kræver grundig indsigt, 6 orientering. Når det gælder yderligere 14 fag, er fællesskabet næsten fuldstændigt, idet kun enkelte mindre klientområder ikke kræver tilegnelse af faget i samme omfang som de øvrige. (10 af disse fag kræver grundig indsigt, 3 orientering).

Hertil kommer en række fagområder, som det skønnes, at alle socialpædagogstuderende skal stifte bekendtskab med, men hvor tilegnelsen skønnes at skulle ske på forskellige niveauer. I denne gruppe findes 14 fagområder, hvor forskellene i tilegnelsesniveauet især er forbundet med klienternes afvig, og 6 fagområder, hvor forskellene i tilegnelsesniveauer især er forbundet med klienternes alder.

Ifølge denne vurdering skal alle socialpædagogstuderende således stifte bekendtskab med 2/3 af fagområderne.

I en del af fagene, hvor der ikke ønskes undervist på samme niveau, skønner arbejdsgruppen, at dette forhold i nogen grad skyldes traditioner, således at fællesskabet sandsynligvis er større, end det fremgår af oversigterne.

8. Hertil kommer yderligere en række områder, som man ikke har skønnet, at alle socialpædagogstuderende skal stifte bekendtskab med. Det drejer sig om 17 fagområder, hvor forskellene især er forbundet med klienternes afvig, og 15 fagområder, hvor forskellene især er forbundet med klienternes alder.

Det bemærkes, at mange af disse fagområder dog kræves behersket på brede udsnit af arbejdsområderne. Det gælder f. eks. fag som udviklingspsykologi, skole, pædagogisk-psykologisk iagttagelse og beskrivelse m. fl. Andre fag skal kun anvendes på snævre områder.

9. Tilsyneladende spiller det en ret ringe rolle for uddannelsernes indhold, om klienterne er på dag- eller døgninstitutioner. Det viser sig f. eks. ved den overensstemmelse, der er mellem institutionspædagogik på børneforsorgsseminarier og praktisk pædagogik på børnehave- og fritidspædagogseminarierne.

10. I de følgende oversigter vises hvilke af de ca. 90 fag, der skønnes at være fælles for alle socialpædagogiske uddannelser, uanset hvilket klientel de sigter imod, og hvilke fag der ikke er fælles. Det bemærkes, at en del af fagene formentlig, hvis spørgsmålet blev gjort til genstand for en nærmere undersøgelse, ville blive foreslået til en række uddannelser, hvor de nu ikke findes, således at tendensen i retning af mange fælles fag ville blive endnu større. Det er sandsynligt, at en sådan "ensretning" af fagene kunne ske uden at skade uddannelserne, og at den i mange tilfælde ville være til gavn for dem. F. eks. kunne fag som sundheds- og sygeplejelære og institutionsdrift formentlig uden skade for nogen uddannelse gøres ens for alle, ligesom faget psykologisk og pædagogisk iagttagelse og beskrivelse med fordel kunne udformes, således at det kunne anvendes i alle socialpædagogiske uddannelser.

I. FAGOMRÅDER, SOM ALLE STUDERENDE SKAL UNDERVISES I

Fagområder, som de studerende skal have en grundig indsigt it

1. Almen psykologi
2. Personlighedspsykologi
3. Klinisk psykologi
4. Mentalhygiejne
5. Socialpædagogisk målsætning
6. Studieteknik
7. Planlægning af socialpædagogisk arbejde
8. Samarbejdsteknik
9. Externt samarbejde (også med forældre/pårørende)
10. Medicinkundskab
11. Socialmedicinske foranstaltninger
12. Hygiejne
13. Musik (vokal og instrumental)
14. Arbejdstilrettelæggelse
15. Intelligens (også afvigelser)
16. Sociale systemer
17. Behandlingsplaner
18. Medborgerkundskab
19. Socialpolitik
20. Klienters retsstilling
21. Familien

Fagområder, som de studerende skal orienteres om:

1. Førstehjælp
2. Organisationskundskab
3. Materialelære
4. Idehistorie
5. Etik
6. Maskinskrivning

II FAGOMRÅDER, SOM ALLE STUDERENDE MED UNDTAGELSE AF NOGLE FÅ SKAL UNDERVISES I

Fagområder, som de studerende i særlig grad skal fordybe sig i'.

1. Aktiviteters anvendelse i det pædagogiske arbejde

Fagområder, som den studerende skal have grundig indsigt i*.

1. Psykiatri
2. Socialpsykologi
3. Holdninger
4. Institutionslivets psykologi
5. Gruppepædagogik
6. Massemedier og deres anvendelse
7. Audiovisuelle hjælpemidler
8. Dramatik
9. Beklædningslære
10. Værktøjslære

Fagområder, som den studerende skal orienteres om:

1. Milieulære
2. Filmkundskab
3. Naturkundskab

III FAGOMRÅDER, SOM ALLE STUDERENDE SKAL GENNEMGÅ, MEN I FORSKELLIGT OMFANG

Forskellene i tilegnelsesniveauet især forbundet med klienternes afvig;

1. Fysiske, psykiske og sociale afvigelser
2. Anatomi og fysiologi
3. Sygdomslære
4. Sundheds- og sygeplejelære
5. Social administration
6. Institutionsdrift
7. Institutionsøkonomi
8. Budgetlægning
9. Samtaleteknik
10. Voksenundervisning
11. Regnskabsføring
12. Litteratur- og kunstforståelse
13. Et hovedsprog
14. Kulturformidling

Forskellene i tilegnelsesniveauet især forbundet med klienternes alder:

1. Gruppedynamik
2. Almen sociologi
3. Ernæringslære

4. Sexuallære
5. Leg
6. Rytmik og gymnastik

IV FAGOMRÅDER, SOM IKKE NØDVENDIGVIS BEHØVER AT GENNEMGÅS AF ALLE STUDERENDE

De egentlige anvendelsesfag, der sigter mod særlige klientområder, kræver ofte særlig fordybelse. I øvrigt skønnes det, at disse fag skal tilegnes på meget forskellige niveauer.

Forskellene skyldes især de forskellige former for afvig:

1. Almindelig opdragelseslære
2. Træningsplaner
3. Institutionspædagogik på døgninstitutioner
4. Praktisk pædagogik og institutionslære på daginstitutioner
5. Omsorgslære
6. ADL-fag
7. Mobility
8. Fysisk træning og arbejdsstillinger
9. Hjælpemidler for handicappede
10. Fængselslære
11. Sikkerhedslære
12. Ergoterapi
13. Fysioterapi
14. Kriminalretspleje
15. Kriminalret
16. Husholdning
17. Frigørelse

Forskellene skyldes især de forskellige alderstrin:

1. Udviklingspsykologi
2. Kriminologi
3. Talelære og stemmepleje
4. Kendskab til skolen
5. Psykologisk og pædagogisk iagttagelse og beskrivelse
6. Klientmedbestemmelse
7. Barnepleje
8. Stimulanser
9. Børne- og ungdomsforsorgskundskab
10. Erhvervsvejledning
11. Revalidering
12. Gerontologi (herunder geriatri)
13. Boldspil og idræt
14. Værkstedsarbejde
15. Svømning

11. Som eksempel på, hvilket indhold den socialpædagogiske uddannelse til et bestemt klientel kan tænkes at skulle have, bringes neden for et ud-

drag af skemamaterialet. Det viser, hvilke fag socialpædagoger, der skal arbejde med småbørn på daginstitutioner, bør stifte bekendtskab med.

1 oversigten nævnes de fag, der indgår i uddannelsen til arbejdet med andre socialpædagogiske klienteler, men som næppe er relevante for eksemplets klientel. Der er tale om ganske få, hvilket peger i retning af uddannelse sfællesskabet.

Fagområder for socialpædagoger, der skal arbejde med ikke afvigende småbørn på daginstitutioner

3 = Med særlig fordybelse

2 = Med grundig indsigt

1 = Orientering

0 = Ingen undervisning

Pædagogik/psykologi:	3.	Udviklingspsykologi
		Familien
	2.	Almen psykologi
		Personlighedspsykologi
		Intelligens
		Klinisk psykologi
		Psykiatri
		Socialpsykologi
		Holdninger
		Mentalhygiejne
		Sociale systemer
		Institutionslivets sociologi
		Socialpædagogisk målsætning
	1.	Gruppedynamik
		Afvig
		Almen sociologi
Anvendelsesfag:	3.	Almindelig opdragelseslære
		Aktiviteters anvendelse
		Praktisk pædagogik og institutionslære
	2.	Gruppepædagogik
		Studieteknik
		Talelære og stemmepleje
		Planlægning af socialpædagogisk arbejde
		Behandlingsplaner
		Massemedier og deres anvendelse
		AV-midler og deres anvendelse
		Psykologisk og pædagogisk iagttagelse og beskrivelse
		Samtaleteknik
		Voksenundervisning
		Samarbejdsteknik
		Externt samarbejde (også med forældre)
		Daglig pleje af småbørn
		Institutionspædagogik på døgninstitutioner

	1.	Skolen
		Elevmedbestemmelse
	0.	Træningsprogrammer og behandlingsplaner
		Omsorgslære
		ADL-træning
		Mobility
		Fysisk træning
		Hjælpemidler for handicappede
		Geriatri, gerontologi
		Fængselslære
		Sikkerhedslære
Medicinske fag:	2.	Anatomi og fysiologi
		Sygdomslære
		Sundheds- og sygeplejelære
		Ernæringslære
		Medicinkundskab
		Socialmedicinske foranstaltninger
		Hygiejne
	1.	Førstehjælp
		Sexuallære
		Handicaplære
		Ergoterapi
	0.	Stimulanser
		Fysioterapi
Sociale fag:	2.	Medborgerkundskab
		Socialpolitik
		Social administration
		Sociale sikrings- og hjælpesystemer
		Børne- og ungdomsforsorgskundskab
	1.	Organisationskundskab
		Klienters retsstilling
	0.	Kriminalretspleje
		Kriminalret
		Erhvervsvejledning
		Revalidering
Aktiviseringsfag:	2.	Leg
		Boldspil og idræt
		Musik
		Rytmik
		Dramatik
		Værkstedsarbejde
	1.	Svømning
Praktiske fag:	2.	Værktøjslære
	1.	Husholdning
		Beklædningslære
		Milieulære
		Materialelære
	0.	Frigørelse

Administrative fag:	2.	Arbejdstilrettelæggelse
		Maskinskrivning
	1.	Institutionsdrift
		Institutionsøkonomi
		Budgetlægning
		Regnskabsføring
Almene fag:	2.	Et hovedsprog
		Kulturformidling
	1.	Idehistorie
		Etik
		Litteratur- og kunstforståelse
		Filmkundskab
		Naturkundskab

12. Det følgende eksempel viser indholdet af en uddannelse, der sigter mod arbejdet på plejehjem for ældre. De 2 eksempler skulle tilsammen vise to meget forskellige uddannelsesretninger inden for det socialpædagogiske område, der hver især omfatter et meget stort antal klienter. Ved at sammenholde oversigterne vil det ses, at lighedspunkterne er meget betydelige.

Fagområder for socialpædagoger, der skal arbejde på et plejehjem for ældre

3. = Med særlig fordybelse

2. = Med grundig indsigt

1. = Orientering

0. = Ingen undervisning

Teoretiske fag:	2.	Almen psykologi
		Personlighedspsykologi
		Klinisk psykologi
		Psykiatri
		Socialpsykologi
		Holdninger
		Gruppedynamik
		Mentalhygiejne
		Sociologi
		Sociale systemer
		Familien
		Institutionslivets sociologi
		Socialpædagogisk målsætning
	1.	Intelligens
		Afvig
	0.	Udviklingspsykologi
		Kriminologi

Anvendelsesfag:	3.	Aktiviteters anvendelse
		Gerontologi, herunder geriatri
	2.	Gruppepædagogik
		Studieteknik
		Planlægning af socialpædagogisk arbejde
		Træningsprogrammer
		Massemedier og deres anvendelse
		AV-midler og deres anvendelse
		Samtaleteknik
		Voksenundervisning
		Samarbejdsteknik
		Klientmedbestemmelse
		Externt samarbejde (også familie)
		Institutionspædagogik
		Omsorgslære
		Fysisk træning
		Hjælpemidler for handicappede
	1.	Talelære og stemmepleje
		Behandlingsplaner
		Psykologisk iagttagelse og beskrivelse
	0.	Almen opdragelseslære
		Skolen
		Daglig pleje af småbørn
		Praktisk pædagogik og institutionslære i børnehave og fritidshjem
		ADL-træning
		Mobility
		Fængselslære
		Sikkerhedslære
Medicinske fag:	3.	Sygdomslære
		Sundheds- og sygeplejelære
	2.	Anatomi og fysiologi
		Ernæringslære
		Medicinkundskab
		Socialmedicinske foranstaltninger
		Hygiejne
		Stimulanser
		Handicaplære
		Ergoterapi
	1.	Førstehjælp
Sociale fag:	2.	Medborgerkundskab
		Socialpolitik
		Social administration
		Sociale sikrings- og hjælpeforanstaltninger
		Klienters retsstilling
	1.	Organisationskundskab
	0.	Børne- og ungdomsforsorgskundskab
		Kriminalretspleje
		Erhvervsvejledning
		Revalidering

Aktiviseringsfag:	2. Musik Dramatik 1. Leg Rytmik og gymnastik Værkstedsarbejde 0. Boldspil og idræt Svømning
Praktiske fag:	2. Husholdning Beklædningslære Værktøjslære 1. Milieulære Materialelære 0. Frigørelse
Administrative fag:	2. Arbejdstilrettelæggelse Maskinskrivning t. Institutionsdrift Institutionsøkonomi Budgetlægning Regnskabsføring
Almene fag:	2. Litteratur- og kunstforståelse Filmkundskab Kunstformidling 1. Idehistorie Etik Et hovedsprog Naturkundskab

13. Som omtalt i punkt 5 har arbejdsgruppen for 73 klientgruppers vedkommende forsøgt at tage stilling til, hvilke fag socialpædagogerne, der skal arbejde med de respektive klientgrupper, skal undervises i. Eksemplerne i punkt il og 12 beskriver fagene i en uddannelse til 2 af disse klientgrupper. Det er næppe rimeligt at foreslå oprettet 73 tilsvarende specialiseringer inden for en fælles socialpædagogisk uddannelse, da overlapningerne i uddannelsesbehovet er store. Man må derfor se på, hvor forskellene på de uddannelsesmæssige behov hos socialpædagoger, der skal arbejde med de forskellige klientgrupper, især findes, og derefter forsøge at slå nogle af klientgrupperne sammen.

14. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det kun på enkelte områder er af afgørende betydning for socialpædagogens uddannelse, om klienterne er anbragt på døgninstitution eller på daginstitution. Denne faktor kan derfor til en vis grad lades ude af betragtning. Væsentlige faktorer er klientens alder og handicap.

15. Man har som udgangspunkt for en uddannelsesplanlægning arbejdet med en normalgruppe og syv afvigergrupper og med 6 aldersgrupper (jfr. punkt 5). Det vil som vist i nedenstående figur 1 give teoretisk mulighed for 48 uddannelsesretninger inden for en fælles socialpædagogisk uddannelse.

Fig. 1. 48 teoretiske muligheder for uddannelsesretninger inden for en fællesuddannelse

	Spædbørn	Småbørn	Skolebørn	Unge	Voksne	Ældre
Normale	1	2	3	4	5	6
Tilpasningsvanskelige	7	8	9	10	11	12
Lovovertrædere				16	17	
Sinker	19	20	21	22	23	24
Plejepatienter					29	30
Blinde, døve	31	32	33	34	35	36
Vanføre, epileptikere	37	38	39	40	41	42
Åndssvage 4	3	44	45	46	47	48

En del af disse klientgrupper er imidlertid ikke forekommende i praksis eller kun under sådanne forhold, at der ikke kræves særligt uddannet personale til at imødekomme deres behov. Hvor arbejdsgruppen har ment, at dette er tilfældet, er nummeret udeladt.

16. Dette vil give et meget kompliceret uddannelsessystem, og det er arbejdsgruppens opfattelse, at det på grund af de omfattende ligheder i de funktioner, som socialpædagogerne skal udføre, og den deraf følgende lighed mellem de fag som de skal gennemarbejde i de i ovenstående figur opregnede uddannelsesretningsmuligheder, vil være hensigtsmæssigt at slå mange af dem sammen, og opbygge relativt få uddannelsesretninger.

17. En sådan uddannelsesretning skal bygge på en række fællesfag, som alle socialpædagogstuderende skal gennemgå.

Hertil kommer en række særlige fag, som bestemmes af, hvilket klientel den studerende uddanner sig til at arbejde med. Denne række fag er bestemmende for uddannelsesretningen. Der er 2 typer.

Den ene er fag fra fællesuddannelsen, der kræver uddybning på særlige områder, for at den studerende kan være egnet til at arbejde med et bestemt klientel. Det kan dreje sig om fag som udviklingspsykologi og sociale sikrings- og hjælpesystemer.

Den anden type udgøres af det egentlige retningsfag, som studerende på andre uddannelsesretninger ikke stifter bekendtskab med. Denne gruppe fag er, som det fremgår af oversigterne i punkt 11 og 12, ikke ret stor (de med 0 mærkede fag). Nogle af disse fag skal være obligatoriske for den pågældende uddannelsesretning, andre kan tilvælges.

Denne opdeling af fagene svarer til sekretariatskitsens opdeling (punkt 24).

18. Det er vanskeligt at afgøre, hvor stor en del af uddannelsen de egentlige fællesfag udgør, før der er foretaget en omfattende analyse af det faglige indhold af en kommende socialpædagogisk fællesuddannelse. Som omtalt skal alle studerende ifølge arbejdsgruppens opfattelse undervises i op mod 2/3 af de nævnte ca. 90 fag, men de skal ikke undervises i samme omfang i alle fagene.

På grundlag af erfaringerne fra udarbejdelsen af betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold skønner arbejdsgruppen, at ca. halvdelen af stoffet kan gøres fælles for alle socialpædagogstuderende. Det vil sige, at den fælles undervisning kommer til at beslaglægge ca. halvdelen af tiden på uddannelsesstederne.

19. Arbejdsgruppen er på denne baggrund kommet til det resultat, at 4 uddannelsesretninger vil være gennemførlige.

20. Man har ønsket at lægge vægt på ikke at få grænserne mellem de enkelte uddannelsesretninger gjort for skarpe, hvilket man opnår ved at lade en del af uddannelserne overlappe. Dette kan ske ved, at hovedvægten på uddannelsesretningen lægges på arbejdet med en bestemt klientgruppe, men således, at den studerende ved at gennemarbejde nogle obligatoriske retningsfag og tilvalgsfag får baggrund for at arbejde med nabogruppen. En socialpædagog, der er uddannet til primært at arbejde med skolebørn, vil f. eks. kunne tilføre børnene, der inden længe når skolealderen, væsentlige impulser.

21. Ved sammenstillingen af uddannelsesretningerne har arbejdsgruppen søgt at få så få retninger som muligt for at give de uddannede muligheder for at udnytte deres uddannelse i forbindelse med mange klientgrupper.

Men arbejdsgruppen har samtidig måttet tage hensyn til, at retningsfagene i en uddannelsesretning skal være ensartede, således at så få fag som muligt henvises til tilvalgsfagsgruppen, for at undgå at retningernes anvendelsesmuligheder på et bredt felt begrænses.

22. Arbejdsgruppen har drøftet en række muligheder for retningsopdelingen, idet den anser sådanne for nødvendige i en overgangsperiode, og altså som midlertidige. Det er gruppens opfattelse, at udviklingen vil medføre, at der med tiden kun bliver én socialpædagogisk uddannelsesretning, hvor den studerende efter gennemgangen af de fælles fag frit kan sammenstille den resterende del af sin uddannelse på grundlag af de fag, uddannelsesstederne tilbyder, ud fra sine forestillinger om det klientel, som den pågældende ønsker at arbejde med. Overgangsperioden vil vare, indtil det socialpædagogiske uddannelsesområde er grundigt gennemarbejdet især med hensyn til det faglige indhold.

23. Gruppen har drøftet, om opdelingen i uddannelsesretninger skulle ske på grundlag af klienternes alder eller på grundlag af deres øvrige karakteristika eller på grundlag af begge kriterier.

Man er kommet til det resultat, at alderskriteriet er bedst egnet som grundlag for en opdeling, idet forskellene mellem de fag, der skal gennemarbejdes for at kunne arbejde med klienter i forskellige aldersgrupper, er relativt store, således at mange af fællesfagene kræver uddybning. De fag, der skal gennemarbejdes for at kunne arbejde med et klientel med forskellige vanskeligheder og handicap, er hver især af ret ringe omfang, og det kan forventes, at der er relativt få studerende, der vil gennemgå dem. Det er især klientgrupper som 31-34, 37-40 og 43-46, der kræver

en del undertiden meget specielle færdigheder. De kan enten gennemarbejdes som tilvalgsfag eller ved supplerende kurser efter uddannelsen.

En ordning som den foreslåede vil modvirke en sondring mellem handicappede og andre.

24. De 4 uddannelsesretninger (a-d) fremgår af figurerne 2 og 3.

Fig. 2. Klientgrupper som indgår i uddannelsesretningerne a (spædbørn og småbørn) og c (voksne).

	Spædbørn	Småbørn	Skolebørn	Unge	Voksne	Ældre
Normale	1	2	3	4	5	6
Tilpasningsvanskelige	7	8	9	10	11	12
Lovovertrædere				16	17	
Sinker	19	20	21	22	23	24
Plejepatienter					29	30
Blinde-døve	31	32	33	34	35	36
Vanføre-epileptikere	37	38	39	40	41	42
Åndssvage	43	44	45	46	47	48
	↑ Uddannelsesretning a.				↑ Uddannelsesretning c.	

Fig. 3. Klientgrupper som indgår i uddannelsesretningerne b (børn i skolealderen og unge) og d (ældre og voksne med plejebehov)

	Spædbørn	Småbørn	Skolebørn	Unge	Voksne	Ældre
Normale	1	2	3	4	5	6
Tilpasningsvanskelige	7	8	9	10	11	12
Lovovertrædere				16	17	
Sinker	19	20	21	22	23	24
Plejepatienter					29	30
Blinde-døve	31	32	33	34	35	36
Vanføre-epileptikere	37	38	39	40	41	42
Åndssvage	43	44	45	46	47	48
				↑ Uddannelsesretning b.	↑ Uddannelsesretning d.	

De klientgrupper, som en uddannelsesretning sigter imod, er omkranset på figurerne. Klientgrupper, der ligger inden for en stiplet linie er ikke primært dækket af uddannelsen, men de uddannede har tilstrækkelig baggrund til at arbejde med dem.

ad a. (spædbørn og småbørn). Ud over fællesfagene vil man ved denne uddannelsesretning i de vigtigste faggrupper uddybe førskolealderens, problematik. Man vil også komme ind på spædbørnspleje og give de studerende en sådan indføring i skolealderens problematik, at der ikke behøver at blive nogen skarp grænse mellem førskolealder og skolealder og således, at socialpædagoger, der har gennemgået uddannelsesretning a, kan arbejde med skolebørn sammen med socialpædagoger, der har gennemgået uddannelsesretning b.

Som særlige tilvalgsfag kan tænkes specielle handicapproblemer og problemer for småbørn på døgninstitutioner.

ad b (skolebørn og unge). Ved denne uddannelsesretning vil man ud over fællesfagene uddybe problematikken i forbindelse med skolealderen og ungdomsalderen. Her overlappes der til de ældste af børnene i førskolealderen. Emner som skolen og unge lovovertrædere skal bl. a. tages op.

Som tilvalgsfag vil problemer i forbindelse med skolebørn og unge med særlige handicap bl. a. komme ind.

ad c (voksne). Denne uddannelsesretning tager sigte på arbejdet med voksne. Særlige uddybninger vil bl. a. komme ind i forbindelse med lovovertrædernes problemer. Der overlappes til klientgruppen unge.

ad d (ældre og voksne med plejebehov). Denne uddannelsesretning tager sigte på arbejdet med ældre klienter med plejebehov og på pensionister. Særlige uddybninger vil forekomme i forbindelse med plejeproblematik, ligesom arbejdet med klienter med særlige handicap skal behandles.

25. Der kan tænkes at være enkelte studerende, der vil uddanne sig til arbejdet med et klientel, som ingen af uddannelsesretningerne dækker, f. eks. mødrehjælpsklientelet. Disse medarbejdere må enten gennemgå en af de eksisterende uddannelsesretninger og senere supplere, eller også må de i samråd med deres uddannelsessted sammensætte en uddannelse ud fra de eksisterende fag i den socialpædagogiske fællesuddannelse.

26. Alle studerende, uanset hvilken uddannelsesretning de er uddannet på, skal være forberedt til at arbejde både på døgninstitutioner, daginstitutioner og i andre former for socialpædagogisk arbejde, f. eks. i klienternes hjem eller i forbindelse med dagplejeforanstaltninger.

27. De enkelte uddannelsessteder skal kunne gennemføre flere uddannelsesretninger. Når det er tilfældet, vil det være lettere at sikre overgangsmuligheder under og efter uddannelsesforløbet, at søge tilvalgsfag ved an-

dre uddannelsesretninger og at bibringe den studerende et indtryk af fællesskabet i socialpædagogikken, således at de, når de efter endt uddannelse står i praktisk arbejde, kender til mulighederne for samarbejde, fordi de ved, hvad deres kolleger kan, og således at de ikke opbygger fagbåse men lægger vægt på det, der er fælles for alle socialpædagoger.

7. 2. Kan fagområderne organiseres i fagblokke?

1. Ved de nuværende socialpædagogiske uddannelser er det almindeligt, at de fleste fag læses gennem det meste af uddannelsen med en eller flere timer ugentligt.

Hvis der består et nært samarbejde mellem lærerne i de enkelte fag, kan det herigennem opnås, at fagene i udstrakt grad kan støtte hinanden, og at de studerende har gode muligheder for at opnå en helhedsopfattelse af den viden og de holdninger, der er af betydning for det område, uddannelserne sigter imod. Et sådant samarbejde kan imidlertid være svært at få etableret, ikke mindst hvor der er mange deltidsansatte lærere, og man risikerer stærke faglige båseopdelinger og betydelige uhensigtsmæssige overlapninger fagene imellem ,

2. Uddannelser kan principielt også tænkes at bestå af en række kurser, hvor et emne behandles koncentreret inden for en relativ kort tidsperiode for derefter ikke at blive taget op igen. De studerende må f. eks. ved en prøve dokumentere, at de har tilegnet sig fornøden viden i faget.

3. I kommissionens betænkning nr. 549/ 1970 om uddannelse af socionomer går man ind for en sådan ordning. Et kursus foreslås koncentreret over en 2-3 måneders periode, og der læses kun to fagområder sideløbende. Det fremhæves, at man på denne måde opnår større smidighed i uddannelsen, idet studerende f. eks. kan indhente ikke-bestående kurser senere, at studerende, der på anden måde har erhvervet sig den viden, som dækkes af et bestemt kursus, kan springe det over, og at man eventuelt kan udnytte en sådan kursusviden ved andre uddannelser.

Når der ikke er for mange sideløbende fag, bliver der god tid til det enkelte fag. Man kan anvende et særligt varieret udbud af undervisningsmetoder og få en ret enkel skemalægning. De studerende får god mulighed for fordybelse. Kurserne kan kombineres på en sådan måde, at uddannelsen får en naturlig opbygning. Kurserne i grunduddannelsen kan stilles til rådighed i efter- og videreuddannelsesøjemed, f. eks. hvor uddannelsesstedet ønsker at udfylde hold.

4. En socialpædagogisk uddannelse vil - hvis man anvender kursusformen - komme til at bestå af en lang række kurser, der er fælles for alle socialpædagogstuderende. Hertil kommer en række retningsbestemte kurser, og for hver enkelt uddannelsesretnings vedkommende en række kurser som de studerende frit kan vælge imellem. Kursernes rækkefølge behøver ikke at være nøjagtig den samme fra uddannelsessted til uddannelsessted eller fra år til år.

Alle kurserne ved en uddannelsesretning skal ikke have samme længde. Det er sandsynligt, at der skal køre mere end 2 kurser parallelt. Det sidste er tilfældet i den foreslåede socionomuddannelse. Det er muligt, at det samme fag kan komme ind med flere kurser på forskelligt niveau på forskellige steder i uddannelsen.

Det er ikke forbundet med større vanskeligheder at aflyse kurser, der ikke længere er brug for, og at optage nye, hvor ændrede krav til socialpædagogerne gør sådanne tiltrængte.

5. Studerende, der har muligheder for og er indstillede på selvstændige studier, kan selv eller eventuelt i samarbejde med en studievejleder tilrettelægge, hvordan de vil sammensætte kurserne i løbet af deres studium, og de kan eventuelt gennemarbejde kursernes indhold på egen hånd og aflægge prøver på linie med de andre studerende, som følger undervisningen inden for et fastlagt kursusprogram.

6. Hvis man går ind for at opbygge de socialpædagogiske uddannelser på kurser, må disses indhold, omfang og niveau beskrives. Ved tilrettelæggelsen af børnehavepædagog- og fritidspædagoguddannelserne er det vist, hvorledes et sådant tilrettelæggelsesarbejde kan gennemføres ved for hver faggruppe at nedsætte udvalg med sagkyndige, der udarbejder studieplaner og undervisningsvejledninger. Udvalgenes arbejde koordineres af et studieplan sudvalg.

7. For at skabe helhed i uddannelsen er det nødvendigt, at der gennem hele dens forløb foregår en sammenbindende studievejledning. Den skal gennemføres at uddannelsesstedets faste lærerpersonale. Det har bedst oversigt over uddannelsens helhed. Den kan foregå individuelt eller som gruppearbejde. Den skal dække alle studerende, og de skal have mulighed for at deltage heri mindst én gang ugentlig. Under studievejledningen skal drøftes, hvilken betydning de enkelte emner, i hvilke der for tiden undervises, har for uddannelsens helhed og for det kommende erhvervsarbejde, og på hvilken måde emnernes indhold kan knyttes til tidligere gennemarbejdede og kommende emner i uddannelsesforløbet.

8. Som indvendinger mod. kursusformen kan anføres, at de studerende glemmer, hvad de har lært ved et kursus placeret tidligt i uddannelsen, samt at visse fag ikke kan tilegnes i løbet af kort tid, idet de kræver lang tids modning hos de studerende, før forståelse opnås.

Det er en betydelig praktisk vanskelighed ved en uddannelse opbygget på kurser, at det er vanskeligt at anvende timelærere kontinuerligt. Man har brug for dem i relativt korte perioder, hvilket ofte vil kollidere med deres øvrige arbejdsforpligtelser. Ligeledes kan en kursusopbygning komplicere fordelingen af praktikpladser og udnyttelsen af praktikundervisningen i sin nuværende form.

7. 3. Balancen mellem uddannelsernes fagområder

1. Ved de uddannelser, der er omtalt i bilag 1, er der i forbindelse med de enkelte fag angivet nogle timetal. Inden for den enkelte uddannelse kan man ved at sammenligne tallene se, hvilket omfang det enkelte fag har i uddannelsen, og dermed har man et mål for, hvilken vægt der tillægges faget i den pågældende uddannelse.

Ønsker man imidlertid at sammenligne den vægt, der tillægges de enkelte fag på forskellige uddannelser, støder man på store vanskeligheder. De fag, der anføres, er i virkeligheden faggrupper, der består af en lang række forskellige underdiscipliner. Den måde, på hvilken man har sat underdisciplinerne sammen i fag ved de forskellige uddannelser, er ikke ens, hvilket næsten umuliggør en sammenligning.

2. I de nye uddannelsesplaner for en række uddannelser indgår samtidig en række rådighedstimer, specialtimer, tilvalgsfagtimer m. m. Det er vanskeligt af uddannelsesbekendtgørelserne at se, hvorledes disse særlige fag og timer fordeler sig for den studerende og for uddannelsen. Dette er også tilfældet, når det gælder hinanden så nærtstående uddannelser som på den ene side børnehave- og fritidspædagoguddannelserne og på den anden side børneforsorgspædagoguddannelserne.

3. Man kan opdele fagene i en række hovedgrupper, som også er anvendt i eksemplerne 7. 1. 11 og 7. 1. 12. Disse hovedgrupper er:

1. Teoretiske fag med baggrund i adfærdsvidenskaberne.
2. Anvendelsesfag (mål og metoder i socialpædagogisk arbejde).
3. Medicinske fag.
4. Sociale fag.
5. Aktiviseringsfag.
6. Praktiske fag.
7. Administrative fag.
8. Almene fag.

4. Af disse 8 faggrupper spiller 3, nemlig teoretiske fag med baggrund i adfærdsvidenskaberne, anvendelse sf ag (mål og metoder i socialpædagogisk arbejde) og aktiviseringsfag, en dominerende rolle.

Hvis man som et groft mål tildeler hver af disse 3 hovedfaggrupper vægttallet 3, vil de fleste uddannelser i hovedfaggruppen de sociale fag skulle tildeles vægttallet 2, og de praktiske, administrative og almene fag vægttallet 1. Når det gælder de medicinske fag aftegner billedet sig usikkert.

Det må imidlertid huskes, at indholdet i visse af faggrupperne og især de, der omfatter de anvendte adfærdsvidenskaber og medicinske fag, med hensyn til vægt og indhold for tiden er ret stærkt præget af det klientel (arbejdsområde), som den enkelte uddannelse sigter imod.

5. Vil man med henblik på en fremtidig vægtning af fagene inden for de socialpædagogiske uddannelser bygge på de fagoversigter, der er givet i afsnit 7..1., støder man på vanskeligheder. Man har forsøgt at vurdere, om en socialpædagog, der sigter mod at arbejde med et bestemt klientel,

skal undervises i et bestemt fag, således at han fordyber sig særligt, får en grundig indsigt eller orienteres i faget. Der er her tale om en form for vægtning, men den siger ikke alt om, hvilket omfang undervisningen i pågældende fag skal have, idet de fagområder, der dækkes af de enkelte fagbetegnelser, ikke er lige omfattende. Det kan udmærket vise sig nødvendigt at bruge mere tid på en orientering vedrørende litteraturforståelse og kunstforståelse end f. eks. på en grundig indføring i samarbejdsteknik.

6. Forsøger man i eksemplet vedrørende de fag, der skal undervises i, hvis man skal arbejde med småbørn på daginstitutioner, jfr. 7. 1.11., at opdele fagene efter størrelse og samtidig tager hensyn til, hvor grundigt der skal undervises i faget, og hvor omfattende det er, kan man komme til det resultat, at de oven for skitserede tendenser for vægtning holder med undtagelse af aktiviseringsfagene, som bliver stærkt underrepræsenterede. Dette peger i retning af, at de andre faggrupper er rimeligere opdelt. Der skal formentlig ske en væsentlig stærkere opdeling af aktiviseringsfagene.

7. At få alle de ca. 90 fag gennemanalyseret og afgrænset, eventuelt at få slettet nogle og tilføjet andre, og at få dem vægtet med hensyn til, hvilket omfang de bør have i de socialpædagogiske uddannelser, er en opgave, der har oversteget arbejdsgruppens muligheder på grund af den begrænsede tid.

8. Ved en sådan analyse vil det sikkert blive nødvendigt at finde andre enheder end undervisningstimer, der allerede med de uddannelsesplaner, der nu er fremme, ikke er egnede som målestok. Det er muligt, at man må til at arbejde med et tidsbegreb som f. eks. studiedag og altså angive, hvor mange arbejdsdage det vil være rimeligt at anvende på et bestemt emne inden for en given studieretning. Se endvidere 7. 8. 12.

7.4. Praktikundervisningen og dens integrering i den teoretiske uddannelse

1. Problematikken omkring praktik i uddannelser til det sociale område er grundigt behandlet af kommissionen i betænkningen om praktik i uddannelser til det sociale område.

Arbejdsgruppen er i det store og hele enig i de konklusioner, som praktikbetænkningen indeholder. Man mener således, at vekselvirkningen mellem teori og praktik bør opretholdes, for at den studerende ikke skal stå fremmed over for det praktiske arbejde efter endt uddannelse, og for at han gennem praktikken kan skaffe sig et materiale at bearbejde teoretisk under opholdet på uddannelsesstederne. Ved praktikken bringes i øvrigt det praktiske livs krav ind på uddannelsesstederne, der herved undgår at skabe et "elfenbenstårn-milieu".

2. Der bør fortsat opretholdes forbindelse mellem praktiksted og seminarium ved, at medarbejdere fra uddannelsesstederne kommer ud på praktikstederne. Med det antal praktikledere, man har fået lov til at ansætte,

har det imidlertid været vanskeligt at få det antal besøg, de forskellige uddannelsesordninger har forudset. Man kan i nogen grad erstatte besøg af praktikforstandere (-ledere) ved i højere grad at indkalde praktiklærerne til hyppige besøg på uddannelsesstederne, at afholde gruppevejledning af praktikanter, og at lægge mere vægt på bearbejdelsen af de teoretiske opgaver, som de studerende udfører i deres praktiktid.

Såfremt faget voksenundervisning i vid udstrækning indføres på de socialpædagogiske uddannelser, vil praktikvejlederne (lærerne) gradvis blive bedre egnede til deres arbejde, men en løbende uddannelse af praktikvejledere bliver dog fortsat nødvendig, for at disse kan være på højde med udviklingen på området.

3. Hvad forpraktik angår, stiller arbejdsgruppen sig skeptisk til dens værdi og går ind for, at den afskaffes.

En fordel ved forpraktikken er, at de studerende har materiale at kombinere det teoristof med, som de møder i begyndelsen af uddannelsen, således at teoriundervisningen bliver mere livsnær. Dette resultat kan dog også nås ved korte orienteringspraktikperioder i begyndelsen af uddannelsen.

Forpraktikanten kan endvidere vurdere, om han vil kunne trives på feltet. Hvis det ikke er tilfældet, kan han gå fra uden at have optaget plads på seminariet.

Ulemperne ved forpraktikken er bl. a., at det sociale områdes ofte værgeløse klientel får medarbejdere, f. eks. forpraktikanter uden nogen form for forudsætninger for det socialpædagogiske arbejde, som de sættes til at udføre. Det kan gå godt, men behøver ikke at gøre det. Man udsætter endvidere forpraktikanten for ved en uhensigtsmæssig indlæring af praksis, f. eks. fordi praktikstedet arbejder med forældede metoder, at få en sådan holdning til arbejdet, at pågældende enten ikke kan udnytte uddannelsesstedernes undervisning effektivt, og derfor kommer ud som en relativ dårlig medarbejder, eller at pågældende ikke ønsker at gå i gang med uddannelsen.

Forpraktik kan på denne måde bevirke, at forældede arbejdsmetoder og holdninger fastholdes på områder, hvor det er nødvendigt at ændre dem på grund af en hurtig udvikling.

Det er uddannelsesstedernes erfaring, at en vel gennemført forpraktik ikke er nogen garanti for, at den pågældende efter endt uddannelse bliver en effektiv medarbejder.

Det er vanskeligt at få en så ensartet bedømmelse fra for praktikstederne, at den kan bruges som baggrund for optagelse. Personlige forhold, der på længere sigt er uvæsentlige for den pågældendes faglige karriere, kan komme til at spille en for stor rolle ved afgivelse af udtalelser vedrørende arbejdet under forpraktikken.

Forpraktik vil afholde en del studieegnede, der måske er interesserede i at komme i gang med erhvervsuddannelse, fra at søge optagelse, idet de på andre uddannelsesområder, herunder også pædagogiske, ikke skal have forpraktik.

4. Der kan bl. a. tænkes følgende former for praktik:

a. En normal praktik med udsendelse til institution for kortere eller længere tid med deltagelse i det praktiske socialpædagogiske arbejde (øvelsespraktik eller arbejdspraktik).

b. En praktik hvor den studerende individuelt som led i metodeundervisningen udsendes til en institution med løsning af en bestemt opgave for øje.

c. Gruppevis udsendelse af praktikanter til institutioner med den opgave at beskrive og iagttage institutionens særlige pædagogiske klima, milieu og eventuelle arbejdsmetoder.

d. Praktik, der har til opgave f. eks. at foretage milieuobservationer i bydele eller byer, hvorved andre aspekter end de direkte socialpædagogiske belyses og uddybes.

5. For tiden har mange af uddannelserne flere praktikperioder af mange måneders varighed. Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at en eller to sådanne perioder er påkrævet og tilstrækkelig til, at den studerende kan stifte bekendtskab med det socialpædagogiske arbejdes praktiske vilkår på det område, hvor kan har til hensigt at søge arbejde. De øvrige længerevarende praktikperioder kan formentlig opdeles i kortvarige praktikperioder med et indhold som f. eks. skitseret i b, c og d i punkt 4.

Lange perioder er bl. a. nødvendige, fordi den studerende skal kunne klare grupper på egen hånd, så snart han er færdig med sin uddannelse, og den studerende må derfor have haft lejlighed til at prøve at arbejde relativt selvstændigt.

6. Det fremgår af forskellige uddannelsesplaner - f. eks. børnehave- og fritidspædagogernes samt børneforsorgspædagogernes - at man ikke længere tager så tungt på, hvor i uddannelsen praktikperioderne er beliggende. Der lægges vægt på, at der foreligger en vis teoretisk indføring forinden, således at den studerende har en ramme af viden og begreber at indpasse sine praktiske erfaringer i.

7. Arbejdsgruppen stiller sig skeptisk over for en langvarig elementær praktik, der bygger på et kort elementærkursus, således som den er foreslået i omsorgsassistentuddannelsen (betænkningen om uddannelse til omsorg). Man mener, at undervisning på et elementært plan ikke vil være tilstrækkelig forudsætning for at skaffe sig arbejdsmønstre, der vil kunne danne basis for socialpædagoguddannelsen, og at den endog i nogle tilfælde vil kunne bevirke, at uhensigtsmæssige socialpædagogiske arbejdsmønstre indlæres, så meget mere som det næppe vil være muligt fra uddannelsesstedernes side at foretage nogen vejledning af praktikanterne under elementærpraktikken.

8. I omsorgsassistentuddannelsen (pens.) regner man efter elementærpraktikken med en hovedskole af 2 års varighed, i hvilken der ikke findes nogen længerevarende praktik, men kun de under punkt b-d nævnte praktik-

former. Arbejdsgruppen mener, at dette ikke er tilstrækkeligt, men at praktik, hvor praktikanten går ind i praktisk socialpædagogisk arbejde under vejledning afvekslende med perioder med teoretisk undervisning, hvor erfaringerne kan udnyttes, er nødvendig for en effektiv socialpædagogisk uddannelse. Den sidste langvarige praktikperiode, som den studerende skal gennemgå under sin uddannelse, skal være med et klientel, inden for hvilket den studerende ønsker at specialisere sig.

9. Efter de 2 års hovedskole kan den studerende, der uddanner sig til omsorgsassistent (pensionist), ansættes i en stilling. I det følgende år betragtes han stadig som værende under uddannelse (aspirantperioden) og modtager gruppesupervision, hvorefter han deltager i et korterevarende kandidatkursus på uddannelsesstedet. Arbejdsgruppen finder dette forslag af interesse, idet erfaringerne har vist, at de studerende har brug for opsamling og støtte i den første tid efter uddannelsen som en afrunding af den teoretiske uddannelse. Arbejdsgruppen mener imidlertid ikke, at aspirantperioden kan afløse en vekselvirkning mellem teoriundervisning og praksis. Hvis aspirantperioden og det efterfølgende afslutningskur sus af 250 timers varighed skal lægges oven på et uddannelsesforløb af 3 års varighed, hvoraf det ene er praktik, vil uddannelsen blive meget lang. Denne kandidat støtte må derfor henvises til supplerende uddannelsesforanstaltninger efter endt uddannelse.

10. Arbejdsgruppen mener ikke, at de studerende skal lønnes i praktikperioderne. Når de studerende ikke lønnes vil det være muligt for dem at kræve en effektiv undervisning i praktikperioden. Det må forlanges, at praktikanterne går ind i det praktiske pædagogiske arbejde, men de må ikke under henvisning til en aflønning kunne udnyttes som billig arbejdskraft til funktioner, som de enten endnu ikke magter, eller som intet socialpædagogisk indhold har.

11. I praktikbetænkningen anføres, at kapacitetsproblemer i forbindelse med praktikuddannelsen ikke betyder nogen større hindring for udbygningen af uddannelseskapaciteten. Denne opfattelse må modificeres. Længerevarende praktik på visse institutionstyper i forbindelse med de eksisterende uddannelser har måttet opgives, og det kan forudses, at en række institutionstyper, der er egnede til praktik, ikke vil have kapacitet til at tage mod alle dem, der vil ind. Arbejdsgruppen mener dog, at der vil være praktiksteder i tilstrækkeligt omfang, hvis man ikke fastlægger unødvendigt detaillerede regler for, på hvilke typer af arbejdssteder den studerende kan gå i praktik.

12. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det er lettest at skaffe praktikpladser til længerevarende praktikperioder. De kræver mindre administrativ indsats fra praktikinstitutionens side, den uro i klient- og personalegruppe, som et nyt medlems ankomst til arbejdsstedet altid medfører, vil ikke indtræffe så hyppigt, og selv om praktikanten er overkomplet, vil man på arbejdsstedet opleve, at klienterne kan få udbytte af samspillet med praktikanten, som de i nogen grad kan nå at lære at kende. Kortvarige praktikperioder giver ofte praktikanten god indsigt, men kan let gøre klienterne til iagttagelsesobjekter, hvilket ikke fremmer trivselen på institutionen.

13. Det vil efter arbejdsgruppens opfattelse fremme mulighederne for at fremskaffe egnede praktikpladser, at praktikanterne skal være ulønnede. Herved undgås, at de belaster arbejdsstedets lønningskonto, uden at de kan yde fuldt kvalificeret arbejde. Det vil endvidere fremme arbejdsstedernes interesse for at modtage praktikanter, at de medarbejdere, der skal vejlede praktikanterne, får et rimeligt vederlag for deres arbejde. Dette gælder også, hvor der er tale om kortvarige praktikperioder, der kræver ekstra megen administration og en særlig intens vejledning.

7.5. På hvilke niveauer skal uddannelserne foregå

1. I det følgende afsnit drøftes det, på hvilke niveauer undervisningen kan foregå, og hvorvidt det er pædagogisk hensigtsmæssigt at bygge uddannelserne således op, at det stof, der er indlært på ét niveau direkte kan udnyttes, hvis man fortsætter sin uddannelse på et andet niveau.

Foretager man en grov opdeling af de niveauer, på hvilke undervisningsarbejdet kan foregå, kan der i denne sammenhæng blive tale om tre: a) elementærniveauet, b) mellemniveauet og c) det højere niveau.

I en sådan opdeling kan der naturligvis ikke være skarpe opdelinger mellem kategorierne, men i forbindelse med det eksisterende uddannelsessystem kan denne tre-deling give et grundlag for at differentiere mellem uddannelserne.

2. I en undervisning, der foregår på mellemniveauet (b), sørger man for en omhyggelig begrundelse for de teoretiske data og de arbejdsanvisninger, som de studerende skal stifte bekendtskab med. Man nøjes ikke med brugsanvisninger uden nærmere begrundelse. Man lader de studerende stifte bekendtskab med al den faglitteratur på området, der ikke stiller krav til videnskabelig, teoretisk uddannelse. I visse emner findes det teoretiske materiale ikke, og i disse tilfælde må de studerende nøjes med at skabe sig en holdning til emnet på baggrund af drøftelser f. eks. i forbindelse med gruppearbejdet. Tilegnelsen af områdets specielle teori forudsætter en baggrundsviden i en række teoretiske basisfag. Man forventer kun i begrænset omfang, at de studerende læser originalundersøgelser.

3. Når det gælder det højere uddannelsesniveau (c), forventes det, at de studerende behersker forskningsmetodik og selv kan gennemføre forskning og på egen hånd kan bedømme, i hvilket omfang forskningsresultater kan anvendes i praksis.

4. Når det gælder elementærniveauet (a), lægges der især vægt på, at de studerende stifter bekendtskab med praktisk viden i faget. Man giver nogle regler at gå efter uden at gøre meget ud af, hvordan man er kommet frem til denne viden. Det kan gøres, uden at man forsøger at skabe sammenhæng i teorien på et givet uddannelsesområde, og uden at der gøres for meget ud af områdets begrebsapparat. Man sikrer sig, at eleverne ved så meget, at hverken klienterne eller de selv tager skade i et samspil. De skal kende alle de daglige praktiske handlinger, der hjælper klienten og får hans tilværelse til at glide lettere. Nogen behandling må de ikke gå ind i.

5. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at de socialpædagogiske uddannelser skal ligge på mellemniveauet. Hidtil har der ikke været nogen højere uddannelse, der direkte sigter mod socialpædagogisk arbejde, men man har fra de akademiske uddannelser i ret høj grad rekrutteret psykologer, jurister og cand. theol, er, især til lederstillinger. De, egentlige socialpædagogiske uddannelser har alle ligget på mellemniveauet. I betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold fandt man, at undervisningen i det store og hele er foregået på samme niveau for de uddannelsers vedkommende, som er undersøgt, og dette uanset at de omhandlede uddannelser ikke er lige lange.

6, Der findes imidlertid inden for sektoren nogle uddannelser på et elementærniveau. Den største gruppe for tideri er hjemmehjælpere, men de omsorgshjælpere, der i omsorgsbetænkningen foreslås uddannet, bliver formentlig også en stor gruppe. Korttidsløsningers anvendelighed på disse to områder skyldes, at arbejdets karakter for disse medarbejderes vedkommende er ret praktisk betonet, og at man ,ikke har skønnet det muligt at lade dem beherske blot et rimeligt udsnit af den fra andre områder kendte viden og kunnen, samt at man her har stået over for at skulle bruge overordentlig mange medarbejdere meget hurtigt. Alene de økonomiske konsekvenser af at skulle uddanne alle dem, der akut er brug for, er så store, at man foreløbig er veget tilbage fra at gennemføre mere omfattende uddannelser.

Det er sandsynligt, at mange medarbejdere med korttidsuddannelser i de kommende år vil søge en socialpædagogisk uddannelse på et mellemniveau f. eks. som omsorgsassißtent på grund af de socialpædagogiske problemer, de vil komme til at stå over for i deres arbejde, og som de for tiden ikke har midler i hænde. til at løse.

,7. Der er fremsat ønsker om korttidsuddannelser til arbejdet med andre klientgrupper end de to nævnte, f. eks. til arbejdet med børn i vugge stue - alderen. Hvis den nødvendige kapacitet på de socialpædagogiske uddannelsessteder ikke kan fremskaffes, kan denne udvej blive nødvendig, selv om arbejdets art tilsiger en mellemuddannelse.

Det bemærkes, at der for tiden til de socialpædagogiske uddannelser ér så mange ansøgere, der opfylder de gældende adgangskrav, at uddannelsesstederne, hvis de havde den nødvendige kapacitet, havde ansøgere nok til at dække de samlede aktuelle behov for uddannede medarbejdere. Medhjælp med en kortvarig uddannelse må imidlertid kunne yde klienterne mere end medarbejdere helt uden uddannelse.

8. Hvilket niveau en uddannelse skal lægges på afhænger af, hvilke studerende, der rekrutteres til området, hvilke opgaver de skal løse, og hvad man planlægger med hensyn til områdets fremtid. Udviklingen peger på alle tre punkter i retning af en mellemuddannelse, måske suppleret med en højere uddannelse, hvortil de, der har gennemgået en mellemuddannelse, skal have adgang.

For så vidt angår de arbejdsopgaver, som socialpædagogerne stilles over for, bemærkes, at de skal kunne tage selvstændig stilling i en soci-

alpædagogisk situation, der kræver øjeblikkelig handling. De skal i dagliglivssituationerne kunne vurdere, hvilke fysiske og psykiske følger klienternes adfærd vil have for dem selv og den gruppe, de lever i, og de skal kunne skabe dagliglivsmilieuet på en sådan måde, at klienterne kan få maksimalt udbytte af det. Det kræver, at pædagogerne er i stand til at tage selvstændige initiativer til at løse de konflikter, der uundgåeligt opstår. For at kunne klare disse funktioner er det en forudsætning, at de kan se situationen i sammenhæng og kan kombinere den viden fra forskellige fagkredse, som de sidder inde med til øjeblikkelig brug i den aktuelle situation.

Dette kræver en intellektuel og emotionel smidighed, som for de flestes vedkommende bedst erhverves på uddannelser, der ikke er for kortvarige, og som ligger på et vist niveau.

9. Det er imidlertid ikke nok for disse pædagoger at kunne tilpasse sig den aktuelle situation; de må også kunne gå ind i den i øjeblikket hastigt forløbende udvikling mod nye arbejdsmål og nye arbejdsmetoder. Samtidig stilles der yderligere det krav til socialpædagogerne, at de ikke blot er teoretikere, men også kan påtage sig basale pleje-, omsorgs- og opdragerfunktioner.

10. Tendensen på de socialpædagogiske arbejdssteder går i retning af, at socialpædagogerne i stigende grad går ind i arbejdsstedernes team på lige fod med andre medarbejdere, hvoraf mange har højere uddannelser. En forudsætning for at kunne gøre dette er en rimelig bred orientering vedrørende andre personalegruppers arbejdsforhold og sprog.

11. Det har været fremført, at en uddannelse på et for højt teoretisk niveau er tilbøjelig til at uddanne "væk fra" det praktiske arbejde. Hertil bemærkes, at hvis dette faktisk har været tilfældet på det her omhandlede område, må de eksisterende mellemuddannelser være lagt forkert tilrette.

7.6. Rekrutteringen til uddannelserne

1. Rekrutteringen af medarbejdere til det socialpædagogiske område er bl. a. afhængig af de unges kendskab til området og dets uddannelser. For tiden er tilgangen meget rigelig i forhold til kapaciteten på uddannelsesstederne. Det er vanskeligt at forudse, om den store tilgang vil fortsætte.

Det er under alle omstændigheder nødvendigt at sikre sig, at mulige ansøgere er orienterede om det socialpædagogiske arbejdsområde. Det kan bl. a. ske på følgende 4 måder: a. Ved orientering inden for det almene skolesystem, b. ved annoncering, c. ved erhvervsvejledning og d. ved oplysningsvirksomhed på højskoler m.v.

ad a: På socialuddannelseskommissionens initiativ har der i folkeskolens ældste klasser og i de frie skoleformer været foretaget forsøg med et socialt orienteringskursus, hvor man som tilvalg kunne deltage i et kursus af ca. 150-200 timers varighed, der gav indblik i, hvad der foregik på det sociale område og gav nogle forudsætninger for at forstå det - f. eks.

gennem psykologiundervisning. Dette orienteringskursus har ikke givet rettigheder i forhold til de socialpædagogiske uddannelsessteder, og lærerne har lagt vægt på at understrege, at der har været tale om en orientering og ikke en erhvervsforberedelse. Forsøgene har vakt betydelig interesse hos dem, til hvem de er blevet tilbudt, og ud fra de erfaringer, der er indhøstet, kan siges, at emnekredsene, der har været behandlet i det sociale orienteringskursus, formentlig i varierende omfang vil indgå i pågældende skoleformers almene undervisning. Det må anses for betydningsfuldt, at kendskab til det sociale felt bliver alment tilgængeligt i skolen, dels fordi nogle af de unge bliver opmærksom på, at der her er et område, man kan interessere sig for at søge ind ved, dels fordi social oplysning kan være af almen interesse.

ad b: En eventuel interesse kan stimuleres ved annoncering. Så længe de socialpædagogiske uddannelser arbejder adskilt, er det muligt, at de i fagpressen skal annoncere hver for sig og derudover via massemedierne skal forsøge en fælles annoncering. Hvis alle de socialpædagogiske uddannelsessteder giver tilskud til en sådan annoncering, vil den få et omfang, der vil bevirke, at den bliver set. Samtidig vil den kunne pege på et samlet, stort uddannelsesfelt med mange muligheder.

ad c: Oplysningsarbejdet kan udbygges med et centralt kontor, der kan vejlede for det sociale område. Det vil formentlig her være naturligt at tage socialformidlingssektoren med. Dette kontor kan varetage den oven for nævnte annoncering, det kan sørge for, at arbejdsformidlingens erhvervsvejledning, til hvilken de unge naturligt først vil søge, er tilstrækkeligt orienteret. Det kan ske ved skriftligt materiale, AV-materiale, kurser, besøg på uddannelsessteder etc. Arbejdsformidlingskontorerne og de enkelte uddannelsessteder kan henvise mere specielle tilfælde til det sociale områdes centrale kontor. Det sociale områder er så kompliceret, at der er talrige erhvervsvejledningsspørgsmål, der bedst vil kunne løses i et samarbejde mellem det centrale kontor og arbejdsformidlingen. De nuværende kaotiske forhold ved de socialpædagogiske uddannelsessteder er et yderligere argument for oprettelse af et centralt kontor.

ad d: Oplysningsarbejdet bør endelig udbygges på højskoler og ungdomsskoler, efterskoler m. v., hvor mange unge søger ind før erhvervsvalg. Der vil formentlig kunne etableres et direkte samarbejde med f. eks. højskolernes sekretariat om den nærmere fremgangsmåde.

2. På nogle områder, som f. eks. åndssvageforsorgen og fængselsvæsenet, søger man for tiden ansættelse som elev på området, der så sørger for uddannelsen. På andre områder, som f. eks. børnehave-, fritids- og børneforsorgspædagoguddannelserne, søger man ind ved en bestemt uddannelsesretning og gennemfører et studium med tilskud fra statens uddannelsesstøtte.

Tidligere optog de enkelte uddannelsessteder af den sidstnævnte kategori på egen hånd elever blandt dem, der have fremsendt ansøgninger til uddannelsesstedet. På nogle områder fik man derpå optagelserne godkendt af overordnede sociale organisationer. Der er imidlertid en klar tendens til, at områdets uddannelsessteder nu søger samarbejde om optagelserne.

På hvert af de områder, hvor der finder elevansættelse sted, er der kun en enkelt uddannelsesinstitution, hvorfor den har let ved at skaffe sig overblik over ansøgerne og at arbejde sig frem til egnede optagelsesprocedurer.

3. Optagelserne har betydet en stor belastning af uddannelsesstederne, der ikke har ansat personel til formålet. Det har derfor været det faste pædagogiske personale, der har måttet udføre arbejdet, og da dette på de socialpædagogiske uddannelsessteder er lille, er det gået ud over undervisningen.

4. En fælles optagelsesprocedure for hele det socialpædagogiske område vil være hensigtsmæssig. Den vil formentlig blive vanskelig at gennemføre så længe de veje, ad hvilke man søger ind i uddannelserne, er forskelligartede, men det skulle være muligt allerede nu for nogle af de socialpædagogiske områder som f. eks. børnehave-, fritidspædagog- og børneforsorgsseminarierne at have et fælles optagelseskontor. Samme kontor kan påtage sig oplysningsarbejdet. Hertil bør alle ansøgninger indsendes, og her skal de vurderes. Hvor der foreligger uklarhed vedrørende en ansøgers kvalifikationer, kan denne indkaldes til samtaler.

En sådan ordning vil kunne sikre en ensartet behandling af ansøgerne foretaget af sagkyndige, der er uddannet til opgaven, f. eks. cand.pæd'er. Så længe der må afvises mange ansøgere, vil en fælles optagelse kunne fremme en retfærdig udvælgelse, hvor kun kvalifikationer og ikke personlige hensyn og lignende tæller. De enkelte ansøgere skal stadig have mulighed for at søge bestemte uddannelsessteder og have mulighed for at søge et alternativ, hvis de ikke kan komme på det ønskede sted.

Når uddannelsesstedernes kapacitet bliver tilstrækkelig, vil et centralt kontors opgave være at bedømme, om ansøgerne opfylder kravene samt at tage stilling til dispensationer. Det centrale kontor må endvidere vejlede ansøgere, der afvises ved en ønsket uddannelse, og i tilfælde, hvor kvalifikationerne er utilstrækkelige, henvise til mindre krævende korttidsuddannelser.

5. Ved optagelsen kan man stille krav til ansøgeren for så vidt angår a. alder, b. straffeattest, c. studieegnethed, d. tidligere erhvervspraksis, e. personlighed, f. helbredstilstand.

ad a. Alder. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det i høj grad er bestemt af individuelle faktorer, hvor gammel en ansøger til en socialpædagogisk uddannelse skal være for at kunne påbegynde den. Det anses derfor ikke for hensigtsmæssigt at fastsætte en øvre og en nedre aldersgrænse for optagelse på et socialpædagogisk uddannelsessted. Hvis ansøgerne har skaffet sig de krævede skolemæssige forudsætninger, skal de kunne optages på det socialpædagogiske uddannelsessted, idet man dog vil forlange, at unge under 18 år gennem en grundig erhvervsvejledning får et reelt grundlag for at tage stilling til, om de mener, at det er rimeligt, at de begynder deres uddannelse på pågældende tidspunkt.

Arbejdsgruppen mener ikke, at der er noget til hinder for, at normalt udviklede unge, der er studievante, fordi de for kort tid siden har

afsluttet deres skolegang, kan begynde at tilegne sig det teoretiske stof, der danner baggrunden for deres senere erhvervsarbejde. Gruppen mener ikke, at der foreligger materiale, der sandsynliggør, at de studerende ikke er tilstrækkeligt udviklede til at arbejde med dette stof kort tid efter skolegangens ophør.

Arbejdsgruppen mener ikke, at en nedre aldersgrænse for optagelse ved en socialpædagogisk uddannelse spiller en væsentlig rolle for, hvordan den studerende klarer en praktik. Det afhænger af individuelle faktorer. Når det er påkrævet, skal erhvervsvejledningen forsøge at gøre ansøgere klar over, hvad praktikantarbejde indebærer, så de kan tage stilling til, om de af den grund skal udskyde deres uddannelse et stykke tid.

Det er muligt, at særlige områder som f. eks. fængselsvæsenet i dets nuværende form må kræve en nedre alderstærskel, idet dets klientel ikke vil kunne anderkende unge medarbejdere.

Hvad en øvre aldersgrænse for optagelse ved socialpædagogiske uddannelser angår, har f. eks. muligheder for optagelse i pensionskasser tidligere spillet en rolle. Da det ikke mere er tilfældet, bliver for fremtiden studieegnetheden hovedkriteriet.

Flere af arbejdsgruppens medlemmer har den erfaring, at selv om en del ansøgere over 40 år uden vanskeligheder gennemfører en socialpædagogisk uddannelse, er omstilling til studiearbejde for andre meget stor. Det foreslås derfor, at en grundig erhvervsvejledning skal finde sted, inden en ansøger over 40 år kan optages på en socialpædagogisk uddannelse.

ad b. Straffeattest. Selv om der ikke længere stilles krav om en blank straffeattest, vil visse lovovertrædelser være en hindring for ansættelse ved socialpædagogisk arbejde i betragtning af den risiko, der må formodes at være for, at de pågældende gennem arbejdet vil føle sig særlig fristet til at begå nye, lignende lovovertrædelser. Dette må i særlig grad gælde visse sædeligheds- og voldsforbrydere, der gennem deres lovovertrædelser har afsløret betydelige karakterdefekter. Kommer det til uddannelsesstedets kendskab, at en ansøger har en kriminel fortid, skal uddannelsesstedet oplyse ansøgeren om eventuelle begrænsninger i forbindelse med senere ansættelse.

ad c. Studieegnethed. Det er udvalgets opfattelse, at studerende, der har gode skolemæssige forudsætninger, som regel får bedre udbytte af deres uddannelse end studerende, hos hvem disse forudsætninger er mere begrænsede. Udvalgets medlemmer mener ikke at have iagttaget tendenser i retning af, at studerende med omfattende skolemæssige forudsætninger efter endt uddannelse bliver mindre effektive socialpædagoger i praksis end studerende med mere begrænsede teoretiske forudsætninger, og førstnævnte har lettere ved at skabe syntese mellem det teoretiske stof og praksis.

Af betænkningen om de socialpædagogiske uddannelsers indhold fremgår det, at "Der undervises overalt på et niveau, som mindst svarer til det, man skal stille en middel-realist på" (p. 58).

Det svarer til, at man påregner, at de fleste studerende i de kommende år mindst vil have afgangsprøve fra 10. klasse. Studerende med HF-eksamen og studentereksamen vil, som erfaringerne har vist, ikke føle

sig overkvalificerede. Det skyldes bl. a. uddannelsesindholdets specielle karakter.

Arbejdsgruppen lægger ikke særlig vægt på, at ansøgerne møder med eksamensbeviser, f. eks. fra realeksamen. Ansøgere med realeksamensbeviser, der angiver, at de ikke har haft let ved at bestå denne eksamen, vil efter arbejdsgruppens skøn være mindre egnede, end elever der er gået ud af folkeskolen med en statskontrolleret prøve, der viser, at de har klaret sig godt i hovedfagene.

I det hele taget lægger arbejdsgruppen mere vægt på, at ansøgerne kan lade sig undervise på det niveau, der er fastlagt for uddannelsen, end at de kan møde med bestemte eksamenspapirer.

Sammenfattende kan arbejdsgruppen fastslå, at man ønsker, at ansøgere til socialpædagogiske uddannelser møder med mindst statskontrolleret prøve efter 10. skoleår med en god karakter i i hvert fald et af hovedfagene dansk eller regning, men at der bør dispenseres for ansøgere, der møder med statskontrolleret prøve fra 9. klasse med et godt helhedsresultat eller som på anden vis kan sandsynliggøre at have forudsætninger, der bevirker, at de kan lade sig undervise på uddannelsens niveau.

ad d. Tidligere erhvervspraksis. Tidligere blev erfaringer i husligt arbejde anset for en forudsætning for at kunne gennemføre en socialpædagogisk uddannelse. Denne opfattelse er nu forladt og afspejler sig ikke længere i optagelsesbetingelserne.

Det er ikke ualmindeligt, at uddannelsessteder tilråder ansøgere, der ikke ønsker - eller kan komme - til straks at påbegynde deres uddannelse, at søge erhvervserfaringer f. eks. på fabrik, i butik eller kontor for at stifte bekendtskab med deres kommende klientel eller dettes milieu. **Det** er imidlertid ikke noget sted opstillet som krav.

Medens man venter på uddannelsens start, er det almindeligt at gå ind i forpraktik på det område, som den kommende uddannelse viser hen **til.** Ved børnehave- og fritidspædagoguddannelserne stilles der krav om en sådan forpraktik. (Der henvises i øvrigt til afsnit 7.4.3).

ad e. Personlighed. En undersøgelse, der er foretaget inden for børneforsorgens døgninstitutioner af socialforskningsinstituttet og er refereret i betænkning vedrørende ændring af reglerne for uddannelsen til børneforsorgspædagog, viser, at medarbejdernes personlighedsmønster betyder meget for forstanderne, der skal ansætte de uddannede. Det har imidlertid vist sig umuligt at finde former for personlighedsbeskrivelse, der kan fortælle noget væsentligt om, i hvilket omfang et bestemt personlighedsmønster giver særlige forudsætninger for et bestemt socialpædagogisk arbejde. En medarbejders personlighed virker forskelligt alt efter, hvilket arbejdssted han er på. Personlighedsmønstrene kan også ændres relativt hurtigt. Nogle stivner hurtigt, og andre udvikler sig. Begrebet modenhed har været forsøgt anvendt som et kriterium for, om en ansøger er egnet til at påbegynde sine studier. Dette begreb fortæller kun, at et menneske har gennemløbet en udvikling, der gør det tjenligt til at gå ind i en funktion.

ad f. Sundhedstilstand. Udover tuberkuloseattest stilles der ikke i de nuværende uddannelser - bortset fra åndssvageforsorgens - krav om helbredserklæring ved optagelsen.

Arbejdsgruppen mener ikke, at der bør fremsættes bestemte krav herom.

6. På baggrund af de foregående punkter (5 a-f) må arbejdsgruppen komme til det resultat, at det afgørende kriterium, for om en ansøger kan optages på en socialpædagogisk uddannelse, er, om den pågældende er studieegnet. Det vil sige, at han med rimeligt udbytte skal kunne gennemføre det fastlagte uddannelsesprogram. Ved en bedømmelse heraf vejer de skolemæssige forudsætninger tungest.

7.7. Uddannelsesstedernes størrelse og geografiske placering

1. Uddannelsesstederne findes i dag for visse socialpædagogiske områders vedkommende samlet et eller to steder i landet. Det gælder således uddannelsen til omsorgsassistent og diakonuddannelserne. For andre områders vedkommende, f. eks. børnehave-, fritids- og børneforsorgspædagogerne, findes en lang række seminarier spredt over hele landet. Uddannelsesstederne dækker i de fleste tilfælde et afgrænset socialpædagogisk område og er gennemgående ret små med ca. 200 studerende. En undtagelse er omsorgsassistentuddannelsen (Å og Sæ), der har ca. 1500 studerende.

For så vidt angår spørgsmålet om uddannelsesstedernes geografiske placering og størrelse gør der sig forskellige opfattelser gældende i arbejdsgruppen.

2. Den tradition, som hidtil har gjort sig gældende inden for området, hvorefter der ret tilfældigt er oprettet uddannelsessteder af private og lokale kredse, må anses for uforenelig med en indpasning af uddannelserne i det totale uddannelsessystem. Det er påkrævet, at der centralt kan registreres svingninger og foretages en generel styring, således at uhensigtsmæssige investeringer undgås.

3. Ved at lade uddannelsesstederne være af en vis størrelse (f. eks. 500-1000 studerende) vil der kunne skabes et bredt uddannelsesmilieu med kontaktflader til andre beslægtede uddannelser. Herved undgås, at undervisningens synsvinkler bliver for snævre, både i faglig henseende og med hensyn til ensidige ideologiske retninger. Det er af betydning, at de studerende allerede i uddannelsestiden lærer at samarbejde med andre faggrupper.

4. Der vil på et større uddannelsessted blive mulighed for at tilbyde de studerende varierede undervisningstilbud, således at de studerende kan sammensætte deres studium ud fra egen motivation og egne interesser. Herved fremmes indlæringen, og det vil med en differentiering blive muligt at anvende sin basisuddannelse på flere beskæftigelsesområder, hvorved fleksibilitet på institutionsfeltet øges. Der vil også være mulighed for gennem fordybelse i specielle emner at oparbejde en dybere indsigt og videregående færdigheder, således at behovet for specialuddannede personer dækkes.

5. Ved et stort uddannelsescenter er det muligt at ansætte faste lærerkræfter og at få dækket undervisningen i en række specialfag, som det for tiden ikke er almindeligt, at et uddannelsessteds faste lærerpersonale dækker. Det kan bl. a. skyldes, at der i landet kun er få personer, der behersker det pågældende speciale, og de vil som regel være at finde ved centrene.

6. I betænkning vedrørende organisation og administration af uddannelsescentre afgivet af uddannelsesrådet for de højere uddannelser i april 1970 er fremført, at centrene vil kunne tilbyde et stort og varieret udbud af videregående uddannelser inden for en koordineret struktur med de muligheder for samarbejde om lærerpersonale og overgangsmuligheder, det måtte indebære. Uddannelsesarbejdet vil kunne støtte sig til det forskningsarbejde, der foregår i centret, og der kan blive tale om fællesskab, om fysiske faciliteter og servicefunktioner, f.eks. bedre lokaleudnyttelse, fælles specialundervisningslokaler, biblioteker, læsesale, kantiner og opholdsrum, kollegier, børnehaver og vuggestuer m. m. Endvidere vil forskellige uddannelsesretninger i centret kunne nyde godt af EDB til f. eks. bogholderi og skemalægning, have administrative specialister til rådighed, som en mindre institution ikke ville kunne have, ligesom rengøring, vagttjeneste m. m. kan ordnes centralt.

7. De enkelte afdelinger i et uddannelsescenter kan gøres ret selvstændige, således at de pædagogiske fordele, der kan være i de små uddannelsessteder, i nogen grad vil kunne overføres til det store center.

8. Uddannelsesstederne må placeres i befolkningsområder med en vis koncentration, således at der er et rimeligt rekrutteringsgrundlag, og så flest muligt studerende kan bo under normale boligforhold, eventuelt i eget hjem. Kollegieskoler med en eller få uddannelsesretninger må anses for direkte uhensigtsmæssige, idet der herved kan etableres en faglig isolation og en risiko for en uheldig sammenblanding af faglige og personlige relationer mellem lærere og studerende.

9. Også af hensyn til efteruddannelse må uddannelsesstederne placeres i nær tilknytning til større befolkningsområder. Erfaringen viser, at mange viger tilbage fra kurser, som foregår i for lang afstand fra bopæl og familie.

10. Et sidste tungtvejende argument for at placere uddannelsesstederne centralt er, at der må være mulighed for varierede praktikformer for at kunne udvælge de bedst kvalificerede praktiksteder og for at etablere nær kontakt mellem teori- og praktiklærer. Dette forudsætter et bredt praktikgrundlag i nærheden af uddannelsesstedet. En vis koncentration af daginstitutioner er allerede til stede, og det må forudses, at også døgninstitutioner og særforsprgsinstitutioner vil blive placeret mere centralt end hidtil.

11. Et mindretal (Nørgaard, Rasmussen og Ringblom) har i forbindelse med ovenstående ønsket at udtale:

De socialpædagogiske uddannelsessteder vil for fremtiden hovedsagelig blive samlet i de kommende uddannelsescentre med de fordele, som herved er forbundet. Hidtil er de socialpædagogiske uddannelser imidlertid foregået på relativt små uddannelsessteder, oftest beliggende i eller Ved større bysamfund, men ikke altid samfund af den størrelsesorden som de, ved hvilke uddannelsescentrene tænkes placeret.

Mindretallet mener, at disse mindre uddannelsessteder bør' bevares, og at vekselvirkningen mellem dem og de kommende store centre vil kunne vise sig frugtbar.

Den nære kontakt lærere indbyrdes, studerende indbyrdes og lærere og studerende imellem, som de små uddannelsessteder fremmer, giver mulighed for en effektiv gennemarbejdning af uddannelsesforløbene med aktiv deltagelse af alle grupper og god støtte til dem, der har det behov. De mindre institutioner er tillige ikke så bundet af den ydre formelle struktur, som hensynet til andre uddannelser i et center nødvendiggør. Fornyelser kan let realiseres i den mindre uddannelsesinstitutions overskuelige situation.

Ved de mindre socialpædagogiske uddannelsessteder er det næppe vanskeligere end ved de store at skaffe egnede lærerkræfter, idet det er muligt at besætte anvendelsesfagene med faste lærerkræfter, og idet der i mindre byer ofte findes en lige så stor reserve af lærerkræfter til de øvrige fag som i de store centre, hvor efterspørgslen er særlig stor.

Det kan næppe dokumenteres, at de mindre uddannelsessteder er dyrere i drift end storcentrene, og det tekniske udstyr, der kræves til socialpædagogiske uddannelser, optræder i så små enheder, at det ligger inden for de små uddannelsesstеders muligheder at skaffe sig alt teknisk udstyr.

De mindre uddannelsessteder har muligheder for ved indbyrdes samarbejde og samarbejde til andre uddannelser og andre kulturelle foranstaltninger på landsplan og lokalplan at holde uddannelsesstederne åbne over for impulser fra det øvrige samfund. Herved mindskes risikoen for, at særlige holdninger hos ledelse eller personale kommer til at spille for stor en rolle.

Nye og værdifulde strømninger i uddannelserne, hvad enten det gælder struktur, indhold, metoder eller holdninger, kan vinde indpas gennem de små institutioners overskuelige system. Da der antages at være studerende, der ønsker at udnytte de små uddannelsesstеders mindre fremmedgjorte milieu, som ofte minder om de milieuer, i hvilke de skal udføre deres erhvervsarbejde, skal de mindre uddannelsesinstitutioner have mulighed for at kunne arbejde på samme niveau, som de uddannelsessteder der er knyttet til de større centre.

7.8. Undervisningsmetoder og hjælpemidler i undervisningen

1. I undervisningen i samtlige fag lægges der vægt pa, at de studerende får et almindeligt kendskab til fagets arbejdsmetode, terminologi og hjælpemidler og på, at de øves i at formulere problemstillinger og arbejde selvstændigt med sådanne, herunder at koordinere deres viden fra forskellige fag. "

Dette citat, der stammer fra Bekendtgørelse om uddannelse af lærere til folkeskolen (1969), kan også gælde for de socialpædagogiske uddannelser.

2. Uddannelsesmetoderne udvikler sig stærkt i disse år. Der må sikres det socialpædagogiske uddannelsesområdes lærere fuldstændig metodefrihed, således at udviklingen i størst muligt omfang kan komme de studerende til gode.

3. En undervisningsform, i hvilken en lærer redegør for et stof over for en klasse med 20-25 studerende og drøfter stoffet med klassen, vil fortsat forekomme.

4. Mange af de forekommende emner vil imidlertid med fordel kunne meddeles i forelæsninger med anvendelse af audiovisuelle hjælpemidler over for en stor forsamling bestående af studerende fra forskellige uddannelsesretninger. Drøftelserne af dette fællesstof kan foregå i grupper. Også i gruppen kan studerende fra forskellige uddannelsesretninger med fordel blandes. Det vil ofte give gruppedrøftelserne flere nuancer og derved forøge de studerendes udbytte.

Gruppearbejdet kan i øvrigt tage mange udgangspunkter og antage mange former. Det kan f. eks. bygge på oplæg fra studerende, eventuelt baseret på praktikken, samarbejde med en lærer om et specialemne, mere uformelle grupper, hvor de studerende forsøger at skaffe sig overblik over et stof, og der kan være tale om gruppedynamiske øvelser.

5. Arbejde i værksted, bibliotek og audiovisuel samling (mediateket) vil i stigende grad direkte indgå i den teoretiske undervisning, når en lang række emner skal behandles som en helhed, og grupper af studerende f. eks. påtager sig at gennemarbejde større opgaver med forelæggelse for øje.

6. Selvstændige studier uafhængige af klasse- eller gruppeundervisning vil blive noget naturligt for mange studerende. Når uddannelsernes indhold foreligger tilstrækkeligt beskrevet, må studerende, der skønnes at være i stand dertil, under vejledning have muligheder for at gennemføre store dele af den teoretiske uddannelse på egen hånd. Det behøver ikke at befrygtes, at uddannelsesstrukturen af den grund skal gå for stærkt i opløsning, idet store grupper af de studerende stadig vil foretrække et mere struktureret uddannelsesprogram. Der må være mulighed for at tage hensyn til den enkeltes studiemuligheder og -vaner.

7. På denne baggrund vil studievejledning (individuel og i gruppe) komme til at stille stadig større krav til seminariernes lærerpersonale, ligesom tilrettelæggelse af studieuger, kursusuger, valgfrie fag og forskellige former for specialer vil beslaglægge deres arbejdskraft.

8. De vil her blive hjulpet af de studerende, der i stigende grad vil gå ind i det pædagogiske tilrettelæggelse sar be jde. For at de kan gøre det, må

seminariets lærerpersonale imidlertid investere tid i at være de studerende behjælpelig med at kunne tilegne sig de nødvendige forudsætninger herfor. For at den demokratiske arbejdsform skal betyde en væsentlig forbedring af uddannelserne, må den gennemsyre hele systemet og vil kræve betydelige investeringer i tid fra lærerpersonalets side, f. eks. til de talrige møder en sådan arbejdsform kræver.

9. Nye teknikker til gengivelse af billede, lyd og tekst bliver gjort anvendelige til undervisningsformål i disse år. Der må investeres tid i, at lærerpersonalet holder sig orienteret om disse medier og deres anvendelse, samt i at udarbejde undervisningsmateriale til at anvende i forbindelse med dem. Mediateket må stå til rådighed på uddannelsesstederne til brug for dette arbejde.

10. De undervisningsmaterialer, som den enkelte lærer fremstiller, må kunne stilles til rådighed for studerende og lærere ved alle andre sociale uddannelsessteder, hvorfor der må lægges stor vægt på at få udbygget den afdeling af den kommende seminarielæreruddannelsesinstitution, der kan formidle udvekslingen af undervisningsmateriale m. m. Området har for lidt arbejdskraft til sin rådighed til at lade noget egnet materiale, hvad enten det er udarbejdet af studerende eller lærere, gå til spilde.

11. De muligheder, som de nye medier byder på, er oven for beskrevet som nærmest en belastning af uddannelsesstederne. Det må ikke glemmes, at man samtidig får muligheder for en effektivisering af uddannelserne, man for få år siden næppe anede. I en overgangsperiode, hvor man på én gang skal arbejde med gamle og nye metoder, vil der kræves anselige investeringer i tid og penge.

I denne sammenhæng må fremhæves, at man må være åben over for et samarbejde med massemedierne, f. eks. radio og fjernsyn, når det gælder om at få uddannet socialpædagogisk personale. Disse medier kan måske danne baggrund for fjernstudier i forbindelse med uddannelsesstederne.

12. Den oven for skildrede udvikling i undervisningsmetoderne vil føre til en opbrydning af uddannelsesstedernes til lektioner bundne arbejdsskemaer, som vil blive afløst af væsentlig mere komplicerede mønstre, hvori indgår hele studentergruppen, grupper på 25-30 studerende, grupper på 5-10 studerende, enkeltmandsundervisning og vejledning, planlægningsgrupper m. m.

13. Arbejdsgruppen mener, at de i dette afsnit skitserede tendenser er af afgørende betydning for udbygningen af en effektiv socialpædagogisk uddannelse, idet man herved sikrer den enkelte studerende maksimalt udbytte af uddannelsestiden, men man komplicer er uddannelse stilrettelæggelsen og vel også overgange de forskellige uddannelsesretninger imellem, ligesom man kommer i vanskeligheder, hvis man ønsker at sammenligne de forskellige studerendes præstationer.

7.9. Uddannelsesstedernes pædagogiske administration

1. Ved pædagogisk administration forstås tilrettelæggelsen og koordineringen af det pædagogiske arbejde ag fremskaffelsen af de nødvendige rammer og materialer til det, samt en opfølgning af arbejdet og en gennemarbejdning af dets resultater.

Indflydelse på det pædagogiske arbejde har især administrationen, bestyrelser, det pædagogiske personale og de studerende.

2. De overordnede administrative organer har gennem de uddannelsesbekendtgørelser og studieplaner, som de formidler, samt gennem det uddannelses- og bevillingsmæssige tilsyn, som de udøver, indflydelse på uddannelsernes pædagogiske udformning. Disse funktioner udøves for tiden af forskellige ministerier og styrelser, hvilket kan vanskeliggøre koordinering og samarbejde mellem spcialpædagogiske uddannelser.

3. Bestyrelser eller tilsvarende organer er på mange socialpædagogiske uddannelsesinstitutioner et mellemled mellem institutionens personale og de overordnede, administrative, organer. Den beskæftiger sig især med godkendelse af regnskaber og budgetter og personaleansættelser, og får derved en ikke uvæsentlig indflydelse på den pædagogik, som uddannelsesinstitutionen har muligheder for at føre. Da det ofte er begrænset, hvor megen tid bestyrelsens medlemmer har at afse til samarbejde med institutionens medarbejdere, vil samarbejdet sjældent være særlig intensivt, og de impulser, som bestyrelsernes medlemmer, der som regel kommer fra samfundet uden for uddannelsesinstitutionernes system, har at give, vil være begrænsede.

4. Uddannelsesinstitutionernes pædagogiske personale har en afgørende indflydelse på den pædagogiske administration.. Dette personale omfatter heltidslærere, deltidslærere og ledere.

5. Deltidslærernes indflydelse på den pædagogiske administration er begrænset. De indkaldes for at undervise i bestemte fag i et bestemt antal timer og har derfor ofte, ikke mulighed for at deltage i planlægningsmøder o. lign. I det omfang undervisningen skifter i retning af mere gruppecentreret undervisning, bliver det formentlig nødvendigt at inddrage dem mere i det pædagogiske planlægnings- og koordineringsarbejde, hvis det skal blive muligt at skabe helheder ud af uddannelserne og ikke blot mere eller mindre tilfældigt sammenklumpede enkeltfag. Det er nødvendigt at skaffe økonomisk, dækning til deltidslærerne for arbejde ud over undervisning og forberedelse hertil. Der findes en hel del socialpædagogiske uddannelsesinstitutioner, der hovedsagelig beskæftiger deltidsansat personale. Her vil der derfor være en for lille gruppe heltidsansatte lærere til at samarbejde med de studerende om uddannelsestilrettelæggelsen. De deltidsansatte lærere kan have positiv betydning for uddannelsesinstitutionernes pædagogiske administration ved at bringe impulser fra anvendelsesområdet og andre områder ind i billedet.

6. Det fastansatte lærerpersonale har gode muligheder for ved samspil med studerende, kolleger og ledere at fremme det pædagogiske administrative arbejde, og deres indsats på dette felt er en forudsætning for, at et uddannelsesarbejde, hvor gruppearbejde, studievejledning, samarbejde mellem fagene 9. s. v, som omtalt i afsnit 7. 8., kan gennemfør es. Disse funktioner må, give, sig udslag i beskrivelserne af de heltidsansa.tte læreres arbejdsforpligtelser, så meget mere som en række funktioner, som tidligere varmedernes, overtages af det faste lærerpersonale. Dette personale er ofte ikke uddannet til disse funktioner, der f.eks, „kan, være skemalægning, administration af delområder af institutionens virksomhed m. m. Dette må en fælles social seminarielæreruddannelse råde bod på. Den vil bevirke, at uddannelse s stederne lærer af. hinanden og derved får lettere ved at samarbejde.

hurtigt mister kontakten paed. arbejdet på de. områder, , de, underviser i. Det må der. rådes bod på ved efteruddannelse; og ved, at der sørges for, at de med mellemrum kan frigøres til arbejde på det område, de underviser i uden tab af anciennitet.

Det kan være en fordel, at de fast ansatte lærere ansættes på åremål.

8. På de fleste socialpædagogiske uddannelsesinstitutioner findes stadig en hierarkisk opbygning med en leder øverst, derefter nogle afdelingsledere, der kan have forskellige, betegnelser, ej lærergruppe, der yderligere kan være opdelt efter forskellige ansættelsesforhold, og en gruppe af studerende eventuelt opdelt efter, hvor stor en del af uddannelsen de har gennemgået.

Denne pyramide er ved at udjævnes med det resultat, den pædagogiske administrationsform på forskellige ud kan være nok så forskelligartet, men tendensen er dog ret klar.

9. Lederen kan ikke træffe så mange beslutninger som tidligere, uden at rådføre., sig med det -, øvrige personale og de studerende., Regler for, hvordan, han skal samarbejde med de forskellige grupper på institutionen, må udformes på, de enkelte uddannelsessteder, i nogle tilfælde også centralt, hvilket sidste i øvrigt rummer risiko for., at de bliver for stive og ikke kan tilpasse sig den enkelte institutions behov.

Lederen må i stigende grad som hovedopgave påtage sig koordinatorens funkfion, både inden for institutionens eget system og samspillet med arbejdsområdet, der uddannes til, og til andre uddannelsesinstitutioner og -retninger.

10. Så længe,dansk administratioja som hovedregel bygger på det personlige ansvar, er, lederen, af en socialpædagogisk uddannelsesinstitution bundet heraf. Han har ansvaret for, at institutionens pædagogik lever op til bekendtgørelsernes krav, og at der administreres økonomisk i overensstemmelse med de godkendte budgetter. Det stiller ham i en vanskelig situation, når han ønsker at imødekomme de krav, som, lærere og studeren-

de fremsætter, når det gælder undervisningen, og han må indgå et snævert samarbejde med dem for at finde frem til rimelige balancer.

Hvor afstanden mellem samarbejdsformen og dens formelle grundlag er stor, vil institutionens klima kunne belastes.

En institution til uddannelse af seminarielærere bør påtage sig at give lederne supplerende uddannelser, med henblik på at klare nutidige og forventede krav til færdighed i pædagogisk administration, jfr. kommissionens betænkning nr. 576/1970 om uddannelse af lærerkræfter til sociale seminarier og skoler m. m.

11. De studerende er som forbrugere interesserede i, hvordan undervisningen udformes, og mange er villige til at investere tid i, at undervisningen bliver så god som mulig. De er også villige til at tage del i undervisningsarbejdet, f. eks. i forbindelse med gruppearbejde, hvorved en del lærerkraft kan frigøres. I en del tilfælde ønsker de direkte at gennemføre uddannelsessituationer, hvor de gennemarbejder deres egne erfaringer og synspunkter uden deltagelse fra lærerpersonalets side.

12. Samarbejdet mellem ledere, lærere og studerende i forbindelse med uddannelsesstedernes pædagogiske administration er ved at indgå som et væsentligt led i det pædagogiske arbejde. Hvad de studerende lærer i denne forbindelse, er af betydning for dem i deres senere erhvervsarbejde, hvor de hierarkiske systemer også er ved at blive nedbrudt.

13. Det pædagogiske administrative samarbejde (bl. a. elevmedbestemmelse) må formentlig gradvis formaliseres, og hovedreglerne bør være ensartede for alle sociale uddannelsesområder. Det vil lette samarbejdet mellem uddannelsesstederne, mellem de studerende på forskellige uddannelsessteder og mellem lærerpersonalet på de forskellige uddannelsessteder. Formaliseringen må dog ikke blive så bindende, at der ikke er mulighed for at eksperimentere.

14. I en periode, hvor den eksisterende tilrettelæggelse af undervisningsarbejdet som omtalt i kap. 7. 8. ændres, og hvor faste undervisningsskemaer brydes op, må de formaliserede ordninger være så fleksible, at der kan tages hensyn til de forskellige elevholds og enkeltstuderendes forskellige behov. Der må skabes rammer, der muliggør eksperimenterne, således at der til en vis grad kan planlægges fra hold til hold samtidig med, at rammerne er så formaliserede, at et bredt samarbejde kan gennemføres.

15. Samarbejdet mellem studerende og lærere kan dreje sig om undervisningens udformning, forslag til budgetter og udnyttelse af bevillinger, spørgsmål om ansættelse og afskedigelse af lærerkræfter og optagelse og udelukkelse af elever, vurderinger af præstationer og eksamensspørgsmål, det mere uformelle samvær på institutionen m. m. Der har med større og mindre held været eksperimenteret med alle disse funktioner på forskellige socialpædagogiske seminarier, og arbejdsgruppen mener, at disse funktioner i stigende grad skal udbygges.

Eksisterende regler og praksis i seminariernes pædagogiske administration har for tiden en så varieret udformning, at det kan være vanskeligt at bedømme, hvilken form og indhold et samarbejde mellem studerende og lærere m. v. fremtidigt vil få.

16. Når de studerende har søgt samarbejde med lærerpersonalet, har det ofte været for at få mulighed for at kontrollere, at de i punkt 15 nævnte spørgsmål bliver behandlet rimeligt. Der må tilstræbes ordninger, hvor de studerende har medansvar. Det vil forøge den pædagogiske værdi af samarbejdet med henblik på det senere erhvervsarbejde.

17. Kontinuitet i uddannelsesstedernes arbejde må sikres ved, at både studerende og personale kan forelægge spørgsmål, som man ikke kan blive enige om, for overordnede instanser. Dette vil formentlig hyppigst forekomme, hvor lederen på grund af sine forpligtelser mener at måtte gå imod elevgruppe, lærergruppe eller begge.

18. Hvis de ovenfor skitserede former for pædagogisk administration skal kunne udvikle sig, må uddannelsesstederne have hele ansvaret for uddannelsernes gennemførelse fra optagelse til eksamen. Hvis dette ikke er tilfældet, vil samarbejdet mellem lærere, ledelse og studerende blive berøvet afgørende sider af dets indhold.

7. 10. Uddannelsernes varighed

1. Ved fastlæggelsen af en socialpædagogisk uddannelses varighed kan man tage sit udgangspunkt i, hvilke fag det skønnes nødvendigt at gennemarbejde under uddannelsen. Man kan herefter lade kvalificerede fagfolk skønne over, hvor lang tid det vil tage at gennemarbejde hvert enkelt fag forsvarligt på et givet niveau.

Når man har disse opgivelser, vil man nå til et vist timetal og kunne beregne, hvor mange år det vil tage at gennemføre uddannelsen. Der må herved tages højde for, i hvilket omfang den studerende skal have lejlighed til at fordybe sig i enkelte områder i form af specialelæsning, hvilket vil kræve nogen ekstra tid. Hvis studiet skal foregå som et delvis frit studium, vil det for mange studerende også kræve ekstra tid, medens andre vil kunne gøre det på betydelig kortere tid.

2. Der er allerede socialpædagogiske uddannelser, nemlig børnehavepædagog- og fritidspædagoguddannelserne, der er nået frem til at have to år til gennemarbejdelse af det teoretiske stof. Andre er på vej med tilsvarende planer, og det må anses for sandsynligt, at alle eksisterende egentlige socialpædagogiske uddannelser vil stræbe imod denne varighed som et trin på vejen til en optimal uddannelse.

3. Hvis den studerende skal have mulighed for at gennemarbejde det udsnit af de i kap. 7. 1. nævnte fag, som arbejdsgruppen anser for nødvendige for at kunne arbejde med bestemte klienteler, således som det fremgår af de to eksempler i 7.1.11. og i 7.1.12. vil en varighed på to år for den

teoretiske dels vedkommende ikke være tilstrækkelig. Der vil gennemsnitlig være 5 studiedage til at gennemarbejde et fag. idet de studerende skal gennem ca. 75 fag, og hertil vil de maksimalt have 400 studiedage, hvis den samlede teoriundervisning er af 2 års varighed. Der kræves ganske, vist ikke lige lang tid til at gennemarbejde alle de nævnte fag med den fornødne grad af fordybelse, men nogle, af dem er meget omfattende.

Hertil kommer, at man i mange af fagene f. eks, inden for den psykologiske og pædagogiske faggruppe kræver, at den studerende gør sig sin holdning til stoffet bevidst. Der er ikke blot tale qm indlæring af en række mekaniske færdigheder og om eksakt viden. Det kræves, at den studerende personlig gennemarbejder viden og synspunkter om en lang række emner og tager stilling til, hvad han eller hun ud fra sit helheds synspunkt på sit arbejde anser for rigtigt og forkert. En sådan fordybelsesproces . kræver en rummelig tidsramme.

4. Arbejdsgruppen er klar over, at det på det trin, hvor samfundsudviklingen befinder sig, ikke er realistisk at opstille uddannelsesplaner af en varighed, der set ud fra den fagkreds, som arbejdsgruppen anser det for hensigtsmæssigt, at de studerende gennemgår, er den optimale.

Når socialpædagoger derfor spørges, hvor lang tid en socialpædagogisk uddannelse skal vare, må de vende spørgsmålet om og spørge, hvor lang en uddannelse man vil give midler til at lave. Dette er der for. så vidt allerede svaret på, idet uddannelseskommissionen har angivet, at arbejdsgruppen som udgangspunkt for sit arbejde skal have, at den socialpædagogiske uddannelses teoretiske del ikke må vare over to år, selv om den anser denne tidsramme for at være **for stram.**

7. 11. Uddannelsernes afslutning

1. Undervisningen i de vigtigste fag ved de socialpædagogiske uddannelser skal afsluttes med prøver eller andre former for evaluering, der er tilrettelagt af en central instans for alle uddannelsesstederne på området, og det bør sikres, at de viser, hvorvidt den studerende har kunnet leve op til de fastlagte teoretiske krav. Det sker ved, at der gives karakterer. Herved får de myndigheder, der skal ansætte de uddannede, visse muligheder for at sammenligne ansøgere med samme uddannelse.

2. Er der af uddannelsesstedet givet bedømmelser af, hvorledes den studerende har klaret sig under uddannelsen, f. eks. ved årskarakterer, sikrer eksamen, at disse årskarakterer kan sammenlignes med andre uddannelsessteder. År skar aktererne giver den studerende en sikkerhed for, at uheld eller indisposition ved eksamensbordet ikke får alt for uheldige, virkninger.

3. Ønsker den studerende at fortsætte ved en anden læreanstalt, jfr. 7. 12. , giver karaktererne visse muligheder for at bedømme, om mulighederne herfor består.

Det er formentlig hensigtsmæssigt, at de socialpædagogiske uddannelser af hensyn til samarbejdet med andre uddannelsesområder følger et ka-

raktersystem, der bruges af mange uddannelsesområder. Der kan her peges på, at rektorkollegiet i "Betænkning om indførelsen af 13-skalaen ved de højere uddannelsesinstitutioner" (juni 1970) går ind for denne skala, hvilket kan tale for, at de socialpædagogiske uddannelser også indfører denne skala, selv om arbejdsgruppen havde foretrukket en mindre differentierende skala, idet det ved bedømmelsen af mange af de socialpædagogiske uddannelsers fag ikke er muligt at differentiere så stærkt som 13-skalaen tillader.

4. Eksamensbedømmelsen kan indskrænkes til bestået/ikke bestået. Man undgår i nogen grad en "menneskebedømmelse" efter skala, til hvilken det ikke er hensigtsmæssigt at vænne de studerende, der i deres senere arbejdssituation netop skal undgå skematiske vurderinger.

Det kan ikke udelukkes, at undervisningen præges i uhensigtsmæssig retning af en forestående eksamen derved, at den måske i for høj grad sigter imod en maksimal præstation i eksamenssituationen og ikke i tilstrækkelig grad mod den arbejdssituation, som den studerende skal ud i efter endt uddannelse, hvilket måske kan afbødes ved en mindre differentieret eksamensform.

Det er tvivlsomt om andre, eventuelt højere uddannelser, der ikke er gået over til samme system, vil godtage pågældendes uddannelsesbevis, hvis der ikke er givet karakterer. Såfremt højere uddannelser går over til et bestået/ikke bestået system, bør de socialpædagogiske uddannelser også anvende det.

5. Af bilag 1 fremgår det, at der i de socialpædagogiske uddannelser kun afholdes eksamen i den pædagogisk-psykologiske faggruppe, i sociale fag, de enkelte områders anvendelsesfag og i nogle tilfælde i enkelte andre fag, f. eks. de medicinske. Disse - i forhold til en del andre uddannelser - ret få eksamensfag er tilstrækkelige til at give et indtryk af den studerendes kunnen. Den studerende vil næppe kunne få mulighed for at vise et mere korrekt billede af sit udbytte af studierne ved flere eksamensfag.

6. Der eksperimenteres meget med eksamensformen. Der anvendes bl.a. eksamen med punkt spørgsmål og multiple-choice-spørgsmål eller med udarbejdelse af et essay over et givet emne. I alle tilfælde kan besvarelserne ske med eller uden hjælpemidler. Der er også tale om mundtlig eksamen, hvor den studerende på stedet skal give en redegørelse for et opgivet emne fra et pensum, og om mundtlig eksamen, hvor den studerende får en forberedelsestid på mellem et døgn og et par timer, hvorefter han skal give en fremstilling af det opgivne emne m.v. I nogle uddannelser vil de studerende selv kunne vælge mellem mundtlig og skriftlig eksamen.

Der kan fremføres argumenter for og imod alle disse eksamensformer, og arbejdsgruppen finder, at man skal være forsigtig med generelt at foretrække visse eksaminationsformer som mere hensigtsmæssige end andre. Der bør formentlig fortsat eksperimenteres intensivt. Uddannelsernes tilsynsmyndigheder bør blot påse, at uddannelsernes niveau giver sig til kende ved eksaminationsformen.

7. Man skal dog pege på, at es say skrivning med henblik på eksaminandens senere arbejde næppe er særlig formålstjenlig. Her er kortere eller længere besvarelser af spørgsmål i forbindelse med cases mere hensigtsmæssige, hvis egnede cases kan findes. Det må samtidig bemærkes, at besvarelse af mundtligt forberedte opgaver er naturligere situationer end gengivelse af udenadlært stof, og erfaringerne peger i retning af, at disse eksaminationsformer giver udmærkede differentieringsmuligheder.

Det tager meget af det pædagogiske personales tid at rette eksamensopgaver, herunder især essayopgaver og lignende. Tiden kunne måske have været mere effektivt anvendt i andre former for pædagogiske situationer. Det bør derfor tilstræbes i så vid udstrækning som muligt at anvende punktspørgsmål ved eksaminationerne, da disse er lette at rette. Det kan eventuelt gøres maskinelt.

8. Ved andre uddannelsesformer kommer man i stigende grad ind på, at de studerende i stedet for at aflægge en eksamen laver et større skriftligt arbejde om et specialemne, der aftales med faglæreren (afløsningsopgave). Denne opgave bedømmes af faglærer og censorer. Det kan formentlig være hensigtsmæssigt at anvende denne arbejdsform ved de socialpædagogiske uddannelser, når det gælder studerende, der har særlige muligheder for og interesse i at udføre sådanne arbejder, hvor de kan fordybe sig i et stof, formulere synspunkter og skabe komplicerede helheder. Rent kompilatoriske arbejder har næppe større betydning for den studerendes udvikling og peger ikke hen imod opgaver i det fremtidige arbejde. Man gør opmærksom på, at afløsningsopgaver samtidig er tidsrøvende for det pædagogiske personale.

9. For at kunne indstille sig til eksamen skal den studerende i rimeligt omfang have fulgt undervisningen. Hvis dette ikke kan kræves, bliver det formentlig nødvendigt at udvide eksamensomfanget meget betydeligt for at sikre sig, at de studerende erhverver den nødvendige viden til udøvelsen af deres fag.

Undervisningen i de socialpædagogiske uddannelser foregår i stort omfang ved gruppearbejde, gennemgang af cases o. lign., og der findes specielt i anvendelsesfagene ikke mange egentlige lærebøger endnu. Den studerende kan derfor ikke læse enkelte fag op på egen hånd ud fra en given litteraturliste, men må følge undervisningen for at gennemarbejde stoffet. Ved de uddannelser, hvor den studerende er ansat af sit arbejdsområde under uddannelsen, må undervisningstiden betragtes som tjeneste.

10. Det er næppe muligt at holde eksamen i praktisk socialpædagogisk arbejde. Der må her bygges på udtalelser fra institutionerne, som udformer disse i samarbejde med praktikanten og et medlem af seminariets lærerstab. Det vil næppe være rimeligt over for de studerende at anføre disse udtalelser i eksamensbeviset, da den studerendes muligheder i praktisk pædagogisk arbejde ofte hurtigt ændres efter uddannelsens gennemførelse. Det anbefales, at de socialpædagogiske uddannelser udarbejder et til en vis grad fælles skema ved bedømmelserne af praktikpræstationerne. Det vil være af betydning for den studerende, der under sin uddannelse skifter uddannelsesretning.

11. Ved mundtlige eksaminer finder man det rimeligt, at der er censorer til stede, som er udpeget af tilsynsmyndighederne. Det er af betydning for samarbejdet, mellem og udvikling af de sociale uddannelsesfelter, hvis disses lærerpersonale får lejlighed til at fungere som censorer hos hinanden.

12. Repræsentanter for de studerende kan være med både ved eksamensstoffets afgrænsning og eventuelt også ved bedømmelsen af opgaverne samt ved udarbejdelse af årskarakterer. Hvor det er muligt, kan den studerende få lejlighed til at deltage i bedømmelsen af sin egen præstation og skal i hvert fald altid have en detailleret begrundelse for den modtagne bedømmelse. Det medansvar, som de studerende herved får for deres uddannelse, har pædagogisk værdi bl. a. ved at bevirke, at de senere i deres erhvervsarbejde er indstillet på at give praktikanter og klienter muligheder for et tilsvarende medansvar.

13. Ved uddannelsernes afslutning modtager de studerende et bevis for, at de har gennemført uddannelsen. På dette kan anføres, hvilke fag der er undervist i, og på hvilken type institution praktikken er foregået. Et udstedt eksamensbevis angiver, at den studerende har opnået godkendelse i de anførte fag.

14. Hvis det i løbet af uddannelsen viser sig, at den studerende ikke har tilstrækkelige muligheder for at følge undervisningen, skal afgørelsen om et eventuelt ophør ske så hurtigt som muligt og senest et år efter uddannelsens påbegyndelse. Afgørelsen skal træffes af repræsentanter for lærerpersonalet, samt lederen og repræsentanter for de studerende i samråd med den pågældende. Sådanne afgørelser skal altid kunne appelleres til tilsynsmyndighederne.

15. Forsømmer en studerende undervisningen, og gentagne advarsler, vedtaget af repræsentanter for de studerende og lærerpersonalet, ikke hjælper, skal seminariet indstille til tilsynsmyndighederne, at den studerende ophører med sin uddannelse. Forhold og adfærd, der tilhører privatlivet, kan ikke tjene som begrundelse for, at en studerende skal ophøre med sin uddannelse. Opsiges en kollegianer fra sit værelse på et uddannelsessted, der har kollegium, må det ikke få indflydelse på hans uddannelsessituation i øvrigt, idet man ikke kan gøre forskel på privatlivsudfoldelsesmuligheder for studerende.

7.12. Muligheder for skift af uddannelsesretning m.v.

1. Muligheder for, at man kan "stå af" undervejs gennem en 3-årig socialpædagogisk uddannelse med en vis erhvervskompetence, vil vanskeliggøre tilrettelæggelsen af grunduddannelsen og forringe den betydeligt. Problematikken svarer til vanskelighederne ved at overføre, hvad man har investeret under elementærkursus til hovedskole. Hvis man skal kunne stå af f. eks. efter første år, bliver det nødvendigt det første år at sprede stoffet relativt overfladisk over hele eller store dele af spektret af fag,

som en socialpædagog skal have stiftet bekendtskab med, Det vil modvirke en rimelig opbygning af en socialpædagogisk uddannelse, hvor man først forsøger i nogen grad at give den fælles basisviden, som de derefter følgende uddannelsesretninger kan bygge på.

Som det fremgår af afsnit 7. 10. , er den tid, der står til rådighed for den teoretiske uddannelse meget kort i forhold til det stof, der skal gennemgås. Skal man herudover i en del af uddannelsen udtynde stoffet og sprede det under hensyntagen til afgang under uddannelsen, vil tilegnelsen blive uforsvarlig. En korttidsuddannelse på de områder, hvor den skønnes nødvendig, må derfor være at foretrække.

2. Er man kommet i gang med en grunduddannelse og undervejs ønsker at skifte uddannelsesretning, skal alt, hvad man har modtaget undervisning i, kunne komme en til gode. Opdeles fagene som nævnt i afsnit 7. 2. i kurser, vil alle de kurser, der er fælles for alle arbejdsområdernes uddannelser, umiddelbart kunne overføres. Søger man fra en uddannelsesretning over til en anden, vil en række kurser kunne overføres. Der bør ikke vises for megen smålighed, når der sker en sammenligning mellem kursernes ensartethed.

3 Med en sådan opbygning kan en studerende også holde op en periode med sin uddannelse og gå ind igen uden at have mistet egentlig uddannelsestid. I denne sammenhæng bør der dog fastsættes en vis forældelsesfrist, der angiver, hvor længe en del af en uddannelse kan anvendes til at bygge videre på.

4. Indtil en ensartet opbygning af indholdet i de socialpædagogiske uddannelsers kurser kan finde sted, bør det være muligt at overføre erhvervet viden fra en uddannelse til en anden, hvis man ønsker at skifte under uddannelsesforløbet. Et retningsskift bør kunne ske mellem beslægtede uddannelsesretninger efter hvert enkelt studieår. Dette kan ske ved, at der tages stilling **til,** hvor megen og hvilken form for rabat den studerende, der ønsker at gå over, skal have. Sådanne ordninger eksisterer mellem børnehavepædagog-, fritidspædagog- og børneforsorgspædagoguddannelsen. Men der er intet til hinder for, at andre uddannelser kan gå ind under en tilsvarende ordning, også uanset om deres uddannelses varighed ikke er den samme som de omtalte uddannelsers. Niveauet bør imidlertid være det samme.

5. Det er sandsynligt, at overgange af denne art kan lettes ved hjælp af studievejledning og tutorvirksomhed, således at den studerende, der går over, med en studievejleders støtte på egen hånd kan læse manglende stof op og indhente manglende praktik. Er der mange studerende, der ønsker at flytte til en bestemt studieretning, kan der etableres overgangskurser.

Studerende, der kommer til de socialpædagogiske uddannelser fra andre områder, skal have fritagelse i fag, i hvilke de allerede har erhvervet sig den nødvendige viden. Man kan f. eks. her tænke på universitetsstuderende, lærerstuderende eller sygeplejersker.

6. Når der bliver tale om en fællesuddannelse, kan det tænkes, at den studerende tager begyndelsen af sin uddannelse på en uddannelsesinstitution og gør den færdig på en anden. En egentlig kursusopdeling vil lette et sådant system. På denne måde kan visse socialpædagogiske uddannelsessteder specialisere sig til at uddanne til arbejdet med bestemte klientgrupper.

7. Når grunduddannelsen er færdig, skal der være muligheder for socialpædagogerne for at skifte erhvervsretning. Ligger uddannelserne tæt på hinanden, skal det formentlig uden videre kunne ske, således som det for tiden er tilfældet mellem børnehave- og fritidspædagogernes arbejdssteder og børneforsorgspædagogernes. De socialpædagoger, der får et arbejde på "naboområdet", skal have mulighed for efteruddannelse på det område, de er gået over til.

Sker der en opdeling af uddannelserne i kurser, vil en række af disse kunne bruges i efteruddannelse sø jemed, og de vil kunne bruges, inden man eventuelt går over fra et arbejdsområde til et andet, således at man i mindre grad behøver at oprette specialkurser til dette formål. På denne måde vil en socialpædagog være i stand til at uddanne sig i bredden, således at han er kvalificeret til at arbejde på flere forskellige socialpædagogiske arbejdsområder.

8. En studerende, der ønsker at afbryde sin uddannelse, skal kunne få godskrevet det stof, pågældende har læst, hvis han eller hun ønsker at gennemføre en korttidsuddannelse. Omfanget af godskrivningen fastsættes af det uddannelsessted, hvor korttidsuddannelsen finder sted.

7. 13. De socialpædagogiske uddannelsers struktur

1. To problemkredse trænger sig på, når man diskuterer uddannelsernes struktur: Fordelingen mellem praktik og teori i uddannelsernes forløb og fordelingen af de teoretiske fag under de studerendes ophold på uddannelsesstederne.

De fleste af problemerne i denne forbindelse har været behandlede i foregående afsnit, således afsnit 7. 4. om den praktiske uddannelse og i afsnit 7. 1. om uddannelsernes faglige indhold. Her skal spørgsmålet mere ses under en helhedssynsvinkel, og et par af de modeller for en fælles socialpædagogisk uddannelse, som arbejdsgruppen har behandlet, skal kort gennemgås.

2. Arbejdsgruppen har drøftet sekretariatets skitse til et uddannelsessystem for det sociale område, der har fået en praktisk udformning i forslaget til uddannelsen af omsorgsassistenter, som den er beskrevet side 55 i kommissionens betænkning om uddannelse til omsorg.

Skitsen, der er optaget som bilag 3, består af:

Elementærkursus (ca. 350 timers undervisning)

Elementærpraktik (i alt ca. 1 år)

Hovedskole med liniedeling og tilvalgsfag (4 semestre med i alt ca. 1400 timers undervisning afbrudt af korte praktikperioder o. lign.)

Aspirantar (9 måneder)

Afslutnings- eller specialskole (ca. 250 timers afrundende undervisning)

Videreuddannelseskurser

Lederkurser.

Systemet bygger på følgende principper: Uddannelsesforløbet begynder senest samtidig med beskæftigelse på området.

Der skal være adgang til uddannelse fra folkeskolens afgangsklasser.

Uddannelsen skal være trinvis, således at der er mulighed for at komme ind på forskellige trin på grundlag af relevante forkundskaber og erfaringer.

Der opstilles ikke aldersgrænser nedad bortset fra dem, der følger af krav til forkundskaber og erfaringer, og ingen aldersgrænser opad.

Uddannelsen må for den enkelte være rettet mod et bestemt socialpædagogisk område, således at den enkelte elev til stadighed må have valgt en retning eller linie, men der skal være rig lejlighed til under og efter uddannelsen at skifte erhvervsretning. Der skal også være adgang til at gå ud af uddannelsen på forskellige trin med en bestemt erhvervskompetence for hvert trin.

Erhvervsretningen finder udtryk i retningsfag.

Elementærkursus

Dette skal bibringe eleven de elementære forudsætninger for at arbejde på et bestemt område. Det er (i modsætning til Social forberedelseskursus, der er alment orienterende) meget praktisk og retningsbestemt. Elementærkurserne er derfor indbyrdes forskellige.

Hovedskolen

Ved begyndelsen af hovedskolens 1. år vælger eleven hovedretning (det kunne også kaldes erhvervsretning). Eksempel: Den, der tænker sig at ville være pædagog i en børnehave, vælger småbørnspædagog-retningen. Det samme gør den, der ønsker at komme til at virke i et børnehjem for mindre børn. Samtidig vælges tilvalgsfag for det 1. år, således at eleven får formet program for hele dette år.

Hovedskolen består altså for den enkelte elev af tre dele:

a. Fælles hovedfag

b. Retningsfag

c. Tilvalgskurser.

Ved begyndelsen af 2. år tilrettelægger eleven dette års program. Hovedfagene er obligatoriske. Det samme gælder retningsfaget, men det skal dog være muligt at skifte retningsfag i særlige tilfælde.

Aspirantar

Efter bestået hovedskole kan pågældende søge ansættelse over hele det sociale område som socialpædagogaspirant.

Aspirantåret afsluttes med et kursus, hvor hovedsigtet er at samle og bearbejde erfaringerne fra arbejdet i aspirantåret.

3. Arbejdsgruppen har gennemgået skitsen og har ikke i alle enkeltheder kunnet acceptere den. I de følgende punkter 4-10 har man fremsat arbejdsgruppens synspunkter på enkeltheder i skitsen.

4. Arbejdsgruppen anser det ikke for hensigtsmæssigt, at elementærkursus samtidig med at give erhvervskompetence skal være hovedindgangsvejen til den socialpædagogiske uddannelse, idet det som omtalt i 7. 12. 1. er vanskeligt at tilrettelægge undervisningsstoffet således, at det på én gang kan udnyttes til praktisk erhvervsarbejde og danne basis for den socialpædagogiske uddannelse.

5. Der er i forvejen ved den socialpædagogiske uddannelse begrænset tid til gennemgang af de enkelte fag. Den tid, der fragår den socialpædagogiske uddannelse til elementær faggennemgang på elementærkursus, kan ikke undværes.

6. Der findes fra den såkaldte et-årige barneplejerskeuddannelse erfaringer for, at velkvalificerede ansøgere til en socialpædagogisk uddannelse ikke bryder sig om at gå sammen med de elever, der gennemgår elementæruddannelsen med henblik på at få en erhvervskompetence uden yderligere uddannelse og derfor enten ikke går ind i uddannelsen eller forlader den på elementærtrinnet. Arbejdsgruppen mener ikke, at det er samme klientel, der søger ind til en kort elementæruddannelse som til en længerevarende socialpædagogisk uddannelse.

Det kan ikke undgås, at de institutioner, hvor de studerende er ansat under elementærpraktikken, øver en ikke altid hensigtsmæssig indflydelse på, hvem der får muligheder for at gå videre til en hovedskole.

7. Tager man studerende direkte ind i hovedskolen, f. eks. hvor de har studentereksamen eller HF, bliver den eneste form for praktik, de får i de første to år af deres uddannelse, (hvor næsten hele teorien meddeles) korte orienteringspraktikperioder.

8. Efter f. eks. en 10-årig skolegang vil skitsens forslag kræve mindst 4 år til gennemførelse af uddannelsen. Arbejdsgruppen mener, at de studerende skal kunne gå direkte ind på en 3-årig uddannelse, således at de så hurtigt som muligt kan gå fuldt uddannede ud i arbejdet, for kvinders vedkommende så vidt muligt inden de får familie og børn. Studieegnede ansøgere med mindst 10 års skolegang kan lige så godt gå i gang med grunduddannelsen straks som gå omvejen ad en elementæruddannelse.

9. Arbejdsgruppen mener, at elementærpraktikken og aspirantåret er camoufleret erhvervsarbejde. De arbejdsmæssige krav, der vil blive stillet til de studerende bl. a. under henvisning til aflønning, vil gøre det vanskeligt for dem at stille uddannelsesmæssige krav i disse perioder, hvorfor vekselvirkningen mellem teori og praktik også af denne grund ikke vil blive tilstrækkeligt effektiv.

10. Aspirantåret finder arbejdsgruppen rigtig i sin ide, idet færdiguddannede ofte har støtte behov i den første periode af deres erhvervsudøvelse. Dens nødvendighed bliver dog mindre, hvis man har en uddannelse, hvor der veksles mellem teori og praktik gennem alle uddannelsesårene. Aspirantåret må derfor efter arbejdsgruppens skøn erstattes af efteruddannelsesforanstaltninger.

11. Arbejdsgruppen har herefter gennemgået forskellige uddannelsesmodeller og mener, at følgende forslag bedst dækker kravene til en tidssvarende socialpædagogisk uddannelse:

I første studieår lægges hovedvægten på fællesfagene, som alle studerende skal gennemgå. Hertil kommer en række tilvalgsfag, i hvilke de studerende kan få afløb for særlige faglige interesser.

I andet studieår bestemmer de studerende, hvilken af de 4 uddannelsesretninger de vil slå ind på. Antallet af fællesfag vil være aftagende, og retningsfag vil i stigende grad komme ind i billedet. De vil enten være nye fag eller uddybninger af fællesfagene. Begge former for retningsfag sigter mod det klientel, som uddannelsesretningen har til formål at skaffe medarbejdere til. Tilvalgsfagene tjener stadig det formål, at de studerende kan få afløb for særlige faglige interesser.

I tredie studieår træder fællesfagene stærkt i baggrunden, og de retningsbestemte fag og tilvalgsfagene dominerer. Sidstnævnte tjener nu to formål. De kan enten generelt udbygge den studerendes viden og kunnen med henblik på arbejdet med det klientel, som uddannelsesretningen sigter imod, eller de kan give den studerende særlige forudsætninger for at arbejde med en del af dette klientel. Ved sidstnævnte type tilvalgsfag kan man f. eks. gennemarbejde de enkelte handicapgruppers særlige problemer og de færdigheder, som det er nødvendigt at sidde inde med, hvis man vil arbejde med disse grupper (jfr. 7.2.).

12. Af oversigterne i kap. 7. 1. 10. kan man få en antydning af, hvilke fag der vil optræde som fællesfag, retningsfag og tilvalgsfag, idet de under I nævnte fag vil optræde som fællesfag. Nogle af dem vil dog på senere trin i uddannelsen skulle uddybes i retningsfag, og det skal flertallet af fagene i II og III også. I IV b er samlet de egentlige retningsfag, mens mange af fagene i IV a vil blive tilvalgsfag med henblik på arbejdet med et bestemt klientel. Alle fag vil i øvrigt som interessefag kunne optræde som tilvalgsfag, hvis en tilstrækkelig stor gruppe studerende ønsker det.

En endelig beskrivelse af fagene og en fastlæggelse af, hvornår og hvordan de skal indpasses i uddannelsen, må imidlertid afvente en detailleret planlægning.

13. I alle fag søges der skabt forbindelse mellem forudsætningsviden og anvendelse sviden. I fællesfagene i første studieår vil anvendelse sviden spille en mindre dominerende rolle, idet man her især forsøger at skabe en fælles teoretisk ramme af begreber og fakta, som de studerende senere kan bruge som baggrund, når de skal ordne og udnytte deres praktiske erfaringer.

I uddannelsens to sidste år vil anvendelse sviden spille en stigende rolle i arbejdet med fællesfagene, mens det generelle træder mere i baggrunden.

I de retningsbestemte fag vil anvendelsesaspektet være overvejende.

Tilvalgsfag kan enten være forudsætningsfag, anvendelsesfag eller en blanding af disse.

14. Det anbefales, at de enkelte fag i uddannelsesforløbet samsættes således, at de fag, der læses samtidigt, emnemæssigt så vidt muligt støtter hinanden, hvorved man undgår snævre fagbåse. Disse skal også modvirkes ved den sammenbindende studievejledning.

Der kan næppe i detailler gives generelle regler for, hvorledes sammenstillingen af fagene skal finde sted. Det vil i høj grad være bestemt af de enkelte uddannelsesteders antal af uddannelsesretninger, tilvalgsfag, faste lærerkræfter m. m. I de fag, man arbejder med i disse uddannelser, er det ofte ikke påkrævet, at en bestemt del af det faglige indhold kommer før en anden.

15. Ønsker en studerende, der er begyndt på et uddannelsessted, at arbejde med et bestemt klientel, og har uddannelsesstedet ikke den ønskede uddannelsesretning eller de nødvendige tilvalgsfag, er der intet til hinder for, at han flytter over på et andet uddannelsessted eller bliver, hvor han er, og læser f. eks. tilvalgsfag som gæst på det andet uddannelsessted.

16. En specialundervisning, hvor den studerende tager et detailemne op til særlig fordybelse og lader denne efterfølge af udarbejdelsen af en større skriftlig opgave, skal indlægges i sidste studieår.

17. De enkelte uddannelsessteder må have muligheder for at udforme studieuger, kurser m. m. , der udspringer af et øjeblikkeligt oplevet behov, ligesom de studerende må have lejlighed til at tage på ekskursioner og studierejser.

18. Arbejdsgruppen mener, at en studerende kan begynde en socialpædagogisk uddannelse, uden på forhånd at have bestemt hvilken uddannelsesretning han vil søge ind i. Han kan vente med at tage bestemmelse til efter første år af uddannelsen med dertil hørende førete praktikperiode.

Mange studerende vil dog allerede ved uddannelsens begyndelse vide, hvilket klientel de ønsker at arbejde med. I første studieår vil man kunne imødekomme deres interesser ved tilvalgsfag og ved den i kap. 7.2. 8. omtalte sammenbindende studievejledning, der i øvrigt tænkes at forløbe gennem hele uddannelsen.

19. I den treårige uddannelse tænkes der indlagt praktik i alle uddannelsesårene. Man regner med et uddannelsesår på 10 måneder (40 uger).

I første uddannelsesår tænker man sig ca. 6 måneders teori og ca. 4 måneders praktik. De 4 af teorimånederne skal ligge i uddannelsens begyndelse. I disse 4 måneder skal der forekomme kortvarig orienteringspraktik.

I andet uddannelsesår tænker man sig ca. 7 måneders teori og ca. 3 måneders praktik. Det samme skal være tilfældet i 3. uddannelsesår, idet dog 4 af teorimånederne skal danne uddannelsens afslutning.

De enkelte praktikperioder inden for det enkelte uddannelsesår skal fortrinsvis tages samlet, men to års praktikperioder må ikke ligge i forlængelse af hinanden, idet man ønsker en vekselvirkning mellem teori og praktik.. Enkelte praktikperioder kan dog afkortes eller helt afløses af orienteringspraktik.

20. Ved orienteringspraktikken i begyndelsen af uddannelsen vil man give de studerende et overblik over det socialpædagogiske arbejdes forskellige muligheder og derved give en baggrund for den første teoriundervisning og for valg af praktiksted.

Praktikperioden i sidste studieår skal foregå hos det klientel, som den studerendes uddannelsesretning peger hen imod, således at de studerende er forberedt til at tage ansvaret for socialpædagogisk arbejde ved uddannelsens afslutning.

21. Fordele ved denne opbygning er, at de studerende går ind i et uddannelsesforløb, der ikke afbrydes af forskellige former for erhvervsarbejde, men kan gennemføres i sammenhængende overskueligt forløb og med udnyttelse af en vekselvirkning mellem teori og praktik. Heri ligner den læreruddannelsen.

Ved at uddannelsesforløbet bevæger sig fra det generelle til det specielle, får de studerende på en gang mulighed for at søge i retning af arbejdet med et bestemt klientel samtidig med, at de får mulighed for at se helheden i det socialpædagogiske arbejde, således at de let kan vende tilbage til uddannelsen og supplere, hvis det bliver nødvendigt for dem, eller hvis de ønsker at arbejde med et andet klientel.

Ved den af gruppen foreslåede uddannelsesstruktur sigter man på at få uddannelsen afsluttet hurtigt, således at arbejdsmarkedet så hurtigt som muligt kan få den fuldt uddannede arbejdskraft stillet til rådighed.

22. Den foreslåede uddannelse er i varighed og omfang af det faglige indhold ikke mere omfattende end allerede iværksatte socialpædagogiske uddannelser som børnehave- og fritidspædagoguddannelserne. Disse kræver endog forpraktik; det gør arbejdsgruppens forslag ikke.

7. 14. Fordele og ulemper ved en fælles uddannelse

1. Det fremgår af de foregående afsnit, at arbejdsgruppen er nået frem til den opfattelse, at udviklingen hurtigt skal gå i retning af en fællesuddannelse af socialpædagogerne. Der er dog enkelte problemstillinger i denne forbindelse, som gruppen har behandlet, men som ikke er tilstrækkeligt belyst i det foregående. Det vil ske i det følgende.

2. I forbindelse med udarbejdelsen af betænkningen om socialpædagogiske uddannelsers indhold viste der sig foruden overensstemmelserne i uddannelsernes faglige indhold blandt arbejdsgruppens medlemmer stor ens-

artethed i holdninger til problemernes løsning, selv når man analyserede de detailemner, der blev gennemgået ved uddannelserne. Hvis dette forhold ikke blot gælder arbejdsgruppens medlemmer, vil det virke fremmende på udviklingen hen mod en fællesuddannelse.

3. Det hævdes undertiden, at de socialpædagogiske arbejdsopgaver er af forskellig sværhedsgrad, og at det socialpædagogiske personale af den grund ikke behøver en ensartet mellemuddannelse, men at mange af de medarbejdere, der skal udføre socialpædagogiske funktioner, kan klare sig med kortere uddannelser.

Efter arbejdsgruppens opfattelse er dette vanskeligt at dokumentere. Hvad er vanskeligst:

I en stor gruppe børn i en børnehave at få et normalt barn til at udnytte sine muligheder maksimalt, eller at få et neurotisk barn på et børnehjem til at fungere så normalt som muligt, eller at få en ung lovovertræder til at fungere i samfundssystemet, eller at udnytte de muligheder en fysisk handicappet har, således at han kan få så rig en andel i tilværelsen som muligt, eller at støtte et ældre menneske i dets ensomhed, enten det nu bor på en institution eller i sit hjem.

Der kræves overalt en bred indsigt og en omfattende kunnen.

4. Det har været anført, at en socialpædagogisk uddannelse ved at være stærkt specialiseret kan blive mere effektiv og vil kunne gennemføres på kortere tid. Som det fremgår af fagoversigterne i kap. 7. 1., skal der specialiseringer til, men samtidig bemærkes det, i hvor høj grad fagområderne er fælles. Det er derfor et spørgsmål, hvor meget der vindes ved at holde uddannelserne til de forskellige socialpædagogiske områder adskilt.

Arbejdsgruppen har drøftet, hvorvidt en fællesuddannelse kan betyde en fare for overfladiskhed. Denne risiko bør ikke undervurderes, men kan imødegås gennem den forestående uddannelsesplanlægning.

5. Ved den nuværende opdeling af uddannelse i forudsætningsfag som f. eks. psykologi, socialmedicin m. m. vil undervisningen ofte være knyttet til problemer i forbindelse med det pågældende områdes klientel. Den snævrere synsvinkel, som socialpædagogen herved kommer til at se sit arbejde under, kan være hæmmende for en effektiv udnyttelse af hans arbejdskraft. Det er netop socialpædagogens opgave at arbejde med mennesket i dets helhedssituation. Socialpædagogen skal give sig af med alle funktionerne og i forbindelse med dem skabe en helhedssituation, i hvilken mennesket kan trives og udvikle sig.

6. Gennem indførelsen af en fælles uddannelse med specialiseringsmuligheder opnår de studerende en så bred orientering om det socialpædagogiske område, at det kan opveje et ret stort tab af specialviden.

7. Hvis socialpædagogerne i deres uddannelse specialiseres for stærkt, kan det ikke undgås, at der opstår tendenser til aflukkede båsesystemer, **der** i nogen grad modvirker tendensen, der ligger i socialreformkommissionens arbejde.

8. En forklaring på, at man har haft de lukkede socialpædagogiske uddannelser, ligger formentlig i, at man, hver gang der er opstået et behov for uddannet personale på et eller andet socialt område, har startet en ny uddannelse. Dette finder fortsat sted, jfr. de forskellige omsorgsuddannelser, der er foreslået i kommissionens betænkning om uddannelse til omsorg.

9. De socialpædagogiske arbejdsområder har hver for sig været ganske komplicerede. Det har været vanskeligt at løse uddannelsesproblemerne inden for det enkelte område, og man har her forsøgt at opbygge egne normer og værdier. Når det mere eller mindre er lykkedes, har man været bange for at få dem nedbrudt ved at samarbejde for meget til siderne. En del af uddannelserne er dog nu så konsoliderede, at de søger at samarbejde, og andre er allerede nået frem til en høj grad af fællesskab, f. eks. børnehavepædagog- og fritidspædagoguddannelserne; atter andre udgør en enhed, f. eks. åndssvageforsorgens og særforsorgens omsorgsassistentuddannelser.

10. Det har været anført som en fordel ved en stærk opdeling af de socialpædagogiske uddannelser, at man havde lettere ved at sikre de socialpædagogiske arbejdsområder kvalificeret arbejdskraft i tilstrækkeligt omfang. Det er således antaget, at visse socialpædagogiske arbejdsområder ikke ville kunne få tilstrækkeligt mange uddannede medarbejdere, hvis uddannelsen blev fælles. Denne antagelse beror bl. a. på, at disse områder, i den offentlige mening har en relativ lav status.

11. Denne problemstilling kan arbejdsgruppen ikke afvise, selv om det er svært at afgøre, i hvor høj grad den vil komme til at gælde, og i hvor høj grad den skyldes aflønning. Skønt det ikke statistisk kan bevises, sker der tilsyneladende en vis sortering af medarbejdere til de forskellige uddannelsesområder i det nuværende uddannelsessystem, idet nogle af de ansøgere, der ikke kommer ind ved uddannelser med høj status, søger ind ved uddannelser med status lige under. Om dette fænomen vil blive overført til en fælles uddannelse på den måde, at bestemte områder vil få sidst af det personale, der uddannes, er vanskeligt at sige. Det kan således tænkes, at fællesuddannelsen vil give den enkelte større perspektiv og indsigt i hele områder og herved også lyst til at arbejde på områder, som han fra starten ikke følte sig tiltrukket af. Ved det foreslåede smidige uddannelsessystem vil han kunne arbejde nogle få år på ét område og derefter eventuelt supplere og gå over på et andet. Fællesuddannelsen vil give områdets medarbejdere højere status samtidig med, at den vil give de studerende en større oplevelse af frihed, når de går ind i uddannelsen. Dette kan tiltrække egnede ansøgere, som ikke føler sig tiltrukket af snævre fagbåse.

12. Fællesuddannelsen vil sikre en bedre udnyttelse af den socialpædagogiske arbejdskraft, idet det vil blive let at omskole socialpædagoger til forskellige specialer, når de har en stor del af deres uddannelse fælles. På baggrund af den fælles uddannelse bliver det lettere at indføre nye specia-

ler på området, Det socialpædagogiske områdes medarbejderstab vil altså kunne anvendes mere fleksibelt. Dette må være hensigtsmæssigt i en periode med så store forandringer som den nuværende. Mange socialpædagoger med en uddannelse, der sigter mod ét socialpædagogisk område, søger også allerede i dag arbejde på et andet område.

13. Socialpædagoger med forskellige uddannelser skal i høj grad kunne samarbejde med andre faggrupper såvel inden for som uden for socialpædagogernes kreds. Når de samarbejder så tæt, som tilfældet er på mange institutioner, vil de lettere komme til at arbejde på hinandens specialområder. Samtidig findes der i stigende grad forskellige klientgrupper (afvig og alder) på det enkelte socialpædagogiske arbejdssted. Disse forhold taler for den fælles uddannelse. Endelig kan spændinger, som har deres rod i forskellige personaletilhørsforhold, modvirkes gennem den fælles uddannelse.

14. Visse af de socialpædagogiske uddannelser med traditioner forskellige fra det øvrige socialpædagogiske område (f. eks. diakoner og fængselsvæsenets personale) vil teknisk set uden større vanskelighed kunne indgå i det fælles uddannelsesmønster. Hvis de ønsker at udvide med stof, ud over hvad der kræves ved den fuldstændige socialpædagogiske uddannelse, kan der ikke være noget til hinder herfor.

15. Forudsætningen for gennemførelsen af fællesuddannelsen er, såfremt der ikke skal sættes for meget til herved af de værdier, der findes i de eksisterende uddannelser, at der træffes beslutning om en gennemførelsesplan, således at uddannelsen kan tilrettelægges meget grundigt. Endvidere må den centrale administration være ensartet og smidig.

Kapitel VIII

Korttidsuddannelser til medarbejdere med begrænsede socialpædagogiske funktioner

1. De socialpædagogiske uddannelser, der er omtalt i de foregående afsnit, har en varighed af ca. 3 år, hvoraf undervisningen på uddannelsesinstitutionen udgør 2 år.

Det er arbejdsgruppens principielle opfattelse, at alle, der udfører et selvstændigt socialpædagogisk arbejde, mindst skal have en uddannelse af dette omfang. Socialpædagogerne arbejder med klientens situation i dens helhed og vil som regel være nødt til at arbejde selvstændigt. Det er næppe muligt at opdele de socialpædagogiske funktioner i nogle, der kræver medarbejdere med en fuldstændig uddannelse, og nogle, der kræver medarbejdere med en korttidsuddannelse.

2. Arbejdsgruppen må udtale sin store betænkelighed ved at konstatere, at uddannelseskapaeiteten langt fra svarer til behovet for fuldt uddannede socialpædagoger, og skal påpege nødvendigheden af udvidelser på dette område, idet der samtidig gøres opmærksom på, at ansøgerantallet til disse uddannelser for tiden er tilstrækkeligt til, at de nuværende behov for fuldt uddannede ville kunne dækkes, såfremt kapaciteten øgedes.

3. Imidlertid er der en række medarbejdere, der uden at være socialpædagoger har en række socialpædagogiske funktioner. Arbejdsgruppen mener derfor, at man må have visse korttidsuddannelser ud fra den betragtning, at en begrænset indsigt i de socialpædagogiske problemstillinger er at foretrække frem for slet ingen.

Gennem korttidsuddannelserne er det muligt at give alle, der går ind i socialpædagogiske funktioner en - omend i nogle tilfælde begrænset - mulighed for at tage stilling til problemerne og danne sig en opfattelse af, hvorledes de eventuelt kan løses.

Den baggrund, som en korttidsuddannelse kan give, vil imidlertid give begrænsede muligheder for at gå ind i et samspil med klienterne på en sådan måde, at disse muligheder fremmes optimalt. Ved en korttidsuddannelse kan man opnå, at de uddannede ikke bringer deres klienter i en sådan situation, at målet for det socialpædagogiske arbejde modvirkes, og at medarbejderne ikke bringer sig selv i vanskeligheder ved f. eks. at påtage sig større opgaver, end de kan magte. De skal ikke gå ind i behandlingsfunktioner, men en korttidsuddannelse skulle bevirke, at de har en positiv indstilling til behandlingsforanstaltninger og arbejdet i dets helhed og kan

hjælpe i praktiske situationer, i hvilke en dyberegående forståelse af klientens situation ikke er en forudsætning.

4. Korttidsuddannelserne skal give muligheder for at samarbejde med socialpædagogerne og gøre de således uddannede indstillet på at støtte sig til socialpædagogerne, når deres egen kunnen ikke slår til. De uddannes ikke til at tage et selvstændigt pædagogisk ansvar. I tilknytning til deres praktiske funktioner vil der imidlertid forekomme socialpædagogiske funktioner.

Det er nødvendigt, at den korttidsuddannede har respekt for klienten i hans særlige situation og klienten som et ligeberettiget, selvstændigt medmenneske og behandler klienten herefter.

5. Der findes enkelte kortvarige uddannelser på det sociale område, og andre er foreslået. Få af dem er egentlige korttidsuddannelser. En del af dem bygger på tidligere gennemgåede uddannelser, der, selv om dette ikke i alle tilfælde er nøjere specificeret, dog forudsættes. Det drejer sig om de to i betænkningen om uddannelse til omsorg omtalte uddannelser til omsorgskonsulent og leder inden for omsorgsområdet for ældre. I disse tilfælde er der tale om suppleringskurser på linie med de øvrige længerevarende introduktionskurser og videregående kurser, der er omtalt i kap. 9.

En anden i betænkningen om uddannelse til omsorg omtalt kortereva-rende uddannelse er pensionistvejlederens. Ud fra den beskrivelse, der gives i betænkningen, kan pensionistvejlederen dog næppe betegnes som en socialpædagog men må være socialformidler, jfr. sekretariatsskitsens "Uddannelsessystem for det sociale område". Pensionistvejlederuddannelsen hører derfor ikke hjemme i denne sammenhæng.

6. Klubuddannelsen indtager en mellemstilling, idet den er ret omfattende i forhold til de egentlige korttidsuddannelser, der omtales nedenfor. Uddannelsen er på 760 timer, hvoraf de egentlige undervisningstimer på seminariet udgør 488 timer. De elever, der søger denne uddannelse, har ofte deres hovederhverv på andre områder end det socialpædagogiske, hvorfor den bygger på et frivillighedsprincip. Dens undervisning ligger på et mellemniveau. Undervisningen finder sted to aftener ugentlig i en 2-årig periode eller koncentreret til 3 gange 4 uger inden for 3 år. Der vil formentlig fortsat til deltidsansatte klubmedarbejdere og -ledere være behov for en uddannelse af denne art. Da dens undervisningsniveau svarer til de fuldstændige socialpædagogiske uddannelser, hvilket blev understreget ved udarbejdelsen af betænkningen om socialpædagogiske uddannelsers indhold, vil det være rimeligt at fastsætte regler for, hvorledes undervisningsstof, der er gennemgået ved denne uddannelse, kan godskrives en studerende, der ønsker at gennemgå en fuldstændig socialpædagogisk uddannelse.

7. Tilbage er for tiden som egentlige korttidsuddannelser de i betænkningen om uddannelse til omsorg omtalte uddannelser til hjemmehjælper og omsorgshjælper, det vil sige områder, hvor arbejdet er af overvejende praktisk karakter og det socialpædagogiske moment af begrænset betydning.

8. Selv om det er arbejdsgruppens principielle opfattelse, at man bør undgå korttidsuddannelser af hensyn til det socialpædagogiske arbejdes karakter, kan det dog næppe udelukkes, at andre korttidsuddannelser kan komme til, f. eks. i forbindelse med arbejdet med børn. Det er dog ikke klart, hvor behovene vil opstå. Det afhænger af udviklingen inden for de forskellige socialpædagogiske områder, og det afhænger af, hvilke af de socialpædagogiske uddannelser, der især vil blive investeret i.

9 De i punkt 7 nævnte korttidsuddannelser har meget stof fælles og vil ret let kunne opbygges som en enhedsuddannelse med en del tilvalgsmuligheder. Det kan ikke udelukkes, at eventuelle tilkommende korttidsuddannelser vil kunne indgå i et sådant enhedssystem under forudsætning af, at tilvalgsmulighederne udvides, og at tilvalgsfagene eventuelt får en lidt større plads i helheden, end det er skitseret i det følgende.

10. Der skal ved en korttidsuddannelse ikke stilles krav til forudgående skolekundskaber hos kursisten, og spørgsmålet om alderskrav vil hænge sammen med arbejdets karakter. Kursisterne må dog være således udrustede, at de er i stand til at tilegne sig det undervisningsstof, der gennemgås.

11. Til at give kursisterne en orienterende indføring i det socialpædagogiske arbejde kræves 3-4 måneders undervisning på et uddannelsessted samt en del arbejde i praksis.

På mindre end 3 måneder, hvilket vil sige 60 undervisningsdage, kan man næppe forvente, at kursisterne skal kunne bearbejde det stof, der fremlægges for dem, på en sådan måde, at de kan udmønte det i praktisk handlen senere, og således at det kan påvirke deres holdninger, så de harmonerer med de socialpædagogiske målsætninger. Uddannelsen skal næppe heller være længere. Ved en uddannelse på 3 måneder kan den teoretiske del foregå på et orienteringsniveau, hvor man ikke behøver at skabe teoretisk sammenhæng, men kan give oplysninger, der kan anvendes i det praktiske arbejde. Bliver undervisningen af større omfang, er et teoretisk begrebsapparat en forudsætning for, at den kan gennemføres. Kursister, der er interesserede i at skabe sig en sådan baggrund, må gennemgå den fuldstændige socialpædagogiske uddannelse.

12. Der må ved en korttidsuddannelse være tale om undervisning inden for 6 faggrupper:

1. Pædagogisk-psykologiske fag (ca. 50 timer).
2. Sociale fag (ca. 50 timer).
3. Medicinske fag (ca. 50 timer).
4. Praktiske fag (ca. 50 timer).
5. Anvendelsesfag (ca. 100 timer).
6. Tilvalgsfag (Hver kursist kan inden for denne gruppe tage 2 fag å ca. 25 timer).

Ad 1. Pædagogisk-psykologiske emner:

Som eksempler på emner i de enkelte fag kan nævnes følgende, der kan gennemgås i en anden rækkefølge end den nedenfor anførte. De vigtigste pædagogisk-psykologiske emner i en socialpædagogisk korttidsuddannelse er:

De vigtigste faglige begrebers indhold.

Centrale indlæringspsykologiske kendsgerninger.

Gruppens funktion.

Mentalhygiejniske synspunkter.

Familiens betydning.

Hvad vil det sige at være afviger?

Målet for socialpædagogisk arbejde.

Anvendelse af massemedier og aktiviteter.

Samarbejde på arbejdspladsen.

Klienters muligheder for at tage del i det socialpædagogiske arbejde.

Ad 2. Sociale emner:

Medborgerkundskab.

Familien.

Det sociale hjælpesystem og dets muligheder i små og store lokalsamfund.

Handicaplære (herunder tekniske hjælpemidler).

Ad 3. Medicinske emner:

Førstehjælp.

Almindeligt forekommende sygdomme.

Pleje af syge.

Orientering om lægemidler.

Personlig hygiejne.

Institutionshygiejne.

Ad 4. Praktiske emner:

Husholdning (herunder viden om mad, rengøring, boligindretning, værktøj, installationer m.m.).

Indkøb.

Ad 5. Anvendelsesmuligheder:

Beskrivelse af arbejdspladser og funktioner på disse med baggrund i de foregående fag.

Beskrivelse af enkelttilfælde og enkeltsituationer.

Redegørelse for, hvordan det vil være rimeligt at handle i givne situationer.

Om at rapportere.

Ad 6. Tilvalgsemner:

Ud fra det klientel, som uddannelsen sigter imod.

13. Der forventes ikke megen selvstændig læsning af kursisten. Den litteratur, der anbefales, må ikke forudsætte for stor teoretisk baggrund, men snarere indeholde vejledninger om, hvordan man skal handle i bestemte situationer. Det vil være naturligt at have mange ugentlige undervisningstimer, idet det er begrænset, hvad man kan forvente, at kursisten skal kunne tilegne sig på egen hånd. Hjemmearbejde bør i vid udstrækning gøres frivilligt. Der må lægges stærk vægt på et varieret indhold i undervisningen og på varierede undervisningsmetoder med megen anvendelse af audiovisuelle hjælpemidler. Længerevarende foredrag (over en halv time) er næppe hensigtsmæssige som undervisningsmetode. Drøftelse af cases kan være hensigtsmæssig.

14. Det vil næppe være muligt at gennemføre en kontrolleret øvelsespraktik, men der bør indlægges mindst 2 ugers orienteringspraktik i forbindelse med den teoretiske uddannelse. Orienteringspraktikken vil bevirke, at den teoretiske uddannelse kommer op på $3\frac{1}{2}$ måned.

15. For at have gennemført en korttidsuddannelse skal kursisten foruden sin teoretiske uddannelse have gennemført 6 måneders tjeneste på et socialpædagogisk arbejdssted, hvor der er ansat socialpædagoger eller lignende, der kan vejlede kursisten. Vejledningen kan foregå gruppevis og må omfatte mindst 1 time ugentlig. Der kan ikke påregnes vejledning fra uddannelsesstedet. I vejledningstimerne gennemgås det pågældende arbejdssteds daglige funktioner, dets klientel og dets mål.

16. Der afholdes ikke prøver efter den teoretiske del af en korttidsuddannelse. Derimod kræves det, at kursisten - for at kunne få bevis for gennemført uddannelse - har været til stede i mindst 80 pct. af den teoretiske undervisningstid. Er kursisten fraværende i over 1 måned af den praktiske tjeneste, skal der suppleres. For at der kan udstedes bevis, må det arbejdssted, hvor eleven har udført sit praktiske arbejde, ikke fremsætte negative oplysninger om kursistens muligheder som kommende medarbejder. Fremsættes sådanne udtalelser, skal en repræsentant for uddannelsesstedet, en repræsentant for tjenestestedet og kursisten selv drøfte problemerne. På grundlag heraf træffer uddannelsesstedet afgørelse om, hvorvidt der kan tildeles afgangsbevis.

17. For så vidt angår strukturen kan der tænkes flere opbygninger:

1) en opbygning, hvor kursisten på uddannelsesstedet i løbet af 1 uge får en kort orientering om arbejdet, hvorefter han går ud i 6 måneders

praktisk tjeneste. Herefter kommer de tilbage og tager deres teoretiske uddannelse,

2) der indledes med det teoretiske kursus på $3\frac{1}{2}$ måned, hvorefter følger de 6 måneders praktisk tjeneste. Der rundes af med en uge på uddannelsesstedet. Her diskuteres kursistens erfaringer under den praktiske tjeneste, og man forsøger at sætte de praktiske erfaringer i forbindelse med det teoretiske stof, der tidligere er gennemgået.

18. I det første tilfælde får kursisten et materiale fra sin praktiske tjeneste, som det teoretiske stof, der bearbejdes under opholdet på uddannelsesstedet, kan sættes i forbindelse med. Det kan betyde et større udbytte af den teoretiske undervisning. På den anden side vil kursisten stå næsten helt uforberedt over for klientelet i den praktiske tjeneste.

Ved den anden opbygning vil kursisten være bedre forberedt på at møde klientelet, men undervisningen kan let blive for abstrakt.

Det er vanskeligt at afgøre hvilken af de to opbygninger, der er mest hensigtsmæssig. Der bør gennemføres kontrollerede forsøg med begge former, og på det grundlag vil man kunne uddrage, hvilken struktur der er den bedste.

19. Det kan ikke udelukkes, at den teoretiske del af uddannelsen kan gennemføres over en længerevarende periode end foran skitseret. Det kan f. eks. tænkes, at det teoretiske stof kan gennemgås ved kurser 2 aftener ugentlig å 3 timer i en periode, der strækker sig over 50 uger. Herved vil praktikken og teorien kunne gennemføres sideløbende. Teorien vil herved måske blive så spredt, at det vil være svært for eleven at holde sammen på den.

20. Ingen af de 3 former kan anses for pædagogisk uforsvarlige inden for de givne rammer og skal måske eksistere sideløbende.

21. Da uddannelsen har ret få fag, vil det være formålstjenligt, at fagene i den teoretiske del af uddannelsen er sideløbende gennem hele uddannelsen. Det må tilstræbes, at stoffet planlægges således, at emnerne i de enkelte fag støtter hinanden. Uddannelsens karakter vil formentlig være sådan, at der ikke med rimelighed kan afholdes prøver eller lignende ved afslutningen af undervisningen.

22. Da det er begrænset, hvilke spor en korttidsuddannelse kan efterlade sig hos kursisterne, er det vigtigt, at man for disse medarbejdere etablerer efteruddannelseskurser, idet det ellers kan frygtes, at det, der tilegnes under kurset, hurtigt svinder væk. Efteruddannelsen bør kunne gennemføres lokalt, hvorved medarbejderne ikke behøver at rejse hjemmefra.

15-20 timers årlig undervisning må anses for minimum. Ved denne kursusvirksomhed holdes de korttidsuddannede medarbejdere å jour med udviklingen på deres arbejdsområde, og de får mulighed for at fastholde det allerede indlærte.

23. En korttidsuddannelse med eventuelle ajourføringskurser som den skitserede bør ikke give mulighed for at få godskrevet den indlærte teori ved overgang til en fuldstændig socialpædagogisk uddannelse. Hertil har undervisningen måttet bevæge sig på et for overfladisk niveau.

24. Da det forventes, at man for fremtiden skal have mindst 10 års skolegang for at kunne påbegynde en egentlig socialpædagogisk uddannelse, skal etudieegnede korttidsuddannede, der ønsker at gennemgå en egentlig socialpædagogisk uddannelse, og som har en kortere skolegang end 10 år, kunne gå direkte ind, idet den indsigt, de har erhvervet under deres arbejde kombineret med korttidsuddannelsen, vil give tilstrækkelig mulighed for at følge undervisningen.

25. Det må anses for hensigtsmæssigt, at korttidsuddannelserne organiseres af de eksisterende socialpædagogiske uddannelsessteder, der meddeler de fuldstændige socialpædagogiske uddannelser. Man har her socialpædagogisk ekspertise og er inde i tilrettelæggelse af socialpædagogiske uddannelsesforløb. På denne måde kan man bedst bevare en helhedsopfattelse af det socialpædagogiske felt.

Uddannelsesstederne må skaffes de nødvendige medarbejdere til denne opgave.

26. Det må tilstræbes, at korttidsuddannelserne spredes så meget ud over landet som muligt. Det vil bevirke, at korttidsuddannelserne ikke altid kan gennemføres på de eksisterende uddannelsessteder, men disse kan organisere og administrere dem.

Kapitel IX
Supplerende uddannelser

1. Inden for uddannelsespolitikken er man i stigende grad kommet til klarhed over, at det ikke er nok at give en medarbejderstab en grunduddannelse, men at det er nødvendigt at holde uddannelsen løbende vedlige gennem hele erhvervskarrieren.

2. Efteruddannelse er nødvendig, bl. a. fordi medarbejderen i sit arbejde ret hurtigt sløves og får indarbejdet arbejdsmønstre, der er for stive i forhold til det pædagogiske arbejde, der skal udføres. Dette kan i særlig grad gøre sig gældende på de socialpædagogiske områder, hvor incitamentet fra klientelet kun i begrænset grad tvinger socialpædagogen til selvstændig stillingtagen. Tillige er området inde i en hurtig udvikling, således at den viden, som den studerende har erhvervet sig på grunduddannelsen, meget hurtigt bliver forældet. Der er næppe grund til at tro, at den forældelseseffekt, der er kendt på tekniske og medicinske områder, er mindre på de sociale områder.

3. Efteruddannelse kan ske på mange måder, f. eks. ved medarbejderens selvstændige læsning af fagpresse og faglitteratur i øvrigt, eventuelt under individuel vejledning. I fremtiden kommer undervisning gennem massemedierne i stigende grad ind i billedet.

4. Endnu foregår efteruddannelse ofte gennem kurser af forskellig varighed.

Den almindelige kursusform, hvor kursisterne kommer sammen i kortere eller længere perioder for at modtage informationer og diskutere, hævder sig stadig som den gængse. Effektiviteten af disse kurser kender man ikke nøjere.

5. Der har på efteruddannelsesområdet været gjort forsøg med forskellige kursusformer; således kan nævnes korrespondancekurser, som kursisterne har været interesserede i og også har lagt et stort arbejde i. Disse kurser kræver imidlertid et meget stort personale for at holde forbindelsen til kursisterne vedlige, bl. a. til gennemgang af skriftlige arbejder.

6. Efteruddannelse er ikke noget nyt fænomen inden for det socialpædagogiske område. I forbindelse med de forskellige former for socialpædagogisk arbejde har der været afholdt talrige kurser. På de fleste områder har det - i hvert fald indtil for nylig - været ret tilfældigt, hvem der kom

med på kurserne. De medarbejdere, der har den største uddannelse eller har specielle funktioner, har som regel haft størst chance for at komme med. Det viser f. eks. en undersøgelse inden for børneforsorgens område. (Se: Rasmussen, H.C.: Om kurser for opdragelseshjemmenes personale, Børneforsorgspædagogen 1962/63 (Årg. 19), side 267-271.

Den store gruppe basispersonale kommer relativt sjældent på kursus. Det er tillige den gruppe, der som regel har størst behov for efteruddannelse, da det kan været vanskeligt i det daglige arbejde at modtage nye faglige impulser. Udbuddet af kurser har tillige ikke været tilstrækkeligt stort og varieret.

Der bør skabes mulighed for, at medarbejdere, der deltager i kursus, kan frigøres for det daglige arbejde i kursusperioden.

7. På en række af de socialpædagogiske områder findes der videregående uddannelser (årskursus), der bygger på de socialpædagogiske grunduddannelser. Det er f. eks. tilfældet ved børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, ved børneforsorgspædagoguddannelserne og ved særforsorgens omsorgsassistentuddannelse Den sidstnævnte uddannelse er af 17 måneders varighed og sigter direkte på ledende og selvstændige socialpædagogfunktioner. De førstnævnte sigter mere på en almen udvidelse af den socialpædagogiske viden og kunnen.

8. Børneforsorgens videregående uddannelse, det såkaldte fortsættelsesseminarium, er ældst, idet det begyndte sin virksomhed allerede i 1952. Senere er andre områder kommet med, sidst særforsorgen (oktober 1968). Antallet af deltagere i kursusvirksomheden er ikke stort set i forhold til antallet af uddannede som helhed.

9. En efteruddannelse kan også foregå ved, at socialpædagogen frekventerer andre uddannelsessteder.

10. Arbejdsgruppen har opstillet en oversigt over, hvilke personalegrupper der skal efteruddannes, samt over de forskellige kurser der kan komme på tale. Oversigten er blevet til i forbindelse med den institutionsundersøgelse, der er omtalt i kap. 3 og 4. Kurserne bør gennemføres på to niveauer; et, der kræver omfattende teoretisk baggrundsviden, er betegnet a. de andre b.

Oversigt over kurser

1. Ajourføringskurser. Alle medarbejdere skal regelmæssigt have mulighed for at deltage i sådanne, hvis pågældende ikke deltager i anden kursusvirksomhed. Det enkelte kursus skal spænde over et bredt emneområde. Varighed: 1-4 uger. Niveau: a og b.
2. Specialkurser. F. eks. i specialemner, der er kommet frem siden medarbejderens grunduddannelse, f. eks. stofbrug og dets behandling. Der kan også tænkes kurser i nye aktivitetsformer, ledelses- og teamfunktioner og meget mere. Varighed: 1-12 uger. Niveau: a og b.

3. Videregående kurser. Sammenhængende længerevarende kurser, der kvalificerer til socialpædagogisk arbejde med større ansvar, f. eks. ledelsesopgaver. Varighed: 12-40 uger. Niveau: a.

4. Introduktionskurser. For ikke-socialpædagogisk uddannnede ledere og heltidsansatte socialrådgivere, lærere, læger, psykologer, faglærere, sygeplejersker, fysioterapeuter, ergoterapeuter m. fl. Emne: Især teoretisk og anvendt socialpædagogik med tilhørende støttefag. Varighed: 4-12 uger. Niveau: a.

5. Introduktionskurser for deltidsansatte socialrådgivere, lærere, faglærere, psykologer, psykiatere, læger m. fl. Emne: Som 4. Varighed: 1 uge. Niveau: a.

6. Opskolingskurser for nuværende personale, der er korttidsuddannede eller ikke-uddannede. Emne: Anvendt socialpædagogik, aktiviteter etc. Varighed: 4-12 uger. Niveau: b.

7. Overgangskurser. For uddannede socialpædagoger, der ønsker at skifte til et socialpædagogisk arbejdsområde, der kræver en anden uddannelse. Emne: Det nye områdes anvendelsesfag og deres baggrund. Varighed: 4-12 uger. Niveau: a.

8. Personaleundervisning på arbejdsstederne ved disses egne pædagoger for praktisk personale (fra økonomigruppen), kontorpersonale, volontører og lignende. Emne: Arbejdsstedets socialpædagogiske arbejde og dets målsætning. Varighed: Med regelmæssige mellemrum nogle få timer. Niveau: b.

11. I det følgende fremsættes nogle bemærkninger vedrørende de forskellige kursustyper:

Ajourføringskurser (1) for medarbejdere ved de socialpædagogiske institutioner, som i en afgrænset periode ikke har haft lejlighed til at komme på kurser af de følgende typer. Nogle af disse kurser kan have socialpædagogisk indhold, men kurser med almene emner bør også forekomme. I det hele taget bør man ved denne kursustype såvel som ved en del af de følgende ikke udelukkende lægge vægt på kundskabsmeddelelse, men også på den værdi der ligger i, at socialpædagoger fra forskellige institutioner og institutionsområder kommer sammen og udveksler erfaringer. Det er en af de hurtigste måder, på hvilken fornyelser på ét område kan brede sig til andre.

For ældre medarbejdere kan ajourføringskurser have form af en trivselsuge med mere mentalhygiejnisk end egentligt fagligt sigte.

Hvis det ikke bliver muligt at gennemføre den i kap. 7. 13. 10. nævnte aspirantordning, foreslås denne erstattet med et ajourføringskursus å f. eks. 14 dages varighed ca. \ år efter dimissionen. Det bør afholdes på det uddannelsessted, hvor kursisten har fået sin uddannelse.

Specialkurserne (2), der formentlig vil blive den største gruppe af kurserne, vil få emneområder, der spænder meget bredt. Gennemgående vil kurserne være af snæver faglig karakter.

Videregående kurser (3) vil formentlig fortsætte som nu, idet der for nogle socialpædagogers vedkommende er brug for en videreuddannelse på et højere niveau, der bl. a. kan gøre dem egnede til avancement.

Det anføres ofte, at sådanne kurser skal fungere som lederkurser. Denne betegnelse er uheldig. Det har vist sig, at ledere, der kommer fra kurser, hvor man indlærer ledelsesteknikker med henblik på de nuværende systemer, kan få disse til at fungere, men ikke kan udvikle dem. De, der lærer om fremtidens ledertype, kan ikke få deres personalegrupper med. Det er vigtigst, at lederne får en generel baggrund for samspilsfunktioner og kommer ud i systemerne.

Introduktionskurserne (4) har som et af deres formål at få deltagerne til at fungere som socialpædagoger, således at de vil udnytte deres tidligere erhvervsuddannelse, men under socialpædagogiske synsvinkler. Herved kan man f. eks. bringe en sygeplejerske til ikke blot at se alle forhold på sit arbejdssted ud fra sin grunduddannelses synsvinkel, hvor der lægges særlig vægt på de sundhedsmæssige aspekter af tilværelsen, men også ud fra en socialpædagogisk.

Det er uhensigtsmæssigt, som det er tilfældet ved børneforsorgspædagoguddannelsen, at et videregående kursus af 1 års varighed, der er tilgængeligt for alle socialpædagoger, bruges som introduktionskursus for de lærere, der ansættes på områdets institutioner. Sidstnævnte skal kunne afvikles på kortere tid.

Ved hjælp af introduktionskursus kan faglærerne indføres i socialpædagogikken. Det er muligt, at det vil være hensigtsmæssigt at lave fælles introduktionskurser for faglærergrupperne fra det sociale område alene og herved bygge en 3-måneders socialpædagogisk skoling oven på deres faglige uddannelse. De kursussøgende vil komme fra revalideringsinstitutioner, børnef or sorgsinstitutioner, åndssvageforsorgsinstitutioner, særforsorgsinstitutioner og fængsler. Revalideringen har foreslået et noget længere kursus. Hvor lange faglærerkurser skal være, må afhænge af en grundig gennemgang af det socialpædagogiske fagområde, som faglærerne skal have indsigt i.

Introduktionskurser for deltidsansatte (5) er gjort relativt korte, da man ellers ikke kan få disse medarbejdere, der har deres hovedvirksomhed andetsteds, til at deltage.

Opskolingskurser (6) er nødvendige, så længe man er nødt til at bruge mange ikke-uddannede.

Overgangskurserne (7) er der behov for, indtil et fælles uddannelsessystem er kommet i gang.

Personaleundervisning på institutionerne (8) finder for tiden sted i et ret vidt omfang og vil formentlig især finde sted på arbejdssteder, hvor arbejdskraftmangelen ikke er alt for stor. Socialpædagoger og praktikanter, der kan deltage i nogle af de i det foregående nævnte kurser, bør også modtage undervisning af den art. Men herudover er der et omfattende personale, der har en vis berøring med klientelet uden at være ansat som socialpædagoger, og som må orienteres om, hvad der er institutionens mål, og hvordan man søger at nærme sig dette.

12. Der kan tænkes andre efteruddannelsesformer end de oven for anførte 8, f. eks. udsendelse af et team til uddannelse af en institutions samlede personale, uddannelsesophold i kortere eller længere tid på en anden institutionstype, og studierejser til udlandet.

13. I oversigtens punkt 8 er som mulige kursister nævnt alle former for medarbejdere på institutionerne. Som kursister kan imidlertid også tænkes bestyrelsesmedlemmer, tilsynsrådsmedlemmer, forældrerepræsentanter m. v. samt personale i den kommunale, amtslige eller statslige administration, der har med det socialpædagogiske område at gøre.

14. Mange af kurserne skal foregå på socialpædagogiske uddannelsessteder. Herved opnår man en vekselvirkning mellem uddannelse og praksis, der kan være hensigtsmæssig, idet kursisterne erfarer, hvordan de studerende er, og hvad de for tiden lærer, ligesom uddannelsesstederne ikke glemmer den praktisk arbejdende socialpædagogs problemer.

Arbejdsgruppen foreslår, at der ansættes efteruddannelseskonsulenter, der foranstalter kurser af forskellig varighed.

15. Oversigten over efteruddannelseskurserne viser, at der er behov for et meget varieret udbud, men skemaet siger ikke noget om, hvor tit medarbejderne skal på kursus, og hvor længe de skal være væk ad gangen.

Arbejdsgruppen foreslår for de forskellige socialpædagogiske områder som minimum gennemsnitlig en kursusuge pr. år pr. medarbejder. Skal dette gennemføres, vil det kræve et uddannelsesapparat af meget store dimensioner. Under forudsætning af, at en kursusklasse er på ca. 25 kursister, vil man med en medarbejderstab på 10. 000 medarbejdere årligt skulle afholde 400 kurser. Det vil antagelig sige, at de fleste uddannelsessteder nogenlunde kontinuerligt skal gennemføre en kursuslinie.

Hvis grunduddannelserne opdeles i kurser, vil en del af efteruddannelse svirksomheden kunne bestå i, at kursisterne tager bestemte af grunduddannelsens fagkurser.

16. De nævnte efteruddannelsesformer vil kunne gennemføres på tværs af de for tiden eksisterende uddannelser. Noget sådant kan ske med næsten øjeblikkelig varsel. Som betingelse for offentlig støtte til et efteruddannelseskursus på det sociale felt skal der stilles krav om, at der ved et sådant kursus stilles en række pladser til rådighed for spcialpædagoger med andre socialpædagogiske grunduddannelser.

17. For at få hele denne kursusvirksomhed til at fungere effektivt og sikre, at alle socialpædagoger får rimelig adgang til at deltage i kursusvirksomhed, bør der finde en koordinering sted. Herved kan man skaffe sig oversigt over, hvad der er i gang og sørge for, at der ikke er personalegrupper, kursustyper eller kursusemner, der forsømmes.

Kapitel X

Samarbejde med socialformidleruddannelserne og det almene uddannelsessystem i øvrigt

1. I Danmark har man bl. a i socialuddannelseskommissionen fundet det naturligt at opdele medarbejderne på det sociale område i socialpædagoger og socialformidlere.

En tilsvarende opdeling anses ikke overalt for naturlig. I lande, hvor man har udbyggede socialpædagog- og socialformidleruddannelser, går tendensen nærmest i retning af at lade daginstitutionernes personaleuddannelser udvikle sig selvstændigt, medens døgninstitutionernes personale i deres uddannelser søger sammen med socialrådgiverne. Det gælder f. eks. i Schweiz, hvor institutionspædagoger og socionomer både i den tysktalende og fransktalende del af landet flere steder modtager ensartede uddannelser på samme uddannessteder. Efter Seebohmrapporten tænkes udviklingen i England også at forløbe i den retning.

I andre lande holdes uddannelserne, også de socialpædagogiske uddannelser, indbyrdes adskilt, f. eks. i Frankrig og Østrig, medens man i nogle tyske forbundslande har fællesuddannelser for socialpædagoger, i Vestberlin med overgangsmuligheder til socialrådgiverområdet.

Skolevæsenet viser i nogle vesteuropæiske lande i et vist omfang interesse for socialpædagogisk problemstilling.

Opdelingerne er formentlig i ret høj grad historisk bestemte. Forskellen i de funktioner, som de sociale medarbejdere skal udføre, har spillet en mindre rolle

2. Sammenligner man de socialpædagogiske uddannelsers indhold med andre tilsvarende uddannelser, viser det sig, at der tilsyneladende er store overlapninger. Således er der i betænkningen om uddannelse af socionomer foreslået, at der i socionomuddannelsen skal undervises i psykologi og socialpædagogik, socialret og i socialmedicin. I de nye uddannelser til børnehave- og fritidspædagog skal der ifølge undervisningsministeriets bekendtgørelse af 4. juli 1970 om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger undervises i psykologi og pædagogik, sociale fag og socialmedicin.

Så vidt det kan ses af fagbeskrivelserne, er indholdet af de nævnte fag af ret ensartet karakter, og arbejdsgruppen finder det derfor rimeligt, at der kan finde overgang sted uddannelserne imellem og eventuelt således, at den, der overflyttes - eller vil supplere med en anden uddannelse - godskrives det allerede gennemarbejdede stof.

3. I ovennævnte betænkning om uddannelse af socionomer er foreslået, at uddannelsen deles op i en række grundkurser, der skal tjene til at give en grundlæggende indføring i fagområdet. En tilsvarende tilrettelægning af de socialpædagogiske uddannelser er beskrevet i det foregående. Man finder, at opdelingen i kurser kan ske på flere områder end de oven for nævnte. Et sådant kursusfællesskab vil være lettere at bygge op, hvis grundkurserne var noget mere opsplittede, end tilfældet er for socionomuddannelsens vedkommende.

4. Socionomens/socialpædagogens funktioner viser i øvrigt mange lighedspunkter. De to grupper kommer stort set i forbindelse med samme klientel, jfr. kap. 3 og 4, og det giver på mange måder fælles funktioner. Den afgørende forskel er, at der er givet de to grupper forskelligartet værktøj at arbejde med i form af henholdsvis formidler- og pædagogfærdigheder. Socialpædagogen uddannes i særlig grad til at tage sig af situationerne i klientens dagligliv, pleje, omsorg, aktivisering, altsammen under hensyntagen til klienternes særlige vanskeligheder. Socialformidlerne sættes særlig grundigt ind i det sociale hjælpesystem, administrative forhold og klientbehandling.

5. Fælles efteruddannelsesforanstaltninger vil derfor på en lang række områder være naturlige, jfr. kap. 9.

Man kan endvidere tænke sig, at en lang række af grundkurserne kan anvendes som efteruddannelsesforanstaltninger for uddannede fra et andet område, og at f. eks socialpædagogernes specialer kan gennemføres på socialformidlernes uddannelsessteder og omvendt Hvis udvekslinger skal have nogen praktisk betydning, må der gives bemyndigelse til, at udvekslinger kan aftales direkte mellem de implicerede uddannelsessteder.

6. De to grupper, der møder med hver deres faglige muligheder, vil komme til at samarbejde i talrige situationer. Samarbejdet vil formentlig ske i stigende grad efterhånden som socialreformkommissionens tanker føres ud i livet.

7. Et tilsvarende fællesskab i uddannelsesmæssigt indhold findes mellem socialpædagoguddannelsen og den foreslåede socialassistentuddannelse, således som socialassistentens arbejde er beskrevet i betænkningen om uddannelse til kommunernes sociale forvaltning. Socialassistenternes uddannelse (byggende på en kontoruddannelse med elevansættelse) er dog struktureret på en sådan måde, at fællesskab i uddannelsen vanskeligt vil kunne gennemføres før uddannelserne er helt afsluttede, hvorimod fælles efteruddannelsesforanstaltninger kan tænkes.

8. Den seminarielæreruddannelsesinstitution, der er behandlet i socialuddannelseskommissionens betænkning om uddannelse af lærerkræfter til sociale seminarier og skoler m. v., fastlægger fælles uddannelsesforanstaltninger for uddannelsesstedernes lærere og skaber muligheder for at udnytte fælles undervisningsmateriale. Sådanne foranstaltninger vil utvivlsomt lette et samarbejde mellem socialformidleres og socialpædagogers uddannelsessteder.

9. Et betydeligt samarbejde med uddannelserne inden for sundhedsvæsenet vil kunne gennemføres såvel vedrørende grunduddannelserne som med hensyn til efteruddannelser. Et vist samarbejde eksisterer allerede, idet diakonuddannelsen er således opbygget, at en del af uddannelsen godskrives studerende, der uddanner sig til sygeplejerske, inden diakonuddannelsen afsluttes.

10. Den i kommissionens betænkning om uddannelse til omsorg omtalte omsorgsassistentuddannelse og den i uddannelsesnævnet for sundhedsvæsenets redegørelse for udarbejdelse af retningslinier for plejehjemsområdet og undervisningsplan for den teoretiske og praktiske undervisning af plejehjemsassistenter af 3. december 1969 omhandlede uddannelse viser betydelige lighedspunkter. De to uddannelser vil på frugtbar måde kunne påvirke hinanden, selv om de er opbygget på forskellig måde. Var begge grunduddannelser kursusopdelte, ville et sådant samarbejde være lettere at gennemføre. Omsorgsassistentuddannelsen til pensionistområdet tager udgangspunkt i de gerontologisk-socialpædagogiske fag, medens plejehjemsassistentuddannelsen især tager udgangspunkt i medicinske fag. De to uddannelser afviger kun i begrænset omfang, og en sammenlægning anses af arbejdsgruppen for at være naturlig. Det vil være rimeligt, at efteruddannelserne for disse to uddannelser straks kommer til at foregå samlet.

11. Den i betænkningen om plejere ved statshospitaler omtalte uddannelse (jfr. kap. 6. 11.) sigter mod et arbejde, der i høj grad er socialpædagogisk betonet. Uddannelsen er imidlertid opbygget meget forskelligt fra de socialpædagogiske og er i sit indhold stærkt præget af medicinsk undervisningsstof.

12. Det vil ligeledes være naturligt, at sygeplejersker, der f. eks. arbejder på en børneafdeling, deltager i en del af efteruddannelsesvirksomheden på det socialpædagogiske område, herunder i nogle af kurserne ved de socialpædagogiske uddannelser.

13. Når det gælder samarbejde med skolevæsenet, har man som omtalt gennemført forsøg med et socialt orienteringskursus, og disse forsøg er på mange måder faldet så heldigt ud, at en del af det undervisningsstof, der har været anvendt ved dette forsøg, gradvis kan glide ind i det almene undervisningsstof i folkeskolens højere klasser og derved bevirke, at eleverne får bedre forståelse for arbejdet på det sociale felt, ligesom det vil give unge, der vil arbejde på feltet, en bedre baggrund for erhvervsvalget.

14. Mange socialpædagoger vil i de kommende år komme til at arbejde ved skolevæsenet, hvilket vil få indflydelse på det faglige indhold i disse uddannelser. Det kan tillige give anledning til overvejelser om, hvorvidt der bør etableres et samarbejde med læreruddannelsen, således at lærerstuderende får indsigt i socialpædagogik ved at deltage i kurser på de socialpædagogiske uddannelsessteder, og de socialpædagogstuderende får kendskab til undervisningsmæssige problemer ved deltagelse i undervisningen på lærerseminarierne.

15. Det bemærkes, at der i opbygningen af læreruddannelsen og i fagindholdet, således som det fremgår af undervisningsministeriets bekendtgørelse af 19. juni 1969 om uddannelse af lærere til folkeskolen, og i opbygningen af børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, således som det fremgår af undervisningsministeriets bekendtgørelse af 4. juli 1970 om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger, allerede er mange lighedspunkter. I fagene almen pædagogik, psykologi og til en vis grad aktiviseringsfagene er flere timer til rådighed ved børnehave- og fritidspædagoguddannelserne end ved læreruddannelsen, når bortses fra sidstnævnte liniefag.

16. Det er sandsynligt, at en del socialpædagoger efter endt grunduddannelse ønsker at kunne studere videre for at erhverve sig en akademisk grad, f. eks. psykologi, pædagogik, sociologi eller andre studieretninger.

En forudsætning for et studium på universitet eller lignende er, at pågældende har erhvervet sig en studentereksamen eller en HF-eksamen. Der er ved disse studier allerede nu adgang til at søge optagelse på dispensation. Det bemærkes, at socialpædagogen, der ønsker en akademisk grad, under de nuværende forhold vil få et meget langt studieforløb. Et typisk eksempel vil være 10 år i den almene skole + 3 års socialpædagogstudier + 2 års studenterkursus + 5 års kandidatstudium. Det bliver sammenlagt 20 år, hvoraf de 8 år er erhvervsuddannelser. Under dette forløb kommer den pågældende til at stifte bekendtskab med det samme stof flere gange.

17. Såfremt den opbygning af de socialvidenskabelige studier, der er skitseret i planlægningsrådet for de højere uddannelsers rapport vedrørende samfundsvidenskabelige basisuddannelser (maj 1970) gennemføres, vil det være rimeligt, at socialpædagoger med afsluttet uddannelse får direkte adgang til en basisuddannelse på universitet, idet de, hvis man går ud fra den foreslåede anstrengende basisuddannelse (s.), slipper for et af de øvrige grundfag i basisuddannelsen, nemlig psykologi, således at de kan bruge 32 af i alt 84 elementer (1 element = 1 ugentlig semestertime) til at erhverve sig den fornødne viden i matematik og sprog. På den måde vil de ikke få noget valgfrit fag under basisuddannelsen, hvilket vil opvejes af den viden, de i øvrigt vil have erhvervet sig under deres socialpædagogiske uddannelse.

18. Hvis en studerende, der har gennemgået universitetets basisuddannelse, ønsker at blive socialpædagog, bør det kunne ske ved, at han i en kursusopdelt socialpædagoguddannelse tager en række af de kurser, som de øvrige socialpædagogstuderende skal igennem, foruden en vis praktik. Det kan formentlig komme til at dreje sig om ca. $1\frac{1}{2}$ år i alt, inclusive $\frac{1}{2}$ års praktik. Teorien vil især blive anvendelsesfagene.

19. Det fremgår af ovenstående, at de socialpædagogiske uddannelser kan samarbejde med uddannelser til mange sider, og nye muligheder bør uafbrudt undersøges, således at samarbejdet kan vidbygges. Det kan f. eks. ske gennem det i kap. 11 nævnte koordinerende organ. Derved vil de studerende sikres de bedst mulige udviklingsbetingelser, og udviklingen på andre uddannelsesområder vil så hurtigt som muligt komme det socialpædagogiske felt til gode.

Kapitel XI

Det eksisterende socialpædagogiske uddannelsesapparats udnyttelse i forbindelse med et eventuelt fælles socialpædagogisk uddannelsessystem

1. Af de foregående kapitler fremgår, at det er arbejdsgruppens opfattelse, at der kan være betydelige fordele forbundet med et fælles uddannelsessystem, og at det er muligt at gennemføre et sådant.

2. De eksisterende uddannelser, der er nævnt i kap. 6, er ikke helt af samme varighed og kræver i nogen grad forskellige skolemæssige forudsætninger.

Hvis alle de egentlige socialpædagogiske uddannelser imidlertid kom på linie med de bedst udbyggede, ville man have et funktionsdygtigt system, som ganske vist er stærkt båseopdelt, men hvor det dog skulle være muligt at lade studerende gå over fra en uddannelse til en anden, uden at de fik deres studietid betydeligt forlænget. Det kan ske ved en fælles bedømmelse af den studerende foretaget af det uddannelsessted, hvor den studerende hidtil har fået sin uddannelse, og det til hvilken den studerende ønsker at blive overflyttet.

3. Arbejdsgruppen er imidlertid af den opfattelse, at der - som det fremgår af afsnit 7. 13. - vil være betydelige fordele forbundet med, at uddannelserne får ensartet struktur. Det kan ske gradvis, således at de efterhånden kommer til at udgøre en fælles uddannelse, hvor en stor del af stoffet er fælles for alle de studerende.

4. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der blandt socialpædagogerne, uddannelsesstedernes medarbejdere og de unge, der ønsker at søge en socialpædagogisk uddannelse, findes holdninger, der peger i retning af et fælles system.

Selv om der kan forventes en udvikling i denne retning i de kommende år, er det nødvendigt for at få et godt resultat, at der træffes en principiel afgørelse, og at der lægges visse rammer, inden for hvilke den kan foregå.

5. Sammenholdes de eksisterende uddannelser og uddannelsesplaner, således som de er beskrevet i kap. 6, med en fællesuddannelse med 4 uddannelsesretninger, som de er beskrevet i kap. 7. 1. 24. , kan man angive, hvilke af de førstnævnte det vil være muligt at parallellisere og senere sammenslutte, således at man når frem til fællesuddannelsen med dens 4 uddannelsesretninger (a-d).

Uddannelsesretning a (spædbørn og småbørn). Børnehavepædagoguddannelsen og børneforsorgspædagoguddannelsen efter småbørnslinien og en del af omsorgsassistentuddannelsen (Å og sfs) kan sammensluttes i denne uddannelsesretning.

Uddannelsesretning b (børn i skolealderen og unge). Fritidspædagoguddannelsen og børneforsorgspædagoguddannelsen på den almene linie og en del af omsorgsassistentuddannelsen (åndssvageforsorg og den øvrige særforsorg) kan sammensluttes i denne uddannelsesretning.

Uddannelsesretning c (voksne). Dele af omsorgsassistentuddannelserne til åndssvageforsorg og den øvrige særforsorg kan indgå i denne uddannelsesretning. Denne uddannelsesretning har mindst tilknytning til eksisterende uddannelser. Den skal også uddanne til klientgrupper som forsorgshjemsklientelet. Til dette findes for tiden ingen socialpædagogisk uddannelse. Fængselsvæsenets personaleuddannelse og uddannelsen af plejere ved statshospitaler m. m. kan med tiden indgå i denne uddannelsesretning.

Uddannelsesretning d (ældre). Omsorgsassistentuddannelser (ældre og delvis åndssvageforsorg og øvrige særforsorg) kan indgå i denne uddannelsesretning. Hertil kan komme diakoner og plejehjemsassistentuddannelsen.

Herved er det muligt effektivt at udnytte den ekspertise og de ydre rammer, der findes ved de eksisterende uddannelsessteder, samtidig med at nye uddannelsessteder opbygges, formentlig ofte med personale fra eksisterende uddannelsessystemer i medarbejderstaben.

Der skal ikke lægges for megen vægt på de midlertidige uddannelsesretninger, da det som tidligere omtalt er en fællesuddannelse, der sigtes imod. Uddannelsen retter sig mod klientgruppers behov og ikke primært mod institutionsområders behov, (jfr. 7.I.4.). De nye uddannelsesretninger får altså et noget andet sigte end de nuværende uddannelser, og uddannelsesstederne vil ikke føle sig knyttet til enkelte arbejdsområder, men til det socialpædagogiske arbejde i dets helhed. Hvert uddannelsessted skal som anført i 7. 1. 27. have flere uddannelsesretninger, hvorfor uddannelsesstederne i mange tilfælde må omstruktureres.

6. Det er vanskeligt at forudsige, hvor lang tid en sådan udvikling vil tage, men der vil gå en vis tid med at finde frem til det fælles faglige indhold og til i praksis at finde frem til en fælles struktur og til at gennemføre de nødvendige forsøg med at omforme uddannelsesstederne, så de passer til de nye systemer.

7. Kommer man hurtigt i gang med et udviklingsarbejde, f. eks. ved at man justerer de eksisterende uddannelser, så de kommer til at ligne hinanden, hvilket allerede til en vis grad kan gøres inden for de givne uddannelsesbekendtgørelsers rammer, vil dette i sig selv føre til en integration og en oplevelse af et fællesskab. Efterhånden som uddannelsesstederne for alvor kommer i gang med eksperimenter og samarbejder om dem, vil grænserne mellem de nuværende uddannelser blive flydende.

8. I første fase kan arbejdet foregå på flere forskellige niveauer.

At ingangsætte alle de nye vedtagne uddannelsesplaner, der er opregnet i kap. 6, kan i sig selv betragtes som omfattende pædagogiske forsøg, ved hvilke man kan gøre erfaringer med at styre i retning af en fællesuddannelse med forskellige uddannelsesretninger. De vil binde meget af initiativet på feltet i de nærmeste år.

9. De fleste uddannelser er ikke bundet fastere af uddannelsesbekendtgørelser og lignende, end at de har forsøgsmuligheder indbygget i sig. For nogle uddannelsers vedkommende er det ligefrem anført i bekendtgørelserne.

Disse muligheder bør udnyttes både til deleksperimenter, som f. eks. nye fagopdelinger, opdeling af fagstoffet i kurser inden for den enkelte uddannelsesretning, fælles prøvekrav og censorer samt gennemførelse af nye uddannelsesformer i form af aftenseminarier og lignende.

10. Skridt i retning af større samarbejde kan også forekomme ved, at de forskellige uddannelsesretninger udveksler lærere, enkelte studerende eller grupper af studerende til deltagelse i kurser. En anden mulighed er, at studerende fra én uddannelsesretning søger tilvalgsfag på en anden retning eller udarbejder sit speciale i forbindelse med en anden uddannelsesretning.

Det er af afgørende betydning, at de enkelte uddannelsessteder i en sådan overgangsperiode er meget åbne til alle sider, ikke mindst for så vidt angår de forskellige typer af praktikinstitutioner.

11. Foruden disse mindre eksperimenter kan der også iværksættes større forsøg.

Man står over for at skulle afprøve sekretariatets skitse, idet omsorgsassistentuddannelsen for ældre bygger på den.

Ved dette forsøg får man også lejlighed til at afprøve, hvorledes korttidsuddannelser kan fungere i forbindelse med de nye socialpædagogiske uddannelser.

Andre af de i kap. 6 omtalte uddannelser vil ret let kunne tilpasses det i kap. 7.13 nævnte forslag til en uddannelsesstruktur. Det gælder f. eks. børnehave-, fritids- og børneforsorgspædagogernes uddannelser.

12. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der i overgangsperioden ikke er større risiko forbundet med at sætte forsøg i gang med ret forskelligartede uddannelsestyper, således at man kan skaffe sig et forsøgsmateriale, på hvilket man kan basere en fremtidig uddannelsesstruktur. De studerende, der deltager i forsøgene, vil alligevel skulle uddannes til socialpædagoger under en eller anden form, og der er næppe grund til at antage, at det pædagogiske arbejde, der vil blive gennemført under forsøgene, vil være af ringere kvalitet end det uddannelsesarbejde, der foregår inden for de allerede fastlagte rammer.

13. I forbindelse med en revision af uddannelsen til omsorgsassistent til den øvrige særforsorg står man umiddelbart over for at kunne gennem eksperimentere en ny uddannelsesform, der kan bygge på arbejdsgruppens forslag og i samarbejde med en række andre uddannelsesretninger.

14. En af de bedste måder at starte udviklingsarbejdet på vil være at lade en del af de eksisterende uddannelsessteder samarbejde. Det vil ret let kunne ske i byer som f. eks. København, Århus, Odense, Esbjerg og Ålborg. Her findes allerede en række socialpædagogiske uddannelsessteder, og nye er på vej.

Ved at lade disse uddannelsessteder indgå i så snævert et samarbejde, som det er muligt, kan man nærme sig en fælles uddannelse. Tendenser i denne retning er allerede for nogle uddannelsers vedkommende registreret i de nævnte byer.

15. Disse byer er blandt dem, der ifølge Betænkning vedrørende organisation og administration af uddannelsescentre fra april 1970 (Planlægningsrådet for de højere uddannelser) er nærmest til at få sådanne centre, og en del af de socialpædagogiske uddannelser er allerede inddraget i overvejelserne i forbindelse med disse centre. Samarbejdet de socialpædagogiske uddannelser imellem i disse byer vil således både kunne støttes af og støtte centerideerne.

16. Arbejdsgruppen finder det hensigtsmæssigt, at en række socialpædagogiske uddannelser i en af de omtalte byer slutter sig sammen og f. eks. fastlægger en række fælles kurser både i de grundlæggende teoretiske fag og i anvendelsesfagene, således at de studerende får lov til at udnytte de forskellige uddannelsesstеders kurser. De studerende kan også få mulighed for at bevæge sig frit mellem en række specialer. Det er muligt at samarbejdets indledende faser vil lettes, hvis kun nogle få uddannelsessteder slutter sig sammen og senere drager flere med ind.

Hvis et sådant forsøg f. eks. skal vise noget om en uddannelsesmodels muligheder, må det ikke være for smått anlagt, når det gælder antallet af studerende. Man finder, at 150 studerende pr. årgang formentlig må være minimum.

17. Store provinsbyer med flere pædagogiske uddannelsessteder er velegnede til sådanne forsøg, idet afstandene her er relativt små, således at skift i dagens løb mellem forskellige uddannelsessteder er praktisk gennemførlige. Et stigende samarbejde mellem uddannelsesinstitutionerne kan medføre, at disse flytter tættere sammen, når der er muligheder derfor, og måske flytter ind på kommende uddannelsescentres områder. Herved kan den enkelte uddannelsesinstitutions personale og hjælpemidler udnyttes effektivt.

18. Ved udbygning af et enkelt af de eksisterende uddannelsessteder kan det komme til at dække flere uddannelsesretninger, som derefter samarbejder intenst. Dette er dog ikke noget nyt. En del af de eksisterende uddannelsessteder, som f. eks. børneforsorgsseminarierne, uddanner både børneforsorgspædagoger efter A- og S-linien, og Ikast-seminariet uddanner både fritidspædagoger og børneforsorgspædagoger efter A-linien, diakonhøjskolen i Århus har en plejehjemsassistentlinie og en socialpædagogisk linie, og personalehøjskolen har uddannelse af omsorgsassistenter til såvel åndssvageforsorg som den øvrige særforsorg. Uddannelsesstederne skal udbygges til at omfatte så mange uddannelsesretninger som muligt.

19. Nye uddannelsessteder bør ikke oprettes med henblik på uddannelse af medarbejdere til ét bestemt klientel eller ét institutionsområde. Hvor det sker, bør uddannelsesstedet inddrage andre linier så hurtigt som muligt. Uddannelsesstederne skal have et bredere sigte, så de studerende har mulighed for at vælge mellem en række uddannelsesretninger, således som det er omtalt i kap. 7. 1.

20. Et nyt uddannelsessted vil formentlig med fordel kunne placeres i forbindelse med et uddannelsescenter, således at det kan oprettes som et egentligt forsøgsseminarium, der på sit program har en væsentlig del af de fag, der er nævnt i kap. 7.1. Derved vil de studerende ved dette seminarium få mulighed for at kunne specialisere sig i retning af de fleste socialpædagogiske arbejdsområder. Et forsøgsseminarium må formentlig blive ret stort. Ved en placering i et uddannelsescenter vil der banes vej for, at dette åbner sine øvrige uddannelsesmuligheder for de uddannede socialpædagoger.

21. Foruden et forsøgsseminarium vil det være naturligt ved et uddannelsescenter at have andre uddannelsesforanstaltninger i forbindelse med den sociale sektor. Det kan være videregående socialpædagogiske uddannelser, seminarielæreruddannelsesinstitutionen og institutioner til uddannelse af socialformidlere. Herved vil samspillet uddannelserne imellem yderligere kunne udbygges.

22. Socionomuddannelserne kan inddrages i dette samarbejde, f. eks. i forbindelse med specialer, uden at det behøver at ske inden for et uddannelsescenters rammer. De 5 byer, der ovenfor er nævnt som særligt velegnede for et socialpæsagogisk uddannelsessamarbejde, har alle sociale højskoler.

23. Indtil videre vil kun få socialpædagogiske seminarier få mulighed for at ligge inden for uddannelsescentrene. Hvis området skal udvikle sig hurtigt, må den samordning, der skal sættes i gang, ikke indskrænke sig til at foregå i forbindelse med et forsøgsseminarium i et uddannelsescenter. Alle de socialpædagogiske uddannelsessteder må inddrages i et sådant arbejde.

24. Udviklingen kan medføre, at der vil opstå helt nye og - set i forhold til de nuværende uddannelser - uortodokse uddannelsesformer på det socialpædagogiske felt, hvorfor uddannelsesstederne må være åbne for at fremme et sådant arbejde, såfremt studerende under frie studieformer ville gennemføre deres studiearbejde på et niveau og i et omfang, der svarer til de gængse uddannelsesformers.

25. Hvis der skal være tale om egentlige uddannelsesforsøg, skal de registreres. Der må være kvalificerede forskningsudannede medarbejdere, der følger uddannelsernes udvikling og registrerer, hvordan de fungerer. Skaffes et sådant materiale ikke, er forsøgene af ringe værdi, idet man ikke har et grundlag for at vurdere, hvordan det videre arbejde skal til-

rettelægges. En registrering bør sættes ind straks i forbindelse med de uddannelser, der nu startes, som f. eks. børnehave- og fritidspædagoguddannelsen, børneforsorgspædagoguddannelserne, omsorgsassistentuddannelsen for ældre m. fl. Registreringen bør foretages af seminarielæreruddannelsesinstitutionen, der herved vil få den mest omfattende viden om uddannelsesarbejdet, hvilket vil komme bl. a. den studerende til gode.

26. En effektiv seminarielæreruddannelse, der i vid udstrækning bør være fælles for alle sociale områder, vil tjene til at bringe uddannelserne nærmere hinanden. Uddannelsesstedernes lærerpersonale er nøglepersoner med hensyn til mulighederne for at skabe fælles uddannelser. Hvis de ikke i deres uddannelse får lejlighed til at se området som en helhed, vil de være tilbøjelige til at forblive i snævre fagbåse, og et uddannelsessamarbejde .eller et uddannelsesfællesskab vil blive vanskeliggjort. Spørgsmålet om seminarielæreruddannelsen er behandlet i socialuddannelseskommissionens betænkning nr. 576/1970.

27. Men uddannelsesforsøgene skal ikke alene registreres. De skal også koordineres. Hertil må der oprettes et centralt organ med vide beføjelser.

Et sådant organ vil få funktioner både med udannelserne, som de eksisterer i øjeblikket, og med udviklingsarbejdet i retning af en fælles uddannelse.

Når det gælder uddannelserne, som de eksisterer for tiden, kan organet f. eks. tage stilling til overgangsmuligheder uddannelserne imellem. I forbindelse med en parallellisering bør der fastlægges fælles prøver, og anvendelsen af praktikpladser skal koordineres.

Det koordinerende organ bør tage initiativet til, at fagene inden for de socialpædagogiske uddannelser fastlægges, og at det beskrives, hvilket indhold der skal være specielt for de forskellige uddannelsesretninger. Det bør endvidere arbejde med anerkendelse af de forskellige socialpædagogiske uddannelser og koordinere efteruddannelsesbestræbelserne på de forskellige områder. Ligeledes bør det tage initiativet til at igangsætte forsøg og sørge for, at forsøgsvirksomheden på området er koordineret, så man f. eks. ikke risikerer unødigt dobbeltarbejde. Det koordinerende oragn bør så hurtigt som muligt udnytte de indhøstede erfaringer, således at de erfaringer, der er indhøstet på ét område, hurtigt kan bringes videre til et andet. Det koordinerende organ kan være fælles for socialpædagog- og socialformidleruddannelserne.

BILAG

tu

Rapport fra den socialpædagogiske arbejdsgruppe under socialuddannelseskommissionen

OVERSIGT OVER UDDANNELSER

Uddannelser		Varighed			Niveau
		Samlet varighed incl. ferier	Teoriundervisn. i mdr.	Teoritimer i alt	Elementær: E Middel: M Højt: H
Planer, som refereret i betænkning 547	Omsorgsass. (A)	36	10	1700	M
	Omsorgsass. (Særf.)	36	10a)	1700	M
	Diakon	42	20	2600	M
Nye planer igangsat	Børnehavepædagog	35	22½	2140	M
	Fritidspædagog	35	22½	2180	M
	Plejeassistent	26	7½	1284	M
Nye planer godkendt af kommissionen	Fængselsbetjent	30	8	950	M
	Omsorgsassistent (pensionist)	30	22	2045	M
	Børneforsorgspæd. (almen linie)	35	20	2000	M
	Børneforsorgspæd. (småbørnslinien)	35	20	2000	M
Korttidsuddannelser byggende på andre udd.	Omsorgskonsulent	4	4	400	M
	Leder (omsorgs. omr. for ældre)	4	4	400	M
Korttidsuddannelser	Klubleder	4	4	576	M
	Hjemmehjælper (nye planer)	3½	3½	300	E
	Omsorgshjælper (nye planer)	9	3	350	E

OVERSIGT OVER UDDANNELSER

	Indgangskrav	Eksamensfag skr. = s mdtl. = m					Struktur
	1. Skolegang 2. Alder 3. Forpraktik	Psykologi	Pædagogik	Sociale fag	Anvendelsesfag	Andre fag	Antal teorimåneder = romertal. Antal praktikmåneder = arabertal.
Omsorgsass. (A)	1. min. 9. kl. 2. 18 år 3. ÷	s	s	s	÷	s	I + 3 + V + 3 9 + III - III + 10
Omsorgsass. (Særf.)	1. min. 9. kl. 2. 18 år 3. ÷	s	s	s	÷	s	I + 3 + V + 3 9 + III - III + 10
Diakon	1. 9. kl. evt. højsk. 2. 19 år 3. ÷	ej eksamen (løbende opgaver)					VI + 8 + IV + 12 + X
Børnehavepædagog	1. min. 9. kl. 2. 18 år 3. 4 mdr. forpr.	m eller s					V + $4\frac{1}{2}$ VI + $3\frac{1}{2}$ X + 3
Fritidspædagog	1. 9. kl. 2. 18 år 3. 4 mdr. forpr.	m eller s					VI + $4\frac{1}{2}$ VII$\frac{1}{2}$ + $3\frac{1}{2}$ X + 3

Bilag 1b.

Plejeassistent	1. 9. kl. 2. 18 år 3. ÷	prøve	II + 8 + II½ + 8 + II½ + 3 + ½ teori
Fængselsbetjent	1. ÷ 2. Alderskrav 3. ÷	eksamen i: Kriminallære fængselslære samfundskundskab	VIII + 18 (skiftende)
Omsorgsassistent (pensionist)	1. min. 9. kl. 2. ÷ 3. ÷		(eks.: III + 9 + XXIV b) + (9) + III
Børneforsorgspæd. (almen linie)	1. min. 9. kl. 2. ÷ 3. ÷	m s	Eks.: V + 6 - V + 6 - .X
Børneforsorgspæd. (småbørnslinien)	Se almen lin.	m m eller s	Eks.: V + 6 - X - 6 + V
Omsorgskonsulent	Bredt spektrum af tidl. udd. & ans. ÷ alder	Intet fastsat	IV
Leder (omsorgsomr. for ældre)	Medarb., der har vist lederevner	Intet fastsat	IV
Klubleder	1. ÷ 2. 20 år 3. kendsk/klub	Intet fastsat	III
Hjemmehjælper (nye planer)	1. ÷ 2. ÷ 3. Prakt. arb.	Intet fastsat	2 ugers introduktions- kursus + 6 (højst) + III
Omsorgshjælper (nye planer)	1. ÷ 2. ÷ 3. ÷	Intet fastsat	Introduktion + 6 + III

	FAGOMRÅDER: I pct. af teoritimer og timer i alt										
	Psykologi/ Pædagogik	Medicinske	Sociale	Aktivitets	Anvendelses	Praktiske	Administr.	Andre fag	Valgfrie	Fælles- og rådighedst.	Liniefag/ Specialer
Omsorgsass. (A)	23 pct.					32 pct.					
- (Særf.)	23 pct.					32 pct.					
Diakon	14 360	6 150	14 370	15 376	2 50	4 100	4 100	24 644	10 284	4 100	2 50
Børnehave-pædagog	16 335	4 91	7 142	28 608	8 182	- -	- -	11 226	14 306	6 128	6 138
Fritidspædagog	15	4	7	35	9			7	8	6	9
Plejeassistent	15 180	48 622	17 219	5 71	1 20		6 84	4 60			
Fængselsbetjent	20	10	8	20				37			
Omsorgsass. (pensionist)	14	14	14	(7)	21	12	7		11		
Børneforsorgs-pæd. (al. linie)	28 560	6 120	14 280	20 400				11 220	8 160	8 160	5 100
Børneforsorgs-pæd.(sm.børnsl.	28 560	10 200	14 280	21 420				8 160	8 160	8 160	4 80
Omsorgskonsulent											
Leder (omsorgs. omr. f. ældre)[1]	ja	ja	ja	ja		ja	ja				
Klubleder[2]	ja	ja	ja		ja		ja				
Hjemmehjælper (nye planer)	30	1	15	24		3		4	24		
Omsorgshjælper (nye planer)[3]	ja	ja	ja	ja	ja	ja					

1) Fag, men ikke timetal angivet. Særlig vægt på aktivering.
2) Fag, men ikke timetal angivet. Særlig vægt på administrative fag.
3) Fag, men ikke timetal angivet. Særlig vægt på det praktiske.

EMNEOMRÅDER I SOCIALPÆDAGOGISKE UDDANNELSER

I forbindelse med hver faggruppe er anført nogle begrundelser, hvorfor kunnen i faget er af betydning for socialpædagogen:

ADL - almindelige daglige livsfunktioner - træning. Nogle klienter med begrænset intellektuelt udstyr har vanskeligt ved at lære at gennemføre en række af dagliglivets funktioner. Socialpædagogerne må lære de teknikker, der er nødvendige for, at indlæringen hos klienterne kan finde sted.

Administration, social. Socialpædagogen indgår som et led i den sociale administration, og betingelsen for, at der kan samarbejdes med andre led, er, at socialpædagogen kender områdets struktur og funktion og sin egen rolle i systemet. Han må også kende systemerne for at kunne forklare dem over for klienterne.

Afvigelser, fysiske, psykiske og sociale. Store dele af socialpædagogernes klienter vil være afvigere på en eller flere af de nævnte måder. Socialpædagogen må derfor kende afvigerens særlige karakteristika så godt, at han kan skabe den bedst mulige socialpædagogiske situation at arbejde i.

Aktiviteters anvendelse i det pædagogiske arbejde. De færdigheder i kreativt arbejde, som socialpædagogen må sidde inde med, skal han i samspillet med klienterne kunne omsætte på en sådan måde, at også klienterne får udbytte deraf. Aktiviteterne giver socialpædagogen mulighed for at komme i nært samspil med klienterne således, at det almene udbytte af samværet i sin helhed fremmes gennem disse situationer.

Almenpsykologi. For at få udbytte af arbejdet med specielle områder inden for psykologien, der skal danne baggrund for det direkte arbejde med klientelet, er det hensigtsmæssigt at kende de almene teorier, som de mere specielle områder bygger på, og det sprog, de er udtrykt i. Indlæringspsykologien er et vigtigt område her. Socialpædagogen har ikke alene brug for den eksisterende viden i forbindelse med sit eget studiearbejde, men den udvikling, klienterne har gennemløbet og senere vil komme til at gennemløbe, kan delvis forklares ud fra indlæringspsykologiske principper. Perceptionspsykologien giver baggrund for at forstå, hvordan andre mennesker oplever deres omverden og for at forstå, at det ikke altid sker på samme måde som hos en selv.

Anatomi og fysiologi. For at kunne udføre en række funktioner, f.eks. i forbindelse med visse handicap, spædbørnspleje, rytmik og pleje af syge, er det nødvendigt at vide, hvorledes det menneskelige legeme er opbygget og fungerer.

Arbejdstilrettelæggelse. Socialpædagogerne vil komme til at lede personale, f. eks. kolleger, ikke-uddannede, husligt personale, praktikanter, og må derfor have forudsætninger for at kunne lægge arbejdet fornuftigt til rette.

Audiovisuelle hjælpemidler og deres anvendelse. Under deres uddannelse møder socialpædagogerne dette værktøj og skal kunne bruge det i forbindelse med deres egen uddannelse. Mange af hjælpemidlerne kan også bruges i arbejdet med klienterne.

Behandlingsplaner. Institutionen forsøger at gøre sig klart, hvordan den enkelte klient bedst kan hjælpes. Dette arbejde foregår i stigende grad i et team, som også socialpædagogen er medlem af.

Beklædningslære. Socialpædagoger har ofte afgørende indflydelse på, hvordan klienten går klædt, ligesom de har opgaver i forbindelse med indkøb og vedligeholdelse af tøj. De må derfor have kendskab til kvaliteter, klienternes ønsker, og de må kunne vedligeholde tøj, når det har en pædagogisk hensigt.

Boldspil og idræt. Mange socialpædagoger har brug for at kunne deltage og instruere klienterne.

Budgetlægning. Da socialpædagogerne i stigende grad inddrages i institutionernes ledelse, vil de komme til at tage del i udarbejdelsen af de "forudsigelser", som budgetter er; dette kræver visse tekniske forudsætninger.

Civilret, herunder klienternes retsstilling. Børn og unge har personlige rettigheder, som socialpædagogen skal kende, da det ikke kan forventes, at klienterne selv kender deres retsstilling.

Dramatisering. Udøvelse giver mange klienter stor tilfredsstillelse. Udøvelsen virker samlende og aflastende på grupperne. Mange socialpædagoger skal derfor kunne deltage og eventuelt instruere. Denne disciplin (dramatisering) giver klienterne særlige muligheder for at leve deres vanskeligheder ud i den dramatiske situation. Socialpædagogerne må derfor have betydelig indsigt i processerne, der er i gang under dramatisk udfoldelse, bl. a. også for at klienterne ikke skal blotte sig mere, end de kan bære.

Eksternt samarbejde. Alle former for institutioner samarbejder i stigende grad med andre institutioner og personer, herunder pårørende uden for institutionen. Alle socialpædagoger får samspil eksternt i faglige anlig-

gender og må derfor kende de krav, disse institutioner og personer kan stille til dem og have muligheder for at opfylde dem. De skal også selv kunne tage initiativer til eksternt arbejde.

Ergoterapi. Megen ergoterapeutisk teknik ligger på linie med socialpædagogiske aktiveringsformer. En viden på dette felt kan derfor udnyttes af socialpædagogen, ligesom den vil være en hjælp i fagligt samarbejde.

Erhvervsvejledning. For at kunne være til støtte for klientelet, når det skal ind i erhvervslivet enten første gang eller på ny, skal socialpædagogerne kende til arbejdsmarkedets forhold. De skal kunne drøfte situationen med de klienter, der er på vej ud - og med arbejdsstederne.

Ernæringslære. Socialpædagoger kan i pædagogisk sammenhæng komme til at deltage i madlavning, og de skal i alle tilfælde kunne tage stilling til, om klientelets ernæringssituation er tilfredsstillende og hvis ikke, hvad der da kan gøres.

Familien. Socialpædagogen skal i sit arbejde vise hen til denne primærgruppe, selv om han ikke arbejder i den. Han må derfor have et særdeles godt kendskab til, hvordan en normal familie fungerer, så han i et socialpædagogisk milieu kan sørge for, at klienterne tilegner sig en adfærd, der så vidt muligt svarer til et normalt familiemedlems.

Filmkundskab. Denne kunstart hører til et område, det formentlig er let at bringe klienterne i forbindelse med. For at klienterne ikke hele tiden skal udsættes for ligegyldige produkter, må socialpædagogen være velorienteret om filmen og dens virkemidler. Fælles filmsoplevelser giver mulighed for samspil.

Frigørelse. Mange socialpædagoger kommer ud for, at klienter forsøger sig med fysisk tvang over for dem. De må så kunne frigøre sig og på en sådan måde, at det ikke går unødvendigt ud over klienten.

Fængselslære. I stærkt aflukkede milieuer foreligger der særlige problemer i den daglige omgang med den indsatte, dækningen af dennes behov, og i forbindelse med eventuelle sanktioner mod den indsatte. Socialpædagogen må kende disse problemer.

Førstehjælp. Småskader vil ofte forekomme i de socialpædagogiske milieuer, og dem skal socialpædagogen kunne klare, ligesom han skal vide, hvilken hjælp der skal tilkaldes og hvornår.

Gerontologi, herunder geriatri. Ældre udvikler en række fysiske og psykiske vanskeligheder, som voksne i øvrigt ikke har. Socialpædagogen skal kende dem og vide, hvad han skal stille op med dem.

Gruppedynamik. Livet i en gruppe følger bestemte love, og kendskabet til dem er nødvendigt for socialpædagogen, for at der kan skabes et sådant gruppeliv, at det kan hjælpe klienten.

Gruppepædagogik. De socialpædagoger, der arbejder med børn og unge, har i højere grad end opdragerne i familien mulighed for at udnytte gruppen i opdragelsesprocessen. De må derfor kunne de nødvendige teknikker. Disse teknikker kan også anvendes i grupper af voksne.

Handicaplære. Mange socialpædagoger arbejder med handicappede. De må derfor vide, hvad hvert enkelt handicap indebærer.

Hjælpemidler for handicappede. Der findes en række tekniske hjælpemidler til at hjælpe handicappede til at blive så selvhjulpne som muligt. Socialpædagogen må vide, hvad der findes, og må kunne anvende dem.

Holdninger. Både klienter og socialpædagoger har tendens til at opleve situationer og handle i situationer på en bestemt måde. En væsentlig del af det socialpædagogiske arbejde består i at skabe sådanne situationer, at klienternes holdninger kan ændres. For at kunne gøre det, skal socialpædagogen have et solidt kendskab til klienternes og til sine egne holdninger.

Hovedsprog, et. Den væsentligste del af den socialpædagogiske litteratur er ikke oversat til dansk. Kendskab til et eller flere fremmedsprog giver derfor socialpædagogerne muligheder for at udvide deres faglige indsigt. Kendskab til hovedsprog er en nødvendig forudsætning for videregående studier.

Husholdning. Hvis en opdragelsesproces skal være så naturlig som mulig, skal socialpædagogen kunne deltage i så mange af dagliglivets gøremål som muligt. Madlavning, vask og rengøring hører til de meget livsnære funktioner, og socialpædagogen må derfor ikke stå fremmed over for dem. For de socialpædagoger, der kommer i klienternes hjem, spiller funktionen en stor rolle.

Hygiejne. Socialpædagogerne har altid et hovedansvar for, hvilke personlige hygiejniske vaner klienten tilegner sig. Han må derfor kende og selv leve op til de vigtigste hygiejneprincipper. Den hygiejniske standard, som en institution skal leve op til, skal mindst svare til hygiejnen i samfundet i almindelighed. Forureningsproblemer kommer bl. a. ind her.

Iagttagelse og beskrivelse, psykologisk og pædagogisk. Socialpædagogerne er den personalegruppe, der har bedst mulighed for at iagttage klienterne, og deres bidrag til det materiale, på baggrund af hvilket klienternes situation bedømmes, bør derfor være af afgørende betydning. De må derfor kunne indsamle og udforme effektivt.

Idehistorie. De pædagogiske ideers historie er en del af idehistorien. For at kunne skabe sig holdninger til det arbejde, de står i og for at kunne se sammenhængen i det, er et bekendtskab med tidligere tiders ideer ikke uvæsentlig. Alle pædagogiske ideer, der i disse år omsættes i praksis, er ikke nye.

Institutionsdrift. For at en institution kan fungere som en helhed, er det hensigtsmæssigt, at socialpædagogen har indsigt i dens praktiske og administrative funktioner, således at de i deres arbejde kan tage hensyn hertil og kan deltage i tilrettelæggelsen af institutionens arbejde.

Institutionspædagogik på døgninstitutionen. De praktiske fremgangsmåder der anvendes, for at klienterne kan få mest muligt udbytte af opholdet i døgninstitutionens specielle milieu. Hvilke særlige faktorer, der skal tages hensyn til på døgninstitutionen, hvor man ikke har familien at samarbejde med i dagliglivssituationerne.

Institutionsøkonomi. Nogle socialpædagoger har brug for en dybere indsigt i institutionens økonomi, se også budgetlægning.

Intelligens. Begrebet spiller en stor rolle for opdelingen af det socialpædagogiske klientel. De, der arbejder med intelligensafvigere, skal vide, hvorved de afviger, så de kan tage hensyn dertil.

Klientmedbestemmelse. Det må forudses, at de fleste klienter kan få indflydelse på udformningen af det socialpædagogiske arbejde. Socialpædagogerne må kunne give dem bedst mulig lejlighed til at udnytte deres muligheder samt selv beherske de teknikker, der anvendes i et sådant arbejde.

Kriminalret og kriminalretspleje. På nogle af den sociale sektors arbejdsområder arbejder socialpædagogerne med lovovertrædere. For at kunne forstå klientelets reaktioner og for at kunne diskutere det med dem, må personalet have viden om retsplejen.

Kriminologi og kriminalpolitik. En del af socialpædagogerne arbejder med lovovertrædere. For at kunne hjælpe dette klientel, må de kende baggrunden for afvigelsen.

Kulturformidling. En væsentlig del af socialpædagogens arbejde består i at skabe muligheder for, at klienterne skaffer sig andel i vort samfunds kultur.

Leg. Der leges forskelligt på forskellige udviklingsstadier. For at hjælpe børnene i gang, skal socialpædagogerne kende de stadieægte lege, spil m. m. og være i stand til at sætte dem i gang og lege med. Der findes også lege og spil for voksne og ældre.

Litteratur og kunstforståelse. Litteratur og kunst udvider socialpædagogens egen horisont, så han har mere at give af i sit samspil med klienterne.

Maskinskrivning. Håndskrevne rapporter er vanskelige at læse og bliver derfor ofte ikke udnyttet effektivt.

Massemedier og deres anvendelse. Klienterne bruger en væsentlig del af deres tid på massemedier. Socialpædagogen må derfor være bekendt med, hvilke medier der findes, hvad de kan bruges til i almindelighed og i forbindelse med den enkelte klient.

Materialelære. Nødvendig for at kunne tage stilling til materialer i aktivitetsfagene; tillige af betydning ved nyanskaffelser, vedligeholdelse, rengøring m. m.

Medborgerkundskab. Et alment kendskab til samfundets funktioner på nationalt og lokalt plan er en forudsætning for et naturligt samspil med klientelet, der forventer det. Et vist kendskab til retsvæsen, skattevæsen, købelov, familieret, valglov m. m. er nødvendigt for at kunne hjælpe klienten i mange dagligt forekommende situationer. Hvis der skal opstå et nært samspilsforhold socialpædagog og klient imellem, skal socialpædagogen kunne arbejde med elementære spørgsmål i denne forbindelse og samtidig vide, hvem der skal henvises til i mere komplicerede spørgsmål.

Medicinkundskab. Socialpædagogen har ofte ansvaret for, at en klient tager en ordineret medicin og skal iagttage medicinens virkninger. Han må derfor være tilstrækkeligt orienteret, således at der ikke sker fejl eller misbrug.

Mentalhygiejniske principper. Klienterne vil trives bedre i nogle milieuer end i andre. Principperne for, hvordan man skaber en god atmosfære i et milieu, må være kendt og må kunne omsættes i praksis af socialpædagogen, således at tilpasningsvanskeligheder kan forebygges.

Milieulære. Socialpædagogerne har ofte betydelig indflydelse på, hvordan huse og haver udformes og udstyres, så der dannes et menneskevenligt milieu, der kan give en positiv og hensigtsmæssig baggrund for det socialpædagogiske arbejde, og de har ansvaret for, at det ydre institutions - præg undgås.

Mobility. Må læres af socialpædagoger, der f. eks. skal hjælpe den blinde eller svagtseende med de særlige problemer, som de møder i forbindelse med dagliglivets funktioner på grund af deres handicap.

Musik (vokal og instrumental). Udøvelse giver mange klienter stor tilfredsstillelse. Udøvelsen virker samlende og aflastende på grupperne. Mange socialpædagoger skal derfor kunne deltage og eventuelt instruere. Terapeutiske synspunkter kan også anlægges.

Omsorgslære. På institutioner med klienter med handicap kræves en del specialviden om, hvordan de specielle handicap skal gribes an. Den skal kobles sammen med den mere almene viden om de fremgangsmåder, der anvendes i behandlingen af et klientel.

Opdragelsespraksis, almen. De socialpædagoger, der arbejder med børn og unge, skal skabe en opdragelsessituation, der så vidt muligt svarer til familiernes. De må derfor kende dens praksis i mange afskygninger, selv om de ikke direkte kan overføre den til deres arbejde.

Organisationskundskab. Klienterne skal hjælpes til at udnytte, hvad de faglige organisationer og andre organisationer har at tilbyde. Derfor skal socialpædagogerne kunne arbejde disse forhold igennem med klientelet. Meh socialpædagogerne skal også have et grundigt kendskab til deres egne organisationsforhold, herunder også hvad organisationerne har at byde dem i faglig henseende.

Personlighedspsykologi. Socialpædagogen har brug for viden i dette fag for at kunne forklare, hvorfor de handler, som de gør, for at kunne se hvilke drivkræfter, der får dem til det, for at kunne forstå deres følelsesliv og for at have et sprog af beskrive adfærden i.

Pleje af småbørn, daglig. De praktiske fremgangsmåder, der anvendes ved dækningen af spædbarnets fysiske og psykiske behov.

Psykiatri. De fleste socialpædagoger vil med mellemrum komme ud for psykiatriske tilfælde. Selv om socialpædagogerne ikke skal uddannes til at arbejde med psykisk syge patienter, skal de kunne handle fagligt forsvarligt, når de kommer ud for sådanne patienter.

Psykologi, institutionslivets. Størstedelen af socialpædagogerne arbejder for tiden på dag- eller døgninstitutioner. I de senere år er der i stigende grad gjort opmærksom på den risiko, der for klienten kan være forbundet ved ophold på institution på grund af disses specielle struktur og funktion. Socialpædagogen må have kendskab hertil for at kunne modvirke risikoen.

Psykologi, klinisk. Socialpædagoger støder i deres samarbejde med psykologer og i journalerne på begreber fra testning og psykoterapi, som de skal kunne forstå og tage stilling til både i personale samarbejdet og i arbejdet med klienten. Socialpædagogen skal kunne støtte det psykoterapeutiske arbejde, og må i hvert tilfælde ikke hæmme det. Ideer fra psykoterapi indgår i alment socialpædagogisk arbejde.

Pædagogik og institutionslære på fritidshjem og i børnehaver, praktisk. De praktiske fremgangsmåder, der anvendes for at børnene kan få mest muligt udbytte af arbejdet på daginstitutionen.

Regnskabsføring. En socialpædagog har kun undtagelsesvis brug for at skulle føre en institutions hele regnskab, men han må kende regnskabets principper, da han leverer materiale til det. Han har også brug for at kunne føre delregnskaber f. eks. elevregnskaber, materialeregnskaber, rejseregnskaber m. m.

Revalidering. Mange klienter kan på grund af deres handicap ikke påtage sig fuldt erhvervsarbejde. Når de kommer under revalidering, skal socialpædagogen kunne støtte dem i forbindelse med de problemer, der melder sig. Principper fra revalideringsarbejdet kan anvendes i mange socialpædagogiske problemer.

Rytmik og gymnastik. Udøvelse giver mange klienter stor tilfredsstillelse. Udøvelsen virker samlende og aflastende på grupperne. Mange socialpædagoger skal derfor kunne deltage og eventuelt instruere. Hertil kommer, at en række fysiske behov dækkes. Rytmik forekommer også som en musikalsk disciplin.

Samarbejdsteknik. Institutionens arbejde bygger i stigende grad på et nært samarbejde mellem alle personalegrupper. Der findes teknikker, bl. a. udledt af gruppedynamikken, der er en forudsætning for, at et sådant samarbejde kan blive effektivt.

Samtaleteknik. Samtalen er et af de vigtigste midler til at hjælpe klientelet, men samtaleformen skal kunne styres og beherskes af socialpædagogen, så den ikke misbruges.

Sexuallære. De yngre klienter vil gennem socialpædagogen ofte få nødvendig viden om sexuelle forhold og praksis. Voksne klienters sexuelle udfoldelse vil ofte være hæmmet i mange institutioner. Sexuelle afvigelser vil ofte forekomme hos de klienter, socialpædagogen kommer ud for. Disse må derfor have et grundigt kendskab til sexuallivet i dets forskellige afskygninger, således at de kan sikre en så normal sexuallivsudfoldelse som muligt under de givne omstændigheder. De må lære ikke at være påvirket af personlige holdninger i disse spørgsmål.

Sikkerhedslære. I lukkede totale institutioner skal der føres kontrol med tilstedeværelse og f. eks. transporter. Der skal bevogtes, betjenes tekniske anordninger i sikkerhedstjenesten, visiteres, kontrolleres besøg. Socialpædagogen må være så sikker i disse discipliner, at han kan gennemføre dem uden at belaste milieuet mere end nødvendigt.

Sikrings- og hjælpeforanstaltninger, sociale. Socialpædagogen skal have en oversigt over, hvilke hjælpemuligheder samfundet har at byde, således at han kan være med til at hjælpe klienten til at søge den relevante hjælp og forklare klienten trufne afgørelser.

Skolen. Lærerne er nogle af de fagfolk uden for det socialpædagogiske felt, som socialpædagogen hyppigst skal samarbejde med. Socialpædagogerne må derfor kende så meget til deres arbejdsform, at de kan samarbejde med dem og hjælpe børnene og de unge med deres skolearbejde. De skal også kunne vejlede børnene og de unge, så de kan finde sig til rette i skolens system.

Socialmedicinske foranstaltninger. Indsigten i at klientens fysiske sundhed, psykiske sundhed og de sociale forhold, som klienten lever under, udgør en sammenhængende helhed. Socialpædagogen må forstå denne sammenhæng og kende principperne for en forbedring af helhedstilstanden.

Socialpolitik. Dette fag giver en baggrund for at forstå, hvorfor det sociale system er bygget op, som tilfældet er, og giver muligheder **for** at forstå de ændringer, der sker i det sociale arbejde. Herved skulle socialpædagogen få baggrund for at tilpasse sit arbejde til den aktuelle situation.

Socialpædagogisk arbejde, planlægning af. Socialpædagogerne må, hvis klienterne skal have rimeligt udbytte af pædagogernes arbejde, forsøge at gøre sig klart, hvordan samspillet med den enkelte og gruppen **vil** udvikle sig. Socialpædagogerne må forberede sig på denne udvikling, og de må forberede sig på deres daglige arbejde på kortere og på længere sigt. I teamet må de kunne være med til at lægge institutionens pædagogiske linie.

Socialpædagogisk målsætning. Hvis socialpædagogerne ikke har haft mulighed for at gennemarbejde, hvad de forestiller sig, at de arbejder hen imod i deres arbejde, vil det være svært at skabe sammenhæng og linie i det. Det vil samtidig blive sværere for klienterne at se perspektiverne.

Socialpsykologi. Viden i faget er en forudsætning for at kunne forstå, hvad der foregår i grupperne på institutionerne, for at kunne handle ud herfra, for at kunne forstå klientellets samspil med dets omgivelser og for at have et sprog at beskrive samspillet i.

Sociologi. De principper, der ligger bag ved det almindelige samfunds institutioner: Familie, retsvæsen, uddannelse m. m. , må socialpædagogen forstå for at kunne fremme klientens indpasning i samfundet. De må kende principperne for, hvordan mennesker og grupper kommer i forbindelse med hinanden og meddeler sig til hinanden, hvilke roller pædagog og klient spiller, og hvordan konflikter opstår og løses.

Stimulanser. Socialpædagogerne skal kunne vejlede klienten i forbindelse med brug af stimulanser. Klienternes holdning til stimulanser vil ofte være bestemt af socialpædagogens. Foreligger misbrug, skal socialpædagogen kende de teknikker, der kan hjælpe klienten til at holde op.

Studieteknik. De studerende må kunne udnytte deres arbejdskraft effektivt både under uddannelsen, men også senere når de på egen hånd skal følge med i deres fags udvikling.

Sundheds- og sygdomslære. Nogle grupper af socialpædagoger har mere at gøre med syge end andre, men alle skal kende de vigtigste principper for opretholdelse af sundhed og for pleje af syge. For nogle socialpædagoger er færdigheder på disse områder en hoveddisciplin.

Svømning. Mange socialpædagoger har brug for at kunne deltage og instruere klienterne. Det bør tilstræbes, at så mange som muligt af klientelet kan svømme af hensyn til deres sikkerhed.

Sygdomslære. Selv de socialpædagoger, der ikke direkte skal have med sygepleje at gøre, skal kende de vigtigste sygdomme, f. eks. for pt kunne afgøre, om der skal tilkaldes læge. Klienterne vil ofte lide af psykomatiske symptomer. Socialpædagogen må vide, hvad det indebærer, så klienten kan behandles hensigtsmæssigt.

Systemer, sociale. De fleste socialpædagoger arbejder i ganske komplicerede sociale systemer, hvor mange forskellige roller med forskellig status skal samarbejde. Skal samspillet i dem kunne foregå nogenlunde gnidningsfrit, må socialpædagogen have et grundigt kendskab til deres funktion, må kunne se sammenhængen i dem.

Talelære og stemmepleje. Talen er et af socialpædagogens vigtigste redskaber, og stemmen skal være behagelig at høre på og må ikke bruges forkert med for stort slid til følge.

Træning og arbejdsstillinger, fysisk. Ved en række former for handicap vil det være nødvendigt med en bevidst fysisk træning, såfremt klienten skal klare sig rimeligt. I denne forbindelse kommer et bevidst arbejde med arbejdsstillinger ind i billedet. Dette har betydning for alle, der har et arbejde at udføre, også socialpædagogen selv. De skal derfor lære derom både af hensyn til sig selv og af hensyn til klientelet.

Træningsprogrammer. Der melder sig særlige problemer på de arbejdsområder, hvor den handicappede trænes i gennemførelse af dagligliv-situationerne. Socialpædagoger er som regel ansvarlige for gennemførelsen af disse programmer og deltager i planlægningen af dem.

Udviklingspsykologi. For at kunne iagttage udviklingen hos en klient, skal socialpædagogen vide, hvilke faktorer der er af betydning for den, og hvordan de skal beskrives.

Voksenundervisningsteknik. På sit arbejdssted vil den uddannede socialpædagog ofte stå over for ikke-uddannede medarbejdere og praktikanter, som han har til opgave at vejlede. Hensigtsmæssige fremgangsmåder hertil kan læres.

Værkstedsarbejde. At kunne frembringe og reparere genstande i forskellige materialer giver klienterne betydelig tilfredsstillelse. Socialpædagogen må derfor kunne beherske en del teknikker og vide, at processen for klienten ofte er vigtigere end resultatet.

Værktøjslære. Der bruges værktøj i aktivitetsfagene, og der indgår en del forskelligartet værktøj, maskiner og andre tekniske installationer for at holde institutionerne i gang. Kendskab til værktøj og maskiner vil i mange situationer være hensigtsmæssig for socialpædagogen.

SKITSE

til uddannelsessystem for det sociale område

Indledning

1. I det sociale arbejde er det et væsentligt problem at skabe forbindelse mellem de forskellige støtteordninger, således at disse mindst muligt overlapper hinanden eller måske ligefrem modvirker hinanden, men tværtimod kan samarbejdes til et hele for den enkelte klient eller gruppe af klienter.

Personaleuddannelse kan være et af midlerne til at fremme samarbejdet ved at understrege det grundlæggende fælles mål for al social virksomhed og udbrede gensidigt kendskab til andre personalegruppers og forsorgsgrenes hjælpemidler, metoder og organisation.

Ved at forene uddannelserne af medarbejdergrupper kan der bl. a. også skabes et professionelt samhørighedsforhold og en indbyrdes forståelse mellem grupperne såvel i den enkelte institution som i forskellige institutioner og foreorgsgrene.

2. Når de kræfter, der må sættes ind på uddannelse, forenes for flere områder, kan der blive bedre mulighed for udvikling af hensigtsmæssige undervisningsmetoder og -midler og for uddannelse og beskæftigelse af særlige lærere (stordriftens fordele). Dette vil også kunne underbygge dannelsen af et pædagogisk miljø og fremme et udviklingsarbejde vedrørende sociale emner, som er en naturlig forudsætning for perspektivundervisningen.

3. Fælles uddannelse indebærer også betydelige fordele for den enkelte beskæftigede i form af bredere arbejdsmarked med deraf følgende større valgmulighed og større mulighed for at finde frem til netop det arbejdsfelt, hvor anlæg og interesser har bedst udfoldelsesmuligheder.

4. For arbejdsgiversiden, det vil sige de enkelte myndigheder og institutioner, der er ansvarlige for den sociale virksomhed og for ansættelse

Denne skitse har dannet udgangspunkt for arbejdsgruppens drøftelser.

Gruppen er kommet frem til et andet uddannelsessystem end det neden for skitserede, men har anset det for rimeligt at medtage denne skitse, som er en af forudsætningerne for arbejdet.

og beskæftigelse af det sociale personale, betyder fælles uddannelse også et større udbud af arbejdskraft, end når hvert område må sørge for uddannelse af sit personale. I den forbindelse kan nævnes, at større bevægelighed på det sociale felt med hensyn til struktur og service forudsætter, at personalet er tilsvarende bevægeligt såvel med hensyn til arbejdsfelt som med hensyn til nye holdninger og metoder.

5. Sideløbende med det ønske om samarbejde og koordinering mellem de forskellige grene af det sociale felt, som taler for fælles uddannelse, er der imidlertid en tendens til uddybning og intensivering af den sociale indsats. Dette kræver af den enkelte medarbejder stadig større viden og færdighed på et enkelt specialfeit. Denne tendens trækker i retning af større specialisering i uddannelsen.

Jo mere den enkelte medarbejder specialiseres, jo vigtigere bliver imidlertid samarbejdet mellem de forskellige specialister, og dette samarbejde forudsætter ensartet sprogbrug og forståelse af visse grundlæggende problemer. Der er altså ikke tale om et absolut enten-eller, men om en nødvendig afbalancering af forskellige hensyn.

I overvejelserne må også inddrages økonomiske betragtninger. Jo bredere en uddannelse anlægges, desto længere og dyrere må den blive, medmindre man vil slå af på kravene til specialviden og -færdighed.

6. I denne situation bliver opgaven at skabe et uddannelsessystem, der på én gang udbygger fællesskabet og giver mulighed for specialisering. Dette er sigtet med den i det følgende opstillede helhedsplan for uddannelser til det sociale område.

7. Elementerne i uddannelsessystemet må i vidt omfang blive de uddannelser, som er vokset frem i de seneste menneskealdre, suppleret med de nye uddannelsesforanstaltninger, der er nødvendige for at dække alle personalebehov såvel kvantitativt som kvalitativt.

Sammenstillingen af disse uddannelser til et fælles system må ske på en sådan måde, at den dynamik, som præger de fleste af de eksisterende uddannelser, ikke hæmmes, men tværtimod får bedre udfoldelsesmuligheder. Fællesskabet skal med andre ord føre til gensidig støtte og inspiration og bedre udnyttelse af de menneskelige og økonomiske ressourcer.

8. Som udgangspunkt kan opstilles følgende former eller grader af fællesskab:

a) Fælles uddannelse til forskellige arbejdsfelter.

b) Fælles undervisning i nogle fag, separat undervisning i andre.

c) Fælles seminarier for flere linier, med hel eller delvis fælles ledelse, fælles lærere og fælles undervisningsmateriale, lokaler og andre faciliteter, men adskilt klasseundervisning.

d) Fælles administrativ og pædagogisk ledelse af skoler og seminarier, der hver for sig kun har en uddannelseslinie.

I et uddannelsessystem for et så stort og forskelligartet område som det sociale må alle disse muligheder anvendes.

9. Der må lægges den største vægt på, at opbygning af et fælles system for det sociale område ikke fortsætter den isolation over for beslægtede uddannelser, som nu råder. Fællesskabet må ses som led i et endnu større hele og derfor være åbent såvel over for de almene uddannelser som over for specialuddannelser på tilgrænsende områder, herunder sundhedsvæsenet og den øvrige offentlige administration.

Praktisk opdeling i hovedkategorier

10. De sociale områder har alle til formål at fremme medborgeres sociale trivsel. Derfor må et vist mål af viden om menneskelige forhold, samfundsforhold og det sociale hjælpesystems midler og metoder indgå i alle uddannelser.

Dette fællesskab kan ikke bære en fuldstændig integrering. Ved opbygning af uddannelsessystemet må der foretages en opdeling i nogle hovedkategorier, som hver for sig har så væsentligte fællestræk, at der med fordel kan foregå en vis ensartet behandling af uddannelsesproblemerne med større eller mindre fællesuddannelse til følge. Det er fundet hensigtsmæssigt at foretage en sådan opdeling i følgende hovedkategorier:

A. Almene socialpædagoger.

B. Socialadministratorer.

C. Specielle socialpædagoger (socialterapeuter).

Det bemærkes, at der ikke er tale om nogen skarp sondring mellem hovedkategorierne, men om en praktisk deling af et ellers alt for uoverskueligt felt. Der er derfor heller ikke tænkt at skulle være uddannelsesmæssig isolering af kategorierne fra hinanden. Der må være muligheder for overgang mellem kategorierne og for fælles uddannelsesforanstaltninger, f. eks. specialkurser og lederkurser.

11. Før man går over til redegørelse for de enkelte hovedkategorier, skal kort anføres en definition af hver af disse betegnelser:

Almene socialpædagoger anvendes her som betegnelse for de medarbejdere, der har som fællestræk, at de med behandlingssigte skal tage sig af klienten (eleven, patienten) med hensyn til alle personlige forhold, som ikke varetages af klienten selv, hans pårørende eller personale, der er særligt sagkyndige med hensyn til visse funktioner. Denne virksomhed kan foregå i en totalinstitution eller i klientens hjem.

I nogle tilfælde er klienten totalt i socialpædagogens varetægt, f. eks. en dybt åndssvag i en åndssvageinstitution eller en plejepatient i et alderdomshjem. I andre tilfælde er klienten kun i kortere perioder under socialpædagogens bistand og eventuelle opsigt, f. eks. et barn i en børnehave eller et fritidshjem. Fælles er, at i den periode - lang eller kort - klienten er henvist til socialpædagogen, må denne kunne interessere sig for en-

hver side af klientens tilværelse efter klientens større eller mindre behov. Socialpædagogen skal således have klientens samlede trivsel nu og til en vis grad også i fremtiden for øje. (Socialpædagogen må undertiden formidle anden bistand end sin egen, jfr. B, og deltage i speciel behandling, jfr. C, men det gennemgående træk er den almene omsorg i direkte kontakt med klienten).

Inden for dette fællestræk varierer opgaven for forskellige grupper af socialpædagoger efter klienternes typiske behov, der er forskelligt efter alder og åndelige og legmlige tilstand og efter den sociale institutions eller organisations formål og struktur, herunder f. eks. om det er en stor eller lille institution, dag- eller døgninstitution, eller bistand i klientens hjem. Disse variationer kan anvendes til opdeling af socialpædagogerne i snævrere uddannelseskategorier eller -linier (retninger), men lighederne er dog så store, at de i vidt omfang vil kunne optræde på arbejdsmarkedet som ét erhverv.

B. Socialadministratorer har som fællestræk, at de har til hovedopgave at formidle (konstatere, finde frem til, vurdere, iværksætte, koordinere, administrere) indsats af sociale hjælpemuligheder (pengeydelser, omsorg, behandling), der svarer til den enkelte klients behov og til samfundets ressourcer, f. eks. som medarbejdere i socialkontorer, herunder afdelinger for pensioner, korttidsydelser, forsorg, omsorg og familievejledning, i revalideringscentre, i mødrehjælp, i sygekasser og arbejdsløshedskasser, i sociale institutioner, sygehuse m. v. og i centrale styrelser. (Disse medarbejdere må naturligvis ofte udføre pædagogiske eller behandlende funktioner, f. eks. i forbindelse med motivering af klienten for en bestemt form for bistand).

Opgaverne varierer efter, hvor nær kontakt socialadministratoren har med den enkelte klient, hvilke problemer klienterne typisk har og efter karakteren af den institution eller afdeling, medarbejderen er tilknyttet. Disse variationer kan anvendes som grundlag for en vis deling i uddannelseskategorier eller niveauer, men høj grad af fællesskab i uddannelserne er en nødvendig forudsætning for løsning af formidlingsopgaven.

C Socialterapeuter har som fællestræk, at de har til opgave at varetage behandling af et specielt problem for den enkelte patient, f. eks. en fysisk eller psykisk svaghed, eller løsning af en speciel social eller pædagogisk behandlingsopgave i en revalideringsinstitution, en særforsorgsinstitution, arbejdsformidling m. v. eller i klientens hjem. Eksempelvis kan til denne personalekategori henføres læger, sygeplejersker, fysio- og ergoterapeuter, faglærere, talelærere og erhvervsvejledere.

Selv om enhver terapeut må have øje for klientens helbredssituation og være orienteret med henblik på samarbejde med pædagoger og administratorer, er det centrale i arbejdet et ret specifikt problem, hvorfor en så høj grad af specialisering er nødvendig, at man må opretholde eller etablere selvstændige erhverv. De må dog alle bibringes særlige forudsætninger for arbejde på det sociale område. Denne uddannelse kan formentlig til en vis grad være fælles.

A. ALMENE SOCIALPÆDAGOGER

12. De eksisterende socialpædagogiske uddannelser og personalekategorier følger i vidt omfang den administrative opdeling i forskellige sociale områder. Denne specialisering af uddannelserne er dog ikke konsekvent, og i stigende omfang finder pædagogerne beskæftigelse på andre institutioner, end uddannelserne oprindelig er møntet på. Hertil kommer, at den administrative struktur er under ombrydning i forbindelse med socialreformen.

I stedet for kan man ved en opdeling af uddannelsen til socialpædagog tage udgangspunkt i klienternes alder. Arten af de problemer, socialpædagogen skal tage sig af, er i vidt omfang typisk ensartede inden for bestemte, aldersgrupper, men inden for aldersopdelingen vil der være brug for specialisering til særlige opgaver og tilpasning til særlige institutioner.

13. Ud fra dette synspunkt kan man foretage følgende specifikation af socialpædagogernes arbejdsfelt med angivelse af de relevante, nuværende arbejdspladser og nu anvendte uddannelser af socialpædagogisk karakter. (Denne angivelse prætenderer ikke at være udtømmende. Da de nuværende opdelinger ikke helt følger alderen, går flere medarbejderkategorier og arbejdsfelter igen flere gange. De to kolonner korresponderer ikke linie for linie).

Klienternes alder og dertil svarende, nuværende uddannelseskategorier:	Arbejdsfelter:
Spæde børn (0-3 år):	
Barneplejerske, børneforsorgspædagog af småbørnslinien (S), sygeplejersker, omsorgsassistent (Å), husmoderafløsere.	Børneforsorgens spædbørnehjem, vuggestuer, åndssvageforsorgens afdelinger eller institutioner for spædbørn, familiepleje, dagpleje, husmoderafløsning.
Småbørn (3-7 år):	
Børneforsorgspædagog af den almene linie (A), do. af småbørnslinien (S), omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen (Å),	Børnehjem, observationshjem, behandlingshjem og børnehaver under børne- og ungdomsforsorgen, statens åndssvageforsorg og den øvrige særforsorg, børnehaveklasser

Klienternes alder og dertil svarende, nuværende uddannelseskategorier:	Arbejdsfelter:
omsorgsassistent ved særforsorgen (Sf),	dagpleje,
diakoner,	husmoder afløsning,
barneplejersker,	børneafdelinger på sygehuse,
børnehavelærerinder,	børneafdelinger under sindssygevæsenet,
plejere ved sindssygevæsenet (SH),	familiepleje,
husmoder afløsere.	børnepensioner.
Skolebørn (7-16 år):	
Børneforsorgspædagoger A og S,	Børnehjem, observationshjem, skolehjem, behandlingshjem under børneforsorgen, åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg samt sindssygevæsenet,
omsorgsassistenter A,	
omsorgsassistenter Sf,	
diakoner,	børneafdelinger på sygehuse,
fritidspædagoger,	kostskoler,
lærere,	observationskolonier under skolevæsenet,
klubmedarbejdere,	fritidshjem,
husmoder afløsere,	fritidsklubber,
plejere (SH).	husmoder afløsning.
Unge (16-21 (23) år):	
Børneforsorgspædagoger A,	Ungdomshjem og ungdomspensioner under børne- og ungdomsforsorgen,
omsorgsassistenter Å,	
omsorgsassistenter Sf,	do. under åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg samt sindssygevæsenet,
plejere (SH),	
lærere,	kostskoler,
fritidspædagoger,	forsorgshjem (herberger) for unge,
klubmedarbejdere,	ungdomsfængsler,
fængselsbetjente.	ungdomsklubber,
	Dansk Forsorgsselskabs ungdomshjem,
	arbejdstekniske ungdomsskoler.

Klienternes alder og dertil svarende, nuværende uddannelseskategorier:	Arbejdsfelter:
Voksne (21-65 år):	
Omsorgsassistenter Å, omsorgsassistenter Sf, plejere (SH) sygeplejersker, sygehjælpere, diakoner (Filadelfia: F), diakoner (Århus:Å), fængselsbetjente og vagtmestre, fritidspædagoger, hjemmehjælpere, husmoderafløsere.	Institutioner under s. å. , plejehjem under s. å. , pensionater under s. å., familiepleje under s. å., institutioner under den øvrige særforsorg, statshospitaler, plejehjem for sindslidende, forsorgshjem, skoler for ikke-faglærte, fængsler, forvaringsanstalt og særfængsel, arresthuse, arbejdshus og helbredelsesanstalt for drankere, hjemmehjælp for invalidepensionister, husmoderafløsning og hjemmehjælp.
Ældre (over 62 år):	
Sygeplejersker, sygehjælpere, diakoner Å, diakoner F, plejeassistenter, omsorgsassistenter (Å), hjemmehjælpere.	Alderdomshjem, plejehjem, dagcentre, hjemmehjælp, hjemmepleje, institutioner for ældre under åndssvageforsorg og den øvrige særforsorg.

14. Svarende til disse klientkategorier er der brug for følgende hovedretninger inden for en egentlig erhvervsuddannelse som socialpædagog:

Spædbørnspleje,
småbørnspædagogik,
skolebørnspædagogik,

ungdomspædagogik,
omsorg og pleje for voksne handicappede og ældre.

Nogle hovedretninger i socialpædagogikken går dog på tværs af denne aldersinddeling. Det gælder således fritidspædagogik og kriminalforsorg.

Ledende principper for nyt uddannelsessystem

15. Socialpædagoguddannelsen er et uddannelsessystem mere end en enkelt erhvervsuddannelse.

Systemet består af:

Elementærkurser,
hovedskole med liniedeling og tilvalgsfag,
afslutnings- eller specialskole,
videreuddannelseskurser,
lederkurser.

16. Systemet bygger på følgende principper:

Uddannelsesforløbet begynder senest samtidig med beskæftigelse på området.

Der skal være adgang til uddannelse fra folkeskolens afgangsklasser.

Uddannelsen skal være trinvis, således at der er mulighed for at komme ind på forskellige trin på grundlag af relevante forkundskaber og erfaringer.

Der opstilles ikke aldersgrænser nedad bortset fra dem, der følger af krav til forkundskaber og erfaringer, og ingen aldersgrænser opad.

Uddannelsen må for den enkelte være rettet mod et bestemt socialpædagogisk område, således at den enkelte elev til stadighed må have valgt en retning eller linie, men der skal være rig lejlighed til under og efter uddannelsen at skifte erhvervsretning. Der skal også være adgang til at gå ud af uddannelsen på forskellige trin med en bestemt erhvervskompetence for hvert trin.

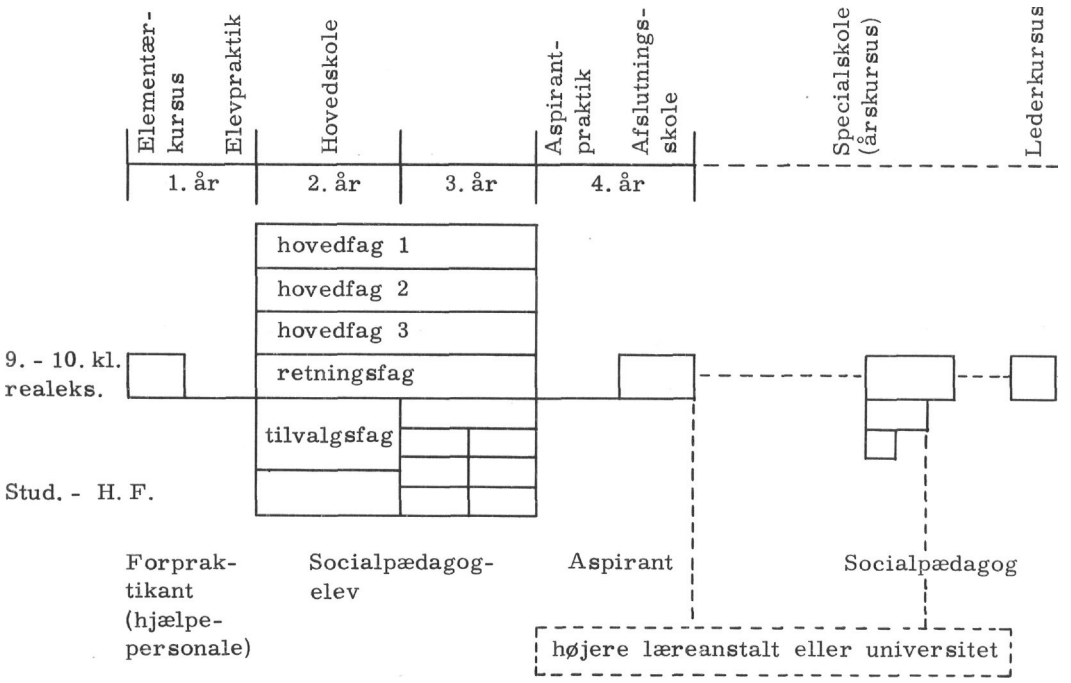
Erhvervsretningen finder udtryk i retningsfag.

17. Fællesskabet i uddannelsen er repræsenteret ved nogle fælles hovedfag:

Almen psykologi,
almen pædagogik,
samfundsfag, herunder socialret,
almen sundheds- og sygdomslære.

Uddannelsen får individuelt særpræg for den enkelte elev gennem valg af hovedretning og valg af nogle fag eller emner inden for en række tilbud, der er fælles for alle hovedretninger. Herigennem får eleven mulighed for ved siden af erhvervsretning at vælge en eller flere interesseretninger eller specialer. Der skal være mulighed for senere at supplere med kurser i andre interesseretninger eller specialer.

18. Uddannelsessystemet kan skematisk anskueliggøres således:

Forudsætninger for påbegyndelse af uddannelsen

19. Unge udgået af folkeskolens 9. - 10. klasse eller tilsvarende (normalt 17 år gammel) kan søge ind i en af de institutioner på det sociale eller hertil grænsende område, der beskæftiger elever i denne alder. For tiden er der fortrinsvis børnehaver og vuggestuer, spædbørnehjem, alderdomshjem og plejehjem.

Før arbejde påbegyndes, skal eleven gennemgå et elementærkursus med sigte på pågældende arbejdsfelt, jfr. nærmere neden for.

På grundlag af tilfredsstillende elementærkursus + praktik, i alt ca. 1 år, kan eleven optages på hovedskolen, idet eleven straks vælger en hovedretning, der ikke behøver at svare til det arbejdsfelt, hvor elementær - kurset og praktikken er gennemgået.

20. Studenter og HF-kandidater kan gå direkte ind på hovedskolen, idet deres teoretiske kundskaber forudsættes at kompensere manglende praktisk erfaring.

21. Ældre med forskellige uddannelser eller erhvervserfaring kan optages henholdsvis på elementærkursus eller på hovedskolen efter individuel bedømmelse.

Elementærkursus

22. Elementærkursus skal bibringe eleven de elementære forudsætninger for at arbejde på et bestemt område. Det er (i modsætning til Socialt forberedelseskursus, der er alment orienterende) meget praktisk og retningsbestemt. Elementær kurserne er derfor indbyrdes forskellige.

Formålet er at gøre eleven i stand til at udføre elementære funktioner enten som varig beskæftigelse eller som forpraktik til egentlig faglig socialpædagogisk uddannelse. Omfanget anslås til 1-3 måneder.

Elementærkursus må således etableres for hvert af de områder, der beskæftiger ikke fuldt uddannede medarbejdere med klientkontakt.

Som eksempel på allerede eksisterende kurser, der kan tillempes som elementærkursus, kan nævnes barnepleje, sygehjælper, hjemmehjælper og husmoderafløser.

Elementærkursus + en vis tids praktik må ikke binde til bestemt erhvervsvalg. Der må være fri adgang fra ethvert af disse områder til alle linier i hovedskolen, der altså må indrettes under hensyntagen til, at eleverne møder med noget forskelligartede forudsætninger.

Det er ønskeligt, at det praktiske arbejde tilrettelægges i samarbejde med de sociale skoler og seminarier med henblik på fortsat uddannelse.

Hovedskolen

23. Ved begyndelsen af hovedskolens 1. år vælger eleven hovedretning (det kunne også kaldes erhvervsretning). Eksempel: Den, der tænker sig at ville være pædagog i en børnehave vælger småbørnspædagog-retningen. Det samme gør den, der ønsker at komme til at virke i et børnehjem for mindre børn. Samtidig vælges tilvalgsfag for det 1. år, således at eleven får formet program for hele dette år.

24. Hovedskolen består altså for den enkelte elev af tre dele:

a. Fælles hovedfag.

b. Retningsfag.

c. Tilvalgskurser.

a) Hovedfagene, der er fælles for alle socialpædagogelever, skal give den grundviden inden for psykologi, pædagogik, medicin og samfundsfag, som er nødvendig for en bred forståelse for arbejde med socialpædagogiske problemer.

b) Retningsfaget skal samle den almene viden, der i snævrere forstand er relevant for pågældende erhverv, og sætte det i relation til det konkrete arbejde på dette felt samt indarbejde de arbejdsmetoder, der er karakteristiske efter dette områdes opgaver og struktur. Som led i dette fag indgår forskellige former for praktik fra øvelser og demonstrationer i skolen til korte praktikperioder og kliniske kurser i institutioner.

c) Tilvalgsfagene kan være af meget forskellig karakter og omfang. Nogle er interessebetonede. Eleven skal således ikke bringes til at lære alle beskæftigelsesformer (aktivitetsfag), men vælge kurser i de former, som han særlig interesserer sig for at anvende i sit senere arbejde.

Andre fag kan være retningsbestemte. Den, der mener at ville søge ind i arbejde blandt handicappede, må f. eks. tage almindelig handicaplære som tilvalgsfag, og eventuelt også kursus vedrørende et specielt handicap, f. eks. døvesprog, talelære, blindeskrift.

Tilvalgskurserne kan tildeles pointværdier efter deres omfang, således at der udkræves en bestemt sum som minimum for afgangsbevis fra hovedskolen.

25. Ved begyndelsen af 2. år tilrettelægger eleven dette års program. Hovedfagene er obligatoriske. Det samme gælder retningsfaget, men det skal. dog være muligt at skifte retningsfag i særlige tilfælde. Dette kan ganske vist bevirke ulemper for både eleven og skolen, men disse ulemper bør kunne overvindes ved ekstra indsats fra begge sider under hensyn til betydningen af, at undervisningen og erhvervsvalget bliver interessebetonet.

Tilvalgsfagene vælges frit inden for ovennævnte pointsystem.

Eksamen

26. Hovedfagene og retningsfaget er forbundet med en prøve efter 1. år. Efter 2. år afholdes afsluttende eksamen i hovedfagene.

27. I retningsfaget afsluttes 2. år med en prøve, der skal være afgørende for, om pågældende kan gå videre som aspirant. Endelig eksamen i dette fag finder først sted efter aspirantåret, jfr. nedenfor.

28. Kurserne i tilvalgsfag afsluttes efterhånden hver for sig med en prøve, hvis de er egnede hertil, ellers med en udtalelse om bestået - ikke bestået.

Aspirantåret

29. Efter bestået hovedskole bliver eleven socialpædagogaspirant. Som sådan kan pågældende søge ansættelse over hele det sociale område, men har naturligvis størst chance på det område, retningsfaget peger imod og herunder navnlig i stillinger, hvor der i særlig grad er brug for de færdigheder, tilvalgsfagene har opdyrket.

Afslutningskursus.

30. Aspirantåret afsluttes med et kursus, hvor hovedsigtet er at samle og bearbejde erfaringerne fra arbejdet i aspirantåret.

Aspiranterne må nu forventes at være i besiddelse af en betydelig grad af selvstændighed i studiet. Kurset formes derfor hovedsagelig som gruppeøvelser og drøftelser af specielle emner inden for eller på tværs af

hovedretningsfagene. Endvidere skal eleven selvstændigt løse en større teoretisk opgave inden for det socialpædagogiske fagområde. Forberedelse hertil bør være påbegyndt i aspirantåret.

Kurset, og dermed hele grunduddannelsen, afsluttes med eksamen i et hovedretningsfag, hvorefter kandidaten benævnes socialpædagog af den pågældende retning eller linie.

Videreuddannelse

31. Socialpædagoguddannelsen giver kompetence til at søge stillinger på hele det sociale område, der er af ensartet status og aflønning. Det skal dog kunne stilles som ansættelsesvilkår, at socialpædagogen supplerer uddannelsen med specialkurser efter det enkelte områdes eller den specielle stillings behov. Disse specialkurser kan i vidt omfang svare til tilvalgsfag i hovedskolen eller specialopgaver i afslutningskurset. Skolerne bør derfor være indrettet så flexible, at kandidater kan gå ind i undervisningen i sådanne fag og kurser.

32. Videreuddannelse skal også kunne foregå som studier ved universiteter og højere læreanstalter. Denne mulighed skal ikke blot være åben for studenter og eventuelt HF'ere, men også for særligt egnede socialpædagoger med andre foruddannelser.

Forholdet mellem de hidtidige uddannelser og det nye uddannelsessystem

33. Hovedretningerne i den her skitserede socialpædagoguddannelse svarer i vidt omfang til nogle af de nuværende uddannelser:

Børnefor sorgspædagog,
børnehavelærer,
fritidshjem slærer,
omsorgsassistent,
pléjéassistent.

Det er stort set de samme hovedfag, der er kernen i disse uddannelser og i den nye uddannelse. Forskellen ligger navnlig i, at næsten alle fag i de eksisterende uddannelser er præget af retningen imod et bestemt socialt arbejde, medens den nye uddannelse lægger vægt på et alment præg over hovedfagene. Der skal kun foretages en begrænset tillempning af undervisningen på grund af denne forskel.

Tilvalgsfagene kan også stort set videreføres fra de eksisterende til den nye uddannelse og så suppleres med andre.

34. I forvejen står praktisk talt alle bestående uddannelser over for betydelige ændringer. Der er således taget principiel stilling til udvidelse af børnehave- og fritidspædagoguddannelsen, og indstilling om tilsvarende udvidelser og ændringer kan ventes vedrørende børneforsorgspædagoguddannelserne og omsorgsassistentuddannelserne.

Det omfang, undervisningen er tænkt at skulle have, og den tid, der efter nærværende plan skal anvendes hertil, svarer også ret nøje til det,

der er forudsat i de foreliggende planer, nemlig 3 år til den egentlige erhvervsuddannelse, hvoraf ca. 1/3 er praktik og 2/3 teori. Hertil kommer i nogle tilfælde 1 års forpraktik med en forskole ("elementærkursus").

35. For at opnå fordelene ved fællesskabet i et helhedssystem er det imidlertid nødvendigt, at de eksisterende uddannelser i nogen grad løsrives administrativt og i andre henseender fra dette nære tilhørsforhold til et bestemt forsorgsområde, som f. eks. omsorgsassistentuddannelserne til henholdsvis åndssvageforsorg og den øvrige særforsorg, børneforsorgspædagoguddannelserne til børne- og ungdomsforsorgen og plejeassistentuddannelsen til alderdomshjem og plejehjem.

36. Ingen af de bestående skoler behøver at blive nedlagt, og det nære samarbejde med de relevante sociale institutioner kan udbygges, men samtidig kan andre institutioner m. v. inddrages i dette samarbejde. Den administrative frigørelse skulle imidlertid gerne medføre en tilsvarende pædagogisk stilling med udvidede muligheder for nært samarbejde mellem de socialpædagogiske skoler m. v. Aftagerne af de socialpædagogiske kandidater må naturligt have indflydelse på men ikke være bestemmende for uddannelsernes struktur og indhold.

37. Inden for helhedssystemet kan den enkelte skole udmærket bevare eller erhverve sit særpræg. Den enkelte skole eller det enkelte seminariurn behøver ikke at tilbyde undervisning i alle retninger eller fag. Minimum for en skole er 1 hovedretning. Bedst er det nok med mindst 2 hovedretninger. Tilvalgsfag må eventuelt kunne tages på flere skoler. F. eks. kan dramatisering som pædagogisk middel ikke påregne tilslutning til et helt hold på ethvervt seminarium. De, der er interesseret heri, må derfor henvises til at søge et nærliggende seminarium med dette fag på programmet. Tilsvarende kan gælde f. eks. talelære, døvesprog o. lign. specialer.

Det kan også tænkes, at tilvalgsfag studeres andre steder end i sociale skoler, f. eks. i seminarier, teknologiske skoler, terapeutskoler eller univesiteter. Derfor er det væsentligt, at fremtidige nye skoler placeres i undervisningscentre.

38. På længere sigt må man stile imod koncentration af de socialpædagogiske uddannelser i en halv snes sociale uddannelsessteder (eventuelt med visse "filialer") svarende til de tekniske skoler og handelsskolerne. Forudsætningen herfor er dog udvikling af en form for gruppeopdeling, der sideløbende med udnyttelsen af fællesdriftens fordele kan skabe det intime, pædagogiske miljø, som er uundværligt i uddannelser, som har menneskelig trivsel som sit dominerende hovedsigte.

UDDANNELSE AF SOCIALFORMIDLERE

RAPPORT
fra arbejdsgruppen
vedrørende
socialformidlere

Indholdsfortegnelse

Kap. I: Arbejdsgruppens etablering og funktion.

Kap. II: Oversigt over uddannelser og uddannelsesforslag på socialformidlerområdet.

Kap. III: Generelle overvejelser.

Kap. IV: Forslag til uddannelse af nye medarbejdere i kommunernes sociale forvaltning.

Kap. V: Gennemgang af forslaget til socionomuddannelsen.

Kap. VI: Forholdet til universitetsuddannelserne.

Kap. VII: Supplerende uddannelse.

Kap. VIII: Ajourføringskurser og efteruddannelse.

Kap. IX: Videreuddannelse og læreruddannelse.

Bilag 1: Bent Rold Andersen: Sociale udviklingstendenser og det sociale personale.

Bilag 2: Ole Høeg: Socialreform og lokale sociale centre. Fra tidsskriftet BYPLAN, 133, nr. 3, 1971 - 23. årgang.

Bilag 3: Notat fra Odense universitet vedrørende socionom-uddannelsen ved Odense universitetscenter.

UK-bilag 304a: Notat fra Socialinspektørforeningen.

UK-bilag 305: Notat fra Dansk Socialrådgiverforening.

Kapitel I
Arbejdsgruppens etablering og funktion

Arbejdsgruppen blev nedsat ved socialuddannelseskommissionens 34. møde den 6. oktober 1969.

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:

Forskningsleder Bent Rold Andersen, socialforskningsinstituttet, nu professor ved Roskilde Universitetscenter.

Kontorchef Vagn Holm, socialministeriet.

Ekspeditionssekretær, nu planlægningschef Ole Høeg, socialstyrelsen.

Forstander Arne Ipsen, Tietgenskolen, Odense.

Seminarierektor H. C. Rasmussen (formand), børneforsorgsseminariet, Jægerspris.

Rektor Åge Valbak, Den sociale højskole.

Kontorchef Vagn Holm har senere af tidsmæssige grunde ikke deltaget i arbejdsgruppens møder.

Sekretær for arbejdsgruppen indtil 1. august 1971 var fuldmægtig H. Bayer, socialministeriet, herefter indtrådte mag. scient. soc. Merete Watt Boolsen som gruppens sekretær.

De spørgsmål, som socialuddannelseskommissionen har ønsket at få gruppens vurdering af, og som er indeholdt i et af sekretariatet udarbejdet notat, er følgende:

I. Hvilke personalegrupper kan henføres til en hovedkategori af socialformidlere?

II. Hvilke uddannelseskategorier er der herefter brug for?

III. Hvilke elementer må uddannelsen eller uddannelserne indeholde efter pædagogiske og socialpolitiske synspunkter?

IV. Hvilken struktur bør uddannelserne have?
Herunder:

a) Overgangsmuligheder mellem uddannelser eller linier heraf og andre tværgående (horisontale) forbindelser mellem de sociale uddannelser indbyrdes og til andre uddannelsessystemer ("den horisontale struktur").

b) Mulighederne for trinvis opbygning af uddannelserne med adgang til at "stå af" endeligt eller midlertidigt og til at "stå på" med forskellige forudsætninger ("den vertikale struktur").

V. Hvorledes kan det eksisterende uddannelsesapparat ud fra pædagogiske hensyn udnyttes og udvikles til realisering af et sådant uddannelsessystem?

Arbejdsgruppens opgave blev gennemdrøftet i gruppens første møde i november 1969 med deltagelse af socialuddannelseskommissionens formand, direktør Henning Friis.

Det blev herunder af kommissionens formand præciseret, at udgangspunktet for gruppens overvejelser måtte være betænkning nr. 548/1970, Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning samt betænkning nr. 549/1970, Uddannelse af socionomer. De to betænkningers indhold diskuteres nedenfor i kapitlerne IV og V.

Det blev samtidig fastslået, at arbejdsgruppen ikke forventedes at foretage en detailvurdering af strukturen og indholdet i forslagene i de nævnte betænkninger, men at man først og fremmest ønskede en stillingtagen til de store linier i et fremtidigt uddannelsessystem, og herunder en stillingtagen til muligheden for at opstille alternative forslag.

Endvidere blev der peget på, at arbejdsgruppen i sine overvejelser forventedes at inddrage i øvrigt foreliggende uddannelsesforslag på dette område.

I den skitse til et uddannelsessystem for de sociale områder, som uddannelseskommissionens sekretariat har udarbejdet i maj 1969, anvendes betegnelsen socialformidlere på de medarbejdere, der har til hovedopgave at formidle (konstatere, finde frem til, vurdere, iværksætte, koordinere, administrere) indsats af sociale hjælpemuligheder (pengeydelser, omsorg, behandling m. fl.) f. eks, medarbejdere i socialkontorer, revalideringscentre, mødrehjælpsinstitutioner, sygekasser, arbejdsløshedskasser, sociale institutioner, sygehuse m.v. og i centrale styrelser.

Socialformidlingen i den anførte anvendelse af begrebet indgår i dag i arbejdet inden for følgende områder (alfabetisk liste):

Alkoholkliniker
Arbejdsformidling
Arbejdsløshedskasser
Børneforsorgens institutioner
Børneforsorgens rådgivningscentre
Børneværn
Børneværnskonsulentvirksomhed
Dansk Forsorgsselskab
Erhvervslivet
Erhvervsvejledning
Familievejledning
Forsorgscentre
Mødrehjælp
Organisationer
Revalideringscentre
Skolepsykologtjenesten

Socialkontorer
Statshospitaler
Sygehuse
Sygekasser
Særforsorgsinstitutioner.

Til denne opregning vil kunne.føjes yderligere områder af mere afgrænset karakter.

Områdemæssigt har arbejdsgruppens drøftelser primært rettet sig imod den sociale forvaltning i det kommunale regie, d. v. s. såvel på det kommunale som på det amtskommunale niveau, og arbejdsgruppen har set det som sin særlige opgave at tage socialreformen med i sine betragtninger.

Dette har ført til, at arbejdsgruppen overvejende har koncentreret sine drøftelser om en funktionel opdeling af arbejdsområdet for den fremtidige sociale forvaltning som grundlag for en vurdering af personale- og uddannelsesbehov.

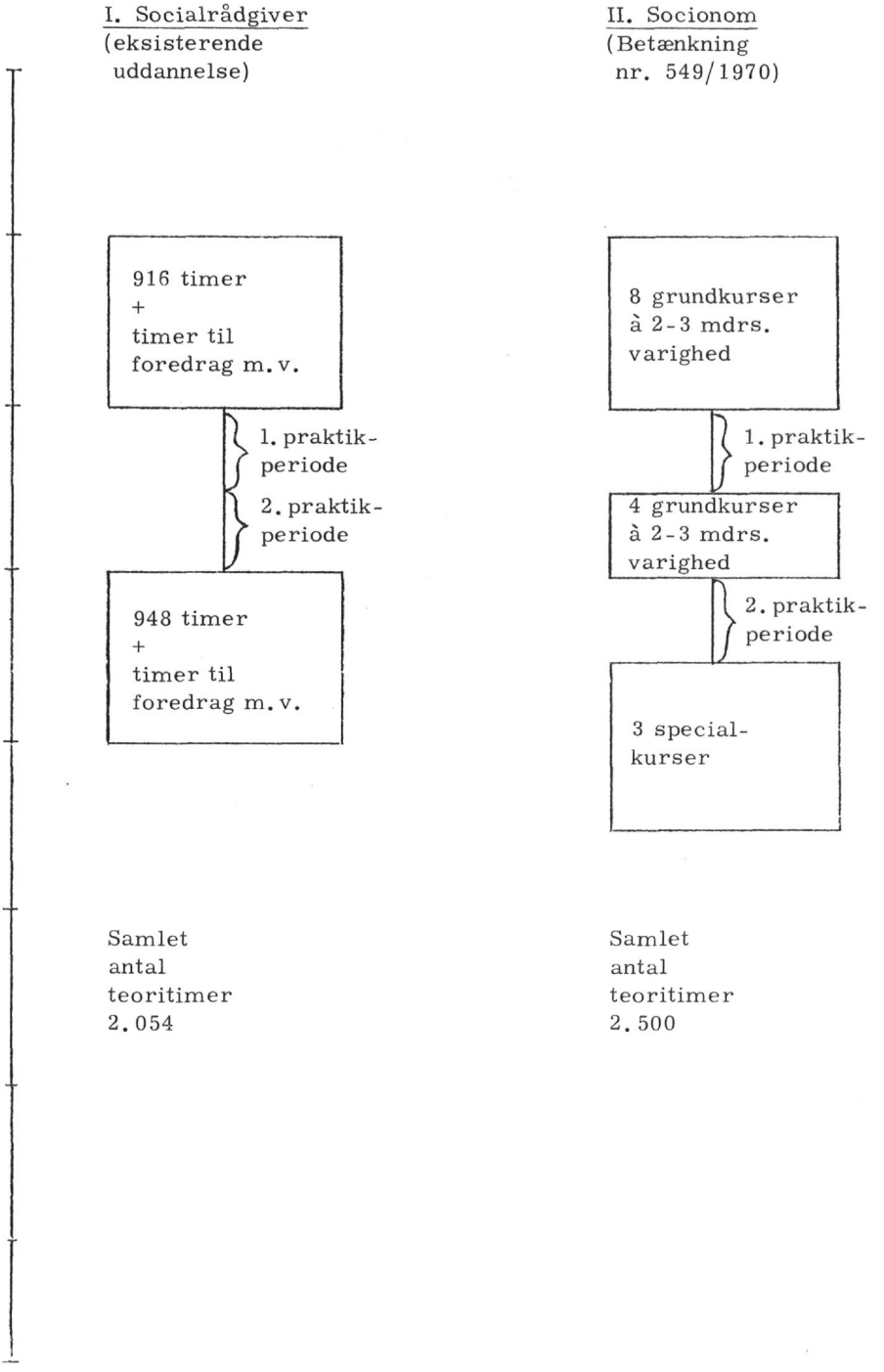
Det skal nævnes, at planlægningschef Ole Høeg på det foreliggende grundlag er enig i udvalgets forslag, men under hensyn til, at den principielle diskussion i kommissionen ikke er færdig, ønsker han dog at forbeholde sig sin stillingtagen i kommissionen.

Kapitel II
Oversigt over uddannelse og uddannelsesforslag på socialformidleromr åder

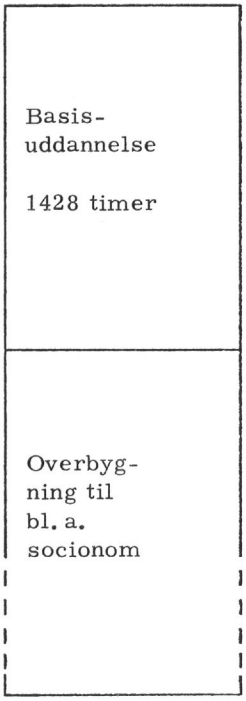
I omstående oversigter (1 A og 1 B) beskrives en række uddannelser på det sociale område. Der er tale dels om faktisk eksisterende uddannelser, dels om planlagte, endnu ikke etablerede uddannelser.

Til den førstnævnte kategori hører socialrådgiveruddannelsen (kolonne I i begge skemaer). Til den sidstnævnte hører socionom-uddannelsen fra uddannelseskommissionens betænkning om uddannelse af socionomer (kolonne II), samfundsvidenskabelig basisuddannelse fra den af Planlægningsrådet for de højere uddannelser nedsatte arbejdsgruppe vedrørende de samfundsvidenskabelige basisuddannelser, maj 1970 (kolonne III) og assistent-uddannelsen fra uddannelseskommissionens betænkning om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (kolonne IV). Man er bekendt med, at der arbejdes med nye planer for den fremtidige uddannelse af det kommunale administrationspersonale. Rapport fra en arbejdsgruppe under Kommunernes Landsforening, oktober 1971, "Den fremtidige uddannelse af det kommunale administrationspersonale". Disse planer omhandler blandt andet forslag om udvidelse af teoriindholdet i lærlingeuddannelsen, således at der bliver tale om en erhvervsgymnasial uddannelse og en koncentration af undervisningen på Dansk Kommunalkursus (for nærmere diskussion henvises til kapitel IV).

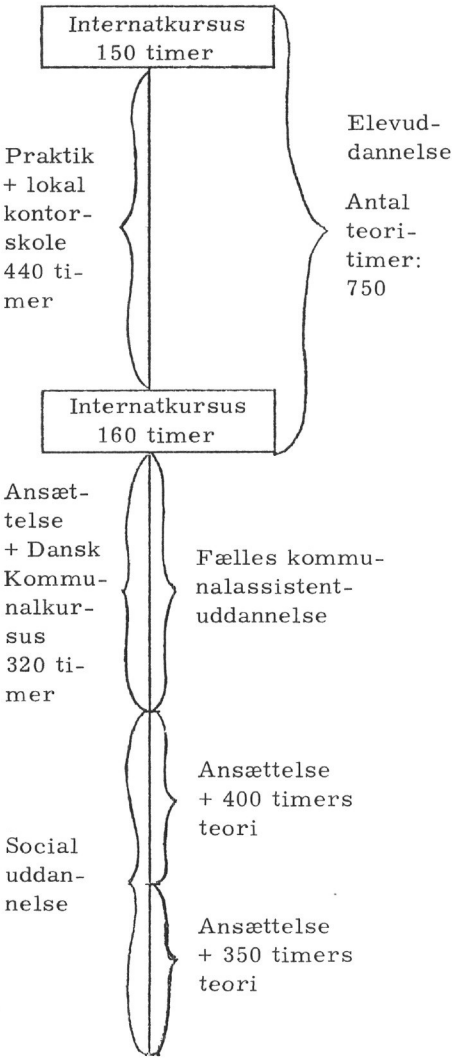
1 A

I. Socialrådgiver
(eksisterende
uddannelse)
916 timer
+
timer til
foredrag m.v.
1. praktik-
periode
2. praktik-
periode
948 timer
+
timer til
foredrag m.v.
Samlet
antal
teoritimer
2.054
II. Socionom
(Betænkning
nr. 549/1970)
8 grundkurser
à 2-3 mdrs.
varighed
1. praktik-
periode
4 grundkurser
à 2-3 mdrs.
varighed
2. praktik-
periode
3 special-
kurser
Samlet
antal
teoritimer
2.500

III. Samfundsvidenskabelig basisuddannelse
(fra arbejdsgruppen vedrørende de samfundsvidenskabelige basisuddannelser under Planlægningsrådet for de højere uddannelser)

IV. Assistent
(Betænkning nr. 548/1970)

Samlet antal
teoritimer: 1.820

FAGFORDELING:

I. Socialrådgiver
(eksisterende uddannelse)

1.	Offentlig forsorg	160 timer
2.	Socialforsikring	192 "
3.	Revalidering	40 "
4.	Familieret	128 "
5.	Civilret	64 "
6.	Kriminalret	96 "
7.	Kriminologi	40 "
8.	Statistik og økonomi ..	86 "
9.	Socialpolitik	88 "
10.	Sociologi	160 "
11.	Socialmedicin	64 "
12.	Psykiatri	96 "
13.	Psykologi	224 "
14.	Socialrådgiver-metodik og institutionslære	376 "
15.	Diverse	230 "
	I alt:	2054 timer

II. Socionom
(Betænkning nr. 549/1970)

1.	Samfundsbeskrivelse ..	50 timer
2.	Forvaltningskundskab .	100 "
3.	Arbejdsmarkeds-kundskab	100 "
4.	Praktisk statistik	50 "
5.	Retskundskab	150 "
6.	Socialret	250 "
7.	Socialpolitik	100 "
8.	Sociologi	100 "
9.	Psykologi	150 "
10.	Socialrådgivning	250 "
11.	Socialpædagogik	50 "
12.	Psykiatri	75 "
13.	Socialmedicin	75 "
		1500 timer
14.	Speciale I	
15.	Speciale II	1000 timer
16.	Speciale III	
	I alt:	2500 timer

III. Samfundsvidenskabelig basisuddannelse
(fra arbejdsgruppen vedrørende de samfundsvidenskabelige basisuddannelser under Planlægningsrådet for de højere uddannelser)

(eksklusive overbygning til socionom)

Fælles grundfag:

1.	Samfundsvidenskabelige teorier og metoder	136 timer
2.	Samfundsbeskrivelse ...	136 "
3.	Sociologi med social-psykologi	204 "
4.	Økonomi	204 "

Øvrige grundfag:
(2 skal vælges)

5.	Teoretisk statistik med matematik	204 "
6.	Juridiske fag	204 "
7.	Statskundskab	204 "
8.	Psykologi	204 "
9.	Etnografisk-kultur-geografiske fag	204 "
	Valgfrie fag	340 "

I alt: 1428 timer

IV. Assistent
(Betænkning nr. 548/1970)

Det sociale hjælpesystem m. m. :

1.	Det sociale hjælpe-system	460 timer
2.	Borgerlig ret	40 "
		500 timer

Samfundslære:

3.	Samfundsorientering og forvaltningsteori	130 timer
4.	Kommunal og statslig forvaltning	50 "
5.	Offentlig økonomi	40 "
6.	Indførelse i de kommunale opgaver	140 "
		360 timer

Socialpolitik, herunder sociologi og planlægning:

7.	Socialpolitik m. v.	100 timer
		100 timer

Behandlingsfag:

8.	Klientbetjening og sagsbehandling	80 timer
9.	Sammenfatning på grundlag af praktik	30 "
10.	Sagsbehandling og psykologi	80 "
11.	Behandlingsfag (social-medicin, psykologi, koordinering i sagsbehandling og klientrelationer)	250 "
		440 timer
12.	Kontorfag:	420 timer

I alt: 1820 timer

Kapitel III
Generelle overvejelser

Væsentligt for arbejdsgruppens stillingtagen til uddannelsen af socialformidlere har været de sociale udviklingstendenser og den hermed sammenhængende udvikling i det sociale personale, jfr. forskningsleder Bent Rold Andersens som bilag 1 optagne notat.

I socialreformkommissionens 1. betænkning (Betænkning nr. 543/1969, Det sociale trygheds sy stem, struktur og dagpenge) påvises det, hvorledes den gradvise opbygning af det sociale system og dettes administrative placering i en række indbyrdes uafhængige institutioner på afgørende vis har præget det sociale arbejde. I konsekvens heraf stilles der forslag om en generel administrativ omstrukturering, hvis hovedlinier betænkningen tegner. I det videregående arbejde i socialreformkommissionen indgår arbejdet med en lovmæssig sammenkobling af en række sociale hjælpesystemer (en generel lov om sociale serviceydelser).

På baggrund af, at arbejdsgruppen har set det som sin opgave at anlægge en mere langsigtet vurdering af, hvilke uddannelseskrav det sociale arbejde vil stille til de socialformidlere, der kommer til at arbejde med de retningslinier, som socialreformen har skitseret, har man i nævnte notat forsøgt at påvise udviklingslinien for det fremtidige sociale arbejde og herunder at foretage en generel vægtning af de opgaver, som socialformidlerne vil komme til at løse.

Socialreformen kan betragtes (se bilag 2: "Socialreform og lokale sociale centre" af Ole Høeg) som bestående af:

1. En struktur-reform, d. v. s. en reform af det administrative apparat, som formidler den sociale indsats, og en reform af anke-systemet,

2. En opgave- og byrdefordelings- eller en financieringsreform,

3. En ydelsesreform, hvor man samler og forbedrer de forskellige former for ydelse, og endelig

4. En uddannelsesreform.

Det er det sidste punkt, der skal behandles her.

Vurderingen af hvilken uddannelse, der vil være mest hensigtsmæssig for de personer, der kommer til at arbejde i fremtidens centrale centre, må bl. a. tage udgangspunkt i udviklingstendenserne og karakteren af det fremtidige sociale arbejde.

En gennemgang af udviklingslinierne i socialpolitikken viser, at det samlede sociale system i dag overvejende er præget af to socialpolitiske hoved-

ideer, nemlig retsprincippet på den ene side og forebyggelses- og revalideringsprincippet (herunder også pleje og omsorg) på den anden side.

Retsprincippet har affødt det store system af generelle sikringsordninger, d. v. s. arbejdsløshedsforsikringen, ulykkesforsikringen og sygeforsikringen, og på linie hermed de generelle pensionsordninger, folke-, invalide- og enkepensionsordningerne. Til at administrere de nævnte sikringsordninger er der opbygget separate organer på flere niveauer. I samme forbindelse kan også nævnes børnetilskudsordningen og boligsikringsordningen. Disse ordninger er præget af formaliserede og differentierede behovsbedømmelser, hvilket sætter sit afgørende præg på det arbejde, der er forbundet med administrationen af disse ordninger, og som er karakteriseret af en formel regeladministration med ofte vidtgående kontrolforanstaltninger.

Karakteren af dette arbejde har sat sit præg på de socialformidlere, som er oplært inden for de særlige sikringsordninger, men også inden for de kommunale sociale forvaltninger, hvor det gennemgående præg i assistentens arbejde er det stærkt regelbundne. Dette gælder også på områder, som efter deres formål i højere grad skulle være præget af skønsmæssige afgørelser som f. eks. administrationen af en række bestemmelser i forsorgsloven. Professionaliseringen af det sociale administrationspersonale er sket som en følge af udviklingen af disse retssystemer.

Forebyggelses- og revalideringsprincippet (hvortil også henføres omsorgs- og plejeområdet) har i de seneste årtier ligget til grund for udviklingen af en række sociale områder. Her bør foruden revalideringsområdet også nævnes mødrehjælpsområdet, familievejledningsområdet og andre dele af børneforsorgsområdet.

Det må fremhæves, at det afgørende i disse former for socialt arbejde er, at der foregår et samarbejde imellem klienterne og formidlerne omkring løsningen af individuelle foranstaltninger, som socialformidlerne disponerer over/har kontakt til, og som ved disses arbejde harmoniseres omkring en målrettet helhedsindsats.

Samtidig må det påpeges, at de nævnte sociale foranstaltningsmuligheder på grund af den gældende administrative opsplitning og de begrænsede virkemidler, som er henlagt til de respektive områder, kun i beskedent omfang kan leve op til de socialpolitiske målsætninger. Tilsvarende må der bl. a. peges på, at en formalisering af adgangsbetingelserne til disse foranstaltningsmuligheder og opbygningen af separate organer til at administrere disse har bevirket, at hovedsigtet i det forebyggende og revaliderende arbejde ikke har sat noget afgørende præg på arbejdet inden for andre sociale administrationsgrene.

Med henblik på de uddannelsesmæssige konklusioner, der kan drages af de socialpolitiske vurderinger, må det understreges, at de generelle sikringsordninger fortsat må påregnes udbygget sideløbende med udbygningen af det helhedsbetonede familiecentrerede arbejde. Der kan således peges på en fortsat mulighed for udbygning af en overbygning på de sociale pensionsordninger og på den generelle dagpengeordning, som socialministeriet arbejder med på grundlag af socialreformkommissionens første betænkning om det sociale tryghedssystem, struktur og dagpenge. Det er et karakteristisk træk i den danske udvikling, at administrationen eller formidlingen af disse sociale sik-

ringsydelser bevares integreret med den lokale administration eller formidling af sociale og visse sundhedsmæssige serviceydelser i de lokale social- og sundhedsforvaltninger. Dette er bl. a. begrundet med den nære sammenhæng, der ofte vil være mellem formidlingen af henholdsvis sociale sikrings- og serviceydelser i forhold til den enkelte klients eller families behov. Denne integration, som socialreformen yderligere udbygger, muliggør imidlertid netop en hensigtsmæssig opdeling af den lokale administrationsenhed i hensigtsmæssige funktioner, idet der bliver tale om en A) mere regelorienteret, og B) mere helheds- og behandlingsorienteret rådgivning, vejledning og anden social koordinering.

ad A): Arbejdsgruppen finder væsentlige holdepunkter for, at sikringsydelsernes administration i vidt omfang vil kunne bestrides af et administrativt-forvaltningsmæssigt uddannet personale (herunder personer med EDB-uddannelse).

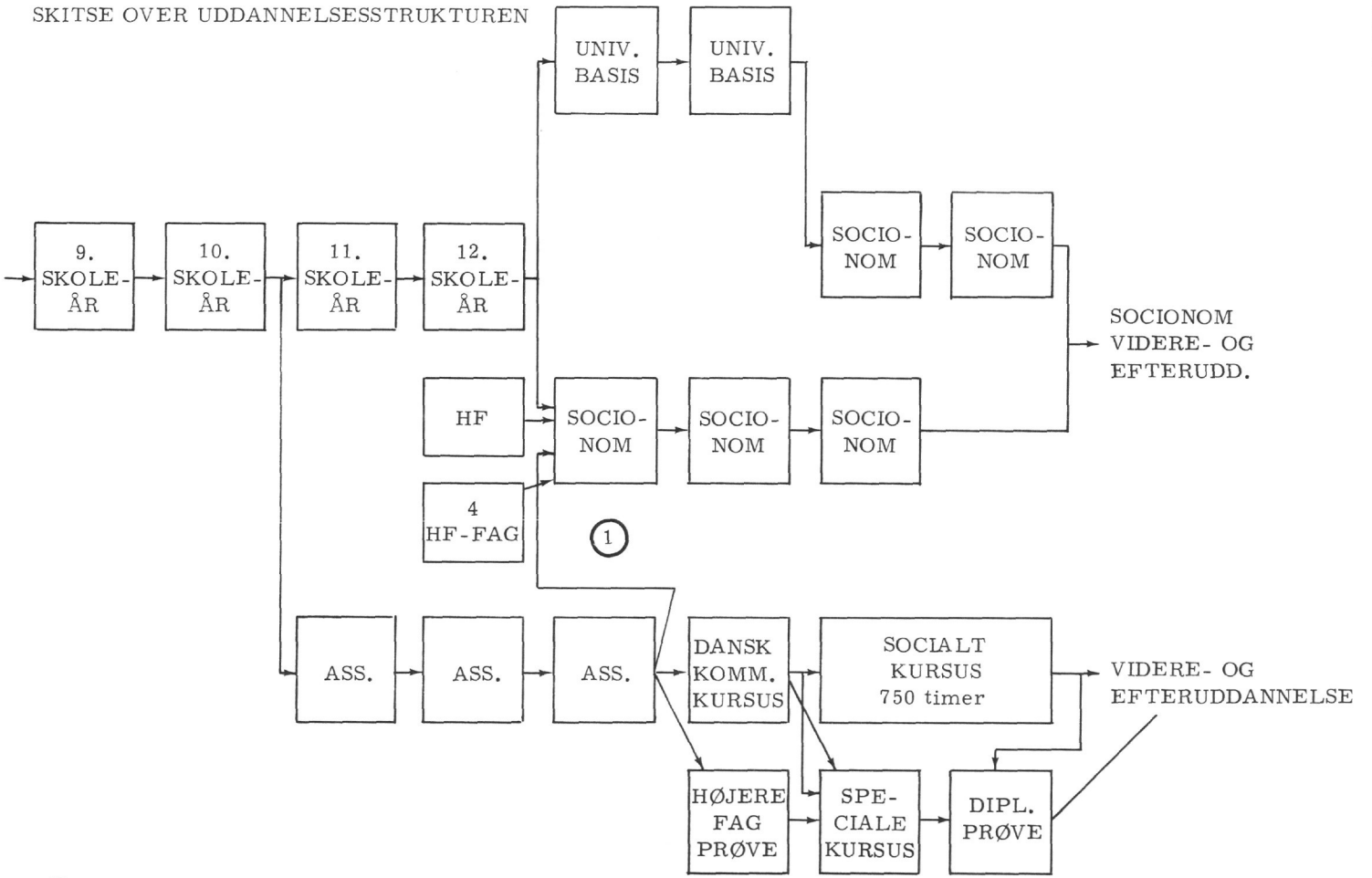
ad B): For de efterfølgende principielle vurderinger vedrørende de uddannelsesmæssige behov i det fremtidige socialformidlerarbejde kan arbejdsgruppen på grundlag af foreliggende materiale og stedfundne drøftelser om de generelle udviklingstendenser konkludere, at generelle vejlednings- og rådgivningsfunktioner må påregnes at komme til at spille en afgørende rolle i socialformidlernes arbejde inden for betydelige arbejdsområder i de sociale forvaltninger, og det vil først og fremmest sige den kommunale sociale og sundhedsmæssige forvaltning. Samtidig kan man konkludere, at dette arbejde i meget høj grad vil kræve samarbejde med en række specialister, f. eks. læger, psykologer, pædagoger, administrative specialister, personale fra arbejdsformidlingen og bolig- og uddannelsessektorerne. Dette må på afgørende måde præge uddannelsen af socialformidlere.

Disse betragtninger danner baggrunden for udformningen af socialformidleruddannelserne. Man foreslår et uddannelsessystem, der er gengivet på figuren side III. 4.

Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at der er brug for såvel en assistentuddannelse, som især sigter mod de mere administrative-forvaltningsmæssige funktioner, og en socionomuddannelse til det mere helhedsbetonede, sociale rådgivnings- og behandlingsarbejde i samarbejde med andre professionelle faggrupper som læger, psykologer, pædagoger m. fl.

Assistentuddannelsen bygger på en kommunal lærlingeuddannelse med Dansk Kommunalkursus og et socialt videreuddannelseskursus som overbygning. Efter lærlingeuddannelsen skal der være overgangsmuligheder til socionomuddannelsen, hvorefter kan komme forskellige former for efter- og videreuddannelse. Denne uddannelsesvej har 10 års skolegang som forudsætning.

SKITSE OVER UDDANNELSESSTRUKTUREN

(1) + 2 HF-FAG (1 HOVEDSPROG & MATEMATIK) EL. TILSVARENDE

Socionomuddannelsen har 12 års skolegang som forudsætning og kan foregå enten på de sociale højskoler, som en direkte struktureret uddannelse, eller den kan gennemgås ved at følge en samfundsvidenskabelig basisuddannelse på et universitet og lade denne efterfølge af en socionomoverbygning på en social højskole. Den direkte strukturerede uddannelse er på *3j* år, hvoraf *j* år er praktik. Efter denne uddannelse vil der ligeledes være tale om efter- og videreuddannelse.

Endvidere forekommer der på socialformidlerområdet en række uddannelser af kortere varighed. Disse uddannelser skal opretholdes, indtil der findes et tilstrækkeligt antal fuldt uddannede til at påtage sig funktionerne.

Kapitel IV
Forslag til uddannelse af nye medarbejdere i kommunernes sociale forvaltning

A. FORMÅLET MED UDDANNELSEN

I betænkningen om uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970) har man skitseret en speciel uddannelse for disse forvaltningers sociale medarbejdere. Der er ikke i betænkningen anvendt en speciel betegnelse for disse medarbejdere, men de vil i det følgende blive benævnt assistenter.

I betænkningen beskrives formålet med uddannelsen på følgende måde: "Sigtet med denne uddannelse er at bibringe medarbejderne fornødent grundlag for at udføre alle de opgaver og funktioner, som. efter lovgivningen skal gennemføres i et socialkontor" (p. 41).

Disse funktioner beskrives i betænkningens bilag D (p. 95), som neden for gengives:

1. Kontorarbejde såsom maskinskrivning, betjening af bogholderimaskiner og hulkortmaskiner, journal, arkiv, telefonpasning og lignende.
2. Kasse og bogholderi.
3. Budget og statistik.
4. Personaleadministration, intern.
5. Administration af institutioner, herunder regnskab og refusioner, personale, byggeri, vedligeholdelse, indkøb af inventar og forbrugsvarer m.v. samt planlægning af nye institutioner.
6. Ekspedition af ansøgninger om kontantydelser efter lovbestemte kriterier og beregning af sådanne ydelser.
7. Opkrævning af bidrag og betaling og tilbagebetaling til dækning af sociale udgifter.
8. Ekspedition af sager om skønsmæssige, trangsbestemte kontante ydelser.
9. Udgående undersøgelse af behovet for kontante ydelser.
10. Bolighjælp omfattende hjælp til indretning af egen bolig, anvisning af social bolig eller ophold i social institution.
11. Undersøgelse, vurdering af behov og gennemførelse af serviceydelser inden for børne- og ungdomsforsorg, alkoholistforsorg, omsorg for pensionister, husmoderafløsning m.v. og administrativ frihedsberøvelse.

12. Forebyggende og opsøgende omsorg og praktisk vejledning.
13. Personlig, socialmedicinsk og psykologisk rådgivning.
14. Behandling af klienter med tilpasningsvanskeligheder.

Listen er opbygget på den måde, at dens første punkter kan siges at være af administrativ og forvaltningsmæssig karakter, og dele af en række af disse funktioner vil kunne klares af kontoruddannet personale. De senere punkter er af mere behandlingsmæssig karakter. Oversigten er imidlertid ikke udtømmende og ikke uden videre egnet som udgangspunkt for fastlæggelse af uddannelsesprogrammer.

Til arbejdet med de forskellige funktioner er der behov for personale med forudsætninger på forskelligt niveau, f. eks. til specialfunktioner og ledelsesfunktioner. Listen giver således ikke udtryk for en rangordning af funktioner fra de mindre komplicerede til de mere komplicerede. Funktionerne spænder over et så bredt område, at det næppe vil være muligt ved en relativ kortvarig uddannelse at give de kommende medarbejdere forudsætninger for at udføre alle opgaverne.

Der vil med fordel kunne uddannes 2 personalekategorier til at løse de nævnte opgaver og funktioner. Hos den ene kan hovedvægten lægges på det administrative og forvaltningsmæssige. Det bliver de kommunalt uddannede assistenters område. I den anden kategori lægges hovedvægten på den koordinerende, behandlingsmæssige indsats, og socionomuddannelsen sigter i særlig grad mod disse opgaver.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at assistenten ikke bør uddannes til alle det sociale arbejdsområdes opgaver og funktioner.

I betænkningen om kommunernes sociale forvaltning er der ligeledes udtrykt tvivl om, hvorvidt elever med de forudsatte forkundskaber inden for den tidsramme, der er givet, vil kunne opnå det nødvendige grundlag for at udføre alle funktionerne.

I indstillingen til betænkningen siger kommissionen herom side 16 f., punkt 9 ff., følgende:

> "Kommissionen har navnlig hæftet sig ved forholdet mellem det anførte sigte med den foreslåede uddannelse og undervisningens omfang. Der er således i kommissionen udtrykt tvivl om, hvorvidt elever med de forudsatte forkundskaber inden for en tidsramme af 2 år med i alt 750 timers undervisning vil kunne opnå "fornødent teoretisk grundlag for at udføre alle de opgaver og funktioner, som efter lovgivningen skal gennemføres i et socialkontor" (side 41). Denne bemærkning må forstås med den begrænsning, at den ikke sigter på specialfunktioner af socialmedicinsk og psykologisk karakter og lignende særlig klientbehandling, ligesom den ikke sigter på at begrænse beskæftigelse af socialrådgivere i socialkontorer, navnlig i afdelinger, hvor individuel bistand og vejledning er centrale opgaver. Man skal endvidere understrege det forbehold, der er taget i betænkningen (side 23 og 43) over for den situation, at væsentlige, nye opgaver bliver henlagt til kommunerne. Dette må antages at blive aktuelt i løbet af de nærmest kommende år i takt med en gradvis socialreform.
>
> Det i arbejdsgruppens betænkning fremlagte forslag rummer imid-

lertid i sin helhed så mange forbedringer, at det bør søges virkeliggjort som et foreløbigt bidrag til løsning af kommunernes behov for kvalificeret personale.

10. Kommissionen kan tilslutte sig den side 44 anførte forudsætning, at der forinden iværksættelsen foretages en nøjere sagkyndig vurdering - herunder pædagogisk - af uddannelsesprogrammet under hensyntagen til, hvad der er den mest hensigtsmæssige og effektive måde at tilrettelægge undervisningen på.

Det foreslås, at der snarest muligt af socialministeriet nedsættes et snævert udvalg til på basis af udvalgsbetænkningen at foretage detailplanlægningen. Dette udvalg bør bestå af repræsentanter for de sociale højskoler og Danmarks forvaltningshøjskole samt af undervisningskyndige repræsentanter for de kommunale organisationer og Københavns magistrat.

11. Vedrørende enkeltheder i forslaget til den sociale uddannelse skal man navnlig pege på det ønskelige i, at undervisningens to led kommer til at følge så hurtigt efter hinanden som muligt, således at undervisningen så vidt muligt bliver et sammenhængende hele for dem, der gennemgår begge led.

Forslagets fordeling af vægten og omfanget af de enkelte faggrupper må ikke opfattes som mere bindende, end at der kan foretages ændringer, som detailplanlægningen viser behov for. "

Arbejdsgruppen for den foreliggende rapport er klar over, at det forslag til en assistentuddannelse, der er udformet i betænkningen, er skabt på baggrund af de daværende socialkontorers arbejdsopgaver i henhold til gældende lovgivning, medens væsentlige nye opgaver i denne tid henlægges til kommunerne i takt med en gradvis socialreform.

Dette forhold understreges også af den af Bent Rold Andersen som bilag 1 udarbejdede analyse af de socialpolitiske udviklingstendenser. Man når her frem til, at der i betydeligt omfang vil være behov for en mere helheds- og behandlingsorienteret rådgivning, vejledning og anden social koordinering end hidtil har været tilfældet. Den situation, der var på området for få år siden, er næppe et egnet grundlag for udarbejdelsen af uddannelsesprogrammer, der peger fremad.

Det er dog givet, at der må og skal være store faglige overlap såvel i uddannelserne som i arbejdsområderne, og der vil i mange situationer være behov for et ligeværdigt samarbejde mellem assistenten og socionomen, ligesom grænserne mellem deres opgaver vil overlappe i det tidsforløb, hvor den sociale forvaltning udbygges. Tilsvarende overlap vil forekomme mellem disse to hoveduddannelsesgrupper og visse korttids- og suppleringsuddannelser som familievejleder og pensionistvejleder. De sidstnævnte bør udgøre hjælpegrupper til de fuldt uddannede. De to nævnte grupper beskæftiger sig med nogle af de mere komplicerede aspekter af funktionerne i ovenstående liste. Det vil de i mange tilfælde ikke have tilstrækkelige forudsætninger for på baggrund af deres kortvarige uddannelse, selv om denne bygger på en bred, almen baggrund. De må derfor gradvis - men så hurtigt som muligt - afløses af fuldt uddannede socionomer eller socialpædagoger.

Arbejdsgruppen har gennemgået planerne for assistentuddannelsen og mener, at det kan være en fordel, at den er et led i et bredt administrativt

funderet uddannelsessystem, som vil give en varieret personaleuddannelse til at varetage delfunktioner eller kombinationer heraf på forskellige niveauer. Endvidere er den i nær kontakt med det praktiske arbejde, og man kan ved denne uddannelse stå af under uddannelsen og have en bred erhvervskompetence. Man er ved at planlægge ret omfattende revisioner af elevuddannelsen, men det betyder ikke noget afgørende brud med en vel indarbejdet uddannelsesform.

På en række punkter har uddannelsen imidlertid givet arbejdsgruppen anledning til betænkeligheder. På grund af det relativt lave indgangsniveau og socialkursets korte varighed mener arbejdsgruppen ikke, at uddannelsen vil kunne skabe en tilstrækkelig baggrund for i fuldt omfang at kunne udføre det helhedsbetonede, koordinerende behandlingsarbejde, som socialreformen vil stille krav om. Arbejdsgruppen finder, at konsekvensen heraf må være, at uddannelsen indrettes, så den i stedet sigter direkte på de administrative behandlingsopgaver som assistenternes hovedfelt, medens mere helhedsbetonede behandlingsopgaver som hovedregel overlades til personalegrupper, der er direkte uddannet hertil, jfr. kap. V.

Arbejdsgruppen er også betænkelig ved det meget splittede i uddannelsesforløbet, der vil gøre det vanskeligt for eleverne at se helheden i uddannelsen. Endvidere er der 3 forskellige uddannelsesadministrationer. Mod den foreslåede uddannelsesstruktur kan også indvendes, at det kan vare meget længe i uddannelsesforløbet, inden eleven kommer i berøring med socialt stof, også selv om eleven udfører arbejde på den sociale sektor. Dette kan gå ud over klientelet, og uhensigtsmæssige holdninger til arbejdet kan indarbejdes så fast, inden den sociale uddannelse sætter ind, at de kan være svære at ændre. Eleven vil modtage de vigtigste af sine arbejdsnormer i selve systemet, inden der stiftes bekendtskab med den nye viden på feltet i den teoretiske uddannelse. Dette er uhensigtsmæssigt på grund af samfundets forandringshastighed.

Assistentuddannelsen afviger fra alle andre planlagte uddannelser inden for den sociale sektor, det være sig socialpædagogiske eller socialformidlende, ved at følge efter en lærlingeuddannelse. Fordelen herved er som tidligere nævnt den nære tilknytning til det praktiske arbejde, hvor eleverne gennem flere år uafbrudt skifter mellem praktisk arbejde i den kommunale forvaltning og kortere og længere perioder af teoretisk undervisning. Ad denne vej får man utvivlsomt uddannet en række medarbejdere, der er effektive i et eksisterende system.

B. UDDANNELSENS INDHOLD OG FORLØB

Som skitseret i betænkningen om uddannelse til kommunernes sociale forvaltning har assistentuddannelsen. 3 hoveddele, nemlig en kommunal lærlingeuddannelse, et fælles kommunalt kursus og en social uddannelse.

Hvad lærlingeuddannelsen angår, er der, siden betænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning fremkom, sket en udvikling, som kommer til udtryk i betænkningen om erhvervsfaglige grunduddannelser (nr. 612/1971).

Når den gennemføres, tænker Kommunernes Landsforening sig, således som der er redegjort for det i en rapport fra oktober 1971, at den skal være en 3-årig uddannelse hvilende på 10 års skolegang. Uddannelsens første år

vil være et basisår fælles for alle kontoruddannelser. I dette basisår tænkes der undervist i ca. 1300 timer. De følgende to år vil blive en lærlingeuddannelse inden for det kommunale område, og der tænkes i denne periode meddelt teoretisk undervisning i ca. 170 timer vedrørende den offentlige forvaltnings opbygning, institutionernes funktioner, arbejdspladsernes retlige forhold, organisation og publikumsbetjening. Denne lærlingeuddannelse betyder en væsentlig forbedring sammenlignet med den lærlingeuddannelse, som betænkningen vedrørende kommunernes sociale forvaltning tager sit udgangspunkt i. Lærlingeuddannelsen omfatter i betænkningen Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning kun i alt 750 undervisningstimer.

Imidlertid vil eleverne kun i meget begrænset omfang (ifølge forslaget fra arbejdsgruppen under Kommunernes Landsforening) blive orienterede om de enkelte administrationsområders særlige problemer (f. eks. socialadministrationens) under deres lærlingeuddannelse. Dette anser arbejdsgruppen for uheldigt, da medarbejdere med assistentuddannelse ofte vil være de første, som det sociale klientel får kontakt med. Det må derfor overvejes, om der på socialforvaltningernes foranledning parallelt med lærlingeuddannelsen bør iværksættes kurser på de enkelte arbejdssteder af en varighed, der f. eks. svarer til 14 dages samlet undervisning. Her kan det pågældende administrationsområdes særlige problemer behandles.

Efter lærlingeuddannelsen kan eleven søge ansættelse inden for kommunens administration, f. eks. på et socialkontor.

Der er herefter mulighed for at gennemgå Dansk Kommunalkursus, som ligeledes er under omformning, idet man på grund af den udvidede lærlingeuddannelse mener at kunne opnå en koncentrering. Fremover foreslår arbejdsgruppen under Kommunernes Landsforening således 40-45 timer i hvert af følgende fag: Statslig og kommunal forfatning, kommuners økonomi, budget og regnskab, statistik og regnskabsanalyse, borgerlig ret, klient- og sagsbehandling og notat, referat- og konceptskrivning. I alt ca. 250 timer.

Først på dette trin tænkes den tredie del af uddannelsen, nemlig den sociale uddannelse, iværksat. Selv om de medarbejdere, der er ansat på socialkontorerne, i deres praktiske arbejde kan have erhvervet en betydelig indsigt i det sociale områdes administration, anser arbejdsgruppen det for uheldigt, at den egentlige specialviden først sætter ind på dette trin; det er en høj pris at betale for at give de uddannede en generel kommunal uddannelse, hvorved de sikres et bredt arbejdsfelt. Det bemærkes, at fag, der kan danne baggrund for en senere uddannelse i behandlingsarbejde, spiller en meget lille rolle i den hidtil beskrevne del af uddannelsesforløbet.

Det er endvidere arbejdsgruppens opfattelse, at de færdigtuddannede lærlinge, hvis de ønsker det, kan lade sig uddanne til socialt behandlingsarbejde som hovedarbejdsområde. Det må ske ved, at der gives lærlingene muligheder for at komme ind ved de sociale højskoler. Arbejdsgruppen mener, at en gennemført lærlingeuddannelse må kunne danne basis for optagelse på disse skoler under forudsætning af, at den pågældende består HF-prøve i engelsk og matematik eller på anden vis er i stand til at dokumentere tilsvarende forudsætninger. De to nævnte fag betragtes som nødvendige for at kunne følge undervisningen på de sociale højskoler.

Den sociale uddannelse. Dette trin i assistentuddannelsen skal gennemføres for de assistenter, der arbejder inden for den sociale forvaltning. Den

må betragtes som en videreuddannelse med karakter af en tillægsuddannelse til den kommunale uddannelse. Arbejdsgruppen har drøftet, hvor bredt sigtet med denne uddannelse skal være. Hvis den skal sigte imod at bibringe medarbejderne det fornødne teoretiske grundlag for at udføre alle de opgaver og funktioner, der skal varetages i et socialkontor, og det vil sige den sociale behandling i alle dens aspekter, vil denne videreuddannelse skulle have et meget betydeligt omfang - væsentligt ud over de 750 timer, der er afsat til den i betænkningen om Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning. En klientorienteret uddannelse, der skal danne baggrund for de egentlige sociale behandlings- og rådgivningsfunktioner, vil mere effektivt og på kortere tid kunne erhverves ved en socionomuddannelse.

Arbejdsgruppen mener derfor, at sigtet med denne sociale uddannelse skal være mindre bredt, og at den skal have et omfang, der svarer til en række andre supplerende uddannelser inden for det sociale område, således som de er foreslået af uddannelseskommissionen. Det vil sige et omfang på ca. 400 undervisningstimer.

Arbejdsgruppen vil foreslå, at følgende fag gennemgås:

Det sociale hjælpesystem	125 timer
Socialpolitik	75 "
Sociologi, psykologi og klientbetjening	75 "
Socialtekniske fag (regnskabsfag, arkivering og EDB)	125 "

En sådan fagvægtning må imidlertid kunne ændres hurtigt i takt med de behov, der opstår på arbejdsområdet.

Et kursus af længere varighed end de 400 timer vil være af værdi, idet den viden, som det må anses for hensigtsmæssigt, at assistenten behersker, er af et sådant omfang, at det er stærkt begrænset, hvor meget man kan gå i dybden i de enkelte emner inden for et undervisningsomfang på 400 timer. Men arbejdsgruppen anser dog dette omfang for at være forsvarligt, idet den foretrækker, at mange medarbejdere har en lidt kortere uddannelse, fremfor at der er nogle medarbejdere, der har en længere videreuddannelse samtidig med, at der er nogle, der ingen har.

Hvis kommissionen alligevel når til det resultat at ville anbefale forlængelse af videreuddannelsen op til de 750 timer, der er foreslået i betænkningen om kommunernes sociale forvaltning, foreslås det, at fagene fortsat fordeler sig som oven for beskrevet. Arbejdsgruppen kan ikke anbefale at udvide behandlingsfagene i væsentlig grad. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det er i forbindelse med de socialt administrative fag, at assistenterne skal stå særlig stærkt, selv om en orientering om behandlingsfagene ikke må undervurderes, idet assistenterne i nogle af de funktioner, de skal udføre, får brug for en sådan viden, og idet de i administrationens team skal være i stand til at gå ind i et samarbejde med de medarbejdere, hvis uddannelse i særlig grad har lagt vægt på det sociale behandlingsarbejde.

Den sociale uddannelse tænkes i lighed med andre kurser for administrativt personale henlagt til forvaltningshøjskolen, idet de administrative og forvaltningsmæssige fag spiller en relativ stor rolle ved dette kursus sammenlignet med behandlingsfagene.

C. SUPPLERENDE UDDANNELSER

I sin indstilling til betænkningen om kommunernes sociale forvaltning bemærker kommissionen, at selv om betænkningen fastslår, at den sociale uddannelse "er at betragte som afsluttende afsnit i det uddannelsesprogram, som kommunerne tilbyder deres yngre medarbejdere", må det samlede uddannelsessystem også omfatte løbende ajourføringskurser samt kurser vedrørende specielle dele af socialforvaltningen for uddannede medarbejdere.

Såvel kommunerne som medarbejderne må være indstillede på, at selv de bedst uddannede medarbejdere har behov for deltagelse i sådanne kurser for at sikre, at forvaltningen følger med i den hastige samfundsudvikling.

Medarbejdere, hvis evner og interesser peger i retning af fortsat (hoved-) beskæftigelse inden for arbejdsområderne med administrative, organisationsmæssige, EDB-tekniske eller regnskabsorienterede problemer, kan supplere og udbygge den generelle, faglige kompetence ved deltagelse i efter- og videreuddannelseskurser, der foranstaltes af området, samt ved deltagelse i handelsskolernes statskontrollerede specialkurser (middle-management-uddannelserne eller de såkaldte merkonom-uddannelser). På et højere niveau er der muligheder for at opnå specielle, faglige kvalifikationer ved at følge handelshøjskolernes specialstudier til diplomprøverne H.D.

De enkelte kurser, der fører frem til de statskontrollerede højere fagprøver, er afsluttede helheder inden for et bestemt emne, der gennem 2-6 timers ugentlig undervisning i ca. 30 uger behandles ret indgående. Især disciplinerne regnskabslære, bogholderprøven (med driftsøkonomi) og erhvervsret samt de fag, der er adgangsgivende til de videregående studier på handelshøjskolerne - matematik og sprog - påkalder interesse.

De statskontrollerede specialkurser - middle-management-uddannelserne - omhandler flere specialer i en blokdelt undervisning, hvis formål det er at føre eleverne frem til "kunne-anvende"-planet inden for det valgte speciale. Målet søges nået gennem en praktisk betonet undervisning inden for specialerne, der hver består af 6 blokke (i alt 360 timer). Kurserne omhandler emner som databehandling, organisation og personaleledelse.

Handelshøjskolernes diplomstudier har til formål at dygtiggøre medarbejdere til overordnede stillinger med administrative funktioner. Studierne er tilrettelagt som aftenstudier og afsluttes efter 8 semestre (4 år) med diplomprøven - H. D. - i det pågældende speciale. Adgangen til studierne er betinget af forkundskaber i matematik, regnskabslære og engelsk, svarende til kravene ved de statskontrollerede højere fagprøver. Medarbejdere, der har bestået diplomprøverne inden for specialerne organisation og regnskabsvæsen, vil have gennemgået en uddannelse, der giver betydelig støtte i embeder med overordnede, ledende funktioner.

Det kan imidlertid også forudses, at assistenterne vil være interesserede i efteruddannelse på andre områder, og der må etableres kurser på de områder, hvor der viser sig særlige behov.

Nogle af kurserne kan tænkes at bygge på de uddannelsesblokke, der findes på de sociale højskoler eller på de socialpædagogiske seminarier. Sådanne blokke vil kunne tilrettelægges som efteruddannelseskurser for assistenterne.

Der vil være såvel relevant undervisningsmateriale som lærerkræfter, og kursisten kan i de pågældende fag erhverve sig forudsætninger, der svarer til de forudsætninger, som den grunduddannede qua sin uddannelse er i besiddelse af.

Hvor der er plads på grunduddannelsesstederne, kan man også i visse tilfælde tænke sig, at assistenten følger undervisningen i nogle af blokkene på selve uddannelsesstedet.

En del assistenter vil på grund af situationen på arbejdsstederne komme til at varetage sociale behandlingsopgaver, til hvilke man på længere sigt regner med at skulle bruge socionomer. Det må påregnes, at en række efteruddannelseskurser for disse medarbejderes vedkommende må sigte mod arbejde, der har socialt behandlende karakter.

Assistentuddannede, der har gennemgået fyldige efteruddannelsesprogrammer, skal have lejlighed til at følge programmer på den i kapitel IX omtalte videreuddannelsesinstitution. Der vil i denne sammenhæng ikke mindst blive tale om videreuddannelse i forbindelse med ledelsesfunktioner m.v. På dette som på andre socialuddannelsesfelter vil der under alle omstændigheder nu og fremover være behov for en intensiveret uddannelse og træning til samarbejde med og ledelse af personalegrupper med uddannelse på lavere trin eller med anden uddannelse.

Arbejdsgruppen finder det naturligt og rigtigt, at der til ledelsesopgaver inden for social- og sundhedsforvaltningerne kan rekrutteres personale både fra assistentgruppen og blandt medarbejdere med andre relevante uddannelser. Man finder det ønskeligt, at de får adgang til videreuddannelse også med henblik på at skabe forudsætninger for at være på tale til ledelsesopgaver og planlægningsopgaver.

I betænkningen om uddannelse til kommunernes sociale forvaltning siges ligeledes side 27, punkt 3:

"Kurser for det ledende, administrative personale må være af længere varighed. Hovedemnerne må være instruktion i tilrettelægning af moderne socialforvaltning og almindelige ledelsesprincipper samt grundig orientering om, hvad der undervises i under uddannelsen af det personale, de skal lede.

Disse kurser må tildeles høj prioritet ved starten af efteruddannelsesvirksomheden med henblik på at indstille det ledende personale på samarbejde om den nødvendige omlægning af arbejdet og deltagelse i uddannelsen af de yngre medarbejdere".

Kapitel V
Gennemgang af forslaget til socionomuddannelsen

A. FORMÅLET MED UDDANNELSEN

Den skitserede uddannelse til socionom bygger i det store og hele på det forslag, der er fremsat i betænkning nr. 549/1970, Uddannelse af socionomer.

Det fremtidige sigte med uddannelsen er i den nævnte betænkning beskrevet på følgende måde:

> "Det er de sociale højskolers formål at give en grundlæggende og videregående uddannelse til varetagelse af socialt behandlingsarbejde, herunder forebyggende og rådgivende virksomhed samt til administrative og planlæggende funktioner inden for det sociale arbejdsområde."

Arbejdsgruppen kan acceptere dette formål, fordi den anser socionomernes hovedopgave i den kommende socialforvaltning som koordinerende i en helhedsbehandling.

I institutioner, hvor individuel socialformidling er en specialopgave ved siden af de egentlige opgaver, vil den sociale medarbejder næsten altid stå som en sagkyndig, hvis opgave det i særlig grad er at formidle samspillet mellem den egentlige opgave og de sociale sider af denne opgave. Medarbejderen må derfor være fuldt socialt kompetent, grundigt orienteret om institutionens hovedopgave og samtidig være i stand til at varetage den sociale opgave overfor andre faglige interesser. Derfor må han først være fuldt socialt uddannet til at gennemføre en koordinerende helhedsbehandling, og må derudover have specialorientering vedrørende institutionens særlige forhold og hovedopgave.

For så vidt angår arbejdskonsulenter og erhvervsvejledere, er det arbejdsgruppens opfattelse, at socionomuddannelsen vil udgøre en relevant rekrutteringsbasis for de pågældende personalekategorier - eventuelt med mindre suppleringer i områdets specialfag.

B. OPTAGELSESBETINGELSER

Man foreslår i socialformidlergruppen følgende mulige adgangsbetingelser:

1. Studentereksamen
2. HF-eksamen (eller tilsvarende)

3. Kommunal lærlingeuddannelse + 2 HF-fag
   (et hovedsprog og matematik)
4. Fire HF-fag (eller tilsvarende)

Et af medlemmerne, Bent Rold Andersen, kan ikke tilslutte sig disse adgangsbetingelser og ønsker i den anledning at udtale følgende:

"Det er efter min opfattelse særdeles uheldigt, at de sociale højskoler er gået over til adgangsbetingelser, der alene hviler på boglige forudsætninger. Dette kan ikke begrundes i hverken det senere erhvervsarbejde for socionomer eller i pædagogiske hensyn. Der foreligger ingen undersøgelser, der viser at socionomer med "gode" boglige forudsætninger forud for studiet klarer sig særlig godt fremfor andre studerende, hverken under studiet eller derefter.

Det er for mig ganske afgørende, at der er en ikke for restriktiv adgang til studiet for personer, der i nogle år har deltaget i erhvervslivet. Princippet om, at erhvervsvalget ikke skal være en engangsbeslutning i livet, er et afgørende træk ved mange af de strukturelle ændringer i uddannelsessystemet, der foregår i disse år, motiveret i såvel hensynet til den enkelte som i kravet om fleksibilitet på arbejdsmarkedet. Dette gode bør ikke begrænses til personer med studentereksamen eller H. F.

Det kan efter min opfattelse klart forudses, at disse hensyn indenfor en kort tid medfører, at der ved vore universiteter vil være et stigende antal studerende uden studentereksamen eller H. F. Det vil hovedsageligt dreje sig om lidt ældre studerende med nogen erhvervserfaring. Det vil være urimeligt, om de sociale højskoler anvender snævrere adgangsbetingelser end universiteterne og i det hele stiller sig uden for denne udvikling henimod demokratisering af uddannelserne.

Dertil kommer, at kravet om en studentereksamen eller HF som hovedbetingelse medfører en social skævhed, som især vil være uheldig på socionomområdet. Den sociale sammensætning af de studerende er en vigtig holdningsdannende faktor under uddannelsen og dermed af væsentlig betydning for socionomernes evne til at løse deres erhvervsopgaver.

Jeg kan derfor ikke tilslutte mig flertallets forslag til adgangsbetingelser, men skal foreslå, at disse suppleres enten med en vid dispensationsbestemmelse eller med en regel om, at personer, som er fyldt 25 år og med mindst 5 års erhvervserfaring, har adgang til at studere på de sociale højskoler.

I det omfang undervisningen i enkelte fag forudsætter visse boglige færdigheder, f. eks. i fremmede sprog, foreslår jeg, at dette problem løses gennem indførelse af suppleringskurser i lighed med de kurser, der oprettes ved visse universitetsstudier for studerende, hvis studiemæssige forudsætninger ikke er fuldtud tilpassede det pågældende studium.

Såfremt tilgangen af adgangsberettigede studerende overstiger uddannelsesanstalternes kapacitet, foreslår jeg, at der sker lodtrækning mellem de adgangsberettigede.

Jeg skal endelig anføre, at den lempeligere adgang til studierne, der hidtil har været ved de sociale højskoler sammenlignet med universiteterne, efter min opfattelse er den væsentligste grund til at opretholde en særlig kanal til socionomuddannelsen ved siden af den adgangsvej, der formentlig i nær

fremtid vil blive etableret via universiteternes basisuddannelser. Hvis adgangsbetingelserne til de sociale højskoler ikke fremover vedbliver at være væsentlig lempeligere end universiteternes, kan jeg derfor ikke tilslutte mig arbejdsgruppens på side VI. 7 anførte synspunkt, at der bør lægges vægt på en udbygning af de sociale højskoler. Jeg skal da i stedet anbefale, at alle kræfter sættes ind på at styrke universiteternes muligheder for at tilbyde socionomuddannelser via de samfundsvidenskabelige basisuddannelser, idet denne mulighed under denne forudsætning vil give den bedst afbalancerede sociale sammensætning af de socionomstuderende samt den største erhvervsmæssige fleksibilitet."

C. UDDANNELSENS INDHOLD

Arbejdsgruppen har taget udgangspunkt i en fagfordeling, der omfatter de fag, hvis indhold er beskrevet i socionombetænkningen (side 21 ff.).

I oversigten nedenfor er anvendt begrebet studiedage. En studiedag er på 5 timer. I socionom studiet har man 500 studiedage til teorien og 200 til praktikken.

Teoridagene bør efter arbejdsgruppens mening fordele sig således:

Samfundsbeskrivelse	10
Forvaltningskundskab	20
Arbejdsmarkedskundskab	20
Praktisk statistik	10
Retskundskab	30
Socialret	50
Socialpolitik	20
Sociologi	20
Psykologi	30
Socialrådgivning	50
Socialpædagogik	10
Psykiatri	15
Socialmedicin	15
Speciale I)	
Speciale II)	200
Speciale III)	

Det skal nævnes, at de enkelte fag er meget brede, og at overlapning mellem fagene forekommer. Tages udgangspunkt i socionomernes arbejdsmæssige funktioner, beskrevet i socionombetænkningens afsnit I, 3-4, kan det med enkelte forbehold siges, at de nævnte fag er dækkende. Det foreslås f. eks. i fagfordelingen ovenfor, at faget socialrådgivning udvides på bekostning af psykologiundervisningen. Man må nok i den fremtidige planlægning være åben for alternative fagvægtninger samt inddragelser af andre og utraditionelle fag.

Den enkelte socionomstuderende får store muligheder for individuel opbygning af sin uddannelse. Efter betænkningen er 3/5 af uddannelsesstoffet fælles, altså obligatorisk. De resterende 2/5 består af en kombination af forskellige specialer - og heri kan indgå emner, der ikke er medtaget i betænkningen. Arbejdsgruppen ønsker især at pege på, at specialerne kan være an-

vendelsesorienterede. Det skal muligvis være et krav, at mindst et af dem er det.

Arbejdsgruppen anser det for en fordel, at socionomen får mulighed for at specialisere sig, og at der på denne måde i virkeligheden bliver uddannet socionomer med meget forskellige forudsætninger, samtidig med at en vis mængde viden og kunnen er fælles. Kravene til socionomerne vil blive stadig mere varierede, og der vil derfor være behov for denne uddannelsesmæssige fleksibilitet.

D. UDDANNELSENS FORLØB

De, der søger ind ved socionomuddannelsen uden tidligere erfaringer på et socialt felt, bør umiddelbart før uddannelsen påbegyndes gennemgå et erhvervsorienterende kursus, hvori er indlagt to orienterende ophold af nogle dages varighed på et socialformidlingsarbejdssted. Hele kurset varer 2 uger. Dette skønnes hensigtsmæssigt, idet l.dels teoretiske stof gennemgås, inden de studerende kommer i praktik.

Ifølge socionombetænkningen forventer man en normal studietid på $3\frac{1}{2}$ år, hvoraf 1 år er praktik delt op på 2 praktiksemestre (hver på 5 måneder). Den første praktikperiode skal tjene som en generel indføring og træning i praktisk socialt arbejde med hovedvægten på det individuelle klientarbejde. Den anden praktikperiode skal tjene til fordybelse i en gren af det sociale arbejde efter den studerendes eget ønske.

Videre er det i betænkningen anført, at i den foreslåede struktur med de 2 praktikperioder tilstræbes det, at den studerende i den ene praktikperiode placeres i en institution med eksterne klienter (f. eks. mødrehjælpen, familievejledning eller revalidering), og i den anden praktikperiode i en institution med interne klienter (f. eks. hospitaler, statshospitaler, fængsler og børneforsorg).

Arbejdsgruppen er ikke overbevist om, at denne differentiering er påkrævet for at give den studerende den nødvendige baggrund for at gennemføre studierne. Den studerende vil som regel allerede i første praktikperiode søge et praktiksted, der har hans særlige interesse, og forskellen på arbejdet med interne og eksterne klienter anses ikke for at være så stor, at den kan begrunde 2 praktikperioder.

Som argument for, at praktikperioderne er på 5 måneder, anføres administrative hensyn til jævn udnyttelse af lokaler og/eller praktikpladser, samt at en 5-måneders praktiktid er nødvendig, hvis de studerende skal have lejlighed til at deltage i klientbehandling og følge en sags forløb. (Sidstnævnte argument er studiemæssigt relevant).

Ved praktikken på nogle praktiksteder vil disse synspunkter være væsentlige. På den anden side kan det ikke udelukkes, at der er praktiksteder, hvor praktiktiden med rimelighed kan skæres ned, således at nogle socionomstuderende i løbet af deres praktikperiode vil kunne være på mere end 1 institution.

Praktikken foreslås derfor begrænset til 1 periode på 5 måneder med ophold på en eller flere arbejdspladser. Arbejdsgruppen anbefaler, at det bliver den første praktikperiode, der falder bort, således at studiets grundkurser kommer til at ligge samlet. Herved tilgodeses også hensynet til de socionomstuderende, der først har gennemgået den samfundsvidenskabelige ba-

sisuddannelse, og derefter er fortsat på de sociale højskoler (se figuren i kapitel III samt diskussionen i kapitel VI).

Endelig er der også et vist hensyn at tage til de institutioner og de klienter, der møder den praktikstuderende, som efter grundkursernes gennemgang vil være bedre fagligt rustet.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at de sociale højskoler ansætter et antal praktiklærere, der har deres hovedbeskæftigelse på et praktiksted. Praktiklærerne skal have ansvar for uddannelsen af praktikanterne.

Bloksystemet

I den kommende socionomuddannelse er der foreslået anvendt blokundervisning, hvor man forlader princippet om at læse en række fag sideløbende. Blokundervisning vil sige, at man koncentrerer de enkelte fag over en kortere periode, og dermed kun undervises i et par enkelte fagområder sideløbende. Den almindeligt udbredte og også for socionomuddannelsen hidtil anvendte undervisningsform, den såkaldte del-metode, ifølge hvilken timerne i de enkelte fag fordeles over et helt undervisningsår, er ikke altid tilstrækkelig effektiv, bl. a. fordi det er vanskeligt at koordinere undervisningen i de enkelte fag.

Til bloksystemet er bl. a. følgende at bemærke:

1) Det giver større muligheder i valg af undervisningsmetoder, idet undervisningen i langt højere grad bliver tidsmæssigt koncentreret.

2) Det kan øge interessen for de enkelte emner via den tidsmæssige koncentration og den dermed følgende mulighed for fordybelse.

3) Det vil være egnet i efter- og videreuddannelsesøjemed, selv om det ikke bør være det eneste efteruddannelsestilbud.

4) Det er en hensigtsmæssig undervisningsform, når man sigter på en problemorienteret undervisningstilrettelæggelse.

5) Det giver gode muligheder for at indlægge en valgfrihed med hensyn til kombination af fagområder.

6) Det giver mulighed for at dele undervisningen op i passende enheder, som så kan følge efter hinanden i hensigtsmæssig rækkefølge.

Arbejdsgruppen kan på denne baggrund gå ind for bloksystemet; man er dog klar over, at en integrering af fagene netop kan vanskeliggøres af systemet. Dette skal modvirkes ved, at hver studerende gennem hele den teoretiske del af studiet regelmæssigt modtager studievejledning i form af tutoring - enten individuelt eller i grupper. Arbejdsgruppen finder, at denne funktion mest hensigtsmæssigt varetages af metodiklæreren.

De tre specialblokke, der er omtalt i socionombetænkningen (side 30) kan anvendes på to måder:

a) Den studerende kan uddybe en af de faggrupper, i hvilken der er undervist i første del af studiet. Det sker ikke med direkte henblik på senere erhvervsarbejde på et bestemt socialt område. I en periode, hvor arbejdsforholdene inden for socialformidlingssektoren ændrer

sig hurtigt, vil det være en specialiseringsform, der giver uddannelsen smidighed.

b) Den studerende specialiserer sig med henblik på et bestemt arbejdsområde, f. eks. inden for arbejdsformidlingen. Man kan herved dække forskellige arbejdsområders krav til specialisering.

Begge specialeformer skal kunne forekomme - også for samme studerende.

E. UDDANNELSESBEHOV

Den i betænkningen om socionomuddannelsen foreslåede udbygning af uddannelseskapaciteten haster stærkt. Man er dog klar over, at en øjeblikkelig igangsætning af forslaget vil berede skolerne betydelige vanskeligheder - specielt for så vidt angår lærerkraftspørgsmalet.

Arbejdsgruppen har derfor hæftet sig ved et forslag, som rektor for den sociale skole i Århus, Ole F. Hermansen, har skitseret for omlægningen fra socialrådgiveruddannelsen, som den er i dag, til den fremtidige socionomuddannelse.

Kort gengivet er tanken i denne skitse, at overgangen sker gradvis. Der tages udgangspunkt i specialkurserne (6. + 7. semester), hvilket forudsætter ansættelse af faste lærere - mindst 1 for hver faggruppe. Hvornår disse specialkurser kan være etableret vil da være afhængigt af en principbeslutning om, i hvilken takt faste lærerstillinger skal søges, hvorvidt disse lærere kan fremskaffes, og udarbejdelse af pensum m.v.

Det er tanken at tilbyde specialkurserne til de studerende efter grunduddannelsens afslutning, efterhånden som kurserne kan etableres. Af ressourcemæssige og andre årsager vil det være hensigtsmæssigt at udforme specialkurserne således, at de også er anvendelige og dækkende som efteruddannelseskurser. Det forudsættes, at kursisterne består såvel af socionomstuderende som af ældre socialrådgivere, der ønsker efteruddannelse.

Af fordele ved den gradvise omstilling til socionomuddannelsen, der tager sin begyndelse i specialkurserne, nævnes:

a) Der vil forholdsvis hurtigt kunne sættes ind overfor ønsker om fordybelse i specielle emner under en friere studieform end den bestående samt til ønsket om forlængelse af uddannelsen, ligesom der kan tages hensyn til det presserende behov for efteruddannelseskurser.

b) Socionomuddannelsen kan iværksættes - omend ikke fuldt udbygget - uden en meget lang forberedelsestid, idet grundafdelingen (1. -5. semester) for en stor del fortsat vil kunne afvikles af timelærere.

c) Ved som skitseret at tilbyde specialkurserne efter grunduddannelsens afslutning, kan man gradvis indføre tilbud om specialkursus, idet grundafdelingen kan gennemføres som hidtil - for en stor del af timelærerne - i den nuværende form med fast skema eller tillempet med fast skema + blokundervisning i et vist omfang.

Kapitel VI
Forholdet til universitetsuddannelserne

I kapitel V er målet med socionomuddannelsen beskrevet, ligesom der er gjort rede for arbejdsgruppens opfattelse af, hvordan dette mål kan nåes ved en uddannelse på de sociale højskoler.

I fprbindelse med Planlægningsrådet for de højere uddannelsers drøftelse af fælles basisuddannelser ved universiteterne har der imidlertid åbnet sig en anden mulighed for at nå dette mål, nemlig ved at bygge en *lj* - 2-årig uddannelse op oven på en samfundsvidenskabelig basisuddannelse.

Af figuren i kapitel III fremgår det, hvorledes denne uddannelse forholder sig til socionomuddannelsen. Begge påbegyndes efter 12 års skolegang. De studerende, der ønsker at blive socionomer ved først at gennemgå en basisuddannelse, går først to år på universitetet, hvorefter de får den erhvervsrettede uddannelse på en social højskole. De, der ikke ønsker en basisuddannelse, søger straks ind på en social højskole og gennemfører hele deres uddannelse der.

I kapitel V er der taget stilling til den sidstnævnte vej til en **socionomuddannelse.**

I dette kapitel vil vejen via en basisuddannelse blive beskrevet.

Arbejdsgruppen vedrørende de samfundsvidenskabelige uddannelser under Planlægningsrådet for de højere uddannelser er nået frem til en udformning af en samfundsvidenskabelig basisuddannelse af to års varighed. Gruppens **forslag** går **ud** på, at basisuddannelsen skal omfatte 84 elementer (1 element = 17 semestertimer) sammensat på følgende måde: Fælles grundfag 40 elementer, øvrige grundfag (5 fag, hvoraf 2 skal vælges) 24 elementer og **endelig 20** valgfrie elementer.

Den enstrengede basisuddannelse - revideret model

		Elementer:
Fælles grundfag:	**1. Samfundsvidenskabelige teorier og metoder.**	**8**
	2. Samfundsbeskrivelse	**8**
	3. Sociologi m. socialpsykologi	**12**
	4. Økonomi	**12**
Øvrige grundfag:	**5. Teoretisk statistik med matematik**	**12**
(2 skal vælges)	**6. Juridiske fag**	**12**
	7. Statskundskab	**12**
	8. Psykologi	**12**
	9. Etnografisk-kulturgeografiske fag	**12**
	Valgfrie fag	**20**
Tilsammen:		**84**

Den enstrengede basisuddannelse kan overbygges med videregående studier mod en mellemuddannelse - og socionomuddannelsen er en af disse - eller mod en kandidatuddannelse, der igen kan overbygges med en licentiatgrad.

Den socionomuddannelse, der kan følge efter en basisuddannelse, vil vare $1\frac{1}{2}$ - 2 år. I dette tidsrum skal de fag, som hører til i socionomuddannelsen, som den fremstår i betænkningen om uddannelse af socionomer, men som ikke er gennemgået i tilstrækkeligt omfang eller overhovedet ikke er gennemgået i basisuddannelsen, gennemarbejdes. Derudover vil der blive et halvt års praktik.

Varigheden af socionomoverbygningen kan ikke angives helt nøjagtigt. Den afhænger af, hvilke af de såkaldt "øvrige fag", og hvilke tilvalgsfag den studerende har valgt under basisuddannelsen. Har valget været maksimalt hensigtsmæssigt med henblik på en senere socionomuddannelse, vil socionomoverbygningen vare mindst $1\frac{1}{2}$ år praktik inklusive.

I de obligatoriske fag i basisuddannelsen vil den studerende komme til at stifte bekendtskab med stof, der ikke direkte peger i retning af socionomstudiet. Her tænkes på, at faget økonomi beslaglægger 12 elementer eller næsten 15 pct. af basisuddannelsens studietid. Man må ligeledes forudse, at dele af indholdet af andre af de obligatoriske grundfag ikke vil være af særlig betydning for socionomer. Det er derfor naturligt, at teoriperioderne i basisuddannelsen plus socionomoverbygningen er af mindst et halvt års længere varighed end disse perioders længde på den direkte, strukturerede linie på de sociale højskoler.

Det er især anvendelsesviden, som socionomoverbygningen på basisuddannelsen skal bibringe de studerende. Herved forstås indføring i teorier og metoder for problemløsning på et bestemt erhvervsområde - herunder faste løsninger på en række i forvejen fastlagte problemer.

Hvis den studerende under sin basisuddannelse blandt "øvrige fag" har valgt psykologi og juridiske fag, er der yderligere en række fag, der indgår i den direkte strukturerede socionomuddannelse, som må gennemgås i socionomoverbygningen eller som valgfrie fag i basisuddannelsesperioden. I sidstnævnte er der 20 elementer til formålet. Hvis den studerende ikke ved basisuddannelsens begyndelse er klar over, at han vil være socionom, vil det være ret tilfældigt, om han vælger valgfrie fag, der kan bruges i socionomoverbygningen.

De fag, der ikke indgår i basisuddannelsens obligatoriske fag og "øvrige fag", men som findes i socionomuddannelsen, er

Arbejdsmarkedskundskab
Socialret
Socialpolitik
Psykiatri
Socialrådgivning
Socialmedicin
Socialpædagogik.

De nævnte fag beslaglægger i den direkte strukturerede uddannelse 180 studiedage eller næsten et studieår, der beregnes til 200 studiedage.

Hvis den studerende har fået dækket nogle af disse fag med de valgfrie fag under basisuddannelsen, er der mulighed for, at han i overbygningen kan tage mindst 1 af de tre specialer, som de studerende på den direkte strukturerede linie skal gennemføre, uden at studietiden derved forlænges ud over $1\frac{1}{2}$ år.

Studerende, der gennemgår en basisuddannelse og en socionomoverbygning på denne, får en uddannelse med en bred, almen samfundsvidenskabelig indføring på universitetsniveau, hvor anvendelsesfagene vil blive givet koncentreret på et ret sent trin af uddannelsen, og hvor der er begrænsede muligheder for specialisering.

Studerende, der gennemgår den direkte strukturerede uddannelse, vil få indføring i teoretisk samfundsvidenskabeligt stof sideløbende med indføring i anvendelsesviden, og de vil have et helt studieår til rådighed til tre specialiseringer.

De to uddannelsesformer er altså meget forskellige af opbygning, men det er arbejdsgruppens opfattelse, at man ad begge veje kan producere socionomer, der kan leve op til arbejdsområdets krav, og at det ikke er muligt at afgøre, om en af vejene har afgørende fordele frem for den anden.

Til fordel for den direkte strukturerede linie taler, at studerende, der ikke har den fornødne motivation eller de fornødne evner til at gennemgå basisuddannelsen, der er lagt sådan tilrette, at den skal kunne danne grundlag for et videnskabeligt studium, også får muligheder for en socionomuddannelse. Det vil endvidere være muligt at få et bredere rekrutteringsgrundlag end studentereksamen og HF-eksamen, således som det fremgår af foregående kapitel. Den direkte strukturerede linie vil tilgodese markedets behov for praktikere, således at man ikke risikerer, at arbejdsområdet søger at omgå en obligatorisk basisuddannelse ved at lave nye mellemuddannelser på et lavere niveau. Den direkte strukturerede linie vil være den kortvarigste. Den kan imødekomme de studerende, der ønsker en ret fast studiegang.

For en socionomuddannelse byggende på en basisuddannelse taler, at man ved denne uddannelse kan lægge hovedvægten på metoder og på at indgive en videnskabelig holdning. I en periode, hvor anvendelsesviden hurtigt forældes, vil det være mest effektivt og give størst fleksibilitet. Der skal ikke være anden forskel på en kandidat- og en mellemuddannelse end den førstnævntes dybere viden på et specialområde. Man må stræbe efter samme udbud af fag for studerende, der stiler mod kandidat- og mellemuddannelser. Når en basisuddannelse først skal gennemgås, opnås endvidere, at den studerende kan vente to år med at afgøre, om han vil tage en kandidatuddannelse eller en mellemuddannelse. Ved basisuddannelsen reduceres risikoen for blindgyder i uddannelsessystemet, idet man i alle tilfælde har de to første fælles år at bygge på, f. eks. hvis man ønsker at skifte fra en mellem- til en kandidatuddannelse,

I rapporten til planlægningsrådet fra arbejdsgruppen for de samfundsvidenskabelige basisuddannelser går man ind for, at "tilrettelæggelse og gennemførelse" af socionomoverbygningen, på basisuddannelsen kan foregå på mellemuddannelsesinstitutionerne, altså i dette tilfælde på de sociale højskoler. Disse har også gode muligheder for at give en effektiv undervisning i anvendelsesfagene. De faste lærere har ofte tidligere været ansat på arbejdsområdet, og timelærerne er ofte ansat der. Hvad angår praktikken, har de sociale højskoler, på grund af deres erfaringer med praktiktilrettelæggelse og

deres nære forbindelse med anvendelsesområdet, muligheder for at skabe en praktiksituation, hvor tilegnelsen af anvendelsesfagene og indlæringen af de praktiske færdigheder kan gå hånd i hånd.

Da de studerende fra basisuddannelserne ikke kommer til socionomoverbygningen med ens forudsætninger på grund af valgmulighederne i basisuddannelserne, vil det være mest hensigtsmæssigt, at den teoretiske undervisning på socionomoverbygningen udformes i fagblokke, af hvilke den studerende så skal tage de blokke, hvis emner han ikke har fået dækket i basisuddannelsen. En studievejledning, som den, der er nævnt under den direkte strukturerede socionomuddannelse i forrige kapitel, må sikre helheden i uddannelsen. Det enkelte speciale, der kan blive mulighed for i socionomoverbygningen, må løbe parallelt med fagblokkene. Problemerne vil blive forenklede, hvis basisuddannelserne opbygges af problemorienterede fagblokke, idet basisuddannelsen på den måde mere kommer til at ligne den direkte strukturerede socionomuddannelse.

Den omtalte rapport nævner dog også, at socionomuddannelsen kan gennemføres på universitetet. Det kan ske ved, at der efter basisuddannelsen udbydes en række kurser henvendt både til mellem- og kandidatuddannelsessøgende. Principielt skal der være valgfrihed mellem disse kurser, men studerende, der sigter mod en mellemuddannelse, der skal anvendes på et bestemt erhvervsområde, må vælge mellem fagkombinationer, der er fastlagt i samråd med de institutioner, der skal beskæftige den mellemuddannede. I dette tilfælde kommer de sociale højskoler altså ikke ind i billedet. Det bliver universitetets opgave at fremskaffe de egnede lærere i anvendelsesfagene og at gennemføre den nødvendige praktik.

Det er arbejdsgruppen vedrørende de samfundsvidenskabelige basisuddannelsers opfattelse, at basisvejen skal gøres obligatorisk for mellemuddannelserne, herunder socionomuddannelsen, men at man skal opretholde de direkte strukturerede uddannelser i en overgangsperiode, hvorefter de skal afvikles, hvilket ret **let** kan gennemføres, hvis de er dele af uddannelsescentrene.

Arbejdsgruppen deler ikke ubetinget denne opfattelse. Man anser det ganske vist for væsentligt, at **der** gennemføres forsøg med en socionomoverbygning på **basisuddannelsen, men den** direkte målrettede uddannelse bør stadig **være en** mulighed. **Det er** af betydning, at socionomuddannelsen får samme **status som de øvrige mellemuddannelser** og får **del** i de **erfaringer,** der **gøres ved udbygning af mellemuddannelser i forbindelse** med **universiteternes basisuddannelser.**

Arbejdsgruppen kan også akceptere forsøg med socionomuddannelser, der helt gennemføres af universitetet, som nævnt oven for. Disse forsøg vil, fordi basisuddannelserne foreløbig gennemføres i begrænset omfang, kun angå **ret** få **studerende,** men **det kan tænkes, at der fra forsøget vil udgå** en **række impulser, der kan være til gavn for dem, der må gennemføre deres** socionom**uddannelse på anden** måde.

Arbejdsgruppen mener **imidlertid, at der bør lægges vægt på en udbygning af de sociale højskoler. De vil i lang tid fremover komme til at bære hovedbyrden ved socionomuddannelsen, fordi det vil være begrænset, hvor mange basisuddannede, der vil blive. Hertil kommer, at man ikke ved, hvor mange af dem, der vil søge kandidatuddannelser og hvor mange, der vil søge mellemuddannelser, herunder socionomi.**

Det kan tænkes, at enkelte eksisterende eller nye sociale skoler udelukkende får til opgave at gennemføre socionomoverbygningen, uden at der samtidigt på skolen findes en direkte struktureret linie. Hvis der er basisuddannede nok, er det teknisk muligt at lade en social højskole arbejde på denne måde. Arbejdsgruppen må imidlertid udtrykke sin betænkelighed ved ordningen, idet det er en væsentlig fordel at have studerende både fra den direkte strukturerede linie og fra socionomoverbygningen på basisuddannelsen gående sammen, således at det vil blive lettere at undgå, at der opstår en gruppe højskolesocionomer og en gruppe universitetssocionomer.

Arbejdsgruppen finder i øvrigt en del af de argumenter, der i det foregående er fremført til fordel for den direkte strukturerede linie, af en sådan ægt, at de taler til fordel for indtil videre at bevare denne linie.

Arbejdsgruppen kan gå ind for, at sociale højskoler, hvor der er behov derfor, og hvor skolerne kan skaffe de nødvendige lærerkræfter og faciliteter, opretter hold for studerende på socionom overbygningen. Bliver tilgangen til disse hold stor, må det give anledning til overvejelser om, hvorvidt der skal nedlægges hold på den direkte strukturerede linie. Overvejelserne må - foruden på antallet - basere sig på en vurdering af uddannelsernes kvalitet, det vil sige, om de uddannede besidder de nødvendige kvalifikationer set i forhold til de krav, der stilles. Skal der eksistere to sideordnede mellemuddannelsesstrukturer, må det gøres let for den, der fortryder valget af en af ordningerne, at gå over til den anden. Det kan opnås ved et meritoverføringssystem, der må administreres smidigt.

Hvis de sociale højskoler på en tilfredsstillende måde skal gennemføre deres opgave sideløbende med universiteterne, må der gives dem bevillingsmæssige muligheder herfor, og ikke mindst når det gælder personalenormeringer. Hvis det ikke bliver tilfældet, vil undervisningens niveau ikke kunne blive tilfredsstillende, og det må forventes, at de studerende af den grund vil søge til universiteterne.

Arbejdsgruppen forventer altså, at man i en længere periode kommer til at arbejde med en tovej s-struktur, hvor der må sikres uddannelsesstederne lige vilkår med henblik på at uddanne socionomer, der kan anvendes til arbejdsområdets forskellige funktioner, uanset hvilken af uddannelsestyperne de har gennemgået.

Kapitel VII
Supplerende uddannelser

Mangelen på kvalificeret arbejdskraft på socialformidlerområdet har medført, at det indtil videre vil være nødvendigt at gennemføre nogle uddannelser af kortere varighed.

Nedenfor skal familievejlederuddannelsen, pensionistvejlederuddannelsen og opskolingskurset (fra betænkningen om uddannelse til kommunernes sociale forvaltning) diskuteres.

Det personale, der gennemgår en supplerende uddannelse, vil komme til at udføre mange af de funktioner, som de grunduddannede (socionomerne) udfører.

Familievejleder

Familievejlederens funktion vil mest hensigtsmæssigt opfyldes af personer med enten en socialpædagogisk uddannelse eller med en socionomuddannelse - eller en kombination af begge.

På længere sigt kan familievejledningsarbejdet tænkes delt i et pædagogisk orienteret arbejde, hvor de sociale elementer spiller en underordnet rolle, og et alment rådgivende arbejde, der kan underlægges socionomerne. Det må påregnes, at familievejledningsfunktionen bredes ud til at være en almen rådgivnings- og koordineringsfunktion omfattende hele det sociale klientel. Det vil give en lang række sociale situationer, hvor socionomviden vil vise sig nødvendig. Men der vil også forekomme en lang række situationer, hvor hovedproblematikken er forældres og børns indbyrdes forhold. I disse tilfælde vil socialpædagogen - eventuelt med en kortvarig overbygning på grunduddannelsen - være egnet til at gå ind i funktionen. Det socialpædagogiske arbejde kan herved i nogen grad lægges væk fra institutionen og ud i familien.

I de nærmeste år vil det dog være illusorisk at antage, at familievejledningsarbejdet vil kunne dække sit behov med personale, der har fuld grunduddannelse, og arbejdsgruppen anbefaler derfor, at man indtil videre opretholder familievejlederkurser - et forhold, der kan bevirke, at området kan tiltrække egnede medarbejdere fra andre end de to førstnævnte grupper. Endelig anbefaler arbejdsgruppen, at man i planlægningen og i gennemførelsen af de fremtidige familievejlederkurser tager hensyn til kursisternes forudgående viden eller mangel på samme på det sociale område.

Som betingelse for optagelse på et familievejlederkursus kan man kræve en praktikanttid på f-1 år i forbindelse med en erfaren familievejleder, således at man vil få mulighed for at sortere de uegnede fra og samtidig give et bedre grundlag for påbegyndelse af kurset.

Et medlem af gruppen, Åge Valbak, har ønsket at understrege det forhold, at familievejlederkurserne snarest muligt bør indstilles. Som motivering herfor kan bl. a. anføres, at disse kurser efter socialreformens service-oplæg ikke længere har nogen selvstændig begrundelse. Det arbejde, hvortil familievejlederne hidtil har været anvendt, må i fremtiden varetages af folk med fuld grundlæggende uddannelse.

Pensionistvejlederuddannelsen

I betænkning nr. 571/1970 om uddannelse til omsorg, er foreslået uddannelsen til pensionistvejleder. Denne uddannelse er den eneste i betænkningen, der kan henføres til kategorien socialformidleruddannelse. De øvrige beskrevne uddannelser er socialpædagogiske.

I betænkningen (side 71) hedder det om formålet med uddannelsen:

> "Formålet med uddannelsen er at bibringe deltagerne de kundskaber og færdigheder, som kræves til at yde ældre, svagelige og handicappede vejledning og støtte med henblik på at fremme deres tilpasning og trivsel.
>
> Pensionistvejlederen skal igennem samtaler og observation skabe sig overblik over den enkeltes levevilkår og situation med henblik på at afdække forhold, der kan øve indflydelse på den pågældendes tilpasning og trivsel.
>
> På grundlag heraf skal pensionistvejlederen kunne tilrettelægge den nødvendige vejledning og støtte, idet det så vidt muligt tilstræbes, at klienten ledes til selv at løse eventuelle vanskeligheder.
>
> I det vejledende og støttende arbejde indgår personlig vejledning, herunder om økonomi, skatteforhold, familieforhold, kontakt til foreninger, aftenskole, biblioteker o. lign. Endvidere praktisk vejledning med hensyn til dagligdagen, herunder boligindretning, anskaffelse og anvendelse af praktiske hjælperedskaber og personlige hjælpemidler, tilrettelæggelse af husførelse og indkøb m. m. Endelig skal pensionist-vejlederen kunne give orientering om sociale ydelser og serviceforanstaltninger.
>
> I det omfang, hvor der er behov for særlige undersøgelser eller bistand, skal pensionistvejlederen kunne henvise klienten til vedkommende instans, ofte i form af formidling af kontakt til et socialkontor, læge, hjemmesygepleje, hjemmehjælp, terapeutbistand, kollektive omsorgsforanstaltninger m.v., og **herunder** afgive **rapporter** om **de konstaterede behov."**

Arbejdsgruppen mener, **at de funktioner, der her er tale om, burde varetages** af **socionomer. Man finder imidlertid, at den skitserede uddannelse indtil videre vil være forsvarlig, hvis pensionistvejlederen støttes af et** bag**grundsteam, og arbejdsgruppen anbefaler, at uddannelsen iværksættes af følgende grunde:**

1) **Man står over for en klientkategori med stigende vanskeligheder, og som har behov for løbende vejledning.**

2) **Der vil ikke indtil videre være et tilstrækkeligt antal** socionomer **til at varetage opgaven.**

3) Det er ikke arbejdsgruppens opfattelse, at andre eksisterende kort-tidsuddannede personalegrupper kan dække pensionistvejlederens funktioner. Hjemmehjælperne kan ikke forventes at gøre det. De har gennemgående husførelsesfunktioner og kan næppe med baggrund i deres uddannelse honorere de faglige krav, som pensionistvejleder-opgaverne stiller.

Pensionistvejlederuddannelsen vil trække andre personalegrupper ind i arbejdet, idet den forudsætter et vist fagligt stade hos den uddannelsessøgende.

Uddannelsen, der som hovedregel skal bygge på andre sociale uddannelser, bør tilrettelægges af de sociale skoler og gennemføres omend ikke på så dog i tilknytning til de sociale skoler. Man har her de fagfolk, der i særlig grad vil være brug for til denne uddannelse.

Opskolingskurser

Arbejdsgruppen har gennemgået det opskolingsforslag, der er skitseret i betænkningen om uddannelse til kommunernes sociale forvaltning. Forslaget og dets argumentering støttes.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der i lang tid fremover vil være brug for sådanne opskolingskurser, idet der ikke foreløbig vil kunne uddannes tilstrækkeligt mange socionomer og socialpædagoger.

Man er enige med socialinspektørforeningen (se bil. 304a, pkt. A) om, at opskolingen så vidt muligt skal gennemføres lokalt.

Arbejdsgruppen kan anbefale, at moderne AV-midler anvendes i så vid en udstrækning som muligt; man anser det for sandsynligt, at det endnu vil vare nogle år, førend disse metoder i stort omfang vil blive taget i anvendelse ved opskolingen.

Det er vigtigt ved opskolingen af det øvrige personale, at ansatte fra alle dele af den kommende sociale forvaltning kommer med.

Endvidere mener arbejdsgruppen, at ledere så hurtigt som muligt skal have lejlighed til at deltage i ledelseskurser, således som det også fremhæves i bilag 304a, pkt. D. Disse kan tænkes at være af kortere varighed end opskolingskurserne for det øvrige personale, idet det især for det ledende personale er vanskeligt at være væk fra arbejdsstederne. Det foreslås, at der afholdes en række kurser med forskellige emner, og lederne skal kunne udvælge de emner, de måtte være særligt interesserede i eller mindst bekendt med. Igangsætningsudvalget vedrørende den kommunale socialforvaltnings personale vil kunne finde frem til de egnede emner og organisere kurserne.

Udover opskolingen vil der for disse medarbejderes vedkommende blive tale om efteruddannelsesforanstaltninger. Inden for det sociale område som helhed regner man med 1 uges efteruddannelse pr. medarbejder pr. år som et foreløbigt minimum. Dette vil være for lidt for de opskolede, der har jævne forudsætninger at bygge på, når de skal holde deres viden å jour.

Det kræver således større investeringer i starten at give medarbejderne en assistentuddannelse eller en socionomuddannelse end en provisorisk uddannelse som f. eks. de opskolingskurser, der er omtalt i betænkningen om kommunernes sociale forvaltning. Sidstnævnte vil imidlertid stille større krav til investeringer i efteruddannelsesforanstaltninger, hvis de skal gennemføres forsvarligt.

De eksisterende opskolingskurser kan bruges til omskoling, indtil alle de medarbejdere, der skal indgå i en helhedsbehandling, har en socionomuddannelse.

Også pensionistvejledere og familievejledere skal have støtte gennem systematisk efteruddannelse i den resterende del af deres erhvervskarriere. For pensionistvejledernes vedkommende kan det ske ved korte ajourføringskurser. De korttidsuddannede familievejledere kræver fyldigere efteruddannelse, da de skal udføre funktioner, der svarer til de fuldt uddannede socialformidleres. Kurser ved socionomuddannelsen og ved socialpædagogiske uddannelser kan indgå i disse medarbejderes efteruddannelse.

Kapitel VIII
Ajourføringskurser og efteruddannelse

Samfundets stigende forandringshastighed betyder, at uddannelse s stoffet forældes stadig hurtigere. Der indføres hele tiden love med sociale aspekter, hvis konsekvenser medfører holdningsændringer i befolkningen, og nye holdninger er bl. a. medvirkende til nye lovændringer - o. s.v. Samfundet har ingen garanti for, at dets udøvere på det sociale område (såvel som på andre områder) følger med udviklingen. Som efter- og videreuddannelsen er i dag, er der en højest uens betinget tradition for, hvorledes den tilrettelægges inden for de enkelte områder.

Ajourføringskursernes formål er netop at holde det sociale områdes personale orienteret om den løbende udvikling.

Negligeres dette eller foregår det mangelfuldt, vil medarbejderne komme til at fungere uhensigtsmæssigt.

Forudsætning for deltagelse

Det anbefales at indføre obligatorisk efteruddannelse for alle socialformidlere.

Kurserne kan arrangeres på kommunalt plan, amtsplan eller landsplan, og det bemærkes, at socialinspektørforeningen i bilag 304a, pkt. C, anser efteruddannelseskurserne for at være en naturlig opgave for amtskommunernes socialcentre, der antages at have de fornødne specialister til undervisningen. Men ansvaret for efteruddannelsesvirksomhedens tilrettelæggelse og gennemførelse bør hvile på grunduddannelsesstederne, fordi

1) her kender man stoffet,
2) her følger man med i udviklingen,
3) her har man den pædagogiske ekspertise, og
4) endelig betragtes vekselvirkningen mellem arbejdsmark og uddannelsessted som hensigtsmæssig for begge parter.

Kursusdeltagerne på de enkelte kurser kan dels have samme uddannelse - dels forskellig uddannelse. En vis blanding på de enkelte hold vil nok af mange årsager være hensigtsmæssig.

For at undgå "båse- og synspunktindavl" og for at fremme mulighederne for at medarbejderne kan opleve området som en helhed, foreslås det, at nogle pladser på kurserne skal være ledige til folk med relevante uddannelser fra andre områder end dem, som kurset direkte sigter på.

En del efteruddannelsesvirksomhed på socialformidlerfeltet kan være fælles med socialpædagogerne. Kurser i socionomuddannelsen og i social-

pædagoguddannelserne kan bruges til efteruddannelsesformål. Men hvis socionomuddannelsens kurser skal bruges til efteruddannelseskurser, vil det være en fordel, såfremt de nedbrydes i mindre veldefinerede enheder end foreslået i socionombetænkningen.

Medarbejdere på socialformidlingsområdet, der ikke er uddannede socialformidlere, og som på socialformidlingsområdet primært skal bruge deres oprindelige uddannelse (f. eks. læger og psykologer i de forskellige teams), skal gennemgå introduktionskurser til socialformidlingsområdet. Det gælder både sådanne medarbejdere som er deltidsansatte (korte kurser) og heltidsansatte (længerevarende kurser, f. eks. internatkurser af en til flere ugers varighed). Der skal lægges særlig vægt på anvendelsesfagene.

Kursernes forløb

Et ajourføringskursus eller efteruddannelseskursus skal være på mindst 5 studiedage. Studiedagene behøver ikke at ligge samlede, men kan fordeles over perioder af varierende længde.

Som det fremgår af foranstående, gives der talrige muligheder for afvikling af ajourføringskurser.

Af koordineringshensyn vil det være praktisk, at der tilvejebringes samlet oversigt over denne uddannelsesvirksomhed - for eksempel i socialstyrelsen.

Kapitel IX
Videreuddannelse og læreruddannelse

Det kan være vanskeligt at skelne mellem efter- og videreuddannelsesforanstaltninger. I begge tilfælde drejer det sig om uddannelsesforanstaltninger, der foregår efter en grunduddannelse, og som skal tjene til at gøre den studerende bedre egnet til at udføre sit erhvervsarbejde. Der skal således i begge tilfælde være tale om ajourføring eller om indføring i emner, der er kommet til, siden den studerende gennemgik sin grunduddannelse.

Forskellen mellem uddannelserne er en forskel i niveau. For efteruddannelseskursernes vedkommende lægges niveauet, så det svarer til grunduddannelsens. Ved videreuddannelsen bygger man på grunduddannelsen, men kræver tillige af de studerende, at de i deres studie arbejder med metoder og litteratur - herunder forskningsrapporter, som man normalt ikke forventer, at grunduddannelsens studerende stifter bekendtskab med. Endvidere må det også være målet, at de studerende på en videreuddannelse kan tilegne sig faglitteratur på et hovedsprog.

Med den udbygning af den sociale indsats, der forventes i de kommende år, er det nødvendigt, at de medarbejdere på sektoren, der har mulighed herfor, erhverver sig forudsætninger, der gør dem i stand til at få en så omfattende og grundig indsigt i fagområdet, at de selvstændigt kan bygge videre på materialet.

Andre videreuddannelsesforanstaltninger af kortere varighed er imidlertid nødvendige. Drejer det sig om at tilegne sig en bestemt teknik eller en ny administrativ fremgangsmåde, kan et korterevarende kursus være på sin plads, og sådanne kurser må også kunne forekomme i videreuddannelsesøjemed.

Når det imidlertid drejer sig om fordybelse i en emnekreds og om at erhverve sig et overblik, kræver det tid, og det er derfor nødvendigt, at lange videreuddannelseskurser i form af årskurser bibeholdes. Området må kunne give egnede medarbejdere ro til den udvikling, der kan blive resultatet af fordybelse i et stof gennem et par semestre. Det er begrænset, hvad man kan få af impulser, hvis man konstant arbejder under pres fra anvendelsesproblemer og anvendelsesarbejde. Det bør imidlertid tilstræbes, at denne ideelle løsning suppleres med, at den studerende tager et enkelt semester af videreuddannelsen eller enkelte blokke af den i det omfang, det er administrativt muligt. Det er ikke udelukket, at enkelte blokke vil kunne gennemføres på andre institutioner end den, til hvilken videreuddannelsen er henlagt, f. eks. på grunduddannelsesinstitutioner. Studerende vil kunne gennemgå nogle blokke her og f. eks. afrunde med et semester på videreuddannelsesinstitutionen.

For at kunne påbegynde videreuddannelseskurser må kræves, at den studerende har gennemgået grunduddannelsen. Videreuddannelsens niveau og indhold må derfor beskrives så grundigt for den studerende, at han kan tage stilling til, om han vil kunne gennemføre studiearbejdet på det nugældende

niveau, idet man ved en videreuddannelse ikke kan indrette studiearbejdet efter de studerendes muligheder, men tværtimod må den studerende kunne leve op til kravene. Studiearbejdet, der i mange tilfælde vil kunne foregå ved gruppearbejde i problemorienterede blokke (moduler) eller eventuelt ved enkeltmands tutoring, skal være eksperimentelt og kunne indfri deltagernes forventninger om tid til fordybelse, afprøvning af arbejdshypoteser, indlæring af systematik og metoder, og internalisering af viden, fremfor en speciel hensyntagen til de problemer, som knytter sig til enkelte institutionsområder og en kategorikløvet forsorg. Udover at lægge vægt på socionomiens metoder, skal uddannelsen hjælpe deltagerne til at udnytte samfundets lovgivning og socialvidenskaberne til en bredere forståelse og klarlæggelse af sociale tilstande og behov.

De vigtigste emneområder vil være individuelt socialt arbejde, socialt gruppearbejde, community organization, social administration og socialpolitik. En række basisfag, i hvilke der også undervises på andre undervisningsanstalter, må formentlig også gennemføres i forbindelse med videreuddannelsen for at give denne den nødvendige baggrund og perspektiv. Det drejer sig om fag som psykologi, pædagogik, sociologi og forskningsmetodik.

Det må understreges, at systemet skal være tilstrækkelig smidigt til, at man, udover en række traditionelle fag og metoder, er vågen overfor nye problemkredse og alternative undervisningsformer.

Hvad angår omfanget af nødvendige videreuddannelsesforanstaltninger, kan det anføres, at disse i 1971/72 indskrænker sig til et hold på 20 studerende på socialrådgivernes årskursus. Tilgangen er imidlertid så stor, at det vil være nødvendigt at gennemføre mindst to hold. Endvidere foregår der en begrænset uddannelse af lærere til de sociale skolers metodikundervisning, som er henlagt til skolerne. Nordisk sommerskole afholder enkelte kurser af 1 uges varighed i årets løb.

Disse videreuddannelsesforanstaltninger er på længere sigt næppe tilstrækkelige. Behovet vil stige i takt med stigningen i personaletallet. Men samtidig må det erkendes, at en del af de studerende på videreuddannelsesforanstaltningerne snarere hører hjemme på efteruddannelsesforanstaltninger, og hvis de overgår hertil, vil videreuddanneisesbehovet kunne dækkes inden for de afstukne rammer, når disse kurser bliver effektivt organiseret. Der må dog regnes med en betydelig større kursusvirksomhed i forbindelse med en læreruddannelsesvirksomhed, og det gælder ikke mindst uddannelsen af praktikvejledere.

Videreuddannelsen vil med fordel kunne samles på en videreuddannelsesinstitution, hvor man i et system kan samle de fornødne lærerkræfter og de fornødne hjælpemidler, og fra hvilken det vil være muligt at etablere et effektivt samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner på samme niveau.

En sådan institution vil imidlertid ikke blive særlig stor, hvorfor det måske kan blive vanskeligt at give studiemilieuet tilstrækkelige muligheder. Det bør derfor overvejes, om socionomernes videreuddannelse kan foregå på en videreuddannelsesinstitution sammen med socialpædagogernes uddannelse.

I undervisningsåret 1971/72 har børneforsorgens fortsættelsesseminarium 80 studerende, og studerende fra andre socialpædagogiske områder kan tænkes at ville gå med ind. Mellem socialformidlere og socialpædagoger er der et ret betydeligt teoretisk og praktisk fællesskab, og i mange tilfælde kan det være vanskeligt at trække en klar skillelinie mellem områdernes stof.

Dette forhold, sammenholdt med de begrænsede personaleressourcer og anden form for uddannelseskapacitet, der er til rådighed, fører til, at videreuddannelser til den sociale sektor med fordel kan henlægges til en social videreuddannelsesinstitution, hvor de studerende fra de to områder i mange tilfælde vil kunne arbejde sammen i modulgrupper, og hvor lærerkræfterne og hjælpemidlerne i høj grad kan være fælles.

På en sådan videreuddannelsesinstitution vil det også være muligt at løse de læreruddannelsesproblemer, der er beskrevet i betænkning nr. 576/1970, Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler m.v.

Når det gælder undervisningen i de enkelte fag i en læreruddannelse, vil der være et stort overlap til videreuddannelserne, og det vil stort set være de samme lærerkræfter, der skal undervise.

De studerende, der sigter imod at blive lærere, kan opholde sig flere semestre på videreuddannelsesinstitutioner, og der gennemgå faglige moduler i de fag, de sigter imod at undervise i, og herudover deltage i andre moduler, hvor der undervises i undervisningsteknik, undervisningsplanlægning m.v., ligesom de superviserede af seminariet i uddannelsesøjemed kan gennemføre undervisningsfunktioner.

Arbejdsgruppen kan gå ind for, at lærer- og videreuddannelser gennemgås på en videreuddannelsesinstitution som ovenfor beskrevet, hvis det blot ikke bevirker, at kapaciteten - når det gælder uddannelsen af lærerkræfter - bliver for lille. Mangelen på tilstrækkeligt uddannede lærere er netop årsagen til, at grunduddannelserne ikke kan udbygges i den ønskede takt. Et fælles videreuddannelsesinstitut kan betyde en betragtelig administrativ rationalisering og kan effektivisere udnyttelsen af de højest kvalificerede fagfolk på området. Man skal dog gøre opmærksom på, at man foruden uddannelsesforanstaltninger for de lærere, der uddannes på den her beskrevne måde, vil have et stort behov for kursusforanstaltninger for lærerkræfter, der kommer med andre uddannelser. Sådanne kurser vil kunne administreres af institutionen.

Det kan drøftes, hvorvidt institutionen skal være selvstændig, eller om den skal tilknyttes en anden højere læreanstalt. Forhandlinger, som et udvalg under socialstyrelsen har gennemført med uddannelsesområder, der kunne tænkes at ville påtage sig sådanne opgaver (f.eks. universitetet og Danmarks lærerhøjskole), peger i retning af, at de indtil videre ikke vil have mulighed herfor.

Det foreslås derfor, at man opretter en videreuddannelsesinstitution eventuelt af midlertidig karakter, således at den kan afvikles, hvis andre læreanstalter kan påtage sig opgaverne, men med det formål for øje at få løst nogle af de meget presserende videreuddannelsesopgaver, der foreligger. Ved at samle videreuddannelsesforanstaltningerne på et sted, vil man kunne opnå nogle af de almindelige centerfordele.

Et af arbejdsgruppens medlemmer, Bent Rold Andersen, ønsker hertil at bemærke følgende:

"Jeg kan tilslutte mig ovenstående forslag, men ønsker hertil at føje, at det foreslåede videreuddannelsesinstitut så vidt muligt bør suppleres med videreuddannelsesmuligheder på universiteterne i det omfang, dette kan gøres som et led i et uddannelsesmønster, hvor uddannelser gives som byggeklodser oven på basisuddannelser, jfr. kap. VI, side 6. Dette vil navnlig blive aktuelt, såfremt universiteterne tilbyder grunduddannelsen som socionom oven på en samfundsvidenskabelig basisuddannelse som en aftrædelsesmulighed på

vejen til kandidatuddannelser. Et sådant mønster vil indebære, at færdigt uddannede socionomer vil kunne fortsætte deres studier umiddelbart til en kandidatgrad eller anden grad. Det vil i så fald være naturligt at overveje, i hvilket omfang de pågældende videreuddannelser eller dele deraf kan tilbydes også andre socionomer end dem,der er uddannede ved de pågældende universiteter. "

Bent Rold Andersen:

SOCIALE UDVIKLINGSTENDENSER OG DET SOCIALE PERSONALE

Dette er tænkt som et indlæg i debatten om den nye socialpolitik, som er ved at bryde igennem i Danmark i disse år. Det bygger på det synspunkt, at realiseringen af de socialpolitiske intentioner, der er nedlagt i socialreformkommissionens første betænkning, forudsætter en intensiv debat i offentligheden og i fagkredse om det sociale arbejdes målsætning og indhold. Denne debat må ikke blot omfatte den sociale administrations struktur, men også lovgivningens indhold, personalets uddannelse og rekruttering, den fremtidige sociale planlægning m. v.

Ingen kan i dag overskue de kommende års behov for socialpolitisk indsats. Overblikket kan kun tilvejebringes ved at nye ideer, tentative forslag, uprøvede synspunkter kastes ind i debatten og slibes af mod hinanden. Det vil være døden for reformerne, hvis debattens deltagere stillede det krav til sig selv, at de kun ville give udtryk for fuldt gennemarbejdede synspunkter og 100 pct. konstaterbare kendsgerninger.

Ud fra denne betragtning indeholder dette indlæg et forsøg på en personlig fortolkning af de socialpolitiske hovedstrømninger, der har ført frem til vor tids socialpolitiske brydninger. Der lægges især vægt på det arbejde, der foregår i det sociale apparats yderste led - de organer, der formidler de sociale ydelser i tilfælde af sygdom, arbejdsløshed, tab af forsørger m. v. og på det personale - i det følgende med et lidt klodset udtryk kaldt socialformidlerne - der varetager denne opgave.

Den socialpolitiske udvikling har været præget af fire hovedsynspunkter, der med vekslende vægt har gjort sig gældende gennem de sidste 100 år:

1. Velgørenheds-, afskrækkelses- og almissesynspunktet.
2. Retssynspunktet.
3. Forebyggelses- og revalideringssynspunkterne (der med en vis udvidelse også omfatter omsorgsmålsætningen).
4. Service synspunktet.

Går vi tilbage til perioden før århundredskiftet, var socialpolitikken som helhed stærkt præget af velgørenheds-, afskrækkelses- og almissesyns-

punktet. Tager vi udviklingen, som den har fundet sted i de seneste år ikke mindst som følge af socialreformen i 1933, så har den næste idéstrømning: retssynspunktet, sikring af borgeres retsstilling, spillet en helt dominerende rolle. I årene efter krigen, med visse kim forud for anden verdenskrig, har forebyggelses- og revalideringsmålsætning, pleje og omsorg spillet en væsentlig rolle som hovedsynspunkter i socialpolitikken ved siden af retssynspunktet. Disse ideologiske hovedsynspunkter har afledt to forskellige praktiske udviklingsretninger. Een søger at skabe mulighed for en social indsats præget af helhedssynspunkter og individuel behandling af den enkelte borger, mens en anden tendens går i retning af udbygning af de store, generelle sikringsordninger som fx folkepensionsordningerne, enkepensionsordningerne, udbygning af sygesikringsordningerne og lignende.

Samtidig er servicesynspunktet begyndt at gøre sig gældende, omend det endnu er et synspunkt, der næsten ligger i svøb: Opfattelsen af de sociale hjælpeorganer som et serviceapparat, der yder såvel kontantydelser som behandlingsydelser, støtte praktisk såvel som psykologisk, og yder dette som et tilbud til hele befolkningen, i vidt omfang ubetinget af økonomisk trang, lægelig diagnose eller andre begrænsninger.

De fire hovedsynspunkter i socialpolitikken repræsenterer til en vis grad stadier i den socialpolitiske udvikling. Almissesynspunkt er afløst af retssynspunkt; dette igen af revalideringsmålsætning osv. Det er dog ikke sådan, at man kan sætte nogen datoer, hvor vi er gået over fra det ene til det andet synspunkt. Det er heller ikke sådan, at tidligere stadiers synspunkter i dag er uden betydning i socialpolitikken. Tværtimod går udviklingen snarere således, at nye tanker og målsætninger stadig føjes til de gamle, der derefter lever videre side om side med nye synspunkter. Det er således ét af vore dilemmaer i dag, at der fortsat er elementer af alle fire hovedsynspunkter i socialpolitikken.

Vi kan fx slet ikke sige, at vi i dag har frigjort os fra almissesynspunktet, afskrækkelsessynspunktet og velgørenhedssynspunktet. Dette ser man klart deri, at misbrugsproblematikken, der hænger nøje sammen med almissesynspunktet, er et vigtigt led i enhver socialpolitisk folketingsdebat. Almissesynspunktet kaster også sin slagskygge over socialpolitikken på den måde, at det retssynspunkt, som har fulgt efter, i meget høj grad må ses som en reaktion mod almissesynspunktet. Angsten for almissesynspunktets skøn og ydmygende karakter viser sig i de reaktioner, som man i dag ser fra fx sygekasse- arbejdsløshedskasseside og fra forskellige politiske sider imod den individualisering og de helhedsprægede synspunkter, som trænger frem i forbindelse med revaliderings- og omsorgsmålsætningerne.

Fundamentet for almissesynspunktet i socialpolitikken er, så vidt jeg kan se, den politiske opfattelse, at man må sætte en skarp grænse mellem samfundets ansvar og borgernes ansvar. Dette er i overensstemmelse med liberalistiske synspunkter. Denne grænsedragning har medført, at socialpolitikken i vidt omfang har bygget på det standpunkt, at det var borgerens eget ansvar at sikre sin egen tilværelse. Først når det var gået galt for ham, og han ikke længere kunne klare sin forsørgelse, burde samfundet have mulighed for at kunne træde til. Det synspunkt betyder, at den sociale indsats begrænses til en snæver og særlig belastet del af befolkningen. Socialpolitik kom ef-

ter det gammelliberalistiske synspunkt alene til at yde hjælp til dem, som tilværelsen på en eller anden måde var knækket sammen for. Synspunktet legaliserede samtidig en moraliserende og fordømmende holdning over for hjælpsmodtagerne, der ikke havde kunnet klare deres ansvar for egen tilværelse.

Denne politiske holdning medførte, at det sociale hjælpesystem før århundredskiftet blev udformet med stærkt restriktive hjælpebestemmelser. Der skulle meget til, før den enkelte borger fik mulighed for at modtage sociale ydelser, og der var i mange tilfælde knyttet en lang række retsvirkninger til modtagelse af offentlige ydelser; retsvirkninger som tilbagebetalingspligt, tab af valgret og valgbarhed, krav om tilladelse til indgåelse af ægteskab m.v.

Denne form for socialpolitik førte til, at man fik to typer af socialformidlere. Til de offentlige organer, navnlig kommunernes socialadministration, blev der knyttet socialadministratorer under tilsyn af folkevalgte udvalg, som ofte anlagde en meget streng holdning over for de trængende i almindelighed. Disse socialformidlere kanaliserede samfundets moralske synspunkter. Men samtidig var der i denne periode en vis reaktion mod dette fra humant indstillede mennesker, og der udviklede sig ved siden af det offentlige sociale sikringssystem en betydelig privat velgørenhed, som også fik sine socialformidlere, væsentligst bestående af frivillige. Det var ofte personer, til hvem der ikke stilledes nogen faglige krav, men man så i meget høj grad på disse menneskers moralske og religiøse habitus. Dette gjaldt for så vidt begge kategorier af socialformidlere, men nok måske ganske i særlig grad dem, der var knyttet til den private velgørenhed.

Retssynspunktet eller retsprincippet udviklede sig til en vis grad som en reaktion mod den svage retsstilling, som borgerne fik under et system præget af almissesynspunkter. Organisatorisk medførte retsprincippet først og fremmest det sociale netsystem, bestående af en raikke af sociale forsikringer, der udgør tryghedssystemets vigtigste sikkerhedsnet. Under dette - for dem, der falder igennem socialforsikringernes ydelsesbetingelser - ligger det net, der betegnes den offentlige forsorg.

Socialforsikringerne byggede jo på det princip, at borgeren havde en ubetinget ret til de sociale ydelser, som formidledes igennem socialforsikringerne, når de i loven specificerede betingelser herfor var opfyldt. Der skulle således ikke foretages individuelle skøn. Der skulle ikke anlægges moralske vurderinger af mennesker, som var berettiget til hjælpen. Netop derfor opfattedes socialforsikringerne som en stærk garanti for borgernes retssikkerhed. I modsætning til den meget svage garanti, almisseprincippets skønsmæssige afgørelser kunne give borgerne. Dette netsystem, bestående af socialforsikringerne og -forsorgen, medfører af sig selv det, vi i dag kalder kategorikløvningen i socialpolitikken: Opdelingen af den samlede sociale administration i en lang række enkeltorganer, der hver har sit mindre område. Det var i høj grad de private forsikringer, som man tog op som model: De private forsikringer tager jo udgangspunkt i, at man dækker mod tab forårsaget af en i forsikringskontrakten nøje specificeret social begivenhed. Man har brandforsikring, hvor begivenheden er brand; tyveriforsikring, hvor begivenheden er tyveri osv. Ganske på tilsvarende måde delte man ved retsprincippets gennemførelse i perioden 1890-1933 de sociale forsikringer op i grupper efter den begivenhed, som man sikrede befolkningen imod. Derfor fik vi en sygeforsikring, en ulykkesforsikring og en arbejdsløshedsforsikring. Til en

vis grad opfattede man også pensionsordningerne som forsikringsordninger, selv om deres finansielle forhold og administrative forhold var organiseret noget anderledes end de øvrige socialforsikringer. Når man ser på de ydelser, som blev bygget op på grundlag af retssynspunktet, er det karakteristisk, at de i høj grad blev bygget op på faste tildelings- og udmålingskriterier: Sygdom, som kunne konstateres ved en lægeattest, alderdom, som kunne konstateres på fødselsattesten, indkomst, sådan som man kunne konstatere den ved selvangivelser, arbejdsløshed, som man kunne konstatere den ved en "fyreseddel". Det var sådanne "objektive" kriterier, der var afgørende for retten til de væsentligste af de ydelser, som blev formidlet igennem socialforsikringerne.

Dette medførte naturligvis, at ydelserne blev forholdsvis skematiske. Man kunne mod princippet indvende, at ydelserne kun gav ringe mulighed for individualisering og hensyntagen til den enkeltes behov og situation. For at imødekomme dette synspunkt har man forsøgt i lovgivningen at formalisere en vis behovsbedømmelse. Man afskaffede inden for socialforsikringerne de individuelle skøn, men man forsøgte i stedet at differentiere hjælpen ved at indføre en lang række forholdsvis komplicerede, men formaliserede regler om ydelsernes udmåling. Et nærliggende ekseinpel på dette er folkepensionen, der har været præget af overordentligt indviklede beregningsregler, der differentierede både efter størrelsen af den indkomst, man havde ved siden af, og efter hvilken indkomstkilde, den stammede fra, og efter ægteskabelig situation, og efter børnetal, og i en lang årrække tillige efter bopæl inden for forskellige zoner. Dette betød, at selve arbejdet med at finde ud af, om ansøgere opfyldte lovens betingelser og beregninger af, hvor meget den enkelte berettigede havde krav på, medførte store administrative belastninger. Disse formelle og administrative krav har selvfølgelig præget opgaverne for socialformidlerne under retssystemet. Socialadministratorernes uddannelse blev i den periode, hvor retssynspunktet har været dominerende, meget stærkt præget af behovet for at beherske den kontorteknik, der var nødvendig for at administrere de komplicerede kontrolregler og indbetalingsregler. Kontrolfunktionen blev den vigtigste arbejdsopgave for socialformidlerne, og der skete - delvis som følge af at reglerne blev mere og mere komplicerede - en betydelig specialisering af socialformidlernes uddannelser. Socialformidlerne blev ansat i de enkelte forsikringsordninger. Vi fik særlige sygekassefunktionærer, A-kassefunktionærer, socialkontorfunktionærer med særlige erfaringer i henholdsvis pensionsområdet, børneforsorgssager, etc. Hver af lovens ordninger har sine egne specielle regler og formalia, som skal kunnes tilbunds af de mennesker, som skal administrere dem. Resultatet er blevet, at vi har fået en lang række forskellige specialistgrupper. Hver af dem kender et mindre område tilbunds, men de er til gengæld som altdominerende hovedregel dårligt orienterede om de regler, der gælder uden for deres eget område.

Hvis vi ser på det ideologiske forhold mellem det offentlige og borgerne, sådan som det tegner sig under dette retsprægede system, så indeholder det sådan set ikke noget principielt nyt i forhold til det, der gjaldt, da velgørenhed, almisse og afskrækkelse var det dominerende. Ideologisk bygges der også i retssynspunktet på, at der er grænser, skarpe grænser, mellem det offentliges ansvar og borgernes ansvar. Der bygges stadigvæk på, at borgeren selv har hovedansvaret for, hvordan det går med hans tilværelse, *og* at det offentlige for så vidt først skal gribe ind, når noget er gået galt: Når borgeren

er blevet arbejdsløs, når han er blevet syg, når han er blevet gammel. Forskellen mellem retssynspunktet og almissesynspunktet ligger først og fremmest i omfanget af formaliseringen af grænserne mellem borgernes og samfundets ansvar.

Hele denne udvikling har medført, at socialformidlergruppen blev professionel. Mens man under almisse- og velgørenhedssystemet kunne klare sig med mennesker uden særlige faglige kundskaber, må man under et formaliseret system have professionelle, som kender deres område tilbunds. Herigennem opstår kravet om en vis uddannelse. Denne udvikling betyder samtidig en svækkelse af de folkevalgtes betydning. Folkevalgte henvises i et af retssynspunktet præget sikringssystem først og fremmest til udvalg og bestyrelser, mens den direkte kontakt ud til klientelet, borgeren, i voksende omfang varetages af de professionelle.

Yderligere svækkes de folkevalgtes stilling under et retssystem derigennem, at de får ringere mulighed for detailkendskab til de stadig mere komplicerede regler, som bestemmer borgernes rettigheder. De professionelles større indflydelse hviler således ikke blot på, at det er dem, der har klientkontakten, men også i deres større faglige viden.

Vi skal nu gå over til det 3. synspunkt, som jeg har kaldt: Forebyggelse, revalidering, omsorg, pleje. Denne socialpolitiske tankestrømning repræsenterer i virkeligheden en langt dyberegående ændring i opfattelsen af socialpolitikkens rolle end overgangen fra almissesynspunktet til retssynspunktet. Der er flere elementer i dette forhold. Mest grundlæggende er vel, at forebyggelses- og revalideringsmålsætningen indebærer en revision af opfattelsen af forholdet mellem samfundets ansvar og borgernes ansvar. Revalideringssynspunktet anerkender, at borgeren ikke selv alene kan tage ansvaret for, hvordan det går ham. Den enkeltes tilværelse er så afgørende præget af de samfundsmæssige betingelser, der bydes ham, at samfundets ansvar må gå videre end til blot at sikre ham en forsørgelse, når det er gået galt. De praktiske bestræbelser fx under revalidering forudsætter et samarbejde mellem borgeren og de offentlige myndigheder. Det samme gælder, hvis vi ser på mødrehjælpsarbejdet, på familievejledningsarbejdet, på børneforsorgsarbejdet. Man sigter imod et samarbejde mellem borgerne og myndighederne i højere grad end imod en klar afgrænsning af borgerens ansvar over for samfundets ansvar. Der ligger også en ændring deri, at mens samfundets ansvar under almisse syns punkt såvel som under det klassiske retssynspunkt principielt var begrænset til tilfælde, hvor det var gået galt, så ligger der i forebyggelses- og revalideringssynspunktet det, at samfundet gennem socialpolitikken skal forsøge at undgå, at der opstår trangssituationer eller sociale mistilpasningssituationer. Endelig kan man anføre, at økonomiske grunde, formodninger om, at tidlig og intensiv indsats kunne give samfundet økonomiske besparelser, har presset en større offentlig socialpolitisk aktivitet frem på områder, der før blev henført til borgerens eget ansvarsområde.

Udover disse mere filosofiske holdninger til ansvarsfordelingen mellem borger og samfund, så har der også i det rent praktiske revaliderende, forebyggende og omsorgsprægede arbejde udviklet sig nogle principper, som adskiller sig fra socialpolitikken under det klassiske retssynspunkt. Først og fremmest har de praktiske erfaringer vist, at hvis forebyggende eller revaliderende arbejde skal have nogen mulighed for at lykkes, så må man ofte sætte

ind med individuelle foranstaltninger over en meget bred front. For at tage et praktisk eksempel: Revalideringsarbejdet har oprindelig taget udgangspunkt i nogle personer, der havde bestemte fysiske defekter. Selve den tekniske tilrettelæggelse af revalideringsprocessen er i næsten alle lande startet med, at man satte direkte ind over for den manglende fysiske funktionsduelighed suppleret med tilvejebringelse af en vis erhvervsmæssig kompetence inden for et område, som revalidenden kunne klare. Der udviklede sig imidlertid meget hurtigt de erfaringer, at revalideringsarbejdets succes var afgørende afhængig af, at den handicappedes selvtillid og tro på egne evner og muligheder blev styrket. Kunne man opnå dette, var det i mange tilfælde mindre vigtigt, om den fysiske duelighed som sådan blev bedre. Det betyder, at revalideringen bliver præget af en psykologisk og social behandlingsindsats, uden at det i og for sig behøver at tage udgangspunkt i den fysiske funktionsindskrænkning. Det praktiske udgangspunkt bliver snarere den enkeltes samlede sociale situation. Det er det, som i den senere tid er blevet formuleret som helhedsprincippet i det forebyggende, revaliderende og behandlende sociale arbejde. Man erkender, at en social indsats kan forskertses, hvis den kun sættes ind over for en begrænset del af et individs livssituation. Hvis man vil have udsigt til at opnå et resultat, kan det være nødvendigt, at man på én gang sætter ind over det fysiske, det erhvervsmæssige, det økonomiske, forholdet til andre mennesker, boligsituationen, børnepasningsmulighederne og en lang række andre sider af den enkelte borgers livssituation.

Tendenserne i retning af at lægge vægt på forebyggelse, revalidering, pleje- og omsorg findes ikke blot i revalideringsorganerne, men også fx i mødrehjælpsinstitutionen, familievejledningen og delvis i børne- og ungdomsforsorgen.

Organisatorisk har man imidlertid ikke tidligere taget konsekvenserne af revaliderings- og forebyggelsessynspunktet. Tværtimod har man ved opbygningen af de organer, der skulle være bærere af de nye socialpolitiske målsætninger, bygget videre på det hidtidige organisatoriske mønster.

Det hidtidige organisatoriske mønster kan karakteriseres som kategorikløvning; en opdeling af den sociale administration efter begivenhed eller persongruppe. Når man i dag ligefrem ved navn kan udpege de sociale institutioner eller organer, hvor revaliderings- og forebyggelsessynspunkterne har været af større betydning, så skyldes det, at man har forsøgt at forfølge disse målsætninger ved opbygning af særlige institutioner, som har afgrænsede opgaver af forebyggende, revaliderende, plejemæssig og omsorgsmæssig karakter. De nye socialpolitiske synspunkter medførte således paradoksalt nok ikke en svækkelse af kategorikløvningen, men tværtimod en udbygning af denne.

Denne organisatoriske uddybning af splittelsen medførte som en naturlig konsekvens, at man også med hensyn til ydelserne og afgrænsning af de persongrupper, der havde adgang til ydelserne, byggede videre på det allerede eksisterende grundlag. Lovgivningen for revalideringen klarlagde derfor en række betingelser for adgang til lovens ydelser. Herigennem opstod "erhvervshæmmet"-begrebet, idet erhvervshæmning er kriteriet for at kunne få adgang til revalideringslovens ydelser. På samme måde er der bestemte kriterier for at falde ind under mødrehjælpslovgivningen og familievejledningen. På tilsvarende måde har institutioner med forebyggende og revaliderende opgaver m. v. udviklet deres eget personale, som både med hensyn til arbejdets art og med hensyn til uddannelse er anderledes end det personale, som findes i de insti-

tutioner, som formidler de klassiske lovbundne økonomiske ydelser. Det forhold, at udviklingen efter forebyggelses- og revalideringsmålsætningen ikke er kommet til verden som et led i en mere omfattende socialreform, men tværtimod har udviklet sig gradvis, har nødvendiggjort denne opbygning af særlige organer udstyret med egen lovgivning og med eget personale. Men når man kigger tilbage på udviklingen, tror jeg også, man kan fastslå, at denne nødvendige opbygning gennem særlige organer har medført væsentlige ulemper for revaliderings- og forebyggelsesarbejdet. Først og fremmest har det medført, at den institution, som får ansvaret for formidlingen af forebyggelses- og revalideringssynspunkterne, har meget begrænsede virkemidler at arbejde direkte med. Revalideringsapparatet har visse, bestemte midler: De kan iværksætte optræning, arbejdsprøvning og økonomisk hjælp under uddannelse og anden erhvervsmæssig revalidering samt yde hjælpemidler m.v. Men der er visse situationer, hvor de ikke kan give deres klientel nogen hjælp. Når der fx ikke er iværksat erhvervsmæssige revalideringsforanstaltninger, er klienten henvist til at gå til andre sociale organer for at få underholdsydelser. Ligeledes har revalideringscentrene yderst begrænsede muligheder for at kunne klare foreliggende skatteproblemer eller for at løse boligproblemer i tilstrækkeligt omfang; de har heller ikke herredømme over daginstitutioner, så de kan klare opståede børnepasningsproblemer. Også mødrehjælpsinstitutionernes og familievejledningens hjælpemidler er begrænsede, så nødvendig supplerende støtte til borgeren må hentes i andre organer. Der er således en lang række ressourcer, som ligger uden for disse myndigheders kompetence, men som ofte er nødvendige som led i den samlede indsats, når denne indsats skal ske efter et helhedssynspunkt. Det er indlysende, at denne organisatoriske ordning betyder en svækkelse i revaliderings- og forebyggelsesarbejdet. Desuden har den organisatoriske udskillelse af de nyere målsætningers realisering ved specielle organer medført, at revaliderings- og forebyggelsessynspunkterne ikke er trængt ind i de traditionelle organer. Sygekasser, A-kasser, socialudvalg m.v. udfører stort set fortsat deres arbejde alene efter retssynspunktet; revaliderings- og forebyggelsesmålsætningen har kun i beskedent omfang haft konsekvenser for disse organers praktiske arbejde. Endelig har den af udskillelsen nødvendiggjorte afgrænsning af revalideringscentrenes, mødrehjælpsinstitutionernes og familievejledningens kompetence og personkreds medført, at en del mennesker, som har behov for disse organers bistand, af formelle grunde holdes uden for. Mennesker, som ikke er i stand til at opvise en lægeattest på, at de har erhvervsmæssige problemer, som kunne løses ved hjælp af revalideringslovens hjælpemidler, kan fx være udelukket fra revalideringscentrenes bistand på grund af snæver fortolkning af begrebet "erhvervshæmmet". Endelig betyder henlæggelsen af forebyggelsen og revalideringen til særlige organer, at disse ofte for sent kommer i kontakt med klientelet, som først skal igennem en række organer i det almindelige hjælpesystem, inden de bliver henvist til revalideringscentre, familievejledning, mødrehjælpsinstitutioner og de øvrige organer, som kan formidle revaliderings- og forebyggelsesydelserne.

Det individuelt prægede arbejde med forebyggelse, revalidering og omsorg kræver en anden arbejdsmetode og dermed også en anden faglig baggrund end formidlingen af lovbestemte underholdsydelser. Det er da også omkring disse arbejdsopgaver, at socialrådgivergruppen først og fremmest har udvik-

let sig. Vi får altså i denne del af det sociale apparat en særlig gruppe af professionelle, som har deres eget lovområde at arbejde med, personer hvis arbejde foregår i direkte kontakt med klienterne, hvis samlede livssituation de skal påvirke. En opgave, der ofte forudsætter arbejde i team, samarbejde med andre professionelle grupper. De ydelser, som skal formidles af denne professionelle gruppe, er til en vis grad af en anden art end de ydelser, som formidles inden for de sociale sikringsorganer. Der er ofte tale om rådgivning- og vejledningsydelser, personlig støtte, koordinerende arbejde. Og med hensyn til de økonomiske ydelser og naturalydelserne er der ofte tale om skøn, omend af en noget anden karakter end den snævre trangsbedømmelse, der hører almisseprincippet **til.**

Jeg vil gerne på denne baggrund pege på forskellige uddannelsesmæssige og socialpolitiske, aktuelle problemer. Inden for socialrådgivningens metodik har der igennem de senere år kunnet iagttages 2 skoler eller ideologier: Den ene har især lagt vægt på en psykologisk-pædagogisk påvirkning af klienter (casework-linjen), mens den anden navnlig har lagt vægt på praktisk hjælp og social aflastning. Blandt socialrådgivermetodikkens teoretikere har den psykologisk-pædagogiske linje stået stærkt, hvilket jeg tror hænger sammen med de begrænsede muligheder for praktisk hjælp og social aflastning, som opsplittede systemer giver det enkelte organ mulighed for. Det forhold, at de enkelte institutioner kun har rådighed over en begrænset del af de hjælpemidler, der er brug for i det enkelte tilfælde, gør det vanskeligt at sætte ind med praktisk hjælp og social aflastning. Dette tvinger meget nemt medarbejderen over i den anden mulighed, at sætte ind over for personen som sådan i stedet for at sætte ind over for hans sociale betingelser. Holdningspåvirkning, adfærdspåvirkning i stedet for påvirkning af de sociale vilkår, er noget, som styrkes af den administrative og kompetencemæssige opsplitning.

Den sideordnede, men adskilte eksistens af to forskellige typer af sociale hjælpeorganer og to forskellige typer af "socialformidlere", rejser et andet spørgsmål: Dækker denne administrative tvedeling også over eksistensen af to forskellige typer af klienteler? Og hvis der findes to klienteler, hvordan er så vægtfordelingen imellem dem? Spørgsmålet er yderst fundamentalt for socialpolitikken og for socialuddannelserne. I forbindelse hermed vil jeg opstille følgende 4 teser:

1) Der er en betydelig overlapning i klientelet for de to typer af organer. I mange tilfælde udvikles det ene klientel af det andet klientel.

2) Størrelsen og den socialpolitiske betydning af det klientel, som har behov for helhedsbehandling i forbindelse med *en* revaliderende og forebyggende indsats, er langt større end man normalt regner med.

3) Hvis det er muligt at sætte ind over for dette klientel med en tilstrækkelig tidlig og tilstrækkelig helhedspræget social indsats, som har alle hjælpemidler til rådighed, så vil en indsats bestående i praktisk hjælp og støtte og miljøtilrettelæggelse have langt bedre udsigt til et resultat end en indsats bestående i en dyberegående psykologisk holdnings- og adfærdspåvirkning.

4) De lovbestemte økonomiske ydelser, som skal ydes i de enklere tilfælde, hvor der ikke er behov for helhedsbehandling samt ved tildeling af pen-

sioner m.v., vil kunne forenkles i et sådant omfang, at deres administration kun vil kræve et yderst begrænset personale.

De 3 første af disse teser vil jeg gerne belyse ved hjælp af den undersøgelse, som er foretaget for socialreformkommissionen i socialforskningsinstituttet. Undersøgelsens materiale er i det væsentligste tilvejebragt ved, at vi har rettet henvendelse til alle sygekasser [1]), arbejdsløshedskasser, socialkontorer, revalideringscentre, mødrehjælpsinstitutioner, børne- og ungdomsværn og arbejdsanvisningskontorer i 5 forskellige områder i landet, nemlig i Thisted amt, i Fredericia-området (Fredericia arbejdsanvisningskontors område), Assens amtsrådskreds, Falster og sygekassen Blågårds område i København. Disse sociale administrative organer blev anmodet om i en vis periode i vinteren 1966/67 at angive til instituttet navn og adresse på alle de personer, der henvendte sig til dem i anledning af en nyindtrådt socialbegivenhed. Der skulle alene anmeldes personer i aldersklassen fra 18-67 år. Efter modtagelsen af materialet sendte instituttet interviewere ud til de pågældende, hvorved der blev tilvejebragt en opgørelse over, hvordan de pågældendes situation havde været, før de blev ramt af socialbegivenheden, hvordan situationen havde udviklet sig, indtil det tidspunkt, da vor interviewer kom. Dernæst besøgte vi de pågældende familier med regelmæssige mellemrum. Hver gang blev situationen gjort op. Vi fik således et overblik over udviklingen i den sociale tilstand og i de sociale problemer under socialbegivenheden. Interviewingen indstilledes først på det tidspunkt, da socialbegivenheden var ophørt, når den syge var blevet rask, når den arbejdsløse havde fået arbejde, eller når den fraseparerede eller enken havde løst deres problemer i forbindelse med økonomien, boligsituationen, børnepasning og arbejde.

Nogle af socialbegivenhederne varede kun kort tid. 80 pct. var overstået, inden der var gået tre måneder, mens de resterende 20 pct. varede længere, i visse tilfælde i årevis. For denne sidste dels vedkommende supplereredes det materiale, der var tilvejebragt gennem interviewene i hjemmet med oplysninger indsamlet i de sociale hjælpeorganer, som de pågældende havde været i forbindelse med. Man interviewede her sagsbehandlerne om deres viden om de pågældende personer og om socialbegivenheden og dennes udvikling. Videre søgtes oplyst, hvilke ydelser klienten havde modtaget og klientens kontakt til andre sociale organer. Der blev tilvejebragt oplysning om de synspunkter, hjælpeorganerne havde lagt til grund for behandlingen og ydelserne og om, hvilken kontakt og samarbejde, der havde været med andre sociale hjælpeorganer i den pågældende sag.

Til supplering af denne undersøgelse har vi interviewet et repræsentativt udsnit af danske husstande omfattende ca. 2.400 personer om deres sygdoms- og arbejdsløshedstilfælde m.v. i en periode i sommeren 1966.

På dette grundlag kan følgende tal beregnes:

1. Årligt rammes ca. 1 million danskere i aldersgruppen 18-67 år af socialbegivenheder.
2. Af disse kommer ca. 500.000 i kontakt med ét eller flere sociale hjælpeorganer og/eller modtager lægebesøg i hjemmet.

) For sygekassernes vedkommende var det dog ikke alle, der deltog.

3. 400. 000 af de 500. 000 personer overstår deres socialbegivenhed, inden der er gået 3 måneder. Socialbegivenheder af mindre end 3 måneders varighed medfører ca. 7 millioner tabte "normaldage" (tabte arbejdsdage, tabte "husmoderdage" m.v.).

4. For 100. 000 af de under pkt. 2 nævnte 500. 000 personer vil socialbegivenheden vare ud over 3 måneder. Disse tilfælde repræsenterer et samlet årligt tab på ca. 20 millioner "normaldage".

5. 18 måneder efter den enkelte socialbegivenheds indtræden er status for de nævnte ca. 100.000 personer således:

   Ca. 40. 000 har afsluttet socialbegivenheden og er indtrådt i en normal og stabil social situation.

   Ca. 2 5. 000 har afsluttet socialbegivenheden, men med væsentlig ringere og mindre stabil social situation end før socialbegivenheden.

   Ca. 20. 000 er tildelt invalidepension, enkepension eller førtidspension.

   Ca. 15.000 har endnu ikke afsluttet socialbegivenheden.

Størrelsesordenen af disse tal er rigtig. Derimod kan der være en vis usikkerhed i detaljerne. Der kan ikke angives nogen statistisk sikkerhedsgrænse. Men til de fleste formål vil oplysninger om disse størrelsesordener også være fuldt tilstrækkelig.

Det forbavsende ved tallene er fremfor alt oplysningen om, at de noget længerevarende socialbegivenheder indgår i det sociale klientel med så stor vægt. Socialbegivenheder af over 3 måneders varighed tegner sig for 20 pct. af nyhenvendelserne til det sociale hjælpeapparat og for 70 pct. af de tabte "normaldage". Der er altså god grund til at tillægge denne gruppe af personer socialpolitisk betydning.

Men dette klientel udgør en vigtig gruppe også af principielle grunde. De har et betydeligt behov for social indsats, og der er netop for denne gruppe af personer grund til at forvente, at en tilstrækkelig intensiv, individuel, social og lægelig indsats vil kunne bringe de fleste af pågældende tilbage til en stabil social situation. De færreste har endnu, i hvert fald i den del af trangsperioden, som undersøgelsen omfatter, nået at blive apatiske og opgivende over for deres sociale vanskeligheder. Tværtimod har de fleste et stærkt ønske om at opnå normal selvforsørgelse igen. De socialpolitiske målsætninger om forebyggelse og revalidering har formentlig større relevans over for denne gruppe af personer end over for nogen anden gruppe af klienter. Der findes næppe nogen anden gruppe, over for hvilken revalideringspræget social indsats har større udsigt til at lykkes. De er i en stærkt belastet situation, men de er ikke kommet så langt ind i den, at de psykologisk er præget af resignation og håbløshed. Det er snarere rådvildhed og forvirring, der præger de fleste.

Ser man på den indsats, der gøres fra det sociale apparats side over for dette klientel, viser der sig at være en række karakteristiske træk: Et af de mest iøjnespringende er, at indsatsen er delt ud på mange organer. Der er som hovedregel ringe samarbejde mellem disse organer indbyrdes med

henblik på at koordinere social indsats fra apparatet som helhed. I gennemsnit er der kontakt med 2, 3 egentlige sociale hjælpe organer (sygekasse, A-kasse, socialkontor, mødrehjælp, revalideringscenter, børne- og ungdomsværn, familievejledning, arbejdsanvisningskontor). Tager vi også andre hjælpeorganer med (læger, sygehuse, skattekontorer, retslige organer), er der gennemsnitligt kontakt med 4, 7 hjælpeorganer.

Kun i få tilfælde påtager et enkelt organ sig ansvaret for enheden i den sociale indsats. Der er sjældent tale om samling i det totale, sociale arbejde over for den enkelte familie.

Organernes behandling af enkeltsager er helt domineret af personalets opfattelse af, at det er deres hovedopgave at være formidlere af lovbundne sociale ydelser. Det viser sig bl. a. ved, at der er mange ekspeditionsmæssige kontakter (i gennemsnit 23 ekspeditionsmæssige kontakter) for disse mennesker i løbet af den periode, de blev fulgt. Der er derimod i almindelighed kun få egentlige samtaler mellem klienterne og medarbejderne i de sociale hjælpeorganer. Det gennemsnitlige antal samtaler, dvs. samtaler, hvor klienterne har lejlighed til selv at beskrive, hvad de selv synes er væsentligt i deres situation, er 0, 7.

Et andet træk, der viser ydelsesformidlingens dominans i personalets opfattelse af deres opgave, er, at hjælpeorganernes viden om klienterne i almindelighed er meget begrænset. Hjælpeorganernes kendskab til klienternes forhold og situation er typisk knyttet til tildelings- og udmålingskriterierne for de ydelser, som det pågældende organ formidler. Man søger med andre ord kun de oplysninger, der er nødvendige for at tage stilling til de konkrete ansøgninger. Blandt ydelserne er der en klar dominans af lovbundne økonomiske ydelser samt rådgivning og vejledning for meget begrænsede områder, men ikke total rådgivning og vejledning. Der er i undersøgelsen foretaget en vurdering af rådgivnings- og vejledningsbehovet for de personer, hvis socialbegivenhed varer ud over 3 måneder. 75 pct. af dem har et sådant behov. Kun 5 pct. får en dækning for dette behov gennem mere intensiv rådgivning, mens ca. 30 pct. har fået en overfladisk rådgivning og vejledning på begrænsede områder, fx vejledning om deres økonomiske rettigheder.

Medarbejderne i det sociale apparat viser i almindelighed stor tilbageholdenhed med hensyn til vurdering af borgerens behov for foranstaltninger. Der lægges i arbejdet med enkeltsagerne megen vægt på sikring af borgerens retssikkerhed, og flertallet af sagsbehandlerne har ikke givet udtryk for nogen personlig holdning til klienten og hans problemer.

Disse træk er stærkest i de klassiske sikringsorganer - sygekasser, A-kasser og socialkontorer - men vi finder dem også, omend knap så dominerende, i revalideringscentre, mødrehjælpsinstitutioner og børne- og ungdomsværn. Den stærkt retsprægede, for ikke at sige juridisk prægede, administration i sikringsorganerne smitter således stærkt af på behandlingsorganernes arbejde. Det bliver forvaltning i højere grad end behandling. Derimod er der kun svag afsmitningseffekt den modsatte vej - fra behandlingsorganerne til sikringsorganerne.

Det betydelige behov for en helhedspræget, revalideringsrettet social indsats, som mennesker med længerevarende socialbegivenheder har, dækkes således på en måde, som kun kan karakteriseres som helt inadækvat. Og det bedrøvelige resultat heraf er da også omkring 20. 000 pensionister og 40. 000 sårbare familier - om året. Den opgave, at gøre det sociale apparat i stand

til at kunne imødekomme dette behov, må betragtes som en socialpolitisk hovedopgave i de kommende år. Det er da også et af hovedsynspunkterne i socialreformkommissionens betænkning, at man ved tilrettelæggelsen af den fremtidige administrative struktur skulle skabe nogle af forudsætningerne for, at sådant arbejde kan udføres, at behovet for en helhedsrettet og mere nuanceret servicepræget social indsats kan dækkes bedre.

Til sidst nogle spredte betragtninger om socialformidlernes opgaver og uddannelse, sådan som jeg ser dem på baggrund af dette behov.

Det er ganske klart, at det behov for en intensiv, helhedsrettet social indsats, der her er brug for, ikke kan klares af personer, som alene er uddannet til at vurdere sociale problemer ud fra formelle rettighedssynspunkter. På baggrund af den "mellemtunge" gruppes store talmæssige betydning, må socialpolitikkens personalebehov derfor vurderes således, at der i fremtiden bliver langt mere brug for personer med socionomlignende uddannelser end for kommune- eller sygekasseassistentlignende uddannelser.

På den anden side ligger klientelets problemer i langt højere grad på det praktiske plan, end i holdningsejendommeligheder eller adfærdsformer, som gør dem personligt uskikkede til at leve i samfundet. Det sociale støttearbejde bør derfor i større omfang bestå i social aflastning og indsats over for de sociale betingelser end intensiv psykologisk "behandling" af den enkelte. En for stærk psykologisk eller casework-orienteret drejning af uddannelserne vil efter min opfattelse ikke være hensigtsmæssig. Derimod vil en grundig træning i lovstoffet være nødvendigt - ikke for at uddanne i ydelsesformidling - men fordi lovens ydelser er de nødvendige hjælpemidler i den helhedsrettede sociale indsats.

De problemer, jeg har nævnt i forbindelse med dækning af behovet for en forebyggelses- og revalideringsrettet social indsats, er efter min opfattelse ikke fremtidens, men dagens problemer. Behovet er tilstede, her og nu.

Uddannelse er imidlertid for fremtiden. Det må derfor være rimeligt afslutningsvis at lade fantasien spille lidt omkring fremtidens sociale behov.

Udviklingstendenser kan allerede iagttages i det individuelle sociale arbejde. Sådan som jeg opfatter det, vil dette udvikle sig til i større og større omfang at kunne sættes ind på et tidligt tidspunkt i en trangsperiodes udvikling. Klientelet er dermed ved at ændre sig fra de tungt belastede til en bredere kreds af "normale" mennesker, der for en periode er udsat for sociale belastninger. Denne proces i retning af en udvidelse og "normalisering" af personkredsen vil formentlig fortsætte. Det sociale arbejde vil i konsekvens heraf få mere og mere karakter af service over for almindelige mennesker og deres problemer. Jeg tror, at denne tendens vil forstærkes i løbet af 70'erne. Vi kan jo iagttage, at der foregår hastigere strukturforandringer på det erhvervsmæssige område. I løbet af 60'erne har byerne fx modtaget et par hundrede tusinde landmænd. Undersøgelser af afvandringen fra landbruget har jo vist, at denne vandring ofte er ledsaget af meget betydelige personlige og sociale problemer. Sådanne strukturforandringer vil i de kommende år foregå i stigende omfang. Man taler allerede om, at ingen uddannelse kan holde mere end ganske få år. Vi skal alle deltage i en livslang uddannelsesproces. Men det vil jo også sige, at vi må underkaste os en livslang erhvervsmæssig tilpasning. Der sker stadige ændringer i vort erhvervs indhold og i vort arbejde. På tilsvarende måde må vi regne med forandringer i stigende tempo af vore omgivende miljøer - både de fysiske, de økonomiske og de so-

ciale miljøer i videste forstand. Vort boligmiljø ændrer sig. Vort trafikmiljø ændrer sig. Forholdet generationerne imellem indeholder som følge af det accelererede tempo i forandringerne flere og flere spændingsmomenter. Det er et spørgsmål, om så forfærdelig mange mennesker er i stand til at klare denne stadige kraftige tilpasning, uden at det medfører både sociale og personlige tilpasningsproblemer, som vi må have hjælp til at klare.

Hvis mange mennesker har svært ved at klare det stadige omstillingskrav, medfører det naturligvis ulemper for dem selv. Men det medfører også væsentlige ulemper for andre medlemmer af samfundet. Den erhvervsmæssige og den sociale mobilitet nedsættes ganske betydeligt. De menneskelige tilpasningsproblemer bliver økonomisk set en væksthæmmende faktor, som forøger spændingerne inden for samfundsøkonomien. Hensynet til en fortsat økonomisk vækst bør naturligvis ikke være afgørende for vor stillingtagen til disse problemer. Når jeg trækker denne side af sagen frem her, er det for at understrege, at den økonomiske vækst kan komme til at kvæle sig selv i sociale tilpasningsproblemer. En indsats for at løse disse problemer er derfor en nødvendig forudsætning både for at skabe fundamentale betingelser for menneskelig tryghed og trivsel og for at skabe grundlaget for en fortsat stigning i vor materielle velstand. En sådan indsats vil stille krav til den samlede samfundsplanlægning. Ikke mindst vil undervisningsvæsenet blive stillet over for krav, der allerede er begyndt at markere sig. Men problemernes løsning vil desuden kræve en servicebetonet socialpolitisk indsats, hvor rådgivning og vejledning, bistand til løsning af praktiske miljø-, uddannelses- og erhvervsmæssige problemer og kontantydelser m.v. gives som et tilbud til hele befolkningen. Uden begrænsninger. Man bør kunne konsultere det sociale servicesystem, ganske som man i dag kan konsultere den praktiserende læge. Frit. Uden andre betingelser end at den enkelte selv føler et behov for konsultationen og for de ydelser, den giver anledning til. De ændringer, dette vil medføre med hensyn til socialformidlernes opgaver og uddannelse, kan vi vel knapt overskue i dag. Men vi kan vel forudse, at det regelbundne, lovfortolkende arbejde, som har været dominerende hidtil, vil blive næsten helt afløst af en klientrettet, servicebetonet og tilrettelæggende indsats. Jeg tror, at man skal være meget stærkt opmærksom på det, når man skal tilrettelægge uddannelserne for dem, der skal fungere som medarbejdere i det sociale servicesystem om 10-15 år.

BYPLAN, 133, nr. 3, 1971 - 23. årgang. Bilag 2

SOCIALREFORM OG LOKALE SOCIALE CENTRE

Af Ole Høeg

Socialreformkommissionen afgav for ca. 1½ år siden sin første betænkning, det sociale trygheds sy stem *). Socialreformkommissionens opgave var formuleret af et enigt folketing. Opgaven var at fremme forebyggende, revaliderende og behandlende indsats, og udbygge trygheden og trivslen for den enkelte og den enkelte familie.

Udgangspunkter

Den overordnede socialpolitiske målsætning har mange fælles træk med overordnede kulturpolitiske målsætninger.

Det siges et sted i betænkningen, at der er nært sammenhæng mellem tryghedssystemets struktur og mulighederne for at sikre den bedst mulige dækning af borgernes behov for social service. Det enkelte menneske bør have adgang til den hjælp, der i den enkeltes situation er behov for, og hjælpen skal ydes af den eller de foranstaltninger, der bedst er i stand til det uden hensyn til administrative opdelinger eller grænser. Strukturen må være egnet til at fremme den målsætning.

Som grundlag for dette behovsbegreb nævner betænkningen, at man må tage udgangspunkt i nogle elementære menneskelige behov. Der peges på behovet for forbindelse med andre mennesker, d. v. s. kontaktbehovet, på behovet for bolig og fysisk miljø, behovet for arbejde og indtægtsmulighed og i sammenhæng hermed for uddannelse, udvikling og medleven. Hertil kommer så behovet for fysisk og psykisk sundhed.

Betænkningen nævner samtidig, at et generelt udgangspunkt for behovsbegrebet må tages i det synspunkt, at klientens samlede situation i videst muligt omfang må betragtes som en helhed, således at sociale, psykiske eller legemlige symptomer må vurderes i forhold til denne helhed og endvidere i forhold til de gruppedannelser, som pågældende er en del af, først og fremmest familien, men også skolen, arbejdspladsen, nærmiljøet, lokalsamfundet osv.

Dette totalitets- eller familie synspunkt fører bl. a. til, at en række forskellige specialforanstaltninger må ses i sammenhæng og koordineres bedst muligt, idet de ofte behandler forskellige sider af samme sag, når man betragter hele den sociale indsats udfra klienters eller familiers synsvinkel.

*) Betænkning nr. 543/1969: Det sociale tryghedssystem, struktur og dagpenge.

Man kan også sige det på en anden måde, at den fornemste målsætning for socialreformbestræbelserne er at skabe muligheder og baggrund for meningsfyldt samspil mellem mennesker.

Socialreform - delreformer

Socialreformen kan betragtes som en række delreformer, som gradvis skal realiseres i løbet af 70'erne, og som alle kan vurderes på baggrund af den nævnte totalitets-, familie- eller samspils-synspunkt.

Der er tale om en reform af den administrative struktur i nær sammenhæng med kommunalreformen, d. v. s. en reform af det administrative apparat som formidler den sociale indsats og en reform af ankesystemet. En rammelovgivning om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender med virkning" fra 1. juli 1970 er gennemført.

Det er også en rullende opgave- og byrdefordelings- eller finansieringsreform, hvor nøgleordene er "decentralisering og samling" af det administrative ansvar for sociale institutioner og ekstern social service og decentralisering ud til de yderste led, d. v. s. længst ud mod borgerne eller klienterne af kompetence til at bevilge eller formidle social service og bistand.

Det er videre en ydelsesform, hvor man samler og forbedrer de lovmæssigt opsplittede kontante ydelser og de sociale serviceydelser med bistand på institution, bistand i hjemmet osv.

Og endelig må socialreformen ses i sammenhæng med uddannelsesreformen af de sociale medarbejderuddannelser, som overvejes i den sociale uddannelseskommission. Det er et særdeles omfattende og differentieret uddannelsesområde. Den sociale og sundhedsmæssige sektor uden for hospitalsvæsenet omfatter ca. 90. 000 medarbejdere.

Center

Begrebet "center" er i de senere år indgået i den sociale lovgivning forskellige steder. Vi har fået forsorgscentre under åndssvageforsorgen og revalideringscentre, som er rådgivnings- og administrationskontorer. Vi har fået dag- og omsorgscentre inden for omsorgsindsatsen for ældre og flere andre.

Centerbegrebet er nok udtryk for, at man ønsker at samle på den ene side tidens tendenser hen imod større enheder og på den anden side vor stræben efter at rendyrke detaljen, delfunktionen eller det nære miljø inden for rammen af en større samlet enhed. Centerbegrebet i social-, uddannelses- og kultursektorerne er således bevidste bestræbelser på at skabe bredere og mere fleksible rammer om de krav som følger af tidens hastige nyorienteringer og samtidig bevare nogle af de mest værdifulde træk fra den hidtidige udvikling.

Amtskommunens socialcenter

Centerbegrebet optræder også i den nævnte styrelseslov om sociale og visse sundhedsmæssige anliggender. Efter loven skal der i hver amtskommune oprettes et socialcenter. Dette socialcenter, som måske kan sættes i kraft i form af en overgangsordning fra 1972, må ses som en social og socialpædagogisk baggrundsenhed bagved socialkontorernes (de lokale socialcentres)

virksomhed i primærkommunerne. De amtskommunale socialcentre skal således yde støtte og sagkyndig bistand til de lokale centre og bistå med koordinerende indsats. De skal forberede sager til de amtslige ankenævn, til de amtslige revalideringS- og pensionsnævn, d.v.s. de "decentraliserede invalideforsikringsretter", som vil komme om få år. De skal også yde sagkyndig bistand ved visitation vedrørende ældre og handicappede, og de vil formentlig få visse efteruddannelses- og kursusfunktioner, ligesom de skal betjene amtskommunale institutioner, herunder sygehusvæsenet, med social rådgivning m. v.

Disse amtskommunale socialcentre vil antagelig blive bygget op bl. a. over revalideringscentrene og mødrehjælpsinstitutionerne omend i væsentlig omlagt form, således at disse myndigheders nuværende kompetence kan udlægges eller uddelegeres til lokalplanet i videst muligt omfang.

Socialcentrene må opbygge et tæt samarbejde med det amtskommunale sygehusvæsen og de psykiatriske hospitaler, der formentlig også om få år amtskommunaliseres, og tilsvarende samarbejde med andre sektorer, ikke mindst med skole- og uddannelsessektoren og med arbejdsformidlingen. I de førstkommende år vil de amtskommunale socialcentre formentlig komme til at bestå af flere centerenheder, på samme måde som det samlede amtskommunale sygehusvæsen består af flere sygehuse inden for hvert amt. Både socialcentret og sygehusvæsenet udgør altså centerdannelser, og noget tilsvarende kan siges om amtskommunens service vedrørende skolevæsen, skolepsykologi og fritidsundervisning.

Det bliver en meget vigtig opgave i de kommende år at udbygge gensidig service og støttevirksomhed mellem disse amtskommunale centre. F. eks. må socialcentret som nævnt yde socialrådgivende støtteindsats inden for hospitalsvæsenet og herved medvirke til at koordinere den lægelige behandlingsindsats med den sociale service, herunder især sikre patienternes kontakt til det lokale socialkontor. Omvendt må hospitalsvæsenet yde sagkyndig lægelig støtte til det sociale center.

Derved opstår den horisontale eller vandrette kommunikationslinie mellem amtskommunale serviceområder, som er nødvendig både for at leve op til det grundlæggende totalitetssynspunkt, altså borgerens, klientens eller familiens krav om sammenhæng i den offentlige service, og samtidig til det hårde knaphedssynspunkt om bedst mulig og mest ligelig udnyttelse af den begrænsede sagkyndige specialviden vi har til rådighed.

Dette giver mig anledning til her at strejfe den vigtige vertikale eller lodrette kommunikation. Det er decentraliserings- og samlingsproblematikken, som jeg har nævnt. Det er opbygningen af et planlægnings- og informationssystem, som bygger på lokale oversigter, amtskommunale udbygningsplaner og central samordning. Det er også overgang fra gammeldags statisk detailadministration på alle niveauer til mere generaliseret styring, f. eks. i form af minimum standarder og konsulentbetonet rådgivning og vejledning på grundlag af høj faglig specialviden.

Socialstyrelsen

Det giver mig også anledning til at strejfe den centerdannelse, som netop nu er i gang på det centrale plan ved den ret totale omlægning af den sociale centraladministration inden for en samlet socialstyrelses rammer, som

pågår netop for øjeblikket. Også her er totalitetssynspunktet og det heraf flydende koordinationskrav afgørende. Den samlede socialstyrelse blev oprettet sammen med styrelseslovens ikrafttræden og afløste 3 områdeopdelte direktorater for børne- og ungdomsforsorgen, revalidering og forsorg og åndssvageforsorgen. I stedet er man i færd med på tværs af de forskellige administrative afgrænsninger at opbygge en funktionsopdelt styrelse i 4 funktioner for henholdsvis forsorgsudøvelse, planlægning, budget m. v. og byggeadministration. Den centrale socialstyrelse skal omfatte de 3 tidligere direktoraters områder og senere plejehjem, alderdomshjem, hjemmehjælp, omsorgsarbejde og mødrehjælp m.v.

Det er bl. a. hensigten med denne ændrede organisation at skabe bredere kontaktflader udadtil, og det er tanken især til forsorgs- og planlægningsfunktionerne at knytte en række faglige konsulenter inden for områder, f. eks. pædagogik, psykologi, sociologi, fysisk miljø m. v.

Også de enkelte funktioner eller afdelinger nedbrydes i hensigtsmæssige delfunktioner. Således overvejes det i planlægningsafdelingen bl. a. at etablere en økonomisk-sociologisk sektion og en pædagogisk-psykologisk sektion. Inden for forsorgsfunktionen foretages der tværgående opdelinger i enkeltfunktioner på tværs af nuværende forsorgsgrænser og på tværs af aldersgrænser. Det angår f.eks. selve "bofunktionen", "skole- og arbejdsfunktionen" og "fritidsfunktionen".

En sådan radikal omlægning lader sig naturligvis ikke gøre fuldt ud på ganske kort tid, men en overgangsordning ud fra de nævnte principper er på vej.

Lokale socialcentre (de ny socialkontorer)

Det vil allerede fremgå af det foregående, at den klient- og familieorienterede sociale service vil blive formidlet af et socialcenter eller af social- og sundhedsforvaltningen i hver af de 277 kommuner. Socialkontorerne har i tiden efter socialreformen i 1933 i meget vidt omfang været udbetalingskontorer for ydelser efter bestemte takster. Ikke mindst i løbet af 60'erne er målsætningerne bag de sociale lovgivninger som revalideringsloven, børne- og ungdomsforsorgsloven og omsorgsloven blevet betydelig mere ambitiøse. Der har vel nok i betydelig grad været faktisk afstand mellem lovgivningens målsætninger og den faktiske praksis, men udviklingen er støt gået i den retning, at den sociale indsats i stigende omfang har fået karakter af rådgivning og vejledning, opsøgende og behandlende service, og socialreformen har allerede og vil i de kommende år forstærke denne udvikling.

Lovgivningen om den offentlige sygesikring er nu vedtaget, og baggrunden for en samling af sociale og sundhedsmæssige anliggender på det lokale plan fra 1973 er hermed skabt gennem sygekasseopgavernes indpasning. Også en udbygning af dagpengeordningen til en mere generel dækkende ordning er forelagt folketinget i lovforslag.

Kommunernes Landsforenings rapport

Det er givet, at der i de kommende år vil ske udbygninger og omlægninger i socialkontorerne eller de lokale socialcentre. Som et eksempel på de

planlægningsbestræbelser, som foregår, skal jeg nævne en rapport *), som planlægningsafdelingen i kommunernes landsforening ved konsulent Bent Meyer fornylig har afgivet med forslag til planlægning af social- og sundhedsforvaltningen i en lidt større kommune.

Ifølge rapporten bygger organisationsplanen på nogle hovedprincipper i overensstemmelse med socialreformkommissionens betænkning.

For det første skal den direkte kontakt mellem tryghedssystemet og den enkelte foregå så nær borgeren som muligt. For det andet skal såvel pengeydelser af enhver art som sociale serviceydelser udbetales og formidles gennem det lokale socialcenter i primærkommunen.

Rapporten anfører, at kommunernes rolle i et nyt socialt system vil gå langt videre end sagsekspedition, idet kommunerne må yde bistand og rådgivning til vanskeligt stillede familier eller enkeltpersoner ud fra et helhedssynspunkt, der stræber mod samlede løsninger også på komplicerede problemer. Kommunerne må råde over personale, der er særlig uddannet til dette arbejde.

På dette grundlag bygger organisationsplanen på 3 hovedarbejdsområder:

1) behandling, 2) service, 3) administration.

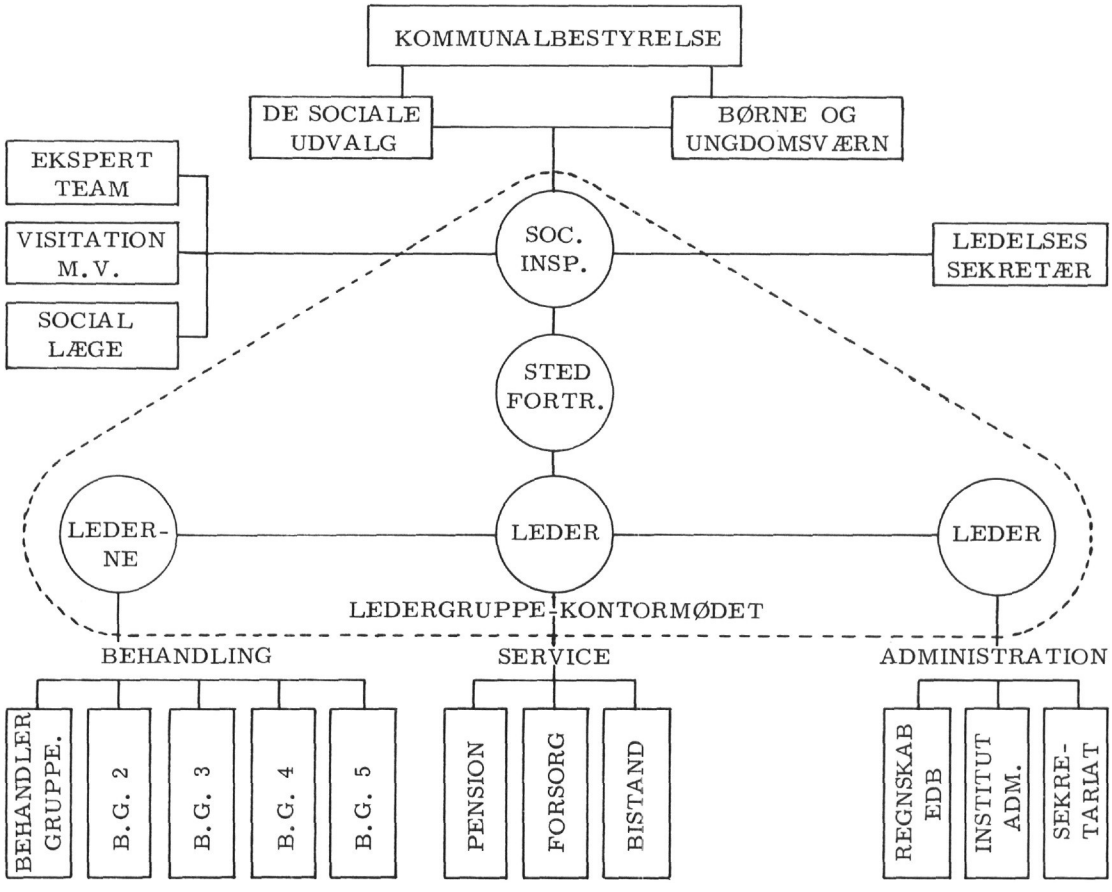
Den mest interessante og nye funktion i det lokale socialcenter er behandlingsfunktionen, som den kaldes i rapporten. Behandlingsfunktionen udøves af sociale og til dels socialpædagogiske og sundhedsmæssige medarbejdere organiseret i behandlingsgrupper. Behandlingsfunktionen skal tage sit udgangspunkt i de enkelte familiers eller enkeltpersoners samlede situation. I denne kan indgå såvel sociale som sundhedsmæssige elementer, forholdet til arbejdslivet, boligforhold, muligheder for fritidsudfoldelse, trafik og støjproblemer m.v.

På dette grundlag foreslår rapporten, at de enkelte behandlergrupper hver skal betjene bestemte geografiske områder, således at gruppen får nøje kendskab til områdets beboere, miljøet og forholdene i øvrigt. Man peger på, at hver gruppe næppe vi}, kunne betjene mere end ca. 3. 000 indbyggere.

Rapporten peger også på det naturlige i, at behandlingsgrupperne over for det ansvarlige sociale udvalg får tillagt en reel medansvarlighed for befolkningens sociale og sundhedsmæssige trivsel i området. Det forudsættes, at gruppen til stadighed har nær kontakt med dag- og døgninstitutioner, børn og unge i området og med områdets øvrige sociale og sundhedsmæssige markarbejdere, som er hjemmesygeplejersker, sundhedsplejersker, husmoderafløsere og hjemmehjælpere, omsorgsarbejdere osv. , ligesom der må etableres nær kontakt med de praktiserende læger. Kontaktmulighederne til lægerne vil nok forøges betydeligt i samme omfang, som lægerne organiserer sig i gruppepraksis eller lægecentre.

Behandlergrupperne må også betjene områdets sociale institutioner og samarbejde med personalet ved sygehuse, skolevæsen, boligmyndigheder m.fl.

*) Rapport vedrørende planlægningen af social- og sundhedsforvaltningen i Brøndbyernes kommune. Kommunernes Landsforening den 30. april 1971.

Forslag til opbygning af en social- og sundhedsforvaltning.

Rapporten nævner videre, at hvis behandlingsgrupperne skal fungere efter hensigten må de have tillagt den størst mulige kompetence. Derved opnås, at gruppen på grundlag af de retningslinier, der opstilles fra det politiske udvalg, kan bevilge den nødvendige bistand af økonomisk eller anden art direkte. Det er naturlige arbejdsområder for behandlingsgrupperne at tage sig af alle førstegangshenvendelser vedrørende offentlig hjælp, revalideringshjælp, dagsinstitutionssager, familievejledning og undersøgelser vedrørende såkaldte sociale sager.

Serviceafdelingen skal varetage ekspeditionen af alle de såkaldte "glatte sager" i nøje kontakt med behandlergrupperne. Denne serviceafdeling må indtil videre nok have nogle af de gamle opdelinger efter forskellige funktionsområder som pensionssager, forsorgssager, andre bistandssager og lign.

Denne rapport fra kommunernes landsforening er således et forsøg på at tilpasse den kommende organisation af det lokale sociale og sundhedsmæssige center til socialreformens ideer og målsætninger. Socialkontoret omformes i skitsen på en sådan måde, at kontakten i de såkaldte "glatte sager" kan ske hurtigt og let, men i bestandig kontakt med behandlingsgrupperne, som i

øvrigt med forebyggende sigte skal tage sig af førstegangskontakterne i en række af de tilfælde,, der på forhånd må antages at give muligheder for afdækning af sociale behov.

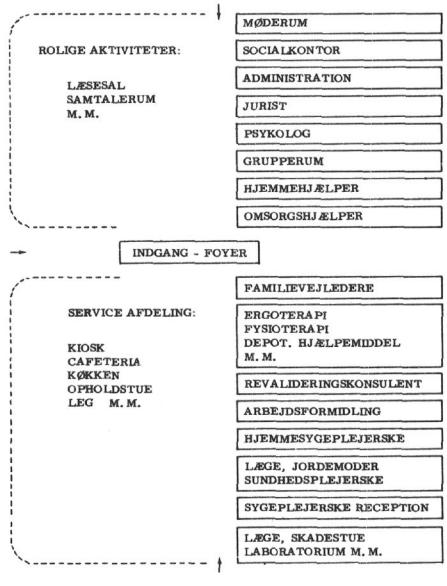
Der ligger i skitsen en tendens til yderligere decentralisering eller udlægning til lokalområder af behandlergruppernes funktioner, som vel ikke nødvendigvis - og specielt ikke i større kommuneenheder - skal være placeret på selve det kommunale sociale kontor, men som vel godt kunne placeres i de bydele, der skal være deres geografiske virkeområde. Under alle omstændigheder angiver selve ideen bag behandlergrupperne, at funktionerne har karakter af udgående service, som må foregå direkte i miljøet.

Samtidig er der i modellen indbygget forbindelseslinier til de særligt sagkyndige baggrundsteam eller ekspertteam for de mere komplicerede sager, særlig visitationsproblemer m.v.

Brande-skitsen

Som et andet eksempel på et konkret lidt mere formulerende planlægningsforsøg skal jeg pege på, hvad man kalder det sociale, medicinske og pædagogiske center i Brande. Her har nogle arkitektstuderende på grundlag af interview med læger, sygeplejersker, sundhedsplejersker og hjemmesygeplejersker, fysioterapeuter, ergoterapeuter, socialudvalg, sygekasse, familievejledere, revalideringskonsulenter, bibliotekarer og jurister m. fl. om deres arbejdsfunktioner, værelsesbehov, samarbejdslinier m. v. opstillet en ideel skitse til et bredt lokalcenter.

Skitsen angiver ikke nødvendigvis den rummæssige fordeling af de forskellige funktioner inden for centret.

Brande-skitsen, en ideel skitse til et socialt, medicinsk og pædagogisk lokalcenter.

Centret består af en del - de to stiplede cirkler - som står til rådighed for alle.

I den øverste del de mere rolige aktiviteter: læsesal, møderum og almindelige rum for samtale i ventetiden, mens den nederste del indeholder cafeteria, håndkøbsudsalg, kiosker, dagligstue, legerum og udstillingsmuligheder og i midten er indtegnet en central information, hvor bestilling af møderum og visse ind- og udbetalinger kan foregå.

Den anden del af centret er serviceafdelingerne, socialkontor, grupperum, familievejledning, fysioterapeut, ergoterapeut, massage og motionsrum, diatermi, ergoterapi, hjælpemiddelcentral med depot, revalideringskonsulent, arbejdsformidling, hjemmesygeplejerske og lægerum for gruppepraksis med jordemoder og sundhedsplejerske.

Lokale dagcentre

En anden form for lokale socialcentre er ved at udvikle sig inden for de traditionelle daginstitutionsområder.

Der peges i socialreformkommissionens betænkning på, hvorledes daginstitutioner for børn i fremtiden må forventes at blive et mere almindeligt tilbud til alle børn, hvis forældre ønsker en sådan pædagogisk og social-pædagogisk indsats. Der peges videre på nogle særlige behov, som kan tilgodeses af daginstitutioner over for handicappede og adfærdsvanskelige børn, og på en udviklingslinie i retning af et mere familieorienteret samarbejde mellem daginstitutioner og forældre. Yderligere peges på behovet for en langt mere fleksibel dagservice.

Debatten om en ændring af institutionsformerne er i fuld gang. Bl. a. angår den spørgsmålet om daginstitutionerne for børn mere generelt bør gå på tværs af de nuværende aldersdelinger for derved at give mulighed for mere stimulerende sociale kontakter ikke mindst for de helt spæde.

Inden for socialstyrelsens rammer er der nedsat et såkaldt trivselsudvalg, der har arbejdet med disse problemer, og har støttet nogle konkrete forsøgsprojekter med blanding af aldersgrupperne i alderen fra 0-14 år. Der er bl. a. på dette grundlag overvejelser i gang om ændring af de vejledende retningslinier for disse institutioner.

Det er klart, at det er de socialpædagogiske fordele, som i første række begrunder den nye linie, som nu synes at trænge sig meget stærkt på med de mere rummelige og stimulerende grupper også for visse handicappede børn. Men der knytter sig antagelig også den kontante fordel, ikke mindst for udviklingskommuner og for nye boligkvarterer, at der med denne mere fleksible institutionsform sker dækning af et mere stabilt institutionsbehov i forhold til de stærkt aldersopdelte daginstitutioner.

Også inden for ældre- eller omsorgssektoren er der en tendens til at åbne institutioner i form af dag- og omsorgscentre for ældre. En videre tankegang fører nemt til behov for endnu mere fleksible institutioner, som dækker over aldersgrænser i endnu videre omfang, og som muligvis kan inddrages i endnu større centerdannelser vedrørende kulturelle aktiviteter og lign. med varierede tilbud til den enkelte.

Det må blive en fornem opgave for den kommende planlægning og organisation af hele daginstitutionsområdet, at skabe fleksible muligheder for lokale udbygninger af nye daginstitutionsformer på tværs af nogle af de båse-

opdelinger, vi i dag kender, og således at de er tilpasset de enkelte byområders samlede muligheder med fordeling på boligfaciliteter og kollektive faciliteter i forskellige former. Ikke mindst i forbindelse med planlægning af helt nye bykvarterer er der naturligvis særlige muligheder, og det er vel også her, man enkelte steder i landet har været inde på tanker af denne karakter om mere omfattende centerdannelser af social og kulturel karakter.

Samvirke

Det er vist klart for enhver, at sådanne intentioners virkeliggørelse i større skala vil kræve udbygningen af et nært samvirke mellem social og socialpædagogisk planlægning på den ene side og byplanlægning og anden fysisk planlægning på den anden side, både på det politiske plan og på embedsmands - og tekniker-planet på alle niveauer. Behovet for dette samvirke mellem sektorplanlægning og fysisk planlægning er understreget gang på gang i socialreformkommissionens betænkning.

Forhåbentlig er det fremgået af det foregående, at vi på det centrale plan i socialsektoren gør hvad vi kan for at skabe baggrund for et sådant intimt samarbejde. Dette er også strengt påkrævet, fordi det vel ikke mindst er på centralplanet, at båsesystemet har besværliggjort samordnende planlægning på tværs af sektorgrænser.

Også i de lokale sociale centerdannelser er der intentioner, der peger på udvidede muligheder for udbytterigt samarbejde om den trivselsmæssige side af kommunernes dispositionsplaner og om planer om større nye boligkvarterer og lign.

I denne forbindelse vil jeg også godt pege på det planlægnings- og informationssystem, som styrelseslovgivningen nu giver os grundlag for at etablere i de kommende år. Systemet bygger foreløbig på de årlige beretninger, som amtskommunerne skal udarbejde på grundlag af oplysninger fra kommunerne.

Socialstyrelsen har foreløbig i samarbejde med de kommunale organisationer i et forsøgsamt - Roskilde amt - udarbejdet en forsøgsberetning sammen med kommunerne. Beretningen indeholder en ressourceopgørelse, som omfatter både kommunale, statslige og private områder, ligesom de enkelte kommuners planer på institutionsområderne er angivet. Ressourceopgørelser dækker personale, administrationer, sociale institutioner af enhver type og tilgrænsende institutioner, befolkningsmæssige forhold, bygningsmæssig standard m. v.

Det er tanken, at dette beretningsforsøg skal danne mønster for et landsomfattende beretningssystem, der igen skal danne grundlaget for de udbygningsplaner amtskommunerne ifølge loven skal udarbejde efter forhandling med de kommunale myndigheder. Bestemmelserne om udbygningsplaner træder i kraft efter socialministerens nærmere bestemmelse.

Decentral planlægning

Med denne procedure er der så vidt jeg kan se lagt op til en omfattende decentralisering af planlægningsproceduren, der vil komme til at påhvile kommuner og amtskommuner i fællesskab. Statens funktioner bliver at samordne, koordinere og give generelle vejledninger for planlægningen. Planlægningsarbejdet vil dermed i første række blive udført af de led af systemet, som har

føling med de eksisterende behov, og som har mulighed for på lokalt plan at koordinere den sociale og sundhedsmæssige udbygning med skole-, sygehus- og anden sektorplanlægning m. v. og med bebyggelsesplanlægning og den fysiske planlægning.

Det forhold at både tilvejebringelse af planlægningsgrundlag og af udbygningsplaner decentraliseres vil medvirke til, at der skabes en stigende planlægningsindstilling i de lokale udvalg for kommunens sociale, sundhedsmæssige og arbejdsmæssige anliggender, altså det udvidede socialudvalg. Mens man her tidligere har været mere administrativt orienteret vil der i takt med opbygningen af de bredere lokale socialcentre blive skabt større mulighed for, at socialsektoren kan yde reelle bidrag til dispositionsplanlægningen og planlægningen af større boligkvarterer m. v. Forhåbentlig vil man derfor opfatte dette indlæg som et forsøg på at påpege nødvendigheden af fællesskab mellem social planlægning og fysisk planlægning. Vi står vel i de nærmeste år over for truende udsigter til stramning i udviklingstakten. Netop i denne situation tror jeg, der er et stort behov for i fællesskab at finde frem til den anvendelse af vore begrænsede ressourcer, som giver den størst mulige trivselseffekt.

ODENSE UNIVERSITET
Niels Bohrs Alle . 5000 Odense

Bilag 3

11. oktober 1971
HCJ/ah

NOTAT TIL SOCIALUDDANNELSESKOMMISSIONEN VEDRØRENDE SOCIONOMUDDANNELSEN VED ODENSE UNIVERSITETSCENTER

Som et led i gennemførelsen af en egentlig samfundsvidenskabelig basisuddannelse ved Odense universitetscenter er der såvel fra universitetets humanistiske fakultet, hvorunder basisuddannelsen nu hører, som fra undervisningsrådet ved den sociale højskole i Odense fremsat ønske om, at der oprettes en særlig variant af basisuddannelsen med henblik på at føre frem til en socionomuddannelse efter et samlet studium på 4 år. Det er ønsket, at denne uddannelse skal afløse den nuværende socialrådgiveruddannelse på den sociale højskole i Odense, hvorimod man anser en løsning, der forudser gennemførelsen af to forskellige former for socialrådgiveruddannelse ved centret samtidig, for uhensigtsmæssig, dels som følge af de administrative ulemper, dels fordi det må formodes, at lærerstaben ved den sociale højskole ved oprettelsen af et socionom studium ved universitetet i meget vid udstrækning vil søge over til den sidstnævnte uddannelse, hvorefter det ikke vil være muligt indenfor Fyns-området at foretage en nyrekruttering af timelærere til en socionomuddannelse ved den sociale højskole.

Såfremt en direkte centeruddannelse som led i basisuddannelsen, der principielt må anses for den heldigste løsning, ikke straks er gennemførlig, kan man eventuelt tænke sig, at der i løbet af en overgangsperiode sker en gradvis integration af socionomstudiet i centret ved at lade undervisningen i de fag på basisuddannelsen, hvori der undervises på universitetet, foregå der, mens undervisningen i de fag, der er specifikke for socialrådgiveruddannelsen, varetages af den sociale højskole.

En fordel ved en omlægning af studiet i retning af integration i basisuddannelsen ville tillige være, at man hurtigere kunne udvide kapaciteten for socialrådgiverstuderende på Fyn, idet der i så fald ville være mulighed for at sætte antallet af nyoptagne pr. år op til 150 som følge af, at der, indtil systemet er fuldt udbygget, vil blive et mindre behov for lærere i socialmetodik og for praktiksteder, og disse to områder er for øjeblikket den flaskehals, der medfører, at Odense-skolen med den nugældende uddannelsesform først fra 1974 kan sætte kapaciteten op til 125 studerende pr. år og fra 1977 til 150 studerende pr. år.

Til imødegåelse af de indvendinger, der i øvrigt har været rejst mod at lade en socionomuddannelse indgå i et universitetscenter, skal der bl. a. peges på, at der ved tilmeldingen til den samfundsvidenskabelige basisuddannelse ved Odense universitet har været praktiseret meget liberale optagelseskriterier. Således er af de ny immatrikulerede ved studiet i 1971 mere

end 20% blevet optaget ved dispensation fra de normale adgangskriterier. Ingen af de studerende, der har påbegyndt socialrådgiverstudiet på den sociale højskole i Odense i 1971, ville derfor være blevet afvist, såfremt de havde søgt om immatrikulation på universitetet til basisuddannelsen.

Det skal i den forbindelse også tilføjes, at såfremt man måtte anse det for betydningsfuldt at sikre et ensartet rekrutterings grundlag for alle steder, hvor der uddannes socialrådgivere, vil dette under en overgangsstruktur, som den ovenfor skitserede formentlig lettest kunne ske ved, at der opretholdes en central fordeling for alle de sociale højskoler ved optagelsen, men således at den for studerende i Odense alene er en garanti for, at der er sikret den optagne plads på de hold, der modtager undervisning i de valgfri fag, der indgår som specifikke i socionomvarianten af basisuddannelsen.

Hans Chr. Johansen

SOCIALINSPEKTØRFORENINGEN
I DANMARK

UK bilag 304a

Social- og sundhedsforvaltningen,
Gunnekær 64,
2610 Rødovre.

20. september 1971
J.nr. 1-11-13
AHL/MB

Uddannelseskommissionen for det sociale område,
Slotsholmsgade 6,
1216 København K.

Ved et møde den 20. september 1971 imellem Socialuddannelseskommissionens formand, direktør Henning Friis og repræsentanter for Socialinspektørforeningen, socialdirektør H. Asmussen og socialinspektør Flemming Ahlberg (formand), er der på Socialinspektørforeningens vegne fremsat ønsker og synspunkter vedrørende uddannelse af personale til landets social- og sundhedsforvaltninger.

Foreningens redegørelse tager sit udgangspunkt i Socialuddannelses - kommissionens betænkninger vedrørende:

Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970 fra Socialuddannelseskommissionen)
Uddannelse af socionomer (betænkning nr. 549/1970 fra De Sociale Højskoler og Socialuddannelseskommissionen).

Vedrørende førstnævnte betænkning, har Socialinspektørforeningen hæftet sig ved bemærkning i arbejdsgruppens indstilling på side 23, 3. sidste stykke, hvori det hedder:

"Det skal endelig bemærkes, at betænkningen i det hele må betragtes som forslag om uddannelsesprogrammer for socialkontorernes personale udformet på grundlag af de nuværende socialkontorers arbejdsopgaver i henhold til gældende lovgivning. Da der imidlertid - ikke mindst i forbindelse med overvejelserne om kommunal- og socialreformerne - kan blive tale om henlæggelse af en række nye opgaver såvel i primær- som amtskommunerne, må det forudses, at der kan blive tale om behov for omlægninger i de foreslåede uddannelsesprogrammer i takt med realiseringen af disse reformer."

Med anledning i denne bemærkning, skal Socialinspektørforeningen fremhæve, det ønskelige i at der sker en samordning af uddannelsessystemet for nye medarbejdere (betænkningens afsnit 4) og uddannelse af socionomer, således at det kommende uddannelsessystem tager sigte på en eenhedsuddannelse for socialarbejdere, en uddannelsesform - der efter foreningens opfattelse - bedre vil være i stand til at imødegå fremtidens behov.

Socialinspektørforeningen har, for så vidt angår ønsker og synspunkter, navnlig koncentreret sig om følgende 4 hovedspørgsmål:

A. Opskolingen på kort sigt.
B. Eenhedsuddannelsen på længere sigt.
C. Fremtidig ajourføring af uddannelse.
D. Lederuddannelse.

Herom bemærkes følgende:

Ad. A: Opskolingen på kort sigt: Behovet for denne uddannelse er akut, og efter Socialinspektørforeningens opfattelse, må de retningslinier følges, som er angivet i betænkning nr. 548, afsnit 3, om uddannelse af eksisterende personale.
Der opstår hér imidlertid 2 problemer, nemlig:

a) Uddannelsesapparaturets kapacitet.
b) Afsavn af personale under uddannelse.

Det er vigtigt at opskolingen finder sted i et meget hurtigt tempo, da socialreformens succesive gennemførelse ellers vil kunne kompromitteres af at der ikke i personalet er den holdningsændring, der er en forudsætning for forvaltningernes omstrukturering.
Derfor må uddannelsesapparatets kapacitet have størst muligt omfang, men herved opstår efter foreningens opfattelse, det problem, at der næppe for tiden vil være økonomisk mulighed for - og dermed politisk vilje til - at der i kommunerne ansættes et passende dækningspersonale, sådan at opskolingen kan finde sted uden at personalemangelen i forvaltningerne bliver katastrofal under uddannelsesforløbet.
Derfor skal Socialinspektørforeningen pege på det ønskelige i at opskolingen decentraliseres i videst mulige omfang, sådan at uddannelsen "kommer til personalet i forvaltningerne", i stedet for at personalet skal afgives til kursusvirksomhed på skoler med en regional ret stor spredning.
Foreningen skal derfor pege på det ønskelige i, at de allerede tilrettelagte opskolingsprogrammer i vidt omfang kombineres med uddannelse, der baseres på helt moderne undervisningsprincipper i form af audiovisuelle hjælpemidler (fjernsyn/kasettebånd), hvorved en stor del af undervisningen kan henlægges til arbejdstiden udenfor ekspeditionstid indenfor social- og sundhedsforvaltningerne, og derved tilgodese personalemangelen.
Det vil være ønskeligt at Socialuddannelseskommissionen i samarbejde med Danmarks Forvaltningshøjskole har opmærksomheden henledt på de allerseneste fremskridt med hensyn til moderne undervisningsformer.

Ad. B - Eenhedsuddannelsen på længere sigt:
For så vidt angår uddannelse af fremtidigt personale, finder Socialinspektørforeningen det uheldigt at der allerede ved uddannelsens tilrettelæggelse sker en opsplitning imellem de uddannelsesbestræbelser der udfoldes af Danmarks Sociale Højskole og Danmarks Forvaltningshøjskole.

./. Foreningen henleder i denne forbindelse opmærksomheden på vedlagte kopi af pressemeddelelse der blev udsendt den 29/11 1970 i anledning af et møde afholdt af Dansk Socialrådgiverforening i samarbejde med

Kommunale Kontorfunktionærers Landsforening, Københavns Kommunalforening og Socialinspektørforeningen i Danmark, i hvilket møde de 120 deltagere udtrykte et massivt ønske om, at Uddannelseskommissionen i den endelige betænkning når frem til at realisere en fremtidig eenhedsuddannelse for det eenstrengede system.

Socialinspektørforeningen skal pege på det hensigtsmæssige i, at en fremtidig eenhedsuddannelse opdeles i en administrativ linie og en behandlingslinie.

Den administrative linie bør omfatte personale, der er beskæftiget med mere direkte administrative- tekniske opgaver, som f. eks. institutionsplanlægning, økonomi, personaleforvaltning, sekretariatsfunktioner og EDB-funktioner m.v.

Behandlingslinien bør omfatte det personale, der er beskæftiget med den direkte klientkontakt og således - og det er det væsentlige - modvirke en uddannelseskløft imellem fremtidige socionomer og sociale assistenter.

Fælles for den administrative linie (teknikerlinien) og en behandlingslinie (socialarbejdere) forestiller man sig en basisuddannelse til erstatning af mesterlæren, og med passende praktik i landets social- og sundhedsforvaltninger.

En sådan basisuddannelse - evt. i forlængelse af en specialisering i folkeskolens tilvalgsmuligheder - vil give et godt grundlag for at de kommunale social- og sundhedsforvaltningers personale kan opnå en fælles-faglig holdning og derigennem føre en faglig dialog, ligesom basisuddannelsen giver et godt grundlag for valg af speciale (administrativ linie/behandlingslinie) efter evner og interesse.

Fordelene ved eenhedsuddannelse er åbenbare. Der kan på henholdsvis Danmarks Sociale Højskole og Forvaltningshøjskolen ske en koncentration af de sparsomme lærerkræfter i henholdsvis behandlingsfag og administrative fag, idet det vil være naturligt at henlægge behandlingsuddannelsen til De Sociale Højskoler og den administrative uddannelse til Danmarks Forvaltningshøjskole. Socialinspektørforeningen skal give udtryk for den opfattelse, at der for så vidt angår den skitserede eenhedsuddannelse, tænkes på et niveau af "ikke-akademisk" karakter, idet uddannelsesbehovet må koncentrere sig om de praktiske daglige hjælp/ administrative opgaver i social- og sundhedsforvaltningerne.

Der er således tale om en uddannelse der baseres på folkeskolens grundlag, men med adgang for personer med studentereksamen eller anden højere eksamen til at indgå i uddannelsen på et niveau svarende til de forudsætninger disse eksamener giver.

Eenhedsuddannelsen bør på den anden side have et sådant niveau at den åbner adgang for fortsat uddannelse på universitetet.

Endelig bemærkes, at for så vidt angår basisuddannelsen, bør denne ses i en bredere sammenhæng, således at basisuddannelsen som en "uddannelsessøjle" kan skydes hen under andre videreudviklingsmuligheder ved beskæftigelse indenfor stat, kommune, koncessioneret virksomhed og dertil svarende beskæftigelsesmuligheder, således at den unge, der går ind i basisuddannelsen, får mulighed for mere fleksibelt at kunne komme over i anden beskæftigelse, hvis dette er ønskeligt for den pågældende.

Ad. C - Fremtidig ajourføring af uddannelse:
Socialinspektørforeningen skal pege på at den med Kommunalreformen indførte amtsregionale opdeling af landet og den ved lov nr. 227 af 27. maj 1970 om styrelse af visse sociale og sundhedsmæssige anliggender, påbudte oprettelse af socialcentre, bør føre til overvejelse af, om det ikke er en naturlig opgave for amtskommunernes socialcentre at påtage sig at forestå ajourføringen af de under A og B omtalte uddannelser, idet socialcentrenes specialister må antages at få gode forudsætninger herfor.

Ad. D - Lederuddannelse:
Om uddannelse af ledere ved landets social- og sundhedsforvaltninger, skal foreningen bemærke, at denne uddannelse bør sættes i værk snarest, og uddannelsen bør indholdsmæssigt lægge vægt på, at lederne forstår deres administrative placering og bibringes viden om på hvilken måde de bedst kan støtte et personale med selvstændige beføjelser i behandlingsopgaver.

F. Ahlberg
Formand

H. Asmussen
Best. medl.

DANSK SOCIALRÅDGIVERFORENING
Nørrebrogade 12, 4.
2200 København N.

UK bilag 305

28.9.1971.

Til
Uddannelseskommissionen for det sociale område.

I juni 1968 afgav Dansk Socialrådgiverforening til socialuddannelseskommissionen en redegørelse vedrørende socionomuddannelsen.

Ved gennemgang af betænkning nr. 549/70 fra De sociale højskoler og Socialuddannelseskommissionen har vi måttet konstatere, at det centrale fag for socialrådgivere: faget metodik, ikke er blevet tilgodeset i samme omfang, som i den ovenfor nævnte redegørelse.

I forbindelse med uddannelseskommissionens afsluttende drøftelser om socialformidleruddannelserne skal vi derfor fremsende nogle overvejelser som et supplement til den del af den oprindelige redegørelse, som vedrører faget metodik, idet vi finder uddannelsens kvalitet afhængig af metodefagets omfang og placering.

I. På baggrund af den ændring, der har fundet sted i de senere år, i samfundets generelle opfattelse af og holdning til sociale problemer og disses årsager, finder vi det nødvendigt at udvide den i redegørelsen fra 1968 nævnte målsætning for socialt arbejde (redegørelsen side 6). Vi mener, at den målsætning, som Bernt H. Lund har formuleret, er mere dækkende for sigtet med soGialt arbejde (Bernt H. Lund, Utdanningen af sosialarbeidere i Norge. Utredning og forslag. Kirke og undervisningsdepartementet. Oslo 196 3):

"Sosialt arbeid består i å bearbeide forholdet mellom individene og deres sosiale omgivelser med sikte på å legge forholdene best mulig til rette for menneskers sosiale fungering og slik at forholdet til deres omgivelser blir mest mulig trygt og harmonisk".

Denne målsætning understreger, at socialt arbejde sigter både på forebyggelse og på behandling, og at socialt arbejde kan rette sig mod såvel individ, som familie, gruppe, miljø, institution, organisation, socialpolitik og samfund.

II. Af målsætningen for socialt arbejde har vi udledt en <u>målsætning for grunduddannelsen:</u>

Grunduddannelsen for socialrådgivere (socionomer) skal give den studerende

1) en sådan <u>viden</u> om mennesket som individ og i grupper, om samfundet i forandring og om samspillet menneske/samfund,
2) sådanne <u>færdigheder</u> i systematisk tænkning, i anvendelse af den under 1) nævnte grundviden og i metodisk arbejde,

at han kan vurdere og arbejde med at afhjælpe sociale problemer, og at han i enkeltsager, i den sociale administration og i samfundet i øvrigt, kan arbejde for forebyggelsen af sociale problemers opståen.

Anvendelsen af de under 2) nævnte færdigheder forudsætter, at uddannelsen giver den studerende sådanne muligheder for personlig og faglig udvikling, at selvstændig og kritisk holdning til samfundet og bevidstgørelse af egen rolle udvikles og at forståelse for og accept af andre menneskers egenart og af den enkeltes muligheder for egen udvikling til stadighed uddybes.

III. Socialrådgiverens særkende er, at han i sit arbejde bruger kundskaber fra en række samfunds- og adfærdsvidenskaber, og med socialrådgivningsmetodik som redskab anvender de relevante dele af disse kundskaber i det konkrete arbejde.

Særegent for socialrådgivere er desuden den bevidste brug af kontaktforholdet til klient eller klientsystem; en brug, der - præget af intellektuel forståelse og emotionel indlevelse - muliggør den praktiske formidling af samfundets ressourcer.

Dette nødvendiggør en central placering af socialrådgivningsmetodik, idet den som færdighedsfag bør være det koordinerende og integrerende fag.

Metodiklæreren bør således være placeret som koordinator både af kundskabsfagene og af faget metodik, og af teoretiske fag og praktik.

Metodikkens centrale placering tilgodeses kun ved, at metodik som fag er gennemgående i alle uddannelsens fag og i alle dens faser.

IV. I overensstemmelse med socialreformens intentioner vil det være vigtigt, at man i socialrådgiveruddannelsen nedbryder de traditionelle fagbåse og erstatter fagorienteret undervisning med problemorienteret.

Dette kan bl. a. opnåes ved som ovenfor nævnt at placere metodik som fag centralt gennem hele uddannelsen, lade metodiklæreren fungere som koordinator, samt ved så vidt muligt at undervise i emner fremfor i fagblokke.

V. I undervisningen i metodisk socialt arbejde har man hidtil undervist særskilt i fagets enkelte delmetoder. Undervisningen har primært været centreret omkring individuelt socialt arbejde og familiearbejde i stigende grad omkring socialt gruppearbejde, men indtil nu kun i ringe grad omkring samfundsarbejde, social planlægning og administration, samt forskning i socialt arbejde.

Man bør i metodikundervisningen stræbe efter ud fra undervisningssager at belyse brugen af samtlige de delmetoder, sagen kunne lægge op til, samt de principper, der er fælles for anvendelsen af delmetoderne.

En sådan undervisning i metodisk socialt arbejde vil i langt højere grad kunne give et helhedssyn på sociale problemers opståen og afhjælpning.

VI. Da man må formode, at de sociale højskoler efterhånden integreres i universiteterne, vil dette være en grund mere til allerede nu at styrke og udbygge metodikundervisningen.

VII. For at kunne imødekomme også fremtidens sociale behov er det nødvendigt, at de personer, der skal varetage behandlende, administrative, planlæggende og forskningsmæssige funktioner inden for det sociale arbejde, har et fælles metodisk grundlag og indgående kendskab til hverandres funktionsområde. En uddannelse, der skal kunne tilgodese disse krav, må således have metodik placeret som det centrale fag efter de forannævnte retningslinier.

SAMMENFATNING AF REDEGØRELSE VEDRØRENDE UDDANNELSES-PROBLEMER FOR FAGLÆRERE OG VÆRKSTEDSPERSONALE m.v. VED SOCIALE UDDANNELSES-, OPLÆRINGS- OG BESKÆFTIGELSESFORANSTALTNINGER (UDARBEJDET AF KOMMISSIONENS SEKRETARIAT 1967)

1. Samlet personaleoversigt.

		Personale			
	Antal institutioner	driftsledere	faglærere el. værkstedsassistenter	Andre	I alt
I. Revalidering	64	56	173	288	517
II. Åndssvageforsorgen	62	37	210	22	269
III. Øvrige særforsorg	9	20	49	9	78
IV. Børne- og ungdomsforsorgen					
for mænd	22	9	97	37	221
for piger	15	10	57	11	
V. Statens arbejdsmandskursus og arbejdstekniske ungdomsskoler	3	8	60	78	146
VI. Fængselsvæsenet	68	75	275	25	375
VII. Skoler for ikke-faglærte	16	27	179	65	271
VIII. Forsorgshjem	14	12	63		89
IX. Statshospitalerne	9	19	278		297
	287	273	1441	535	2263

2. Institutionerne.

De indsamlede oplysninger giver ikke mulighed for at forme et samlet billede af værksteder og arbejdspladser på det sociale område. Alt i alt ser det ud til, at det drejer sig om knap 300 institutioner, men dette tal siger ikke meget, da de fleste institutioner har flere selvstændige værksteder m.v.

Der er tale om enheder af meget varierende størrelse, men et meget stort antal uddannelses- og beskæftigelsessteder synes dog at være af en sådan størrelse, at der kun er ganske få medarbejdere. D. v. s. at det er et karakteristisk træk, at den enkelte medarbejder har et ret selvstændigt ansvar med hensyn til tilrettelægning og gennemførelse af det driftsmæssige og pædagogiske arbejde.

Virksomhedernes art spænder over et meget bredt register, såsom landbrug, gartneri, forskellige håndværk, navnlig træ og metalfag og forskellig småindustri, navnlig beklædnings- og bygningsfag, montering, husholdning, vask, håndarbejde og hobbybetonet beskæftigelse.

Det er ikke muligt at foretage en klar opdeling i enheder for produktion, uddannelse, oplæring eller beskæftigelse. Disse formål indgår i forskelligt forhold i de fleste institutioner. Egentlig lærlingeuddannelse finder sted i visse ungdomshjem og særforsorgsinstitutioner, men ellers er det oplæring og arbejdstræning, der er hovedsigtet.

Revalideringssynspunktet er naturligvis helt dominerende i de egentlige revalideringsinstitutioner. Det indgår også i forskelligt omfang i de andre forsorgsgrenes institutioner, men er her underlagt disse institutioners respektive hovedformål. Selvom dette respekteres, er det dog et spørgsmål, om forståelsen for betydningen af systematisk revalidering er trængt igennem i alle dele af disse områder. Dette spørgsmål vedrører ikke alene personaleuddannelsen, men formentlig også i videre forstand institutionernes ledelse og indretning.

Virksomhederne har i de fleste institutioner en produktiv erhvervsmæssig karakter. Det fremhæves, at dette ikke blot er af økonomisk betydning, men i almindelighed også af pædagogisk.

3. Personalet.

I ovenstående oversigt er det forsøgt at foretage sammentælling af personaletallene fra de pågældende områder. Det må dog erkendes, at opdelingen i driftsledere og faglærere og værkstedsassistenter ikke er skarp, og at tallene for de forskellige områder ikke er fuldt sammenlignelige. I de 517 revalideringsinstitutioner indgår således et betydeligt kontingent af administrativt personale og specialister, medens der for andre områder ikke er medregnet tilsvarende kategorier. For den øvrige særforsorg gælder, at en del institutioner og værksteder er godkendt efter revalideringsloven og medregnet blandt revalideringsinstitutionerne.

Hovedreglen er, at de 273 driftsledere og 1441 kaldet faglærere og værkstedsassistenter har en egentlig faglig uddannelse svarende til den virksomhed, de er beskæftiget med.

D.v. s. at deres uddannelser er ligeså mangfoldige som virksomhedernes aktiviteter.

Der er efter det oplyste ikke ret mange med højere faglig uddannelse, f. eks. som ingeniør, landbrugskandidat og lignende.

I åndssvageforsorgen og statshospitalerne og forsorgshjemmene er der dog en del værkstedslærere og plejere, som ikke har faglig uddannelse navnlig

i interne værksteder. Noget tilsvarende gælder i mindre omfang inden for børne- og ungdomsforsorgen. Her tilstræber man i fremtiden, at alle skal have både en pædagogisk og en faglig uddannelse. I åndssvageforsorgen er linien vist nok ikke klar.

I skolerne for ikke-faglærte beskæftiges en del specialarbejdere som instruktører, navnlig indenfor landtransport og bygge- og anlægsvirksomhed.

4. Uddannelsesbehov.

Med hensyn til behov for uddannelse synes der at foreligge følgende emnegrupper:

a. Fagkundskab.
b. Produktionstilrettelægning.
   Salgsarbejde.
   Arbejdsledelse.
c. Undervisningsteknik og pædagogik.
d. Forsorgspædagogik.
   Forsorgens organisation, mål og midler.
   Samfundslære.

a. Fagkundskab må personalet som hidtil som alt overvejende hovedregel have erhvervet ved en faglig grunduddannelse i det almindelige erhvervsliv og uddannelsessystem. Det må være et ledende princip, at såvel uddannelse som oplæring og beskæftigelse af patienter/elever o. s.v. kommer så nær op ad det bedste på det almindelige arbejdsmarked som muligt.

I nogle specielle tilfælde må det nok erkendes, at beskæftigelsen er så underordnet i forhold til virksomhedens hovedformål, at det er naturligt at lade den "socialpædagogiske" grunduddannelse være det primære. I så tilfælde kan tilegnelse af en vis fagkundskab indgå i grunduddannelsen eller henvises til kortere kursus. Det kan f. eks. være tilfældet for dele af åndssvageforsorgen og måske børneforsorgen og fængselsvæsenet samt statshospitalerne.

Ajourføring og videreudvikling af faguddannelsen er mindst lige så vigtig for personalet i de sociale institutioners produktions- og uddannelsesvirksomheder som i det private erhverv. Også her må man nok først og fremmest støtte sig til det almindelige uddannelsessystem, d. v. s. kurser arrangeret af de teknologiske institutter, erhvervsorganisationer o. s.v. Man må være opmærksom herpå ved ansættelse af personale og være indstillet på at give de ansatte lejlighed til at følge sådanne uddannelser.

En særlig løsning har været praktiseret af skolerne for ikke-faglærte, der i nogle tilfælde har ladet faglærere gøre volontørtjeneste i avancerede industriforetagender for at blive fortrolig med udviklingen på en sådan moderne arbejdsplads.

Selvom der således ikke er brug for etablering af særlige faglige uddannelser for det sociale områdes institutioner, kan der være behov for snævert samarbejde om systematisk udnyttelse af de eksisterende uddannelsesmuligheder. Måske kan der også være behov for fælles optræden over for uddannelsesinstitutioner og -myndigheder om indflydelse på tilrettelægning af kurser m.v.

b. Med hensyn til produktionstilrettelægning, salgsarbejde og arbejdsledelse gælder ligeledes, at man bør følge den almindelige erhvervsudvikling og derfor i videst muligt omfang bør bygge på det almindelige uddannelsessystem, men de sociale områders virksomheder har dog nok særlige problemer som i endnu højere grad end med hensyn til den rene faglige kunnen kan begrunde særlige fælles uddannelsesaktiviteter.

Uddannelsen er formentlig kun een side af dette problem. Man kan næppe tale om uddannelse i produktionstilrettelæggelse og salgsarbejde uden at komme ind på, om der ikke er meget at vinde ved et videregående samarbejde på tværs af grænserne mellem de sociale områder om erhvervelse af passende arbejdsopgaver, priser på produkter, værkstedernes indretning og udnyttelse.

c. Undervisningsteknik og pædagogik vedrørende erhvervsmæssig voksenuddannelse er også et område, der ikke kan begrænses til det sociale område, og hvor man derfor først og fremmest må trække på almindelige uddannelser, såsom de teknologiske institutters erhvervspædagogiske kurser, faglæreruddannelser, ungdoms- og aftenskolernes læreruddannelser m.v. Det må dog nok overvejes, om der er basis for at etablere fælles kurser for de sociale områder, eller man skal henvise værkstedspersonalet til at gennemgå de social-pædagogiske grunduddannelser som supplement til den forudgående faglige uddannelse, og heri indbygge den fornødne pædagogiske kunnen. Det sidste praktiseres i fængselsvæsenet og i mindre omfang i børne- og ungdomsforsorgen.

Navnlig for sidstnævnte område er herimod indvendt, dels at institutionernes elever har godt af at møde forskellige typer medarbejdere i arbejdstiden og i institutionen uden for arbejdstiden. Dels, at sammenblandingen af de to personalegrupper, faglærere og pædagoger, har uheldige personalepolitiske konsekvenser.

d. Forsorgspædagogik og undervisning i forsorgens organisation, mål og midler og den samfundslære, der har tilknytning hertil, er klart emner, som må dækkes ved intern uddannelse. Som allerede nævnt, kan der være tale om at kræve, at (en del af) værkstedspersonalet skal gennemgå de respektive sociale uddannelser (omsorgsassistent, børneforsorgspædagog, fritidspædagog, værkmesterskole o. s. v.).

Mere realistisk er det dog nok i almindelighed at sigte imod en kursusuddannelse, som knyttes til de bestående sociale seminarier og skoler, men som utvivlsomt må kunne gøres fælles for flere sociale områder, der hver for sig er for små til at bære systematiske aktiviteter på længere sigt.

Der er allerede på de forskellige områder en vis kursusvirksomhed, men der er tilsyneladende store vanskeligheder ved at få en virkelig systematisk ordning i gang for hvert område.

KOMMISSIONENS BEMÆRKNINGER TIL BETÆNKNING OM LÆRERUDDANNELSEN EFTER LOVEN AF 1966 (BETÆNKNING NR. 527/1969 af 19. april 1969)

Ved skrivelse af 31. marts 1969 har undervisningsministeriet fremsendt betænkning nr. 527/1969 om læreruddannelsen efter loven af 1966 til fremsættelse af eventuelle bemærkninger.

Spørgsmålet vedrørende uddannelse af lærere indgår i de opgaver, der er henlagt til overvejelse i socialuddannelseskommissionen, men det er dog udtrykkeligt i kommissoriet bemærket, at kommissionen forudsættes at begrænse sig til at overveje, hvorvidt der er behov for at give lærere, der beskæftiges på det sociale område, en supplerende uddannelse af socialt indhold med specielt sigte på forholdene inden for det særlige felt, hvor pågældende beskæftiges. Sådanne overvejelser foregår for tiden i forbindelse med behandlingen af uddannelsesbehovene på de enkelte sociale områder. Man kan derfor ikke på nuværende tidspunkt fremkomme med udtalelser herom, men skal begrænse sig til nogle generelle bemærkninger om læreruddannelsen i forhold til det sociale område.

Seminarieuddannede lærere har tilknytning til det sociale arbejde på følgende måder:

1. Som medarbejdere i sociale institutioner.
2. Som lærere på seminarier m.v., der uddanner personale til det sociale område.
3. Som lærere ved de forsøgsmæssigt iværksatte sociale forberedelseskursus i folkeskolens 10. klasse, ungdoms- og aftenskoler m.v.
4. Som deltagere i samarbejde mellem folkeskolen m.v. og sociale myndigheder og institutioner, såsom børne- og ungdomsværnene, børne- og ungdomsinstitutioner, åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorgs institutioner og kriminalforsorgen.

Ad 1.

Der er i alt på det sociale område ansat godt 1. 000 lærere. Herudover er der en del ubesatte lærerstillinger. De fleste lærere findes i åndssvageforsorgen, den øvrige særforsorg, børne- og ungdomsforsorgen, fængselsvæsenet og erhvervsvejledningen. De er fortrinsvis beskæftiget med undervisning i almindelige skolefag, men denne undervisning er et integrerende led i forsorgen, og lærerne vil i almindelighed indgå som centrale medarbejdere i behandlingsteamet. Arbejdet på det sociale område stiller derfor særlige krav til lærerne.

Man er opmærksom på, at de lærerstuderende efter betænkningens for-

slag i faget pædagogik stifter bekendtskab med et vidt spektrum af pædagogiske problemer, der har betydning udover den rene undervisningssituation, men dette er næppe tilstrækkeligt set i relation til arbejdet i sociale institutioner. Der ses f. eks. ikke at være regnet med uddannelse i institutionspædagogik. Det burde formentlig overvejes, om dette emne kan indarbejdes i det pædagogiske speciale C, undervisning af elever med særlige vanskeligheder, eller eventuelt etableres som et særligt speciale.

Ad 2.

Ved børnehave- og fritidspædagogseminarierne og særforsorgens personalehøjskole udgør læreruddannede en væsentlig del af undervisningsstaben. På grundlag af en undersøgelse fra 1966 kan det skønnes, at der i alt er beskæftiget ca. 100 heltidsansatte seminarieuddannede lærere. De underviser foruden i almindelige skolefag f.eks. i pædagogik, elementær psykologi og anatomi.

Lærerne har ydet værdifulde bidrag til opbygningen af de nyere sociale uddannelser, og den ekspansion, disse uddannelser er inde i, forudsætter forøgelse af antallet.

Uddannelsen til folkeskolelærer er dog næppe helt adækvat til behovet for undervisning af medarbejdere til det sociale område. Det skyldes dels, at de ad 1. omtalte særlige krav til disse medarbejdere, dels, at der er tale om erhvervsuddannelse af voksne. Man kan derfor udtrykke interesse for det af direktoratet for ungdomsundervisningen fremsatte ønske om mulighed for etablering af speciale i voksenundervisning (betænkningen, side 20).

Ad 3.

Efter indstilling fra socialuddannelseskommissionen er der i 1968 påbegyndt forsøgsmæssig undervisning i "socialt forberedelseskursus" i seks klasser i folkeskolens 10. klasse, ungdomsskoler, ungdomshøjskoler og aftenskoler. I 1969 forventes antallet af forsøgsklasser fordoblet. Emnerne er samfundsmæssige spørgsmål med hovedvægten på det sociale hjælpesystem, typiske træk i personlighedsudviklingen, elementær orientering om fysiologiske og biologiske forhold og elementær orientering om aktiviserende, udviklingsfremmende beskæftigelse for forskellige alderstrin. Der er således tale om fag, som i vidt omfang ligger udenfor det hidtidige emneområde for folkeskolen.

Man er bekendt med, at den arbejdsgruppe under direktoratet for folkeskolerne og seminarierne, som følger forsøgsundervisningen, er opmærksom på problemerne vedrørende uddannelse af lærere til dette nye element i det almene skolevæsen.

Ad 4.

For de sociale myndigheder og institutioner er udbygningen af kontakt med tilgrænsende samfundsområder en nødvendighed for, at den moderne sociale lovgivnings intentioner i retning af forebyggelse, behandling og revalidering kan realiseres.

Det almene skolevæsen har en betydningsfuld rolle i dette kontaktarbej-

de. Det er ofte nødvendigt, at skolerne bidrager til det sociale arbejde ved henvisning på det tidligst mulige tidspunkt af tilfælde, hvor man bliver opmærksom på, at elever har sociale vanskeligheder, til de sociale myndigheder, ved besvarelse af forespørgsler fra sociale myndigheder med henblik på tilvejebringelse af det bedst mulige grundlag for indsats af bistand til vanskeligt stillede, og ved deltagelse i gennemførelsen af sådan bistand.

For at samarbejdet kan forløbe så effektivt og hensigtsmæssigt som muligt, er det ønskeligt, at lærerne har kendskab til det sociale arbejdes mål og midler. Derfor er det ønskeligt, at orientering om sociale emner indgår i læreruddannelsen f.eks. i tilknytning til "pædagogik", "samfundsfag" og "familiekundskab" (side 48 og side 66).

Som eksempel på problematikken henvises til undervisningsministeriets cirkulære af 8. december 1965 om medvirken til gennemførelse af familievejledning, jfr. socialministeriets cirkulære af 11. oktober 1968 om børne- og ungdomsværnenes familievejledning.

Inden for den i undervisningsministeriets skrivelse anførte frist har det ikke været muligt at præcisere, hvorledes forslaget til bekendtgørelse om uddannelse af lærere til folkeskolen kan suppleres med henblik på imødekommelse af de her berørte behov. Man skal derfor nøjes med at henstille, at disse behov tages i betragtning ved den endelige udformning af bekendtgørelsen såvel som ved dens praktiske anvendelse.

Resultatet vil bl. a. være af betydning for overvejelserne om, i hvilket omfang det bliver nødvendigt at etablere specielle, supplerende uddannelser inden for det sociale uddannelsessystem for de lærere, der ansættes på de enkelte sociale områder.

UDGIFTSÆNDRINGER I FORBINDELSE MED EN OMLÆGNING AF UDDANNELSERNE TIL BØRNEFORSORGSPÆDAGOG OG OMSORGSASSISTENT

For tiden er uddannelsen til børneforsorgspædagog af A-linien 2-årig med 1 års teori og 1 års praktik og uddannelsen til børneforsorgspædagog af S-linien samt til omsorgsassistent på åndssvageforsorgens personalehøjskole 3-årig med 1 års teori og 2 års praktik. Såfremt uddannelserne ændres til at være 3-årige med 2 års teori og 1 års praktik, hvilket må påregnes gennemført over en årrække, vil der fremkomme nedenfor anførte ændringer i udgifterne:

Omsorgsuddannelsens elever får for tiden en begyndelsesløn på ca. 1. 200 kr. pr. måned incl. tilskud til kost og logi, stigende til 2. 200 kr. pr. måned, medens børneforsorgseleverne bliver aflønnet med ca. 1.600 kr. pr. måned i praktiktiden og 140 kr. pr. måned under teorien. I det fremtidige uddannelsessystem vil de studerende udelukkende få støtte fra statens uddannelsesstøtte og praktikanterne må betragtes som uddannelsessøgende også i praktikperioderne.

Dette betyder, at der må ansættes erstatningspersonale til nogle af institutionerne; vuggestuer, spædbørnehjem og åndssvageforsorgens institutioner.

Ændringerne af uddannelserne til 2 års teori vil betyde, at behovet for undervisningslokaler stiger. Med de igangværende udvidelser af børneforsorgsseminarierne vil den årlige dimittendkapacitet være stort set uændret på børneforsorgsseminarierne, medens der ikke er regnet med udvidelse af lokalekapaciteten på åndssvageforsorgens personalehøjskole.

Når omlægningen er gennemført, vil den betyde en nedgang på ca. 20% i dimittendtallet.

De beregnede ændringer vil for personalehøjskolens vedkommende blive følgende:

Besparelser:

Udgifter til elevernes værelsesordning og transport	1. 600. 000 kr.	
-elevbetaling	500. 000 kr.	1.100.000 kr.

Merudgifter:

Praktikledere og øget teori	1. 500. 000 kr.
Nettomerudgift for personalehøjskolen	400.000 kr.

Erstatningspersonale svarende til

antallet af elever i centrene (personalenormeringen) = 891 personer a 30. 000 kr. årligt	26. 700. 000 kr.

Eleverne:

Besparelse elevlønninger	30. 000. 000 kr.
Samlet ændring af udgifterne inden for socialministeriets ressort	- 2.900.000 kr.

Udgifter til stipendier fra statens uddannelsesstøtte:

780 studerende ad gangen med årlige legater på 2.250 kr. = (Lån fra statens uddannelsesstøtte er ikke medregnet).	1.700.000 kr.

I overgangsperioden vil der i begyndelsen være besparelser, fordi eleverne under det nuværende uddannelsessystem ikke udgør nogen arbejdskraft for centrene i de første 8 måneder af deres elevtid, således at de ikke behøver at blive erstattet af andet personale i denne periode.

For børneforsorgsuddannelserne bliver virkningerne med uændret årligt dimittendtal:

Seminarieudgifterne stiger efter fuld gennemførelse af ændringer med	4. 000. 000 kr.
Stipendieudgifterne bortfalder	1. 100. 000 kr.
Merudgift netto	2. 900. 000 kr.

A-linien:

Besparelse: praktikantlønninger	6.900.000 kr.

S-linien:

Praktikantlønning i 2 år pr. elev a 1. 600 kr. pr. måned, da eleverne i vuggestuer og spædbørnehjem må antages at skulle erstattes næsten fuldt ud af andet personale, vil der ikke være tale om besparelser inden for dette område	- kr.
Samlet ændring inden for socialministeriets ressort, besparelse	4.000.000 kr.

Udgifter for statens uddannelsesstøtte 2. 590 studerende ad gangen med årlige legater på 2.250 kr. =	5.800.000 kr.

Samlede udgiftsændringer:
Socialministeriets ressort

omsorgsuddannelsen	- 2.900.000 kr.
børneforsorgsuddannelsen	- 4. 000. 000 kr.
I alt	- 6.900.000 kr.

Stipendier fra statens uddannelsesstøtte:

omsorgsuddannelsen	1.700.000 kr.	
børneforsorgsuddannelsen	5.800. 000 kr.	7.500.000 kr.
Samlede merudgifter		600. 000 kr.

Såfremt praktikanterne i vuggestuer og spædbørnehjem delvis skal erstattes med personale med en løn på 2. 500 kr. pr. måned, svarende til aflønningen inden for åndssvageforsorgen bliver udgifterne større, hvis f. eks. halvdelen af erstatningspersonalet skal have 2. 500 kr. pr. måned bliver merudgiften ½ million kr.

I overgangsperioden vil der ske en gradvis tilnærmelse til ovenstående udgifter.

Kapaciteten bliver ændret således:
(årligt dimittendtal)

	NU	PÅTÆNKT
Omsorgsuddannelsen	500	2 50
børneforsorgsuddannelsen	850	850
lait	1.350	1.100

Nedgangen i dimittendkapaciteten er på ca. 20%.

Ved opgørelsen af udgiften for statens uddannelsesstøtte er der regnet med, at den gennemsnitlige udbetaling svarer til, at halvdelen af de studerende får fuld støtte, svarende til en opgørelse i 1969 på børnehave- og fritid s seminarierne.

HENVENDELSE FRA SOCIALINSPEKTØRFORENINGEN TIL UDDANNELSESKOMMISSIONEN (af 20. september 1971)

Ved et møde den 20. september 1971 imellem Socialuddannelseskommissionens formand, direktør Henning Friis og repræsentanter for Socialinspektørforeningen, socialdirektør H. Asmussen og socialinspektør Flemming Ahlberg (formand), er der på Socialinspektørforeningens vegne fremsat ønsker og synspunkter vedrørende uddannelse af personale til landets social- og sundhedsforvaltninger.

Foreningens redegørelse tager sit udgangspunkt i Socialuddannelseskommissionens betænkninger vedrørende:

Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning (betænkning nr. 548/1970 fra Socialuddannelseskommissionen).
Uddannelse af socionomer (betænkning nr. 549/1970 fra De Sociale Højskoler og Socialuddannelseskommissionen).

Vedrørende førstnævnte betænkning, har Socialinspektørforeningen hæftet sig ved bemærkning i arbejdsgruppens indstilling på side 23, 3. sidste stykke, hvori det hedder:

"Det skal endelig bemærkes, at betænkningen i det hele må betragtes som forslag om uddannelsesprogrammer for socialkontorernes personale udformet på grundlag af de nuværende socialkontorers arbejdsopgaver i henhold til gældende lovgivning. Da der imidlertid - ikke mindst i forbindelse med overvejelserne om kommunal- og socialreformerne - kan blive tale om henlæggelse af en række nye opgaver såvel i primær - som amtskommunerne, må det forudses, at der kan blive tale om behov for omlægninger i de foreslåede uddannelsesprogrammer i takt med realiseringen af disse reformer."

Med anledning i denne bemærkning, skal Socialinspektørforeningen fremhæve, det ønskelige i at der sker en samordning af uddannelsessystemet for nye medarbejdere (betænkningens afsnit 4) og uddannelse af socionomer, således at det kommende uddannelsessystem tager sigte på en eenhedsuddannelse for socialarbejdere, en uddannelsesform - der efter foreningens opfattelse bedre vil være i stand til at imødegå fremtidens behov.

Socialinspektørforeningen har, for så vidt angår ønsker og synspunkter, navnlig koncentreret sig om følgende 4 hovedspørgsmål:

A. Opskolingen på kort sigt.
B. Eenhedsuddannelsen på længere sigt.
C. Fremtidig ajourføring af uddannelse.
D. Lederuddannelse.

Herom bemærkes følgende:

Ad A: Opskoling på kort sigt: Behovet for denne uddannelse er akut, og efter Socialinspektørforeningens opfattelse, må de retningslinier følges, som er angivet i betænkning nr. 548, afsnit 3, om uddannelse af eksisterende personale.
Der opstår her imidlertid 2 problemer, nemlig:

a) Uddannelsesapparaturets kapacitet.
b) Afsavn af personale under uddannelse.

Det er vigtigt, at opskolingen finder sted i et meget hurtigt tempo, da socialreformens succesive gennemførelse ellers vil kunne kompromitteres af, at der ikke i personalet er den holdningsændring, der er en forudsætning for forvaltningernes omstrukturering. Derfor må uddannelsesapparatets kapacitet have størst muligt omfang, men herved opstår efter foreningens opfattelse det problem, at der næppe for tiden vil være økonomisk mulighed for - og dermed politisk vilje til - at der i kommunerne ansættes et passende dækningspersonale, sådan at opskolingen kan finde sted uden at personalemangelen i forvaltningerne bliver katastrofal under uddannelsesforløbet.
Derfor skal Socialinspektørforeningen pege på det ønskelige i, at opskolingen decentralise res i videst mulige omfang, sådan at uddannelsen "kommer til personalet i forvaltningerne", i stedet for at personalet skal afgives til kursusvirksomhed på skoler med en regional ret stor spredning.
Foreningen skal derfor pege på det ønskelige i, at de allerede tilrettelagte opskolingsprogrammer i vidt omfang kombineres med uddannelse, der baseres på helt moderne undervisningsprincipper i form af audiovisuelle hjælpemidler (fjernsyn/kasettebånd), hvorved en stor del af undervisningen kan henlægges til arbejdstiden udenfor ekspeditionstid indenfor social- og sundhedsforvaltningerne, og derved tilgodese personalemangelen.
Det vil være ønskeligt at Socialuddannelseskommissionen i samarbejde med Danmarks Forvaltningshøjskole har opmærksomheden henledt på de allerseneste fremskridt med hensyn til moderne undervisningsformer.

Ad B: Eenhedsuddannelsen på længere sigt:
For så vidt angår uddannelse af fremtidigt personale, finder Socialinspektørforeningen det uheldigt, at der allerede ved uddannelsens tilrettelæggelse sker en opsplitning imellem de uddannelsesbestræbelser der udfoldes af Danmarks Sociale Højskole og Danmarks Forvaltningshøjskole.
Foreningen henleder i denne forbindelse opmærksomheden på vedlagte kopi af pressemeddelelse der blev udsendt den 29/11 1970 i anledning af et møde afholdt af Dansk Socialrådgiverforening i samarbejde med Kommunale Kontorfunktionærers Landsforening, Københavns Kommunalforening og Socialinspektørforeningen i Danmark, i hvilket møde de 120 deltagere udtrykte et massivt ønske om, at Uddannelseskommissionen i den endelige betænkning når frem til at realisere en fremtidig eenheds-

uddannelse for det eenstrengede system. Socialinspektørforeningen skal pege på det hensigtsmæssige i, at en fremtidig eenhedsuddannelse opdeles i en administrativ linie og en behandlingslinie.

Den administrative linie bør omfatte personale, der er beskæftiget med mere direkte administrative-tekniske opgaver, som f.eks. institutionsplanlægning, økonomi, personaleforvaltning, sekretariatsfunktioner og EDB-funktioner m.v.

Behandlingslinien bør omfatte det personale, der er beskæftiget med den direkte klientkontakt og således - og det er det væsentlige - modvirke en uddannelseskløft imellem fremtidige socionomer og sociale assistenter.

Fælles for den administrative linie (teknikerlinien) og en behandlingslinie (socialarbejdere) forestiller man sig en basisuddannelse til erstatning af mesterlæren, og med passende praktik i landets social- og sundhedsforvaltninger.

En sådan basisuddannelse - eventuelt i forlængelse af en specialisering i folkeskolens tilvalgsmuligheder - vil give et godt grundlag for at de kommunale social- og sundhedsforvaltningers personale kan opnå en fælles-faglig holdning og derigennem føre en faglig dialog, ligesom basisuddannelsen giver et godt grundlag for valg af speciale (administrativ linie/behandlingslinie) efter evner og interesse.

Fordelene ved eenhedsuddannelse er åbenbare. Der kan på henholdsvis Danmarks Sociale Højskole og Forvaltningshøjskolen ske en koncentration af de sparsomme lærerkræfter i henholdsvis behandlingsfag og administrative fag, idet det vil være naturligt at henlægge behandlingsuddannelsen til De Sociale Højskoler og den administrative uddannelse til Danmarks Forvaltningshøjskole.

Socialinspektørforeningen skal give udtryk for den opfattelse, at der for så vidt angår den skitserede eenhedsuddannelse, tænkes på et niveau af "ikke-akademisk" karakter, idet uddannelsesbehovet må koncentrere sig om de praktiske daglige hjælp/administrative opgaver i social- og sundhedsforvaltningerne.

Der er således tale om en uddannelse der baseres på folkeskolens grundlag, men med adgang for personer med studentereksamen eller anden højere eksamen til at indgå i uddannelsen på et niveau svarende til de forudsætninger disse eksamener giver.

Eenhedsuddannelsen bør på den anden side have et sådant niveau, at den åbner adgang for fortsat uddannelse på universitet.

Endelig bemærkes, at for så vidt angår basisuddannelsen, bør denne ses i en bredere sammenhæng, således at basisuddannelsen som en "uddannelsessøjle" kan skydes hen under andre videre udviklingsmuligheder ved beskæftigelse indenfor stat, kommune, koncessioneret virksomhed og dertil svarende beskæftigelsesmuligheder, således at den unge, der går ind i basisuddannelsen, får mulighed for mere fleksibelt at kunne komme over i anden beskæftigelse, hvis dette er ønskeligt for den pågældende.

Ad C: Fremtidig ajourføring af uddannelse:
Socialinspektørforeningen skal pege på, at den med Kommunalreformen indførte amtsregionale opdeling af landet og den ved lov nr. 227 af 27. maj 1970 om styrelse af visse sociale og sundhedsmæssige anliggender, påbudte oprettelse af socialcentre, bør føre til overvejelse af, om det ikke er en naturlig opgave for amtskommunernes socialcentre at påtage sig at forestå ajourføringen af de under A og B omtalte uddannelser, idet socialcentrenes specialister må antages at få gode forudsætninger herfor.

Ad D: Lederuddannelse:
Om uddannelse af ledere ved landets social- og sundhedsforvaltninger, skal foreningen bemærke, at denne uddannelse bør sættes i værk snarest, og uddannelsen bør indholdsmæssigt lægge vægt på, at lederne forstår deres administrative placering og bibringes viden om på hvilken måde, de bedst kan støtte et personale med selvstændige beføjelser i behandlingsopgaver.

UDTALELSE FRA DANSK SOCIALRÅDGIVERFORENING TIL UDDANNELSESKOMMISSIONEN (28. september 1971)

I juni 1968 afgav Dansk Socialrådgiverforening til Socialuddannelseskommissionen en redegørelse vedrørende socionomuddannelsen.
Ved gennemgang af betænkning nr. 549/70 fra De sociale højskoler og Socialuddannelseskommissionen har vi måttet konstatere, at det centrale fag for socialrådgivere: faget metodik, ikke er blevet tilgodeset i samme omfang, som i den ovenfor nævnte redegørelse.
I forbindelse med uddannelseskommissionens afsluttende drøftelser om socialformidleruddannelserne skal vi derfor fremsende nogle overvejelser som et supplement til den del af den oprindelige redegørelse, som vedrører faget metodik, idet vi finder uddannelsens kvalitet afhængig af metodefagets omfang og placering.

I. På baggrund af den ændring, der har fundet sted i de senere år, i samfundets generelle opfattelse af og holdning til sociale problemer og disses årsager, finder vi det nødvendigt at udvide den i redegørelsen fra 1968 nævnte målsætning for socialt arbejde (redegørelsen side 6). Vi mener, at den målsætning, som Bernt H. Lund har formuleret, er mere dækkende for sigtet med socialt arbejde (Bernt H. Lund, Utdanningen af sosialarbeidere i Norge. Utredning og forslag. Kirke og undervisningsdepartementet. Oslo 1963):
"Sosialt arbeid består i å bearbeide forholdet mellom individene og deres sosiale omgivelser med sikte på å legge forholdene best mulig til rette for menneskers sosiale fungering og slik at forholdet til deres omgivelser blir mest mulig trygt og harmonisk".
Denne målsætning understreger, at socialt arbejde sigter både på forebyggelse og på behandling, og at socialt arbejde kan rette sig mod såvel individ, som familie, gruppe, miljø, institution, organisation, socialpolitik og samfund.

II. Af målsætningen for socialt arbejde har vi udledt en målsætning for grunduddannelsen:

Grunduddannelsen for socialrådgivere (socionomer) skal give den studerende

1) en sådan viden om mennesket som individ og i grupper, om samfundet i forandring og om samspillet menneske/samfund,
2) sådanne færdigheder i systematisk tænkning, i anvendelse af den under 1) nævnte grundviden og i metodisk arbejde,

at han kan vurdere og arbejde med at afhjælpe sociale problemer, og at han i enkeltsager, i den sociale administration og i samfundet i øvrigt, kan arbejde for forebyggelsen af sociale problemers opståen.

Anvendelsen af de under 2) nævnte færdigheder forudsætter, at uddannelsen giver den studerende sådanne muligheder for personlig og faglig udvikling, at selvstændig og kritisk holdning til samfundet og bevidstgørelse af egen rolle udvikles og at forståelse for og accept af andre menneskers egenart og af den enkeltes muligheder for egen udvikling til stadighed uddybes.

III. Socialrådgiverens særkende er, at han i sit arbejde bruger kundskaber fra en række samfunds- og adfærdsvidenskaber, og med socialrådgivnings - metodik som redskab anvender de relevante dele af disse kundskaber i det konkrete arbejde.
Særegent for socialrådgivere er desuden den bevidste brug af kontaktforholdet til klient eller klientsystem; en brug, der - præget af intellektuel forståelse og emotionel indlevelse - muliggør den praktiske formidling af samfundets ressourcer.
Dette nødvendiggør en central placering af socialrådgivningsmetodik, idet den som færdighedsfag bør være det koordinerende og integrerende fag.
Metodiklæreren bør således være placeret som koordinator både af kundskabsfagene og af faget metodik, og af teoretiske fag og praktik.
Metodikkens centrale placering tilgodeses kun ved, at metodik som fag er gennemgående i alle uddannelsens fag og i alle dens faser.

IV. I overensstemmelse med socialreformens intentioner vil det være vigtigt, at man i socialrådgiveruddannelsen nedbryder de traditionelle fagbåse og erstatter fagorienteret undervisning med problemorienteret.
Dette kan bl. a. opnås ved som ovenfor nævnt at placere metodik som fag centralt gennem hele uddannelsen, lade metodiklæreren fungere som koordinator, samt ved så vidt muligt at undervise i emner fremfor i fagblokke.

V. I undervisningen i metodisk socialt arbejde har man hidtil undervist særskilt i fagets enkelte delmetoder. Undervisningen har primært været centreret omkring individuelt socialt arbejde og familiearbejde i stigende grad omkring socialt gruppearbejde, men indtil nu kun i ringe grad omkring samfundsarbejde, social planlægning og administration, samt forskning i socialt arbejde.
Man bør i metodikundervisningen stræbe efter ud fra undervisningssager at belyse brugen af samtlige de delmetoder, sagen kunne lægge op til, samt de principper, der er fælles for anvendelsen af delmetoderne.
En sådan undervisning i metodisk socialt arbejde vil i langt højere grad kunne give et helhedssyn på sociale problemers opståen og afhjælpning.

VI. Da man må formode, at de sociale højskoler efterhånden integreres i universiteterne, vil dette være en grund mere til allerede nu at styrke og udbygge metodikundervisningen.

VII. For at kunne imødekomme også fremtidens sociale behov er det nødvendigt, at de personer, der skal varetage behandlende, administrative, planlæggende og forskningsmæssige funktioner inden for det sociale arbejde, har et fælles metodisk grundlag og indgående kendskab til hverandres funktionsområde. En uddannelse, der skal kunne tilgodese disse krav, må således have metodik placeret som det centrale fag efter de forannævnte retningslinier.

DEN GENNEMSNITLIGE "INDKOMST" PÅ ÅRSBASIS PR. ELEV VED DE SOCIALPÆDAGOGISKE GRUNDUDDANNELSER UDEN FOR STATENS UDDANNELSESSTØTTE

På grundlag af oplysningerne i afsnit 8.2.3.1. er i nedenstående oversigt anført den beregnede totale "indkomst" pr. elev i hele uddannelsestiden, defineret som summen af evt. stipendier, løn under teori- såvel som praktikperioder, samt værdi af kost og logi i forekommende tilfælde.

Som grundlag for sammenligninger af de økonomiske vilkår for eleverne ved de enkelte uddannelser er endvidere beregnet den gennemsnitlige månedlige "indkomst" pr. elev samt den gennemsnitlige "indkomst" på årsbasis.

T = teoriperioder
P = praktikperioder.

Børneforsorgspædagog (Almene 2-årige linie).

T	4 mdr.	a	kr.	140	560 kr.
P	6 "	"	"	1.553	9.318 "
P	6 "	"	"	1.654	9.924 "
T	6 "	"	"	140	840 "
I alt	22 mdr.				20.642 kr.

Gennemsnit pr. måned 938 kr.
Gennemsnit på årsbasis 11.264 kr.

Børneforsorgspædagog- og Småbørnslinien.

T	3 mdr.	a	kr.	140	420 kr.
P	12 "	"	"	1.553	18.636 "
T	2 "	"	"	140	280 "
P	12 "	"	"	1.654	19.848 "
T	4 "	"	"	140	560 "
I alt	33 mdr.				39.744 kr.

Gennemsnit pr. måned 1.204 kr.
Gennemsnit på årsbasis 14.452 kr.

Omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen.

P + T	12 mdr.	a	583 kr.	6.997 kr.	
P + T	12 "	"	1.166 "	13.992 "	
P + T	12 "	"	1.457 "	17.484 "	
I alt	36 mdr.			38.473 kr.	
Værdi af kost og logi 36 mdr. a kr. 600				21.600 kr.	
I alt				60.073 kr.	
Gennemsnit pr. måned					1.668 kr.
Gennemsnit på årsbasis					20.024 kr.

Diakon Filadelfia.

P + T	12 mdr.	a	1.274 kr.	15.288 kr.	
P + T	12 "	"	1.550 "	18.600 "	
P + T	12 "	"	1.935 "	23.220 "	
I alt	36 mdr.			57.108 kr.	
Gennemsnit pr. måned					1.586 kr.
Gennemsnit på årsbasis					19.036 kr.

Diakon Århus (Den Socialpædagogiske linie).

T	20 mdr.	a	0 kr.		
P	8 "	"	700 "	5.600 kr.	
P	12 "	"	750 "	9.000 "	
Værdi af kost og logi 20 mdr. a min. kr. 350				7.000 "	
I alt	40 mdr.			21.600 kr.	
Gennemsnit pr. måned					540 kr.
Gennemsnit på årsbasis					6.480 kr.
- 30 pct. af undervisningsafg. 680 kr./måned i 20 måneder				4.080 kr. [1]	
				17.520 kr.	
Gennemsnit pr. måned i 40 måneder					438 kr.
Gennemsnit på årsbasis					5.256 kr.

[1] Tilskudet til dækning af opholdsafgifter udgør for hovedparten af eleverne 70 pct.

BEREGNING AF UDDANNELSESKAPACITETEN NÅR EFTERSPØRGSLEN KENDES

Fastlæggelsen af den fremtidige uddannelseskapacitet er dels afhængig af afgangen fra det nuværende personale (afgang på grund af alder og ved død), dels af den forudsatte vækst i efterspørgslen efter uddannede sammenholdt med hvor stor en andel af disse, som ønsker erhvervsmæssig beskæftigelse umiddelbart efter endt uddannelse.

Generelt kan personalebestandsudviklingen ved en sektor udtrykkes ved følgende ligning:

$$BEST(t+\Delta t)=BEST(t)-AF1(t)-AF2(t)+TIL1(t)+TIL2(t)+TIL3(t) \quad (1)$$

hvor,

BEST(t) - er antal ansatte til tidspunktet t.

AF1(t) - er afgangen på grund af alder og død i perioden $[t,\ t+\Delta t]$.

AF2(t) - er afgangen på grund af stillingsskift i perioden $[t,\ t+1]$.

TIL1(t) - er tilgangen af allerede uddannede, d.v.s. personer, der er uddannet før tidspunktet t, men som midlertidigt har været uden for erhverv.

TIL2(t) - er tilgangen på grund af stillingsskift i perioden $[t,\ t+\Delta t]$.

TIL3(t) - er tilgangen af nyuddannede, d.v.s. personer, der er færdiguddannet i perioden $[t,\ t+\Delta t]$.

Ved nærværende beregninger gøres den forudsætning, at nettovirkningen af stillingsskift er nul, d.v.s. at,

$$AF2(t) - TIL2(t) = 0 \quad (2)$$

Dette må siges at være en realistisk forudsætning, når man betragter en så stor sektor, at kun en mindre del af de, der uddannes, vil blive beskæftiget uden for denne.

Ligning (1) kan også skrives som,

$$\sum_{n=1}^{n} BEST(n, t+\Delta t)=\sum_{n=1}^{n} BEST(n, t)-\sum_{n=1}^{n} AF1(n, t)+\sum_{n=1}^{n} TIL1(n, t)+\sum_{n=1}^{n} TIL3(n, t) \quad (3)$$

hvor den yderligere dimension udtrykker, at ligning (1) også gælder, når man i stedet for den samlede personalebestand betragter de enkelte aldersgrupper, hvori denne kan inddeles. Disse kan f.eks. angives som,

n = 1 aldersgruppen 20 - 24 år
n = 2 " 25 - 29 "
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
n = 10 " 65 - 69 "

Personalebestandsudvikling kan herefter eksempelvis beskrives ved følgende matrix-system, når $\Delta t = 5$.

	t=1970	t+5=1975	t+15=1985
20-24 år	BEST(1,t)	BEST(1,t+5)	BEST(1,t+15)
25-29 år	BEST(2,t)	BEST(2,t+5)	'
30-34 år	BEST(3,t)	'	'
'	'	'	'
'	'	'	'
'	'	'	'
' ..	'	'	'
65-69 år	BEST(10,t)	BEST(10,t+5)	BEST(10,t+15)

De enkelte aldersgruppers erhvervsmæssige overleven kan beskrives ved følgende ligning, jfr. ovenstående matrix-opstilling.

$$BEST(n,t) \cdot OV(n,t) = BEST(n+1,t+5) \qquad (4)$$

OV (n,t) angiver erhvervsorgangskoefficienten for en aldersgruppe til den næste. Specielt angiver OV(0,t) hvor stor en del af de, der er uddannet i perioden $[t, t+5]$ som i denne periode indgår i arbejdsstyrken, og BEST(0,t) angiver kandidatproduktionen i samme periode.

Beregningen af uddannelseskapaciteten kan med reference til ovenstående beskrives ved følgende ligningssæt,

$$\begin{cases} TOT(t+5) - \sum_{n=1}^{9}[BEST(n,t) \cdot OV(n,t)] = BEST(1,t+5) & (5) \\ BEST(1,t+5) = OV(0,t) \cdot BEST(0,t) & (6) \\ t = 0, 5 \ldots t \text{ (slut)} \end{cases}$$

hvor,

TOT(t+5) - er ønsket personalebestand til tidspunkt t+5.

Ligning (4) kan også beskrives som,

$$U(n,) = \frac{BEST(n+1,t+5)}{BEST(n,t)} = \frac{POP(n+1,t+5) \cdot EF(n+1,t+5)}{POP(n,t) \cdot EF(n,t+5)} \qquad (7)$$

under forudsætning af, at den sektor uddannelseskapacitetsberegningen angår ikke i arbejdsmarkedshenseende, d. v. s. med hensyn til varigheden af de ansattes gennemsnitlige erhvervsaktive perioder, adskiller sig i det væsentlige fra, hvad der gælder for, det samlede arbejdsmarkede,

hvor,

POP(n, t) - er antal personer i aldersgruppen n til tidspunktet t.

EF(n, t) - er erhvervsfrekvensen for aldersgruppen n til tidspunktet t, d. v. s. hvor stor en andel af den pågældende aldersgruppe, der på et givet tidspunkt er erhvervsaktiv.

På baggrund af ligningerne (5), (6) og (7) kan uddannelseskapaciteten beregnes.

Først beregnes, på baggrund af en estimeret erhvervsfrekvensudvikling for det samlede arbejdsmarkede og kendskab til de aldersfordelte overlevelsessandsynligheder samt til det eksisterende personales aldersfordeling ved hjælp af ligning (7) erhvervsovergangskoefficienterne. Indsættes disse i ligningerne (5) og (6) kan uddannelseskapaciteten herefter beregnes.

Der foreligger imidlertid ingen samlede oplysninger om personalets aldersfordeling eller om fordelingen mellem mænd og kvinder, der er af betydning, fordi erhvervsfrekvensfordelingen er forskellig for disse.

Ved nærværende beregning antages det dels, at aldersfordelingen inden for den sociale sektor er den samme som for arbejdsstyrken som helhed, dels at erhvervsfrekvensfordelingen vil udvikle sig som forudsat i perspektivplanlægningsredegørelsen (Bilag 2, tabellerne 10, 11 og 12). I denne er angivet et skøn over erhvervsfrekvensudviklingen i perioden 1970-85 for henholdsvis mænd, ugifte og gifte kvinder. Resultatet er her gengivet i underbilagene 1 og 2, idet det bemærkes, at der ikke her er skelnet mellem gifte og ugifte kvinder, da det i de senere år har vist sig, at der ihvertfald for kvinder med en videregående uddannelse ikke er nogen afgørende forskel på erhvervsfrekvensen for de to grupper.

På baggrund af erhvervsfrekvensfordelingerne for to på hinanden følgende aldersperioder er erhvervsovergangskoefficienterne for de enkelte aldersgrupper beregnet, jfr. ligning (7). Ved denne beregning benyttes netop forudsætningen om, at nettovirkningen af stillings skift er nul, da man ellers ikke kunne tillade sig at beregne overgangskoefficienterne for en sektor udfra en antagelse om udviklingen af erhvervsfrekvensfordelingen for samfundet som helhed.

For kvinderne, hvor erhvervsfrekvenserne generelt er væsentligt lavere end for mændene, er der i underbilag 3 vist en tilsvarende beregning under forudsætning af, at frekvenserne i erhvervsfrekvensfordelingen er 25 pct. stør-

re end de, der er angivet i underbilag 2. Denne beregning skal belyse det forhold, at erhvervsfrekvensfordelingen for kvinder med en videregående uddannelse må antages at være forskellig fra den, der er gengivet i underbilag 2, og som angiver den gennemsnitlige erhvervsfrekvensfordeling for kvinder uanset uddannelse.

Ovenstående hypotese er begrundet i en undersøgelse af erhvervsfrekvensfordelingen for kvindelige folkeskolelærere, der viser, at den er 20-30 pct. højere end fordelingen i underbilag 2. Det samme viser en undersøgelse gengivet i en betænkning vedrørende behovet for bibliotekarer 1970-1985, bilag IV (betænkning nr. 614/1971).

I tabel 1 er i overensstemmelse med underbilagene 1, 2 og 3 angivet, hvordan en bestand på 100 med en aldersfordeling svarende til den samlede arbejdsstyrkes vil overleve i perioden 1970-1985 under hensyntagen til dels det naturlige frafald (afgang på grund af alder eller død), dels tilgangen af allerede uddannede, som enten aldrig har været i erhverv eller som midlertidigt har befundet sig uden for arbejdsstyrken. Den herved fremkomne bestandsrække angiver således nettooverlevelsen af en given udgangsbestand.

Bilag IX. 1, tabel 1.

Nettooverlevelsessandsynligheden for en bestand på 100 i perioden 1970-85 under hensyntagen til dels et naturligt frafald, dels tilgangen af allerede uddannede, d.v. s. af uddannede før 1970.

Gruppe	1970	1975	1980	1985
Mænd	100.0	91.3	79.3	67.6
Kvinder	100.0	96.2	88.7	80.0
Kvinder med en videregående uddannelse	100.0	96.2	88.7	80.0

Det interessante ved tabel 1 er, at når der udelukkende er tale om en ensartet procentvis forhøjelse som mellem grupperne kvinder som sådan og kvinder med en videregående uddannelse, vil bestandsudviklingen forløbe identisk.

I tabel 2 er nettooverlevelsessandsynligheden angivet på baggrund af tabel 2, når udgangsåret i stedet er 1972.

Bilag DC. 1, tabel 2.

Nettooverlevelsessandsynligheden for en bestand på 100 i perioden 1972-85, under hensyntagen til dels et naturligt frafald, dels tilgangen af allerede uddannede, d.v.s. af uddannede før 1972.

Gruppe	1972	1977	1985
Mænd	100	90	70
Kvinder	100	95	81
Kvinder med en videregående uddannelse	100	95	81

Bilag IX underbilag 1.
Overlevelseskoefficienter for mænd i perioden 1970-85

Alder	1970					1975			1980			1985	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Aldersfordeling af arbejdsstyrken 1)	Erhvervsfrekvens fordeling 1)	Erhvervsoverlevelsessandsynlighed	Overlevelsessandsynlighed 2)	Erhvervsovergangskoefficient (3) x (4)	Aldersfordeling af arbejdsstyrken	Erhvervsfrekvensfordeling 1)	Erhvervsovergangskoefficient	Aldersfordeling af arbejdsstyrken	Erhvervsfrekvensfordeling 1)	Erhvervsovergangsfrekvens	Arbejdsfordeling af arbejdsstyrken	Erhvervsfrekvensfordeling 1)
20-24	10.5	75.4	1.27	0.99	1.26	-	71.1	-	-	67.9	-	-	64.7
25-29	12.1	96.3	1.00	0.99	0.99	13.2	96.0	0.99	-	96.0	-	-	96.0
30-34	12.1	96.3	1.02	0.99	1.01	12.0	96.0	1.01	13.1	96.0	1.01	-	96.0
35-39	10.3	98.3	1.00	0.99	0.99	12.2	98.2	0.99	12.1	98.2	0.99	13.2	98.2
40-44	10.3	98.3	0.97	0.98	0.95	10.2	98.2	0.95	12.1	98.2	0.95	12.0	98.2
45-49	9.9	96.3	0.99	0.97	0.96	9.8	95.5	0.97	9.7	95.3	0.97	11.5	95.0
50-54	9.9	96.3	0.99	0.95	0.93	9.5	95.5	0.95	9.5	95.3	0.95	9.4	95.0
55-59	9.9	96.3	0.88	0.92	0.81	9.2	95.5	0.81	9.5	95.3	0.81	9.0	95.0
60-64	7.6	85.7	0.43	0.88	0.38	8.0	85.1	0.33	7.5	84.3	0.28	7.3	83.5
65-69	3.7	42.0	0.88	0.82	0.72	2.9	37.0	0.71	1.6	32.0	0.69	2.1	27.0
70-74	2.5	42.0	0.88	0.73	0.64	2.7	37.0	0.61	2.1	32.0	0.61	1.8	27.0
75-79	1.2	42.0	0.00	0.59	0.00	1.6	37.0	0.00	1.6	32.0	0.00	1.3	27.0
	100.0					91.3			79.3			67.6	

Kilder: 1) Perspektivplanlægningens bilag (bilag 2, tabel 10).
2) Statistisk Årbog 1971, tabel 38.

Bilag IX underbilag 2
Overlevelseskoefficienter for kvinder i perioden 1970-85

Alder	1970					1975			1980			1985	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Aldersfordeling af arbejdsstyrken 1)	Erhvervsfrekvensfordeling 1)	Erhvervsoverlevelsessandsynlighed	Overlevelsessandsynlighed 2)	Erhvervsovergangskoefficient (3) x (4)	Aldersfordeling af arbejdsstyrken	Erhvervsfrekvensfordeling 1)	Erhvervsovergangskoefficient	Aldersfordeling af arbejdsstyrken	Erhvervsfrekvensfordeling 1)	Erhvervsovergangsfrekvens	Arbejdsfordeling af arbejdsstyrken	Erhvervsfrekvensfordeling 1)
20-24	16.6	54.5	0.93	1.00	0.93	-	60.9	-	-	60.1	-	-	59.3
25-29	12.2	46.0	1.07	1.00	1.07	15.4	50.6	1.06	-	53.8	-	-	57.1
30-34	11.1	50.3	1.03	0.99	1.02	13.1	50.0	1.06	16.3	53.4	1.02	-	54.7
35-39	10.2	48.7	1.15	0.99	1.14	11.3	51.6	1.10	13.9	53.4	1.10	16.6	55.2
40-44	10.5	48.8	1.16	0.99	1.15	11.6	56.0	1.03	12.4	57.2	1.05	15.3	59.3
45-49	11.3	48.0	1.11	0.98	1.09	12.1	56.6	0.98	11.9	58.5	1.02	13.0	60.4
50-54	10.5	48.5	1.04	0.97	1.01	12.3	53.3	0.97	11.9	57.0	0.97	12.1	60.7
55-59	8.5	38.6	0.81	0.96	0.77	10.6	50.3	0.66	11.9	53.7	0.68	11.5	57.1
60-64	5.7	27.9	0.34	0.93	0.32	6.5	31.2	0.29	7.0	34.6	0.26	8.1	38.1
65-69	1.7	9.6	0.72	0.87	0.63	1.8	9.6	0.62	1.9	9.6	0.62	1.8	9.6
70-74	1.1	7.5	0.47	0.79	0.37	1.1	6.9	0.40	1.1	6.8	0.40	1.2	6.8
75-79	0.6	3.2	0.00	0.65	0.00	0.4	3.5	0.00	0.4	3.5	0.00	0.4	3.5
	100.0					96.2			88.7			80.0	

Kilder: 1) Perspektivplanlægningens bilag (bilag 2, tabellerne 11 og 12).
2) Statistisk Årbog 1971, tabel 38.

Bilag IX underbilag 3.
Overlevelseskoefficienter for kvinder med mindst en 3-årig uddannelse i perioden 1970-85

		1970				1975			1980			1985	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Alder	Aldersfordeling af arbejdsstyrken 1)	Erhvervsfrekvens fordeling 1)	Erhvervsoverlevelsessandsynlighed	Overlevelsessandsynlighed 2)	Erhvervsovergangskoefficient (3) x (4)	Aldersfordeling af arbejdsstyrken	Erhvervsfrekvensfordeling 1)	Erhvervsovergangskoefficient	Aldersfordeling af arbejdsstyrken	Erhvervsfrekvensfordeling 1)	Erhvervsovergangsfrekvens	Arbejdsfordeling af arbejdsstyrken	Erhvervsfrekvensfordeling 1)
20-24	16.6	68.1	0.93	1.00	0.93	-	76.1	-	-	75.1	-	-	74.1
25-29	12.2	57.5	1.07	1.06	1.07	15.4	63.3	1.06	-	67.3	-	-	71.4
30-34	11.1	62.9	1.03	0.99	1.02	13.1	62.5	1.06	16.3	66.8	1.02	-	68.4
35-39	10.2	60.7	1.15	0.99	1.14	11.3	64.5	1.10	13.9	66.8	1.10	16.6	69.0
40-44	10.5	61.0	1.16	0.99	1.15	11.6	70.0	1.03	12.4	71.5	1.05	15.3	74.1
45-49	11.3	60.0	1.11	0.98	1.09	12.1	70.8	0.98	11.9	73.1	1.02	13.0	75.5
50-54	10.5	60.6	1.04	0.97	1.01	12.3	66.7	0.97	11.9	71.2	0.97	12.1	78.9
55-59	8.5	48.3	0.81	0.96	0.77	10.6	62.9	0.66	11.9	67.1	0.68	11.5	71.4
60-64	5.7	34.9	0.34	0.93	0.32	6.5	39.0	0.29	7.0	43.3	0.26	8.1	47.6
65-69	1.7	12.0	0.72	0.87	0.63	1.8	12.0	0.62	1.9	12.0	0.62	1.8	12.0
70-74	1.1	9.4	0.47	0.79	0.37	1.1	8.6	0.40	1.1	8.5	0.40	1.2	8.5
75-79	0.6	4.0	0.00	0.65	0.00	0.4	4.4	0.00	0.4	4.4	0.00	0.4	4.4
	100.0					96.2			88.7			80.0	

Kilder: 1) Perspektivplanlægningens bilag (bilag 2, tabellerne 11 og 12).
2) Statistisk Årbog 1971, tabel 38.

Bilag IX. 2.1.
Sekretariatet

DRIFTSOMKOSTNINGER VED DEN SOCIALPÆDAGOGISKE FÆLLESUDDANNELSE

Studieforløb.

Den af kommissionen foreslåede socialpædagogiske uddannelse kan i ressourcemæssig henseende karakteriseres som en 3-årig uddannelse, hvoraf et års teori er fælles for de fire uddannelsesretninger - SP (småbørn), SP (skolebørn), SP (voksne) og SP (ældre).

Et uddannelsesår regnes til 40 undervisningsuger, og af uddannelsens 3 år skal det ene foregå som praktik fordelt over denne.

Det er forbundet med en væsentlig usikkerhed at skønne over studieforløbet i den foreslåede 3-årige socialpædagogiske uddannelse.

For den tidligere 2-årige børnehave- og fritidspædagoguddannelse viser en analyse af studieforløbet, at dette kunne beskrives ved et samlet frafald på 8-9 pct. og et antal omgængere svarende til 6-7 pct. af den oprindelige tilgang. Det er endnu ikke muligt at beskrive uddannelsesforløbet ved de nu 3-årige uddannelser, som blev indført i 1970-71. Men der er grund til at antage, at eftersom den teoretiske del af uddannelsen er blevet forøget fra 1 til 2 år, vil både frafaldet og omgængerantallet blive større under den nye ordning.

Det må antages, at den foreslåede socialpædagogiske uddannelse i studiemæssig sammenhæng vil forløbe på samme måde som den 3-årige børnehave- og fritidspædagoguddannelse. Under forudsætning af et frafald på 10 pct. i løbet af de to første år og en omgængerprocent på 10 pct. , giver det ved en tilgang af 100 studerende en ligevægtsbestand på 295 og en gennemsnitlig studietid for kandidater på ca. 3. 1. år.

Driftsomkostningsberegning.

Ved beregning af driftsomkostningerne er der opstillet en model, som under forskellige forudsætninger angiver driftsudgifter og lærerforbrug ved en tilgang af 100 studerende. Resultatet er angivet i tabel 1. I tabel 2 er beregnet omkostningerne pr. student og pr. kandidat.

Som parametre i modellen er anvendt klassetimetal, holdstørrelse, procentdel af klassetimerne som varetages af faste lærere, antal lærerskematimer pr. uge for faste lærere og en faktor, der beskriver hvor meget det beregnede elevskematimetal skal forøges med for at svare til lærerskematimeforbruget, først og fremmest som en følge af anvendelsen af deletimer.

Den andel af undervisningstimerne, som læses af faste lærere, sættes alternativt til henholdsvis 1/3, 1/2 og 2/3. Af hensyn til, at der hele tiden

skal sørges for, at de aktuelle problemer, der opstår i forbindelse med det socialpædagogiske arbejde, kommer til at præge undervisningen, er det ønskeligt, at en del af denne varetages af timelærere. På den anden side er det også nødvendigt at sikre en koordination af det pædagogiske arbejde med at tilrettelægge undervisningen, som gør det nødvendigt, at der findes en vis andel af faste lærere.

For at kunne beregne behovet for lærere, vil det blive nødvendigt at gøre nogle forudsætninger om den kommende stillingsstruktur inden for de socialpædagogiske uddannelser. Disse forudsætninger er imidlertid udelukkende af ressourcemæssig karakter, idet kommissionen ikke hermed har villet tage stilling til det hensigtsmæssige ved den anvendte stillingsstruktur.

Ved børnehave- og fritidspædagogseminarierne arbejder man i dag med tre stillingskategorier for lærerpersonalet - rektorer, praktikledere og lærere.

Ifølge de gjorte forudsætninger om studieforløbet vil en tilgang på 100 medføre en ligevægtsbestand på 295, og det forudsættes at ville kræve en rektorstilling eller tilsvarende lederstilling med en undervisningsforpligtelse på 7 timer pr. uge.

Derudover findes der i dag ved børnehave- og fritidspædagogseminarierne for hver 3 klasser eller for hver 75 elever (ved børneforsorgsseminarierne er det tilsvarende tal 50) en praktikleder, med en undervisningspligt på 6 timer pr. uge, og det antages, at denne norm også vil komme til at gælde for en fælles socialpædagogisk uddannelse.

De øvrige lærere har som i dag en undervisningsforpligtelse på 22 timer pr. uge, og der regnes med 40 undervisningsuger pr. år.

I beregningen af tabellerne 1 og 2 er der anvendt et skøn over de gennemsnitlige lønudgifter for faste lærere og timelærere, som er beregnet på baggrund af de ved børnehave- og fritidspædagogseminarierne benyttede lønninger målt ved april 1971-lønniveau, jfr. finansloven 1972/73.

Rektor	101.000 kr.
Praktikleder	70. 000 kr.
Lærere	58. 000 kr.
Timelærere	58 kr. pr. time.

En nydannelse inden for børnehave- og fritidspædagoguddannelsen er, at der nu forsøgsvis ydes et såkaldt praktikvederlag til de medarbejdere ved praktikinstitutionerne, som har ansvaret for de studerende under deres praktikperioder. Der forhandles stadig om de nærmere regler for ydelsen af praktikvederlag, og som udgangspunkt for fastsættelsen af en beregningsnorm benyttes derfor det gennemsnitlige beløb (ca. 1.000 kr.), der i finansåret 1972/73 er afsat pr. studerende ved børnehave- og fritidspædagogseminarierne.

Ifølge finanslovforslagene 1971/72 og 1972/73 har lærerlønsudgifterne udgjort 65-70 pct. af de samlede driftsudgifter eksklusive huslejeudgifter og praktikvederlag. Denne udgiftsstruktur er lagt til grund for beregningen, men er let at ændre, hvis det skulle vise sig nødvendigt.

Til sammenligning med de i tabellerne 1 og 2 beregnede driftsomkostninger er i tabel 3 angivet de tilsvarende tal for forskellige mellemuddannelser, som de er beregnet i redegørelsen om "De videregående uddannelsers udbygning 1971/72 - 1975/76" (side 25-26).

Bilag IX.2.1. Tabel 1. Driftsomkostninger excl. huslejeudgifter samt lærerforbrug ved årligt at optage 100 studerende ved den socialpædagogiske uddannelse (april 1971-priser).

Antal undervisningstimer pr. studerende	Timetal pr. studerende pr. uge	Lærerskematimefaktor	Andel af timer læst af faste lærere	Holdstørrelse			
				20		25	
				Driftsomkostninger	Lærerforbrug	Driftsomkostninger	Lærerforbrug
				mill. kr.	antal per.	mill. kr.	antal per.
2000	25	1/3	1/3	1.91	8.5	1.68	7.5
			1/2	1.93	11.0	1.69	9.4
			2/3	1.96	13.5	1.71	11.4
2200	27½	1/3	1/3	2.13	9.0	1.76	8.0
			1/2	2.17	12.4	1.79	10.1
			2/3	2.21	15.9	1.82	12.3
2400	30	1/3	1/3	2.26	9.5	1.86	8.3
			1/2	2.29	13.2	1.88	10.7
			2/3	2.33	16.9	1.91	13.1
2000	25	1/2	1/3	2.06	9.1	1.80	8.1
			1/2	2.08	11.9	1.82	10.3
			2/3	2.12	14.7	1.84	12.5
2200	27½	1/2	1/3	2.19	9.7	1.90	8.5
			1/2	2.22	12.8	1.92	10.9
			2/3	2.26	15.9	1.95	13.4
2400	30	1/2	1/3	2.32	10.3	2.01	8.9
			1/2	2.36	13.3	2.03	11.6
			2/3	2.40	16.9	2.06	14.3

Anm. Det er forudsat, at holdstørrelsesnormen kan udnyttes fuldt ud.

Bilag IX.2.1. Tabel 2. Driftsomkostninger pr. studerende pr. år og pr. kandidat excl. huslejeudgifter (april 1971-priser).

Antal undervisningstimer pr. studerende	Timetal pr. studerende pr. uge	Lærerskema timefaktor	Holdstørrelse			
			20		25	
			omk. pr. stud.	omk. pr. kand.	omk. pr. stud.	omk. pr. kand.
			kr.	kr.	kr.	kr.
2000	25	1/3	6.500	21.400	5.700	18.800
2200	27½	1/3	7.300	24.100	6.100	19.900
2400	30	1/3	7.700	25.400	6.400	20.900
2000	25	1/2	7.000	23.100	6.200	20.200
2200	27½	1/2	7.500	24.700	6.500	21.300
2400	30	1/2	8.000	26.200	6.900	22.600

Bilag IX.2.1. Tabel 3. Driftsomkostninger pr. studerende pr. år og pr. kandidat excl. huslejeudgifter (omregnet til april 1971-priser).

Studium	Studietid	omk. pr. stud.	omk. pr. kand.
	år	kr.	kr.
Folkeskolelærerudd.	3½-4	10.800	40.000
Bibliotekar	4	8.000	36.300
Fysioterapeut	3	5.700	18.500
Ergoterapeut	3	6.700	22.000

Kilde: Redegørelsen for de videregående uddannelsers udbygning i perioden 1971/72 - 1975/76, 1971.

DRIFTSOMKOSTNINGER VED SOCIALFORMIDLERUDDANNELSEN

Kommissionen arbejder med 2 principielt forskellige modeller for en socialformidleruddannelse.

i) En direkte struktureret 3-årig uddannelse med *j* års praktik ved en social højskole.
ii) En uddannelse bestående af en 2-årig samfundsvidenskabelig basisuddannelse med en $1\frac{1}{2}$ års overbygning ved en social højskole, hvoraf et \ år er praktik.

Direkte struktureret socionomuddannelse.

Driftsomkostningsberegningen for den direkte strukturerede socionomuddannelse er opbygget på samme måde som for socialpædagoguddannelsen, og her skal kun redegøres for de specielle forudsætninger, der er opstillet for denne.

Studieforløbet antages at udvikle sig som den eksisterende socialrådgiveruddannelse med et frafald på næsten 15 pct.[1]) her fordelt med 10 pct. efter 1. år og 5 pct. efter 2. år, og derudover en omgængerprocent på 10 pct. i løbet af de to første år. Det giver ved en tilgang på 100 en ligevægtsbestand på 285 studerende og en gennemsnitlig studietid for kandidater på ca. 3.2 år.

Ved de sociale højskoler arbejder man idag med fire stillingskategorier for lærerpersonalet - rektorer, afdelingsledere, lektorer og lærere.

Det antages at en tilgang på 100 studerende vil kræve en rektor stilling eller tilsvarende lederstilling, uden at kommissionen dermed har taget stilling hertil.

Lektorer og lærere vil som idag have en ugentlig undervisningsforpligtelse på 22 timer i 30 uger, medens afdelingslederne udelukkende administrerer praktikken.

Da der idag gennemsnitlig er 1 afdelingsleder pr. 150 studerende, svarer det til, at der for en tilgang på 100 studerende er 1 afdelingsleder, fordi det samtidig antages, at praktikken bliver nedsat fra 1 år til $\frac{1}{2}$ år.

Ved beregning af tabel 1 er der anvendt et skøn over de gennemsnitlige lønudgifter for faste lærere og timelærere, som er beregnet på baggrund af de ved de sociale højskoler gældende lønninger målt ved april 1971 priser, jfr. finansloven 1972/7 3.

[1]) Ved Den sociale Højskole i København ca. 12 pct. ved den nuværende uddannelse, der er 3-årig med 2 års teori.

Rektor	-	104.000 kr.
Afdelingsleder	-	62.000 -
Lektor/lærer [1])	-	60.000 -
Timelærere	-	125 kr. pr. time.

Der er ved socialformidleruddannelsen på samme måde som ved socialpædagoguddannelsen regnet med et praktikvederlag til de, der ved praktikinstitutionerne har ansvaret for praktikundervisningen. Da der kun er forudsat et halvt års praktik i modsætning til et år for socialpædagogerne, regnes der med et praktikvederlag på 500 kr. pr. studerende pr. år, d.v.s. 1.500 kr. for ½ års praktik pr. studerende.

Ifølge finanslovforslagene 1971/72 og 1972/73 har lærerlønsudgifterne udgjort 54-58 pct. af de samlede driftsudgifter reduceret for huslejeudgifter. Denne andel, der er benyttet i det følgende, er i øvrigt overraskende lav sammenlignet med andre tilsvarende uddannelser.

Bilag IX.2.2. Tabel 1. Driftsomkostninger excl. huslejeudgifter samt lærerforbrug ved årligt at optage 100 studerende ved den direkte strukturerede socionomuddannelse.

Antal undervisningstimer	Timetal pr. studerende pr. uge	Andel af timer læst af faste lærere	Holdstørrelse					
			15		20		25	
			Drifts-omk.	Lærer-for-brug	Drifts-omk.	Lærer-for-brug	Drifts-omk.	Lærer-for-brug
			mill. kr.	antal per	mill. kr.	antal per	mill. kr.	antal per
		1/3	3.84	10.6	2.98	8.7	2.51	7.6
2300	23	1/2	3.60	14.5	2.87	11.6	2.43	9.9
		2/3	3.45	18.4	2.75	13.8	2.32	12.2
		1/3	4.05	11.2	3.18	9.2	2.68	8.0
2500	25	1/2	3.88	15.6	3.06	12.4	2.58	10.5
		2/3	3.71	19.9	2.94	15.6	2.47	13.0
		1/3	4.26	12.0	3.38	9.7	2.85	8.4
2700	27	1/2	4.12	16.5	3.26	13.1	2.74	11.1
		2/3	3.94	21.0	3.12	16.5	2.62	13.8

Anm: Det er forudsat, at klasser ikke nedlægges, selvom de på grund af et frafald får færre elever end angivet ved holdstørrelsesnormen.

[1]) Jfr. Milhøjgruppens rapport om overbygningen til en samfundsvidenskabelig basisuddannelse, hvor der er anført, at de akademiske læreres lønmæssige placering ved den direkte strukturerede uddannelse må bringes på linie med stillinger ved tilsvarende uddannelsesinstitutioner, kan det betyde, at dette beløb skal forhøjes forholdsmæssigt i løbet af planlægningsperioden. Det samme synspunkt går igen i Planlægningsrådets redegørelse om de videregående uddannelsers udbygning 1971/72-1975/76, side 104.

Socionomuddannelsen som en overbygning til en samfundsvidenskabelig basisuddannelse.

Beregningen af driftsomkostningerne, når socionomuddannelsen bygger på en samfundsvidenskabelig basisuddannelse, foretages ved for roskildemodellen under forskellige stillingsstrukturer og studieforløb at skønne over de årlige udgifter ved en tilgang på 100 studerende.

Under antagelse af et totalt frafald på 10 pct. og en omgængerprocent på henholdsvis 20 og 0 pct., og en stillingsstruktur, hvor der for hver professor er ansat henholdsvis 2 og 4 amanuenser, vil driftsomkostningerne ved en tilgang på 100 ligge mellem 2.15-2. 70 mill. kr. ved roskildemodellen og ved Milhøj gruppens enstrengede model mellem 2.7 - 3.4 mill. kr., se underbilag 1.

Hvad angår overbygningen på basisuddannelsen, er det kommissionens opfattelse, at der ikke skal være nogen forskel mellem den direkte strukturerede uddannelse og den, der bygger på en basisuddannelse, hvorfor overbygningen, hvad enten den foregår ved en social højskole eller et universitetscenter, ressourcemæssigt vil være den samme. Der er i tabel 2 opstillet en beregning over driftsomkostningerne ved en tilgang på 100 studerende til overbygningen under forudsætning af, at der på dette trin hverken vil være et frafald eller omgængere. Det er endvidere forudsat, at der i overbygningen til basisuddannelsen findes den samme praktik, der er forudsat ved den direkte strukturerede socialformidleruddannelse, d.v.s. 5 måneder. I tabel 3 er beregnet driftsudgifterne pr. studerende pr. år og pr. kandidat.

Bilag IX. 2. 2. Tabel 2. Driftsomkostninger og lærerforbrug excl. husleje ved årligt at optage 100 studerende ved overbygningen til basisuddannelsen.

Antal undervisningstimer ved overbygningen	Timetal pr. studerende pr. uge	Andel af timer læst af faste lærere	Holdstørrelse [1]					
			15		20		25	
			Driftsomk.	Lærerforbrug	Driftsomk.	Lærerforbrug	Driftsomk.	Lærerforbrug
			mill. kr.	Antal per	mill. kr.	Antal per	mill. kr.	Antal per
800	25	1/3	1.45	4.2	1.20	3.5	1.05	3.1
		1/2	1.50	5.6	1.24	4.5	1.09	3.9
		2/3	1.55	7.0	1.28	5.5	1.12	4.7
1000	30	1/3	1.69	4.9	1.38	4.0	1.20	3.5
		1/2	1.76	6.6	1.43	5.3	1.24	4.5
		2/3	1.82	8.3	1.49	6.6	1.28	5.5
1200	20	1/3	1.94	5.6	1.57	4.5	1.35	3.9
		1/2	2.02	7.6	1.63	6.1	1.40	5.1
		2/3	2.10	9.6	1.69	7.6	1.45	6.3

[1]) Holdstørrelse ved overbygningen.

Bilag IX.2.2. Tabel 3. Driftsomkostninger pr. studerende pr. år og pr. kandidat excl. husleje (april 1971-priser).

Studie-model	Antal under-visnings-timer	Andel af timer læst af faste lærere	Holdstørrelse [5]					
			15		20		25	
			omk. pr. stud.	omk. pr. kand.	omk. pr. stud.	omk. pr. kand.	omk. pr. stud.	omk. pr. kand.
			kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
A [1]	2300	1/2	12.600	42.400	10.100	33.800	8.500	28.600
	2500	1/2	13.600	45.600	10.700	36.000	9.100	30.200
	2700	1/2	14.400	48.500	11.400	38.400	9.600	32.200
B [2]	800 [4]	1/2	12.600	48.300	11.900	45.700	11.500	44.200
	1000 [4]	1/2	13.300	50.900	12.300	47.600	11.800	45.300
	1200 [4]	1/2	14.000	53.500	12.900	49.600	12.300	47.300
B [3]	800 [4]	1/2	11.200	42.800	10.500	40.200	10.100	38.700
	1000 [4]	1/2	11.800	45.400	10.800	42.000	10.400	39.800
	1200 [4]	1/2	12.500	48.000	11.500	44.100	10.900	41.800

[1]) Direkte struktureret uddannelse ved en social højskole.

[2]) I basisuddannelsen byggende på Milhøjgruppens enstrengede model er der her regnet med 20 pct. omgængere (alternativ B2 i underbilag 1), d.v.s. ca. 3 mill. pr. 100 optagne. Det giver med overbygning en ligevægtsbestand på 345 med et frafald på 10 pct. i basisuddannelsen.

[3]) I basisuddannelsen byggende på roskildemodellen er der her regnet med 20 pct. omgængere (alternativ B1 i bilag 1), d.v.s. ca. 2.50 mill. kr. pr. 100 optagne. Det giver med overbygning en ligevægtsbestand på 345 med et frafald på 10 pct. i basisuddannelsen.

[4]) Antal undervisningstimer i overbygningen.

[5]) Holdstørrelse ved overbygningen.

Underbilag IX.2. 1.
Sekretariatet

EN SAMMENLIGNING MELLEM DRIFTSUDGIFTERNE VED DEN ENSTRENGEDE BASISUDDANNELSE, SOM FORESLÅET AF MILHØJGRUPPEN OG ROSKILDEMODELLEN FOR EN SAMFUNDSVIDENSKABELIG BASISUDDANNELSE

Forudsætninger.

Den enstrengede basisuddannelse efter Milhøjmodellen er i ressourcemæssig henseende karakteriseret ved, at den i gennemsnit har 23 skematimer pr. uge fordelt over 30 undervisningsuger pr. år.

Roskildemodellen lægger vægten på, at uddannelsen skal foregå ved, at de studerende tilbringer en normal arbejdsuge ved centret. Der er kun få egentlige skemalagte timer om ugen, medens den egentlige uddannelse sker igennem problemorienteret gruppearbejde. Lærernes stilling er den, at de fungerer som konsulenter for de studerende. Ressourcetildelingen er fastsat som et antal studerende pr. lærer. Begge basisuddannelsesforløbene er normeret til 2 år.

Beregninger.

Ressourceforbrugets væsentligste komponenter er dels studieforløbet (omgængerprocent og frafaldsprocent), dels lærernes stillingsstruktur. Beregninger må derfor foregå ved at opstille forskellige kombinationer af de indgående parametre. I tabel 1 er opstillet 4 alternative studieforløb, og i tabel 2 er vist driftsudgifterne under forskellige stillingsstrukturer.

I stillingsstrukturen indgår følgende personalekategorier:

P.	(professorat)	à	125.00(3 kr./år
A.	(amanuensis)	-	75.000 -
LEK.	(lektorat)	-	29.700- (4 timer/år)
LAB.	(laboratorietekn.)	-	39.000 kr./år
K.	(kontormedhjælp)	-	39.000 -
0.	(øvrigt personale)	-	10.000 -/professor
OH.	(overhead)	-	10.000 -/vid. medarb./år.

Der er regnet med, at professorernes administrationsandel er 30 pct., men at de i øvrigt har samme fordeling mellem forskning og undervisning som amanuensisgruppen, samt at hver undervisningstime kræver 4 timers forberedelse.

I tabel 3 er beregnet de gennemsnitlige driftsomkostninger ved at optage 100 studerende. Det antages, at ved roskildemodellen findes der ingen lektorater, samtidig med at der for hver 10 studerende er regnet med 1 lærer. Hvis man i stedet for var gået ud fra henholdsvis 9 og 11 studerende pr. lærer, betød det, at de lige beregnede omkostninger måtte forøges/formindskes med henholdsvis 11 pct. og 9 pct. I den enstrengede basisuddannelsesmodel er der forudsat en normeret holdstørrelse på 2 5. Hvis denne i stedet havde været 20 eller 30, ville det betyde henholdsvis en forøgelse/formindskelse af driftsomkostningerne på 20 pct. og 17 pct.

Underbilag IX. 2. 1. Tabel 1. Bestandsudvikling ved basisuddannelse ved en tilgang på 100.

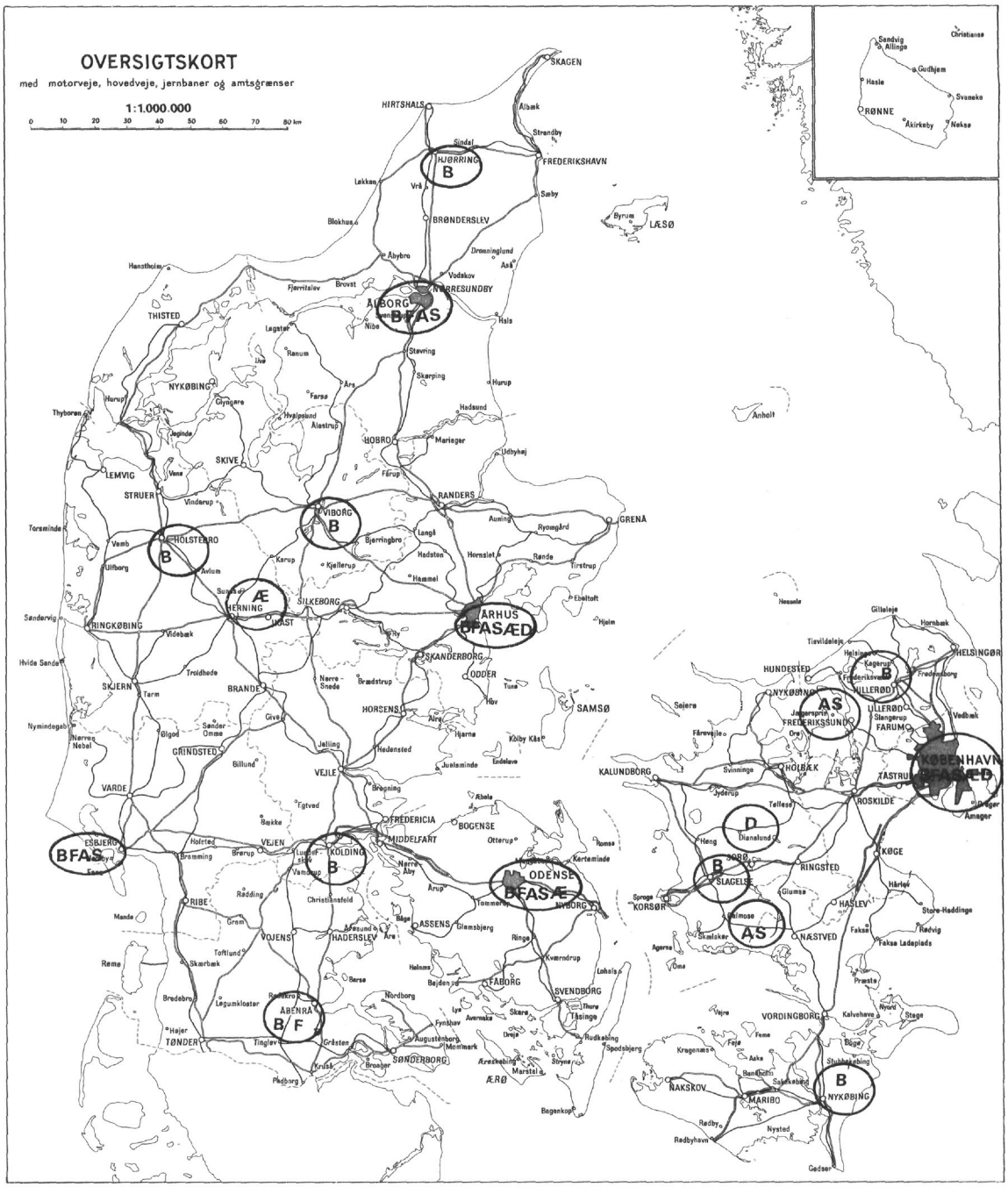
Alternativ	A1		A2		A3		A4	
Studietrin	trin 1	trin 2	trin 1	trin 2	trin 1	trin 2	trin 1	trin 2
Bestand	120	110	115	100	110	100	100	95
Omgængerpct.	20	20	15	10	10	10	0	0
Overgangspct.	90	90	90	85	90	90	95	90
Afgangspct.	0	0	0	0	0	0	0	0
Frafaldspct.	10	0	10	5	10	0	5	5

Underbilag IX. 2. 1. Tabel 2. Driftsudgifter ved Milhøjmodellen under antagelse af forskellige stillingsstrukturer og med 45 pct. forskning, 45 pct. undervisning og 10 pct. administration for amanuensisgruppen.

Alt.	P.	A.	LEK.	LAB.	K.	Ø.	OH.	Lønudg.	Undervisnings-timer pr. uge
						1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	
B1	1	2	0	0	1	10	10	354	16.0
B2	1	1	3	0	1	10	10	443	28.0
B3	1	3	0	0	1.3	10	10	451	21.5
B4	1	3	3	0	1.3	10	10	540	33.5
B5	1	4	0	0	1.7	10	10	551	31.0
B6	1	4	4	0	1.7	10	10	640	43.0

Underbilag IX. 2.1. Tabel 3. Årlige driftsomkostninger ved en tilgang på 100 under alternative stillingsstrukturer og studieforløb

Model	Stillings - struktur- alternativer	Studieforløbsalternativer			
		A1	A2	A3	A4
		mill. kr.			
Roskilde- modellen	B 1	2.71	2.54	2.48	2.30
	B 3	2.59	2.42	2.39	2.20
	B 5	2.53	2.37	2.31	2.15
Milhøj gruppens enstrengede model	B 2	3.35	3.13	3.06	2.84
	B 4	3.41	3.19	3.11	2.89
	B 6	3.15	2.94	2.88	2.67

B = Børnehaveseminarium
F = Fritidspædagogseminarium
A = Børneforsorgspædagog A-linie
S = Børneforsorgspædagog S-linie
Æ = Omsorgsassistentseminarium
D = Diakonskole

Procentvis fordeling af aldersgruppen 20-24 årige på amtskommuner i årene 1970, 1975, 1980 og 1985.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	Nordøstsjælland	Vestsjællands amtskommune	Storstrøms amtskommune	Bornholms amtskommune	I alt 1-4 Vest for Storebælt	Fyns amtskommune	Sønderjyllands amtskommune	Ribe amtskommune	Vejle amtskommune	Ringkøbing amtskommune	Århus amtskommune	Viborg amtskommune	Nordjyllands amtskommune	I alt 6-13 Øst for Storebælt	I alt Hele landet
1970-I	38.4	4.9	4.3	0.8	48.4	8.2	4.3	3.7	6.1	4.7	12.4	3.7	8.5	51.6	100.0
1975-I	31.4	5.6	5.4	1.1	43.5	8.9	5.2	4.5	6.5	5.6	11.0	5.0	9.8	56.5	100.0
1980-I	30.8	5.6	5.3	1.1	42.8	8.9	5.5	4.7	6.5	5.9	10.3	5.2	10.2	57.2	100.0
1985-I	32.5	5.3	4.8	1.0	43.6	8.6	5.3	4.7	6.4	5.8	10.7	4.9	9.9	56.4	100.0
1975-II	37.3	5.2	4.3	0.8	47.6	8.1	4.6	4.0	6.2	4.9	12.3	3.8	8.5	52.4	100.0
1980-II	37.4	5.1	4.1	0.8	47.4	8.1	4.8	4.1	6.2	5.1	11.9	3.8	8.6	52.6	100.0
1985-II	38.2	5.1	3.7	0.7	47.7	8.0	4.7	4.0	6.3	5.1	12.3	3.6	8.3	52.3	100.0

Kilde: Befolkningsfremskrivninger 1970-2000. Amtskommuner. Januar 1971, Landsplanudvalgets sekretariat.

Bilag IX. 5.

Sekretariatet

Fordelingen af de socialpædagogiske uddannelser i 1971 på amtskommuner.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Nordøstsjælland	Vestsjællands amtskommune	Storstrøms amtskommune	Bornholms amtskommune	Fyns amtskommune	Sønderjyllands amtskommune	Ribe amtskommune	Vejle amtskommune	Ringkøbing amtskommune	Århus amtskommune	Viborg amtskommune	Nordjyllands amtskommune	I alt 1-12
SP(småbørn)	689	97	72	0	120	72	120	48	72	186	72	168	1716
SP(skolebørn)	453	46	20	0	88	35	87	30	96	146	20	80	1101
SP(voksne)	81	20	19	0	40	0	25	30	0	26	19	32	292
SP(ældre)	0	19	0	0	75	0	0	0	0	22	0	0	116
I alt	1223	182	111	0	323	107	232	108	168	380	111	280	3225
pct. 1-12	37.9	5.7	3.4	0	10.0	3.3	7.2	3.4	5.2	11.8	3.4	8.7	100.0
Optagne pct.	47.0				53.0								
Søgning pct.	48.2				51.8								

Stikordsregister

(Tallene henviser til sidetal i betænkningen. Der er ikke henvisninger til bilagene).

Adgangsbegrænsning 65
Adgangsbetingelser 38 f, 57, 74 f, 100 f, 159 f
Afgrænsning af kommissionens arbejde 21, 33, 153
Ajourføringskurser 81, 88, 96, 100, 161 f
Aldersbetingede socialpædagogiske grunduddannelser 72 f, 78 f, 131, 159
Alderskriterium 39 f
Alderdomshjem 34
Alkoholambulatorier, nuværende personale 48
Almene grundskole 38
Amts- og primærkommunernes social- og sundhedsforvaltning 98 f, 154
- nuværende personale 50
Analyse, socialformidlerarbejde 97
- socialpædagogiske arbejdssteder 71
Antal færdiguddannede 1971-1975 70
- optagne 1967-71, grunduddannelser og korttidsuddannelser 65
Arbejdsformidlingen 22
Arbejdsgruppe om fælles problemer vedrørende værksteder 27
- Socialpædagogisk 24, 71
- vedrørende socialformidleruddannelsen 24, 97
Arbejdskolonier, nuværende personale 48
Arbejdskonsulent 23
Arbejdskraftbehov 34
Arbejdskraftproblemer 36
Arbejdsområder uden for den sociale sektor, personaleudviklingen 1972-1985 129 f
Arbejdspraktik 84
Arbejdstidsforkortelse 119

Barneplejerske 113
Basisuddannelser ved universiteterne 37, 97, 103 f, 109, 141, 154, 160 f
Behovet for uddannet arbejdskraft 42
Beskyttede boliger 35
Beskæftigelseshjælper 89, 162
Betænkning nr. 524/1969. Praktik i uddannelser til det sociale område 29 f, 40, 71
- 527/1969. Læreruddannelsen efter loven af 1966 29
- 530/1969. Uddannelsen af det ikke-sygeplejerskeuddannede plejepersonale ved statshospitalerne 21
- 543/1969. Det sociale tryghedssystem - struktur og dagpenge 21 f, 98
- 547/1970. Socialpædagogiske uddannelsers indhold 30, 71, 75, 78, 90
- 548/1970. Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning 23, 30, 35, 97, 99 f, 106, 160
- 549/1970. Uddannelse af socionomer 31, 35, 97, 99
- 571/1970. Uddannelse til omsorg 23, 31, 34, 36, 71, 74, 86, 89, 94, 105
- 574/1970. Uddannelsen af børnehave- og fritidspædagoger 27, 71
- 576/1970. Uddannelse af lærerkræfter ved sociale seminarier og skoler mv. 30, 31, 38, 71, 91, 108, 146, 160 f
- 612/1971. Erhvervsfaglige grunduddannelser 100, 161
- 12/1971 i Nordisk Udredningsserie. Fortbildning av Lärare vid socialhögskolerne 30, 108, 163
- vedrørende ændring af reglerne for uddannelse til børneforsorgspædagog 93
Blokundervisning 38, 84–87, 93, 101 f, 104–107
Brugerinteresser 153, 157, 165
Børn, korttidsuddannelse 86, 95, 161
Børne- og ungdomsforsorgen, nuværende personale 45-47
- personaleudviklingen 1972-1985 121-124
Børneforsorgspædagog 93, 112 f
Børnehave- og fritidspædagoguddannelserne 27 f, 40, 93, 112

Dagcentre 35
Dagplejemødre 87
Dansk Forsorgsselskab, nuværende personale 48
Dansk Kommunalkursus 100, 105
Deletimer 144 f, 147
Deltidsansættelse 119, 130 f
Diakon, overgang til børneforsorgspædagog 54
Diakonhøjskolen i Århus 54, 113
Diakonuddannelsen 54, 94, 113
Driftsomkostninger ved sociale uddannelser 111, 141-150

Efteruddannelse 38, 53, 81, 88, 95 f, 101, 161 f
- def. 38, 53
Eksamen 83, 87, 159
Erhvervserfaring 39 f, 75 f, 160
Erhvervserfaringskriterium 39
Erhvervsfaglige grunduddannelser 39, 100, 160
Erhvervsvejleder 22 f
Erhvervsvejledningsloven 22
Evaluering 83, 87, 159

Faglærere og værkstedspersonale 27
Fagindhold 77-81, 87, 100-103
Familievejleder 100, 106, 109, 114, 162
Filadelfias Diakonskole 54, 113
Finansiering, elevernes omkostninger 111, 164

Finansiering, uddannelsesomkostninger 111
Fleksibilitet 38, 82
Folkepensionister, se omsorg
Folketingsbeslutning, forslag 43
Forpraktik 40, 76, 160
Forsorgshjem, nuværende personale 48
Forsøg, socialpædagogisk fællesuddannelse 24, 54, 92 f, 112
Forvaltningshøjskole, Danmarks 30
Fri adgang til uddannelse 35
Fritids- og børnehavepædagoguddannelserne 27 f, 40, 93, 112
Funktioner, socialpædagogiske 71, 73 f, 77, 120
- socialformidler 94, 120
Fængselsbetjent 94, 114, 157
Fængselsvæsenet, nuværende personale 48
- personaleudviklingen 1972-1985 126
Fællesuddannelse, socialformidler 38, 99, 160
- socialpædagogisk 52, 67, 108, 112 f, 129, 153
- socialpædagogisk, forsøg 24, 54, 92 f, 112
Fælles socialpædagogisk uddannelse for værksteds-personale 27
Fællesfag, socialpædagogisk grunduddannelse 78, 81 f

Grunduddannelser, def. 37
Grundudannelserne, adgangsbetingelser 57
Gymnasiale uddannelser 38 f

Hjemmehjælper 31, 86, 95, 114, 161
Hjemmeomsorg 34
Husholdningspersonale 28
Husmoderafløser 86, 114, 161

Indgangsniveau 38 f, 74 f, 100 f, 169 f
Institutionsomsorg 34
Invalidepensionister, se omsorg

Kandidatproduktion, sociale uddannelser 132, 135
Klubmedarbejder 90, 95, 113, 162
Kollektive institutioner 34
Kommunalreformen 97
Kommunernes og amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning, nuværende personale 50
-personaleudviklingen 1972-1985 128 f
Kommunernes sociale forvaltning, opskolingskurser (400 timer) 30, 106, 109, 135, 162
- uddannelse af nye medarbejdere (750-800 timer) 30 f, 100 f, 105, 109, 160, 162
Kriminalforsorgen, nuværende personale 48
- personaleudviklingen 1972-1985 126
Koordinering af sociale og andre uddannelser 148-150, 157
Korttidsuddannelse 40 f, 95, 111, 113, 117
- adgangsbetingelser 57
- adgangsgivende 39
- af ældre kvinder 36
- børn 82 f, 91, 155
- dagplejemødre 83
- def. 37, 51
- fagindhold 87
- hjemmehjælper 86, 95, 161
- husmoderafløser 86, 161
- omsorgshjælper 82, 91, 155
- optagelseskapacitet 58
- praktik 83
- socialpædagogisk 82-84
- struktur 53
- tilvalgsfag 82 f
- voksne og ældre 82
Kvindelig arbejdskraft 36
Kvindernes andel af personalet 130, 134
Københavns kommunes fagskole for plejepersonale 54
- Magistratsskole 100, 105

Lederkursus, omsorgen for ældre mv. 89
- social forvaltning 101, 107, 109
Lokalisering af uddannelsesstederne 139-143, 163
Lov om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser 39, 160
- styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender 98
- uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger 27 f, 40
Lærerforbrug 146, 148, 150
Læreruddannelse 29, 38, 95, 108, 146, 163
Løn under uddannelse 112-117

Mandlig arbejdskraft 36
Modulundervisning 84-87, 101 f, 104-107
Mødrehjælpsinstitutionerne, nuværende personale 49

Nordisk videreuddannelse af socialt personale 30
Nuværende personale 45-51

Omkostninger ved sociale uddannelser 41 f, 111, 142-151
Omsorg for pensionister 34 f
- nuværende personale 48 f
-personaleudviklingen 1972-1985 126 f
Omsorgsassistent 31, 34 f, 74
- pensionister 74, 94, 112 f
- øvrige særforsorg 94
- ældre 74, 94
- åndssvage 93 f, 112
Omsorgshjælper 31, 86, 95, 114, 161
Omsorgskonsulent 31, 89, 95
Omsorgsseminariet i Odense 31, 94
Opskolingskurser 88, 95
- kommunernes sociale forvaltning (400 timer) 30, 106, 109, 135, 162
- socialformidler 100, 106
Optagelsesbetingelser 38 f, 74 f, 100 f, 159 f
Optagelseskapacitet, sociale uddannelser 58-61, 67, 131 f, 134-136, 142
Optagelsesprocedure 76, 160
Optagne, grunduddannelserne og korttidsuddannel-serne 66
Orienteringspraktik 84

Overgang til anden uddannelsesretning 38, 82-84, 87, 104, 108 f
Overgang til de nye uddannelser 84, 108 f, 160

Pensionister, se omsorg
Pensionistvejleder 31, 100, 105, 109, 161
Personaletælling 1966 23
- 1972 45, 119 f
Personaleudviklingen 1972-1985 121-130
Personlighedstræk 40
Perspektivplan 34-36, 119-121
Planlægning, social 98 f
Planlægningsrådet for de højere uddannelser 35, 103 f
Plejebehovet 34
Plejehjem 34
Plejehjemsassistent 34 f, 54
Plejehjemsassistentskolen i Brande 54
Plejehjemsassistentuddannelsen 34 f, 54, 94
Postgymnasiale uddannelser 39
Praktik 30, 40 f, 81 f, 84 f, 87, 102, 104, 115

Rapport vedrørende uddannelse af socialformidlere 24, 97
- socialpædagoger 24, 71
Retningsfag, socialpædagogisk grunduddannelse 78 f, 82
Revalidering, nuværende personale 48
Revalideringsinstitutionerne. personaleudviklingen 1972-1985 125 f
Rådgivende organ, brugerinteresser 157, 165

Serviceydelser 34
Sikringsydelser 34
Skift af uddannelsesretning 38, 82-84, 87, 104, 108 f
Skolebørn og unge, socialpædagogisk grunduddannelse 73, 79, 131, 159
Småbørn og spædbørn, socialpædagogisk grunduddannelse 72 f, 79, 131, 159
Socialadministrative uddannelser 30, 100 f, 105, 109, 160, 162
Social- og sundhedsforvaltning i kommuner og amtskommuner, nuværende personale 50
- personaleudviklingen 1972-1985 128 f
Social planlægning 98 f
Sociale højskoler 31, 62, 101-104, 108, 141 f, 147, 163 f
Sociale sektor, nuværende personale 51
- personaleudviklingen 1972-1985 130
Sociale styrelseslov 98
Sociale uddannelser, kandidatproduktion 132, 135
- optagelseskapacitet 131 f, 134-136, 142
- administrativt tilhørsforhold 156
Socialformidler, def. 37, 53, 97
- fællesuddannelse 38, 99, 160
- og erhvervsvejleder 22 f
Socialformidlere, rapport vedrørende uddannelse af 24, 97
Socialformidlerfunktioner 37, 97, 105 f
Socialformidlerområdet 22 f, 35, 38
Socialformidleruddannelse, def. 37, 53
Socialformidleruddannelsen, arbejdsgruppe vedrørende 24, 97
Socialformidleruddannelser, eksisterende 54
- optagelseskapacitet 61
- uddannelsesstrukttur 56, 110
Socialmedicinsk arbejde 154
Socialpolitiske synspunkter 33, 97-99
Socialpædagog, def. 37, 53, 71
Socialpædagoger, rapport vedrørende uddannelsen af 24, 71
Socialpædagogisk arbejdsgruppe 24. 71
Socialpædagogisk grunduddannelse (fællesuddannelse) 71, 92, 112, 116 f, 159
- forsøg 24, 54, 92 f, 112
- fællesfag 78, 81 f
- praktik 81 f, 84 f
- retningsfag 78 f, 82
- skolebørn og unge 73, 79, 131, 159
- spædbørn og småbørn 72 f, 79, 131, 159
- tilvalgsfag 82
- uddannelsesstruktur 55
- voksne 73, 79, 131, 159
- ældre 73, 79. 131, 159
Socialpædagogiske arbejdssteder, analyse 71
- funktioner 34-38, 71-74, 77
- korttidsuddannelser 86—88
- uddannelser, def. 37, 53
——eksisterende 53 f
——optagelseskapacitet 58-60
Socialreformkommissionen 21 f, 33, 97, 154, 159
Socialrådgiver, se socionomuddannelsen
Socialt forberedelseskursus 29
Socionomuddannelsen 23, 101, 109, 112, 161
Specialkurser 90
Spædbørn og småbørn, socialpædagogisk grunduddannelse 72 f, 79, 131, 159
Statens Uddannelsesstøtte 111 f, 115-118, 164
Statshosp italerne 21
Stedlig placering af uddannelsesstederne 139-141, 163 f
Stillingskategorier 45
Studievejledning 84, 86, 102 f
Styrelseslov, sociale 98
Styring af sociale uddannelser 153, 155
Størrelsen af uddannelsesstederne 140
Sundhedssektoren 21, 15 3 f, 164
Suppleringsuddannelse 89, 95
Sygehjælper 87
Særforsorg, nuværende personale 47
- personaleudviklingen 1972-1985 125

Teori 81 f, 84 f, 100-104
Tilvalgsfag, korttidsuddannelse 86 f
- socialpædagogisk grunduddannelse 82
Tilvækst af nyuddannet personale 132 f, 135

Udbygning af sociale uddannelser 130-139, 163

Uddannelse af nye medarbejdere ved kommunernes sociale forvaltning (750-800 timer) 30 f, 100 f, 105, 109, 160, 162
Uddannelsesadministration 155
Uddannelsesbehov 42
Uddannelseskategorier 45, 120, 128, 130
Uddannelsesniveauer 36
Uddannelsesomkostninger, finansiering 107
Uddannelsesplanlægning 154, 157, 164
Uddannelsespolitiske synspunkter 35, 155
Uddannelsesstruktur 37, 54-56, 110
Udenlandsk uddannelse 37
Udgifterne ved kommissionens forslag 41 f, 142-151
Udvalg vedrørende støtte til voksne under erhvervsmæssig uddannelse (arbejdsministeriet) 118, 164
Undervisningsministeriet, sociale uddannelser overføres til 155, 164
Unge og skolebørn, socialpædagogisk grunduddannelse 73, 79, 131, 159
Universitetsbasisuddannelser 37, 97, 103 f, 109, 141, 154, 160 f
Universitetscentre 140 f

Varighed af sociale uddannelser 40 f, 79-81, 87, 100–103, 159
Videregående uddannelser 39
Videreuddannelse 89, 94 f, 100 f, 106-109
- def 38, 53
Videnskriterium 39
Vikarpersonale 119, 143, 149, 151
Voksenuddannelse 118, 164
Voksne og ældre, korttidsuddannelse 86
Voksne, socialpædagogisk grunduddannelse 73, 79, 131, 159
Vurdering 83, 87, 159
Værksteder, arbejdsgruppe om fælles problemer vedrørende 27
Værkstedspersonale 27, 95
Værkstedspraktik 84

Ældre kvinder, uddannelse af 36
Ældre, omsorgsassistent 74, 94
- socialpædagogisk grunduddannelse 73, 79, 131, 159

Økonomauddannelsen 28
Øvelsespraktik 84, 87
Øvrige særforsorg, nuværende personale 47
- personaleudviklingen 1972-1985 125

Åndssvageforsorgen, nuværende personale 47
- personaleudviklingen 1972-1985 124 f
Årskurser 90, 96, 108, 162